

พัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ
ระหว่างปี พ.ศ.2522-พ.ศ.2548

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท
ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2560
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

พัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ

ระหว่างปี พ.ศ.2522-พ.ศ.2548

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

DEVELOPMENT IN CHART KORBJITTI 'S LITERARY WORKS, 1979-2005

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Thai)
Department of THAI
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2017
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ	พัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติระหว่างปี พ.ศ.2522- พ.ศ.2548
โดย	บุศราพรรณ ประจง
สาขาวิชา	ภาษาไทย แผนก ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาริยา หุตินทะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

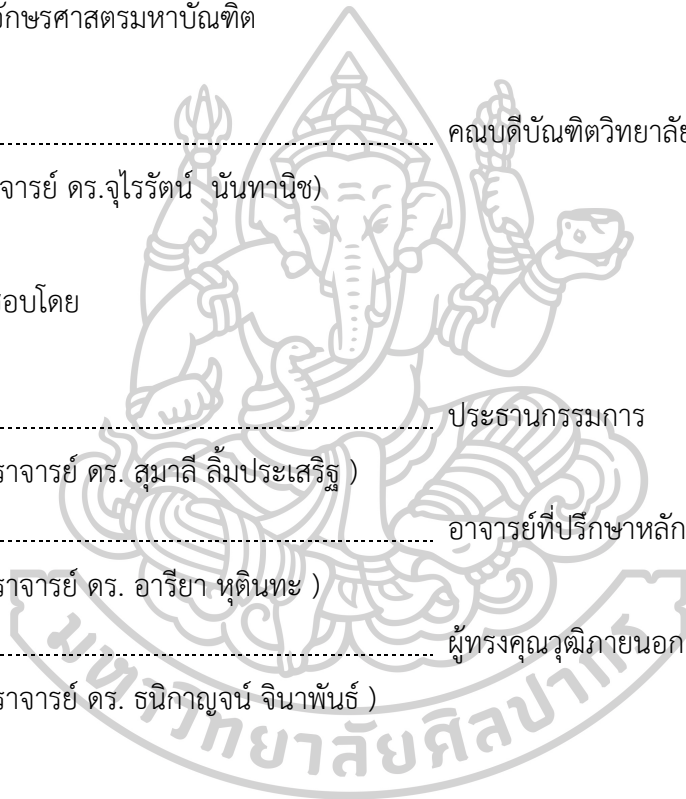
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี ลิ้มประเสริฐ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาริยา หุตินทะ)

..... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิกานุจน์ จินาพันธ์)

56202209 : ภาษาไทย แผน ก แบบ ก 2 ระดับปริญญาโท

คำสำคัญ : ชาติ กอบจิตติ, พัฒนาการ, วรรณกรรม

นางสาว บุศราพรรณ ประจง: พัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติระหว่างปี พ.ศ.2522-พ.ศ.2548 อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาริยา หุตินทะ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาพัฒนาการทางวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ ระหว่างปี พุทธศักราช 2522 – 2548 รวมเรื่องสั้นและนวนิยายทั้งหมด 44 เรื่อง โดยแบ่งช่วงพัฒนาการเป็น 2 ช่วง คือ พัฒนาการช่วงที่ 1 : มรดกวรรณกรรมเพื่อชีวิต สู่วรรณกรรมแนวสร้างสรรค์ (พ.ศ.2522-พ.ศ.2524) พัฒนาการช่วงที่ 2 :วรรณกรรมวิพากษ์ชีวิตของคนในสังคมเมือง วิพากษ์ชนชั้นปกครองในสังคม การนำเสนอของสื่อ และการทดลองทางวรรณศิลป์ (พ.ศ.2525-พ.ศ. 2548) ผลการศึกษาพบว่า ในด้านเนื้อหา งานช่วงแรกของชาติ กอบจิตติ เป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมเพื่อชีวิต เนื้อหากว่าถึงการเอาเปรียบกันของคนในสังคม โดยเน้นที่กลุ่มคนชนชั้นล่างเป็นหลัก และกล่าวถึงความล่มสลายของสังคมชนบท ในช่วงที่ 2 ชาติ กอบจิตติ กล่าวถึงการเอาเปรียบกันของคนที่ใช้ชีวิตในสังคมเมือง และปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมเมือง งานของเขายังวิพากษ์ชนชั้นปกครองในสังคมและการนำเสนอที่มีการบิดเบือนของสื่อ

ในด้านรูปแบบ จะพบว่าชาติ กอบจิตติ พยายามพัฒนารูปแบบในงานวรรณกรรมของเขาเสมอ ในช่วงแรก ซึ่งได้รับอิทธิพลงานเพื่อชีวิต ชาติพยายามสร้างสรรค์งานให้มีความแปลกไปจากงานแบบเดิมๆ ด้วยการใช้กลวิธีการเล่าที่ต่างไปด้วยการใช้การสลับลำดับเวลา เหตุการณ์ การสลับมุมมองการเล่า การจำกัดมุมมอง ชาติยังได้พัฒนาความเป็นเรื่องเล่าต่อในช่วงที่ 2 ด้วยการใช้สรรพนามในการเล่าที่เปลี่ยนไปให้มีความแปลก ใหม่ เช่น การผสมผสานและเปลี่ยนผู้เล่า ใช้กลวิธีการเล่าผ่านสื่อ นอกจากนี้ งานเขียนในช่วงนี้ยังใช้ลักษณะของความเป็นวรรณกรรมวิพากษ์ ด้วยการใช้กลวิธีการเขียนล้อ เสียดสี ประชดประชัน เป็นต้น

สิ่งเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติพัฒนาไปไกลจากงานเริ่มแรกของเขาเองเป็นอย่างมาก และพัฒนาการทางวรรณกรรมของเขามีอิทธิพลอย่างมากที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวรรณกรรมไทยในการพัฒนาเนื้อหาและรูปแบบให้หลุดพ้นไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จแบบเดิม แต่ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า วรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็นพื้นฐานสำคัญในการก่อสร้างเอกลักษณะเฉพาะตัวของชาติ กอบจิตติ จนส่งผลให้เกิดวรรณกรรมสร้างสรรค์ และวรรณกรรมทดลองขึ้นในแวดวงวรรณกรรมไทยในเวลาต่อมา

56202209 : Major (Thai)

Keyword : Chart Korbjitti, Development, Literary works

MISS BOOTSARAPHAN PRACHONG : DEVELOPMENT IN CHART KORBJITTI'S LITERARY WORKS, 1979-2005 THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR AREEYA HUTINTA, Ph.D.

The objective of this thesis is to study the literature development of Chart Korbjitti during 1979 and 2005, including 44 short stories and novels. His literature development can be divided into two phases: 1.) From literature for life sake to creative literature (1979-1981) 2.) Critical literature about urban life, ruling class in society, presentation of the media, and literary experiments (1982-2005).

The result shows that, in terms of content, earlier works of Chart Korbjitti were influenced by literature for life sake. Their contents present exploitation in society focusing on lower class, and collapsing of rural society. In the second period, Chart Korbjitti mentions urban people's exploitation and problems in an urban city. His works criticize ruling class in society and distorted presentation of the media.

In terms of style, Chart Korbjitti has attempted to develop styles in his literary works. In the early stage which was influenced by literature for life sake, Chart attempted to create works that different from traditional ones by using different narrative strategies: using a chronological narration, switching narrative point of view, restricting point of view. He developed his narration techniques further in the second stage by using pronouns differently and innovatively in narration, mixing and changing narrators, and narrating through media formats. He also used the characteristics of critical literature by using sarcastic and satirical writing strategies.

These reflect that Chart Korbjitti's literary works have dramatically developed from his earlier works and his literature development has a great influence on the change in Thai literature community in terms of developing content and style to differentiate themselves from traditional literature for life sake. Nevertheless, it could not be denied that literature for life sake is an essential foundation of uniqueness of his works, leading to the advent of creative literature and experimental literature in Thai literature community.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยการควบคุม ดูแลเอาใจใส่ด้วยความรักและความปรารถนาดีของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีญา หุตินทะ อาจารย์ที่ปรึกษาที่กรุณาตรวจแก้ไขให้อย่างละเอียด อีกทั้งให้ความรู้ ให้คำปรึกษา ให้ความกรุณาและโอกาส ความเข้าใจ กำลังใจ ตลอดจนความช่วยเหลืออย่างสุดกำลัง สามารถ และความเชื่อมั่นที่มีต่อผู้วิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ลิ้มประเสริฐ ประธานกรรมการสอบ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิกาลัญญ์ จินาพันธ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำ ในการแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์ ที่กรุณาให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ และ ความช่วยเหลือ กราบขอบคุณอาจารย์ ดร.ปัทมา พิฆัมประเสริฐกุล ที่ให้กำลังใจ ตักเตือนสั่งสอน

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย ทั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรและ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ภาษา วรรณคดี และวรรณกรรมไทยแก่ผู้วิจัย

กราบขอบพระคุณ คุณพ่อ และคุณแม่ ผู้ให้ความรัก กำลังใจ โอกาส ความเชื่อมั่น และให้การ สนับสนุนในทุกๆด้านอย่างหาที่สิ้นสุดไม่ได้ ขอขอบคุณน้ำปี น้ำล้าง น้ำแพ พี่เดี่ยว เกม กอ น้องปิม เซ็งเซ็ง ใจเอย คุณณู และทุกคนในครอบครัวที่ช่วยเหลือ เป็นกำลังใจ ในวันที่ทุกขใจให้ยิ้มได้ รวมถึงขอบคุณ เพชร ศรศิริ ที่ให้ความรู้ ความช่วยเหลือต่างๆ เคยอยู่เคียงข้างตลอดมา

ขอบคุณพี่เกด เพื่อนน้ำ แคนนอน จีบที่เป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ รับฟัง ปัญหา ร่วมทุกข์สุขด้วยกันตลอดระยะเวลาที่เรียน ขอขอบคุณพี่ต่าย ม่า ลุงไผ่ มั่น ไหม พี่ฟา กระแต ที่ให้ความช่วยเหลือในทุกๆด้าน ให้กำลังใจ ขอขอบคุณเพื่อนๆทุกคนที่เป็นให้กำลังใจให้เสมอมา

สุดท้าย ขอขอบคุณระยะเวลาของการเรียน การทำวิทยานิพนธ์ ที่ทำให้ได้เรียนรู้ประสบการณ์ที่มากกว่าความรู้ ขอขอบคุณที่ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ทั้งความสุข ความทุกข์ ความอ่อนแอ ความกดดัน ความเข้มแข็ง ดีใจ เสียใจ ตลอดจนความผิดพลาดต่างๆที่อยากกล่าวทั้งคำขอโทษและขอบคุณ ทำให้รู้ซึ่งถึงความรัก ความปรารถนาดี ความเมตตา และการให้อภัยของบุคคลรอบข้างทั้งคนในครอบครัว อาจารย์ และเพื่อนพี่น้องที่ต่างมีส่วนสำคัญให้ก้าวข้ามอุปสรรคต่างๆได้ เบื้องหลังความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเปี่ยมด้วยความรักและหวังดีของผู้ปิดทองหลังพระอย่างแท้จริง...ขอบคุณที่ทำให้เรียนรู้หัวใจที่ยิ่งใหญ่ของใจคน...ขอบคุณค่ะ

บุศราพรรณ ประจง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	18
1.4. สมมติฐานของการวิจัย.....	18
1.5. ขอบเขตของการวิจัย.....	19
1.6. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	22
1.7. ข้อตกลงเบื้องต้น.....	23
1.8. วิธีดำเนินการวิจัย.....	23
1.9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	23
บทที่ 2 พื้นความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ	24
2.1. ลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตก่อนและหลังการปรับตัวสู่มาตรฐานคุณภาพใหม่ในทศวรรษ 2520	24
2.1.1. วรรณกรรมเพื่อชีวิตก่อนปี พ.ศ. 2520.....	24
2.1.1.1. จุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเพื่อชีวิต (พ.ศ.2490-พ.ศ.2495)	24
2.1.1.2. การวางรากฐานทฤษฎีวรรณกรรมเพื่อชีวิต (พ.ศ.2495-พ.ศ.2508)	29
2.1.1.3. การสืบทอดของวรรณกรรมเพื่อชีวิต ช่วงก่อนวันมหาวิปโยค (พ.ศ.2508- พ.ศ. 2516).....	36

2.1.1.4. ความเฟื่องฟูของวรรณกรรมเพื่อชีวิตช่วงก่อนวิกฤตการ 6 ตุลา 19 (พ.ศ. 2516- พ.ศ.2519).....	40
2.1.2. การปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิตในทศวรรษ 2520 (พ.ศ. 2520 เป็นต้นไป).....	44
2.1.2.1 ที่มาของการปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิตช่วงหลังวิกฤตการ 6 ตุลาคม 2519	44
2.1.2.2. สุชาติ สวัสดิ์ศรี กับ โลกหนังสือ : มาตรฐานคุณภาพใหม่ของวรรณกรรมเพื่อชีวิต	46
2.2. ชาติ กอบจิตติ : นักเขียนยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของวรรณกรรมเพื่อชีวิต.....	61
2.2.1. ชีวิตประวัติและผลงานของชาติ กอบจิตติ	63
2.2.1.1. ประวัติชีวิตในวัยเยาว์และการศึกษา.....	63
2.2.1.2. ลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ.....	67
2.2.1.3. ชีวิตครอบครัว	68
2.2.1.4. เส้นทางนักเขียน.....	68
2.2.1.5. ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและผลงานของชาติ กอบจิตติ	75
2.2.1.6. นามปากกาที่ใช้	77
2.2.1.7. ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ของชาติ กอบจิตติ	77
2.2.1.8. รางวัลที่ได้รับ	83
บทที่ 3 มรดกวรรณกรรมเพื่อชีวิต สุวรรณกรรมแนวสร้างสรรค์ (พ.ศ.2522-พ.ศ.2524)	87
3.1. ภาพรวมสังคมไทยในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2522- พ.ศ.2524).....	89
3.1.1. การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบท	90
3.1.1.1.ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ.....	92
3.1.1.2.ความเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีชีวิตของคนชนบท.....	99
3.1.1.3. ความเสื่อมของศีลธรรม	104
3.1.2. สังคมเมืองกับความเจริญที่ไม่พัฒนา	106
3.1.3. ปัญหาการเอารอดเอาเปรียบกันในสังคม.....	115

3.1.3.1. คนรวยเอาเปรียบคนจน	115
3.1.3.2. นายจ้าง นายทุนเอาเปรียบลูกจ้าง	117
3.1.3.3. ข้าราชการเอาเปรียบชาวบ้าน	122
3.1.3.4. การหาผลประโยชน์จากผู้อื่น	126
3.1.4. ศักดิ์(ศรี)และสิทธิ์ของความเป็นมนุษย์	127
3.1.4.1. ความไม่เสมอภาคในสิทธิเสรีภาพ	129
(1.) การไม่สามารถหลุดพ้นความยากจน	129
- การเข้าไม่ถึงสิทธิในการได้รับการศึกษา	131
- การไม่ได้รับความคุ้มครองจากสิทธิในการทำงาน	134
- การเข้าไม่ถึงสิทธิในการรับบริการสาธารณสุขและสุขอนามัย ..	134
- การไม่ได้รับสิทธิในการมีมาตรฐานความเป็นอยู่ ในการมีที่พักอาศัย ที่ดี	135
(2.) การเลือกปฏิบัติ	137
(3.) การไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการตัดสินความ	137
3.1.4.2. การละเมิดสิทธิ	139
(1.) การละเมิดสิทธิเด็ก	139
(2.) การละเมิดสิทธิสตรี	140
(3.) การละเมิดสิทธิในการหาเลี้ยงชีพ	140
(4.) การละเมิดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น	141
3.1.4.3. การลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	144
(1.) การปฏิบัติต่อผู้พิการทางสติปัญญาอย่างดูถูก	144
(2.) การย่ำปมด้อยของคนพิการ	145
(3.) การมองคนเป็นเพียงสินค้า	146
3.2. วรรณศิลป์ในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2522- พ.ศ.2524)	147

3.2.1. กลวิธีการสร้างตัวละคร.....	148
3.2.1.1. การสร้างตัวละครผู้กระทำ.....	148
3.2.1.2. การสร้างตัวละครผู้ถูกระทำ.....	168
3.2.2. กลวิธีการสร้างฉาก.....	187
3.2.2.1. ฉากชนบท.....	187
3.2.2.2. ฉากเมือง.....	191
3.2.3. กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง.....	192
3.2.3.1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์.....	192
3.2.3.2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมหรือสภาพแวดล้อม.....	194
3.2.3.3. ความขัดแย้งของมนุษย์กับตัวเอง.....	196
3.2.4. กลวิธีการดำเนินเรื่อง.....	199
3.2.4.1. การเปิดเรื่อง.....	199
3.2.4.2. การลำดับเรื่อง.....	202
3.2.4.3. การปิดเรื่อง.....	208
(1.) การปิดเรื่องด้วยการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา.....	208
(2.) การปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด.....	210
(3.) การปิดเรื่องแบบไต่กนาฏกรรม.....	211
(4.) การปิดเรื่องแบบหักมุม.....	213
3.2.5. กลวิธีการเล่าเรื่อง.....	214
3.2.6. การใช้ลีลาภาษาในการประพันธ์.....	221
3.2.6.1. การใช้คำ.....	221
3.2.6.2. การใช้เครื่องหมายวรรคตอน.....	224
3.2.6.3. การเปรียบเทียบ.....	227

บทที่ 4	วรรณกรรมวิพากษ์ชีวิตของคนในสังคมเมือง วิพากษ์ชนชั้นปกครองในสังคม การนำเสนอของสื่อ และการทดลองทางวรรณศิลป์ (พ.ศ.2525-พ.ศ.2548)	232
4.1.	ภาพรวมสังคมเมืองในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2525- พ.ศ.2548)	234
4.1.1.	ภาพชีวิตชนชั้นกลางในสังคมเมือง	235
4.1.2.	การเอารอดเอาเปรียบกันของคนในสังคมเมือง	254
4.1.3.	การขายสินค้าที่มุ่งเน้นเพียงกำไร และการโฆษณาชวนเชื่อที่กระตุ้นการบริโภคอย่างเกินจำเป็น	261
4.1.4.	การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล	262
4.1.5.	การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อ	273
4.2.	วรรณศิลป์ในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2525- พ.ศ.2548)	278
4.2.1.	กลวิธีการสร้างตัวละคร	278
4.2.1.1.	การสร้างตัวละครชนชั้นล่าง	280
4.2.1.2.	การสร้างตัวละครชนชั้นกลาง	283
4.2.1.3.	การสร้างตัวละครชนชั้นปกครอง	284
4.2.2.	กลวิธีการสร้างฉาก	286
4.2.2.1.	ฉากที่มีลักษณะทางกายภาพ	287
4.2.2.2.	ฉากที่มีลักษณะเหนือจริง	291
4.2.2.3.	ฉากที่เป็นเวลา	293
4.2.2.3.	ฉากที่มีการจำกัดพื้นที่	296
4.2.3.	กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง	299
4.2.3.1.	ความขัดแย้งของมนุษย์กับตัวเอง	299
4.2.3.2.	ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์	300
4.2.3.2.	ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม	302
4.2.4.	กลวิธีการดำเนินเรื่อง	304

4.2.5. กลวิธีการเล่าเรื่อง 305

4.2.6. การใช้ลีลาภาษาในการประพันธ์ 316

 4.2.6.1. การใช้สัญลักษณ์ 316

 4.2.6.2. การใช้โวหาร 316

 4.2.6.3. อุปมาอุปไมย 317

 4.2.6.4. การล้อ 318

บทที่ 5 บทสรุปพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2522-พ.ศ.2548) 323

 อภิปรายผลการศึกษา 327

 ข้อเสนอแนะ 330

 ภาคผนวก 331

 รายการอ้างอิง 366

 ประวัติผู้เขียน 372

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดวาระกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิม ตามแนวคิดของ จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นแนวคิดที่อิงอยู่กับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ซึ่งต้องการทำให้คนมีความเท่าเทียมกัน ต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากระบอบประชาธิปไตย ไปเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ โดยเอาความจน คนจนเข้ามาชูให้เห็นความขัดของอำนาจที่ไม่เท่าเทียม และชี้ว่าการที่เกิดคนจน การที่คนถูกกดขี่นั้น เป็นเพราะระบอบที่เอื้อให้เกิดช่องโหว่ตรงนี้ขึ้น และเสนอแนวทางแก้ไขในเชิงของ “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง” เพื่อไม่ให้มีการถูกกดขี่ ลบล้างอำนาจที่เหนือคนอื่นของชนชั้นปกครอง ซึ่งตรงนี้เองที่ทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจคลาดเคลื่อนไปว่า ความเป็นเพื่อชีวิต คือ ความจน แต่แท้จริงแล้ว ความเป็นเพื่อชีวิต คือ การทำให้คนเท่าเทียมกัน ดังนั้นสิ่งใดก็ตามที่จะก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน เป็นสิ่งที่คอมมิวนิสต์ต่อต้าน เช่น ชนชั้นปกครอง เผด็จการทหาร หรือแม้แต่ทุนนิยมอันเกิดขึ้นจากระบอบประชาธิปไตย สิ่งที่คอมมิวนิสต์ต้องการคือความเท่าเทียม สังคมในความคิดของกลุ่มแนวคิดนี้จึงเป็นสังคมที่ไม่มีชนชั้น ทุกคนมีความเท่าเทียม เสมอภาคกัน

ภาพของวาระกรรมเพื่อชีวิต จึงมีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นความโหดร้ายที่เกิดจากการถูกกดขี่ของชนชั้นกรรมมาชีพ (ชาวนา กรรมกร) จากนายทุน อำนาจรัฐที่ถล่มทลายคน เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นภาพที่แสดงเพื่อมีจุดมุ่งหมายเรียกร้องความเท่าเทียมกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อยู่ภายใต้ความขัดแย้งของระบบใหญ่คือ อุดมการณ์ทางการเมืองที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มคนที่ถืออำนาจเพียงกลุ่มเดียว หมายถึงความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ที่มีแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์กับอุดมการณ์ใดก็ตามที่อยู่ตรงกันข้ามกับสิ่งที่จะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

ดังนั้น เมื่ออุดมการณ์ทางการเมืองแบบสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย สิ้นสุดลง จึงนับเป็นจุดที่ความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองได้สิ้นสุดลงตามไปด้วย

เหตุการณ์สังหารหมู่ นักศึกษาประชาชนกลางเมืองเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ไม่เพียงแต่เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่จุดสิ้นสุดของอุดมการณ์ฝ่ายซ้าย ความล่มสลายของอุดมการณ์ทางการเมืองแบบ

สังคมนิยม และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในปี 2524 ในเวลาต่อมาเท่านั้น แต่ยังคงผลสะท้อนสำคัญต่อวรรณกรรมเพื่อชีวิตด้วย

ด้วยแรงกระเพื่อมของป่าแตก “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจนถึงกับมีการตีความคำว่า “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” กันใหม่โดยนักคิดนักเขียนรุ่นใหม่ทั้งที่ออกมาจากป่าอย่างวิสา คัญทัพ, วัฒน์ วรรลยางกูร, ศิลา โคมฉาย รวมทั้งนักเขียนฝ่ายก้าวหน้าที่ทำงานอยู่ในเมือง โดยประเด็นที่ถูกวิจารณ์มากที่สุดคือความเป็น “สูตรสำเร็จ” มากจนเกินไปของวรรณกรรมเพื่อชีวิต จนทำให้เนื้อหาและรูปแบบซ้ำซาก ขาดชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ กลายเป็นความเบื่อหน่าย ไม่น่าติดตาม

วรรณกรรมเพื่อชีวิตที่มีลักษณะเป็นสูตรสำเร็จซึ่งใช้เป็นแนวทางในการเขียนเรื่องสั้นและนวนิยายในช่วงก่อนที่จะถูกตั้งคำถามนั้น มีลักษณะตามแนวคิดของจิตร ภูมิศักดิ์ในนามปากกา ทีปกร ที่เคยเสนอไว้ในหนังสือ “ศิลปะเพื่อชีวิตศิลปะเพื่อประชาชน” ว่า ศิลปะจะต้องมีเนื้อหาที่มีความสำคัญต่อมวลมนุษยชาติ และรูปแบบที่รับใช้ และเป็นที่รับได้ของประชาชน กล่าวคือ มีความงาม ความง่าย และความแจ่มชัด (ทีปกร, 2552 : 23) และบทบาทหน้าที่ของศิลปะ คือ ปลุกเร้าประชาชนให้ตื่นขึ้นมองดูความเป็นจริงอันแท้จริงของชีวิต (Objective Reality of Life) และปลุกเร้าให้หาทางแก้ไข เปลี่ยนแปลงความอัปมงคลทั้งหมดในชีวิตนั้นให้กลายเป็นความดีงาม (ทีปกร, 2552 : 92) เพราะขึ้นชื่อว่าศิลปะต้องรับใช้ชีวิตทั้งนั้น ไม่โดยรูปแบบก็โดยเนื้อหา ปัญหาสำคัญอยู่ที่ว่าศิลปะเพื่อชีวิตนั้นมันเพื่อชีวิตใคร ของศัตรูประชาชน หรือของศิลปินคนเดียว (คือศิลปะเพื่อศิลปินหรือศิลปะเพื่ออาตมา) หรือของมวลมหาประชาชน (ทีปกร, 2552 : 210) ดังนั้นศิลปะเพื่อชีวิตจะต้องเปิดเผยให้ทุกคนมองเห็นลักษณะอัปมงคลของชีวิตที่เป็นอยู่จริง, ที่มาของความอัปมงคลแห่งชีวิต, วิธีแก้ไขเปลี่ยนแปลงความอัปมงคลแห่งชีวิตให้กลายเป็นความดีงาม และตัวอย่างอันเปิดใจของความดีงามใหม่แห่งชีวิตที่จะมาถึง (ทีปกร, 2552 : 92-93) วรรณกรรมเพื่อชีวิตในความหมายนี้จึงเสมือนโคมไฟส่องนำทาง ชี้นำความคิด การแต่งวรรณกรรมเพื่อชีวิตในลักษณะที่เป็น “สูตรสำเร็จ” ที่แต่งขึ้นมาจึงมีเนื้อหาที่กล่าวถึงการต่อสู้ของนายทุนกับกรรมกร ชาวนากับอำนาจรัฐ นายทุนที่ดิน อำนาจอธิปไตย แก่ง การจับอาวุธต่อสู้ การหนีเข้าป่า ตลอดจนการเผยแพร่ประชาธิปไตยในหมู่บ้านของขบวนการนักศึกษา ฯลฯ กลายเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตลักษณะ “ซ้ายน้ำเน่า” (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2537 : 30)

นอกจากประเด็นความซ้ำซากที่เกิดจากสูตรสำเร็จ มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับการสร้างงานของนักเขียนในกรณีความเข้าใจในสภาพเรื่องราว หรือสิ่งที่เขียนว่ามีความชัดเจน ลึกซึ้ง และรอบด้าน

เพียงใด การเรียกร้องในประเด็นดังกล่าวทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงกลางทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา มีการปรับให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตมีความนุ่มนวลขึ้น ได้ปรับเปลี่ยนตัวเองไปสู่การสะท้อนสังคมในเชิงสังคมนิยม ทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตเปลี่ยนไปทั้งรูปแบบการเขียน และเนื้อหาที่ให้ความหมายของความเป็น “เพื่อชีวิต” ได้อย่างเปิดกว้างมากขึ้น ไม่ได้หมายความว่าเพียงเรื่องของการต่อสู้ระหว่างชนชั้น การกดขี่แรงงานชาวนา ชนชั้นล่าง อย่างเดียว แต่เนื้อหาครอบคลุมปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม อีกทั้งวาทกรรมสังคมนิยมไม่เพียงแต่บีบให้นักเขียนต้องเลือกระหว่างท้องถิ่นกับเมืองหลวงเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้ชีวิตเพื่องานเขียนของนักเขียนอีกด้วย กล่าวคือ วาทกรรมนี้ผลักดันให้นักเขียนรุ่นหลัง 6 ตุลาคม 2519 ต้องเดินทางแสวงหาแรงบันดาลใจ และทดลองใช้ชีวิตในสถานที่ที่มีสิ่งแวดล้อมตามเรื่องราวที่พวกเขาต้องการเขียนด้วย (พิเชฐ แสงทอง, 2550: 242) ผลจากการเรียกร้องความสมจริงนี้ทำให้เกิดกลุ่มวรรณกรรมขึ้นอย่างหลากหลายทั่วทุกภูมิภาค ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด เช่น กลุ่มกาแล ทางภาคเหนือ ที่มีมาลา คำจันทร์ และแสงดาว ศรีธำมั้น เป็นนักเขียนคนสำคัญ กลุ่มนาคร ทางภาคใต้ มีประมวล มณีโรจน์, ไพฑูรย์ ธัญญา และกานท์ นิรนาม แสดงบทบาทเด่น กลุ่มเพลิงธรรม ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประพันธ์, แก้ว ลายทอง และประกาย ปรีชา เป็นหัวหน้า กลุ่มวรรณกรรมลำน้ำมูล ซึ่งพอน ฝ่าฟาง, แสงเดือน ประกายทอง และเยี่ยม ทองน้อยเป็นผู้นำ นักเขียนเหล่านี้สร้างสรรค์เรื่องสั้นที่มีเนื้อหาสะท้อนวิถีชีวิตชนบทและประเพณีพื้นบ้านขึ้นมากมาย พอๆกับปริมาณเรื่องสั้นสะท้อนวิถีชีวิตในเมืองของนักเขียนส่วนกลาง เช่น กลุ่มศิลปินวรรณลักษณ์ ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร ที่มีมานพ ถนอมศรี, นิเวศน์ กันไทยราษฎร์ และอำนาจ เย็นสบาย เป็นแกนนำ (พิเชฐ แสงทอง, 2550: 240)

นิตยสารเรื่องสั้นช่อการะเกด หรือ**โลกหนังสือฉบับเรื่องสั้นยุคแรก**ที่มีสุชาติ สวัสดิ์ศรีกุมบังเหียนอยู่ได้กลายเป็นเวทีสำคัญให้นักเขียน นักวิชาการ นักวิจารณ์ ตลอดจนผู้ที่สนใจได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเป็นฐานที่มั่นในเมืองของวาทกรรมเพื่อชีวิต ทำหน้าที่จัดตั้งนักเขียนเพื่อชีวิตรุ่นหลัง 6 ตุลาคม 2519 (พิเชฐ แสงทอง, 2550: 244) แม้ว่าจะงานช่วงนี้จะสะท้อนภาพต่างๆที่คนในสังคมถูกกดขี่มากขึ้นแล้ว แต่ยังคงมีความซ้าซากจำเจในรูปแบบเดิมๆอยู่ ดังที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2524 : 4)กล่าวยอมรับไว้ในคำนำรวมเรื่องสั้นชุด “**เพชรน้ำงาม**” ซึ่งเป็น**ช่อการะเกด**ยุคแรกเล่มสุดท้ายว่า เนื้อหาโดยรวมของเรื่องสั้นในเล่มนี้ไม่น่าพอใจมากนัก เนื่องจากยังซ้าซากอยู่กับเนื้อหาเพื่อชีวิต แต่สุชาติก็แสดงความพึงพอใจในรูปแบบของการเขียน หรือศิลปะการเขียน ที่เริ่มมีความแปลกใหม่ เขาเห็นว่า วรรณกรรมไม่ควรมียาคอบ แต่สิ่งที่ยังเกิดขึ้นใน **ช่อการะเกด** ยังคงเป็นสูตรสำเร็จ

เนื้อหาซ้ำ วรรณศิลป์ซ้ำ ความน่าสนใจใหม่จึงเกิดขึ้นจากคำถามที่ว่า วรรณกรรมควรมีคำตอบคลุมเครือ ไม่ตอบตัวเอง จึงเกิดเป็นการคัดสรรงานที่มีความแปลกใหม่ อันนำไปสู่ “การสร้างสรรค์” ในความหมายที่หมายถึงกระบวนการคิด กระบวนการเขียน ของสุชาติ สวัสดิ์ศรี วารสารเรื่องสั้น **ข้อ** **การ** **ระ** **เก** **ต** **ย** **ุ** **ค** **ร** **แ** **ก** **ห** **ย** **ด** **ล** **ง** **ที่** **เ** **ล** **่** **ม** 4 โดยที่วารสาร **โลกหนังสือ** ยังคงดำเนินการต่อไป เป็นสัญญาณที่เด่นชัดที่แสดงให้เห็นความตั้งใจของสุชาติ สวัสดิ์ศรีที่จะใช้วารสารเล่มนี้บ่มเพาะ “วรรณกรรมสร้างสรรค์” ลงบนสังคมวรรณกรรมไทย

นอกจาก **โลกหนังสือ** แล้ว กลุ่มวรรณกรรมพินิจ ที่มีไพลิน รุ่งรัตน์เป็นแกนนำจากรั้วจามจุรีที่ใช้ **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์** เป็นเวทีวิจารณ์เรื่องสั้น ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีส่วนช่วยผลักดันให้วรรณกรรมวิจารณ์เริ่มเปลี่ยนทิศทาง ดังที่ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2552 : 44) แสดงความเห็นไว้ว่า

“...ภาษาและสำเนียงของวรรณกรรมวิจารณ์ในช่วงนี้เริ่มแปร่งและแปลกไป จากการพูดถึงวรรณกรรมคือการถ่ายทอดความอัปลักษณ์ชั่วร้ายของการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้น ค่อยๆกลายมาเป็นวรรณกรรมมีบทบาทปลูกจิตสำนึกใฝ่ดี จากการยกสถานะวรรณกรรมให้เป็นโคมทองส่องทางเพื่อติดอาวุธทางปัญญา ปลดปล่อยมวลชนให้หลุดพ้นจากการมอมเมาและครอบงำทางความคิด ค่อยๆกลายมาเป็นวรรณกรรมคือพลังทางปัญญาเพื่อเชิดชูคุณค่าความเป็นมนุษย์”

จะเห็นได้ว่า แม้จะมีการตั้งคำถามและลุกขึ้นปฏิเสธความซ้ำซากในรูปแบบสำเร็จของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เกิดขึ้น แต่นักเขียนนักวิจารณ์เหล่านั้นก็ไม่ได้ปฏิเสธพันธกิจทางสังคมของวรรณกรรมตามแนวคิดวรรณกรรมเพื่อชีวิตแต่อย่างใด คนเหล่านี้เพียงแต่ต้องการแสวงหาแนวทางใหม่ๆอย่างมีชั้นเชิงมากขึ้นที่จะนำเสนอและตอบคำถามประเด็นปัญหาทางสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น วรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคหลังๆที่เปลี่ยนแปลงไปมักมีเนื้อหากล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคมในลักษณะแปลกแยก ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียว ตัวละครแสดงความโดดเดี่ยว และเป็นปัจเจกชนสูง นักเขียนรุ่นใหม่ยังนิยมเขียนถึงความล่มสลายของสังคมชนบท ความแปลกแยกในสังคมเมือง การเสื่อมโทรมของสถาบันครอบครัว ความสูญเสียศรัทธาในสถาบันศาสนา จิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อม ความลำสมัยของค่านิยมและวัฒนธรรมบางอย่าง อิทธิพลของเทคโนโลยีใหม่ๆ และการสื่อสารที่รวดเร็วขึ้น เป็นต้น (รีโนฤทัย สัจจพันธุ์, 2541:74-75)

นักเขียนพยายามคิดค้นทดลองรูปแบบและกลวิธีใหม่ ๆ โดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบหรือแนวทางเดิม อย่างเช่น อัญชัน และ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ แต่งเรื่องสั้นที่มีขนาดยาวมากกว่ามาตรฐานของเรื่องสั้นทั่วไป มาลา คำจันทร์ เขียนนวนิยายที่เล่าเรื่องด้วยร้อยแก้วผสานไปกับ ร้อยกรองชาติ กอบจิตติ เล่าเรื่องเวลา ผ่านกลวิธีสามประสานของการเขียนนวนิยาย การเขียนบทละครเวที และการเขียนบทภาพยนตร์ วินทร์ เลียววารินทร์ แต่งนวนิยายโดยใช้เรื่องสั้นหักมุม 11 เรื่องสอดร้อยต่อเนื่องกัน และผสมผสานเรื่องจริงกับเรื่องแต่งเข้าด้วยกัน เป็นต้น (รีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2541: 75)

นักเขียนพยายามคิดค้นทดลองรูปแบบและกลวิธีใหม่ ๆ โดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบหรือแนวทางเดิม อย่างเช่น อัญชัน และ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ แต่งเรื่องสั้นที่มีขนาดยาวมากกว่ามาตรฐานของเรื่องสั้นทั่วไป มาลา คำจันทร์ เขียนนวนิยายที่เล่าเรื่องด้วยร้อยแก้วผสานไปกับร้อยกรอง ชาติ กอบจิตติ เล่าเรื่องเวลา ผ่านกลวิธีสามประสานของการเขียนนวนิยาย การเขียนบทละครเวที และการเขียนบทภาพยนตร์ วินทร์ เลียววารินทร์ แต่งนวนิยายโดยใช้เรื่องสั้นหักมุม 11 เรื่องสอดร้อยต่อเนื่องกัน และผสมผสานเรื่องจริงกับเรื่องแต่งเข้าด้วยกัน เป็นต้น (รีนฤทัย สัจจพันธุ์, 2541:75)

วรรณกรรมเพื่อชีวิตแนวใหม่นี้หาอ่านได้จากงานของนักเขียนรุ่นใหม่ที่เกิดปีหลัง 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ได้แก่ วัฒน์ วรรณยางกูร, จำลอง ฝั่งชลจิตร, วิมล ไทรนันทน์, ชาติ กอบจิตติ, มาลา คำจันทร์, ไพฑูรย์ ธีธัญญา, ศิลา โคมฉาย ฯลฯ มาจนถึงนักเขียนคลื่นลูกใหม่อย่าง กนกพงศ์ สงสมพันธุ์, ประชาคม ลุนาชัย, มาโนช พรหมสิงห์, พิสิฐ ภูศรี อัญชัน เตือนวาด พิมวนา และอีกมากมาย

ชาติ กอบจิตติ เป็นหนึ่งในนักเขียนยุคหลัง 6 ตุลาคม 2519 ที่มีความน่าสนใจมากคนหนึ่ง จากการตั้งข้อสังเกตในการศึกษาเบื้องต้น พบว่างานของเขาไม่ใช่เพียงแต่ได้รับการรับรองคุณภาพจากการได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ถึง 2 ครั้งเท่านั้น หากแต่คุณภาพงานของชาติ กอบจิตติ ทั้งเนื้อหาและรูปแบบมีความสอดคล้องประสานกันอย่างดี อีกทั้งเมื่อศึกษาในลักษณะพัฒนาการในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติจะพบว่างานของเขาเผยให้เห็นการผลัดเปลี่ยนแนวคิด ค่านิยมในการสร้างงาน และในการวิจารณ์ อันเกิดจากปรากฏการณ์ที่มี การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับวรรณกรรมเพื่อชีวิตกันอย่างหนักในราวปี 2520 – 2524 ที่วรรณกรรมถูกมุ่งเน้นถึงการถามหาความจริงมากขึ้น จนเป็นผลทำให้วรรณกรรมยุคหลัง 6 ตุลาคม 2519 นี้ เป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิต

แบบใหม่ คือมีเนื้อหาอิงกับสังคม การเมือง เศรษฐกิจมากขึ้น มีลักษณะทางวรรณศิลป์มากขึ้น มีความเป็นสูตรสำเร็จน้อยลง

นอกจากนี้ จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่า พัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ไม่เพียงแต่แสดงลักษณะที่เป็นการสืบทอดลักษณะความเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิต ปรับ จนนำไปสู่การเปลี่ยนทิศทางของวรรณกรรมที่แสดงรอยต่อของพัฒนาการวรรณกรรม แต่งานของเขายังมีอิทธิพลต่อการสร้างและการวิจารณ์วรรณกรรมในแวดวงวรรณกรรม ซึ่งกลายเป็นพลังต่อการพัฒนาวรรณกรรมไทยด้วย ดังที่ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2556: 32-33) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“...วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ เป็นจุดเปลี่ยนจากกระแสเพื่อชีวิตมาเป็นวรรณกรรมสร้างสรรค์ เพราะแม้ว่าชาติจะยังนำเสนอประเด็นเรื่องการกดขี่ทางชนชั้นอยู่ แต่มีมุมมองที่เปลี่ยนแปลงไปมาก ทั้งยังเล่นกับรูปแบบ และเทคนิคการนำเสนออีกด้วย...วินทร์เป็นนักเขียนแถวหน้าต่อจากชาติ กอบจิตติ ที่สร้างวรรณกรรมแนวทดลองเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตหยุดชะงัก...อาจกล่าวได้ว่าคุณวินทร์เป็นนักเขียนรุ่นใหม่คนแรกที่แหวกกรอบของวรรณกรรมเพื่อชีวิตออกมาได้ และลุกขึ้นมาเป็นหัวขบวนที่อาจเรียกว่าแนวทดลอง...”

ด้วยข้อคิดเห็นดังกล่าวประกอบกับการศึกษาเบื้องต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษางานของชาติ กอบจิตติ ในฐานะรอยต่อของพัฒนาการในวรรณกรรมไทยที่แสดงให้เห็นการสืบทอด ปรับ และเปลี่ยนจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบสูตรสำเร็จมาสู่วรรณกรรมเพื่อชีวิตในความหมายใหม่อันเป็นที่มาของวรรณกรรมสร้างสรรค์ และวรรณกรรมแนวทดลองในเวลาต่อมา

ในฐานะนักประพันธ์ ชาติ กอบจิตติเริ่มเขียนเรื่องสั้นเรื่องแรก ชื่อ **“นักเรียนนักเลง”** ลงในหนังสือ **อนุสรณ์ปทุมคงคา** เนื่องในโอกาสจบการศึกษาในระดับมัธยมต้น (ม.ศ.3) ในปี พ.ศ. 2512 ต่อมา กลางปี 2522 สุชาติ สวัสดิ์ศรี กับสำนักพิมพ์ดวงกมล ซึ่งทำนิตยสาร **โลกหนังสือ** อยู่ขณะนั้น ได้จัดทำ **โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น ชุดสามขึ้นมา** ภายใต้ชื่อเล่ม **คลื่นหัวเตียง** ในรวมเรื่องสั้นชุดนี้มีเรื่องสั้นชื่อ **“ผู้แพ้”** เขียนโดยผู้ใช้นามปากกา ชาติ กอบจิตติ อยู่ด้วย เรื่องสั้น **ผู้แพ้** เป็นหนึ่งในสองเรื่องที่ได้รับรางวัลช่อการะเกดจากรวมเรื่องสั้นเล่มนั้น ซึ่งรางวัลช่อการะเกดนั้นเชื่อกันว่า เป็นรางวัลที่ได้มาตรฐานมากที่สุดรางวัลหนึ่ง เรื่องสั้นเรื่องเดียวกันนี้ยังได้รับรางวัลชมเชยจากการคัดเลือกเรื่องสั้นดีเด่นประจำปี 2522 ของสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยอีกด้วย (จำลอง ฝั่งชลจิตร, บรรณาธิการ, 2528 : 20-21)

ต่อมา นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา” ซึ่งเป็นนวนิยายเรื่องที่สองของ ชชาติ กอบจิตติ ได้รับคัดเลือกให้เป็นนวนิยายดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2524 จากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ในปีถัดมา ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประจำปี พ.ศ.2525 จากเรื่องเดียวกัน และนวนิยายเรื่อง “เวลา” ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2537 และได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน ประจำปี พ.ศ.2537 นับเป็นนักเขียนคนแรกที่ได้รับรางวัลดังกล่าวซ้ำเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งมีผลทำให้นวนิยายดังกล่าวได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาต่างประเทศตามกฎของวรรณกรรม ซีไรต์ด้วย (กาเหว่า . (นามแฝง). 2525 : 39) ด้วยคุณภาพของงานและการได้รับการประกันคุณภาพงานจากรางวัลต่าง ๆ นั้น ทำให้ผลงานวรรณกรรมของชชาติ กอบจิตติเป็นที่สนใจของนักคิด นักวิชาการ นักวิจารณ์เป็นอย่างมาก จนนำไปสู่การนำไปเป็นประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางเสมอ

ชชาติ กอบจิตติ เป็นหนึ่งในนักเขียนนักประพันธ์คนสำคัญที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับวรรณกรรมไทย ดังจะเห็นได้จากการเสนอความคิดเห็นของนักวิจารณ์ นักวิชาการหลายท่านดังเช่น เจตนา นาควัชระ (2530: 16) ที่ให้ข้อสังเกตที่สำคัญว่า คำพิพากษา เป็นก้าวสำคัญบนเส้นทางของวรรณกรรมแห่งความสำนึกเชิงสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของวรรณกรรมไทย เพราะเป็นการสร้างวรรณกรรมแห่งความสำนึกเชิงสังคมมากกว่าเป็นลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตดังที่เคยเป็นมา เช่นเดียวกับที่ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2549 : 1347) ให้ความเห็นที่เห็นว่า คำพิพากษา คือหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญยิ่งของกระแสวรรณกรรมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เฟื่องฟูในช่วง 2516-2519 มาสู่กระแสวรรณกรรมสร้างสรรค์ซึ่งกลายเป็นกระแสหลักสำหรับวรรณกรรมคุณภาพในยุคปัจจุบัน

นอกจากส่วนของเนื้อหาแล้ว ในด้านรูปแบบ ชชาติ กอบจิตติ มักจะใช้กลวิธีใหม่ๆ ในการเล่าเรื่องโดยพยายามไม่ให้ซ้ำแบบกัน จนกล่าวได้ว่าเป็นนักเขียน “นักทดลองหารูปแบบที่ไม่เคยหยุดนิ่ง” ลักษณะที่น่าสนใจในนวนิยายและเรื่องสั้นของชชาติ กอบจิตติ สำหรับนักวิจารณ์คือความแปลกใหม่ อันเป็นแนวคิดริเริ่มของผู้ประพันธ์ทางด้านเทคนิคการแสดงออกหรือกลวิธี การเขียนที่ไม่ซ้ำแบบ (เจตนา นาควัชระ. 2525: 27) ซึ่งนักวิจารณ์มีความเห็นกันว่า ชชาติ กอบจิตติ พยายามแหวกวงล้อมความซ้ำซากจำเจออกไปได้อย่างงดงาม ที่สังเกตเห็นได้คือ การวางเค้าโครงเรื่องโดยพยายามดำเนินเรื่องในลักษณะที่มีความซับซ้อนพองาม เพื่อให้เราใจ ไม่ไหลเรื่อยไปตามเหตุการณ์ที่เดินตาม

เข็มนาฬิกา แต่จะจัดลำดับเสียใหม่ โดยมีให้ซ้ำแนวในแต่ละเรื่อง (นฤมิตร สอดสุข. 2526: 86) และในกรณีนี้ผู้ประพันธ์เองยังได้เสนอทัศนะส่วนตัวในการสร้างงานประพันธ์ของตนว่า

“การเขียนงานแต่ละครั้ง เหมือนกับจับงานใหม่ เพราะจะเปลี่ยนกลวิธีการเขียนไปเลย ไม่ชอบอยู่กับที่ จึงเปลี่ยนแบบการเขียนอยู่เสมอ โดยถือการทดลองเป็นหลัก อยากรู้เล่นให้สนุกไปด้วยเวลาเขียน แต่ทั้งนี้ แก่นเรื่อง เป็นหัวใจสำคัญสูงสุดในงาน ถ้าลองสังเกตดูแก่นเรื่องจะต่างกันทุกเรื่อง การให้ความสำคัญกับเนื้อเรื่องหรือภาษาจะแบ่งเป็นเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ทุกอย่างเต็มร้อยทั้งนั้น โครงเรื่องเต็มร้อย วิธีเขียนก็เต็มร้อย ภาษาที่เต็มร้อยเช่นเดียวกัน แต่ไม่ได้หมายความว่าเท่ากัน จะมุ่งเอาอย่างเดียว ไม่ตีแน่ (จำลอง ผึ้งชลจิตร (บรรณาธิการ). 2528: 25-26)

ด้วยเหตุนี้ ชาติ กอบจิตติ จึงได้รับการยอมรับจากนักวิจารณ์ว่าเป็นนักประพันธ์ที่มีกลวิธีการเขียนที่น่าสนใจแปลกใหม่อยู่เสมอ ทำให้ผลงานของชาติ นอกจากเป็นที่นิยมของนักอ่านไทยแล้วยังเป็นที่รู้จักและสนใจของนักอ่านชาวต่างประเทศด้วย ผลงานหลายเรื่องเช่น **คำพิพากษา เรื่องธรรมดา มีดประจำตัว เวลา** ฯลฯ ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้งและแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา เผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และในเวลาต่อมา ชาติ กอบจิตติก็ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ.2547

ด้วยความสำคัญและเหตุของความน่าสนใจทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ โดยศึกษาจากเรื่องสั้นและนวนิยายที่ปรากฏในช่วง พ.ศ. 2522-2548 ทั้งด้านเนื้อหา และรูปแบบการประพันธ์ เพื่อให้ทราบ และเข้าใจลีลาการประพันธ์ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวของชาติ กอบจิตติ ตลอดจนเพื่อให้เห็นลักษณะการสืบทอด ปรับ และเปลี่ยนแปลงจากลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิต มาเป็นลักษณะเฉพาะตัวของชาติ กอบจิตติ โดยหวังจะทำให้เห็นถึงบทบาทของงานวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ ที่มีต่อวงวรรณกรรมไทยได้

1.2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.1. เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการวรรณกรรมเพื่อชีวิต-วรรณกรรมแนวทดลอง

1.2.1.1. หนังสือ

จิตร ภูมิศักดิ์ (2515) ในนามปากกา ทีปกร เขียน “ศิลปะเพื่อชีวิต” โดยให้ความหมายคำดังกล่าวว่า หมายถึงศิลปะที่ถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อมีบทบาทอันเป็นประโยชน์ต่อชีวิตของประชาชนส่วนรวม การนำศิลปะเข้ารับใช้ชีวิตของประชาชน คือการใช้ศิลปะเพื่อปลุกเร้าประชาชนให้ตื่นขึ้นมองดูความเป็นจริงอันแท้จริงของชีวิต (Objective Reality of Life) และปลุกเร้าให้เขาหาทางแก้ไขเปลี่ยนแปลงความอัปมงคลทั้งหมดในชีวิตรูปแบบที่กลายเป็นความตึงเครียด เปิดโปงให้ประชาชนมองเห็นต้นตอของความเลวร้ายของชีวิตในสังคม ชี้แนะให้ประชาชนมองเห็นทางออกของชีวิตอันถูกต้อง และพร้อมกันนั้นก็ช่วยยื้อยวกให้มวลประชาชนต่อสู้ และเคลื่อนไหวไปสู่จุดหมายปลายทางของชีวิตที่ดีกว่า โดยใช้ศิลปะถ่ายทอดอย่างสร้างสรรค์ รูปแบบที่ใช้ต้องมีความงาม ความง่าย และความแจ่มชัด ที่สามัญชนสามารถเข้าใจและชื่นชมได้เท่ากับที่ปัญญาชนชั้นสูงเข้าใจ แม้ว่าจะมองศิลปะนั้นจากคนละจุดยืนก็ตาม ทั้งนี้ สิ่งที่ไม่ควรมองข้าม คือ การทำความเข้าใจคำว่า ประชาชน โดยศิลปินต้องศึกษาให้เข้าถึงประชาชนจนสามารถแยกแยะประชาชนผู้เสียเปรียบ กับผู้ขูดรีดซึ่งกระทำตัวเป็นศัตรูของประชาชนออกจากกันได้ จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งของสังคมให้ชัด เพื่อที่จะได้รู้แน่ว่าใครคือศัตรูอันดับแรกที่จะต้องทำลายล้าง

รินฤทัย สัจจพันธุ์ (2541) กล่าวถึงพัฒนาการวรรณกรรมเพื่อชีวิตไว้ในหนังสือเรื่อง “25ปี 14 ตุลา มองผ่านวรรณกรรมเพื่อชีวิต, ภาพโดยรวมของกวีนิพนธ์เพื่อชีวิต (ยุคที่สอง) 14 ตุลาคม 2516-6 ตุลาคม 2519” อย่างละเอียด แบ่งวรรณกรรมเพื่อชีวิตออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ วรรณกรรมเพื่อชีวิตยุคแรก (พ.ศ.2490-2500) วรรณกรรมชีวิตยุคที่สอง (14 ตุลาคม 2516- 6 ตุลาคม 2519) และวรรณกรรมเพื่อชีวิตยุคที่สาม (ในช่วงสองทศวรรษหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2529 ถึงปัจจุบัน) โดยกล่าวถึง จุดเริ่มต้นของคำว่า “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” ว่าน่าจะมาจากการก่อเกิดแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต” ลักษณะของวรรณกรรมเพื่อชีวิตช่วงนี้มีลักษณะที่เรียกร้องความเสมอภาค ความเท่าเทียม โดยมีการต่อสู้ระหว่างชนชั้นอย่างชัดเจนตามแนวคิดของจิตร ภูมิศักดิ์ วรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคที่ 2 เกิดจากการรวมกลุ่มของปัญญาชน และนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆทั่วทุกภูมิภาคที่มีความรู้สึกไม่พอใจสภาพสังคม ต่อต้านรัฐบาลเผด็จการทหาร วรรณกรรมเสมือนเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้ทางความคิดและเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง เนื้อหาวรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคนี้เน้นหนักที่การต่อสู้ของประชาชนเพื่อชีวิตใหม่ที่ดีกว่า มีลักษณะแบบปลุกเร้าการต่อสู้ของนักศึกษาประชาชน การต่อสู้ของกรรมกร การต่อสู้ของชาวนาชนบท เกี่ยวกับ

ชีวิตทั่วไป วรรณกรรมเพื่อชีวิตยุคที่ 3 มีการประสานรูปแบบและเนื้อหามากขึ้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับ ความอยู่ดีธรรมในสังคม การกดขี่ขูดรีด ความทุกข์ยากอดอยากของคนจนทั้งในชนบทและสังคม เมือง มีการโจมตีวรรณกรรมเพื่อชีวิตว่าเป็นสูตรสำเร็จ และมีเป้าหมายเพื่อการเมืองเพียงอย่างเดียว ทำให้เกิดการตีความลักษณะของวรรณกรรมเพื่อชีวิตกันใหม่ การจบสิ้นของอุดมการณ์ฝ่ายซ้าย ความล้มเหลวของประสบการณ์จากในป่า วุฒิภาวะของนักเขียนนักอ่าน ตลอดจนบรรยากาศทาง สังคมการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากการเร่งพัฒนาทางเศรษฐกิจ ทำให้วรรณกรรมเพื่อ ชีวิตเปลี่ยนแปลงไป นักเขียนรุ่นใหม่นิยมเขียนถึงความล่มสลายของสังคมชนบท เนื้อหากล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคมในลักษณะแปลกแยก ปัญหาต่างๆที่เกิดจากความเป็นสังคมเมือง นอกจากนี้ นักเขียนเพื่อชีวิตกลุ่มที่เป็นเสมือน “คลื่นลูกใหม่” ยังพยายามคิดค้นทดลองรูปแบบและ กลวิธีใหม่ ๆ โดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบหรือแนวทางเดิม

รินฤทัย สัจจพันธุ์ (2556) ในฐานะบรรณาธิการกล่าวถึงชาติ กอบจิตติไว้อย่าง น่าสนใจในหนังสือ **“จากวินทร์ถึงปราบดา : ปรากฏการณ์ของการวิจารณ์วรรณกรรมไทยร่วม สมัย”** ว่า ชาติ กอบจิตติ เป็นนักเขียนรุ่นแรกๆที่นำเสนอเรื่องราวอื่นที่ไม่ใช่การต่อสู้กันทางชนชั้น แต่ เป็นการต่อสู้ของชีวิตคนเมืองในสังคมทุนนิยม กับสภาพแวดล้อมสังคมเมืองที่มีการเอารััดเอาเปรี๊ยะ กันเอง ทั้งจากชนชั้นนายทุน และที่ไม่ใช่ชนชั้นนายทุน เป็นการต่อสู้กันในวิถีอื่นที่ไม่ได้อิงกับอุดมคติทาง การเมืองเพียงอย่างเดียว แนวทางการเล่าเรื่องก็เปลี่ยนไป โดยเป็นการเล่นกับรูปแบบการเล่าเรื่อง มากขึ้น ไม่ได้มีสูตรสำเร็จตายตัวดังวรรณกรรมชีวิตที่ผ่านมา ชาติทดลองแนวทางการเล่าเรื่องใหม่กับ งานเขียนใหม่ๆของเขาทุกชิ้น สร้างปรากฏการณ์ใหม่ให้แก่วรรณกรรมไทย ผลมาจากการที่ชาติได้ปู เส้นทางของวรรณกรรมทางเลือกไว้นั้น ทำให้เกิดคลื่นนักเขียนลูกใหม่ในแนวทางเดียวกันนี้ตามมาอีก หลายคน เช่น วินทร์ เลียววารินที่ได้ฉายาว่าเป็น “นักเขียนแนวทดลอง” และงานของเขาก็ได้ชื่อว่า เป็น “วรรณกรรมแนวทดลอง” เช่นเดียวกับ ปราบดา หยุ่น มีความโดดเด่นในการใช้ภาษาและการ คิดนอกกรอบ จากความเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมานั้นยังผลมาสู่ยุคปัจจุบัน เกิดการผลิตวรรณกรรมแนว สร้างสรรค์โดยนักเขียนรุ่นใหม่ที่สร้างความหลากหลายให้กับวรรณกรรมไทยร่วมสมัยอย่างมากมาย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า วินทร์ เลียววาริน และปราบดา หยุ่น เป็นอีกหนึ่งปรากฏการณ์ในวงวรรณกรรม ไทยที่สืบเนื่องเรื่อยมาจากการแผ้วถางเส้นทางวรรณกรรมแนวสร้างสรรค์ของชาติ กอบจิตตินั่นเอง

การทบทวนหนังสือเกี่ยวกับพัฒนาการวรรณกรรมเพื่อชีวิต-วรรณกรรมแนว ทดลองทำให้เข้าใจลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิม เข้าใจพัฒนาการของวรรณกรรมเพื่อชีวิตโดย เชื่อมโยงกับสภาพการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของประเทศอย่างละเอียด หนังสือเหล่านี้ช่วยปู

พื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำความรู้ไปใช้สังเกต คิด วิเคราะห์ และเปรียบเทียบกับวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ทั้งการศึกษาในแง่ลักษณะเฉพาะตัวของผู้ประพันธ์และในแง่การสืบทอดงานวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้

นอกจากนี้ หนังสือ “จากวินทร์ถึงปราบดา : ปรากฏการณ์ของการวิจารณ์วรรณกรรมไทยร่วมสมัย” ยังให้แง่มุมมองประเด็นที่เป็นข้อสังเกตสำคัญในการต่อยอดความคิดของผู้วิจัยในการศึกษาครั้งนี้ ว่า นอกจากวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติจะมีลักษณะของการสืบทอดวรรณกรรมเพื่อชีวิต ปรับและเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะที่เป็นวรรณกรรมสร้างสรรค์แล้ว สุดท้ายจะกลายเป็นนักเขียนที่สร้างอิทธิพลต่อแวดวงวรรณกรรมไทยในการพัฒนางานวรรณกรรมไปสู่แนวทดลองได้หรือไม่ ซึ่งหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาที่ทำให้เห็นลักษณะของวรรณกรรมแนวทดลอง ซึ่งเป็นประโยชน์ที่ทำให้ผู้วิจัยเห็นภาพรวมของวรรณกรรมไทยสมัยใหม่ได้ชัดเจนขึ้น

1.2.1.2. บทความ

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2549) เขียนบทความ “**25 ปี คำพิพากษา กับคำอุทธรณ์ของสมทรง**” โดยตั้งข้อสังเกตทางวรรณกรรมว่า คำพิพากษา คือหัวใจอันสำคัญยิ่งของกระแสธารวรรณกรรมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านจากกระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เฟื่องฟูสุดในช่วง 2516-2519 มาสู่กระแสวรรณกรรมสร้างสรรค์ซึ่งกลายเป็นกระแสหลักสำหรับวรรณกรรมคุณภาพในยุคปัจจุบัน ซึ่งการผลัดแผ่นดินทางวรรณกรรมดังกล่าวเป็นผลโดยตรงมาจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของสังคมไทยในช่วงนั้น ปี 2524 อันเป็นปีที่นวนิยายเรื่อง คำพิพากษา พิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรก ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของจุดจบลัทธิมาร์กซ์ในประเทศไทย เนื่องด้วย คำพิพากษา ของชาติ กอบจิตติ สื่อสำแดงถึงแรงยึดอยู่ระหว่างความมุ่งมั่นที่จะสานต่อพันธกิจของวรรณกรรมและความเคลือบแคลงใจต่อวรรณกรรมเพื่อชีวิต แสดงผ่านพล็อตสองพล็อตในนวนิยายเรื่องนี้ คือ พล็อตว่าด้วยการล่มสลายของสังคมชนบทท่ามกลางการรุกคืบเข้ามาของวิถีชีวิตแบบสมัยใหม่เป็นพล็อตตามคติความเชื่อในแบบวรรณกรรมเพื่อชีวิต แต่พล็อตเกี่ยวกับชะตากรรมของปัจเจกชนผู้ตกเป็นเหยื่อของอคติสังคมมิใช่เหยื่อของการกดขี่ชู้ดริต ซึ่งสิ่งที่น่าสนใจคือ พล็อตการล่มสลายของชนบทในนวนิยายเล่มนี้ได้รับการพูดถึงน้อยมาก การวิจารณ์ส่วนใหญ่ต่างเพ่งเล็งไปยังประเด็นปัจเจกชนเป็นเหยื่อของอคติสังคมเป็นส่วนใหญ่ จากการวิจารณ์นวนิยายเรื่องนี้เท่าที่ผ่านมาชี้ให้เห็นจุดหักเหของวรรณกรรมวิจารณ์สองกระแสเช่นกัน การที่นักวิจารณ์ส่วนใหญ่เลือกจะไม่มองประเด็นความล่มสลายของสังคมชนบท และเพ่งพินิจเฉพาะเรื่องปัจเจกชนตกเป็นเหยื่อของสังคม

สะท้อนให้เห็นถึงภาวะตกต่ำของกระแสวรรณกรรมวิจารณ์แนวเพื่อชีวิต และความรุ่งเรืองของกระแสวรรณกรรมวิจารณ์แนวเสรีนิยมที่กำลังรุกคืบเข้ามาแทนที่ และได้กลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ของวรรณกรรมวิจารณ์ในสังคมไทย

พิเชฐ แสงทอง (2550) ให้ความเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการของวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้อย่างน่าสนใจไว้ในบทความ “*‘วรรณกรรมเพื่อชีวิต’ ยังไม่ตาย แต่แปลงกายเป็น ‘วรรณกรรมสร้างสรรค์’ : ข้อวินิจฉัยอาการ ‘จิตเภท’ ในวรรณกรรมไทย.*” ในหนังสือ *วาทกรรมวรรณกรรม* ว่า ความขัดแย้ง การตอบโต้ กระทั่งการวิจารณ์วรรณกรรมเพื่อชีวิตที่รุนแรงในช่วงทศวรรษที่ 2520 นั้น น่าจะเป็นการแก้ไขตัวเองของวรรณกรรมเพื่อชีวิตเพื่อตอบรับกับสังคมไทยที่เสรีนิยมกระฎุมพีเติบโตและมีบทบาททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น เห็นได้จากวรรณกรรมเพื่อชีวิตมีการเลื่อนไหลของความหมาย โดยถูกกลุ่มเกลียดจากวาทกรรมอื่นจนไม่สามารถรักษาความหมายดั้งเดิมของตัวเองไว้ได้ สาเหตุอาจมาจากสำนักสร้างสรรค์ของนักเขียนยุคหลังเอง หรือแม้แต่อิทธิพลจากวรรณกรรมแนวสังคมนิยม ทำให้มีการถูกเรียกขานใหม่เป็น วรรณกรรมสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้วรรณกรรมสร้างสรรค์จึงควรถือเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงตัวเองของวรรณกรรมเพื่อชีวิต ดังนั้น หัวใจสำคัญ อันได้แก่ การตีแผ่ / สะท้อน / แก้ปัญหาสังคม ตลอดจนตอบโต้ทุนนิยมเสรีนี้เองเป็นสิ่งที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตต้องปกป้องรักษาไว้ แม้จะต้องเปลี่ยนร่างทรงเป็นวรรณกรรมสร้างสรรค์แล้วก็ตาม

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2552) เขียนบทความเรื่อง “*วรรณกรรมทดลองของวินทร์กับการปลดแอกดินของวรรณกรรมวิจารณ์*” โดยเสนอแง่มุมพัฒนาการของวรรณกรรมไทยช่วงหลัง 6 ตุลาคม 2519 ไว้ได้อย่างน่าสนใจว่า บรรยากาศทางวรรณกรรมในช่วงปี 2520 ถึงราวๆปี 2525 ถือเป็นยุคทองยุคหนึ่งของวรรณกรรมและวรรณกรรมวิจารณ์ โดยมี โลกหนังสือ ที่มีสุชาติ สวัสดิ์ศรี กุม บังเหียน และกลุ่มวรรณกรรมพินิจ จากรัฐจามจุรีภายใต้การนำของไพลิน รุ่งรัตน์ที่ใช้ สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิจารณ์เรื่องสั้น ส่งผลให้วรรณกรรมวิจารณ์เริ่มเปลี่ยนทิศทาง จากการพูดถึงวรรณกรรมว่าเป็นการถ่ายทอดความอัปลักษณ์ชั่วร้ายของการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้น ค่อยๆกลายมาเป็นวรรณกรรมมีบทบาทปลุกจิตสำนึกใฝ่ดี และวรรณกรรมคือพลังทางปัญญาเพื่อเชิดชูคุณค่าความเป็นมนุษย์ รางวัลวรรณกรรมเป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดวรรณกรรมวิจารณ์ไทยร่วมสมัยที่ได้สลัดตัวเองจากอิทธิพลของวรรณกรรมเพื่อชีวิต จากการอุบัติขึ้นของคำว่า วรรณกรรมสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม วรรณกรรมเพื่อชีวิตไม่ได้ถูกกวาดล้างจากวงการ แต่ผลงานเหล่านั้นก็ไม่ได้

ถูกมองหรือตีความว่าเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตอีกต่อไปแล้ว แม้ว่าเนื้อหาของงานหลายชิ้นจะค่อนข้างไปในแนวทางนั้นอย่างชัดเจนก็ตามที่ วรรณกรรมเหล่านี้ถูกชำระล้างหรือถึงขั้นฟอกสีเพื่อลบร่องรอยของความเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตและได้รับการประทับตราใหม่ว่า วรรณกรรมสร้างสรรค์ โดยมี คำพิพากษา ของชาติ กอบจิตติ แสดงให้เห็นหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนผ่านจากวรรณกรรมเพื่อชีวิต มาสู่วรรณกรรมสร้างสรรค์ และปรากฏการณ์วรรณกรรมทดลองของวินทร์ เลียววาริณในช่วงปี 2535 เป็นต้นมาก็ถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของวงวรรณกรรมวิจารณ์ร่วมสมัยของไทยที่แสดงให้เห็นชัยชนะของวรรณกรรมสร้างสรรค์เหนือวรรณกรรมเพื่อชีวิต

จากการทบทวนบทความเกี่ยวกับพัฒนาการวรรณกรรมเพื่อชีวิต ทำให้เห็นข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวในแง่มุมมองที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งการตั้งข้อสังเกตว่าวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้ตายไปจากวรรณกรรมไทยแล้ว และวรรณกรรมเพื่อชีวิตยังมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมไทยอยู่ อย่งไรก็ดี ทุกข้อคิดเห็นล้วนเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจและหาคำตอบ เป็นข้อคิดเห็นที่น่าสนใจในการนำไปตั้งเป็นข้อสังเกตหนึ่งประกอบการวิเคราะห์งานวิจัยพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในครั้งนี้

1.2.2. เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ

1.2.2.1. วิทยานิพนธ์

คณินนิตย์ ไสยโสภณ (2534) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์กลวิธีการเขียนบันเทิงคดีของชาติ กอบจิตติ” โดยวิเคราะห์จากนวนิยายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตติตั้งแต่พ.ศ. 2522-2530 ผลจากการศึกษาพบว่า มีเค้าโครงเรื่อง 3 ลักษณะ คือการเปิดเรื่องแบบบรรยาย แบบให้มีนาฏการณที่น่าสนใจ และแบบการใช้บทสนทนา แล้วดำเนินเรื่องด้วยการผูกปมปัญหา มีการสลับลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง ส่วนการเล่าเรื่องจะใช้กลวิธีการเล่าแบบใช้ตัวละครเป็นผู้เล่า และแบบใช้กระแสดิจประหวัด ในการปิดเรื่องมีทั้งจบแบบโศกนาฏกรรมและสุขนานาฏกรรม บางเรื่องจบแบบปมทิ้งท้าย กลวิธีการสร้างฉากและตัวละครมีทั้งที่สมจริงและเหนือจริง แบบอุดมคติ การสร้างบทสนทนา มีลักษณะง่าย สมจริง เลือกใช้ถ้อยคำที่สื่อความหมายได้ดี ใช้ภาพพจน์ลึกลับซึ่งกินใจและให้อารมณ์แก่ผู้อ่านอย่างชัดเจน

สุทัศน์ วงศ์คำ (2538). ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาความขัดแย้งในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ” มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษากลวิธีการสร้างสถานการณ์ความขัดแย้ง กระบวนการของความขัดแย้ง โดยพิจารณาในแง่ของบุคคล แบ่งความขัดแย้งออกเป็น 2 แบบ คือ

ความขัดแย้งภายในตัวบุคคล และความขัดแย้งระหว่างบุคคล การศึกษากระบวนการความขัดแย้งในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ พบว่าความขัดแย้งภายในตัวบุคคล เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการที่บุคคลจะต้องเลือกตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ในส่วนความขัดแย้งระหว่างบุคคล มีสาเหตุมาจากความแตกต่างกันของบุคคล สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่สำคัญ คือ การคิดไม่เหมือนกัน การกระทำไม่เหมือนกัน และผลประโยชน์ขัดกัน เมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จึงเกิดความขัดแย้งขึ้น

อรพินท์ คำสอน (2540) ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “สุนทรียศาสตร์แห่งความพ่ายแพ้ : การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยายของกินเทอร์ กราสส์ กับนวนิยายของชาติ กอบจิตติ” นวนิยายของชาติ กอบจิตติ ที่ใช้ศึกษาได้แก่ จนตรอก, คำพิพากษา, พันธุ์หมาบ้า, หมาเนาลอยน้ำ และเวลา ลักษณะความพ่ายแพ้ต่างๆในนวนิยายเหล่านี้ชี้ให้เห็นวัฏจักรชีวิตของการเอารอดเอาเปรียบระหว่างผู้ล่า กับเหยื่อ และชะตากรรมต่างๆของเหยื่อในสังคม โดยนำเสนอในลักษณะที่ไม่บิดเบือนหรือปกปิดสภาพความพ่ายแพ้ของตัวละคร รวมถึงความล้มเหลวของสภาพสังคม โดยวิเคราะห์จากตัวละครเอก ข้อบกพร่องของตัวละครและตอนจบของเรื่อง อันจะทำให้เห็นแนวคิดสำคัญที่ชาตินำเสนอคือ แนวคิดเรื่องนรกและแนวคิดเรื่องสังคมซึ่งวิธีการที่ชาติ กอบจิตติใช้ในการนำเสนอนวนิยายคือ การใช้มุมมอง การใช้สัญลักษณ์ และการใช้ไวยากรณ์

อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์ (2543) ศึกษา “แนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมในวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ ช่วงพ.ศ.2522-2536” พบว่า แนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมมีอิทธิพลต่อความคิดของชาติ กอบจิตติ คือเรื่องเสรีภาพ และความรับผิดชอบของมนุษย์ รวมทั้งผลกระทบของการตัดสินใจของตนเองที่มีต่อผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากความคิดเกี่ยวกับมนุษย์ที่สะท้อนในนวนิยายของชาติที่ว่า เป้าหมายของความเป็นมนุษย์คือ อิสระภาพและความหลุดพ้นจากการยึดติดกับวัตถุและบุคคล ดังนั้นมนุษย์จึงควรพิจารณาการกระทำของตัวเองโดยมีความรับผิดชอบเป็นเกณฑ์, ความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างมนุษย์กับเพื่อนมนุษย์, มนุษย์สำคัญกว่าวัตถุ ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับมนุษย์มากกว่าวัตถุ ความคิดที่ขัดกับแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมในนวนิยายของชาติ คือ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับมนุษย์เป็นไปในทางเกือกลักกันมากกว่าที่จะขัดแย้งกัน และมนุษย์สามารถเข้าสู่เสรีภาพในระดับที่สูงกว่าแนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยม มีความเป็นไปได้ว่าชาติ กอบจิตติได้รับแนวคิดอื่นมาใช้ในวรรณกรรมของเขา เช่น ปรัชญาของพุทธศาสนา เป็นต้น

เสาวณิต จุลวงศ์ (2550) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกลวิธีการนำเสนอของนวนิยายเรื่อง เวลา ไว้อย่างน่าสนใจ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง: ลักษณะ

หลังสมัยใหม่ในบันเทิงคดีร่วมสมัยของไทย” กล่าวคือ ผู้แต่งเล่าเรื่องโดยใช้กลวิธีการผสานกัน 3 รูปแบบ ได้แก่ การเล่าเรื่องในรูปนวนิยาย การเล่าเรื่องในรูปทละครเวที และการเล่าเรื่องในรูปบทภาพยนตร์ ซึ่งกลวิธีดังกล่าวทำให้เกิดผู้เล่า 3 แบบ กลวิธีแต่ละประเภทมีความแตกต่างด้านข้อจำกัดในการสร้างจุดเน้นของเรื่องราวและเหตุการณ์ มุมมองการเล่าที่ต่างกันทั้ง 3 แบบก็ส่งผลให้เรื่องราวที่นำเสนอมีลักษณะต่างกันด้วย จนกล่าวได้ว่าเรื่องราวการนำเสนอภาพของการนำเสนอ ในนวนิยาย เรื่องเวลา เป็นเรื่องราวที่ประกอบสร้างขึ้นจากบริบทภายในของตัวเรื่องเอง

จะเห็นได้ว่า วิทยานิพนธ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ แบ่งตามลักษณะการศึกษาได้ 3 แบบ คือ งานวิจัยที่ศึกษาด้านเนื้อหา แนวคิด ได้แก่ สุทัศน์ วงศ์คำศึกษา เนื้อหาที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง และอรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์มุ่งศึกษาเนื้อหาโดยใช้กรอบแนวคิดปรัชญา อัตถิภาวนิยม ขณะทีคณิงนิตย์ ไสยโสภณ มุ่งเน้นศึกษาและแสดงให้เห็นลักษณะกลวิธีการประพันธ์ มีการจัดกลุ่มกลวิธี และจัดกลุ่มความขัดแย้ง ที่แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของผู้ประพันธ์มากกว่าแง่ของพัฒนาการ งานวิจัยที่วิเคราะห์เนื้อหาควบคู่กับกลวิธีเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันคือ งานของอรพินท์ คำสอน ที่ใช้สุนทรียศาสตร์แห่งความพ่ายแพ้เป็นหลักในการวิเคราะห์ด้านการสร้างตัวละคร กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ การใช้มุมมองการเล่า และไลท์โมทิฟ ควบคู่กับการวิเคราะห์เนื้อหา โดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ และเสาวณิต จุลวงศ์ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์กันของกลวิธีและเนื้อหา คือ เมื่อผู้เล่าเปลี่ยน มุมมองเปลี่ยน แนวคิดของเรื่องก็เปลี่ยนตามไปด้วย

จากการทบทวนวิทยานิพนธ์ข้างต้น พบว่า แม้จะมีบางส่วนที่คล้ายกับงานวิจัยครั้งนี้ แต่เนื้อหาที่ใช้พิจารณายังไม่ครอบคลุมวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติทั้งหมด คือ นวนิยายและเรื่องสั้น พ.ศ.2422-2548 ส่วนใหญ่เป็นเพียงการวิเคราะห์บางเรื่อง และบางประเด็นเท่านั้น อีกทั้งยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในแง่พัฒนาการของผู้ประพันธ์ทั้งในด้านเนื้อหา และรูปแบบที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกัน และยังมีผู้ศึกษาวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในประเด็นการสืบทอดวรรณกรรมเพื่อชีวิต อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์เหล่านี้ล้วนมีประโยชน์ที่ทำให้เห็นแง่มุมที่หลากหลาย และนำมาเป็นข้อสังเกตในการวิเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ได้

1.2.2.2. บทความ

จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า มีนักวิชาการ นักวิจารณ์ ให้ความสนใจ วิพากษ์วิจารณ์ผลงานของชาติ กอบจิตติลงในบทความตามนิตยสารต่างๆเป็นจำนวนมาก บทความที่

ศึกษาด้านเนื้อหา ส่วนใหญ่ใช้กลุ่มข้อมูลซ้ำๆกันและเป็นเรื่องที่ได้รับการนิยมนสูง เช่นเรื่องที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ได้แก่ เรื่อง**คำพิพากษา** และ**เวลา**

นวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** มักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเรื่องที่น่าเสนอให้เห็นความอยู่ดีธรรมในสังคม นวนิยายเรื่องนี้ เป็นเรื่องที่เสนอปัญหาสันคลอนศีลธรรมจรรยาของสังคมไทย ชาติ กอบจิตติต้องการเสนอว่า นรกก็คือสังคมที่วุ่นวายและตัดสินเรื่องของคนอื่น เท่ากับทรมานคนอื่น กรณีนี้ชาติอาจได้รับอิทธิพลหรือแรงบันดาลใจจากชาตรี ที่บอกว่า นรกคือคนอื่น ดังจะพบได้จากบทความวิจารณ์ของ กอบกุล อิงคฺุทานนท์ (2525) เรื่อง **“คำพิพากษา”**, เวนุวัน ทองวันลา (2525) เขียน **“วิจารณ์ คำพิพากษา”** ศรีภราดร (2525) เขียน **“วิจารณ์คำพิพากษา”** ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2536) เสนอบทความ **“คำพิพากษาที่ติดข้องอยู่กับอคติ”** ที่แสดงให้เห็นปัญหาที่เกิดจากอคติ รวมถึงวิจารณ์อคติของผู้ประพันธ์ที่ส่งเสริมการใช้อคติตัดสินคนอื่นทางอ้อมด้วย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเด็นอื่นๆที่วิจารณ์เกี่ยวกับนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** เช่น พรพิไล เลิศวิชา (2525) เขียนบทความ **“อ่านคำพิพากษา กันอีกสักครั้ง”** ที่เสนอประเด็นความเปลี่ยนแปลงของชนบท เจตนา นาควัชระ (2530) ตั้งประเด็นเกี่ยวกับศัตรูผู้สิ้นใจในบทความ **“ศัตรูที่สิ้นใจ : แง่มุมหนึ่งของวรรณกรรมไทยร่วมสมัย”** นำเสนอภาพสังคมที่มีการเอาวัดเอาเปรียบ แต่ตั้งข้อสังเกตว่าศัตรูของประชาชนได้กลายเป็นภาพที่ไม่ชัดเจนแล้ว วีรอร อัมใจ (2557) วิเคราะห์ตัวละคร ฟัก ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** ไว้ในบทความเรื่อง **“โศกนาฏกรรมของไอ้ฟัก”** พิเชฐ แสงทอง เขียนบทความ **“คำพิพากษา “ไอ้ฟัก” แบบของ นักสู้”** เป็นต้น นอกจากนี้ด้านเนื้อหาแล้ว ยังมีผู้ที่สนใจวิจารณ์กลวิธีการประพันธ์ในนวนิยายเรื่องนี้ด้วย ดังจะเห็นได้จากบทความเรื่อง **“วิจารณ์ ‘คำพิพากษา’ ของชาติ กอบจิตติ”** ของเจตนา นาควัชระ (2525) ที่ไม่เพียงแต่แสดงทัศนคติด้านเนื้อหา แต่ได้วิเคราะห์ถึงลักษณะบทพูดเดี่ยวของตัวละครไว้ด้วย ขณะที่ สดใส พันธุมโกมล (2536) เขียน **“บทวิเคราะห์ โศกนาฏกรรมสามัญ เรื่อง คำพิพากษา”** โดยให้ความเห็นว่า นวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** มีความดีเด่นอยู่ในระดับ **“โศกนาฏกรรมสมัยใหม่”** (Modern Tragedy) หรือ **“โศกนาฏกรรมสามัญ”** อย่างสมบูรณ์จากการสร้างโครงเรื่อง ความขัดแย้ง หรือแม้แต่ตัวละคร นอกจากนี้ อีราวดี ไตลังคะ (2548) เขียนบทความเรื่อง **“กว่าสองทศวรรษ ‘คำพิพากษา’ : ใครกันแน่ที่อยู่ในร่างแห”** โดยนำเสนอให้เห็นกระบวนการเล่าเรื่องใน **คำพิพากษา** ที่มีอิทธิพลต่อผู้อ่าน เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีการวิพากษ์วิจารณ์นวนิยายเรื่อง **เวลา** ของชาติ กอบจิตติ ทั้งด้านเนื้อหาและกลวิธีการประพันธ์ เพื่อแสดงให้เห็นมุมมองที่หลากหลายในบางเรื่อง บางประเด็นด้วย เช่น กุลแก้ว สุขสลักคำ (2551) ศึกษาเรื่อง “**ผลกระทบของค่านิยมสมัยใหม่ต่อคุณค่าของครอบครัวที่สะท้อนจากวรรณกรรมเรื่อง เวลา ของ ชาติ กอบจิตติ**” ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2545) เขียนบทความ “**เวลา และความน่าเบื่อที่น่าสนใจ**” สิริชญา คอนกรีต เขียนบทความ “**กฎไตรลักษณ์แห่งชีวิตในนวนิยาย เรื่อง เวลา ของชาติ กอบจิตติ**” เป็นต้น

ไม่เฉพาะแต่ คำพิพากษา และ เวลา เท่านั้นที่ถูกกล่าวถึง วรรณกรรมเรื่องอื่นๆของชาติ กอบจิตติ ได้รับความสนใจจากนักวิจารณ์ เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากที่มีการเขียนวิจารณ์เฉพาะเรื่องลงตีพิมพ์ในนิตยสารต่างๆเสมอ เช่น บัวแพน นันทพิสัย (2523) เขียนบทความเรื่อง “**ทางชนะ**” ที่กล่าวชื่นชมความสามารถทางการประพันธ์ของชาติ กอบจิตติ กลุ่มศานดี (2528) เขียนบทความ “**‘มิดประจำตัว’ เรื่องสั้นดีเด่น ของ ชาติ กอบจิตติ**” กล่าวถึง เรื่อง **มิดประจำตัว** ว่าเป็นการเล่าเรื่องอย่างเหนือจริง (Sur-Realism) โดยจะเห็นได้จากพฤติกรรมของตัวละครที่กินคนด้วยกัน, โพลิน รุ่งรัตน์ เขียน “**พันธุ์หมาบ้า เรื่องของผู้คน ที่หนีสังคมมาร่วมฝัน ร่วมวัน และร่วมใจ**” และ “**วิเคราะห์วิจารณ์ เรื่องธรรมดา ของ ชาติ กอบจิตติ**” เป็นต้น

นอกจากการวิจารณ์เฉพาะเรื่อง เฉพาะประเด็นแล้ว นักวิจารณ์บางคนมักจะนำนวนิยายของชาติ กอบจิตติมาวิจารณ์ในเชิงเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะของพัฒนาการ เช่น นฤมิตร สอดศุข (2526) เขียนบทความ “**อ่านสังคมไทยผ่านงานวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ พิจารณาจาก ‘จนตรอก’ ‘คำพิพากษา’ และ ‘เรื่องธรรมดา’**” โดยแสดงให้เห็นแนวคิดที่เปลี่ยนไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิต กลายเป็นลักษณะของเศรษฐกิจกำหนด, และนักวิจารณ์คนเดียวคนนี้ นฤมิตร สอดศุข (2538) ยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการทางเทคนิคของชาติ กอบจิตติในบทความ “**จาก คำพิพากษา ถึง เวลา (ไม่มีอะไรจริงๆ) ใน นวนิยายรางวัลซีไรต์ของชาติ กอบจิตติ**” ด้วยว่า ทั้งสองเรื่องมีความเชื่อมโยงที่ลึกซึ้งขึ้นจากการพัฒนาการเรียกร้องเสรีภาพไปสู่การเรียกร้องความสันติสุขของชีวิตที่บั่นปลายของคนชรา ด้วยการนำเสนอหลักการ ความไม่เที่ยงและอนิจจังในพุทธศาสนา เป็นต้น

จากการทบทวนบทความที่เกี่ยวข้องทั้งหมด พบว่ามีนักวิจารณ์ นักวิชาการให้ความสนใจกับงานวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติกันอย่างกว้างขวาง สังเกตได้จาก มีการหยิบเอาวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติมาวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่เสมอ ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งวิเคราะห์ด้านเนื้อหา ลีลา

การประพันธ์ของชาติ กอบจิตติ แยกเป็นเรื่องๆ มากกว่าการศึกษาในแง่พัฒนาการทางวรรณกรรม แม้ว่าการวิเคราะห์ลักษณะนี้ จะมีความใกล้เคียง หรือมีข้อมูลบางส่วนทับซ้อนกับงานวิจัยของผู้วิจัยอยู่บ้างก็ตาม มีการใช้กลุ่มข้อมูลเดียวกัน มีการวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาและรูปแบบใกล้เคียงกัน แต่จะเห็นได้ว่ากลุ่มข้อมูลยังไม่ครอบคลุมไปถึงวรรณกรรมช่วงหลัง พ.ศ.2536 ของชาติ กอบจิตติ อย่างไรก็ตามงานวิจัยเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์ต่อผู้วิจัยเพราะทำให้เห็นแง่มุมที่หลากหลาย และนำความรู้ที่ได้ไปตั้งเป็นข้อสังเกตประกอบการวิเคราะห์วิจัยได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ทั้งหมด จะพบว่า ยังไม่มีการวิจัยที่ศึกษาพัฒนาการวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในแง่การสืบทอด ปรับ และเปลี่ยนแปลงจากวรรณกรรมเพื่อชีวิต ไปสู่วรรณกรรมสร้างสรรค์ หรือแนวทดลอง ซึ่งกลายมาเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้ประพันธ์ และยังไม่มีการใช้กลุ่มข้อมูลวรรณกรรมทั้งหมดทุกเรื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพัฒนาการทางวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ โดยศึกษาจากเรื่องสั้นและนวนิยายที่ปรากฏในช่วงพ.ศ. 2522-2548

1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1. เพื่อศึกษา วิเคราะห์พัฒนาการทางวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ ที่แสดงให้เห็นการสืบทอด และการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิต มาเป็นลักษณะเฉพาะตัวของชาติ กอบจิตติ

1.3.2. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ลีลาการประพันธ์ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ทั้งด้านเนื้อหา และรูปแบบ

1.4. สมมติฐานของการวิจัย

วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ น่าจะมีการสืบทอดลักษณะบางประการมาจากลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิต และมีการปรับเปลี่ยน พัฒนาจนเป็นงานเขียนแนวทดลองที่มีกลวิธีที่แปลกใหม่ มีการนำเสนอเนื้อหาและแนวคิดที่เปลี่ยนไปตามสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง

1.5. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาพัฒนาการในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะ นวนิยายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตติ ที่ปรากฏในหนังสือชุด : ชาติ กอบจิตติ เท่านั้น ซึ่งได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2548 (นับจากการตีพิมพ์ครั้งแรก) จำนวน 11 เล่ม ดังตารางต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/พ.ศ.)**	ตัวเลขที่ใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์นี้ (พ.ศ./ครั้งที่พิมพ์)
1.	ทางชนะ พ.ศ. 2522 (พิมพ์ 17 ครั้ง : สิงหาคม 2557)	ผู้แพ้	เรื่องสั้น	22 ก.พ.2522	พ.ศ.2552 (พิมพ์ครั้งที่ 16)
		ทางชนะ	เรื่องสั้น	30 มี.ค.2522	
		สายสร้อย	เรื่องสั้น	25 มิ.ย.2522	
		เสมือนพี่น้อง	เรื่องสั้น	17 ก.ค.2522	
		เศียรขาด	เรื่องสั้น	28 ส.ค.2522	
2.	จนตรอก พ.ศ. 2523 (พิมพ์ 23 ครั้ง : พฤษภาคม 2554)	จนตรอก	นวนิยาย ขนาดสั้น	6 เม.ย.2523	พ.ศ.2554 (พิมพ์ครั้งที่ 23)
3.	คำพิพากษา พ.ศ. 2524 (พิมพ์ 49 ครั้ง : มีนาคม 2558)	คำพิพากษา	นวนิยาย	25 ต.ค. 2524	พ.ศ.2547 (พิมพ์ครั้งที่ 38)
4.	เรื่องธรรมดา พ.ศ. 2526 (พิมพ์ 17 ครั้ง : มีนาคม 2556)	เรื่องธรรมดา	เรื่องสั้น ขนาดยาว	6 มี.ค. 2526	พ.ศ.2526 (พิมพ์ครั้งแรก)

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำ ประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/ พ.ศ.)**	ตัวเลขที่ใช้อ้างอิง ในวิทยานิพนธ์นี้ (พ.ศ./ครั้งที่พิมพ์)
5.	มิตประจําตัว พ.ศ. 2527 (พิมพ์ 18 ครั้ง : สิงหาคม 2557)	พรั่งนี้	เรื่องสั้น	18 พ.ย. 2522	พ.ศ.2552 (พิมพ์ครั้งที่ 17)
		ผลตอบแทน	เรื่องสั้น	17 ธ.ค. 2523	
		ศาลเจ้าแม่	เรื่องสั้น	16 ก.พ. 2524	
		หมาติดแก๊ง	เรื่องสั้น	3 มี.ค. 2524	
		คนไร้ค่า	เรื่องสั้น	28 เม.ย.2524	
		ชื่อบุญ	เรื่องสั้น	30 เม.ย.2524	
		อนาคตของเรา	เรื่องสั้น	21 มี.ค.2525	
		ที่เห็น...และเป็นไป	เรื่องสั้น	13 ก.ค.2525	
		ฝันกลางแดด	เรื่องสั้น	25 พ.ย.2525	
		กลับบ้านเกิด	เรื่องสั้น	19 เม.ย.2526	
		มิตประจําตัว	เรื่องสั้น	27 ก.ค.2526	
		ที่นี่เงียบสงบ	เรื่องสั้น	28 ธ.ค.2526	
6.	หมาเนาลอยน้ำ พ.ศ. 2530 (พิมพ์ 16 ครั้ง : มีนาคม 2556)	หมาเนาลอยน้ำ	นวนิยาย ขนาดสั้น	15 มี.ค.2530	พ.ศ.2551 (พิมพ์ครั้งที่ 15)
7.	พันธุ์หมาบ้า พ.ศ. 2531 (พิมพ์ 27 ครั้ง : ตุลาคม 2556)	พันธุ์หมาบ้า	นวนิยาย ขนาดยาว	25 ธ.ค.2531	พ.ศ.2551 (พิมพ์ครั้งที่ 23)
8.	นครไม่เป็นไร พ.ศ. 2532 (พิมพ์ 9 ครั้ง : กันยายน 2555)	เรื่องเปรียบเทียบ	เรื่องสั้น	9 มี.ค.2527	พ.ศ.2548 (พิมพ์ครั้งที่ 8)

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำ ประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/ พ.ศ.)**	ตัวเลขที่ใช้อ้างอิง ในวิทยานิพนธ์นี้ (พ.ศ./ครั้งที่พิมพ์)
	นครไม่เป็นไร พ.ศ. 2532 (พิมพ์ 9 ครั้ง : กันยายน 2555)	คน, หมา, นก	เรื่องสั้น	19 เม.ย.2527	พ.ศ.2548 (พิมพ์ครั้งที่ 8)
		เรียงความเรื่อง บทสวดมนต์	เรื่องสั้น	12 พ.ค.2527	
		หายไป กับลมหายใจ	เรื่องสั้น	25 ต.ค.2527	
		เมืองผีหลอก	เรื่องสั้น	10 ม.ค.2528	
		อากาศรอบกาย	เรื่องสั้น	25 มี.ค.2529	
		บ้านเมืองของเธอ	เรื่องสั้น	9 เม.ย.2529	
		ศัตรูภายใน	เรื่องสั้น	22 พ.ย.2530	
		อวัยวะใหม่	เรื่องสั้น	6 ก.ย.2531	
		แมวบนหลังคา	เรื่องสั้น	5 พ.ย.2531	
	นครไม่เป็นไร	เรื่องสั้น	17 ก.พ. 2532		
9.	เวลา พ.ศ. 2536 (พิมพ์ 22 ครั้ง : กันยายน 2558)	เวลา	นวนิยาย	25 มี.ย. 2536	พ.ศ.2537 (พิมพ์ครั้งที่ 4)
10.	รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2539 (พิมพ์ 5 ครั้ง : พฤษภาคม 2554)	รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี	เรื่องสั้น ขนาดยาว	3 พ.ค. 2539	พ.ศ.2554 (พิมพ์ครั้งที่ 5)
11.	บริการรับนวนิพนธ์ พ.ศ. 2548 (พิมพ์ 3 ครั้ง : สิงหาคม 2548)	เมือง	เรื่องสั้น	16 พ.ย. 2532	พ.ศ.2548 (พิมพ์ครั้งแรก)

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำ ประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/ พ.ศ.)**	ตัวเลขที่ใช้อ้างอิง ในวิทยานิพนธ์นี้ (พ.ศ./ครั้งที่พิมพ์)
	บริการรับนวนหน้า พ.ศ. 2548 (พิมพ์ 3 ครั้ง : สิงหาคม 2548)	เรื่องเบาสมอง	เรื่องสั้น	22 ต.ค. 2539	พ.ศ.2548 (พิมพ์ครั้งแรก)
		เพื่อนเก่า	เรื่องสั้น	27 ส.ค. 2540	
		แค้นนามธรรม	เรื่องสั้น	19 ก.พ. 2542	
		ตุลา	เรื่องสั้น	11 ต.ค. 2542	
		เพื่อนคืนเดียว	เรื่องสั้น	14 ก.ค. 2544	
		ราคาที่ต้องจ่าย	เรื่องสั้น	22 ก.ย. 2545	
		ภูเขาทอง	เรื่องสั้น	1 พ.ค. 2547	
		บริการรับนวนหน้า	เรื่องสั้น	15 ก.พ. 2548	

หมายเหตุ * (จำนวนครั้งที่พิมพ์) หมายถึง จำนวนครั้งที่ตีพิมพ์หนังสือครั้งล่าสุด โดยเก็บข้อมูลจาก งาน
มหกรรมหนังสือระดับชาติครั้งที่ 20 ในวันเสาร์ที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2558 เวลา 17.00 น. ที่บริเวณจัดจำหน่ายของ
สำนักพิมพ์เคล็ดไทย ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

** ปีที่เขียนครั้งแรก (พ.ศ.) หมายถึง ปีที่เขียนเรื่องสั้นหรือนวนิยายของนักเขียนโดยระบุตาม
ข้อมูลที่นักเขียนให้ไว้ท้ายเรื่อง

1.6. นิยามศัพท์เฉพาะ

คำว่า **วรรณกรรมเพื่อชีวิต, วรรณกรรมเพื่อชีวิตสำเร็จรูป หรือวรรณกรรมเพื่อชีวิต
แบบเต็ม** ในงานวิจัยนี้ใช้ความในความหมายเดียวกัน หมายถึง วรรณกรรมที่มีลักษณะตามแนวคิด
ของจิตร ภูมิศักดิ์ในนามปากกา ทีปกร ที่เคยเสนอไว้ในหนังสือ “ศิลปะเพื่อชีวิต” ว่า ศิลปะ หมายถึง
การใช้ศิลปะเพื่อปลุกเร้าประชาชนให้ตื่นขึ้นมองดูความเป็นจริงอันแท้ของชีวิต (Objective Reality of
Life) และปลุกเร้าให้เขาหาทางแก้ไข เปลี่ยนแปลงความอัปมงคลทั้งมวลในชีวิตนั้นให้กลายเป็นความ
ดีงาม ! โดยเปิดเผยให้ทุกคนได้เห็น ลักษณะอันอัปมงคลของชีวิตที่เป็นอยู่จริง, ที่มาของความ
อัปมงคลแห่งชีวิต, วิธีแก้ไขเปลี่ยนแปลงความอัปมงคลแห่งชีวิตให้กลายเป็นความดีงาม และ
ตัวอย่างอันเปิดจำของความคิดใหม่แห่งชีวิตที่จะมาถึง รูปแบบที่รับใช้ ต้องมีความงาม ความง่าย
และความแจ่มชัด (ทีปกร, 2552 : 92-94)

1.7. ข้อตกลงเบื้องต้น

1.7.1. การอ้างอิงระบบนามปีที่เป็นการอ้างอิงตัวอย่างจากวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ใช้ชื่อเรื่องแทนชื่อผู้แต่ง เพื่อให้ข้อมูลมีความชัดเจน

ตัวอย่าง การอ้างอิงตัวอย่างจากวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ

ครูไทยเฝ้าฟังลูกศิษย์คุยกัน แกรู้สึกอาย เด็กพวกนี้ไม่ได้

ต้องการจะลบล้างแกลเลย แกกังวลไปเองต่างหาก แต่มั่นก็สาย

เกินไปแล้วที่จะทำหน้าที่ครูของแกได้อีก

(นครไม่เป็นไร, 2548: 44)

1.7.2. เครื่องหมายจุดไข่ปลา (.....) ที่มากกว่า 3 จุด ที่ปรากฏในตัวอย่างวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ หมายถึง การละข้อความที่ยาวเกินไปสำหรับตัวอย่าง เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการนำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นเด่นชัด

1.8. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยแบ่งการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1.8.1. กำหนดโครงร่างวิทยานิพนธ์

1.8.2. สืบค้นและรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

1.8.3. ศึกษาทฤษฎีวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

1.8.4. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

1.8.4. สรุปผลการวิจัย เรียบเรียง และเขียนนำเสนอผลงานในรูปแบบของวิทยานิพนธ์

1.9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.9.1. ทำให้ทราบพัฒนาการในวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ ที่แสดงให้เห็นการสืบทอด และการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิต มาเป็นลักษณะเฉพาะตัวของชาติ กอบจิตติ

1.9.2. ทำให้ทราบลีลาการประพันธ์ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัวในงานเขียนของชาติ กอบจิตติ ทั้งด้านเนื้อหา แนวคิด และกลวิธีการประพันธ์

1.9.3. ทำให้ทราบบทบาททางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ที่มีผลต่อแวดวงวรรณกรรมไทย

บทที่ 2

พินความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ

“หากเบื้องหลังปากกา คือคนเขียนหนังสือ เบื้องหลังคนเขียนหนังสือก็คือสังคมที่เขามีชีวิตอยู่” ตามที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี(2522: บทบรรณาธิการ) เคยกล่าวไว้ในความเข้าใจ จากบทบรรณาธิการ **โลกหนังสือ ฉบับเรื่อง สั้น ชุต คลื่นหัวเต็ง** แล้วนั้น ในการศึกษาทำความเข้าใจพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ย่อมจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ ทำความเข้าใจลักษณะของสังคม และประวัติของผู้เขียนด้วย เพราะวรรณกรรมคือผลผลิตของสังคมนั้นๆ รวมทั้งความรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนทัศนคติของตัวผู้เขียนเอง ที่มีส่วนหล่อหลอมให้เกิดงานเขียนไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะการทำความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตทั้งก่อน และหลังการปรับตัวสู่มาตรฐานคุณภาพใหม่ในทศวรรษ 2520 เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เข้าใจพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ในฐานะรอยต่อของวรรณกรรมเพื่อชีวิตมาตรฐานคุณภาพใหม่ ได้เป็นอย่างดี

ในบทนี้จึงเป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และเรียบเรียงความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ โดยแบ่งประเด็นเป็น 2 ส่วน ประเด็นแรก คือ ลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตก่อนและหลังการปรับตัวสู่มาตรฐานคุณภาพใหม่ในทศวรรษ 2520 และประเด็นที่ 2 คือ ชีวิตประวัติ และผลงานของชาติ กอบจิตติ เพื่อเป็นการทบทวนพินความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจดังที่กล่าวมาแล้ว

2.1. ลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตก่อนและหลังการปรับตัวสู่มาตรฐานคุณภาพใหม่ในทศวรรษ 2520

2.1.1. วรรณกรรมเพื่อชีวิตก่อนปี พ.ศ. 2520

2.1.1.1. จุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเพื่อชีวิต (พ.ศ.2490-พ.ศ.2495)

การจัดตั้ง “ชมรมนักประพันธ์” ของบรรดานักเขียน นักหนังสือพิมพ์ ในปีพ.ศ. 2493 ซึ่งมีมาลัย ชูพินิจ หรือ แม่อนงค์ เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง โดยได้รับการสนับสนุนจากนายอารีย์ ลีวีระ เจ้าของสำนักพิมพ์ไทยพานิชยการในขณะนั้น ถึงแม้จะเริ่มจากการมีผู้เข้าร่วมประชุมครั้งแรกเพียง 15 คน และเป็นการเสวนาแบบไม่เป็นทางการ แต่การเคลื่อนไหวนี้ก็กลับส่งผลในทางก้าวหน้าต่อวงการวรรณกรรมของไทยเป็นอย่างมาก ดังที่บรรจง บรรเจิดศิลป์ (2521 : 119) กล่าวไว้ว่านับเป็น

ครั้งแรกที่นักประพันธ์ไทยได้รวมกลุ่มกันขึ้นพร้อมกับได้นำเอาอาชีพของตนมาตีแผ่โดยร่วมกันพิจารณาถึงเข็มมุ่งแห่งอาชีพนั้นอย่างเปิดเผย กล่าวคือ มีการถกกันในประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับ “ศิลปะวรรณคดีคืออะไร”, “ปัญหาศิลปะเพื่ออะไร”, “หน้าที่และความรับผิดชอบของนักประพันธ์” เป็นต้น การถกเถียง คิด ทบทวนถึงปัญหาเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนผลักดันให้เกิดวรรณคดีวรรณกรรมวิจารณ์ขึ้นในสังคมไทย

ในประเทศตะวันตกมีการตั้งคำถาม ปัญหาศิลปะเพื่ออะไร มาเป็นเวลาหลายสิบปีแล้ว เช่นเดียวกันกับประเทศไทย เมื่อทศวรรษที่มีต่อศิลปะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ความคิดเห็นจึงถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ศิลปะเพื่อศิลปะ (Art for art's sake) อีกฝ่ายหนึ่งยึดถือ ศิลปะเพื่อชีวิต (Art for life's sake) กล่าวคือ

ฝ่ายศิลปะเพื่อศิลปะ มีความเห็นว่า คุณค่าของศิลปะมีอยู่ในตัวของมันเอง ไม่จำเป็นและไม่ควรอย่างยิ่งที่จะวัดด้วยความหมายของชีวิต ไม่จำเป็นและไม่ควรอย่างยิ่งที่จะนำเอาชีวิตมาพัวพันกับศิลปะ เพราะว่าชีวิตเป็นของต่ำ ศิลปะเป็นของสูง ชีวิตจะทำให้ศิลปะเสื่อมคุณค่าของมันเอง ยิ่งปัญหาสังคม ปัญหาการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจเหล่านี้ นักประพันธ์ควรจะหลีกเลี่ยงไปให้พ้น ศิลปะกับปัญหาสังคม การเมือง และเศรษฐกิจไม่เกี่ยวข้องกัน ศิลปะมีสภาพที่สูงส่งเหนือความเป็นอยู่ของมนุษย์ (Super Human-being) ไม่ยอมรับรู้ปัญหาชีวิตหรือปล่อยให้การรับรู้ที่นั่นสะท้อนเงาของมันซึมแทรกเข้ามาอยู่ในศิลปะของตน (บรรจง บรรเจิดศิลป์, 2517 : 63-64)

ขณะที่ฝ่ายศิลปะเพื่อชีวิตให้ความเห็นว่า ศิลปะกับชีวิตย่อมมีส่วนสัมพันธ์กัน ศิลปะดำรงอยู่ได้ก็โดยมีชีวิตของมนุษย์เป็นเบื้องต้น และชีวิตของมนุษย์ในสังคมย่อมจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องประกอบด้วยปัญหาเศรษฐกิจ, การเมือง, และวัฒนธรรม ศิลปะเป็นเพียงผลสะท้อนของชีวิตดังกล่าว ชีวิตมนุษย์มีความสับสนเพียงใด ศิลปะย่อมมีความสับสนเพียงนั้น คุณค่าของศิลปะมีอยู่ได้ก็โดยที่ศิลปะได้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ และจะวัดได้ก็ด้วยความหมายของศิลปะที่มีต่อมนุษย์นั่นเอง หากว่าไร้ความหมายที่มีต่อชีวิตมนุษย์แล้ว ศิลปะก็จะไร้ค่าด้วยประการทั้งปวง ศิลปะดังกล่าวนี้ย่อมจะไม่มี และไม่อาจมีอยู่ในโลกนี้ได้ (บรรจง บรรเจิดศิลป์, 2517 : 63)

เนื่องจากการปะทะกันทางความคิดของสองแนวความคิดนี้เองที่ทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นกลุ่มนักเขียนก้าวหน้า และกลุ่มอนุรักษนิยมทางวรรณคดี การตั้งคำถาม การ

วิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีไทยสมัยนั้น จนเกิดเป็นที่มาของคำว่า “เพื่อชีวิต” ในเวลาต่อมา คำว่า “เพื่อชีวิต” เริ่มมาจากแนวคิด “ศิลปะเพื่อชีวิต” ที่ปรากฏในรูปแบบของบทความที่เผยแพร่ผ่านนิตยสารต่างๆ ในสมัยนั้น ที่สำคัญคือ **อักษรสาส์น** รายเดือนในช่วงปีพ.ศ. 2492 ถึง พ.ศ.2495 ที่มีคณะทำงานหลักคือ สุภา ศิริमानนท์ และ กุหลาบ สายประดิษฐ์ หรือนามปากกา ศิริบูรพา โดยมี อัศนี พลจันทร หรือ นามปากกา นายผี อินทรายุธ และอื่นๆ ริเริ่มการใช้แนวคิด “ศิลปะเพื่อชีวิต” มาเผยแพร่ และใช้วิจารณ์วรรณคดีไทย (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2541 : 12) โดยวิจารณ์ในลักษณะว่า วรรณคดีไทยรับใช้ระบอบศักดินา ไม่ได้มีลักษณะของศิลปะที่รับใช้ชีวิตประชาชน

จุดเริ่มต้นของการต่อสู้กันระหว่างศิลปะเพื่อศิลปะและศิลปะเพื่อชีวิตที่เกิดขึ้นนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลทางความคิดที่นักเขียนนักวิจารณ์ได้รับจากต่างประเทศมาประสานเข้ากับการเคลื่อนไหวด้านศิลปะและวรรณคดีภายในประเทศ ส่วนหนึ่งเป็นความคิดต่อศิลปะและวรรณคดีที่ ลีโอ ตอลสตอย เขียนไว้ในหนังสือ “ศิลปะคืออะไร” แต่ส่วนใหญ่แล้วเป็นความคิดของ เหมมาเจอตงที่ปรากฏใน “คำปราศรัยในชมรมสัมมนาศิลปะวรรณคดีที่เขานาน”, บทนิพนธ์บางชิ้นของเลนิน, สตาลิน, บทความและข้อคิดของ แม็กซิม กอร์กี้ โดยเฉพาะบทความว่าด้วย “อรรถสังคม”, และบทความจำนวนหนึ่งของหลูซัน (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 285)

ตัวอย่างข้อคิดเห็นหนึ่งของตอลสตอยที่ย้ำชัดถึงแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะว่า

ศิลปะ คืองานสร้างสรรค์ที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ สิ่งที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์จึงควรรับใช้ชีวิตมนุษย์ มิใช่ทำลายมนุษย์ เพื่อที่จะสร้างสรรค์ความดีงามแห่งชีวิตของมวลมนุษย์ ศิลปะเกิดขึ้นโดยมีชีวิตเป็นพื้นฐาน ถ้าไม่มีชีวิตก็ไม่มีศิลปะ ... ศิลปินจักต้องศึกษาชีวิตโดยละเอียดลอมถึงถ้วน พลิกด้านที่อุปถัมภ์ของชีวิตออกไปให้พ้น และเสนอด้านใหม่ของชีวิตที่ดีกว่าต่อประชาชนผู้เสพศิลปะ

(ทีปกร, 2552 : 20-21)

สังเกตได้ว่า แนวคิดนี้เป็นเสมือนรากฐานความคิดในการสร้างสรรค์วรรณกรรมก้าวหน้าของไทยในเวลาต่อมา ดังที่ อินทรายุธ ในนามปากกา “กุลิส อินทุศักดิ์” นำเสนอแนวคิด “ศิลปะเพื่อชีวิต” ผ่านข้อเขียนความนำในการแปลเรื่อง “อิฟตารี” ของราชิต ชาหั่น ในอักษรสาส์น ฉบับเดือนกรกฎาคม 2493 ไว้เสมือนเป็นการจุดประกายความคิดตอนหนึ่งว่า แนวทางการเขียนที่ถูกต้องคือ เปิดโปงวิธีการทุจริต และวิธีการปฏิบัติที่ทั้งปวง และแล้วก็ชี้แนวทางการต่อสู้ไปด้วยในตัว

และสรุปว่า การเปิดโปงเป็นจุดหมายสำคัญ และการชี้ทางออก ก็เป็นจุดหมายสูงสุดของวรรณกรรมฝ่ายปฏิวัติทั่วไป (رينฤทัย สัจจพันธุ์, 2541 : 13)

งานเขียนที่ใช้แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ ยังไม่ถูกเรียกว่าวรรณกรรมเพื่อชีวิต แต่มักเรียกกันว่า **วรรณกรรมก้าวหน้า** สาเหตุที่เรียกเช่นนั้นก็เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้เขียนขึ้นมา นั่นคือ แนวคิดแบบมาร์กซิสต์ โดยลักษณะของวรรณกรรมก้าวหน้าจะแตกต่างออกไปจากวรรณกรรมแนวเรอิมย์ที่เป็นวรรณกรรมกระแสหลักในช่วงนั้นอย่างสิ้นเชิง คือ ไม่ได้ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้สนองความบันเทิงแต่อย่างใด แต่ใช้ในการเสนอแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการจะเปลี่ยนแปลงสังคมไปในแนวทางที่เป็นประชาธิปไตย ที่ให้สิทธิ เสรีภาพ และภราดรภาพแก่ประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาค และเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการที่ปกครองอยู่ในช่วงเวลานั้นอีกด้วย วรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงนี้จึงถูกผลิตขึ้นภายใต้บรรยากาศของการปราบปราม เพราะแนวคิดที่ใช้ในการนำเสนอ นั้น ไปขัดแย้งกับรัฐบาลเผด็จการที่ครองอำนาจอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว

วรรณกรรมที่ปรากฏในช่วง พ.ศ.2492-2495 มีทั้งเรื่องสั้น นวนิยาย บทกวี และบทความ เช่น ศรีบูรพา นามปากกาของ กุหลาบ สายประดิษฐ์ เขียนเรื่องสั้นเรื่อง **“ขอแรงหน่อยเถอะ”** ในปิยะมิตร เรื่อง **“คำขานรับ”** ใน เดลิเมลวันจันทร์ นวนิยายเรื่อง **“จนกว่าเราจะพบกันอีก”** ซึ่งกล่าวได้ว่า งานเขียนของศรีบูรพาในขณะนั้น มีบทบาทสำคัญที่ทำให้แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตแพร่หลาย เพราะผลงานของเขาสร้างมิติมุมมองตามแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตให้นักเขียนนักวิจารณ์ ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ศรีบูรพาเคยเสนอความเห็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบของนักเขียนในที่ประชุมที่ชมรมนักประพันธ์เป็นผู้จัดขึ้นว่า “นักประพันธ์มีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นพิเศษกว่าผู้ผลิตอื่นๆ ในขณะที่แก้อ้อและเสือไม่ทำให้ผู้ใช้กลายเป็นคนดีหรือคนชั่วไปได้ แต่หนังสืออาจจะทำได้ ข้อนี้แหละทำให้นักประพันธ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นพิเศษ (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 279) ในเรื่องสั้นและนวนิยายหลายๆ เรื่องของเขาจึงเสนอให้เห็นความแตกต่างระหว่างคนจนกับคนรวย ความไม่เท่าเทียมกันทางชนชั้น ให้ข้อคิดเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมไปสู่สังคมที่ดีที่มีความเสมอภาคเช่นเดียวกันกับ อิศรา อมันตกุล นักเขียนเรื่องสั้น **เขาตะโกนหานายกรัฐมนตรี** ที่ประกาศหลักการประพันธ์ของตน ในที่ประชุมของชมรมนักประพันธ์ว่า “ข้าพเจ้าจะไม่ให้ยาพิษแก่ประชาชน” (เสถียร จันทิมาธร, 2524 : 279) นอกจาก ศรีบูรพา และอิสรา อมันตกุลแล้ว ยังมีเสนีย์ เสาวพงศ์ เขียนนวนิยายเรื่อง **ความรักของวัลยา** นายผี เขียนบทกวีชื่อ **อีสาน** เป็นต้น

ในเวลาไล่เลี่ยกัน บรรจง บรรเจิดศิลป์ หรือ พ.เมืองชมพู นามปากกาของ อุดม สีสุวรรณ สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ให้มุมมองเกี่ยวกับศิลปะและวรรณคดีไว้ในบทความเรื่อง **ศิลปะวรรณคดีกับชีวิต** ว่า

ศิลปะและวรรณคดีคือการสะท้อนความเป็นจริง สำแดงออกซึ่งความเป็นจริง และบันทึกความเป็นจริง ในขณะเดียวกันวรรณคดีก็ขึ้นอยู่กับความเป็นจริง เพราะว่าภาระของวรรณคดีไม่เพียงแต่จะสะท้อนความเป็นจริงเท่านั้น หากต้องคิดเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่มีอยู่ในความหวังและสิ่งที่อาจเป็นไปได้ ศิลปะอันยิ่งใหญ่มิได้สะท้อนชีวิตอย่างเรื่อยเปื่อย หากแต่เข้ามีส่วนในชีวิตและเปลี่ยนแปลงชีวิต (บรรจง บรรเจิดศิลป์, 2517 : 8)

ยิ่งไปกว่านั้น บรรจง บรรเจิดศิลป์ ยังเป็นคนแรกที่ใช้คำว่า “ศิลปะเพื่อประชาชน” ด้วย ดังข้อความที่กล่าวไว้ในบทความเดียวกันนี้ว่า

“ข้าพเจ้าขออ้างตัวอย่างของตะวันตกอีกนิดว่า บรรดานักประพันธ์ (ควรรวมเอาศิลปินทั้งหมดด้วย) ที่ถือว่าศิลปะเพื่อชีวิตนั้น หลังจากได้ศึกษาสภาพความเป็นจริงของชีวิตในสังคมแล้ว ก็ได้ก้าวคืบหน้าเข้าไปอีกก้าวหนึ่ง โดยเสนอหลักการใหม่ว่า **ศิลปะเพื่อชนกรรมมาชีพ** โดยกระชับให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้นหรือเรียกกันอีกว่า **วรรณคดีชนชั้นกรรมมาชีพ (Proletariat Literature)** นักประพันธ์กลุ่มนี้ได้ให้ความเห็นว่า ศิลปควรจะเทิดทูนคุณธรรมของคนงานผู้สร้างโลกและสังคม ศิลปะจะต้องพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ของคนยากคนจน ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ในฐานะอันต่ำต้อย ศิลปินควรจะต้องให้ความช่วยเหลือ และในที่สุดก็ควรจะเป็นกำลังส่วนหนึ่งที่เข้าร่วมการต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมของคนเหล่านี้ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมของประเทศและของโลก นี้คือที่มาของคำว่า **ศิลปะเพื่อประชาชน**” (Art for people sake) (บรรจง บรรเจิดศิลป์, 2517:68)

นับได้ว่าบทบาทของอินทราวุธและบรรจง บรรเจิดศิลป์ ในฐานะนักวิจารณ์วรรณกรรมมีส่วนทำให้แนวคิดศิลปะเพื่อชีวิตเผยแพร่ออกไป และส่งอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมไทยในช่วงนั้นจนกล่าวได้ว่า เป็นจุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่กล่าวได้ เพราะเกิดเรื่องสั้น นวนิยายเพื่อชีวิต หรือที่เรียกกันว่า วรรณกรรมก้าวหน้า ในขณะนั้นจำนวนมาก ดังที่ เสถียร จันทิมาธรได้กล่าวไว้ว่า

“...การวางรากฐานทฤษฎีให้แก่การสร้างสรรค์วรรณกรรมก้าวหน้าของไทย อินทรายุทธทำหน้าที่เน้นหนักไปในทางวิจารณ์วรรณคดีโบราณ บรรจง บรรเจิดศิลป์ วิพากษ์ความคิด “ศิลปะเพื่อศิลปะ” และเสนอภาระหน้าที่ของผู้อ่านภายใต้คำขวัญ “ศิลปะเพื่อชีวิต” ตลอดจน “ศิลปะเพื่อประชาชน” และหลักการเบื้องต้นในการทำงาน “วรรณวิจารณ์” ส่วนเสนีย์ เสาวพงศ์นำบทเรียนจากวรรณคดีสากลมาเป็นเครื่องมือสำหรับเปรียบเทียบและตรวจสอบกระบวนการของวรรณกรรมไทยในอดีต ปัจจุบัน และมองไปยังอนาคต” (เสถียร จันทิมาธร, 2525:284-285)

ภายหลังจากที่นักเขียนนักวิจารณ์เหล่านี้ได้ถูกจับกุมตัวด้วยข้อหาบกฏภายในราชอาณาจักร สมคบกันทำลายล้างรัฐบาลเพื่อเปลี่ยนแปลงราชประเพณีการปกครองไปเป็นประชาธิปไตยแผนใหม่ โดยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่ากรณี “กบฏสันติภาพ” เหตุการณ์นี้ส่งผลโดยตรงต่อวงวรรณกรรมไทย นักเขียนจำนวนมากที่ไม่ได้ถูกคุมขังลดบทบาทงานเขียนของตนเองลงด้วยกลัวอำนาจเผด็จการ ทำให้กระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตในขณะนั้นซบเซาไปโดยปริยาย

2.1.1.2. การวางรากฐานทฤษฎีวรรณกรรมเพื่อชีวิต (พ.ศ.2495-พ.ศ.2508)

จากเหตุการณ์ที่นักเขียนกลุ่มก้าวหน้าประชุมและจัดตั้ง “คณะกรรมการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพหนังสือพิมพ์” ขึ้น และตีพิมพ์คำขวัญ “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์คือเสรีภาพของประชาชน” ในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับโดยพร้อมเพรียงกัน (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 311) เพื่อเป็นการเคลื่อนไหวคัดค้านการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์, การคัดค้านสงครามของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามภายหลังการก่อการรัฐประหารตัวเองเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2494 เป็นผลให้ ศรีบูรพา, อารีย์ ลีวีระ, อุทธรณ์ พลกุล, สุภา ศิริมานนท์, เปลื้อง วรรณศรี เป็นต้น ถูกจับกุมเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2495 ด้วยข้อหาขยุ่งให้มีการเกลียดชังกันในระหว่างคนไทยโดยใช้อุบายต่าง และต่อมา อารีย์ ลีวีระ ถูกตำรวจของจอมอัครวินเฝ้า ศรียานนท์ “ยิงทิ้ง” อย่างโหดเหี้ยม เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2496 (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 312)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าศรีบูรพา หรือ กุหลาบ สายประดิษฐ์ถูกคุมขังอยู่ในคุกบางขวาง แต่เขายังคงสร้างสรรค์งานวรรณกรรมหลายเรื่อง เช่น แปลนวนิยายเรื่อง “แม่” ของ แม็กซิม กอร์กี้

แตงนวนิยายเรื่อง “**แลไปข้างหน้า**” เขียนกลอนเปล่า “อาชญากรผู้ปล่อยนกพิราบ” ก่อนจะได้รับ การอภัยโทษภายหลังในปี พ.ศ. 2500

นอกจากนี้ แม้จะมีพรบ.ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2495 เพื่อไม่ให้ มีการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองระหว่างประเทศ สงคราม หรือแม้แต่การวิจารณ์สหรัฐอเมริกา แต่ก็ไม่สามารถห้ามการต่อสู้ของนักเขียนนักหนังสือพิมพ์ได้ นักเขียนผู้มีอุดมการณ์แน่วแน่ที่ไม่ได้ถูกจับกุม บางคนยังคงเผยแพร่วรรณกรรมต่อไป ได้แก่ นายผี เขียนกวีนิพนธ์ **ความเปลี่ยนแปลง** เพื่อปลุกใจให้ เพื่อนนักเขียนยืนหยัดต่อสู้กับการปราบปรามอันเหี้ยมโหดของพิบูล-เผ่า และเขียนกวีนิพนธ์คำฉันท์ ขนาดยาวชื่อ “**เราชนะแล้ว...แม่จ๋า**” ขึ้นในปีเดียวกันคือ ปี 2495 (เสถียร จันทิมาธร, 2524 : 314) เป็นการนำเรื่องซึ่งเป็นปัญหาสังคม คือ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นมาเป็นแนวเรื่องซึ่งต่างไปจากกวีนิพนธ์ แนวเดิมที่เน้นการใคร่ครวญความรักระหว่างหนุ่มสาว ศรีรัตน สถาปนวัฒน์ เขียน **ทาสชีวิต, โศกนาฏกรรมของสัตว์เมือง** ซึ่งสะท้อนภาพความขัดแย้งทางชนชั้น สภาพครอบครัวชนชั้นสูงที่กำลัง จะเสื่อมสลาย แสดงความปรารถนาให้ชีวิตของคนยากจนดีขึ้น ขณะที่ **เมืองทาส** สะท้อนภาพการ ต่อสู้ในหมู่กรรมกรไทยอย่างเข้มข้น และ **พรุ่งนี้ต้องมีอรุณรุ่ง** ปราบกั๋วร่องรอยการวิเคราะห์สภาพ สังคมตามแนวคิดมาร์กซ สุวัฒน์ วรดิลก เขียน **หลังเลือดโลมดิน** ซึ่งเป็นนวนิยายที่ได้รับแรงบันดาลใจจากบทกวี **อีสาน** ของนายผี อิศรา อมันตกุล เขียน “**ธรณีประลัย**” เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่า วรรณกรรมเหล่านี้ได้นำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น แต่ก็ยังคงอยู่ในลักษณะของการเปิดโปง เท่านั้น

งานเขียนที่มีบทบาทสำคัญที่เริ่มแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมไทย ตามแนวคิดมาร์กซอย่างชัดเจน ได้แก่วรรณกรรมของ เสนีย์ เสาวพงศ์ ที่เขียนนวนิยายเรื่อง “**ปีศาจ**” ตีพิมพ์ลงในสยามสมัย รวมถึงวรรณกรรมของศรีบูรพา ซึ่งได้รับการตีพิมพ์โดยหนังสือพิมพ์ราย สัปดาห์ปิยมิตรที่ตีพิมพ์ **แลไปข้างหน้า** และปิตุภูมิ ตีพิมพ์เรื่อง **แม่** ด้วย

แลไปข้างหน้า และ **ปีศาจ** นับเป็นก้าวอย่างหนึ่งที่สำคัญของการเกิดวรรณกรรมเพื่อ ชีวิตที่สมบูรณ์ กล่าวคือ ในนวนิยายทั้งสองเรื่องมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาจากเดิมที่เน้นเรื่องความรัก ระหว่างชายหญิงมาเป็นความรักระหว่างเพื่อนมนุษย์ ความรักประชาชนผู้ยากไร้ เป็นความรักที่เกิด จากการมีอุดมการณ์ร่วมกัน มีการสะท้อนภาพอันอัปลักษณ์ที่มีอยู่ในสังคม แต่ไม่ใช่เน้นให้เกิดความ เศร้าหมอง หากแต่พยายามผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพที่ดีกว่าโดยเสนอข้อคิดเรื่อง ความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อเป็นแนวทางในการต่อสู้ โดยเฉพาะในเรื่อง **ปีศาจ** ที่ เสนีย์ เสาว

วพงศ์ ไม่ได้สะท้อนทัศนะของตัวละครเพียงเพื่อมองเห็นปัญหาต่างๆ ด้วยความคิดของชานาที่ค่อนข้างก้าวหน้าเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนให้เห็นการต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีขึ้นด้วย

สังเกตได้ว่า แม้ว่าในนวนิยายทั้งสองเรื่องนี้มีการสะท้อนให้เห็นความจริงที่มีการลุกขึ้นต่อสู้ของชนชั้นกรรมาชีพและกลุ่มชานา แต่การต่อสู้ดังกล่าวในสังคมไทย ในขณะนั้น ไม่ใช่การลุกขึ้นต่อสู้เพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ หากแต่เป็นการเรียกร้องให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบเผด็จการไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย โดยสมบูรณ์ เพื่อให้คนในสังคมมีความเสมอภาค เท่าเทียมกัน และมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้น การใช้ภาพของชานา และชนชั้นกรรมาชีพในขณะนั้นจึงต่างไปจากภาพชานาซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในระบอบคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ ในนวนิยายทั้งสองเรื่อง ชานาและชนชั้นกรรมาชีพ เป็นตัวแทนชนชั้นล่างซึ่งเป็นกลุ่มคนมีชีวิตลำบากยากจน การใช้คนกลุ่มนี้เป็นไปเพื่อการเรียกร้องให้เกิดความเป็นธรรม เพื่อให้ชนชั้นล่างมีสภาพชีวิตที่ดีขึ้นเท่านั้น

ในเวลาเดียวกัน นอกจากนักเขียนกลุ่มดังกล่าวแล้ว ยังมีนักเขียนและนักวิจารณ์คนสำคัญที่มีบทบาทต่อวงการวรรณกรรมเพื่อชีวิตในภายหลังอย่างมากคือ จิตร ภูมิศักดิ์ ผู้เข้ามารับช่วงต่อในการอธิบายและนำทฤษฎีวรรณกรรมแนวมาร์กซิสต์ไปปฏิบัติในเชิงวิจารณ์ ในปี พ.ศ. 2498 เขาเริ่มงานเขียนในนามปากกา “ทีปกร” เขียนบทความทางด้านศิลปะและวรรณคดีวิจารณ์ตีพิมพ์ในที่ต่างๆ สำนักพิมพ์เทเวศน์รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มในภายหลังในชื่อหนังสือ **ศิลปะเพื่อชีวิต** ในปีพ.ศ.2500 บทความดังกล่าวได้แก่ **“อะไรหนอที่เรียกกันว่าศิลปะ?”**, **“ศิลปะบริสุทธิ์มีจริงแท้หรือไหน”**, **“ที่ว่า ‘ศิลปะเพื่อชีวิต’ นั้นคืออย่างไรกันแน่หนอ?”** และ **“ที่ว่า ‘ศิลปะเพื่อชีวิต’ นั้นความหมายโดยแท้จริงของมันเป็นไหน?”** โดยความมุ่งหมายในการเขียนบทความทั้ง 4 เรื่องนี้เพื่อการพอกความคิดเก่าทางศิลปะ ต้องการให้ผู้ศึกษาทางศิลปะสละความคิดเก่าและเริ่มหันเข้าสู่การศึกษาความคิดใหม่ด้วยความสำนึกอันแจ่มใส (ทีปกร, 2552 : คำนำของผู้แต่ง หน้า XI) เป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่า “ศิลปะเพื่อศิลปะ” เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง พร้อมทั้งเสนอแนวทางสร้างสรรค์ “ศิลปะเพื่อชีวิต” ที่เป็นรูปธรรมและครบถ้วนยิ่งกว่าที่บรรจง บรรเจิดศิลป์ และอินทราวุธ ได้เคยเสนอมาแล้ว กล่าวคือ ทีปกรได้ชี้ให้เห็นว่า ศิลปะคือการสะท้อนถ่ายทอดความชัดเจนของชีวิต (Experience of Life) ซึ่งสะท้อนถ่ายทอดออกมาได้อย่างตรงตาและมีพลังโดยใช้ความงาม ความง่าย และความแจ่มชัด คือการสะท้อนความจริงของชีวิตตามที่เป็นแท้อยู่จริง และความแท้จริงนั้นคือความงาม ซึ่งความงามไม่ได้อยู่ที่การ

พรรณนาแต่ด้านที่สดใสของชีวิตแต่อย่างเดียว หากแต่อยู่ที่การพรรณนาถึงด้านที่มีดทึบของชีวิต ควบคู่กันไปด้วย (ทีปกร, 2552 : 26)

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ศิลป ซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นฐานแห่งชีวิต จึงควรรับใช้ชีวิต หมายถึงการรับใช้โดยพัฒนาความดีงามของชีวิต ให้รอดไปข้างหน้า และหากศิลปะเพื่อชีวิต จึงเกิดคำถามขึ้นว่าชีวิตนี้หมายถึงชีวิตของใคร ของพวกศักดินา? ของพวกจักรวรรดินิยม? ของชนชั้นกลาง ? หรือของตัวศิลปินเอง? หรือของประชาชน? (ทีปกร, 2552 : 26) ซึ่งเป็นคำถามที่ตามมาจนได้เป็นข้อสรุปที่ค่อนข้างชัดเจน ดังที่ทีปกรเขียนบทความชื่อ “ศิลปะเพื่อประชาชน” ลงตีพิมพ์ในหนังสือ “เอื้องฟ้า 2500” ของคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่ออธิบายคำขวัญ “ศิลปะเพื่อประชาชน” ที่ พ.เมืองชมพู อิกนามปากกาหนึ่งของ บรรจง บรรเจิดศิลป์ เคยเสนอไว้ในบทความ *ดูวรรณคดีจากสังคม ดูสังคมจากวรรณคดี* เมื่อปี 2495 ภายหลังในปี 2515 สำนักพิมพ์หนังสือ ของ กลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิต ได้นำ ศิลปะเพื่อชีวิต มาตีพิมพ์โดยรวม ศิลปะเพื่อประชาชน เข้าไปด้วย และตั้งชื่อหนังสือว่า “ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน” สรุปความได้ว่า

“การใช้ศิลปะเพื่อ ปลุกเร้าประชาชนให้ตื่นขึ้นมองดูความเป็นจริงอันแท้ของชีวิต (Objective Reality of Life) และปลุกเร้าให้เขาหาทางแก้ไข เปลี่ยนแปลงความอัปมงคลทั้งมวลในชีวิตนั้นให้กลายเป็นความดีงาม จงสะท้อนถ่ายความเป็นจริงในทางสร้างสรรค์ออกไป จงใช้ศิลปะของท่านให้เป็นเหมือนดอกและโคม...เป็นดอกไม้ที่มิทะเลวลงแห่งศัตรูของประชาชน-ศัตรูที่ทำให้ชีวิตของประชาชนต้องเผชิญกับความอัปมงคล เป็นโคมที่ส่องนำประชาชนให้สามารถเคลื่อนขบวนอันยาวเหยียดของเขาไปสู่สภาพที่ดีงามได้อย่างมีสัมฤทธิ์ภาพ...จงเปิดเผยทุกคนได้มองเห็น 1. ลักษณะอัปมงคลของชีวิตที่เป็นอยู่จริง 2. ที่มาของความอัปมงคลแห่งชีวิต 3. วิธีแก้ไขเปลี่ยนแปลงความอัปมงคลแห่งชีวิตให้กลายเป็นความดีงาม 4. ตัวอย่างอันเปิดจำของความดีงามใหม่แห่งชีวิตที่จะมาถึง” (رينฤทัย สัจจพันธุ์, 2541:21)

นับตั้งแต่บทกวี *เราชนะแล้ว...แม่จ๋า*, แลไปข้างหน้า, ปิศาจ ตลอดจน ศิลปะเพื่อชีวิต และศิลปะเพื่อประชาชน ปรากฏขึ้น มิติใหม่แห่งวรรณกรรมไทยก็ค่อยๆเกิดขึ้นตามมา เช่น ลาวคำหอม เขียนเรื่องสั้น *เขียดขาคว่ำ* ตีพิมพ์ใน *ปิยมิตร*, รมย์ รติวัน เขียน *นาฟางลอย* นอกจากนี้ ยังมี นิตยสาร *สายธาร* รายเดือนเกิดขึ้นและได้กลายเป็นแหล่งชุมนุมงานของนักเขียนก้าวหน้า ที่มี กุหลาบ สายประดิษฐ์ เขียนบทความให้เป็นประจำ, เสนีย์ เสาวพงศ์ เขียนนวนิยายเรื่อง *ล่องใต้*

เป็นนวนิยายชีวิตต่างแดนสะท้อนการต่อสู้ปฏิวัติในลาตินอเมริกา, อิศรา อมันตกุล เขียนเรื่องสั้น *เหว ...ใครใช้ให้มึงกบฏ*, อัศนี พลจันทร์ เขียนคอลัมน์ทางภาษาและนิรุกติศาสตร์ ในนามปากกา น.น.น., บรรจง บรรเจิดศิลป์ เขียนบทความชื่อ *ศิลปะวิจารณ์* และวิจารณ์วรรณกรรมชื่อ *นักประพันธ์กาม วิจารณ์* ทางด้านสำนักพิมพ์ นอกจากนี้สำนักพิมพ์เทเวศน์ที่เคยพิมพ์ *ประวัติจริงของอาคิว, ศิลปะเพื่อชีวิต* ตลอดจน *จากลุ่มแม่น้ำโวลก้า* และ *ที่ทรศน์ที่นำศึกษาของนักประพันธ์* แล้ว สำนักพิมพ์ เกวียนทองซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ใหม่ในขณะนั้นพิมพ์งานของกุหลาบ สายประดิษฐ์, นวนิยายเรื่อง *ปีศาจ* ของเสนีย์ เสาวพงศ์ ซึ่งไม่มีสำนักพิมพ์ใดในขณะนั้นกล้าพิมพ์ ต่อมาตีพิมพ์ *ฟ้าบ่กั้น* รวมเรื่องสั้นของ ลาวคำหอม, สำนักพิมพ์อักษรวัฒนาพิมพ์ *โคลงกลอนของนายผี* และ *ศิลปะการแห่งกาพย์กลอน* ของศรีอินทรายุทธ, สำนักพิมพ์ดวงกมลของสุข แสงสว่าง พิมพ์ *ขอบฟ้าชลิตทอง* ของ อุชเชณี เป็นต้น (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 340-343) ซึ่งเรื่องสั้น นวนิยาย กวีนิพนธ์ รวมถึงบทความบทวิจารณ์ ต่างๆที่เกิดขึ้นในระยะหลังปลายทศวรรษ 2490 นี้ แม้จะเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันกับที่จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ทำรัฐประหารรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ในเดือนกันยายน 2500 ก็ตาม แต่ในช่วงแรกของการรัฐประหารนี้ จอมพลสฤษดิ์ยังไม่ได้คุกคามกลุ่มก้าวหน้า เพราะอาศัยกลุ่มก้าวหน้า ไปโจมตีคัดค้านนิยมและกลุ่มขุนศึกที่สูญเสียอำนาจในการต่อสู้ทางการเมือง (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 340) ทำให้ระยะนี้การเคลื่อนไหวทางวรรณกรรมก้าวหน้ายังคงดำเนินต่อไป

ต่อเมื่อเดือนตุลาคม ปี 2501 จอมพลสฤษดิ์ ณะรัชต์ ก่อรัฐประหารรัฐบาลของตนเองอีกครั้งหนึ่ง ผลที่ตามมาคือ ยกเลิกธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม 2495, สถาปนาผู้แทนราษฎร สมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรและคณะรัฐมนตรีเป็นอันสิ้นสุดลง ประเทศถูกปกครองด้วยธรรมนูญการปกครองเพียง 20 มาตรา และประกาศคำสั่งปฏิวัติที่เป็น ฟาสซิสต์จำนวนมาก (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 344) ส่วนที่มีผลต่อวงการการประพันธ์และวงการ หนังสือพิมพ์ จอมพลสฤษดิ์ออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 หรือ ปว. 17 กำหนดข้อจำกัดที่มีต่อ เสรีภาพทางปัญญาและการแสดงความคิดเห็นอย่างโจ่งแจ้ง มีการกำหนดมาตรการควบคุมสื่อ สิ่งพิมพ์และกวาดล้างนักเขียน ทำให้นักเขียนเพื่อชีวิตหลายคนถูกจับกุมในข้อหาสมคบกระทำการอัน เป็นคอมมิวนิสต์ และกระทำผิดต่อความมั่นคงของรัฐบาลภายในราชอาณาจักร เช่น อิศรา อมันตกุล, อุทธรณ์ พลกุล, สุวัฒน์ วรดิลก, ทนง ศรัทธาทิพย์, บรรจง บรรเจิดศิลป์, เปลื้อง วรรณศรี, ทวีปวร รวมถึงจิตร ภูมิศักดิ์ด้วย เป็นต้น

สำนักพิมพ์ต่างๆถูกสั่งปิดเป็นจำนวนมากไม่ว่าจะเป็น ชาวภาพ ปิตุภูมิ เดลิเมล์ บางกอกนิวส์ ตงจ้วน สายธาร เศรษฐสาร เอกภาพ เสรีไทย ปิยมิตร อาณาจักรไทย เป็นต้น มีการประกาศรายชื่อ หนังสือ “ต้องห้าม” ที่ใครมีอยู่ในครอบครองถือว่าผิดกฎหมาย ส่งผลให้วรรณกรรมเพื่อชีวิต และสิ่งอื่นๆที่เกี่ยวข้องถูกทำลายทิ้งไปเป็นจำนวนมาก ลักษณะของวรรณกรรมในช่วงระหว่างปี 2501-2510 กลับไปสู่ยุคจินตนิยาย เป็นลักษณะเรื่องรักพาฝัน ความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว เรื่องผี เรื่องภูตผีลางผลาญ ดังที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี กล่าวถึงนวนิยายในช่วงนี้ว่า

เต็มไปด้วยเรื่องราวพาฝัน ใช้พระเอกนางเอกตามคติแบบโบราณย้อนหลังกลับไปหาเมื่อสมัย 2475 เพียงแต่เปลี่ยนพระเอก จากบรรดาคุณพระทั้งหลายมาเป็น ดร.หนุ่ม ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษามาจากนอก การดำเนินเรื่องก็มักใช้อย่างเดียวกันหมด กล่าวคือ นักประพันธ์สามารถรู้เรื่องทั้งหลายทั้งปวงแม้แต่เรื่องลึกในจิตใจตัวละครทุกตัว และลักษณะนิสัยที่แสดงออกก็เป็นชนิดดีเกินไป หรือไม่ก็เลวเกินไป หาใช้ชีวิตจริงที่พบอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันไม่ (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, “แนวคิดของนักเขียนวรรณกรรมไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2475-2488-ปัจจุบัน”, อ้างจาก กระแสร์ มาลาภรณ์, 2512 : 3)

นักเขียนส่วนที่ไม่ยอมให้ถูกจับและไม่ได้ถูกจับกุม ส่วนหนึ่งเลิกพาฝัน กุหลาบ สายประดิษฐ์ได้ขอลี้ภัยทางการเมืองไปอยู่ประเทศจีนจนกระทั่งเสียชีวิตในปี พ.ศ. 2517 เสนีย์ เสาวพงศ์ ซึ่งทำงานอยู่สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำอาร์เจนตินาได้ยุติการเขียนหนังสือชั่วคราว ลาว คำหอม หันไปทำไร่และเลี้ยงโคนมที่ปากช่อง นักเขียนบางส่วนที่ยังคงเขียนงานอยู่ ได้ผันตัวจากการเขียนเรื่องเข้มข้นสะท้อนชีวิตไปเขียนงานแนวอื่นที่เป็นที่นิยมในช่วงนั้นแทน เช่น อิศรา อมันตกุล รมย์ รติวัน อุชเชณี เป็นต้น แม้ว่าจะเอาลักษณะเรื่องพาฝันมาเป็นแกนของเรื่อง แต่ก็ไม่ใช่มีแต่เรื่องรัก กามารมณ์ หรือเน้นแต่อารมณ์ หากแต่เป็นความรักที่สะท้อนถึงการต่อสู้และขัดแย้งกันในลักษณะวิเคราะห์ทิศทางที่พวกเขา กำลังจะก้าวไป เป็นการหลีกเลี่ยงการสะท้อนภาพการขัดแย้งทางความคิด และการต่อสู้ทางชนชั้นที่แหลมคมมาเป็นการเขียนสะท้อนและเปิดโปงแทน กล่าวได้ว่า แม้จะลดความเข้มข้นลง แต่ก็ไม่ถึงกับยอมให้เสียหลักการ เช่นงานของศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์ เรื่อง **ไม่มีคำตอบจากสวรรค์**, เรื่อง **ฟ้าสีเลือด** ที่แม้จะเป็นเรื่องผี แต่ก็สะท้อนถึงปัญหาของเจ้าถิ่นอันธพาลในชนบท และการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของชาวไร่ชาวนา งานของจารึก ชมพูพล ในนามปากกา “ดาวไสวไพโรจิตร” เมื่อเขียน **ขัง 8** ที่สะท้อนความเน่าเฟะในระบบราชการ และการต่อสู้ของหญิงในเรือนจำ (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 368-369)

หลังจาก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถึงแก่อสัญกรรมในเดือน ธันวาคม 2506 หนังสือพิมพ์ **ปyimิตร** และ **เสียงอ่างทอง** ฉบับพิเศษวันจันทร์ได้กำเนิดขึ้น รวมทั้งหนังสือพิมพ์ **เสียงอ่างทอง รายวัน** นับเป็นการชุมนุมนักเขียน นักหนังสือพิมพ์ที่ก้าวหน้าขึ้นอีกวาระหนึ่ง เช่น รมย์ รัตวัน เขียนนวนิยายเรื่อง **อยู่อย่างคน** ในนามปากกา เคน คนนา, อิศรา อมันตกุล นอกจากใช้นามปากกา เริง อภิรมย์ เขียนนวนิยาย ลูกผู้ชายชื่อไอ้แผน สะท้อนชีวิตการต่อสู้ในชนบทแล้ว ยังใช้นามปากกา นที บุรีรัมย์ เขียนนวนิยายชีวิตต่างแดนสะท้อนภาพจากสงครามเวียดนามอีกด้วย (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 371)

ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ จิตร ภูมิศักดิ์ แม้จะถูกจับกุมตัวอยู่ในเรือนจำลาดยาว แต่ยังคงผลิตงานเพื่อชีวิตเผยแพร่ต่อไปมากมาย และลอบนำออกมาตีพิมพ์โดยใช้นามปากกา “กวี ศรีสยาม” และ “กวีการเมือง” ซึ่งภายหลังได้มีการตัดสินยกฟ้องและถูกปล่อยตัวในปี พ.ศ. 2507 ผลงานสำคัญที่จิตร ภูมิศักดิ์ประพันธ์ขึ้นในช่วงสุดท้ายของการถูกคุมขัง คือ กวีนิพนธ์ บท **“วิญญาณหนังสือพิมพ์ (คำเตือนจากเพื่อนเก่าอีกครั้ง)”** ที่มีเนื้อหาเตือนเพื่อนนักเขียนไม่ให้รับใช้อำนาจเผด็จการจนลืมนึกประชาชน

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีวรรณกรรมเพื่อชีวิตปรากฏอยู่ แต่ความเป็นเพื่อชีวิตตามแนวคิดมาร์กซ์ในช่วงนี้ไม่ได้มีบทบาทเด่นชัดเช่นในช่วงก่อนปี 2500 จนถูกเรียกขานในภายหลังว่า “ยุคมืดทางปัญญา” แม้จะเป็นช่วงที่มีการสลายตัวของนักเขียนกลุ่มที่ต่อสู้เพื่อสถาปนาอุดมการณ์ของความรักเพื่อนมนุษย์และความยุติธรรมในสังคมไทยบ้าง แต่การปรากฏอยู่ของวรรณกรรมเพื่อชีวิตถึงแม้จะมีไม่มาก แต่ก็กล่าวได้ว่า ไม่ได้ถูกทำลายทิ้งอย่างสิ้นเชิง

กล่าวโดยสรุปว่า จุดเริ่มต้นของวรรณกรรมเพื่อชีวิตช่วงแรกๆ มีรูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายทั้ง นวนิยาย เรื่องสั้น และกวีนิพนธ์ ลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงนี้ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดมาร์กซ์ชีสม์เป็นหลัก เน้นนำเสนอเนื้อหาของการต่อสู้ของชนชั้นกรรมมาชีพ กับนายทุนผู้ขูดรีดเอาเปรียบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สังคมมีความเสมอภาคตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย มีการวางรากฐานของทฤษฎีวรรณกรรมเพื่อชีวิตเอาไว้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้วงการวรรณกรรมเพื่อชีวิตเติบโตขึ้นได้อย่างรวดเร็ว

2.1.1.3. การสืบทอดของวรรณกรรมเพื่อชีวิต ช่วงก่อนวันมหาวิปโยค (พ.ศ.2508- พ.ศ. 2516)

ในปี พ.ศ. 2508 เข้าสู่การเริ่มต้นรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นการสืบอำนาจต่อจากรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีการปล่อยตัวนักโทษการเมือง และผ่อนปรนการควบคุมสื่อ ทำให้หนังสือพิมพ์กลับมาเผยแพร่ได้อีกครั้ง แต่ภายหลังเกิดความไม่พอใจต่อรัฐบาลเผด็จการทหารขึ้นอย่างกว้างขวางในทุกๆด้าน โดยเฉพาะเรื่องการคอร์รัปชันโกงกิน และการร่างรัฐธรรมนูญที่ยืดยาว มีเสียงเรียกร้องรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งทั่วไป ในที่สุด จอมพลถนอม กิตติขจรจึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่ร่างมาเป็นเวลาถึง 10 ปี ในปี 2511 และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ ในปีถัดมา โดยพรรคสหประชาไทยของจอมพลถนอมได้เสียงข้างมาก ได้จัดตั้งรัฐบาล

ผลจากการประกาศรัฐธรรมนูญในปี 2511 นี้ทำให้ปัญญาชนและนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆตื่นตัวทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง และภายหลังได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่ม **ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย** ขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2513 ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตกลับมามีบทบาทอีกครั้งหนึ่ง บุคคลผู้มีบทบาทสำคัญต่อความคิดของคนหนุ่มสาวในช่วงนั้น คือสุลักษณ์ ศิวรักษ์ หรือที่รู้จักกันในนาม ส. ศิวรักษ์ บรรณาธิการนิตยสาร **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** รายเดือน เมื่อปี 2506 ผู้เรียกร้องให้คนสนใจอดีตเพื่อเอาอดีตมาแก้ไขปัญหาบ้านเมือง เขากระตุ้นให้คนสนใจตั้งคำถาม ไม่เพียงแต่ในแง่การดำเนินชีวิต แต่รวมถึงเรื่องสังคมและการเมืองด้วย นิตยสาร **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** รายเดือนของส.ศิวรักษ์นับเป็นจุดเริ่มต้นของการนำเสนอความคิดทางสังคมการเมืองผ่านวรรณกรรมรูปแบบต่างๆอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งต่อมา ในปี 2508 มีการออกหนังสือพิมพ์ **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ฉบับนิสิตนักศึกษา โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาเป็นบรรณาธิการเอง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างนักคิด นักเขียน นักวิจารณ์จำนวนมาก เช่น โกมล คีมทอง, เทพศิริ สุขโสภา, ดวงมณ จิตรจางง, สุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นต้น

ในปี 2512 สุชาติ สวัสดิ์ศรี รับหน้าที่เป็นบรรณาธิการหนังสือ **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** แทนส. ศิวลักษณ์ สุชาติปรับปรุงรูปแบบเนื้อหาโดยเปลี่ยนจากรวบรวม 3 เดือนที่มีความเป็นวิชาการล้วนๆ มาเป็นนิตยสารรายเดือน ที่มีหลากหลายคอลัมน์ มีการนำเสนอเรื่องจากปก มีนักเขียนประจำได้แก่ นิธิ เอียวศรีวงศ์, ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, คำสิงห์ ศรีนอก เป็นต้น มีเรื่องสั้นและบท

วิจารณ์ของนักเขียนลงประจำทุกเดือน เช่น *คนดำน้ำ* ของ นิคม รายยาวา, *เมานักเรียนนอก* ของสุจิตต์ วงษ์เทศ เป็นต้น

สังคมนิยมปฏิวัติ กลายเป็นหนังสือเล่มเดียวที่รวมความคิดอนุรักษ์นิยมและสังคมนิยมประสมประสานกันอย่างมีความหมายและเหมาะสมในยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ และกรุยทางให้เกิดการพัฒนาทางความคิดเพื่อขับเคลื่อนวิถีทางประชาธิปไตย (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2548 : 159) ประกอบกับความกล้าหาญในการทำสิ่งที่คิด แม้ว่าจะเสี่ยงต่อการถูกปิดหนังสือ มีความซื่อตรงต่อวิชาชีพของบรรณาธิการคนใหม่ในขณะนั้น จากเหตุการณ์ในปี 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร ปฏิวัติตัวเอง **สังคมนิยมปฏิวัติ** เขียน “จดหมายเปิดผนึกถึงหัวหน้าคณะปฏิวัติ” ไว้ที่หน้าบทนำ โดยปล่อยทิ้งเป็นหน้าว่างตลอด แต่มีคำด่าล้อมกรอบไว้ทุกซ์ และมีคำลงท้ายว่า “ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง” นับเป็นการตบหน้าหัวหน้าคณะปฏิวัติแบบนี้มา แต่เป็นการเสียดสีที่รุนแรง (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2548 : 161-162) หรือแม้แต่ บทนำของ **สังคมนิยมปฏิวัติ** ในช่วงปี 2515-2519 ที่เน้นเนื้อหาการเรียกร้องประชาธิปไตยสมบูรณ์และแสวงหาทางออกให้ชนชั้นล่างผู้ด้อยโอกาส ตอกย้ำจิตสำนึกสังคมนิยม การเมืองของประชาชน และนิสิต นักศึกษา สิ่งเหล่านี้ล้วน ทำให้หลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 **สังคมนิยมปฏิวัติ** ได้กลายเป็นสื่อที่ขบวนการนักศึกษาและประชาชนให้การยกย่อง (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2548 : 162)

การฟื้นตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิต นอกจากเกิดจากการรวมกลุ่มของปัญญาชนแล้ว ยังเกิดจากการรวมกลุ่มของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆด้วย โดยมีการตั้งกลุ่มวรรณกรรมมากมายตามมหาวิทยาลัยต่างๆเพื่อแสวงหาเพื่อนที่มีอุดมการณ์เดียวกันทั้งการต่อสู้ด้านวรรณกรรม และเพื่อต่อสู้ในทางสังคมที่พวกเขาไม่พอใจต่อสภาพที่เสื่อมทรุดโทรมของสังคมไทยในขณะนั้น ไม่ว่าจะเป็นการฉ้อราษฎร์บังหลวง, ความไร้ประสิทธิภาพของรัฐบาล, ความรู้สึกไม่พอใจในระบบการศึกษา, ช่องว่างระหว่างคนแต่ละชั้น, ช่องว่างระหว่างเมืองและชนบท ปัญหาความล้มเหลวที่เกิดจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม เป็นต้น วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงนี้โดยเฉพาะผลงานที่เป็นเรื่องสั้นและบทกวีจึงมีจุดเริ่มต้นมาจากการแสวงหาคำตอบที่มีผลพวงจากสังคมที่เต็มไปด้วยความสับสน ความต้องการในการหาคำตอบถึงสภาพสังคมและชีวิตที่ดีกว่า กลุ่มของนักเขียนที่เด่นมากได้แก่ กลุ่มหนุ่มหน้าสาวสวย และชมรมพระจันทร์เสี้ยว

กลุ่มหนุ่มหน้าสาวสวย และชมรมพระจันทร์เสี้ยว มีความรู้สึกร่วมกันคือ ความไม่พอใจต่อสภาพสังคม, ต่อรัฐบาลเผด็จการทหาร โดยเฉพาะต่อสภาพทางวรรณกรรมในขณะนั้น พวกเขามีความคิดเห็นคล้ายกันเกี่ยวกับวรรณกรรมที่หยุดนิ่งและติดในกรอบแห่งความสำเร็จของตัวนักเขียนเอง ดังนั้น นักเขียนกลุ่มนี้ จึงได้มีการทดลองเขียนในแบบใหม่ เช่น การใช้สัญลักษณ์ การเขียนแบบเหนือจริง แบบวิทยาศาสตร์ เป็นต้น แม้ว่าการเขียนเรื่องในทำนองนี้จะถูกถกเถียงจากนักเขียนรุ่นเก่าและมักจะไม่ได้รับการยอมรับให้นำเรื่องตีพิมพ์ เช่น *นิราศลา* ของสุวรรณี สุคนธา, *ความเงิบ* ของ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, *นกพิราบ* ของสุรัชย์ จันทิมาร, *คนบนต้นไม้* ของ นิคม รายยาวา, *บทสนทนาทางโทรศัพท์ในคำคืนแห่งความว้าเหว* ของวิทยากร เชียงกุล เป็นต้น เรื่องสั้น นวนิยายเหล่านี้ ไม่ได้เน้นโครงเรื่อง หากแต่เน้นอารมณ์และการเดินทางแห่งความคิดของตัวละครเป็นสำคัญ แฉกเช่นอิทธิพลที่ได้รับจากกลุ่มปรัชญาเอ็กซิสเต้นเชียลลิสม์และอิทธิพลของขบวนการฮิปปีส์ด้วยส่วนหนึ่ง สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าการต่อสู้ทางวรรณกรรมในช่วงนี้ ไม่ใช่เพียงต่อสู้กับรูปแบบเท่านั้น หากแต่เกี่ยวพันถึงเนื้อหาทางความคิดซึ่งสะท้อนถึงจุดยืนทางการเมืองด้วย

ก่อนการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย นักเขียนกลุ่มอิสระนำวรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงแรก เช่น บทกวีของเปลื้อง วรรณศรี, บทกวี *อีสาน* ของ นายผี, งานของเสนีย์ เสาวพงศ์, อิศรา อมันตกุล, บรรจง บรรจงศิลป์, ทะนง ศรีธธาทิพย์, รมย์ รติวัน, จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นต้นกลับมาตีพิมพ์ซ้ำ เผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ทำให้นักเขียนในช่วงนั้นได้ศึกษาและทราบว่าคุณค่ากำลังต่อสู้ในสิ่งเดียวกันกับที่นักเขียนช่วงก่อนหน้าเคยต่อสู้มาแล้ว

แม้ว่าจอมพลถนอม กิตติขจร จะก่อรัฐประหารตนเองอีกครั้ง ในปี พ.ศ.2514 โดยล้มรัฐสภา และฉีกรัฐธรรมนูญที่ใช้เวลาร่างถึง 10 กว่าปีนับแต่มีการจัดตั้งรัฐบาลแต่ยังไม่แล้วเสร็จ แต่การเคลื่อนไหวของขบวนการนักศึกษาและการเผยแพร่ความคิดที่ก้าวหน้าก็ไม่ได้สะดุดหรือหยุดลง มีการตีพิมพ์ซ้ำเรื่อง *แม่* ของแม่กิม กอร์กี้ซึ่งแปลโดยศรีบูรพา, เรื่อง *เมืองนิมิตร* ของนิมิตร มงคล เป็นต้น นอกจากนี้ การถกเถียงทางวรรณกรรมดำเนินไปด้วยความคึกคัก มีการโจมตีวรรณกรรมกระแสหลักที่มีลักษณะเรื่องรักพาฝัน เรื่องผี เรื่องบู๊ล้างผลาญอย่างจริงจัง จนในที่สุด นักศึกษาและนักเขียนรุ่นใหม่จำนวนหนึ่งได้รวมกันเป็นกลุ่ม “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” และจัดตั้งสำนักพิมพ์หนังสือขึ้นในปี 2514 ซึ่งนับแต่นั้นมา วรรณกรรมก้าวหน้าก็ได้รับการเรียกขานว่า “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” และเรียกต่อกันมาจนปัจจุบัน (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 404)

การออกนิตยสาร **วรรณกรรมเพื่อชีวิต** รายเดือน สามารถรวบรวมนักเขียนก้าวหน้า ทั้งเก่าและใหม่เข้าไว้ด้วยกันจำนวนมาก ทั้งกมล กมลตระกูล, รพีพร หรือสุวัฒน์ วรดิลก, นพพร สุวรรณพานิช, สุชาติ สวัสดิ์ศรี, จิตติน ธรรมชาติ, พิชิต จงสถิตวัฒนา, สถาพร ศรีสังข์, วิสา คัญทัพ, รวี โดมพระจันทร์ เป็นต้น รวมทั้งมีบทบาทในการจัดพิมพ์ **ฉันทนาหาความหมาย** ของวิทยากร เชียงกูล, **ความเจ็บ** ของสุชาติ สวัสดิ์ศรี และที่สำคัญคือได้นำ **ศิลปะเพื่อชีวิต** มาพิมพ์ซ้ำ พร้อมกับรวมเอาบทความ **ศิลปะเพื่อประชาชน** ซึ่งทีปกร หรือจิตร ภูมิศักดิ์เขียนลงในหนังสือ เอื้องฟ้า 2500 พิมพ์รวมไปด้วย โดยตั้งชื่อหนังสือว่า **ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน**

งานเขียนที่มีอิทธิพลต่อนักเขียนในช่วงนี้มากที่สุดจึงเป็น **“ศิลปะเพื่อชีวิต”** ของจิตร ภูมิศักดิ์ ซึ่งเหมือนกลายเป็นสูตรสำเร็จในการเขียนวรรณกรรมแนวเพื่อชีวิตอีกด้วย เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า แม้ว่านักเขียนบางส่วนในช่วงนี้จะมีแนวทางในการนำเสนอต่างกันออกไป แต่มีจุดร่วมที่ตรงกันคือ งานเขียนจะต้องเป็นงานที่สร้างสรรค์สังคม ตั้งแนวคิด **“ศิลปะเพื่อชีวิต”** ของจิตร ภูมิศักดิ์

ต่อมาได้มีการแสดงความไม่พอใจโดยกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง ออกหนังสือ **มหาวิทยาลัย : ที่ยังไม่มีคำตอบ** ต่อต้านการต่ออายุราชการของจอมพลถนอม กิตติขจร เพื่ออยู่สืบอำนาจต่อ นักศึกษากลุ่มดังกล่าวได้ถูกถอนรายชื่อพ้นสภาพนักศึกษา ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย จึงนัดรวมตัวเพื่อชุมนุมประท้วง และขยายผลไปเป็นการเรียกร้องให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายใน 6 เดือน จนเหตุการณ์บานปลายทำให้เกิดวิกฤตการณ์ 14 ตุลาคม 2516 หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า **“วันมหาวิปโยค”** ผลจบลงโดยฝ่าย ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและคณะประชาชนได้รับชัยชนะ สามารถล้มรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจรลงได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า **วรรณกรรมเพื่อชีวิต** ในช่วงนี้ เป็นการรับช่วงต่อมาจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงแรก และแนวคิด **ศิลปะเพื่อชีวิต** ของจิตร ภูมิศักดิ์ มีอิทธิพลอย่างมากกับวรรณกรรมในช่วงนี้ แต่มีการปรับเปลี่ยนทั้งรูปแบบและเนื้อหาให้มีความหลากหลายมากขึ้น ในส่วนของรูปแบบนิยมใช้การนำเสนอแบบกวีนิพนธ์มากที่สุด โดยผู้ประพันธ์ส่วนใหญ่นั้นเป็นนักศึกษา ต่างจากช่วงแรกที่เป็นนักเขียน และนักหนังสือพิมพ์ โดยเนื้อหาเน้นไปที่การค้นหาความหมายของการเรียนในมหาวิทยาลัย การร่วมกันต่อสู้ของนักศึกษา และประชาชนกับระบอบเผด็จการเป็นหลัก ต่างจากช่วงแรกที่เป็นการต่อสู้ของชนชั้นกรรมมาชีพกับนายทุน โดยยังคงนำเสนอในส่วนของ การต่อสู้ของชนชั้นกรรมมาชีพกับนายทุนอยู่ เพียงแต่ไม่มาก และไม่ได้รับความนิยมเท่ากับเนื้อหาแบบแรก

2.1.1.4. ความเฟื่องฟูของวรรณกรรมเพื่อชีวิตช่วงก่อนวิกฤตการ 6 ตุลา 19 (พ.ศ. 2516- พ.ศ.2519)

จากเหตุการณ์วันมหาวิปโยคทำให้นักศึกษา ประชาชน และกลุ่มนักเขียนต่างๆ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองมากขึ้นว่าสามารถกำหนดทิศทางของสังคมได้ มีการใช้สิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองอย่างเต็มที่ เรียกได้ว่าเป็น “ยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน” ในทางวรรณกรรม วรรณกรรมก้าวหน้าซึ่งเรียกกันว่า วรรณกรรมเพื่อชีวิต ก็ได้รับความนิยมมากขึ้นไปด้วย เพราะเปรียบเหมือนเครื่องมือที่ใช้ในการเผยแพร่แนวความคิดอุดมการณ์ทางการเมือง เผยแพร่ความคิดที่ก้าวหน้าแห่งชนชั้นกรรมาชีพ และเป็นเวทีแสดงออกทางการเมืองของนักเขียนกลุ่มก้าวหน้าไปด้วย

ในช่วงนี้มีการตีพิมพ์หนังสือวิชาการแนวก้าวหน้า และหนังสือวรรณกรรมก้าวหน้า โดยกลุ่มหรือชมรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ โดยเฉพาะการตีพิมพ์ **ปรัชญา นิพนธ์ ประธาน เหมมาเจอตุง** ในงานนิทรรศการจีนแดงที่จัด ณ หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อเดือนมกราคม 2517 ซึ่งนับเป็นการทำลายทาบกันหนังสือวิชาการที่ถือว่าเป็นของ ต้องห้าม ทั้งปวง ทำให้สามารถจัดพิมพ์หนังสือสำคัญๆ อีกหลายเล่ม เช่น **ปรัชญา ลัทธิมาร์กซิสต์, หลักลัทธิเลนิน, คาร์ล มาร์กซ, สรรพนิพนธ์เหมมาเจอตุง ตลอดจนงานนิพนธ์ของมาร์กซ, เองเงิลส์ เลนิน และสตาลิน** (เสถียร จันทิมาธร, 2525 : 422) รวมถึงหนังสือเก่าที่เคยตีพิมพ์มาแล้วในระหว่างปี 2490-2501 เช่น **ทิวทัศน์ที่นำศึกษาของนักประพันธ์, จากกลุ่มแม่น้ำโวลก้า, แคปิตะลิสม์** เป็นต้น ซึ่งงานเหล่านี้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการศึกษาวรรณกรรมแนวนี้ ในส่วนของงานวรรณกรรมเก่าของนักเขียนก้าวหน้า เช่น **แลไปข้างหน้า, จนกว่าเราจะพบกันอีก, ความรักของวัลยา, ปิศาจ, ไฟเย็น, ชีวิตกับความไฝ่ฝัน, เราชนะแล้ว...แม่จ๋า, ประวัติจริงของอาคิวิ, แม่** เป็นต้น ก็นำกลับมาตีพิมพ์ใหม่เช่นกัน งานใหม่ๆ ที่ได้รับการตีพิมพ์ได้แก่ งานแปลวรรณกรรมเพื่อชีวิตจากต่างประเทศ เช่น **นักโทษประหาร** ของจูเลียส ฟุซิค แปลโดย เท็ด ประชาธรรม, **คนขี้เสื่อ** ของภักฎาจารย์ แปลโดย ทวีป วรดิลก เป็นต้น

นอกจากการตีพิมพ์หนังสือแล้ว ยังมีการจัดงานเสวนาทางวิชาการเกี่ยวกับวรรณกรรมเพื่อชีวิตมากมาย ครั้งหนึ่งที่สำคัญและนับเป็นสาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรมคือ นิทรรศการ “การต่อสู้ทางวรรณกรรมและเหตุการณ์ 14 ตุลาคม” เมื่อเดือน สิงหาคม 2517 ณ หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งในงานนี้มีการนำผลงานและชีวิตของนักเขียนก้าวหน้า เช่น ศรีบูรพา, บรรจง บรรเจิดศิลป์, อินทราวุธ, เปลื้อง วรรณศรี, จิตร ภูมิศักดิ์ เป็นต้น มาเสนอ

อย่างที่ทำให้มองเห็นกระบวนการคลี่คลาย และพัฒนา ทำให้คนรุ่นใหม่ได้มองเห็นกระบวนการต่อสู้ทางวรรณกรรม และได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง “วรรณกรรมก้าวหน้า” เมื่อต้นทศวรรษ พ.ศ. 2490 กับขบวนการ “วรรณกรรมเพื่อชีวิต ในขณะนั้นนั่นเอง (อุทิศ ประสานสภา, 2518 : 135) ขณะเดียวกันก็เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมกระแสหลัก หรือที่เรียกกันว่า วรรณกรรมน้ำเน่า รวมถึงวรรณคดีโบราณควบคู่กันไปด้วย เช่น นิทรศการ ข้าแหละหลักสูตร ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีโบราณ และตีพิมพ์ ข้อคิดจากวรรณคดี ข้อเขียนของอินทราวุธไว้ด้วย ซึ่งการอภิปรายและสัมมนานี้ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

บรรยากาศในแวดวงวรรณกรรมที่คึกคักเช่นนี้ ทำให้มีนักเขียนใหม่ในช่วงนั้นผลิตงานออกมาจำนวนมาก ทั้งด้านร้อยกรอง เรื่องสั้น และบทวิจารณ์ นักเขียนที่มีผลงานเด่นๆ ในช่วงนี้ได้แก่ วิสา คัญทัพ เขียนเรื่องสั้นเรื่อง *แค้นของคำพา*, เขียนบทกวีในช่วงหลัง คือ *ด้านสาวคอย* และ *น้ำท่วมฟ้า ปลาгинดาว*, วัฒน์ วรรณยางกูร เขียนเรื่องสั้น *ความในใจของกระตูกในฟาร์มจระเข้* ซึ่งมีที่มาจากเหตุการณ์ 14 ตุลา 16 และเขียนเรื่อง *งูกินนา*, *คนย่าง*, *เด็กชายก้อนไปโรงเรียน*, สถาพร ศรีสังข์ เขียน *น่าน้ำฟ้า*, *เหยื่อ*, *คนในนา*, *ก้อนไปสู่ภูเขา* ซึ่งเรื่องสั้นของเขาสะท้อนให้เห็นภาพความทุกข์ยากของประชาชน แต่ปลูกเร้าให้ต่อสู้ ตัวละครของเขาจะมองเห็นทางออกในการแก้ปัญหาและพบทางในการเปลี่ยนแปลงสังคม ทำให้เรื่องสั้นของเขามีลักษณะตรงตามแนวเรื่องสั้นเพื่อชีวิตเพื่อประชาชนมากที่สุด (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2541 : 58) นอกจากนี้เขียน บทร้อยกรอง *คำเตือนของมองเพื่อน*, ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์ เขียน *ขออย่าให้เราสลายพลังเพราะจะพังทลาย* และ *เขียนให้อาชีวะ* เป็นบทร้อยกรอง, สุวัฒน์ ศรีเชื้อ นักเขียนเรื่องสั้นเพื่อชีวิตที่ใช้รูปแบบซับซ้อนที่สุดคือการใช้แบบสัญลักษณ์ แบบเหนือจริง และแบบวิทยาศาสตร์ (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2541 : 59) เขียนเรื่องสั้นเหนือจริงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมการเมือง คือ *นกยกรัฐมนตรีประเภทสอง*, *คติฆาตรกรรมบนก้อนเมฆ*, ศรีดาวเรือง เขียนเรื่องสั้น *แก้วหยดเดียว*, *เสียงสิ่งเดียว*, *พ่อ*, *ชายผ้าเหลือง* เป็นต้น

ในกลุ่มนักเขียนรุ่นใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วง 14 ตุลาคมนี้ แม้ว่าจะมีผลงานจำนวนมาก แต่ งานของพวกเขาส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงลักษณะของการสืบทอดงานของคนรุ่น 2590 –2501 เท่านั้น ตรงกันข้ามกับนักเขียนรุ่นแสงหาบางคน เช่น สุจิตต์ วงษ์เทศ, เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์, สุชาติ สวัสดิ์ศรี, วิทยากร เชียงกุล เป็นต้น ที่สามารถนำเอาของโบราณและของต่างประเทศมาหลอมเข้ากับความเป็นจริงของเขาและประสานเข้ากับสภาพการณ์ใหม่ได้ค่อนข้างดี (เสถียร จันทิมาธร,

2525 : 452) อีกทั้งนักเขียนรุ่นใหม่ในขณะนั้นยังจำกัดการเขียนอยู่ในกลุ่มของกวีนิพนธ์และเรื่องสั้นเป็นส่วนใหญ่ ปรากฏเรื่องยาวเพียงเรื่องเดียว คือ **ตำบลช่อมะกอก** ของ วัฒน์ วรรณยางกูร

งานเขียนนวนิยายเพื่อชีวิตส่วนใหญ่กลับเป็นงานเขียนของนักเขียนรุ่นอาวุโสกลุ่มนักเขียนปี 2595 ซึ่งมีชื่อเสียงในการเขียนงานแนวเรื่งมรยมามาก่อน เช่น สันติ ชูธรรม เขียน **พ่อข้าเพิ่งยิ้ม**, สุวัฒน์ วรรณิก เขียน **พิราบแดง** และ **แผ่นดินเดียวกัน**, สุจิตต์ วงษ์เทศ เขียน **ไม้ตัน** เพื่อล้อ **ไม้แดง** ของคึกฤทธิ์ ปราโมช, **ลมที่เปลี่ยนทาง** ของ กฤษณา อโศกสิน, **กระทรวงคลังกลางนา** ของ นิมิตร ภูมิถาวร, **ผู้ดีน้ำครำ** ของ รงค์ วงษ์สวรรค์, **รักต่างพรรค** ของสีฟ้า เป็นต้น ด้านกวีนิพนธ์ที่โดดเด่นที่สุดคืองานของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **หนทางแห่งหอยทาก** ที่เล่าถึงการต่อสู้ของนักศึกษาและประชาชนจากเหตุการณ์ 14 ตุลา 16 และ กระทบแบ่น บทกวีอันลือชื่อที่เกิดจากการเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับกรรมกร ชาวนา นักศึกษาปัญญาชน และประชาชน ผู้รักชาติรักประชาธิปไตย

วรรณกรรมแนวเพื่อชีวิตในช่วงนี้ส่วนใหญ่มีลักษณะแบบปลุกเร้าด้วยความรู้สึก ปรากฏถ้อยคำดูๆ แรงๆ แสดงออกอย่างตรงๆ มีความรุนแรงในการแสดงออก เช่น มีการเรียกร้องให้มีการหยิบอาวุธขึ้นสู้ หรือการใช้ภาษาถ้อยคำที่รุนแรง ในด้านเนื้อหาเน้นการปลุกเร้าการต่อสู้ของนักศึกษาประชาชน กรรมกร ชาวนาชนบท

อิทธิพลของแนวคิด ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน ไม่ได้หยุดอยู่เพียงวงการวรรณกรรมเท่านั้น หากแต่ยังแทรกไปยังวงการละคร เกิดการแสดงละครในแบบละครเพื่อชีวิตด้วย เช่น คณะที่เกิดจากชมรมพระจันทร์เสี้ยว นำเรื่อง **แม่** ของแม่กิม กอร์ก็มาเขียนเป็นบทละครและนำแสดง, บทละครของสุชาติ สวัสดิ์ศรี, คณะตะวันเพลิงและแฉกดาว เป็นต้น ในวงการดนตรี เกิดดนตรีเพื่อชีวิต เช่น **เพลงคนกับควาย** ของ สมคิด สิงสง, **เพลงตายสิบเกิดแสน** ของสุรชัย จันทิมาธร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ แสดงให้เห็นความเฟื่องฟูของแนวคิดศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชนได้เป็นอย่างดี

ยุคประชาธิปไตยเบ่งบานมีช่วงเวลาสั้นๆเพียง 3 ปีก่อนเกิดวิกฤตการ 6 ตุลาคม 2519 ที่นักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการการเมือง ถูกล้อมปราบโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน และถูกกลุ่มนาวพล กระทบแดง ลูกเสือชาวบ้าน และประชาชนผู้โกรธแค้นรุมทำร้ายอย่างโหดเหี้ยมจนถึงแก่ชีวิต อันเป็นผลมาจากความขัดแย้งทางความคิดที่ฝังรากลึกต่อแนวคิดมาร์กซิสต์ และเหมาอิล์ม ที่มีการเผยแพร่ในงานเขียนเพื่อชีวิตบางส่วน

จุดเริ่มต้นของเหตุการณ์เริ่มจากภายหลังจากวิกฤตการ 14 ตุลาคม 2516 ที่จอมพล ถนอม กิตติขจรพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปแล้วได้ลี้ภัยไปต่างประเทศ ซึ่งต่อมาได้บวชเป็น สามเณรและขออุปถัมภ์เข้าประเทศไทยทางชายแดนกัมพูชา กลุ่มนักศึกษาเกิดความไม่พอใจในการกลับ เข้าประเทศครั้งนี้ จึงรวมตัวต่อต้านการกลับเข้าประเทศของสามเณรถนอม ต่อมาได้มีการปลุกปั่น จากกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่ต่อต้านการชุมนุม เพราะเข้าใจว่า กลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมชุมนุมเป็น คอมมิวนิสต์จนเหตุการณ์บานปลายโดยกล่าวหาว่า เป็นการชุมนุมเพื่อล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ ยิ่งทำให้เกิดกระแสต่อต้านจากกลุ่มอนุรักษ์นิยมขวาจัดเป็นวงกว้าง มีการเรียกร้องให้ปราบปรามขั้น เต็ดขาด มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อต่อต้านขบวนการนิสิตนักศึกษาขึ้นมาหลาย จนภายหลังได้เกิดเหตุการณ์ ล้อมปราบนักศึกษาดังกล่าวขึ้นที่ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จากเหตุดังกล่าวเอื้อให้ คณะปฏิรูปการปกครองของพลเอกสฤษดิ์ ชะลออยู่ รัฐประหารรัฐบาลของ รอมว.เสนีย์ ปราโมทย์ และ จัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวโดยมีนายธานินทร์ กรัยวิเชียรเป็นนายกรัฐมนตรี

ภายหลังจากการรัฐประหารได้มีการปราบปราม สั่งห้ามการชุมนุม ประกาศรายชื่อ หนังสือต้องห้าม และควบคุมการเผยแพร่วรรณกรรมเพื่อชีวิตอย่างหนัก จนทำให้นักศึกษา นักเขียน นักหนังสือพิมพ์บางกลุ่มหลบหนีการปราบปรามไปเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่มี การจัดตั้งกองกำลังอยู่ในป่า โดยในกลุ่มนักเขียนดังกล่าวมีนักเขียนเพื่อชีวิตคนสำคัญเช่น เสกสรรค์ ประเสริฐกุล วิชา ศัญทัพ วัฒน์ วรรณยางกุล เป็นต้น อยู่ในกลุ่มดังกล่าวด้วย โดยบางส่วนที่ไม่ได้ หลบหนีก็ถูกจับกุม บ้างก็ยุติบทบาทของตนเองลงอย่างสิ้นเชิง และบางกลุ่มลี้ภัยไปต่างประเทศ ในปี ถัดมา รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียรก็ได้ถูกรัฐประหารลงโดยคณะของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ แม้จะมีการผ่อนปรนแนวทางในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ลง แต่ก็ไม่ได้มีการยกเลิก ประกาศหนังสือต้องห้ามแต่อย่างใด ทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตเริ่มเสื่อมความนิยมลงไปอย่างรวดเร็ว

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วรรณกรรมแนวเพื่อชีวิตในช่วงก่อนวิกฤตการ 6 ตุลา 19 นั้น ยังคงรับอิทธิพลมาจากช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 โดยในช่วงนี้มีการผลิตวรรณกรรมและ ผลงานที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเพื่อชีวิตออกมามากเป็นพิเศษ มีการจัดงานเสวนาทางวิชาการที่ไม่เคยมี การจัดขึ้นในช่วงก่อนหน้า นับได้ว่าเป็นช่วงที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการ จากสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว และเป็นยุคเฟื่องฟูมากที่สุดของวรรณกรรมเพื่อชีวิต

2.1.2. การปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิตในทศวรรษ 2520 (พ.ศ. 2520 เป็นต้นไป)

2.1.2.1 ที่มาของการปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิตช่วงหลังวิกฤตการ 6 ตุลาคม 2519

ภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 แม้ว่ายังคงมีผู้ผลิตวรรณกรรมเพื่อชีวิตอยู่เรื่อยๆ แต่ความนิยมในงานเขียนลักษณะนี้ก็ลดลงไปจากเดิมมาก เนื่องด้วย เหตุการณ์การสังหารหมู่ นักศึกษา ประชาชนกลางเมือง เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เป็นจุดเริ่มต้นที่นำไปสู่จุดสิ้นสุดของอุดมการณ์ฝ่ายซ้าย รวมถึงความล่มสลายของอุดมการณ์ทางการเมืองแบบสังคมนิยม และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในปี 2524 ในเวลาต่อมา สิ่งเหล่านี้มีส่วนทำให้สภาพสังคมไทยเปลี่ยนไปอย่างมาก กล่าวคือ บรรยากาศการต่อสู้ทางการเมืองลดความเข้มข้นลง อันเนื่องมาจากการถูกปราบปราม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประกาศรายชื่อหนังสือต้องห้ามซึ่งส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่มีแนวคิดเพื่อชีวิต วรรณกรรมเพื่อชีวิต เหล่านี้มักถูกกล่าวหาว่าเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่แนวคิดคอมมิวนิสต์ จึงมีการเผาทำลายหนังสือ ประเภทดังกล่าวไปเป็นจำนวนมาก ทำให้หนังสือแนวนี้สูญหายไปจากท้องตลาด นักเขียนที่เคยเขียนงานแนวเพื่อชีวิตเปลี่ยนไปเขียนแนวอื่น บ้างก็เปลี่ยนอาชีพไปทำอย่างอื่น ผู้คนลดความสนใจเรื่องการเมืองลง และหันไปให้ความสนใจเรื่องปากท้องมากขึ้น มีการต่อสู้แข่งขันกันในทางเศรษฐกิจมากขึ้น และเป็นมากกว่าการต่อสู้กันของชนชั้นแรงงานกับนายทุน คือ เกิดชนชั้นกลางในสังคมเมืองมากขึ้น อันเนื่องมาจากทุนที่รวมศูนย์ในเมือง ทำให้คนอพยพเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สิ่งเหล่านี้ส่งผลสะท้อนสำคัญโดยตรงต่อวรรณกรรมเพื่อชีวิตด้วย

การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกที่โน้มเอียงไปทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ “ป่าแตก” โดยเชื่อมโยงกันอย่างมีนัยยะสำคัญ มีปัจจัย 2 ประการ ประการแรก คือ การเปลี่ยนยุทธศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) ในการบริหารประเทศ และอีกประการหนึ่ง คือ ความขัดแย้งของผู้บริหารภายในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และแนวร่วม

ผลจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกเสรีที่หันมาจับมือร่วมกันค้าขาย เพื่อความมั่งคั่งร่วมกันของบรรดาประเทศต่างๆในโลก ทำให้ความขัดแย้งของพรรคคอมมิวนิสต์จีน(พคจ.) ที่มีต่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกาสิ้นสุดลง เนื่องจากการเปลี่ยนชั่วคราวภายในพรรค โดยผู้นำคนใหม่อย่าง โจวเอินไหล ที่เปลี่ยนยุทธศาสตร์การบริหารประเทศจีน จากการกระจายกำลังอาวุธเพื่อปฏิวัติให้แก่พรรคคอมมิวนิสต์ที่เป็นเครือข่ายในภูมิภาคอาเซียน ไปเป็นทุนนิยมเสรีเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ ที่เรียกว่านโยบาย “สี่ทันสมัย” การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อพรรค

คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หรือ พคท. ที่เคยได้รับการสนับสนุนจาก พคจ. ในรูปแบบพรรคต่อพรรคมาโดยตลอด อีกทั้งยังมีผลทางอ้อมจากการเปิดประเทศของสาธารณรัฐ ประชาชนจีนที่ผูกสัมพันธ์ทางการค้ากับรัฐบาลไทย ทำให้ พคท. ถูกโดดเดี่ยวอย่างสิ้นเชิง เพราะ พคจ. เลิกสนใจการปฏิวัติแล้วนั่นเองโดยชี้ให้เห็นว่า การปฏิวัติเพื่อความเท่าเทียมนั้น เป็นได้แค่การปฏิวัติเพื่อประชาชนจนอย่างเท่าเทียมกันเพียงเท่านั้น ไม่ได้ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นแต่อย่างใด การสร้างรายได้จากการค้าขายต่างหากที่สำคัญที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นและนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีได้ในที่สุด ข้อพิสูจน์ของคำกล่าวนี้คือการที่เศรษฐกิจจีนเติบโตอย่างรวดเร็วด้วยตนเอง

ด้วยเหตุจากการถูกพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) ทอดทิ้งนั้นส่งผลสะท้อนไปถึงความสัมพันธ์ของบุคลากรภายในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และแนวร่วมอย่างกว้างขวางอีกด้วย กล่าวคือ แต่เดิมตั้งแต่ช่วงก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยนั้น แนวคิดของพรรคถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่ยึดแนวความคิดการปฏิวัติตามแบบ พคจ. ของเหมาเจ๋อตุง ที่เน้นการต่อสู้ด้วยอาวุธเพื่อปฏิวัติระบอบการปกครองโดยมีแนวร่วมเป็นชาวบ้านในแถบชนบทของประเทศไทย คือทางภาคเหนือและภาคอีสาน ตามยุทธวิธีที่เรียกว่า ชนบทล้อมเมือง (นฤมิตร สอดศุข, 2537 : 8) ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าการต่อสู้ด้วยอาวุธนั้นไม่สอดคล้องกันกับสถานการณ์ภายในประเทศไทย ที่ในขณะนั้นไม่ได้มีเหตุขัดแย้งรุนแรงระหว่างฝ่ายต่อต้านรัฐบาลเผด็จการ กับรัฐบาลเผด็จการจนถึงขั้นต้องใช้อาวุธเข้าสู่ แต่การดำเนินนโยบายพรรคด้วยกำลังอาวุธต่างหากที่ทำให้สถานการณ์ความรุนแรงระหว่าง พคท. กับรัฐบาลไทยเพิ่มมากขึ้น โดยกลุ่มดังกล่าวมีแนวทางในการดำเนินงานให้ความรู้ชาวบ้านผ่านการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก และใช้แนวทางการปฏิวัติในการต่อสู้กันในระบบรัฐสภา แต่ฝ่ายที่มีอำนาจบริหารในพรรคเป็นกลุ่มที่สนับสนุนการใช้อาวุธ จึงทำให้ทิศทางของการต่อสู้ของพรรคเป็นไปในแนวทางการใช้ความรุนแรง และทั้งสองฝ่ายมีความขัดแย้งกันอยู่เนืองๆ จนกระทั่งมาถึงช่วงที่รัฐบาลจีนเปลี่ยนยุทธศาสตร์การบริหารประเทศจากการปฏิวัติวัฒนธรรมไปเป็นการเปิดประเทศทำการค้าอย่างเสรีกับประเทศผู้นำประชาธิปไตยอย่างสหรัฐอเมริกา สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนว่า พคจ. ไม่ได้ต้องการเป็นศัตรูกับกลุ่มแนวคิดเสรีประชาธิปไตยอีกต่อไป แต่หันมาจับมือกันสร้างเครือข่ายการค้าระหว่างประเทศในกลุ่มดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ กลุ่มที่ไม่นิยมความรุนแรงในพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) จึงใช้เหตุดังกล่าวในการอ้างถึงการเลิกสนับสนุนพคท. ประกอบกับรัฐบาลของ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้ออกคำสั่งนิรโทษกรรมให้แก่ผู้ต้องหาในคดีการเมือง เปิดโอกาสให้ผู้ที่เลิกสนับสนุน พคท. ได้

ออกจากป่าโดยไม่มีความคิด กลุ่มนักศึกษาที่หนีจากเมืองเข้าป่าไปพร้อมกับ พคท. ในเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 ก็เริ่มทยอยออกจากป่า จนในที่สุดพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยล่มสลาย เพราะไร้แนวร่วมจากทุกฝ่ายอย่างสิ้นเชิง

2.1.2.2. *สุชาติ สวัสดิ์ศรี กับ โลกหนังสือ : มาตรฐานคุณภาพใหม่ของวรรณกรรมเพื่อชีวิต*

สุชาติ สวัสดิ์ศรี ในฐานะนักเขียน และบรรณาธิการ เป็นบุคคลหนึ่งที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนทิศทางของวรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 เขาเริ่มเข้ามา มีบทบาทในเส้นทางวรรณกรรมที่ละเล็กทีละน้อย เริ่มตั้งแต่ศึกษาวิชาวรรณกรรมไทยปัจจุบันเป็นวิชาเลือกที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เคยเป็นผู้ร่วมก่อตั้ง “กลุ่มพระจันทร์เสี้ยว” เป็นที่ปรึกษาของ “กลุ่มวรรณกรรมเพื่อชีวิต” ในช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลา 16 ตลอดจนเป็นบรรณาธิการของนิตยสาร **สังคมนิพนธ์** รายเดือน ต่อจาก **สุลักษณ์ ศิวลักษณ์** ในปีพ.ศ. 2512

สังคมนิพนธ์ เป็นสื่อที่ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ขบวนการนักศึกษาประชาชนให้การยกย่อง ยอมรับเป็นอย่างมากกับความกล้าหาญในการเขียนบทบรรณาธิการอย่างตรงไปตรงมา และกล้าแสดงความคิดเห็นในเชิงเสียดสี ทำทนายกับอำนาจต่างๆในสังคม ดังอีกสมญานามหนึ่งที่เขาได้รับตอนทำ**สังคมนิพนธ์** คือ “ซ้ายใหม่” ซึ่งคำนี้หมายถึงสิ่งที่หมายถึงแนวความคิดแบบ “ซ้ายใหม่” ซึ่งเป็นขบวนการของคนรุ่นใหม่ในช่วงทศวรรษ 2513 ซึ่งสุชาติบอกว่า น่าจะเป็นอารมณ์ร่วมที่มาจากกรอ่านหนังสือต่างประเทศยุคนั้น คือ อารมณ์ร่วมในการต่อต้านสงคราม โดยเฉพาะสงครามเวียดนาม อารมณ์ร่วมของอุดมการณ์สังคมนิยม และที่มีอารมณ์ร่วมไปเช่นนั้นเพราะเขาเป็นคนชั้นกลางระดับล่าง ดังนั้นจึงมีความรู้สึกร่วมกับความทุกข์ยากของชนชั้นผู้ยากไร้ ซึ่งจากตรงนี้เองที่ทำให้เขารู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อ “ระบบอยุธยาธรรมทุกประเภท” (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2548: 165-168)

จุดมุ่งหมายของนิตยสารเล่มนี้จึงไม่ใช่เพื่อการเรียกหาสังคมใหม่แบบหักโค่น แม้จะจัดอยู่ในกลุ่มฝ่ายซ้ายหรือสังคมนิยม แต่ความคิดที่สะท้อนออกมาก็เป็นเพียงต้องการให้เกิดระบบที่ถูกต้องเป็นธรรม ถึงแม้นิตยสาร **สังคมนิพนธ์** ไม่ใช่ นิตยสารขายดี แต่ถือเป็นนิตยสารที่ดีที่สุดเล่มหนึ่งในเวลานั้น แม้จะเป็นนิตยสารที่แพร่หลายในวงจำกัด แต่กลับสร้างจิตสำนึกที่ลึกด้วย

สติปัญญาและชื่อเสียงต่อวิชาชีพ จนมีผลกระทบและสะท้อนไปถึงผู้มีอำนาจในเวลานั้นไม่ทางตรงก็ทางอ้อม (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2548: 169) กระทั่งเหตุการณ์นองเลือด 6 ตุลา 19 สุชาติได้รับของขาวบอกลูกจ้างการเป็นบรรณาธิการ **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** ด้วยเหตุผลจากกรรมการสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยเกี่ยวกับอุปสรรคทางด้านขออนุญาตขอหัวหนังสือใหม่ และการกำหนดเปลี่ยนแนวทางของวารสารโดยให้เน้นทางด้านวิชาการโดยตรง จึงนับเป็นการยุตินิตยสารเล่มดังกล่าวในปลายปี 2519 นั้นเอง

ในเหตุการณ์ล้อมปราบ 6 ตุลา 19 ขณะที่บรรดานักศึกษาและนักเขียนที่กลัวการปราบปรามได้เดินทางหลบหนีเข้าป่าไปเป็นจำนวนมาก แต่สุชาติ สวัสดิ์ศรีไม่ได้รวมอยู่ในนั้นด้วยเหตุผลว่า ไม่ไว้ใจ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.)

“เมื่อเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา ผมตัดสินใจไม่เข้าป่า เหตุผลเล็กๆของผมคือ ผมไม่ค่อยไว้ใจพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ซึ่งเดิมทีเป็นภาพเลือนๆเห็นไม่ค่อยชัดเจน แต่ต่อมาก่อเป็นภาพชัดเจนที่ทำให้ผมต้องมีปัญหาในรายละเอียด แม้เนื้อหาของผมจะเอนเอียงไปสู่พื้นที่สังคมนิยม และถือตนเป็น “ฝ่ายซ้าย” ด้วยกันในหลายกรณี โดยเฉพาะในประเด็นการสร้างสรรค์งานศิลปะและทฤษฎีเพื่อชีวิตแบบลอกๆที่หยุดอยู่แค่ “ศึกษางานจากเยนอาาน” ของเมาเซดุง” (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2548 : 242)

สุชาติ สวัสดิ์ศรี มองว่า กรณี 6 ตุลา 19 ได้กลายเป็นจุดนำให้ความคิดเรื่องสงครามประชาชน ที่มีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเป็นแกนนำมีรูปธรรมขึ้นมาทันที การบดขยี้พลังบริสุทธิ์ของคนหนุ่มสาวสมัยนั้น ทำให้คนหนุ่มสาวยุคนั้นไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากเลือกไปตายเอาดาบหน้า (สุชาติ สวัสดิ์ศรี ,2548 : 245) ในความเข้าใจส่วนตัวของสุชาติ สวัสดิ์ศรี เขาเห็นว่าหากการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของไทยต้องต่อสู้โดยจับปืนขึ้นสู้ “จิตใจแบบซ้ายจัด” กับ “จิตใจแบบขวาจัด” นั้นน่าจะเป็นคล้ายพวกเดียวกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม (สุชาติ สวัสดิ์ศรี ,2548 : 244)

สาเหตุที่สุชาติเปรียบเทียบว่า “จิตใจแบบซ้ายจัด” กับ “จิตใจแบบขวาจัด” คล้ายจะเป็นพวกเดียวกันนั้น อาจหมายถึง จิตใจที่นิยมการใช้ความรุนแรง อันมีสาเหตุมาจากการปลุกฝังแนวคิดที่ว่า ผู้ที่มีความขัดแย้งทางความคิดคือศัตรู สามารถอธิบายได้จากเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงในการกำจัดฝ่ายตรงข้ามของพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) ที่ พคจ.ใช้นโยบายปฏิวัติวัฒนธรรมในประเทศจีน มีการจัดตั้งกองกำลังกลุ่มที่เป็นเยาวชนที่เรียกกันว่า “เรดการ์ด” เป็นกำลังสนับสนุน

พรรคโดยมีเยาวชนเป็นกำลังหลัก มีการปลุกฝังนโยบายของพรรค และท่องจำคำกล่าวของประธานพรรคอย่างหม่ำเจอตุงอย่างเข้มข้น ทำให้เยาวชนกลุ่มดังกล่าวเชื่อว่าข้าราชการ และนายทุนคือศัตรูของพรรค มีการจับครูในโรงเรียนไปใช้แรงงานหนัก ลงโทษด้วยการทรมาน และรุมทำร้ายจนถึงขั้นเสียชีวิต ในทำนองนี้ การใช้ความรุนแรงกลายเป็นสิ่งที่บรรดาผู้สนับสนุน พรรค. นิยมใช้ในการกำจัดศัตรูทางการเมือง ซึ่งคล้ายกับเหตุการณ์ 6 ตุลา 19 ที่มีการล้อมปราบนักศึกษาและประชาชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยก่อนหน้าเหตุการณ์ล้อมปราบ ได้มีการจัดตั้งกองกำลังของฝ่ายขวาอย่างกลุ่ม นวพล และกระทิงแดง มีหน้าที่คอยก่อวินาศกรรมของกลุ่มนักศึกษา โดยระหว่างการชุมนุมนั้นมีเหตุปะทะกันระหว่างนักศึกษากับกลุ่มดังกล่าวบ่อยครั้ง จนเมื่อถึงเหตุการณ์ล้อมปราบด้วยอาวุธสงครามจากตำรวจตระเวนชายแดน กลุ่มนวพล และกระทิงแดง ก็ได้เข้าร่วมในการล้อมปราบด้วย โดยมีการใช้รถเมล์ขับพุ่งชนทำลายประตูทางเข้ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ฝั่งสนามหลวง และเข้าไปทำร้ายร่างกายนักศึกษาที่ยอมจำนนจนเสียชีวิต บ้างก็เอาศพนักศึกษาที่เสียชีวิตแล้วมาทำร้ายซ้ำอีก ทั้งผูกเชือกที่คอแล้วลากไปตามสนามฟุตบอล ตอกลิ้มไม้ที่อกและอวัยวะเพศในศพนักศึกษาเพศหญิง บ้างก็เอาศพมากองรวมกันแล้วเผาด้วยยางรถยนต์กลางถนน และเหตุการณ์ที่ดังที่สุดคือการเอาศพนักศึกษาชายแขวนคอแล้วเอาท่อนไม้ และแก้วอับทุบตีไปที่ศพ สิ่งเหล่านี้จะเป็นเหตุให้สุชาติ สวัสดิ์ศรีมองว่า “จิตใจแบบซ้ายจัด” กับ “จิตใจแบบขวาจัด” คล้ายกัน หากใช้ความรุนแรง

แม้ว่าสุชาติ สวัสดิ์ศรี จะจัดที่ทางความคิดของตนว่าอยู่ในฝั่ง “ซ้าย” แต่ยังคงแคลงใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่มีการปลุกเร้าของวรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็นอย่างมาก คือ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในขณะนั้นยังคงใช้นโยบายการใช้กำลังอาวุธเพื่อการปฏิวัติแบบหม่ำเจอตุงอยู่ วรรณกรรมเพื่อชีวิตในขณะนั้นเองก็มีเนื้อหาปลุกเร้าให้ใช้อาวุธต่อสู้ด้วยเช่นกัน โดยสุชาติ สวัสดิ์ศรีมองว่าเป็นการมุ่งเอาเนื้อหาไปรับใช้การเมืองมากเกินไป ไม่ได้เป็นการรับใช้ชีวิตของประชาชนตามที่ได้เคยกล่าวกันไว้ จนเกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับเนื้อหาของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่มีการปลุกเร้า จนเกินพอดีนี้ว่า มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่จริงหรือไม่ เพราะ พรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) ที่เปลี่ยนทิศทางการบริหารประเทศนั้นได้เลิกสนับสนุนกำลังอาวุธให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ที่เป็นเครือข่ายไปแล้ว ดังนั้น ในความคิดของสุชาติ พคท. จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินนโยบายการใช้กำลังอาวุธเพื่อการปฏิวัติอีกต่อไป และวรรณกรรมเพื่อชีวิตเองก็ควรจะเลิกการใช้เนื้อหาในการปลุกเร้าเพื่อใช้อาวุธต่อสู้ด้วยเช่นกัน และสิ่งที่ยืนยันว่าสุชาติ สวัสดิ์ศรีคิดถูกในกรณีนี้คือ เพราะ พคท. ไม่เปลี่ยนแนวทางการต่อสู้ ทำให้ต้องสูญเสียแนวร่วมสำคัญคือสมาชิกพรรคกลุ่มที่ไม่นิยมการใช้อาวุธ

ที่ภายหลังได้เลิกสนับสนุน พคท. อย่างถาวร และออกจากป่าไป จนเป็นเหตุที่นำไปสู่เหตุการณ์ป่าแตกในปี พ.ศ. 2524 ในที่สุด

ด้วยเหตุเหล่านี้ เมื่อกระแสจับป็นต่อสู่ได้กลายเป็นความจริง สุชาติ สวัสดิ์ศรี จึงใช้วิธีที่ขงเบ้งเรียกว่า “หลบอยู่ใต้ขนตาศัตรู” คือ เขายังคง หลบซ่อนการปราบปรามอยู่ในเมือง ไม่ได้หนีเข้าป่าไปเฉกเช่นที่คนหนุ่มสาวหลายคนในยุคนั้นทำกัน ดังที่เขาเคยกล่าวไว้ว่า “เมื่อผมตัดสินใจไม่จับป็น แต่จับปากกาอยู่ในเมืองตามเดิม ผมก็ต้องเผชิญสถานการณ์แบบในเมือง” (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2548 : 245)

ภายหลังจากถูกขืนของชาวไม่นาน อดีตบรรณาธิการสังคมนิยมปริทัศน์คนที่ 2 สุชาติ สวัสดิ์ศรี ก็เสี่ยงเปิดตำนานหน้าใหม่อีกครั้ง ด้วยการเป็นบรรณาธิการ “โลกหนังสือ รายเดือน” ในเดือน มิถุนายน 2520 ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันกับที่เขาต้องหลบซ่อนการปราบปรามอยู่ในเมือง โดยครั้งนี้มี สุข สูงสว่าง แห่งบริษัทดวงกมล จำกัด เป็นนายทุนใหญ่และบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ในขณะนั้นคือ กันยารัตน์ ศิริ ส่วนบรรณาธิการบริหารที่ปิดตัวในช่วง **โลกหนังสือ ฉบับแนะนำตัว** ก็มาเปิดตัวอย่างเป็นทางการในฉบับปฐมฤกษ์ เมื่อเดือนตุลาคม 2520 โดยทีมงานของสุชาติระยะแรกประกอบด้วย อรุณ วัชรสวัสดิ์ เป็นกำลังฝ่ายศิลป์ และรัศมี เผ่าเหลืองทอง เป็นกำลังฝ่ายเนื้อหา ส่วนกองบรรณาธิการที่ใส่ชื่อไว้ว่ามี 4 คน คือ บุญ ประคองศิลป์, ปรีชา เพิ่มชัย, ช่อเพชร มณีแดง และ วัลยา ณ นคร นั้น สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้เปิดเผยในภายหลังว่าไม่มีตัวตนอยู่จริงแต่เป็นนามปากกาที่ตั้งขึ้นมาให้เหมือนมีตัวตนจริง เพื่อหลอก “สันติบาล” ในการขอหัวหนังสือใหม่ยุคหลัง 6 ตุลา 2519 (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2548: 170)

โลกหนังสือ “ฉบับแนะนำตัว” ขึ้นปก มจ.อากาศดำเกิง สร้างความแปลกใจแก่บรรดาหนอนหนังสือเป็นอย่างมาก เพราะภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 หนังสือที่ยังคงอยู่ได้มักเป็นเรื่องบันเทิงเริงรมย์ ไม่น่ามีใครหลงเหลืออยู่ในเมืองเพื่อทำหนังสือแบบนี้อีก ระยะนั้นในแวดวงเชื่อว่าบรรณาธิการสุชาติเข้าป่าไปแล้ว จนกระทั่ง อีก 5 เดือนต่อมา หลอกสันติบาลสำเร็จและขอหัว **โลกหนังสือ** ได้ถูกกฎหมาย จึงได้รู้โดยทั่วกันว่า สุชาติยังคงอยู่ในเมืองเมื่อเห็นชื่อบรรณาธิการบริหาร **โลกหนังสือ** และนับเป็นจุดเริ่มต้นบทบาทสำคัญของนามปากกา “สิงห์สนามหลวง” ของบรรณาธิการสุชาติ สวัสดิ์ศรี

ในปี 2520 หนังสือที่มีสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นผู้เขียน และเป็นบรรณาธิการก่อนหน้านั้นถูกจัดอยู่ในรายชื่อหนังสือต้องห้ามรวม 8 เล่ม โดยหนึ่งในเล่มที่ถูกประกาศเป็นหนังสือต้องห้ามนั้น

มีรวมเรื่องสั้น **เหมือนอย่างไม่เคย** ซึ่งเป็นเรื่องที่กำลังถึงเด็กกับโรงเรียนรวมอยู่ด้วย (สุชาติ สวัสดิ์ศรี ,2548 : 245) สิ่งนี้ทำให้เขาตั้งคำถามเกี่ยวกับหนังสือต้องห้ามในสายตาของอำนาจรัฐยุคนั้น เพราะแนวเรื่องดังกล่าวไม่น่าจะเป็นหนังสือต้องห้ามไปได้ สิ่งเหล่านี้ทำให้สุชาติ สวัสดิ์ศรี เริ่มกลับมาทบทวนอีกครั้ง

หลังจากทำ**โลกหนังสือ ฉบับรายเดือน** อยู่ 1 ปี สุชาติ สวัสดิ์ศรีเริ่มต้นใหม่ด้วยการจัดทำ **โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น** อันเป็นต้นกำเนิดของรางวัล “ช่อการะเกด” เขาทำ**โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น**นี้ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2521 จนถึง ปลายปี พ.ศ. 2526 โดยมีเจตนาที่จะแสดงสิ่งที่เกิดขึ้น รวมถึงความเปลี่ยนแปลงในสังคมและวรรณกรรมไทยผ่านหนังสือแต่ละเล่มที่เขาเป็นบรรณาธิการ ดังชื่อปกของ **โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น** ทั้ง 4 เล่ม ที่มีชื่อปกว่า “วันเวลาที่ผ่านเลย” “ราคาแห่งชีวิต” “คลื่นหัวแดง” และ “เพชรน้ำงาม” ตามลำดับ **โลกหนังสือ ฉบับรวมเรื่องสั้น** ทั้ง 4 เล่มนี้ในยุคนั้น ล้วนแต่เป็นชื่อปกที่ถวิลหาเพื่อนทุกคนที่จากไป “เรียนต่อต่างจังหวัด” ขณะเดียวกันก็ปลอบใจตัวเองให้มีความหวังที่จะรอคอยและไม่ยอมแพ้ (สุชาติ สวัสดิ์ศรี ,2548 : 245-246) เนื้อหาในเรื่องสั้นทั้ง 4 ชุด ได้นำเสนอภาพรวมในสังคมไทยในช่วงนั้นไว้อย่างกว้างๆ กล่าวคือ

- 1.เสนอภาพของคนชนบทว่ามีปัญหาอะไร
- 2.เสนอภาพของเมือง ว่าคนในชนบทอพยพเข้ามา เพราะคาดหวังว่าจะมีชีวิตที่ดีขึ้น และส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะต้องสิ้นเนื้อประดาตัว เนื่องจากถูกคนในเมืองแย่งชิงทรัพยากร
- 3.เสนอภาพความขัดแย้งทางอุดมการณ์ ที่มีปมเงื่อนมาจากเหตุการณ์ 6 ตุลา ความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน ความผันผวนของอุดมการณ์ฝ่ายซ้ายที่เริ่มปรากฏเป็นจริง

(สุชาติ สวัสดิ์ศรี ,2548 : 245-246)

นับได้ว่า ตั้งแต่กลางปี 2521 บรรยากาศโดยทั่วไปในแวดวงหนังสือเริ่มกลับมาคึกคัก เป็นปีที่คนทำหนังสือเริ่มออกมาเคลื่อนไหว มีการผลิตหนังสือใหม่ๆหลายเล่มออกมา นักคิดนักเขียนที่ยังคงอาศัยอยู่ในเมืองเริ่มจับกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเหมือนเดิม นักเขียนรุ่นใหม่ในยุคนั้นเริ่มมีพื้นที่อีกครั้ง มีการสร้างงานเขียนใหม่ๆออกมาสู่ผู้อ่าน มีเวทีอภิปรายที่สามารถกล่าวแสดงความความคิดเห็นได้มากกว่าแต่ก่อน รัศมี เฟ้าเหลืองทอง และกันยารัตน์ คีรี ทำหน้าที่บันทึกข่าวความเคลื่อนไหวในแวดวงวรรณกรรมและเวทีอภิปรายโดยบันทึกไว้ใน **โลกหนังสือ** เหมือนเป็นการส่งข่าว

ให้นักเขียนที่หลบหนีนอกเมืองได้ทราบข้อมูลว่ามีการเคลื่อนไหวอะไรกันบ้างในเมืองที่น่าสนใจ (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2548: 172)

โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น ได้กลายเป็นเวทีสำคัญในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการเชิญชวนให้เขียนเรื่องสั้นส่งให้บรรณาธิการและกองบรรณาธิการคัดเลือก โดยมีแรงจูงใจเป็นรางวัล “ช่อการะเกด” (Karaked Prize) ประจำเล่ม หากเรื่องสั้นนั้นๆได้รับการคัดเลือกลงนิตยสาร **โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น** เปิดพื้นที่ให้ผู้ที่ปรารถนาอยากเป็นนักเขียนได้มีโอกาสสร้าง และเผยแพร่ผลงาน โดยไม่สนใจว่าเป็นนักเขียนเก่าหรือใหม่ ดังคำประกาศเชิญชวนนักเขียนเรื่องสั้นเพื่อรางวัล “ช่อการะเกด” (Karaked Prize) ประจำเล่ม ที่ประกาศไว้ว่า

คำประกาศ

เชิญชวนนักเขียนเรื่องสั้น

เพื่อรางวัล “ช่อการะเกด” (Karaked Prize) ประจำเล่ม

ถาม - โลกหนังสือ ฉบับ “เรื่องสั้น” คืออะไร

ตอบ - โลกหนังสือ ฉบับ “เรื่องสั้น” คือหนังสือรวมเรื่องสั้น ราย 3 เดือน ของ

นักเขียนไทยร่วมสมัยทุกคน ที่เขียนเรื่องได้มี “คุณภาพ” ทั้งในด้านรูปแบบ

และเนื้อหา แม้ในการเขียนจะยังไม่ใช้สิ่งสมบูรณ์ที่สุด ดีที่สุด แต่เรื่องสั้นที่เขียน

ได้มี “คุณภาพ” ย่อมมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง บรรณาธิการและกอง

บรรณาธิการ “โลกหนังสือ” เป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ **คัดเลือก** เรื่องสั้นทุกเรื่องที่มี

ผู้เขียนส่งเข้ามา โดยจะไม่มื่อคิดว่าจะเป็นนักเขียนเก่าที่มีชื่อเสียงหรือนักเขียน

ใหม่ที่เพิ่งเริ่มต้นการเขียน

โลกหนังสือ ฉบับ “เรื่องสั้น” จึงเป็นเวทีของนักเขียนเก่า - ใหม่ และ

นักอ่านทุกคนที่ปรารถนาอยากเป็นนักเขียน

ถาม - โลกหนังสือ ฉบับ “เรื่องสั้น” ให้คำลิขสิทธิ์ผู้เขียนต่อเรื่องสั้นที่ได้รับการ

พิจารณาลงพิมพ์ประการใด

ตอบ - เรื่องสั้นใดๆของผู้เขียนที่ปรากฏแต่ละเล่ม บรรณาธิการและคณะผู้ร่วมงานจะ

ประกาศให้รางวัล “ช่อการะเกด” (Karaked Prize) อันเป็นเครื่องหมาย

เสมือน

เสียงตบมือจากกองบรรณาธิการ และเปรียบประดุจ “รางวัลเกียรติยศ” ที่ท่าน

จะได้แสนยาก. . . ทั้งนี้เป็นเพียงขั้นแรก เพราะขั้นหลัง ผู้อ่านทุกท่านย่อมมี

สิทธิ์ให้คำวิจารณ์แนะนำเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ติดตามมาได้. . แต่การคัดเลือก ตัดสินให้รางวัล “ช่อการะเกด” ของบรรณาธิการและคณะผู้ร่วมงานจะถือ เป็นการเด็ดขาดของแต่ละเล่ม

การพิจารณาเรื่องสั้นใดๆให้ได้รับเครื่องหมาย “ช่อการะเกด” เพื่อเป็น รางวัลเกียรติยศ ย่อมหมายถึงเสียงปรบมือและการฝากฝังให้เฝ้ามองในการเข้าสู่บรรณพิภพของนักเขียนผู้นั้น ทั้งนี้เราจะพิจารณาเป็นพิเศษ โดยเฉพาะ ผลงานของ **นักเขียนใหม่** ที่เขียนเรื่องได้ “น่าสนใจ” และมี “คุณภาพ” อย่างไรก็ตาม **นักเขียนเก่า** ย่อมมีสิทธิ์ได้รับการปรบมือด้วยเครื่องหมายรางวัล “ช่อการะเกด” เช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด หรือก็ครั้งที่ท่านเขียนก็ตาม เรื่องสั้นที่ได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล “ช่อการะเกด” แต่ละฉบับจะ ได้ค่าลิขสิทธิ์ เรื่องละ 600 บาท(สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2521 : คำประกาศเชิญชวนนักเขียนเรื่องสั้น เพื่อรางวัล “ช่อการะเกด” ประจำปีเล่ม)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในช่วงนี้แวดวงวรรณกรรมเริ่มกลับมาคึกคัก มีผู้สนใจเขียนงาน ส่งมาที่ **โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น** เป็นจำนวนมาก แต่ในช่วงต้นของการเริ่มทำนิตยสารนี้ ผู้เขียน ยังคงนำเสนอเนื้อหาอันเนื่องมาจากความคับข้องใจหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา อยู่ ทำให้วรรณกรรม ในช่วงนั้นซ้ำซากจำเจ ดังที่สุชาติเคยกล่าวถึงความซ้ำซากทางวรรณกรรมไว้ว่า

“การมุ่งเสนอเนื้อหาอันเนื่องมาจากความคับข้องใจหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา ทำให้ประเด็นที่แต่ละคนเขียนออกมามักค่อนข้างซ้ำซาก มุ่งนำเอาศิลปะไปปรับใช้การเมือง โดยคิดว่าเนื้อหานั้นสำคัญกว่ารูปแบบ ผมเองเคยเขียนบทนำไว้ใน **โลกหนังสือ** ว่า ศิลปะนั้นรับใช้ชีวิตก็จริง แต่ศิลปะนั้นก็ต้องเป็นศิลปะที่มีชีวิตด้วย ดังนั้น งานเขียนของ “ฝ่ายซ้าย” ที่มุ่งปลุกเร้าอย่างไม่ดูตาม้าตาเรือก็สามารถนำเอาได้ ผมมักพูดตลกว่า ซ้ายน้ำเน่า ถ้าเล่นไม่เป็นก็จะวนเวียนอยู่แต่เนื้อหาประเภทพ่อป่วย แม่เจ็บ ลูกตาย ควายหาย ข้าราชการกลั่นแกล้ง นายทุนเอาเปรียบ และในที่สุดก็จับปืนเข้าป่า” (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2548:247)

ด้วยเหตุข้างต้น วรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงนั้นจึงถูกตั้งคำถามถึงความไม่สอดคล้องกันของเนื้อหา กับสภาพการณ์ของโลกที่เริ่มเปลี่ยนไป กล่าวคือ ในขณะที่ราวๆปี 2522 – 2523โลก กำลังอยู่ในช่วงปลายของสงครามเย็น หรือเรียกอีกอย่างว่าสงครามตัวแทน ที่เกิดขึ้นระหว่างสหภาพโซเวียตที่เป็นเสมือนผู้นำของระบอบคอมมิวนิสต์ และสหรัฐอเมริกาที่เป็นผู้นำระบอบประชาธิปไตย สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงเป็นเพราะสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความขัดแย้งกันกับ

สหภาพโซเวียตในด้านอุดมการณ์ แม้จะมีการใช้ระบอบคอมมิวนิสต์ในการปกครองประเทศ เหมือนกันก็ตาม อีกทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ลดความเข้มข้นของนโยบายการปฏิวัติลงและหันมาสนใจความมั่งคั่งของประเทศแทน ได้ทำการเปิดการค้าเสรีกับสหรัฐอเมริกา จากเหตุดังกล่าวนี้ได้ว่า เป็นจุดเริ่มต้นของกระแสโลกทุนนิยม เพราะแม้แต่ประเทศที่เป็นคอมมิวนิสต์อย่างจีน ที่เคยมีแนวคิดต่อต้านทุนนิยมยังผันตัวมาใช้ทุนนิยมในการพัฒนาประเทศเสียเอง และด้วยกระแสทุนนิยมที่เชียวกรากก็ได้พัดพาให้ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยกับจีนแปรเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นด้วย เพราะการจับมือกันทำการค้าขายนั่นเอง จากเดิมที่มีความขัดแย้งกันเพราะพรรคคอมมิวนิสต์จีน (พคจ.) ให้การสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในด้านกำลังอาวุธ เพื่อต่อสู้กับรัฐบาลไทย แต่เมื่อเลิกนโยบายปฏิวัติส่งออก ซึ่งเป็นนโยบายที่สนับสนุนกำลังอาวุธให้กับพรรคคอมมิวนิสต์ เครือข่ายภายในภูมิภาคอาเซียน ก็ได้มาผูกสัมพันธ์กันในการค้าแทน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยให้รัฐบาลไทยที่มีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอยู่ในขณะนั้น สามารถดำเนินนโยบายการปราบปราม พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ได้ง่ายขึ้นด้วย เพราะ พคท. นั้น ถูกตัดขาดการสนับสนุนกำลังอาวุธจาก พคจ. อย่างสิ้นเชิงแล้วนั่นเอง ทำให้ พคท. อ่อนแอลงและสุดท้ายก็ล่มสลายไป ตรงกับคำกล่าวที่ว่าในทางการเมืองนั้นไม่มีมิตรแท้และศัตรูที่ถาวร ประเทศต่าง ๆ นั้นสามารถหันหน้ามาจับมือกันได้เสมอ ถ้าผลประโยชน์ลงตัว และจากเหตุดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยล่มสลาย เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลง จึงมีส่วนทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตควรต้องปรับตัวตามไปด้วย วรรณกรรมเพื่อชีวิตจึงถูกตั้งคำถาม และถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ถึงกรณีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปแล้ว ด้วยแนวทางของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ถูกผลิตขึ้นด้วยแนวคิดที่ต้องการสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นก็ต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการนำเสนอให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปแล้วด้วยเช่นกัน เพราะแนวความคิดการจับอาวุธขึ้นสู้ในเนื้อหาของวรรณกรรมเพื่อชีวิตนั้นกลายเป็นแนวคิดที่เลือนลอย เพราะเมื่อกระแสโลกเอนเอียงไปทางทุนนิยม แนวคิดแบบสังคมนิยมที่ใช้ผลิตงานเพื่อชีวิตก็กลายเป็นสิ่งแปลกปลอมที่กีดขวางกระแสโลกทุนนิยมที่กำลังไหลบ่าอยู่ในขณะนั้น นี่เป็นเครื่องบ่งชี้ว่า ยุคสมัยได้เปลี่ยนไปแล้วอย่างสิ้นเชิง และวรรณกรรมเพื่อชีวิตเองก็ต้องการการเปลี่ยนแปลงเพื่ออยู่รอดต่อไปในยุคสมัยหน้าที่กำลังมาถึง

เมื่ออุดมการณ์ทางการเมืองแบบสังคมนิยมและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ลื่นสุดลง จึงนับเป็นจุดที่ความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองได้ลื่นสุดลงตามไปด้วย จึงกล่าวได้ว่า เหตุการณ์สังหารหมู่ นักศึกษาประชาชนกลางเมืองเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ไม่เพียงแต่เป็น

จุดเริ่มต้นที่นำไปสู่จุดสิ้นสุดของอุดมการณ์ฝ่ายซ้าย ความล่มสลายของอุดมการณ์ทางการเมืองแบบสังคมนิยม และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในปี 2524 ในเวลาต่อมาเท่านั้น แต่ยังคงผลสะท้อนสำคัญต่อวรรณกรรมเพื่อชีวิตด้วย

เนื่องด้วยแรงกระเพื่อมของป่าแตก ทำให้ “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” ถูกหีบยกมาเป็นประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักถึงการไม่ปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิต โดยมีสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นผู้เปิดประเด็นวิพากษ์ “ซ้ายก็น้ำเน่าได้” ลงในนิตยสาร “โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น” ที่ตนเองเป็นบรรณาธิการอยู่ในขณะนั้น ส่งผลให้เกิดเป็นหัวข้อถกเถียงกันในกลุ่มผู้สนับสนุนนิตยสาร **โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น** และขยายวงกว้างออกไปในแวดวงวรรณกรรม ทั้งนักเขียน และนักวิจารณ์เองก็ร่วมถกเถียงกันในประเด็นดังกล่าวนี้ด้วยมากมาย รวมถึงกลุ่มวรรณกรรมพินิจ ที่มีไพฑูริย์ รุ่งรัตน์ เป็นแกนนำจากรั้วจามจุรี ที่ใช้ **สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์** เป็นเวทีวิจารณ์เรื่องสั้น ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีส่วนช่วยผลักดันให้วรรณกรรมวิจารณ์เริ่มเปลี่ยนทิศทาง ดังที่ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2552 : 44) แสดงความเห็นไว้ว่า

“...ภาษาและสำเนียงของวรรณกรรมวิจารณ์ในช่วงนี้เริ่มแปร่งและแปลกไปจากการพูดถึงวรรณกรรมว่าคือการถ่ายทอดสะท้อนความอัปยศอันชั่วร้ายของการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้น ค่อยๆกลายมาเป็นวรรณกรรมมีบทบาทปลูกจิตสำนึกใฝ่ดี จากการยกสถานะวรรณกรรมให้เป็นโคมทงสองทางเพื่อติดอาวุธทางปัญญา ปลดปล่อยมวลชนให้หลุดพ้นจากการมอมเมาและครอบงำทางความคิด ค่อยๆกลายมาเป็นวรรณกรรมคือพลังทางปัญญาเพื่อเชิดชูคุณค่าความเป็นมนุษย์”

มีการตีความคำว่า “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” กันใหม่โดยนักคิดนักเขียนรุ่นใหม่ทั้งที่ออกมาจากป่าอย่างวิสา ศัญทัพ, วัฒน์ วรรณยางกูร, ศิลา โคมฉาย รวมทั้งนักเขียนฝ่ายก้าวหน้าที่ทำงานอยู่ในเมือง โดยประเด็นที่ถูกวิจารณ์มากที่สุดคือความเป็น “สูตรสำเร็จ” มากจนเกินไปของวรรณกรรมเพื่อชีวิต จนทำให้เนื้อหาและรูปแบบซ้ำซาก ขาดชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ กลายเป็นความเบื่อหน่าย ไม่น่าติดตาม การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาของงานเขียนแนวเพื่อชีวิต เริ่มไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ จนถูกเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ซ้ายน้ำเน่า”

นอกจากประเด็นความซ้ำซากที่เกิดจากสูตรสำเร็จ ซึ่งมีลักษณะตามแนวคิดของจิตร ภูมิศักดิ์ ในนามปากกา ทีปกร ที่เคยเสนอไว้ในหนังสือ **ศิลปะเพื่อชีวิตศิลปะเพื่อประชาชน** แล้ว มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับการสร้างงานของนักเขียนในกรณีความเข้าใจในสภาพเรื่องราว หรือสิ่งที่เขียน

ว่ามีความชัดเจน ลึกซึ้ง และรอบด้านเพียงพอ ทำให้นักเขียนต้องปรับตัวเพื่อนำไปสู่การปรับรูปแบบ และเนื้อหาในงานเขียนของตน

การเรียกร้องในประเด็นดังกล่าวทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงกลางทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา มีการปรับเปลี่ยนตัวเองไปสู่การสะท้อนสังคมในเชิงสังคมนิยม ทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตเปลี่ยนไปทั้งรูปแบบการเขียน มีการทดลองรูปแบบการนำเสนอใหม่ๆ มีการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพสังคมเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าว ความหมายของคำว่า เพื่อชีวิต ถูกตีความให้กว้างออกไปจากเดิม แม้ความหมายจะไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การต่อสู้ระหว่างชนชั้น ไม่ว่าจะเป็นการกดขี่แรงงานชาวนา ชนชั้นล่าง การต่อสู้ของกรรมมาชีพกับนายทุน ประชาชนกับรัฐบาลเผด็จการ ดังความหมายเดิมแต่ก่อนแล้ว แต่เนื้อหาในใจความครอบคลุมไปถึงปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ภัยจากระบบเศรษฐกิจแบบเสรีทุนนิยม การล้นไหลของชนชั้นกลางสู่เมือง โดยมีพันธกิจที่จะสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นที่ยังคงถูกสืบทอดต่อไปผ่านผลงานที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เป็นการสร้างเส้นทางใหม่ให้แก่กวีเขียนในยุคถัดจากนี้ไปที่จะนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาใหม่ๆ ให้แก่สังคม ผ่านงานวรรณกรรม

นอกจากนี้ สุชาติ สวัสดิ์ศรี เคยให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับมุมมองส่วนตัวที่มีต่อกลวิธีการเขียนงานวรรณกรรมเพื่อชีวิตในขณะนั้นว่า

หลัง 6 ตุลา ผมมีปัญหาทางความคิดกับกลุ่มซ้ายจัดที่สนับสนุนวรรณกรรมแนวสังคมนิยม แม้ผมจะเอียงไปทางสังคมนิยมจากที่ผมทำหนังสือสังคมศาสตร์ปริทัศน์ แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าผมจะเห็นด้วยกับวิธีการซ้ายจัดโดยเฉพาะมุมมองการสร้างงานศิลปะที่ต้องมีความเป็นอิสระ หลากหลายและไม่ซ้ำซากเป็นสูตรสำเร็จ ศิลปะจะเพื่ออะไรก็ตามมันต้อง “มีชีวิต” ให้ได้ก่อน ระยะแรกผมชื่นชมการต่อสู้เพื่ออุดมการณ์สังคมนิยมของเช เกบารา (Che Guevara) และจิตร ภูมิศักดิ์ และเพราะ เช เกบารานี้ก็ทำให้ผมสนใจเรื่องราวในลาตินอเมริกาและการ์เซีย มาร์เกซ ผมคิดแตกต่างจากพวกซ้ายจัดแบบเหมา ซึ่งเป็นอุดมการณ์ของผู้นำในพรรคคอมมิวนิสต์ไทยระยะนั้น และมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการทำงานศิลปะด้วย ในความเห็นส่วนตัวผมคิดว่าศิลปะเป็นการแสดงออกที่อิสระ ส่วนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นอีกเรื่องที่ต่างออกไป ศิลปะมีตัวตนของมันเอง ศิลปะควรมีความหลากหลาย เข้มข้นและไม่จำเป็นต้องให้คำตอบแบบสูตรสำเร็จ ผมถูกมองว่าเป็นพวกมีปัญหาทางความคิดสำหรับผมศิลปะควรมีความริเริ่มและทรงพลัง มาริโอ บาร์กัส โยซา (Mario Vargas

Llosa) บอกว่านักเขียนควรเขียนตามความรู้สึกของเขาจริงๆ เฮมมิงเวย์ (Hemingway) ก็เคยพูดแบบนี้ ผมจึงคิดมาเรื่อยๆว่านักเขียนที่สร้างเรื่องให้มีพลังได้นั้น ต้องนำเสนอสิ่งที่เขารู้สึกจริงๆ วิธีการอาจมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไปได้ไม่สิ้นสุด และไม่ขึ้นต่ออุดมการณ์ทางการเมือง ผมเคยถูกวิจารณ์ว่าเป็นพวกไม่เลือกข้าง เป็นศิลปินผู้เผชิญกับโรคประจำศตวรรษ (Mal du siècle) เห็นอะไรแปลกแยก ใช้สัญลักษณ์ซับซ้อน ไม่พูดตรงไปตรงมา แต่ที่สำคัญเขาอ้างอิงตรรกะ ภูมิศักดิ์มาต่อผมทางอ้อมว่า เป็นพวกมองไม่เห็นชัยชนะของประชาชน

สำหรับผม หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว เป็นรูปแบบหนึ่งของนิยายการเมืองโดยนัยยะ แต่วิธีเล่ามีความแตกต่างไปจากพวกสังคมนิยม สำหรับผมเป็นสิ่งที่น่าพอใจ เพราะหนังสือเล่มนี้มีส่วนสะท้อนยุคสมัยของผมและความสนใจบางอย่างของผม เรื่องในมากอนโดก็สะท้อนอะไรคล้ายๆประวัติศาสตร์การเมืองของไทย เรื่องความขัดแย้งทางความคิดที่นำไปสู่สงครามกลางเมืองและความลุ่มหลงอำนาจ เรื่องการต่อสู้กันระหว่างชนบแบบเก่ากับความคิดเปิดกว้างแบบสมัยใหม่ แม้จะมีนิยายเล่มอื่นที่นำเสนอเรื่องเหล่านี้อยู่น้อย แต่ผมสนใจ หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว เพราะมันให้ทางออกบางอย่างในประเด็น “ศิลปะมีชีวิต” ที่มาพร้อมกับรูปแบบสังคมนิยมหัตถกรรม แต่เดิมผมเคยบัญญัติศัพท์ Magical Realism ว่า อัจฉลนิยมมายา คือเห็นว่ามันเป็นตัวแบบของงานสังคมนิยมสมัยใหม่ที่ไม่อยู่ในชนบเดิม และเป็นตัวแบบของงานทดลองที่ไม่ใช่ “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” แบบต้นเงิน หนึ่งร้อยปีแห่งความโดดเดี่ยว สามารถเล่าให้เห็นภาพได้อย่างหัตถกรรม ทำให้สามารถบอกกับตัวเองว่าเดินมาถูกทางแล้วในสิ่งที่เรียกว่า อำนาจวรรณกรรม ในความเห็นของผม สังคมนิยมหัตถกรรมยังเป็นงานแบบสังคมนิยม ที่การเขียนเรื่องสังคม-การเมืองไม่จำเป็นต้องเดินตามสูตรเพื่อชีวิตที่มีความเป็นกลไกสูง เช่นตัวละครเป็นวีรบุรุษนักปฏิวัติ (revolutionary hero) เป็นคนดี เป็นคนมองโลกในแง่บวก ตอนจบมีแต่ชัยชนะและความฮึกเหิม แต่สังคมนิยมหัตถกรรมกลับมีลักษณะไปทาง anti-hero ตัวละคร ไม่ใช่คนดีพร้อม เพราะเรื่องของชีวิตมันเป็นสีเทาๆมากกว่าสีขาวจัดดำจัด(สุชาติ สวัสดิ์ศรี, เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์สุชาติ สวัสดิ์ศรี ในโครงการวิจัยฉลองความสัมพันธ์ 35 ปี โคโลมเบีย – ไทย)

แม้ว่าความคิดเห็นข้างต้น จะเป็นเพียงมุมมองส่วนตัวของสุชาติ สวัสดิ์ศรี แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าความคิดเห็นดังกล่าวไม่ส่งผลอันใดเลยต่อแวดวงวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทยในขณะนั้น ในทางตรงกันข้าม การไม่เข้าป่าหลังเหตุการณ์ล้อมปราบ 6 ตุลาคม ของสุชาติ สวัสดิ์ศรี ไม่เพียงแต่จะทำให้วาทกรรมเพื่อชีวิตได้มีโอกาสแสดงตัวต่อปัญญาชนเพื่อชีวิตรุ่นใหม่ในเมืองเท่านั้น แต่

ยังทำให้วาทกรรมเพื่อชีวิตถูกกล่อมเกลามาจากวาทกรรมอื่นๆ เช่น วาทกรรมวัฒนธรรมชุมชน วาทกรรมเสรีนิยมแบบอัตถิภาวะนิยม (existentialism) และวาทกรรมวรรณกรรมสังคมนิยม กระทั่งมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองกลายเป็นวรรณกรรมในเชิงสร้างสรรค์หลังเหตุการณ์ป่าแตกในช่วงปี พ.ศ.2523 – พ.ศ.2524 (พิเชษ แสงทอง, 2550: 244) ด้วยบทบาทและหน้าที่บรรณาธิการ **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น** ของสุชาติ สวัสดิ์ศรีที่ต้องแสวงหาเรื่องสั้นใหม่ที่มี “คุณภาพ” มาลงในนิตยสาร ซึ่งคำว่า “คุณภาพ” ย่อมเป็นไปตามความเห็นของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ ดังที่ได้ประกาศไว้แต่แรกในคำประกาศเชิญชวนนักเขียนเรื่องสั้นเพื่อรางวัล “ช่อการะเกด (Karaked)” ว่ามาตรฐานในการตัดสินผลงาน “สร้างสรรค์” บางที่ย่อมขึ้นอยู่กับกิเลสตัณหา ประสบการณ์ ทักษะคติ หรือหลักวิชาการของผู้ทำหน้าที่บรรณาธิการ ตลอดจนคณะผู้ร่วมงานไม่มากก็น้อย (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2521 : คำประกาศเชิญชวนนักเขียนเรื่องสั้นเพื่อรางวัล “ช่อการะเกด (Karaked) ประจำเล่ม) และเมื่อผลงานจากช่อการะเกดเป็นที่ยอมรับในเรื่องคุณภาพ ได้รับความนิยมชมชอบจากทั้งนักเขียน นักอ่าน ตลอดจนนักวิจารณ์ นักวิชาการทั้งหลาย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า มุมมองส่วนตัวของเขามีผลไม่น้อยต่อการกำหนดทิศทางของวรรณกรรมเพื่อชีวิตในเวลาต่อมา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น** ยุคแรกที่มีสุชาติ สวัสดิ์ศรีกุมบังเหียนอยู่ได้กลายเป็นเวทีสำคัญให้นักเขียน นักวิชาการ นักวิจารณ์ ตลอดจนผู้ที่สนใจได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเป็นฐานที่มั่นในเมืองของวาทกรรมเพื่อชีวิต ทำหน้าที่จัดตั้งนักเขียนเพื่อชีวิตรุ่นหลัง 6 ตุลาคม 2519 (พิเชษฐ แสงทอง, 2550: 244) นักเขียนที่ส่งเรื่องสั้นให้พิจารณามีทั้งนักเขียนเก่าและนักเขียนใหม่

ตัวอย่างนักเขียนเก่าที่มีชื่อปรากฏคุ้นมากก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลา ได้กลับมาปรากฏอีกครั้งตามทีสุชาติ สวัสดิ์ศรี สรุปลไว้ในบทบรรณาธิการ **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น ชุดที่ 3 คลื่นหัวแดง** ได้แก่ พิบูลศักดิ์ ละครพล, ไพสันต์ พรหมน้อย, ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์, คมสัน พงษ์สุธรรม, ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล, อภิเชษฐ์ นาคเลขา, อัศศิริ ธรรมโชติ, มานพ ถนอมศรี, นิเวศน์ กันไทยราษฎร์, พิษณุ ศุภ, สมศักดิ์ วงศ์รัฐ, แฉ่งน้อย พงศ์สามารถ, บัณฑูร กลั่นขจร, ประทีป ชุมพล, สำรวมสิงห์ และ ศรีดาวเรือง

ส่วนนักเขียนหน้าใหม่ และนามปากกาใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลา และเขียนผลงานค่อนข้างสม่ำเสมอ ก็มีเช่น พนม นันทพฤกษ์, สกฤต บุญยพัฑ, ปรีชาพล บุญช่วย, วิมล ไทรนันทนวล, เฉลิมศักดิ์ แห่งงาม, มาลา คำจันทร์, วรพจน์

ประพนธ์, พิเชียร สุญโญ, ประมวล มณีโรจน์, จำลอง ฝั่งชลจิตร, ชับจำปา
 ปณิธาน, วีร์ วรรณรินทร์ศุภลักษณ์ และนักเขียนใหม่ที่น่าเฝ้ามองในเวลานั้น แม่เรื่อง
 สั้นจะเพิ่งลงพิมพ์ครั้งแรกก็มี สายไท แม่วัลลา สายตะวัน สายสันติ ศรีโพสพ
 ประรณนา บ้านไผ่ เมธา เกกิงนาม สิริกุล สุคนธ์รักษ์ วรพล สุทินันท์ มธุริน อารัม
 พิจิก ธันวา สุริย์พร สัจจพันธุ์ เอกพันธ์ หับพู่ทอง สมควร ร่มเริง **ชาติ กอบจิตติ**
 ฯลฯ...(สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2522 : ความในใจ จาก บรรณาธิการ)

นักเขียนรุ่นหลัง 6 ตุลาคม ถือได้ว่าเป็นนักเขียนที่อยู่ในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อทาง
 วรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย ที่ได้สัมผัสทั้งความเติบโตสุดขีด และความตกต่ำอย่างสุดขีดของ
 วรรณกรรมเพื่อชีวิต (พิเชษ แสงทอง, 2550: 240) อยู่ท่ามกลางบรรยากาศการวิพากษ์วิจารณ์
 วรรณกรรมเพื่อชีวิต และร่วมกันหาแนวทางให้กับชีวิตและวรรณกรรมที่พวกเขา กำลังจะสร้างขึ้นอีกด้วย

แม้ว่าในด้านเนื้อหาจะสะท้อนภาพต่างๆที่คนในสังคมถูกกดขี่มากขึ้นแล้ว แต่ยังคงมี
 ความซ้าซากจำเจในรูปแบบเดิมๆอยู่ ดังที่ สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2523 : 4) กล่าวยอมรับไว้ในคำนำรวม
 เรื่องสั้นชุด “เพชรน้ำงาม” ซึ่งเป็นโลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้นยุคแรก เล่มสุดท้ายว่า เนื้อหาโดยรวม
 ของเรื่องสั้นในเล่มนี้ไม่น่าพอใจมากนัก เนื่องจากยังซ้าซากอยู่กับเนื้อหาเพื่อชีวิต แต่สุชาติก็แสดง
 ความพึงพอใจในรูปแบบของการเขียน หรือศิลปะการเขียน ที่เริ่มมีความแปลกใหม่ เขาเห็นว่า
 วรรณกรรมไม่ควรมียาคำตอบ แต่สิ่งที่ยังเกิดขึ้นใน **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น** ยังคงเป็นสูตรสำเร็จ
 เนื้อหาซ้า วรรณศิลป์ซ้า ความน่าสนใจใหม่จึงเกิดขึ้นจากคำถามที่ว่า วรรณกรรมควรมียาคำตอบ
 คลุมเครือ ไม่ตอบตัวเอง จึงเกิดเป็นการคัดสรรงานที่มีความแปลกใหม่ อันนำไปสู่ “การสร้างสรรค”
 ในความหมายที่หมายถึงกระบวนการคิด กระบวนการเขียน ของสุชาติ สวัสดิ์ศรี **โลกหนังสือ ฉบับ**
เรื่องสั้น ยุคแรกชุดลงที่เล่ม 4 เรื่องสั้นชุด **เพชรน้ำงาม** ในปี 2524 โดยที่ **โลกหนังสือ** ยังคง
 ดำเนินการต่อไป เป็นสัญญาณที่เด่นชัดที่แสดงให้เห็นความตั้งใจของสุชาติ สวัสดิ์ศรีที่จะใช้นิตยสาร
 เล่มนี้บ่มเพาะวรรณกรรมเพื่อชีวิตคุณภาพใหม่ หรือที่สุชาติ สวัสดิ์ศรีใช้คำว่า “วรรณกรรม
 สร้างสรรค” ลงบนสังคมวรรณกรรมไทย (พิเชษ แสงทอง, 2550: 245)

จะเห็นได้ว่า แม้จะมีการตั้งคำถามและลุกขึ้นปฏิเสธความซ้าซากในรูปแบบสำเร็จ
 ของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เกิดขึ้น แต่นักเขียนนักวิจารณ์ ก็ไม่ได้ปฏิเสธพันธกิจทางสังคมของ
 วรรณกรรมตามแนวคิดวรรณกรรมเพื่อชีวิตแต่อย่างใด คนเหล่านี้เพียงแต่ต้องการแสวงหาแนวทาง
 ใหม่ๆอย่างมีชั้นเชิงมากขึ้นที่จะนำเสนอและตอบคำถามประเด็นปัญหาทางสังคมที่มีความซับซ้อนมาก

ขึ้น วรรณกรรมเพื่อชีวิตในยุคหลัง 6 ตุลา 2519 ที่เปลี่ยนแปลงไปจึงมักมีเนื้อหากล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสังคมในลักษณะแปลกแยก ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียว ตัวละครแสดงความโดดเด่นและเป็นที่ประจักษ์ชัดสูง นักเขียนรุ่นนี้ยังนิยมเขียนถึงความล่มสลายของสังคมชนบท ความแปลกแยกในสังคมเมือง การเสื่อมโทรมของสถาบันครอบครัว ความสูญเสียศรัทธาในสถาบันศาสนา จิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อม ความล้มเหลวของค่านิยมและวัฒนธรรมบางอย่าง อิทธิพลของเทคโนโลยีใหม่ๆ และการสื่อสารที่รวดเร็วขึ้น เป็นต้น (رينฤทัย สัจจพันธุ์, 2541:74-75)

นักเขียนในช่วงหลังการปรับตัวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา พยายามคิดค้นทดลองรูปแบบและกลวิธีใหม่ ๆ โดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบหรือแนวทางเดิม อย่างเช่น อัญชัน และ กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ แต่งเรื่องสั้นที่มีขนาดยาวมากกว่ามาตรฐานของเรื่องสั้นทั่วไป มาลา คำจันทร์ เขียนนวนิยายที่เล่าเรื่องด้วยร้อยแก้วผสมไปกับร้อยกรอง (رينฤทัย สัจจพันธุ์, 2541: 75) ชาติ กอบจิตติ ทำหนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่อง **ทางชนะ** โดยนำเรื่องสั้น 5 เรื่องมาผูกเป็นโครงเรื่องเดียวกันในลักษณะของนวนิยาย โดยใช้ตัวละคร ฉาก และความต่อเนื่องของเวลาเป็นตัวเชื่อม เป็นต้น

การสิ้นสุดของ **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น** ยุคแรกในปี 2524 จึงเป็นสัญลักษณ์หนึ่ง ที่บ่งบอกให้รู้ถึงการเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ของโลกวรรณกรรมไทยเวลานั้น ซึ่งก่อนหน้านั้นมักคิดกันแบบคับแคบ คือถ้าไม่ “เพื่อชีวิต” ก็ต้อง “น้ำเน่า” แต่บรรณาธิการ**โลกหนังสือ** กลับเขียน “บทนำ” ว่า “เพื่อชีวิตนั้นก็น้ำเน่าได้ ถ้าจมอยู่กับความแคบและคับแคบ (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2548: 174) กล่าวได้ว่า สุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นผู้เปิดประตูบานใหม่ให้แก่วรรณกรรมเพื่อชีวิต โดยการสร้างมาตรฐานคุณภาพใหม่ให้กับวรรณกรรมเพื่อชีวิต โดยเน้นย้ำเรื่องบทบาทของวรรณศิลป์ โดยยังคงเนื้อหาเชิงสังคมแบบเพื่อชีวิตเอาไว้ กล่าวคือ **“วรรณกรรม คือ วรรณศิลป์”** ซึ่งวรรณศิลป์ในความหมายของสุชาติ สวัสดิ์ศรีจะต้องมีความหลากหลายในด้านภาษา วรรณศิลป์คือศิลปะการใช้ภาษา อันหมายถึงทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเขียนบทความ จดหมาย บทกวี นวนิยาย คอลัมน์ ล้วนต้องมีศิลปะในการใช้ภาษาทั้งสิ้น (สุเจน, 2548 : 225) ซึ่งการให้ความสำคัญกับวรรณศิลป์ที่มากขึ้นนี้ไม่ได้จำเพาะอยู่แต่เรื่องการใช้ภาษา แต่มีส่วนทำให้รูปแบบของวรรณกรรมเกิดความสร้างสรรค์มากขึ้นด้วย เช่น การทำเรื่องสั้นขนาดยาว การนำศาสตร์อื่นมาผสมผสานในการเขียนเรื่องสั้นและนวนิยาย เช่น การใช้ทัศนศิลป์เข้ามาบรรยายให้เห็นภาพของตัวละคร สถานที่ ได้ชัดเจนขึ้น การใช้บทละคร ภาพยนตร์ มาผสมผสานกับการเขียนนวนิยาย เป็นต้น นอกจากนี้ ยังให้

ความหมายของวรรณกรรมว่า “**วรรณกรรม คือ ชีวิต**” ในแง่ของการทำงานวรรณกรรม เป็นการแสวงหาสัจจะของผู้สร้างงานระดับต่างๆ ไม่ว่าจะมีความมุ่งมั่นเพื่ออุดมคติ หรืออุดมการณ์ใดก็ตาม การงานนั้นๆจะต้องมีชีวิตในชิ้นงานเสียก่อน มันจึงจะมีพื้นที่ไปปรับใช้ศิลปะ และวรรณกรรมต้องรับใช้ตัวของมันเองก่อน มันจึงจะมีพื้นที่อยู่ในชีวิตทางสังคม (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2548: 257) ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นภายใต้ความปรารถนาของบรรณาธิการโลกหนังสือที่จะเห็นวงการวรรณกรรมก้าวรุดหน้าต่อไป ด้วยพลังและความริเริ่มใหม่ๆ ไม่ยึดติดอยู่เพียง “สูตรสำเร็จ” ใดๆอย่างหนึ่ง หรือการกอบโกยผลประโยชน์บนขยะทางถ้อยคำ (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2523: ความเข้าใจ จากบรรณาธิการ)

ภายหลังการสิ้นสุดของ **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น** ยุคแรก โลกหนังสือยังคงเป็นเวทีที่เปิดพื้นที่ให้บรรดานักเขียนได้เข้ามาท้าทายความสามารถของตนเองต่อไปอีกระยะหนึ่ง จนกระทั่งปี 2526 **โลกหนังสือ** เลิกการจัดทำด้วยเหตุผลของการขาดทุนในการผลิต อย่างไรก็ตาม แม้ว่า **โลกหนังสือ** ต้องปิดตัวไป แต่ระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา นับแต่ฉบับแนะนำตัว **โลกหนังสือ** ได้สร้างคุณูปการให้แก่วงการวรรณกรรมไทยเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องของการสร้างนักเขียน การสร้างบรรยากาศด้านวรรณกรรมวิจารณ์ ขณะเดียวกัน **โลกหนังสือ** ก็มีบทบาททางอ้อมในการโต้แย้งกับอำนาจเผด็จการซึ่งครอบงำสังคมไทยในช่วงปี พ.ศ.2520-2523 หรือแม้แต่ในช่วงหลังปี 2523 ที่ภาพสะท้อนสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปในทาง “คนป่าคืนเมือง” และ “ทุนนิยมไม่ถูกทำลาย” (สัมพันธ์ ก้องสมุทร, 2548 : 176) ตลอดจนมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์วรรณกรรมไทยให้ก้าวพ้นจากสูตรสำเร็จ

ในส่วนของสุชาติ สวัสดิ์ศรี บรรณาธิการนิตยสาร แม้โลกหนังสือจะหยุดบทบาทหลงแต่เส้นทางวรรณกรรมของเขาไม่เคยหยุดนิ่ง ด้วยความรอบรู้วรรณกรรมทั้งไทยและเทศ อีกทั้งประสบการณ์ของเขา ทำให้ สุชาติ สวัสดิ์ศรี ยังคงมีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งและสนับสนุนกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อวงการวรรณกรรมอยู่เรื่อยๆจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ ในเวลาต่อมา สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้เป็นบรรณาธิการนิตยสาร **บ้านไม่รู้โรย**, **ข้อการะเกด**, **ข้อปารีชาติ** และยังมีหนังสือเล่ม หนังสือเฉพาะกิจอีกนับจำนวนไม่ถ้วน รวมถึงการทำหน้าที่ในฐานะครูผู้ให้ด้วยการรับเชิญจากสถาบันศึกษาต่างๆ

สรุปได้ว่า ความเคลื่อนไหวของวงการวรรณกรรมตั้งแต่ปี 2522 จนกระทั่งเกิดการปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิต มาสู่มาตรฐานคุณภาพใหม่ที่เน้นบทบาทของ “**วรรณกรรม คือ วรรณศิลป์**” และ “**วรรณกรรม คือ ชีวิต**” เป็นผลมาจากการปรับเปลี่ยนตัวเองของวรรณกรรมเพื่อชีวิต เพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปเป็นแบบทุนนิยม และปรับตัวเองให้เข้ากับทัศนะ

คติ ค่านิยม และวัฒนธรรมของชนชั้นกลางที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั่นเอง เพราะด้วยแนวคิดแรกเริ่มของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ผลิตขึ้นมาจากความต้องการในการสร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้นนั้นทำให้ตัวมันเองสามารถอธิบายสภาพปัญหาสังคมได้ในทุกรูปแบบ และนำพาสังคมไปสู่การแก้ปัญหาในที่สุด ซึ่งต่างจากก่อนหน้านั้นที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเหมาอิมที่มีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเป็นแม่แบบ ทำให้ทิศทางของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่ถูกผลิตออกมามุ่งรับใช้อุดมการณ์แบบซ้ายจัดจนสูญเสียความเป็นตัวเอง หยุดนิ่ง และไม่มีการพัฒนา ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิตครั้งนี้คือการเลิกผลิตงานเขียนขึ้นมาเพื่อรับใช้การเมือง แต่เป็นการปรับตัวเองกลับมาในแนวทางแห่งการรับใช้ชีวิตและสังคมตามทิศทางอย่างที่เราควรจะเป็น โดยเน้นที่การสร้างสรรควรรณศิลป์ เป็นสำคัญ ด้วยอีกประการหนึ่ง

2.2. ชชาติ กอบจิตติ : นักเขียนยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของวรรณกรรมเพื่อชีวิต

หลังจากเหตุการณ์ล้อมปราบ 6 ตุลาคม 2519 วรรณกรรมเพื่อชีวิตอยู่ในภาวะซบเซา การเปิดเวทีของ **โลกหนังสือ** ในปี 2520 ทำให้แวดวงวรรณกรรมไทยเกิดปรากฏการณ์ตื่นตัวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง มีผู้สนใจทั้งที่เป็นนักเขียนเก่าและใหม่ส่งเรื่องสั้นเข้าร่วม เพื่อรับการคัดเลือกตีพิมพ์ลงนิตยสาร **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น** เป็นจำนวนมาก ในส่วนของนักวิชาการ นักวิจารณ์ ตลอดจนผู้ที่สนใจต่างก็ให้ความสนใจจนเป็นที่มาของกระแสการวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมในขณะนั้นเกี่ยวกับ “ความเป็นสูตรสำเร็จของวรรณกรรมเพื่อชีวิต” ที่นำไปสู่ “การปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิต” ที่เริ่มในปีพ.ศ. 2522 ทำให้กล่าวในภายหลังได้ว่า **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น ยุคแรก** มีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณภาพใหม่ให้แก่วรรณกรรมเพื่อชีวิต ที่เสมือนเป็นมาตรฐานการสร้างงานให้นักเขียนในสมัยต่อมา

เรื่องสั้นต่างๆที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้ตีพิมพ์ลงใน **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น ยุคแรก** ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ที่เริ่มมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์วรรณกรรมเพื่อชีวิต เรื่องสั้นเหล่านี้เป็นตัวอย่างหลักฐานชั้นดีที่แสดงให้เห็นการปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิตในขณะนั้น เนื่องจากบรรณาธิการและกองบรรณาธิการ ได้มีการประกาศไว้อย่างชัดเจนในการเรียกร้องให้เกิดการสร้างงานวรรณกรรมเพื่อชีวิตในคุณภาพใหม่ ตามที่ได้บอกกล่าวไว้ในบทบรรณาธิการ **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น ชุด คลื่น หัวเต็ง** ว่า

หน้าที่ของนักเขียนที่รับผิดชอบ ในสังคมประเทศยากจนเช่นเรา ไม่ว่าจะมีความหมายเป็นพันธะผูกพันไว้เพียงใด สิ่งหนึ่งที่นักเขียนแต่ละคน จะต้องตระหนักให้จงดี

ก็คือ เขาจะต้องเขียนหนังสือเพื่อคนร่วมสมัยเดียวกับเขา เขาจะต้องไม่ดูโลกด้วยสายตาของอดีต หากแต่จะต้องมองอนาคตด้วยความหวัง ด้วยสายตาของคนที่มีเลือดเนื้อและชีวิตจิตใจ ด้วยสายตาของผู้ซึ่งจะต้องตายในวันหนึ่งข้างหน้า และปรารถนาจะปฏิบัติตนมากกว่าการได้มีโอกาสถอนใจ

ข้อความข้างต้น มิใช่คำขู่ หรือคำเทศนา หากแต่เป็นความกว้างขวางที่ข้าพเจ้าต้องการมองเห็นวงวรรณกรรมของเราก้าวรุดหน้าต่อไปด้วยพลังและความคิดริเริ่มใหม่ๆ ไม่ติดยึดอยู่เพียง “สูตรสำเร็จ” อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการกอบโกยผลประโยชน์บนขยะทางถ้อยคำ(สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2522 : ความในใจ จากบรรณาธิการ)

ดังนั้น เรื่องสั้นที่ได้รับเลือกให้ตีพิมพ์ใน **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น ยุคแรก** ย่อมเป็นตัวอย่างงานเขียนคุณภาพที่บรรณาธิการ และกองบรรณาธิการแสวงหา เพราะผ่านการพิจารณาอย่างดีแล้วระดับหนึ่งว่าเป็นไปตามแนวทางที่กำหนด ซึ่งสามารถเป็นตัวอย่างงานเขียนในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของวรรณกรรมเพื่อชีวิต อันเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาวรรณกรรมไทย ในฐานะรอยต่อของวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้เป็นอย่างดี

ในปี พ.ศ.2522 **ชาติ กอบจิตติ** ส่งเรื่องสั้น “**ผู้แพ้**” เข้าร่วม และได้รับการคัดเลือกตีพิมพ์ลงในนิตยสาร “**โลกหนังสือ**” ฉบับ **เรื่องสั้น** ชุด “**คลื่นหัวแดง**” อีกทั้งเรื่องสั้น **ผู้แพ้** ของเขายังได้รับ “**รางวัลช่อการะเกด**” จากนิตยสาร **โลกหนังสือ ฉบับ เรื่องสั้น** อีกด้วย การได้รับการรับรองคุณภาพจากกองบรรณาธิการย่อมเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า งานเขียนของเขามีคุณภาพ และจัดอยู่ในวรรณกรรมเพื่อชีวิตมาตรฐานใหม่ ที่หลุดพ้นจากความเป็นสูตรสำเร็จ เขานำสิ่งใหม่ๆ ที่นอกเหนือจากความซ้ำซากจำเจมาสู่การรับรู้ของผู้อ่าน และสิ่งเหล่านี้เองที่เป็นจุดเริ่มต้นที่นำ **ชาติ กอบจิตติ** ก้าวเข้าสู่เส้นทางสายวรรณกรรมได้อย่างเต็มภาคภูมิ

นอกจากนี้ ผลงานวรรณกรรมชิ้นต่อมาของ **ชาติ กอบจิตติ** ยังคงได้รับความสนใจจากกลุ่มนักอ่านนักเขียนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะ นวนิยายเรื่อง “**คำพิพากษา**” ของเขา ที่สร้างปรากฏการณ์วรรณกรรมวิจารณ์ให้แก่วงวรรณกรรมกลับมาตื่นตัวอีกครั้งหนึ่ง ดังที่ **เจตนา นาควัชระ** (2530 : 16) เคยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า **คำพิพากษา** เป็นก้าวสำคัญบนเส้นทางของวรรณกรรมแห่งความสำนึกเชิงสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของวรรณกรรมไทย เพราะเป็นการสร้างวรรณกรรมแห่งความสำนึกเชิงสังคมมากกว่าเป็นลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตดังที่เคยเป็นมา เช่นเดียวกันกับที่ **ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช** (2549: 1347) ให้ความเห็นว่า **คำพิพากษา** คือหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญยิ่งของกระแสนวนวรรณกรรมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านจาก

วรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เฟื่องฟูในช่วง 2516-2519 มาสู่กระแสวรรณกรรมสร้างสรรค์ซึ่งกลายเป็นกระแสหลักสำหรับวรรณกรรมคุณภาพในยุคปัจจุบัน

เนื่องด้วยความพยายามในการปรับปรุงงานเขียนของชาติ กอบจิตติ ให้มีความสร้างสรรค์ทั้งในส่วนของเนื้อหาและวรรณศิลป์ ให้แตกต่างไปจากที่เคยเป็นสูตรสำเร็จอยู่เสมอ สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมของเขาเป็นที่ยอมรับ ได้รับความนิยมนิยม ชื่นชม และได้รับการรับรองคุณภาพจากรางวัลอื่นๆอีกหลายรางวัล เช่น การได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ถึง 2 ครั้ง คือ จากนวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา” ในปี 2525 และนวนิยายเรื่อง “เวลา” ในปี 2537 เป็นต้น

กล่าวสรุปได้ว่า วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ไม่เพียงมีความน่าสนใจเฉพาะในแง่พัฒนาการทางวรรณกรรมในสายธารการทำงานวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ เองเท่านั้น หากแต่ในแง่ของพัฒนาการวรรณกรรมเพื่อชีวิต กล่าวได้ว่า ชาติ กอบจิตติ เป็นนักเขียนหน้าใหม่ในยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของวรรณกรรมเพื่อชีวิตคนหนึ่ง ที่งานเขียนของเขาเป็นหมุดหมายหนึ่งที่สามารถแสดงให้เห็นลักษณะการปรับตัวของวรรณกรรมเพื่อชีวิตตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2520 จนเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตมาตรฐานคุณภาพใหม่ได้เป็นอย่างดี

2.2.1. ชีวิตประวัติและผลงานของชาติ กอบจิตติ

2.2.1.1. ประวัติชีวิตในวัยเยาว์และการศึกษา

ชาติ กอบจิตติ เดิมชื่อ “สุชาติ กอบจิตติ” แต่เขาเห็นว่ามีคนใช้ชื่อนี้กันมาก จึงเปลี่ยนมาใช้ว่า “ชาติ กอบจิตติ” ชาติ เป็นบุตรคนที่ 2 ของนายสุนทรกับนางสมจิตต์ กอบจิตติ เกิดวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2497 ที่ตำบลบ้านบ่อ อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสาคร ในบ้านริมคลองหมาหอน ซึ่งเป็นคลองที่แยกมาจากแม่น้ำท่าจีน ชาติ กอบจิตติ มีพี่น้องทั้งหมด 9 คน ผู้หญิง 5 คน ผู้ชาย 4 คน พี่น้องและเพื่อนๆชอบเรียกเขาว่า “ตั้ง”

วัยเด็กของชาติ กอบจิตติใช้ชีวิตอยู่กับพ่อและแม่ซึ่งเปิดร้านขายของเล็กๆน้อยๆ เขากับเพื่อนๆชอบด่ามุดด่าว่ายอยู่ในคลอง ชุกชอนตามประสาเด็กทั่วไป จนพ่อต้องจับมัดกับเสาบ้าน โยนหนังสือให้หนึ่งเล่ม บังคับให้อ่านจนหมด หนังสือเล่มนั้นชาติจำได้เป็นอย่างดีว่าเป็นหนังสือเรียนที่มี “ตาคำ แก่ทำนากะเมียวแก แกมีวัวห้าตัว...” เวลาที่พ่อไม่อยู่บ้าน ยายจะแอบแก้ไขอกให้หลานชาย จนได้กลับไปเล่นน้ำในคลอง เกาะเรือโยงกับเพื่อนอีก

พ่อของชาติมีเรือลำหนึ่งใช้ค้าขายเกลือเม็ด ล่องจากสมุทรสาครมากรุงเทพฯ ขณะนั้น ชาติเรียนหนังสือชั้นประถมที่โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ ช่วงปิดเทอม ชาติจะร่วมเรือเกลือไปกับพ่อของเขาด้วย ด้วยวิธีขวน้ำ ด้วยการคลุกคลี ความคุ้นเคยต่างๆกับแม่น้ำลำคลองได้ทำให้เขาเป็นลูกแม่น้ำ เป็นขวน้ำที่สมบูรณ์คนหนึ่ง เขายังคงอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่บ้าน จนกระทั่งขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชาติต้องการเล่นสนุกสนานกับเพื่อนๆ จึงย้ายเข้าไปอยู่วัดเพราะที่นั่นมีเพื่อนมาก

ในเวลาต่อมา เมื่อราคาเกลือตกต่ำ มีข่าวว่าเรือเกลือหลายลำหันไปค้าทรายหายาบ เพราะธุรกิจด้านก่อสร้างกำลังเจริญเติบโต พ่อของชาติก็เป็นอีกคนหนึ่งที่หันไปค้าทรายหายาบ โดยต้องนำเรือไปบรรทุกทรายหายาบถึงจังหวัดราชบุรี แล้วจึงล่องกลับมาขายที่กรุงเทพฯ เป็นเหตุให้พ่อไม่ค่อยได้กลับบ้านบ่อยนักในช่วงนั้น ตอนหลังแม่ของชาติไปอยู่เรือทรายกับพ่อด้วย ชาติจึงมาอยู่กับยายและย้ายจากโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อมาอยู่ที่โรงเรียนเอกชัยในตัวจังหวัดสมุทรสาคร (มหาชัย) ขณะนั้นเขาเรียนเทอมสุดท้ายชั้นประถมศึกษาปีที่ 7

รูปที่ 1 แสดงภาพชาติ กอบจิตติสมัยเรียน ป.7/2509, มศ.3/2511 และ เพาะช่างปี 3/2515

จากซ้ายไปขวาตามลำดับ

(ที่มา : ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 11)

เมื่อสอบผ่านชั้นประถมปลาย พ่อของชาติให้เขาตัดสินใจเลือกด้วยตัวเองว่าจะเรียนต่อหรือทำงาน เพราะในตอนนั้นพ่อของเขามีเรือบรรทุกทรายหลายลำแล้ว อย่างไรก็ตาม ชาติตัดสินใจเลือกเรียนต่อที่กรุงเทพฯ เพราะรู้จักกับพระรูปหนึ่งซึ่งเป็นเพื่อนของอา ชาติรู้จักพระรูปนี้เมื่อ

ครั้งติดตามอาของเขาเดินทางเข้าไปกรุงเทพฯ ขณะนั้นท่านบวชจำพรรษาอยู่วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ ต่อมาเมื่อท่านย้ายไปอยู่วัดตะพาน ที่มีกษัตริย์ พ่อของชาติจึงตามไปพบ ท่านจำได้จึงตกลงรับชาติไว้เป็นเด็กวัด

หลังจากพระซึ่งเป็นเพื่อนของอารับชาติเข้าเป็นเด็กวัดแล้ว เขาได้ชวนข้าวมาร่วมอยู่วัดตะพานหรือวัดทัศนารุณ ข้างโรงหนังบางกอก พร้อมกับสมัครสอบเข้าเรียนที่โรงเรียนปทุมคงคา เพื่อเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในปีพ.ศ.2509 ชาติได้อยู่ห้อง ฉ. เป็นห้องนักเรียนเก่ง เพราะตอนนั้นยังสนใจเรียนอยู่ ต่อเมื่อผ่านไปหนึ่งปี ชาติเริ่มเกรง ไม่สนใจการเรียนเป็นผลให้ต้องย้ายไปอยู่ห้อง ค. ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากสอบได้คะแนนลดลง ระดับคะแนนที่ชาติได้รับในการศึกษาภาคปลายนี้คือห้าสิบจุดศูนย์ศูนย์พอดี เมื่อเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชาติ กอบจิตติถูกลดระดับลงไปประจำห้อง ข. ซึ่งการจัดแบ่งระดับนักเรียนในตอนนั้นนักเรียนห้อง ก. เป็นประเภทที่แย่มากที่สุด ลักษณะการเรียนของชาติจัดเป็นนักเรียนประเภทเรียนคณิตศาสตร์ไม่ได้ เรียนภาษาอังกฤษไม่ไหว เรียนวิทยาศาสตร์ไม่ไป แต่ชอบวาดรูป

นอกจากการวาดรูปแล้ว การอ่านหนังสือและเขียนเรียงความ ยังเป็นอีกความชอบหนึ่งที่นักเรียนชาติ กอบจิตติ ชอบและทำได้ดี ในช่วงเรียงความของครูมาลี มโนเจริญ นิสิตจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มาฝึกสอนวิชาภาษาไทยให้กับชาติและเพื่อนๆ ที่ปทุมคงคาสมัยเรียนม.ศ.3 เธอให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ข. เรียงความส่งในช่วง ชาติเป็นพวกชอบลองดี ครูมาลีให้เรียงความหัวข้อหนึ่ง ชาติก็เขียนไปอีกเรื่องหนึ่ง ชาติ กอบจิตติเคยเล่าถึงประสบการณ์การเขียนเรียงความของเขาในครั้งนั้นไว้ในบทสัมภาษณ์ “เด็กชายจากคลองริมหมาหอน” ในหนังสือถนนหนังสือ ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 (ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 13) ว่า เขาจำได้ว่า เขาเขียนว่า นั่งริมหน้าต่างมองแสงเทียน ดูดวงดาว มองแสงเทียนจนมอดอะไรทำนองนี้ เขากับเพื่อนอีกคนได้คะแนนเต็ม ของเพื่อนเค้าให้ออกไปอ่านหน้าชั้นให้เพื่อนร่วมห้องฟัง ของเขาได้เต็มเหมือนกัน แต่ไม่ได้อ่าน พาไปฟังนักเขียนอภิปราย เขาก็ไปทุกที่ อาจารย์ฝึกสอนคนนี้มีส่วนช่วยมาก เมื่อจบวาระการฝึกสอน อาจารย์มาลี มโนเจริญได้เขียนสั้นๆ ในสมุดบันทึกของชาติในลักษณะที่เป็นกำลังใจให้ชาติ กอบจิตติมีอนาคตรุ่งเรืองต่อไปในการเป็นนักเขียน โดยที่ชาติยังเก็บสมุดเล่มดังกล่าวเอาไว้จนทุกวันนี้

หลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยคะแนนห้าสิบกว่าเปอร์เซ็นต์ ชาติ กอบจิตติ เลือกละเลี่ยนสายการเรียน จากสายสามัญมาเข้าเรียนที่โรงเรียนเพาะช่างตามความ

พอใจของตัวเอง โดยเลือกเรียนวิจิตรศิลป์ ขณะเรียนที่เพาะช่าง ชาติและเพื่อนๆต่างตั้งความหวังที่จะสอบเข้าเรียนต่อที่มหาวิทยาลัยศิลปากร

ขณะเรียนอยู่ชั้นปีที่สองที่เพาะช่างนี้ ชาติไปสมัครงานบาร์อ็อกโก้ที่พัฒนพงษ์เป็นคนเปิดปิดประตูให้แขก เพื่อหาเงินเรียน ปี พ.ศ.2515 ช่วงเรียนชั้นปีที่สาม ศิริพงษ์ อยู่ ซึ่งทำหนังสือเสนาสาร ยุคคาราในขณะนั้น เดินเข้าไปในเพาะช่าง ชาติกำลังทำงานส่งอาจารย์ ชาตินึกว่าศิริพงษ์ อยู่ เป็นรงค์ วงษ์สวรรค์เพราะหน้าตาคล้ายๆกับที่เห็นในรูปภาพ จึงเดินเข้าไปหา ศิริพงษ์กำลังต้องการคนที่มีฝีมือทางอาร์ตเวิร์คไปช่วยทำหนังสือด้วยกันจึงเอ่ยปากชวนชาติกับเพื่อนทันที ตอนนั้นชาติออกจากวัดแล้วเช่าห้องอยู่แถวประตูน้ำกับเพื่อน ชาติกับเพื่อนๆทำงานที่เสนาสารฯหลายเดือน และได้เขียนวิจารณ์ละครทางโทรทัศน์ด้วย จนศิริพงษ์ อยู่ ยกทีมออกจากหนังสือ ชาติและเพื่อนจึงชวนกันออกไปด้วย

รูปที่ 2 แสดงภาพชาติ กอบจิตติ (คนที่ 2 จากขวา) กับเพื่อนๆชาวเพาะช่าง ถ่ายเมื่อ 4 ก.ค. 2515

(ที่มา : ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 21)

ปี 2516 ชาติสอบเข้าเรียนคณะจิตรกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากรไม่ได้ จึงกลับไปอยู่บ้านพ่อที่มหาชัย ตอนนั้นพ่อของเขาเลิกทำเรือทรายแล้ว เนื่องจากมีเรือค้าทรายมาก ประกอบกับอายุที่มากขึ้น ที่สำคัญที่สุด แม่ของชาติถูกเรือหนีบสันเท้า พ่อจึงมาปลูกบ้านใหม่บนที่ดินของยาย ค่าขายของชำในบั้นปลาย ส่วนชาติอยู่บ้านพ่อได้ไม่นานนักก็ตัดสินใจออกจากบ้าน เริ่มประกอบอาชีพทำกระเป่าหนังส่งขายที่ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล ในปี พ.ศ.2517 ชาติกลับไปเรียนที่เพาะช่างอีกครั้งในสาขาวิจิตรศิลป์ แผนกภาพพิมพ์

2.2.1.2. ลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ

ชาติ กอบจิตติ เป็นคนสนุกสนาน ด้วยเป็นจิตรกร ชาติจึงมีอารมณ์สุนทรีย์ในตัวเสมอ ชอบเขียนหนังสือ ชอบอ่านหนังสือ ชอบวาดรูป และชอบกินเหล้าเฮฮาสนุกกับเพื่อนฝูง มีความรู้สึกนึกคิดเป็นของตนเอง ชอบดำเนินชีวิตแบบอิสระ ทำให้บางครั้งดูเหมือนเป็นคนเกเร ตี้อารมณ์ มีความคิดรุนแรง แต่แท้จริงแล้วเกิดจากการเป็นคนที่ชอบตั้งคำถามกับสิ่งที่พบเจอหรือสิ่งแปลกใหม่ กล้าคิดนอกกรอบ ซึ่งเป็นผลดีที่ทำให้ได้พบมุมมองที่ต่างไปจากเดิม ด้วยนิสัยที่ไม่ชอบความซ้ำซากจำเจ จึงมีการทดลองทำสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ แต่ก็ยังเป็นแบบฉบับของตัวเอง ดังที่ ประเสริฐ เทพารักษ์ (ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 22-23) ให้สัมภาษณ์ถึงลักษณะนิสัยของชาติ กอบจิตติไว้ว่า

“ชาติเป็นพวกที่จัดว่าซ่าไม่เบา เป็นพวกเกเร จึกโก้น้อยๆ พวกนอกคอกรุ่นแรกๆ ...กลุ่มชาติเป็นพวกเสรีนิยม ไม่ยอมอยู่ใต้ระเบียบของสถานักเรียน...ไม่มีกฎเกณฑ์อะไรสักอย่าง เป็นพวกกวนตีน กวนเมืองเล่น คอยแซว คล้ายๆ พวกสามแยกปากหมาทำนองนั้น เม้าเหล้า เฮฮากันลั่น ...ชาตินี่เพื่อนๆ บอกว่าเม้าแล้วเหมือนหมา พวกมันได้แต่กินเหล้า เม้าเอะอะ เม้าละ อ้วกกันในห้องน้ำ ชาตินี่ครั้งหนึ่งคนจำเขาได้แม่น โจนคิ้ว เหลือข้างเดียวเงี้ย โจนหัวข้าง คนบ๊องๆ ทำได้ ทุกคนรู้จักชาติในรูปแบบและพฤติกรรมแบบนี้...ออกจากโรงเรียนกันแล้ว มาพบกันที่โรงพิมพ์อีก บางทีผมเกรียนเหมือนทหาร ยมยาว เครายาว บางทีโจนเสียเกลี้ยง ผมถามว่า ทำไมมึงทำอย่างนี้วะ เขาตอบว่า มึงเคยส่องกระจก แล้วเบื่อตัวเองบ้างไหม...”

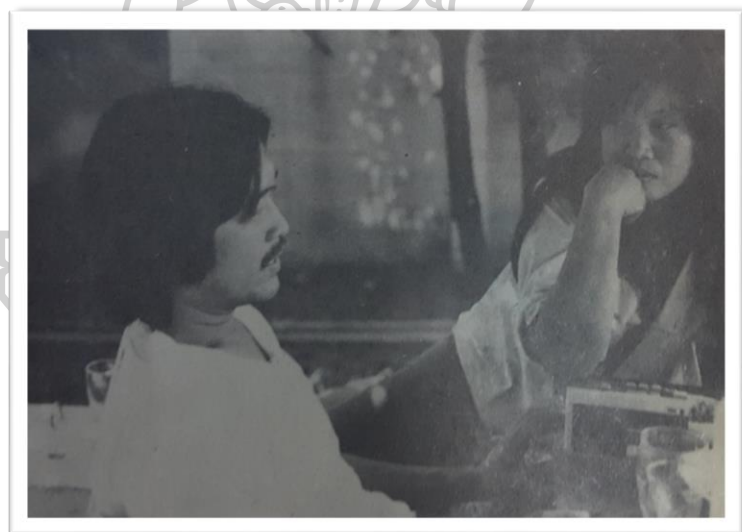
แม้ในช่วงชีวิตวัยรุ่นชาติเคยถูกขนานนามว่า “เม้าแล้วเหมือนหมา” แต่เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่มีงานทำแล้ว ก็วางตัวได้เหมาะสม ดังที่ ประเสริฐ เทพารักษ์ (ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 23) กล่าวไว้ว่า

“ตั้งแต่เพาะช่างจนถึงปัจจุบัน ในความเป็นเพื่อนฝูงแล้วเขาไม่เปลี่ยนแปลงนะ แต่ว่าเรื่องกินเหล้าเขาเปลี่ยนมาก ไม่เม้าละเหมือนก่อน ตั้งแต่ได้ซีไรต์มาคงเกรงใจรางวัล เขาเป็นผู้ใหญ่ขึ้น สภาพแวดล้อมจะเม้าอย่างนั้นไม่ได้อีกแล้ว...ชาติเป็นคนไม่มีฟอร์มเสมอต้นเสมอปลาย ใส่เสื้อยืดกางเกงยีนส์ เดี่ยวนี่เป็นอย่างนั้นไม่เปลี่ยนแปลง ลึกๆ แล้วมีอะไรอยู่เหมือนกัน ลึกๆ แล้วชาติเป็นคนสุขุม”

จะเห็นได้ว่า ชาติ กอบจิตติเป็นคนเสมอต้นเสมอปลายมาโดยตลอด รักเพื่อนฝูง สนุกสนานเฮฮา ในอีกมุมหนึ่งก็เป็นคนที่มีความสุขุม ลุ่มลึก เป็นตัวของตัวเอง รักอิสระ และใช้ชีวิตอย่างสมถะ ด้วยลักษณะนิสัยเหล่านี้ ทำให้ชาติ กอบจิตติเป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูงและผู้ที่เข้าไปสัมผัสชีวิตของชาติโดยตลอด

2.2.1.3. ชีวิตครอบครัว

ชาติ กอบจิตติ แต่งงานกับรุจิรา เตชะศีลพิทักษ์ (ไส่ย) เพื่อนสาวที่เรียนจบมาจากเพาะช่างด้วยกันเมื่อปี 2520 หลังจากภรรยาของชาติ กอบจิตติจบจากเพาะช่างแล้ว ได้เข้ารับราชการที่กองโบราณ แผนกซ่อมจิตรกรรมฝาผนัง กรมศิลปากร ต่อมาลาออกมาประกอบอาชีพทำกระเป่าหนังด้วยกันกับชาติ ปัจจุบันยังไม่มีบุตรด้วยกัน ในบั้นปลายชีวิต ทั้งคู่เลือกใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในไร่ที่ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา และทำร้านขายของที่ระลึก “PhanMaBa” ที่ตลาดสยาม ยิปซี รัชดาไนท์ กรุงเทพมหานคร

รูปที่ 3 แสดงภาพชาติ กอบจิตติกับรุจิรา เตชะศีลพิทักษ์ (ไส่ย) ภรรยา
(ที่มา : ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 21)

2.2.1.4. เส้นทางนักเขียน

ด้วยเป็นคนชอบเขียนเรียงความ ชอบอ่านหนังสือทำให้ชาติ กอบจิตติมีความใฝ่ฝันที่จะเป็นนักเขียนมาโดยตลอด สมัยเรียน มศ.3 ชาติอ่านรวมเรื่องสั้นในหนังสือเล่มหนึ่งที่มีนักเขียนดังในยุคนั้นเขียนร่วมกันหลายคน เช่น ปกรณ์ ปิ่นเฉลียว รัตนะ ยาวะประภาส นพพร บุญฤทธิ์

รงค์ วงษ์สวรรค์ (หนู่ม) เป็นต้น ชื่อเหล่านี้ปรากฏเด่นอยู่บนหน้าปก ชาติเอาปากกามาเขียนต่อท้ายว่า ชาติ กอบจิตติ (ตั้ง) ด้วยเข้าใจว่า หนู่ม เป็นชื่อเล่นของ รงค์

ความปรารถนาที่จะเป็นนักเขียนคุกรุ่นอยู่ตลอดเวลา และได้ฉายแววออกมาให้ประจักษ์เมื่อครั้งที่เขียนเรื่องสั้นตีพิมพ์เป็นเรื่องแรก ชื่อ “นักเรียนนักเลง” ในหนังสืออนุสรณ์รุ่นของเขา (ปี พ.ศ.2512) ก่อนอำลาจากโรงเรียนปทุมคงคาหลังจากจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

ขณะเรียนที่เพาะช่าง หนังสือที่ชาติอ่านโดยมากเป็นเรื่องแปลของ กามู ชาร์ต แจ็ค ลอนดอน กีย์ เดอ โมปัสซังค์ เป็นต้น ช่วงนั้นเขาเริ่มอ่านเรื่องสั้นของ รงค์ วงษ์สวรรค์, สุวรรณี สุคนธา นพพร บุญญฤทธิ์ อาจินต์ ปัญพวรรค์ นักเขียนไทยที่ชาติชื่นชอบมากที่สุดมี 3 คน สมัยเรียนเพาะช่าง คือ สุวัฒน์ ศรีเชื้อ สุชาติ สวัสดิ์ศรี และรัศมี เผ่าเหลืองทอง ชาติไม่เคยทิ้งการเขียนหนังสือ เขาจะมีสมุดสเก็ตเล่มหนึ่งพกติดตัวตลอดเวลา แม้ว่าเรียนมาทางเขียนรูป แต่เขาชอบเขียนหนังสือ สมุดนี้ชาติเอาไว้เขียนหนังสือ จดบันทึก เขียนกลอนเปล่า ในช่วงนี้ชาติเขียนเรื่องสั้นบ้าง แต่เขียนแล้วเก็บเอาไว้เป็นส่วนมาก มีบางเรื่องที่เขียนแล้วเอาไปให้สุชาติ สวัสดิ์ศรีอ่านเพื่อวิจารณ์ มีบทละครที่เขียนไว้มากกว่าสิบกว่าเรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนบ้าง ละครต่อต้านสงครามบ้าง บางเรื่องเช่นของรงค์ วงษ์สวรรค์ เอามาทำบทละครเรื่อง มาเพิกกันซอย แสดงกันที่เพาะช่าง เป็นต้น บางเรื่องก็ร่วมแสดงเองด้วย ชาติกับเพื่อนของเขาเคยตั้งชมรมวรรณศิลป์ จะทำหนังสือ ประกาศรับเรื่องเขียนลงตีพิมพ์ แต่ไม่มีใครส่งเรื่องจึงต้องเลิกในที่สุด ตอนอยู่ชั้นปีที่ 3 ศิริพงษ์ อยู่ ขวนไปทำอาร์ตเวิร์ค หนังสือเสนาสาร ยุคดารา อยู่ระยะหนึ่ง และได้เขียนวิจารณ์ละครทางโทรทัศน์ด้วย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ชาติจะเขียนงานมาโดยตลอด แต่ ชาติ กอบจิตติก็ยังขาดความมั่นใจ รู้สึกไม่แน่ใจเกี่ยวกับงานเขียนของตนเอง ช่วงที่ชาติจบจากเพาะช่างมาแล้ว สุริยะ แซ่ห่าน นักเรียนรุ่นน้องที่เพาะช่างไปทำโรงพิมพ์สารศึกษา ชาติกับสุริยะลงหุ้นกันทำสำนักพิมพ์สายธาร พิมพ์หนังสือออกมาหลายเล่ม เช่น ความหวังขึ้นสุดท้าย ของมานพ ถนอมศรี, ผู้หญิงคนนั้นเหมือนสายน้ำของไฟโรจน์ บุญประกอบ สองเล่มแรกเป็นรวมเรื่องสั้น เล่มหลังชาติเป็นผู้ออกแบบเอง เรื่องเดชจันทร์ศิริ ไปทำงานเป็นลูกจ้างของชาติที่สารศึกษา วันหนึ่งชาติเอาเรื่องสั้นชื่อ **ผู้แพ้** มาส่งให้เรื่องเดชอ่าน โดยบอกว่าเป็นเรื่องที่ มานพ ถนอมศรี เขียนฝากเอาไว้ เรื่องเดชอ่านจบบอกว่า เขียนดีมาก ชาติจึงส่งไปยัง สุชาติ สวัสดิ์ศรี ในที่สุด **ผู้แพ้** เขียนโดยใช้นามปากกา **ชาติ กอบจิตติ** จึงปรากฏอยู่ในรวมเรื่องสั้นของโลกหนังสือ ชุด **คลื่นหัวแดง** เรื่องสั้นเรื่อง **ผู้แพ้** เป็นหนึ่งในสองเรื่องที่ได้รับรางวัลช่อการะเกดจากรวมเรื่องสั้นเล่มนั้น รางวัลช่อการะเกดนั้นเชื่อกันว่า เป็นรางวัลที่ได้มาตรฐานมาก

ที่สุดรางวัลหนึ่ง เรื่องสั้นเรื่องเดียวกันนี้ยังได้รับรางวัลชมเชยจากการคัดเลือกเรื่องสั้นดีเด่นประจำปี 2522 ของสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยอีกด้วย

สำนักพิมพ์สายธารที่ชาติกับสุริยะร่วมกันทำมีอันต้องล้มเลิกไป หลังจากพิมพ์หนังสืออีกสามสี่เล่ม ชาติสารภาพอย่างตรงไปตรงมาว่า “วันที่มั่นใจที่สุดคือวันที่เรื่องเดบอกล่าวเรื่องผู้แพ้ เป็นเรื่องที่พี่มานพเขียนดีนั่นแหละ รู้สึกว่าเป็นนักเขียนได้แล้ว” (ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 22)

ชาติ กอบจิตติ (ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 21) เคยให้สัมภาษณ์ถึงช่วงเวลาสิบปี ตั้งแต่ปี 2512 ถึงปี 2522 ที่ผลงานของเขาทิ้งช่วงไปไว้ว่า

“ผมรู้ ถ้าผมเขียนงานที่ผมอยากเขียนตอนนั้นก็อยู่ไม่ได้ ผมคิดหาอาชีพมาทำปูพื้น อาชีพนั้นต้องมีอิสระพอสมควร ฟันทางทำกระเป๋าก็มีอยู่แล้ว จึงเลือกทำกระเป๋า ระหว่างนี้ยังอ่าน ยังฝึกเขียน ฝึกหัดดูว่าตัวเองชอบอะไร ทำทุกอย่าง โคลง กลอน เรื่องสั้น บทความ นิยายก็เคยเขียน เรื่องเกี่ยวกับพระ แต่เขียนไม่จบ แต่มีอย่างหนึ่งที่รู้สึกตัวเอง คือ ชอบทำอะไรแปลกๆ คนอื่นเขาขึ้นเรื่องหนึ่ง...สอง... ผมจะขึ้น ก...ข... เพื่อจะแหวกออกไปในแง่รูปแบบ อ่านของใครก็บันทึกเอาไว้ เขาพลาดอย่างไร ตรงไหนของสด กุระมะโรหิต, ของเออเนสต์ เฮมมิงเวย์ ก็เคยทำเอาไว้ อ่านก็ฝึกอ่าน อย่างที่เคยพูด อ่านเอาเรื่อง อ่านเอากลวิธี จนสามารถหยิบมาใช้ได้ ก็ทำอย่างนี้มาตลอดสิบปี...”

งานทดลองต่างๆที่ชาติเคยเขียน เขายังคงเก็บใส่ลังไว้จนถึงทุกวันนี้ ชาติให้ความสำคัญกับสิ่งที่ยากทำมากกว่าเงิน ดังที่เขาได้อธิบายมุมมองของเขาว่า “ผมมองอย่างนี้นะ ได้ทำในสิ่งที่ยาก ผมได้เขียนหนังสือ ได้ทำตามที่วางเอาไว้ ก็พอใจแล้ว อาชีพอะไรที่ผ่านมาเป็นงานเลี้ยงปากเลี้ยงตัว แต่งานเขียนเป็นงานเลี้ยงชีวิต...” (ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 21) จะเห็นได้ว่า จากการสัมภาษณ์เหล่านี้เป็นเครื่องยืนยันได้อย่างหนึ่งว่า ชาติไม่ได้ผลิผลามเข้ามาในวงการหนังสือ และการที่เขาไม่ชื่อเสียงขึ้นมาจนถึงระดับนี้ไม่ใช่เป็นเหตุบังเอิญ แต่เป็นแนวทางที่เขากำหนดเอาไว้ก่อนแล้ว รวมถึงการสั่งสมประสบการณ์มาโดยตลอด ด้วยใจรักในสิ่งที่ทำด้วยความพยายามอุตสาหะเต็มทีกับสิ่งนั้นๆ

นับแต่ผลงานเรื่อง *ผู้แพ้* เป็นต้นมา ผลงานเขียนของ ชาติ กอบจิตติ ได้ลงพิมพ์ในนิตยสารต่าง ๆ เรื่อยมา ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2522 เรื่องสั้นกึ่งนวนิยายชื่อ *ทางชนะ* ได้รวมพิมพ์เป็นเล่มครั้งแรก แม้จะยังไม่ประสบความสำเร็จมากนัก แต่นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง *จนตรอก* ซึ่งพิมพ์ใน

พ.ศ.2523 ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในทางชื่นชมอย่างกว้างขวาง ภายหลังจากมีผู้นำไปสร้างเป็นภาพยนตร์เปลี่ยนชื่อเรื่องเป็น **บ้าน** ในปีพ.ศ. 2530 โดยมีเอกลักษณ์ และชาติ กอบจิตติ กำกับการแสดงร่วมด้วย

รูปที่ 4 แสดงภาพนวนิยายเรื่องจนตรอกที่นำไปดัดแปลงเป็นภาพยนตร์เรื่องบ้าน
(ที่มา : ความคิดเห็นที่ 4 ThisLonelyMe, 2558 : <http://pantip.com/topic/30575741>)

ต่อมาในปีพ.ศ. 2524 นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา” ซึ่งเป็นนวนิยายเรื่องที่สองของ ชาติ กอบจิตติ ได้รับคัดเลือกให้เป็นนวนิยายดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2524 จากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ และในปีถัดมา ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี พ.ศ.2525 จากเรื่องเดียวกันอีกด้วย

รูปที่ 5 แสดงภาพชาติ กอบจิตติ

รับพระราชทานรางวัลซีไรต์จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (ปี 2525)

(ที่มา : ชาติ กอบจิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 21)

ภายหลัง มีผู้นำนวนิยายเรื่องนี้ไปสร้างเป็นภาพยนตร์ถึง 2 ครั้ง ครั้งแรกในปีพ.ศ. 2532 กำกับโดยเพิ่มพล เขยอรุณ และครั้งที่ 2 ในปีพ.ศ.2547 ใช้ชื่อเรื่องว่า ไอ้ฟัก กำกับโดยพันธุ์ธัมทองสังข์ ในปี พ.ศ. 2528 นวนิยายเรื่องเดียวกันนี้ถูกนำไปสร้างเป็นละครโทรทัศน์ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 กำกับการแสดงโดยครูสดีเส ปันธุมโกมล โดยมีชาติ กอบจิตติ เป็นผู้เขียนบทโทรทัศน์ และในปีพ.ศ.2556 คำพิพากษาถูกนำไปทำเป็นละครเพลง ละครเพลงคำพิพากษา เป็นผลงานการสร้างสรรค์ดนตรีของคีตกวีร่วมสมัยระดับแนวหน้าของไทย บุญรัตน์ ศิริรัตนพันธ์ จิระเดช เสตะพันธุ์และประดิษฐ์ แสงไกร เขียนบทและกำกับการแสดงโดย พรรณศักดิ์ สุชี้นำไปจัดแสดงเป็นผลงานนวัตกรรมด้านศิลปะการแสดงสมัยใหม่ตัวแทนของประเทศไทย ในงาน World Symposium on Global Encounters in Southeast Asian Performing Arts ที่จัดขึ้นที่ Black Box Theatre มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต กล่าวได้ว่า นวนิยายเรื่องคำพิพากษา เป็นนวนิยายที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ ชาติ กอบจิตติ ได้อย่างกว้างขวาง

นอกจากนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** และ **คำพิพากษา** ที่ถูกนำไปดัดแปลงเป็นบทภาพยนตร์ บทละครโทรทัศน์ ตลอดจนละครเพลงแล้ว **พันธุ์หมาบ้า** นวนิยายที่นำเสนอเรื่องราวระหว่างเพื่อนซึ่งชาติได้รับแรงบันดาลใจในการเขียนจากกลุ่มเพื่อนๆของเขาที่เพาะช่างนั่นเอง **พันธุ์หมาบ้า** ตีพิมพ์ครั้งแรก ในลลนาปักษ์แรก เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2528 ระยะเวลา 2 ปี กับ 4 เดือนครั้งที่เหล่าผองเพื่อนโลดเล่นอยู่ในลลนา ก่อนจะรวมเล่มครั้งแรกเมื่อเดือน มกราคม พ.ศ. 2531 (ชาติ

กอบจิตติ 20 ปี พันธุ์หมาบ้า, 2558) **พันธุ์หมาบ้า** จึงเป็นนวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่มีความสนใจ และถูกกล่าวถึงเป็นอย่างมากจนถูกนำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ด้วยเช่นเดียวกันในปีพ.ศ. 2533 กำกับ โดย สหรัฐ วิไลเนตร

ระยะหลัง ชาติ กอบจิตติ ยึดอาชีพนักเขียนเพียงอย่างเดียว และร่วมกับเพื่อนทำ สำนักพิมพ์คนวรรณกรรม จัดพิมพ์เรื่องสั้นและนวนิยายของตนเองและคนอื่น ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2532-2535 ชาติ กอบจิตติ ได้เดินทางไปอยู่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย โดยไม่มีผลงาน เผยแพร่จริงจัง นอกจากเรื่องสั้นบันทึกชีวิตที่นั่นบางเรื่อง (จิตรกรในโลกวรรณกรรม ชาติ กอบจิตติ (อวุโสเพาะช่าง), 2558)

จนกระทั่ง พ.ศ.2536 หลังจากไม่มีผลงานเรื่องใหม่มานาน 4 ปี ชาติ กอบจิตติ ได้ พิมพ์นวนิยายเรื่อง **เวลา** โดย สำนักพิมพ์หอน ของตนเอง อันเป็นสำนักพิมพ์ที่ตั้งขึ้นเพื่อพิมพ์ผลงาน ของตนเองตามอุดมการณ์ที่วางไว้ ปรากฏว่า นวนิยายเรื่อง “เวลา” ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่น จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2537 และได้รับรางวัล วรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี พ.ศ.2537 นับเป็นนักเขียนคนแรกที่ได้รับรางวัลดังกล่าวซ้ำเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งมีผลทำให้นวนิยายทั้งเรื่อง **คำพิพากษา** และ **เวลา** ได้รับการ ตีพิมพ์เผยแพร่เป็นภาษาต่างประเทศตามกฎของวรรณกรรมซีไรต์ด้วย สิ่งนี้ทำให้ผลงานของชาติ นอกจากเป็นที่นิยมของนักอ่านไทยแล้ว ยังเป็นที่รู้จักและสนใจของนักอ่านชาวต่างประเทศด้วย

ไม่เพียงแต่ผลงานที่ได้รับรางวัลเท่านั้นที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้อ่าน หากแต่ยังมี ผลงานอื่นๆอีกหลายเรื่องของชาติ กอบจิตติ ที่ได้รับการตอบรับจากผู้อ่านทั้งชาวไทยและชาว ต่างประเทศ เช่น **เรื่องธรรมดา มีดประจำตัว หมาน่าลอยน้ำ พันธุ์หมาบ้า** ฯลฯ ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำ หลายครั้งทั้งในรูปแบบปกอ่อนและปกแข็ง รวมถึงการแปลเป็นภาษาต่างประเทศหลายภาษา ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น และมลายู สิ่งเหล่านี้ย่อมสื่อให้เห็นคุณภาพของงานได้ระดับหนึ่ง

สาเหตุที่ทำให้งานของชาติ กอบจิตติเป็นที่ยอมรับในวงกว้างไม่ใช่เพราะสารของ เรื่องเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเพราะชาติ กอบจิตติ เป็นนักเขียนที่สามารถเล่าเรื่องได้อย่างน่าติดตาม และเป็นสิ่งที่ชาติ กอบจิตติเน้นย้ำอย่างมาก ดังที่เคยให้สัมภาษณ์ว่า ‘ไม่ว่าคุณจะเขียนเรื่องทรงภูมิ ปัญญาแค่ไหน หรือเรื่องประโลมโลกก็ตาม ประการแรกคือต้องน่าตาม ถ้าไม่น่าตามก็จบ’ (ชาติ กอบ จิตติ คนเขียนคำพิพากษา, 2528 : 27) สิ่งเหล่านี้ทำให้ชื่อของชาติ กอบจิตติ ได้รับการยอมรับและ เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในฐานะนักประพันธ์ที่ประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว

ชาติ กอบจิตติ ยึดอาชีพนักเขียนเพื่อเลี้ยงชีพเพียงอย่างเดียว เขาเคยกล่าวไว้ว่า **"ผมเลือก"** ที่จะเป็นคนเขียนหนังสือ ผมให้มันทั้งชีวิต เอาทั้งชีวิตแลกกับมัน" (จิตรกรในโลกวรรณกรรม ชาติ กอบจิตติ (อาวุโสเพาะช่าง), 2558) เขามีความละเอียดพิถีพิถันกับงานเขียนอย่างมาก ดังจะเห็นได้ว่ากว่าเรื่องสั้นหรือนวนิยายแต่ละเรื่องจะนำเสนอสู่สาธารณะจะใช้เวลาในการสร้างสรรค์นานหลายปี แต่ทุกครั้งก็ได้รับผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ดังเป็นที่ทราบกันในหมู่นักอ่านว่างานเขียนของชาติ กอบจิตติ ทั้งนวนิยายและเรื่องสั้น มักนำเสนอสารอันหนักหน่วงเกี่ยวกับชีวิตของผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบและผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยไม่ลังเลที่จะวิพากษ์วิจารณ์หรือเสียดสี มีหลายเรื่องที่เจือด้วยน้ำเสียงขุ่นเคือง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผู้อ่านได้ตื่นตระหนกและเกิดสำนึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่เป็นรากเหง้าของปัญหาเหล่านั้นด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น ที่สำคัญอย่างยิ่ง ชาติเป็นนักเขียนที่ต้องการสร้างนักอ่าน โดยเฉพาะนักอ่านรุ่นใหม่ เขาจึงไม่ต้องการให้ราคาหนังสือเป็นอุปสรรคต่อผู้รักการอ่านวรรณกรรมไทย ดังนั้น เขายืนยันให้สำนักพิมพ์ที่พิมพ์ผลงานของเขาใช้กระดาษปรู๊ฟซึ่งไม่มีสำนักพิมพ์ไหนนิยมใช้กันแล้ว เพราะไม่สวย แต่ชาติต้องการให้หนังสือราคาถูก มากกว่าสวยงาม เพื่อจะได้กระจายไปสู่คนอ่านในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนนักศึกษาที่ยังไม่มีรายได้ เมื่อคนอ่านหนังสือมาก ๆ จะได้เป็นฐานในการพัฒนาประเทศ เพราะชาติเชื่อว่า "ไม่มีใครเสียคนเพราะอ่านหนังสือ" (จิตรกรในโลกวรรณกรรม ชาติ กอบจิตติ (อาวุโสเพาะช่าง), 2558)

นอกจากการสร้างสรรค์งานเขียนด้วยความรัก และถือเป็น "งานเลี้ยงชีวิต" แล้ว ชาติ กอบจิตติยังทำประโยชน์แก่สังคมด้วยการสอนหนังสือให้เด็กๆ ที่โรงเรียนในหมู่บ้านช่วงปิดเทอม ชาติสละเวลาเป็น "พี่เลี้ยง" ให้คำแนะนำ เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สนับสนุนให้กำลังใจแก่เด็กรุ่นน้องที่ต้องการเป็นนักเขียน โดยคัดเลือกเด็กจำนวนหนึ่งที่มีแววเป็นนักเขียน ซึ่งพิจารณาจากงานที่เสนอมาให้อ่าน ชาติใช้บ้านของตนประหนึ่งเป็น "โรงเรียนนักเขียน" ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ให้พักกินอยู่โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และใช้เวลาในการสร้างสรรค์ผลงานได้ นอกจากนี้ยังรับเชิญไปบรรยายตามสถาบันการศึกษา ตลอดจนกลุ่มกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องเสมอเท่าที่โอกาสอำนวย

ปัจจุบัน ชาติ กอบจิตติ และภรรยา ใช้ชีวิตในไร่ที่ อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา สร้างสรรค์งานเขียนออกมาเป็นระยะ ๆ นอกจากเรื่องสั้นและนวนิยายแล้วยังเขียนบทความและบทภาพยนตร์ด้วย อีกทั้งมีกิจการร้านพันธุ์หมาบ้า ธุรกิจที่ขายทุกอย่างที่ชาติ กอบจิตติชอบ ไม่ว่าจะหนังสือ กระเป๋าหนัง หมวก เสื้อ กางเกง เป็นต้น

ชาติ กอบจิตติเป็นแบบอย่างทั้งแนวคิด แนวเขียนแก่นักเขียน นักอ่านร่วมสมัย เป็นผู้ที่นำวงการวรรณกรรมไทยก้าวไปข้างหน้า และอยู่ในกระแสวรรณกรรมโลกอย่างน่าภาคภูมิใจ ด้วยเหตุเหล่านี้ จึงเป็นเรื่องสมเหตุสมผลที่ ชาติ กอบจิตติ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ.2547

2.2.1.5. ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตและผลงานของชาติ กอบจิตติ

หากมองในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับผลงานวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ จะพบว่าบ่อยครั้งที่เขาใช้ความรู้ ประสบการณ์ต่างๆในชีวิตมาประกอบการเขียนงานของเขา เช่น เขามักจะเอาบางส่วนของลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ การศึกษา อาชีพ ตลอดจนเรื่องราวเล็กๆน้อยๆในชีวิตของบุคคลที่เขารู้จัก พบเห็น หรือแม้แต่ตัวของเขาเอง มาใช้สร้างตัวละคร สร้างฉากในเรื่องสั้นและนวนิยายของเขา

ตัวอย่างตัวละครของชาติ กอบจิตติ ที่มีลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกับบุคคลในชีวิตจริงของเขา เช่น ตัวละครกลุ่มเพื่อนในนวนิยายเรื่อง **พันธุ์หมาบ้า** มีลักษณะเป็นคนที่รักอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ชอบดื่มสุรา ซี้เมา ไม่ต่างไปจากกลุ่มเพื่อนของเขาสมัยเรียนเพาะช่าง อาชีพของตัวละคร เช่น อ้อดโต้ ตัวละครใน **พันธุ์หมาบ้า** ที่ทำกระเป๋าหนังขาย ชาติ กอบจิตติอธิบายถึงวิธีการทำได้เป็นอย่างดี เพราะเคยทำกระเป๋าส่งขายที่ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล หรือแม้แต่ตอนที่ อ้อดโต้ทำงานในบาร์ที่พัฒนาพงษ์ ก็สอดคล้องกับชีวิตช่วงหนึ่งของ ชาติ กอบจิตติ ที่เคยเป็นคนเปิดประตูให้แขกที่บาร์อโกโก้ในย่านพัฒนาพงษ์เพื่อหาเงินเรียน การเผชิญเหตุการณ์เรือชนกันจนเป็นสาเหตุให้ต้องตัด ขา ของตัวละคร ลุงชั้น ในเรื่องสั้น **เสมือนพี่น้อง** เหมือนกับที่แม่ของชาติ กอบจิตติเคยถูกเรือหนีบสันเท้า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ชาติ กอบจิตติ มักหยิบเอาเรื่องราวบางส่วนในชีวิตมาเป็นเสมือนวัตถุดิบในการปรุงแต่งเรื่องราว ตลอดจนบุคลิกลักษณะให้แก่ตัวละครของเขา

ไม่เฉพาะแต่การสร้างตัวละครเท่านั้น ที่ชาติ กอบจิตติ ใช้เรื่องราวในชีวิตของเขา มาแต่งเติมให้ตัวละครของเขาเกิดความสมจริง ฉาก เหตุการณ์ ตลอดจนสภาพสังคมที่เขาเคยมีส่วนร่วม ล้วนแต่เคยถูกนำมาบอกเล่าผ่านส่วนใดส่วนหนึ่งของเรื่องราวในวรรณกรรมของเขา ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุด เช่นที่ปรากฏในเรื่อง **ผู้แพ้** บอกเล่าเรื่องราวของเด็กที่อยู่บ้านริมน้ำ “โตงเดินข้ามสะพานท่าน้ำ ซึ่งทอดด้วยไม้ผุๆ เพียงสองสามแผ่น ผ่านกอกกและหญ้าขึ้นๆ เขาชินกับมันเสียจนเกือบหลับตาเดิน

ได้อย่างสบาย” (ผู้แพ้, 2552: 16) และ “น้ำในคลองไหลขึ้นเอื่อยๆพัดพาอสุวะไหลไปตามน้ำ เรืออีแปะลำหนึ่งพายทวนน้ำขึ้นไปทางวัด ในเรือลำนั้น มีนักเรียนชายหญิงสองคนช่วยกันพายมุ่งไปสู่โรงเรียน เรือหางยาววิ่งรับคนไปสถานีรถไฟเบาเครื่องให้ เพราะแรงคลื่นอาจจะทำให้เด็กสองคนนั้นเสียหลักในการบังคับเรือ ซึ่งอาจจะเกิดอันตราย นางคิดว่านางจะพายเรือไปส่งลูกเองเมื่อลูกเข้าโรงเรียน โด่งยีนดูแม่ของเขาพายเรือห่างออกไป เขารู้ว่าแม่จะพายไปถึงคู้้งน้ำโน้น แล้วมีคลองเล็กๆแยกออกไปอีก ซึ่งมุ่งสู่นาเกลือ” (ผู้แพ้, 2552: 25) ฉากและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องนี้ สามารถนำผู้อ่านกลับไปสู่ชีวิตวัยเยาว์ของชาติ กอบจิตติ สมัยที่อยู่บ้านริมคลองหมาหอน มีชีวิตที่คลุกคลีอยู่กับสายน้ำได้ใกล้เคียงมาก หรือแม้แต่สภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนไปในเรื่อง **ทางชนะ** ที่กล่าวถึง “ราคาเรือเกลือเริ่มตกต่ำลง มีข่าวว่าเรือเกลือหลายลำหันไปค้าทรายหายาบ เพราะธุรกิจด้านก่อสร้างกำลังเจริญเติบโต เป็นความจริง (ทางชนะ, 2552: 91) ก็สอดคล้องกับสภาพสังคมที่ครอบครัวของชาติต้องเผชิญ เพราะพ่อของชาติก็เป็นคนหนึ่งที่หันไปค้าขายทรายหายาบเช่นกัน เป็นต้น

นอกจากนี้ ด้วยความที่ ชาติ กอบจิตติเป็นคนรักหนังสือ ช่างสังเกต ชอบตั้งคำถามกับสิ่งที่พบเจอหรือสิ่งแปลกใหม่ กล้าคิดนอกกรอบ ชอบทดลอง ประกอบกับการนำแนวคิดทางศิลปะที่เขาเรียนมาใช้ในการสร้างงาน สิ่งเหล่านี้มีส่วนอย่างมากที่ทำให้งานเขียนของชาติมีความแปลกใหม่น่าสนใจ อยู่เสมอ ดังที่ชาติเคยให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ผมว่าเนื้อหาในงานของผมมันค่อนข้าง มันไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องที่เราเคยพบเคยเห็นมาแล้วทั้งนั้น แต่ที่ผมให้ความสำคัญกับมันมากก็คือวิธีการที่เราจะทำอย่างไร ให้เรื่องธรรมดาพื้นๆ มันเป็นศิลป์ได้ คุณอ่านแล้วใช่ไหมครับ เรื่อง “จนตรอก” เนื้อหาธรรมดาตามาก ไม่มีอะไรแปลกใหม่ แต่วิธีการช่วยให้ดูใหม่ คือ...ผมเป็นคนชอบทดลองอะไรใหม่ๆ การตัดฉาก - สร้างฉาก การปล่อยตัวละคร บทบาทของตัวละคร ฯลฯ ผมให้ความสำคัญมาก อย่างเวลาผมอ่านงานของคนอื่น ผมชอบสังเกตกลวิธีการเขียน...”

(กรรแสง เกษมศานต์, 2524: 33)

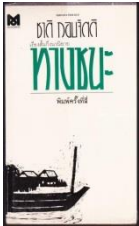

เสน่ห์อย่างหนึ่งในงานเขียนของชาติ กอบจิตติ จึงอยู่ที่ความท้าทายสำหรับผู้เขียนที่จะคิดทดลองสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้กับเรื่องราวที่ต้องการจะเล่าสู่ผู้อ่าน และความท้าทายผู้อ่านให้เตรียมใจให้กว้างเปิดรับความแปลก แตกต่างจากสิ่งที่เคยเป็นมา

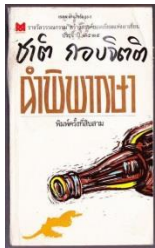

สำหรับนักเขียนเช่น ชาติ กอบจิตติ กล่าวได้ว่า ในการสร้างสรรค์งานของเขา เขาสามารถใช้วัตถุดิบทางการเขียน ที่เก็บเกี่ยวจากความรู้ ความช่างสังเกต และประสบการณ์ในชีวิตของเขาเองมาถ่ายทอดเรื่องราว มุมมองต่างๆผ่านตัวหนังสือได้อย่างคุ้มค่า

2.2.1.6. นามปากกาที่ใช้

ชาติ กอบจิตติ ใช้ชื่อจริงเป็นนามปากกาในการสร้างสรรค์งานประพันธ์เพียงอย่างเดียว ดังที่ปรากฏหน้าปกวรรณกรรมที่วางจำหน่ายในท้องตลาดทั่วไป

2.2.1.7. ผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ของชาติ กอบจิตติ

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/พ.ศ.)**	หมายเหตุ
1.	 ทางชนะ พ.ศ. 2522 (พิมพ์ 17 ครั้ง : สิงหาคม 2557)	ผู้แพ้	เรื่องสั้น	22 ก.พ.2522	
		ทางชนะ	เรื่องสั้น	30 มี.ค. 2522	
		สายสร้อย	เรื่องสั้น	25 มิ.ย.2522	
		เสมือนพี่น้อง	เรื่องสั้น	17 ก.ค. 2522	
		เคียวขาด	เรื่องสั้น	28 ส.ค.2522	
2.	 จนตรอก พ.ศ. 2523 (พิมพ์ 23ครั้ง : พฤษภาคม 2554)	จนตรอก	นวนิยายขนาดสั้น	6 เม.ย.2523	

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำ ประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/พ.ศ.)**	หมายเหตุ
3.	 คำพิพากษา พ.ศ. 2524 (พิมพ์ 49 ครั้ง : มีนาคม 2558)	คำพิพากษา	นวนิยาย	25 ต.ค. 2524	มีการแปลเป็น ภาษาอังกฤษ จีน ญี่ปุ่น มาเลเซีย และ เยอรมัน
4.	 เรื่องธรรมดา พ.ศ. 2526 (พิมพ์ 17 ครั้ง : มีนาคม 2556)	เรื่องธรรมดา	เรื่องสั้น ขนาดยาว	6 มี.ค. 2526	มีการแปลเป็น ภาษาจีน ฝรั่งเศส และ มลายู
5.	 มืดประจําตัว พ.ศ. 2527 (พิมพ์ 18 ครั้ง : สิงหาคม 2557)	พรุ้งนี้ ผลตอบแทน ศาลเจ้าแม่ หมาติดแก๊ง คนไร้ค่า ชื่อบุญ อนาคตของเรา ที่เห็น...และเป็นไป ฝันกลางแดด กลับบ้านเกิด มืดประจําตัว ที่นี่เจียบสงบ	เรื่องสั้น เรื่องสั้น เรื่องสั้น เรื่องสั้น เรื่องสั้น เรื่องสั้น เรื่องสั้น เรื่องสั้น เรื่องสั้น เรื่องสั้น เรื่องสั้น	18 พ.ย. 2522 17 ธ.ค. 2523 16 ก.พ. 2524 3 มี.ค. 2524 28 เม.ย.2524 30 เม.ย. 2524 21 มี.ค. 2525 13 ก.ค. 2525 25 พ.ย. 2525 19 เม.ย. 2526 27 ก.ค. 2526 28 ธ.ค. 2526	มีการแปลเป็น ภาษาจีน อังกฤษ ญี่ปุ่น และมลายู

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำ ประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/พ.ศ.)**	หมายเหตุ
6.	 <p>หมาเน่าลอยน้ำ พ.ศ. 2530 (พิมพ์ 16 ครั้ง : มีนาคม 2556)</p>	หมาเน่าลอยน้ำ	นวนิยาย ขนาดสั้น	15 มี.ค. 2530	
7.	 <p>พันธุ์หมาบ้า พ.ศ. 2531 (พิมพ์ 27 ครั้ง : ตุลาคม 2556)</p>	พันธุ์หมาบ้า	นวนิยาย ขนาดยาว	25 ธ.ค. 2531	
8.	 <p>นครไม่เป็นไร พ.ศ. 2532 (พิมพ์ 9 ครั้ง : กันยายน 2555)</p>	เรื่องเปรียบเทียบ	เรื่องสั้น	9 มี.ค. 2527	
		คน, หมา, นก	เรื่องสั้น	19 เม.ย. 2527	
		เรียงความเรื่อง บทสวดมนต์	เรื่องสั้น	12 พ.ค. 2527	
		หายไป กับลมหายใจ	เรื่องสั้น	25 ต.ค. 2527	
		เมืองผีหลอก	เรื่องสั้น	10 ม.ค. 2528	
		อากาศรอบกาย	เรื่องสั้น	25 มี.ค. 2529	
		บ้านเมืองของเธอ	เรื่องสั้น	9 เม.ย. 2529	
		ศัตรูภายใน	เรื่องสั้น	22 พ.ย. 2530	
		อวัยวะใหม่	เรื่องสั้น	6 ก.ย. 2531	
		แมวบนหลังคา	เรื่องสั้น	5 พ.ย. 2531	
		นครไม่เป็นไร	เรื่องสั้น	17 ก.พ. 2532	

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำ ประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/พ.ศ.)**	หมายเหตุ
9.	 เวลา พ.ศ. 2536 (พิมพ์ 22 ครั้ง : กันยายน 2558)	เวลา	นวนิยาย	25 มิ.ย. 2536	มีการแปลเป็น ภาษาอังกฤษ
10.	 บ้านทีก : บ้านทีกเรื่องราว ไร้สาระของชีวิต พ.ศ. 2539 (พิมพ์ 5 ครั้ง : กันยายน 2558)	บ้านทีก : บ้านทีกเรื่องราว ไร้สาระของชีวิต	อนุทิน การเดินทาง		
11.	 รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2539 (พิมพ์ 5 ครั้ง : พฤษภาคม 2554)	รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี	เรื่องสั้นขนาด ยาว	3 พ.ค. 2539	

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำ ประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/พ.ศ.)**	หมายเหตุ
12.	 ลมหลง พ.ศ. 2543 (พิมพ์ 2 ครั้ง : กันยายน 2549)	ลมหลง	บทภาพยนตร์	25 ส.ค. 2543	
13.	 เปลญวนใต้ต้นนุ่น พ.ศ. 2546 (พิมพ์ 4 ครั้ง : กุมภาพันธ์ 2552)	เปลญวนใต้ต้นนุ่น	ความเรียง	รวมบทความของ ชาติ กอบจิตติ จากนิตยสารสี่ล้อ ปีที่ 11 ฉ.4 พ.ศ. 2542-ปีที่15 ฉ.1 พ.ศ.2546	
14.	 บริการรับวดหน้า พ.ศ. 2548 (พิมพ์ 3 ครั้ง : สิงหาคม 2548)	เมือง	เรื่องสั้น	16 พ.ย. 2532	
		เรื่องเบาสมอง	เรื่องสั้น	22 ต.ค. 2539	
		เพื่อนเก่า	เรื่องสั้น	27 ส.ค. 2540	
		แค้นนามธรรม	เรื่องสั้น	19 ก.พ. 2542	
		ตุลา	เรื่องสั้น	11 ต.ค. 2542	
		เพื่อนคืนเดียว	เรื่องสั้น	14 ก.ค. 2544	
		ราคาที่ต้องจ่าย	เรื่องสั้น	22 ก.ย. 2545	
		ภูเขาทอง	เรื่องสั้น	1 พ.ค. 2547	
		บริการรับวดหน้า	เรื่องสั้น	15 ก.พ. 2548	

ลำดับ	ชื่อหนังสือ / ปีที่พิมพ์ครั้งแรก / (จำนวนครั้งที่พิมพ์)*	ชื่อเรื่อง	ชนิดคำ ประพันธ์	ปีที่เขียนครั้งแรก (วัน/เดือน/พ.ศ.)**	หมายเหตุ
15.	 <p>ล้อมวงคุย พ.ศ. 2551 (พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม 2551)</p>	ล้อมวงคุย	ความเรียง	รวมบทความของ ชาติ กอบจิตติ จากนิตยสารสี่ส้น ปีที่ 17 ฉ.3 พ.ศ. 2548-ปีที่19 ฉ.6 พ.ศ.2550	
16.	 <p>facebook : โลกอัน ซ็อนกันอยู่ พ.ศ.2559 (พิมพ์ครั้งแรก : มีนาคม 2559)</p>	facebook : โลกอัน ซ็อนกันอยู่	งานทดลอง พื้นที่	19 ม.ค. 2559	

หมายเหตุ * (จำนวนครั้งที่พิมพ์) หมายถึง จำนวนครั้งที่ตีพิมพ์หนังสือครั้งล่าสุด

ลำดับที่ 1- 15 เก็บข้อมูลจาก งานมหกรรมหนังสือระดับชาติครั้งที่ 20 ในวันเสาร์ที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2558 เวลา 17.00 น. ที่บริเวณจัดจำหน่ายของสำนักพิมพ์เคล็ดไทย ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

ลำดับที่ 16 เก็บข้อมูลจาก งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติครั้งที่ 44 และสัปดาห์หนังสือ

นานาชาติ ครั้งที่ 14 ในวันเสาร์ที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2559 เวลา 18.00 น. ที่บริเวณจัดจำหน่ายของสำนักพิมพ์เคล็ดไทย ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

** ปีที่เขียนครั้งแรก (พ.ศ.) หมายถึง ปีที่เขียนเรื่องสั้นหรือนวนิยายของนักเขียนโดยระบุตามข้อมูลที่นักเขียนให้ไว้ท้ายเรื่อง

2.2.1.8. รางวัลที่ได้รับ

๑ เรื่องสั้นเรื่อง **ผู้แพ้** ได้รับรางวัล ช่อการะเกด และรางวัลชมเชยจากการคัดเลือกเรื่องสั้นดีเด่นประจำปี 2522 จากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย

๑ นวนิยายเรื่อง **“คำพิพากษา”** ได้รับคัดเลือกให้เป็นนวนิยายดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2524 จากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ และได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี พ.ศ.2525

๑ นวนิยายเรื่อง **“เวลา”** ได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ประจำปี 2537 และได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี พ.ศ.2537

๑ **ชาติ กอบจิตติ** ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ.2547

กล่าวได้ว่า **ชาติ กอบจิตติ** เป็นหนึ่งในนักเขียนนักประพันธ์คนสำคัญที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับวรรณกรรมไทย ดังจะเห็นได้จากการเสนอความคิดเห็นของนักวิจารณ์ นักวิชาการหลายท่านดังเช่น เจตนา นาควัชระ (2530: 16) ที่ให้ข้อสังเกตที่สำคัญว่า **คำพิพากษา** เป็นก้าวสำคัญบนเส้นทางของวรรณกรรมแห่งความสำนึกเชิงสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของวรรณกรรมไทย เพราะเป็นการสร้างวรรณกรรมแห่งความสำนึกเชิงสังคมมากกว่าเป็นลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตดังที่เคยเป็นมา เช่นเดียวกันกับที่ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช (2549 : 1347) ให้ความเห็นว่า **คำพิพากษา** คือหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญยิ่งของกระแสธารวรรณกรรมไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะในฐานะที่เป็นรอยต่อของการเปลี่ยนผ่านจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เฟื่องฟูในช่วง 2516-2519 มาสู่กระแสวรรณกรรมสร้างสรรค์ซึ่งกลายเป็นกระแสหลักสำหรับวรรณกรรมคุณภาพในยุคปัจจุบัน

นอกจากส่วนของเนื้อหาแล้ว ในด้านรูปแบบ ชาติ กอบจิตติมักจะใช้กลวิธีใหม่ๆ ในการเล่าเรื่อง โดยพยายามไม่ให้ซ้ำแบบกัน จนกล่าวได้ว่าเป็นนักเขียน “นักทดลองหารูปแบบที่ไม่เคยหยุดนิ่ง” ลักษณะที่น่าสนใจในนวนิยายและเรื่องสั้นของชาติ กอบจิตติ สำหรับนักวิจารณ์คือความแปลกใหม่ อันเป็นแนวคิดริเริ่มของผู้ประพันธ์ทางด้านเทคนิคการแสดงออกหรือกลวิธีการเขียนที่ไม่ซ้ำแบบ (เจตนา นาควัชระ. 2525: 27) ซึ่งนักวิจารณ์มีความเห็นกันว่า ชาติ กอบจิตติ พยายามแหวกวงล้อมความซ้ำซากจำเจออกไปได้อย่างงดงาม ที่สังเกตเห็นได้คือ การวางเค้าโครงเรื่องโดยพยายามดำเนินเรื่องในลักษณะที่มีความซับซ้อนพองาม เพื่อให้เร้าใจ ไม่ไหลเรื่อยไปตามเหตุการณ์ที่เดินตามเข็มนาฬิกา แต่จะจัดลำดับเสียใหม่ โดยมีให้ซ้ำแนวในแต่ละเรื่อง (นฤมิตร สอดสุข. 2526: 86) และในกรณีนี้ผู้ประพันธ์เองยังได้เสนอทัศนคติส่วนตัวในการสร้างงานประพันธ์ของตนว่า

“การเขียนงานแต่ละครั้ง เหมือนกับจับงานใหม่ เพราะจะเปลี่ยน
กลวิธี การเขียนไปเลย ไม่ชอบอยู่กับที่ จึงเปลี่ยนแบบการเขียนอยู่
เสมอ โดยถือการทดลอง เป็นหลัก อยากรู้เล่นให้สนุกไปด้วยเวลาเขียน แต่
ทั้งนี้ แก่นเรื่อง เป็นหัวใจสำคัญสูงสุด ในงาน ถ้าลองสังเกตดูแก่นเรื่องจะ
ต่างกันทุกเรื่อง การให้ความสำคัญกับเนื้อเรื่องหรือภาษาจะแบ่งเป็น
เปอร์เซ็นต์ไม่ได้ ทุกอย่างเต็มร้อยทั้งนั้น โครงเรื่องเต็มร้อย วิธีเขียน ก็
เต็มร้อย ภาษาก็เต็มร้อยเช่นเดียวกัน แต่ไม่ได้หมายความว่าเท่ากัน จะมุ่ง
เอาอย่างเดียวไม่ได้แน่ (จำลอง ฟิ่งชลจิตร (บรรณาธิการ). 2528: 25-26)

ด้วยเหตุนี้ ชาติ กอบจิตติ จึงได้รับการยอมรับจากนักวิจารณ์ว่าเป็นนักประพันธ์ที่มี
กลวิธีการเขียน ที่น่าสนใจแปลกใหม่อยู่เสมอ ทำให้ผลงานของชาติ นอกจากเป็นที่นิยมของนัก
อ่านไทยแล้ว ยังเป็นที่รู้จักและสนใจของนักอ่านชาวต่างประเทศด้วย ผลงานหลายเรื่องเช่น **คำ
พิพากษา เรื่องธรรมดา มีดประจำตัว เวลา** ฯลฯ ได้รับการตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้งและแปลเป็น
ภาษาต่างประเทศหลายภาษา เผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และในเวลาต่อมา ชาติ กอบ
จิตติก็ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ พ.ศ.2547

ตามที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี (พิเชฐ แสงทอง, 2550: 237, อ้างจาก ลาวัญย์ สังขพันธา
นนท์, 2529: 22) อธิบายไว้ว่าเรื่องสั้น และนวนิยาย เป็นประเภทของวรรณกรรมที่มีพัฒนาการในเชิง
คุณภาพ อีกทั้งเป็นตัวแทนแนวคิดของคนร่วมสมัยได้ดีเด่นและแจ่มชัดที่สุดตามลำดับนั้น ใน
การศึกษาพัฒนาการในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเฉพาะเรื่องสั้น
และนวนิยายของชาติ กอบจิตติ ที่ปรากฏในหนังสือชุด : ชาติ กอบจิตติ เท่านั้น ซึ่งได้รับการ

ตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522-2548 (นับจากการตีพิมพ์ครั้งแรก) จำนวน 11 เล่ม คือ หนังสือนวนิยายจำนวน 5 เล่ม คือ **จนตรอก, คำพิพากษา, หมาเนาลอยน้ำ, พันธุ์หมาบ้า และเวลา** หนังสือเรื่องสั้นขนาดยาวจำนวน 2 เล่ม คือ **เรื่องธรรมดา และรายงานถึงฯพณฯนายกรัฐมนตรี** และหนังสือรวมเรื่องสั้นจำนวน 4 เล่ม คือ **ทางชนะ, มืดประจำตัว, นครไม่เป็นไร และบริการรับนวดหน้า** รวมจำนวนนวนิยายและเรื่องสั้นได้ทั้งหมด 44 เรื่อง ประกอบด้วยนวนิยายจำนวน 5 เรื่อง เรื่องสั้นจำนวน 37 เรื่อง และเรื่องสั้นขนาดยาวจำนวน 2 เรื่อง โดยเรียงลำดับตามปี.ศ.ที่เขียนงานครั้งแรก

ของนักเขียนซึ่งได้ระบุไว้ท้ายเรื่องของแต่ละเรื่อง ดังรายละเอียดที่จะปรากฏในส่วนขอบเขตของการวิจัย เมื่อได้ศึกษาเรื่องสั้น และนวนิยายของชาติ กอบจิตติ ในเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติมีลักษณะที่ต่างไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เป็นสูตรสำเร็จตั้งแต่เรื่องแรกของเขา แต่ไม่ได้หมายความว่า ชาติ กอบจิตติจะทิ้งความเป็นเพื่อชีวิตไปเสียทั้งหมด ในทางกลับกันเขามีความพยายามที่จะสืบทอดลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตให้ปรากฏในงาน ควบคู่ไปกับความพยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆทางวรรณกรรม โดยการปรับเนื้อหาให้เข้ากับสภาพสังคม มีการทดลองการใช้รูปแบบใหม่ๆให้เกิดความแปลกโดยปรับและเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ดังจะพบได้ว่า ชาติ กอบจิตติพยายามจะแสดงให้เห็นปัญหาอย่างน้อยที่สุดอย่างใดอย่างหนึ่งในเรื่องสั้นหรือนวนิยายทุกๆเรื่องของเขา ไม่ว่าจะปัญหานั้นจะเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากวรรณกรรมเพื่อชีวิต หรือว่ามีการพัฒนาคลี่คลายมาก็ตาม เช่น ปัญหาความยากจนของคนชนบท ปัญหาลูกจ้างแรงงานถูกนายทุนกดขี่ เอารัดเอาเปรียบ ที่แสดงให้เห็นปัญหาของคนชั้นล่าง ซึ่งเป็นลักษณะที่สืบทอดมาจากวรรณกรรมเพื่อชีวิต ปัญหาที่คนใช้ชีวิตในสังคมเมืองต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็นการเอารัดเอาเปรียบ ความยากจน ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด ปัญหาการละเลยการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ ปัญหาการคอร์รัปชันของนักการเมือง ปัญหาการบิดเบือนข่าวสารของสื่อ ที่เป็นการเอารัดเอาเปรียบโดยคนชนชั้นปกครองที่มีอำนาจใช้สื่อในการควบคุม รวมถึงความบกพร่องในจรรยาบรรณของสื่อ เป็นต้น

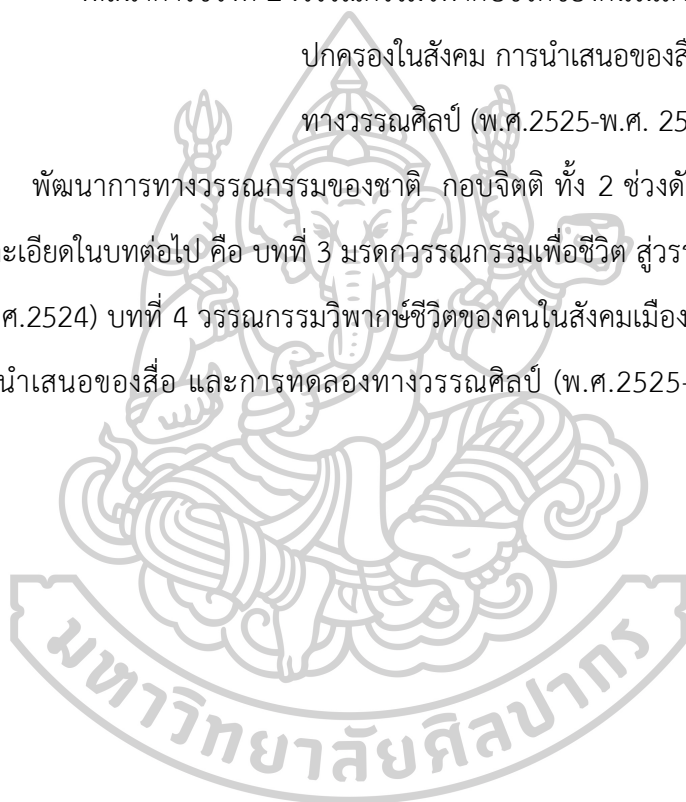
ขณะที่ด้านกลวิธีการประพันธ์ หากมองในแง่ของพัฒนาการจะเห็นว่าเป็นการกล่าวถึงเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นเพื่อชีวิต หรือกล่าวถึงความ เป็นสังคมนิยม หรือการสะท้อนปัญหาสังคม ด้วยกลวิธีที่แตกต่างกันออกไป จนอาจกล่าวได้ว่า รูปแบบที่ได้รับการพัฒนาให้มีความแปลก ใหม่ อยู่เสมอของชาติ กอบจิตติเป็นส่วนเสริมสำคัญที่ทำให้เนื้อหามีความน่าสนใจ ชวนให้ติดตามอ่านมากขึ้น

ด้วยเหตุดังที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงใช้เนื้อหาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งช่วงพัฒนาการทาง
วรรณกรรมในงานของชาติ กอบจิตติ โดยแบ่งเนื้อหาตามกลุ่มคน (ตัวละคร) ตามลักษณะของปัญหาที่
กล่าวไว้ในแต่ละเรื่อง จากการศึกษาในเบื้องต้นสามารถแบ่งช่วงพัฒนาการทางวรรณกรรมในงานของ
ชาติ กอบจิตติได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

-พัฒนาการช่วงที่ 1 : มรดกวรรณกรรมเพื่อชีวิต สู่วรรณกรรมแนวสร้างสรรค์
(พ.ศ.2522-พ.ศ.2524)

-พัฒนาการช่วงที่ 2 : วรรณกรรมวิพากษ์ชีวิตของคนในสังคมเมือง วิพากษ์ชนชั้น
ปกครองในสังคม การนำเสนอของสื่อ และการทดลอง
ทางวรรณศิลป์ (พ.ศ.2525-พ.ศ. 2548)

พัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ทั้ง 2 ช่วงดังกล่าวข้างต้นนี้ จะแยก
วิเคราะห์โดยละเอียดในบทต่อไป คือ บทที่ 3 มรดกวรรณกรรมเพื่อชีวิต สู่วรรณกรรมแนวสร้างสรรค์
(พ.ศ.2522-พ.ศ.2524) บทที่ 4 วรรณกรรมวิพากษ์ชีวิตของคนในสังคมเมือง วิพากษ์ชนชั้นปกครอง
ในสังคม การนำเสนอของสื่อ และการทดลองทางวรรณศิลป์ (พ.ศ.2525-พ.ศ. 2548 ตามลำดับ

บทที่ 3

มรดกวรรณกรรมเพื่อชีวิต สู่วรรณกรรมแนวสร้างสรรค์

(พ.ศ.2522-พ.ศ.2524)

“วรรณกรรมเพื่อชีวิต” ถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักภายหลังเหตุการณ์การสังหารหมู่นักศึกษาประชาชนกลางเมือง เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 จนถึงกับมีการตีความคำว่า “วรรณกรรมเพื่อชีวิต” กันใหม่ มีการตั้งคำถามเกี่ยวกับการสร้างงานของนักเขียนในกรณีความเข้าใจในสภาพเรื่องราว หรือสิ่งที่เขียนว่ามีความชัดเจน ลึกซึ้ง และรอบด้านเพียงใด โดยประเด็นที่ถูกวิจารณ์มากที่สุดคือ ความเป็น “สูตรสำเร็จ” มากจนเกินไปของวรรณกรรมเพื่อชีวิต (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2552) ซึ่ง “วรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ” ที่ใช้นี้มีความหมายตามที่สุชาติ สวัสดิ์ศรี (2548) กล่าวไว้ คือ วรรณกรรมเพื่อชีวิตที่มีเนื้อหาและรูปแบบซ้ำซาก ขาดชั้นเชิงทางวรรณศิลป์ กลายเป็นความเบื่อหน่าย ไม่น่าติดตาม การนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาของงานเขียนแนวเพื่อชีวิตเริ่มไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เป็นอยู่ จนถูกเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ซ้ายน้ำเน่า” ซึ่งงานเขียนเพื่อชีวิตดังกล่าวมีลักษณะตามแนวคิดของทีปกร (2515) ว่าศิลปะใช้เพื่อเปิดเผยความอัปยศของชีวิตที่เป็นอยู่จริง เพื่อปลุกเร้าให้แก้ไขให้เกิดความดีงาม ซึ่งเคยเสนอไว้ในหนังสือ ศิลปะเพื่อชีวิตศิลปะเพื่อประชาชน การเรียกร้องในประเด็นดังกล่าวทำให้วรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงกลางทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา มีการปรับเปลี่ยนตัวเองให้มีความเป็นสูตรสำเร็จน้อยลง จึงเกิดการทดลองรูปแบบการนำเสนอใหม่ๆ มีการปรับเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่มีลักษณะซับซ้อนมากขึ้น

ในขณะนั้น นิตยสาร **โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น** ซึ่งมีสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นบรรณาธิการ ได้เป็นเวทีสำคัญในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อีกทั้งมีการเชิญชวนให้นักเขียนทั้งเก่าและใหม่เขียนเรื่องสั้นส่งให้บรรณาธิการและกองบรรณาธิการคัดเลือกเพื่อตีพิมพ์ลงนิตยสารเล่มดังกล่าว ซึ่งได้รับการตอบรับ และความนิยมจากทั้งนักเขียน นักวิจารณ์ ตลอดจนนักอ่านเป็นอย่างดี

สุชาติ สวัสดิ์ศรี จึงเป็นเสมือนผู้เปิดประตูบานใหม่ให้แก่วรรณกรรมเพื่อชีวิต โดยการสร้างมาตรฐานคุณภาพใหม่ให้กับวรรณกรรมเพื่อชีวิต โดยเน้นย้ำเรื่องบทบาทของวรรณศิลป์ โดยยังคงเนื้อหาเชิงสังคมแบบเพื่อชีวิตเอาไว้ ดังที่เขาเคยกล่าวว่า “**วรรณกรรม คือ ชีวิต**” อันหมายถึงในแง่ของการทำงานวรรณกรรม เป็นการแสวงหาสัจจะของผู้สร้างงานระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเจตนามุ่งมั่น

เพื่ออุดมคติ หรืออุดมการณ์ใดก็ตาม การงานนั้นๆจะต้องมีชีวิตในชั้นงานเสียก่อน มันจึงจะมีพื้นที่ไปรับใช้ศิลปะ และวรรณกรรมต้องรับใช้ตัวของมันเองก่อน มันจึงจะมีพื้นที่อยู่ในชีวิตทางสังคม (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2548: 257) นอกจากนี้ สุชาติยังให้ความหมายของวรรณกรรมว่า “**วรรณกรรม คือ วรรณศิลป์**” ซึ่งวรรณศิลป์ในความหมายของสุชาติ สวัสดิ์ศรีจะต้องมีความหลากหลายในด้านภาษา วรรณศิลป์คือศิลปะการใช้ภาษา อันหมายถึงทั้งรูปแบบและเนื้อหาที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเขียนบทความ จดหมาย บทกวี นวนิยาย คอลัมน์ ล้วนต้องมีศิลปะในการใช้ภาษาทั้งสิ้น (สุเจเน, 2548 : 225) ซึ่งการให้ความสำคัญกับวรรณศิลป์ที่มากขึ้นนี้ไม่ได้จำเพาะอยู่แต่เรื่องการใช้ภาษา แต่มีส่วนทำให้รูปแบบของวรรณกรรมเกิดความสร้างสรรค์มากขึ้นด้วย สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นภายใต้ความปรารถนาของบรรณาธิการโลกหนังสือที่จะเห็นวงการวรรณกรรมก้าวรุดหน้าต่อไปด้วยพลังและความริเริ่มใหม่ๆ ไม่ยึดติดอยู่เพียง “สูตรสำเร็จ” อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการกอบโกยผลประโยชน์บนขยะทางถ้อยคำ (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2523: ความเข้าใจ จากบรรณาธิการ) วาทกรรม “วรรณกรรม คือ วรรณศิลป์” และ “วรรณกรรม คือ ชีวิต” จึงได้กลายเป็นเสมือนหลักใหญ่ใจความสำคัญของสุชาติ สวัสดิ์ศรี ยึดเป็นเกณฑ์ในการคัดสรรเรื่องสั้น “คุณภาพ” มาตีพิมพ์ลงในนิตยสาร *โลกหนังสือ*

ชาติ กอบจิตติ เป็นหนึ่งในนักเขียนหน้าใหม่ในช่วงเวลานั้นที่แจ้งเกิดท่ามกลางกระแสการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักถึงการหาทางออกจากความเป็นสูตรสำเร็จของวรรณกรรมเพื่อชีวิต เรื่องสั้นเรื่อง *ผู้แพ้* ของเขาได้รับรางวัลช่อการะเกด” (Karaked Prize) และได้รับการตีพิมพ์ลงในนิตยสาร *โลกหนังสือ ฉบับเรื่องสั้น ชุด คลื่นหัวแดง* นับเป็นจุดเริ่มต้นเส้นทางวรรณกรรมของเขาที่ทำให้ชื่อของ **ชาติ กอบจิตติ** เป็นที่รู้จักไปในวงกว้างในฐานะนักเขียน ยังผลให้ในเวลาต่อมา ชาติได้ผลิตวรรณกรรมเรื่องอื่นๆอีกหลายเรื่อง เช่น *หนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่อง ทางชนะ* *นวนิยายเรื่อง จนตรอก* *นวนิยายเรื่อง คำพิพากษา* *หนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่อง มีดประจำตัว* ฯลฯ ซึ่งผลงานของเขาได้รับความสนใจจากทั้งนักเขียน นักอ่านและนักวิจารณ์อย่างมาก โดยเฉพาะในแวดวงการวิจารณ์วรรณกรรม ผลงานวรรณกรรมหลายเรื่องของชาติ กอบจิตติ ถูกหยิบยกมาวิจารณ์อย่างกว้างขวางด้วยเนื้อหาและรูปแบบในงานของ ชาติ กอบจิตติ ที่ไม่เพียงแต่มีความสอดคล้องกันอย่างดี แต่วรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ มีความสร้างสรรค์ แปลกใหม่ ไม่ซ้ำซาก ตอบโจทย์ที่ว่า “วรรณกรรมคือ วรรณศิลป์” ที่ไม่ละทิ้งประเด็น “วรรณกรรม คือ ชีวิต” ของบรรณาธิการสุชาติ สวัสดิ์ศรีได้เป็นอย่างดี วรรณกรรมของเขาจึงเป็นเสมือนตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในการทำให้วรรณกรรมหลุดพ้นจาก

ความเป็นขายน้ําเนา ก้าวออกจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิม สู่ความเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิต มาตรฐานคุณภาพใหม่ที่มีลักษณะสร้างสรรค์ อันเป็นรอยต่อสำคัญของพัฒนาการวรรณกรรมไทย

วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ แสดงให้เห็นกระบวนการสืบทอด การปรับ และการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมเพื่อชีวิตได้อย่างชัดเจนตั้งแต่ผลงานในช่วงแรกๆของเขา ในบทนี้ ผู้วิจัย จึงเสนอให้เห็นพัฒนาการทางวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติในช่วงแรก ซึ่งสัมพันธ์กันกับพัฒนาการของวรรณกรรมเพื่อชีวิต โดยวิเคราะห์เนื้อหา และรูปแบบจากเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติ ที่ปรากฏในช่วง พ.ศ. 2522- พ.ศ.2524 ได้แก่ เรื่องสั้นเรื่อง **ผู้แพ้ ทางชนะ สายสร้อย เสมือนพี่น้อง เคียรขาด** (อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด **ทางชนะ**) นวนิยายเรื่อง **จนตรอก** เรื่องสั้นเรื่อง **พุ่มนี้ ผลตอบแทน ศาลเจ้าแม่ หมาติดแก๊ง คนไร้ค่า ช็อบบูน** (อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด **मितประจําตัว**) และนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** รวมทั้งสิ้น 13 เรื่อง ผู้วิจัยจัดให้เนื้อหาในเรื่องสั้นและนวนิยายที่กล่าว มาเป็นพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ช่วงที่ 1: มรดกวรรณกรรมเพื่อชีวิต สู่วรรณกรรมแนวสร้างสรรค์ (พ.ศ.2522-พ.ศ.2524) ตามลักษณะการแบ่งช่วงของพัฒนาการที่อิงกับเนื้อหาดังที่กล่าวไว้ในตอนท้ายของบทที่ 2 การนำเสนอเน้นให้เห็นว่า ผลงานเหล่านี้มีความสำคัญในฐานะรอยต่อของพัฒนาการในวรรณกรรมไทยที่แสดงให้เห็นการสืบทอด ปรับ และเปลี่ยนจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบสูตรสำเร็จมาสู่วรรณกรรมเพื่อชีวิตมาตรฐานคุณภาพใหม่อันเป็นที่มาของวรรณกรรมสร้างสรรค์ในเวลาต่อมา ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ภาพรวมสังคมไทยในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2522- พ.ศ.2524) และ วรรณศิลป์ในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2522- พ.ศ. 2524) ดังนี้

3.1. ภาพรวมสังคมไทยในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2522- พ.ศ.2524)

ลักษณะสำคัญในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ คือ การนำเสนอความไม่เท่าเทียมกันของ คนในสังคมเช่นเดียวกับวรรณกรรมเพื่อชีวิตตามแนวคิดของทศปกร แต่ลักษณะที่ต่างไป คือ คู่ต่อสู้ เปลี่ยนไป ความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นไม่ได้กล่าวถึงอุดมการณ์ทางการเมืองเลย ศัตรูทางการเมืองหมด ไป กลายเป็นศัตรูทางสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ความเป็นสมัยใหม่ และระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้ามา แทนที่ โดยเฉพาะอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจที่มีเงินเป็นตัวตั้ง เข้ามากำหนดบทบาททางชนชั้นในสังคม ทำให้สังคมเกิดความไม่เท่าเทียมกัน จนเกิดเป็นสังคมที่มีการแบ่งชนชั้น ซึ่งเป็นชนชั้นทางเศรษฐกิจ จุดนี้

เป็นจุดร่วมกันได้กับแนวคิดเพื่อชีวิตแบบเก่าที่ต้องการกำจัดชนชั้นทางสังคม และเรียกร้องให้เกิดความเท่าเทียมกันทางศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่ควรจะมีอย่างทัดเทียมกัน

ในส่วนเนื้อหาของพัฒนาการช่วงที่ 1 ซึ่งครอบคลุมวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ระหว่าง พ.ศ.2522- พ.ศ.2524 นี้ มุ่งเน้นนำเสนอเรื่องปากท้องของประชาชนอันมีเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด นำเสนอสังคมที่มีการเอาวัดเอาเปรียบกันเป็นทอดๆตามการลดหลั่นของอำนาจของคนในสังคม ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านของสังคมชนบทไปสู่สภาพความเป็นสังคมเมืองแบบทุนนิยม เสมือนภาพปริามิตที่คนอยู่บนยอดสุดได้ประโยชน์สูงสุดจากคนที่อยู่ส่วนฐานของสังคม เนื้อหาช่วงแรกนี้แบ่งเป็นประเด็นหลักๆได้ 3 ประเด็น ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบท สังคมเมืองกับความเจริญที่ไม่พัฒนา การเอาวัดเอาเปรียบกันในสังคม และศักดิ์(ศรี)และสิทธิ์ของความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1. การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบท

ความเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจของไทยปรากฏชัดเจนในช่วงที่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นับแต่สงครามเกาหลีเป็นต้นมาโลกก็ก้าวเข้าสู่สองทศวรรษแห่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการค้าของโลกที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ปริมาณความต้องการสินค้าของโลกขยายตัวสูงตลอดทศวรรษ 2490 ถึงปลายทศวรรษ 2510 ทุนของประเทศต่างๆ เคลื่อนย้ายระหว่างประเทศมากขึ้น และสหรัฐอเมริกาเองก็มีการขยายฐานอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศกว้างออกไป สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเคอร์, 2539: 215 –216) เมื่อเกิดการขยายตัว มีอัตราการจ้างงานสูงขึ้น ชนบทบางส่วนอพยพเข้าเมือง เปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรไปเป็นลูกจ้างแรงงาน เขตอุตสาหกรรมต่างขยายออกไปยังตัวเมืองรอบนอก แปรเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรมให้กลายเป็นเขตอุตสาหกรรม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความเป็นเมืองได้เข้าไปแทนที่ชนบท เมื่อความเป็นเมืองเข้ามายังชนบทย่อมนำเอาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามาด้วย การแลกเปลี่ยนซื้อขายย่อมมีเงินเป็นตัวแปรสำคัญ ทุนนิยมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมของชนบท

การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทที่เมืองรุกคืบเข้ามาจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่นักเขียนแนวเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จมักนำมาใช้นำเสนอเพื่อชี้ให้เห็นถึงพิษภัยของเมืองที่เข้ามาทำลายชนบท ด้วยสภาพของสังคมสมัยใหม่ที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วย่อมกระทบถึงสังคมชนบทด้วย ชนบทไม่อาจเลี่ยงการหลงไหลเข้ามาของเมืองได้ ดังนั้น เมื่อความเป็นเมืองเข้ามาแทนที่ย่อมทำลายภาพของชนบทไป

หมดสิ้น ทั้งในแง่ของการเข้ามาเปลี่ยนแปลงสภาพของชนบท หรือวิถีชีวิตของชาวชนบท สภาพความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยม ทศนคติ ตลอดจนจิตใจของคนในชนบทด้วย ชนบทจึงเสมือนว่าล่มสลายลงตามทัศนะของนักเขียนเหล่านั้น ความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทจึงถูกกล่าวถึงมากในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ

วรรณภา สวัสดิ์ศรี หรือที่คุ้นเคยกันดีในนามปากกา ศรีดาวเรือง เริ่มต้นงานเขียนด้วยเรื่องสั้น *แก้วหยดเดียว* และผลงานนี้ได้ผ่านการพิจารณาและลงตีพิมพ์ในหนังสือ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม ในพ.ศ. 2518 ทำให้เป็นที่รู้จักในแวดวงวรรณกรรมอย่างกว้างขวาง ศรีดาวเรือง จึงเป็นนักเขียนเพื่อชีวิตคนหนึ่งทำงานเขียนเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้อ่าน ศรีดาวเรืองได้เสนอประเด็นความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทนี้เสมือนเป็นการบันทึกภาพไว้ในวรรณกรรมของเธอหลายเรื่อง ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง *สองมือเรามีแรง* ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือพิมพ์อริปไตย ฉบับวันที่ 20-22 มกราคม 2519 เสนอให้เห็นภาพวิถีชีวิตในชนบทที่ทุนนิยมกำลังเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนชนบท ดังข้อความที่ว่า

บ้านยายอุ๊ดริมคลอง เป็นแหล่งรับซื้อปลาช่อนจากคนหาปลา ทำปลาเค็มส่งขายกรุงเทพฯ ใครเอาปลามาขายเท่าไรยายอุ๊ดรับซื้อหมด แต่ซื้อตามราคาของแก ซึ่งลดหลั่นลงจากตลาดเล็กน้อย คนยากจนแถบทางรถไฟมักขันอาสาทำปลาให้ยายอุ๊ดทุกวันๆไม่ต่ำกว่าสิบคน เพื่อแลกกับการมีสิทธิ์ได้หัวปลาติดพุงรวมทั้งกระดูกกลาง คนทำปลานั่งล้อมวง มีเขียงและมีดประจำตัว พอปลาถูกเหจากตะกร้าลงกลางวง ทุกคนแย่งกันทุบหัวปลาแสดงความเป็นเจ้าของจับจองกันจ้าละหวั่น...ขอตเกล็ดตัดหัว แรกกลาง... ตัวใหญ่แร่เอากระดูกกลางออก แหว่งเป็นริ้วๆ ทำปลาสี่ปลาห้าแล้วแต่ขนาดของปลา จำพวกตัวเล็กกลายเป็นปลากล้วย ปลาแบ เจ้าของแผงสองสามคนจะคอยกระเตียดกาละมังเก็บปลาที่ทำแล้วไปเคล้าเกลือหมักเก็บ บ้างเอาปลาที่หมักแล้วคืนหนึ่งออกไปล้างน้ำโดยใส่ตะกร้าใหญ่แช่ลงในคลอง เขย่าๆให้เกล็ดและเมือกควาออกหมดแล้วจึงนำไปตากแห้ง

วิธีตัดหัวปลาจะต้องให้พุงติดไปด้วย ถ้าหัวใหญ่ แม่จะเอาตอกร้อยเป็นพวงให้จับหัวไปขายที่ตลาด สำหรับหัวเล็ก รวมทั้งกระดูกกลางของปลาตัวใหญ่ แม่จะเอากลับไปต้มแกง หากมีมากแม่จะผ่าซีกใส่เกลือ ตากแดดแห้งแล้วร้อยเป็นพวงแขวนเก็บไว้ต้มใบมะขามอ่อน

(สองมือเรามีแรง, 2546: 89)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่มีมากเพียงพอเลี้ยงคนในสังคมชนบทให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ เป็นสังคมที่อยู่ได้ด้วยตัวเองจากทรัพยากรที่มีอยู่ แต่จากการที่ระบบทุนนิยมเริ่มมีอิทธิพลกับสังคมชนบทมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไป เงินเป็นสิ่งที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนซื้อขายที่สำคัญ วิถีชีวิตชนบทได้เปลี่ยนไปจากการรู้จักพึ่งพาตัวเองหาเลี้ยงชีพจากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ การเป็นสังคมแห่งการแบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน กลายเป็นสังคมแห่งการแข่งขันกันทำมาหากินเพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน การหาปลาเพื่อยังชีพ ได้แปรเปลี่ยนไปเป็นการหาปลาเพื่อขายให้แก่นายทุน บ้างก็เปลี่ยนอาชีพจากคนหาปลาไปเป็นลูกจ้างเพื่อให้ได้ค่าจ้างที่ตอบแทนมาเป็น “เงิน” ในอีกมุมมองหนึ่ง การหาปลาในปริมาณมากเพื่อนำไปขายให้แก่นายทุนเป็นการผลาญทรัพยากรของชนบท เป็นการที่นายทุนดึงทรัพยากรจากชนบทเข้าไปหล่อเลี้ยงเมือง สิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ทุนนิยมมีส่วนอย่างมากในการเข้ามาเปลี่ยนวิถีของชนบท

ชาติ กอบจิตติ เป็นนักเขียนคนหนึ่งที่ยังคงสืบทอดลักษณะความเป็นเพื่อชีวิตของการนำเสนอประเด็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทไว้ในเรื่องสั้นและนวนิยายที่ปรากฏในช่วง พ.ศ. 2522 - พ.ศ.2524 อันเป็นผลงานช่วงแรกของเขา วรรณกรรมของเขาในช่วงนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นเมืองที่เป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และมีความเจริญทันสมัยกำลังรุกคืบเข้าไปยังชนบทจนสร้างผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งต่างๆในชนบท

จากการศึกษาวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติพบว่า การไหลบ่าเข้ามาของเมืองทำให้ลักษณะของชนบทค่อยๆเปลี่ยนไปจนท้ายที่สุดมีสภาพไม่ต่างจากเมือง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วิถีชีวิต ตลอดจน ความเสื่อมของศีลธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.1.1. ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งสังเกตได้ง่ายและแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภายหลังการเข้ามาของความเป็นสังคมเมือง ลักษณะความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ชาติ กอบจิตติ อธิบายไว้ในเรื่องสั้นและนวนิยายแต่ละเรื่องของเขาในช่วงนี้เน้นให้เห็นภาพของความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมชนบทในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชนบทปรากฏในหนังสือรวมเรื่องสั้น **ทางชนะ** ซึ่งประกอบด้วยเรื่องสั้นเรื่อง **ผู้แพ้ ทางชนะ สายสร้อย เสมือนพี่น้อง** และ **เคียรขาด** ที่ถึงแม้จะเป็นการรวมเรื่องสั้นไว้ในหนังสือเล่มเดียวกัน แต่เรื่องสั้นทุกๆเรื่องนี้อาจร้อยต่อกันได้เป็นเรื่องเดียวกันโดยอาศัยเรื่องราวของตัวละคร และฉาก

เป็นตัวเชื่อมโยง เรื่องราวในหนังสือรวมเรื่องสั้น **ทางชนะ** นำเสนอให้เห็นวิถีชีวิตของตัวละครหลัก 2 ตัวที่ถูกเล่าผ่านวันเวลาดั้งแต่เด็กจนโต คือ ตัวละคร โด่ง และ พิทยา ที่เติบโตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่เขาอาศัยอยู่ หนังสือรวมเรื่องสั้น **ทางชนะ** แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงด้านการคมนาคม ในเรื่องสั้นเรื่อง **ผู้แพ้** ตัวละครทั้ง โด่ง และ พิทยา ยังเป็นเด็ก ยังคงใช้การเดินทางทางน้ำเป็นหลัก ชาวบ้านเดินทางโดยเรือไม้บ้าง เรือยนต์บ้างตามแต่ฐานะของแต่ละบ้าน ดังความที่ว่า ...น้ำในคลองไหลขึ้นเอื่อยๆ พัดพาออสวะไหลไปตามน้ำ เรืออีแปะลำหนึ่งพายทวนน้ำขึ้นไปทางวัด ในเรือลำนั้นมีเด็กนักเรียนชายหญิงสองคนช่วยกันพายมุ่งไปสู่โรงเรียน เรือหางยาววิ่งรับคนไปสถานีรถไฟเบาเครื่องให้...(ผู้แพ้, 2552: 25) หรือที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง **ทางชนะ** ว่า ตั้งแต่ น้องได้เข้าโรงเรียน บวกก็ไม่ได้นั่งเรือยนต์ลำนั้นอีก เขาอาศัยเรือที่บ้านพายไปกับน้องทุกวัน ซึ่งมักจะถึงโรงเรียนก่อนเรือยนต์รับส่งทุกครั้ง... (ทางชนะ, 2552: 54) ขณะที่ในเรื่องสั้น **เสมือนพี่น้อง** ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ตัวละครทั้งสองตัวเติบโตแล้ว เริ่มมีการใช้เรือเหล็กซึ่งเปลี่ยนไปตามความนิยมในการค้าขายทรายที่เปลี่ยนจากการขายทรายหยาบมาเป็นการขายทรายถม ดังข้อความที่ว่า

และแล้วการเปลี่ยนแปลงก็เริ่มอีกครั้งในอาชีพของชาวเรือ มีคนคุยถึง ทรายถมซึ่งใช้ถมที่หรือถมเพื่อทำถนนหรือบ่อบึงต่างๆ ที่เจ้าของต้องการให้กลายเป็น พื้นดิน แม้ว่าราคาของทรายถมจะถูกกว่าทรายหยาบก็ตาม แต่สิ่งล่อใจยังมีอีกหลาย อย่าง เช่น ทรายถมสามารถขายได้เร็วกว่า ขึ้นล่องก็สะดวก เพราะใช้แม่น้ำ เจ้าพระยาเป็นเส้นทาง เมื่อเทียบระยะกันแล้ว ประมาณได้ว่า ค่าทรายหยาบหนึ่ง เที่ยว ทรายถมจะได้สองเที่ยวเป็นอย่างน้อย และเรือที่ใช้บรรทุกทรายนั้นสามารถต่อ ให้ใหญ่กว่าได้สามถึงสี่เท่า การล่องเรือก็ไม่ต้องถือท้ายเพียงแต่ตั้งพังงาไว้ให้ตรง เท่านั้น ผิดกับการเดินเรือในลำคลองเล็กๆซึ่งต้องคอยระวังเหมือนเช่นเส้นทางบรรทุก ทรายหยาบ...ยังไม่หยุดแค่นั้น เรือที่ต่อใหม่เริ่มเปลี่ยนเป็นเรือเหล็ก ซึ่งไม่ต้องกังวล ถึงรอยรั่วเหมือนเช่นเรือไม้และไม่ต้องคอยระวังมากนักเมื่อเรือกระแทกกัน แต่สำคัญ กว่านั้นคือ มันสามารถหอบเอาทรายจากอยุธยามากรุงเทพฯได้ที่ละมากๆ

(เสมือนพี่น้อง, 2552: 95-96)

ต่อมาในเรื่องสั้น **เคียรขาด** เริ่มมีการตัดถนนเข้ามาในหมู่บ้าน จากที่มีแต่การคมนาคมทางน้ำ ก็เริ่มเปลี่ยนมามีการคมนาคมทางบก มีรถยนต์วิ่ง การเดินทางเข้าออกหมู่บ้านจึงสะดวกมากขึ้นตามไปด้วย ดังข้อความที่ปรากฏว่า ...หลวงลุงพรเดินกลับภูมิตามทางเดิม แกนึ่งถึงครั้ง เมื่อห้าปีก่อนตอนที่เมียแก่ตายและแกวชนั้นไม่เคยมีขโมยในละแวกนี้เลย โดยเฉพาะที่วัด หลังจาก

ถนนตัดผ่านได้ไม่ถึงปี สิ่งที่ไม่เคยเกิดขึ้นกับวัดก็เกิดขึ้น (เศียรขาด, 2552: 121) จากตัวอย่างเหล่านี้ แสดงให้เห็นความเจริญทันสมัยต่างๆที่ค่อยๆเข้ามาเปลี่ยนแปลงทัศนียภาพและวิถีชีวิตที่เคยมีการสัญจรทางน้ำ ในคูคลอง เปลี่ยนมาเป็นแม่น้ำ จากแม่น้ำกลายเป็นถนน มีการเปลี่ยนแปลงยานพาหนะต่างๆตามความเจริญที่มีเข้ามา จากเรือไม้ เป็นเรือแจว จากเรือแจว เป็นเรือเหล็กที่ไม่ได้มีไว้เฉพาะบรรทุกเพียงคน แต่ยังประโยชน์ในการบรรทุกสินค้าเป็นสำคัญด้วย

ทุนนิยมทำให้สภาพของวิถีชีวิตเปลี่ยนไป ด้วยคนในสังคมไม่ได้มุ่งเฉพาะเรื่องการใช้ชีวิต หากแต่ให้ความสนใจเรื่องของเงินมากขึ้น เงินจึงเริ่มเป็นตัวแปรสำคัญในการใช้ชีวิต ตลอดจนสิ่งของต่างๆ หรือสิ่งใดก็ตามที่เอื้ออำนวยต่อความสะดวกเพื่อให้ได้มาซึ่งจำนวนเงินที่มากขึ้น ดังที่มีการเปลี่ยนลักษณะของเรือขนทรายให้เป็นเหล็กและมีความกว้างมากขึ้น เพื่อที่ในครั้งหนึ่งๆเกิดความคุ้มค่าในการลงทุนและการขนส่ง นอกจากนี้ ปัจจัยด้านเวลา คือสิ่งสำคัญที่กำหนดปริมาณของทุนด้วยการเดินทางด้วยเรือแจวอย่างเดิมที่แสนจะชักช้าอ้อยอิ่ง ไม่ตอบสนองต่อความต้องการในการรวบรวมทุนอย่างรวดเร็ว เรือยนต์จึงเป็นสิ่งที่เข้ามาแทนที่เรือแจวอย่างเลี่ยงไม่ได้ เพราะด้วยขนาดเรือที่ใหญ่สามารถบรรจุกองหรือสินค้าได้จำนวนมากกว่า ด้วยความเร็วในการเคลื่อนที่ที่สูงกว่าเรือแจวทำให้จำนวนรอบในการรับส่งผู้โดยสารหรือสินค้าต่อวันทำได้มากกว่า และด้วยลักษณะของเรือยนต์นั่นเองที่ทำลายวิถีของเรือแจวอย่างสิ้นเชิง เพราะเรือยนต์มีความเร็วมาก แรงคลื่นจากความเร็วของเรือยนต์ย่อมกระทบต่อเรือแจวที่ลำเล็กกว่า ด้วยแรงคลื่นที่ไม่มีมีความปราณีแก่เรือเล็กทำให้ในที่สุดแล้วเรือเล็กก็ไม่สามารถร่วมใช้เส้นทางโดยสารเดียวกันได้ และยิ่งปริมาณของเรือยนต์มากขึ้นเท่าใด เรือแจวลำเล็กๆ ก็ยิ่งหายไปมากเท่านั้น จนในที่สุดก็หมดไปจากลำคลองเหลือไว้แต่เพียงเรือยนต์ด้วยกันเองเท่านั้น

ความสะดวกรวดเร็วของการคมนาคม และการขนส่งมีมากเท่าใด ภาพของการตั้งทรัพยากรจากชนบทก็ซัดขึ้นตามไปด้วยมากเท่านั้น การตั้งทรัพยากรจากชนบทเป็นไปเพื่อนำไปหล่อเลี้ยงเมือง เพราะเมืองเป็นพื้นที่ของแหล่งที่พักอาศัย ไม่มีทรัพยากรธรรมชาติแบบชนบทที่ยังมีแหล่งทรัพยากรสมบูรณ์ เมืองจึงเข้ามาหาผลประโยชน์จากชนบทในรูปแบบของนายทุน ในส่วนนี้คือผลต่อเนื่องจากการที่เมืองได้สร้างสาธารณูปโภคด้านการคมนาคมให้แก่ชนบทนั่นเอง การเข้ามาของนายทุนอาจสร้างงานสร้างอาชีพให้แก่ชาวชนบทบางส่วนที่ผันตนเองจากเกษตรกรไปเป็นลูกจ้างแรงงานเพื่อช่วยนายทุนในการขนย้ายทรัพยากรกลับไปยังเมือง แต่นั่นหมายความว่า ชาวชนบทอีกกลุ่มที่ยังต้องใช้ชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติกลับถูกแย่งชิงเอาทรัพยากรที่จำเป็นของพวกเขาไป ดังเช่น

ในเรื่องสั้น *เสมือนพี่น้อง* ได้บรรยายถึงการเข้ามาของนายทุนที่มั่งคั่งธุรกิจเรือทราย ซึ่งจุดประสงค์คือการขนเอาทรายจากจังหวัดอยุธยาเพื่อนำไปส่งที่กรุงเทพฯ

...ยังไม่หยุดแค่นั้น เรือที่ต่อใหม่เริ่มเปลี่ยนเป็นเรือเหล็ก ซึ่งไม่ต้องกังวลถึงรอยร้าวเหมือนเช่นเรือไม้และไม่ต้องคอยระวังมากนักเมื่อเรือกระทบกัน แต่สำคัญกว่านั้นคือ มันสามารถหอบเอาทรายจากอยุธยามากรุงเทพฯ ได้ทีละมากๆ และก็เริ่มมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นอีกเมื่อบริษัทก่อสร้างถนนบริษัทหนึ่งต้องการจะมีทุกอย่างเกี่ยวกับทรายถมนี้ไว้ในกิจการ นับตั้งแต่ทำขึ้นทราย เรือดูดทรายและเรือเหล็กบรรทุกทรายจำนวนหลายลำ ทั้งนี้เพื่อหวังผลกำไรเพิ่มขึ้น สิ่งซึ่งจะขาดเสียมิได้คือลูกจ้างประจำเรือโดยตกลงจ่ายค่าแรงกันเป็นเดือน ให้คนที่รับผิดชอบหาคนมาช่วย แล้วแบ่งค่าแรงกันเอง

(เสมือนพี่น้อง, 2552: 95-96)

เมื่อนายทุนต้องการกำไรมากขึ้น สิ่งก็ตามมาคือการลงทุนที่มากขึ้นทั้งในด้านของอุปกรณ์อย่างเรือทราย แต่ด้วยเรือไม้สามารถไปขนทรายเองได้ แรงงานคนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในเงื่อนไข และแรงงานที่จะต้องทำงานเพื่อดึงเอาทรัพยากรไปเปลี่ยนเป็นทุนให้แก่นายทุนก็ไม่ใช่ใครอื่น หากแต่เป็นชาวบ้านในละแวกเดียวกันนั่นเอง จากสิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านได้ผลประโยชน์เพียงน้อยนิด คือ ค่าจ้างจากการทำงานให้นายทุน ขณะที่คนที่ได้ประโยชน์สูงสุดคือนายทุนที่เข้ามาดึงทั้งทรัพยากรและแรงงานคนไปจากชนบท

นอกจากในด้านการคมนาคมแล้ว ในส่วนของสิ่งปลูกสร้างก็เปลี่ยนไป ในนวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* แม้แก่นเรื่องหลักจะเป็นเรื่องความยุติธรรมในสังคมที่ตัวละครหลักเช่นฟักถูกคนในสังคมเดียวกันกล่าวหาว่าเอาแม่เลี้ยงมาเป็นภรรยา สร้างความกดดันให้กับฟักจนนำไปสู่ความตายของตัวละครในตอนจบ อย่างไรก็ตาม นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงความเป็นชนบทที่กำลังเปลี่ยนไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามลักษณะของความเป็นเมืองได้อย่างชัดเจน เพราะตลอดเรื่องของ *คำพิพากษา* ได้สอดแทรกแสดงให้เห็นว่าความเจริญต่างๆ ที่เข้ามาในชนบทล้วนส่งผลต่อวิถีชีวิตสภาพความเป็นอยู่ รวมถึงสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของชาวชนบทด้วย ดังจะเห็นได้จากทัศนียภาพของตำบลที่เริ่มเปลี่ยนไปตามการรับเอาค่านิยม วิธีคิด การใช้ชีวิตแบบคนเมืองมาอย่างที่ไม่รู้ตัว ดังความว่า

ทรงบ้านหลังนี้ผิดแผกกับบ้านหลังอื่นๆ ของคนในตำบล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรือนไทย ว่ากันว่าครูใหญ่เอาแบบมาจากกรุงเทพฯ ในตอนลงมือก่อสร้างแลถึงกับคอยดูช่างอยู่เกือบตลอดเวลา ตอนนั้นเป็นช่วงปิดเทอมปลายพอดี พ่อของฟักยังบอกให้ฟักมาร่วมช่วยอีกแรงหนึ่ง บ้านหลังนี้ค่อยๆ ออกเงยขึ้นท่ามกลางความประหลาดใจ

ของคนในตำบล คนแก่ๆที่ไม่เคยเห็นบ้านทรงนี้ต่างเวียนมาแวงดูด้วยความสงสัย ต่างคาดคะเนกันถึงรูปร่างมันว่าจะออกมาอย่างไร ในที่สุดเมื่อบ้านหลังนี้เสร็จลงจึงมีชื่อเรียกติดปากกันว่า ‘บ้านทรงสมัย’(ใหม่)

(คำพิพากษา, 2547: 127-128)

การนำแบบบ้านจากกรุงเทพฯเข้ามาสร้างในหมู่บ้านของครูใหญ่แม้ว่าจะจะเป็นแบบบ้านสมัยใหม่หลังแรก แต่ก็สร้างความสนใจให้แก่คนในตำบลได้ไม่น้อย เพราะทรงของบ้านมีความแปลกใหม่ต่างไปจากบ้านหลังอื่นๆในตำบล บ้านของครูใหญ่หลังนี้จึงเป็นเสมือนต้นแบบที่ทำให้ลักษณะความเป็นเมืองแพร่หลายออกไป เช่นเดียวกันกับการจัดสวนในบ้านอย่างคนเมืองที่เริ่มกระจายความนิยมไปยังบ้านหลังอื่นๆในตำบล

ครูใหญ่เดินนำมาหยุดอยู่ที่บ่อเล็กๆริมกำแพง ในบ่อนั้นมีใบบัวลอยปริ่มๆน้ำ ติดกอบัวมีนกกะยางสีขาวทำด้วยปูนปั้นยืนอยู่สองตัว ตัวหนึ่งจุ่มจะงอยปากสีเหลืองลงในน้ำ ตรงเกาะกลางบ่อเป็นเนินขึ้นมาปลูกต้นตะโกตัดต้นเล็กๆสองต้น วางก้อนหินขนาดช่องไวได้ต้น เกาะกลางที่ไหลพันน้ำขึ้นมาจับกลุ่มด้วยหญ้านวลน้อยสีเขียวจจี ช่วงแคบระหว่างเกาะกับริมบ่อมีสะพานเล็กๆเชื่อมข้าม ราวสะพานมีโซ่เส้นจิวห้อยย้อยระหว่างเสา ติดกับบ่อด้านกำแพงมีกอไผ่สีสุกรายล้อม สร้างความร่มเย็นครึ้มเขียวให้ลำธารแห่งนี้ เหล่านี้ดูเหมือนกับครูใหญ่ได้ย่อเกาะแก่งและลำธารมาวางไว้ในบ้านของแก มันเป็นรสนิยมที่เหนือชั้นกว่าคนในตำบล ไม่ว่าจะใครมาเยี่ยมเยียนก็อดที่จะเอ่ยปากชมมิได้ และดูเหมือนบ่อแบบนี้ได้เริ่มกระจายเข้าไปในบ้านของคนที่มีอันจะกินบ้างแล้วในตำบลหรือแม้แต่หลังฤดูพระปลัดโบกก็มีกับเขาด้วยเหมือนกัน

(คำพิพากษา, 2547: 128-129)

การจัดสวนเพื่อจำลองสิ่งทีธรรมชาติสร้างขึ้นไว้ภายในรั้วบ้านดังเช่นตัวอย่างข้างต้นนี้เป็นวิถีของคนเมือง ไม่ใช่วิถีที่คนชนบททำกันมาแต่เดิม เนื่องจากธรรมชาติเช่นต้นไม้ใบหญ้า แม่น้ำลำธาร เหล่านี้เป็นความคุ้นชินของคนชนบทที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิตเป็นปกติ ธรรมชาติประดิษฐ์นี้จึงเป็นวิถีคิดแบบคนเมืองที่ห่างไกลธรรมชาติแต่ต้องการที่จะใกล้ชิดกับมัน จึงคิดหาวิธีเพื่อจะได้ครอบครองเอาธรรมชาติมาเป็นของตนในแง่ที่มากกว่าความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตเพื่อผ่อนคลาย เพื่อความเพลิดเพลิน แต่สำหรับตัวละครครูใหญ่ ซึ่งอาศัยอยู่ในชนบท มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติอยู่แล้ว การจัดสวนในบ้านอย่างคนเมืองนี้จึงเป็นการเลียนแบบวิถีคิดแบบคนเมืองอีกทีหนึ่ง เพื่อแสดงความเหนือชั้นกว่าคนในชุมชนเดียวกันทั้งด้านฐานะและรสนิยม เสียงชื่นชมในรสนิยมที่ดูเหนือชั้นกว่าคนในตำบลเดียวกันนี้ยังเป็นเสมือนแรงผลักดันให้ผู้มีอันจะกินทั้งหลายในตำบลอยากแสดง

ความสามารถในการนำเอาธรรมชาติมาเป็นของส่วนตัวให้ได้ ด้วยเหตุนี้วิถีชนบทจึงค่อยๆเปลี่ยนไปตามวิถีเมืองอย่างที่คนชนบทเองไม่ทันรู้ตัว ทักษะภาพต่างๆที่เกิดขึ้นใหม่จึงเกิดจากการตกแต่งด้วยฝีมือของมนุษย์ โดยมีความต้องการของมนุษย์เป็นตัวกำหนด ดังเช่นที่ครูใหญ่ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** เลือกปลูกบ้านในที่ดินราคาแพง และเป็นตัวตั้งตัวตีในการสร้างถนนลูกรังที่ตัดผ่านหน้าบ้านของตน

บ้านครูใหญ่เพิ่งปลูกเมื่อสามปีที่แล้วนี่เอง ย้ายมาปลูกเกือบติดถนนที่ตัดผ่าน เดิมที่บ้านของแกอยู่อีกทางหนึ่ง ห่างไกลกับวัด แกคงได้ข่าวถนนก่อนคนอื่น จึงได้ซื้อที่ดินหลังวัดเตรียมไว้ ซึ่งเดิมที่ที่ตรงนั้นหาราคาแทบไม่ได้เลยเพราะเป็นเพียงป่าแสม ป่ากระสุน ครั้นพอมีข่าวว่าถนนจะเลื้อยผ่านมา ที่ดินแปลงที่ครูใหญ่ซื้อไว้กลับมีราคาขึ้นพรวดๆราวกับมีมือมีตีนตะกาย

ถนนลูกรังที่เชื่อมระหว่างถนนใหญ่กับตัววัด ครูใหญ่ก็เป็นตัวตั้งตัวตีคอยเร่งวันให้ถนนลูกรังได้เสร็จเร็วไว เพื่อความสะดวกของชาวบ้านในการเดินทางเข้าจังหวัด และเมื่อพูดถึงการเดินทางเข้าในตัวจังหวัดด้วยกันแล้ว คงไม่มีบ้านใครในตำบลนี้จะสะดวกเท่าบ้านครูใหญ่ เพราะรถสองแถวที่รับส่งคนวิ่งผ่านหน้าบ้านเลยทีเดียว ไม่มีใครอิจฉาริษยาครูใหญ่ พวกเขาพูดจากันทำนองว่า แกเป็นคนมองการณ์ไกล เป็นคนหัวดีสมกับที่เป็นครูบาอาจารย์

(คำพิพากษา, 2547: 126-127)

ตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าความต้องการความสะดวกสบาย ผลประโยชน์ต่างๆของตัวละครครูใหญ่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อที่ดิน เพราะที่ดินไม่ได้มีประโยชน์เฉพาะการเป็นที่อยู่อาศัยเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป เมื่อมีเรื่องของทุนนิยม ความสะดวกสบายในด้านสาธารณูปโภคเข้ามาเกี่ยวข้องที่ทำให้ที่ดินรกร้างกลายเป็นที่ดินที่มีราคา เรื่องของผลประโยชน์ส่วนตัว การเก็งกำไรในภายภาคหน้าจึงเป็นสิ่งที่ต้องนำมาคำนึงถึงก่อนกระทำการตัดสินใจ

นอกจากนี้ ในงานเขียนของชาติ กอบจิตติได้นำเสนอภาพของสังคมชนบทที่ถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำลายภาพของวิถีชนบทยังชีพ ให้กลายเป็นเครื่องหมายการค้า เปลี่ยนวิถีชีวิตการยังชีพแบบเรียบง่ายของชาวบ้านในท้องถิ่นให้กลายเป็น “ตลาด” ที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในชุมชนเป็นเสมือน “สินค้า” เพื่อ “ขาย” ให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติ เอาไว้ในเรื่องสั้น **หมาติดแก๊ง** โดยชาติ กอบจิตติ ได้บรรยายถึงวิถีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายของ

ชาวบ้านในชนบทที่ห่างไกลความเจริญจากเมืองผ่านตัวละคร ตาหวัง ที่เป็นคนท้องถิ่นในละแวกนั้น เมื่อแก่ตัวลงก็เลิกทำงานและใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายในแต่ละวัน

“... ตาหวังมีกระท่อมเล็กๆ อยู่ริมหาดบนเกาะแห่งหนึ่งทางภาคใต้ ที่รำลึกกันว่ามิมีะพร้าวตกที่สุดในประเทศไทย
กระท่อมของแกเป็นที่เสื่อกห้วนนอนในตอนกลางคืน มันตั้งอยู่โดดเดี่ยวสุดปลายหาด ลูกๆของแกมีบ้านอาศัยอยู่ลึกเข้าไปในเกาะ เคยชวนให้แกไปอยู่เสียด้วยกันจะได้ไม่ต้องเป็นห่วง แต่แกก็ตื้อตึงไม่ยอมไปจนลูกๆ หมดปัญญา ...”

(หมาดิดแก้ง: 2552: 64)

จะเห็นว่า ตาหวัง ใช้ชีวิตในแต่ละวันอย่างเรียบง่าย มีบ้านหลังเล็กๆ แคंपออาศัยหลับนอนได้เท่านั้น โดยที่ตาหวังไม่ทันสังเกตตั้งข้อความที่ว่า “...ในใจแกหมกมุ่นอยู่กับการไล่ตีหมา จนไม่ได้ให้ความสนใจกับกระท่อมเล็กๆที่สร้างขึ้นเรียงรายอยู่ริมหาดห่างออกไปจากบ้านแกวันระยะเป็นแนวไปสุดหาดด้านโน้น บางทีแกยังไปยื่นดูเขาปลุกกระท่อม เพียงเพื่อหวังจะดักตีหมา (หมาดิดแก้ง, 2552: 67) ดูเหมือนว่าสิ่งรอบๆตัวของตาหวังได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว กระท่อมที่สร้างขึ้นอยู่เรียงรายตามแบบกระท่อมของตาหวังได้กลายเป็นที่พักอาศัยชั่วคราวให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาที่เกาะ เกาะที่เคยมีสภาพรกร้างนี้ได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวไปเสียแล้ว

ไม่นานนักกระท่อมเหล่านั้นก็เสร็จเรียบร้อย แล้วเย็นวันต่อมา กลุ่มฝรั่งสิบกว่าคนก็เดินลงมาที่หาด มีคนไทยเดินนำทางมาด้วย ฝรั่งพวกนั้นแบกของพะรุงพะรังเป็นถุงใหญ่ๆ สีส้ม, สีเขียวบ้างอยู่บนหลังของแต่ละคน ฝรั่งบางคนนั่งกางเกงในตัวเดียว บางคนผมยาวหนวดเคราเหลืองรุงรัง ผู้หญิงก็ดูเหมือนสกปรกโทรมๆ พอกับพวกผู้ชาย ฝรั่งพวกนั้นกระจายแยกหายไปบนกระท่อมแต่ละหลัง คนเดียวบ้าง สองคนบ้าง โดยมีคนไทยที่นำทางมาเป็นคนชี้กระท่อมให้เข้าอยู่

(หมาดิดแก้ง, 2557: 67)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า แต่เดิมนั้นมีเพียงกระท่อมของตาหวังเพียงหลังเดียวที่ปลูกอยู่ริมหาด เวลาต่อมากระท่อมหลังอื่นๆเพิ่มเข้ามา และนั่นไม่ใช่การปลูกขึ้นเพื่ออยู่อาศัยเท่านั้น แต่เป็นการปลูกสร้างเพื่อรองรับเม็ดเงินจากต่างชาติ โดยใช้ความเป็นธรรมชาติ วิถีชนบทที่มีความต่างจากคนในสังคมเมืองดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาใช้บริการ จากการปลูกสร้าง “กระท่อม” อันเป็นที่พักอาศัยเพื่อการดำรงชีวิตได้แปรเปลี่ยนไปเป็นการปลูกสร้างเพื่อการค้าเรียบร้อยแล้ว ภาพบรรยากาศของเกาะที่เงียบสงบกำลังจะเปลี่ยนไปเป็นเกาะที่แออัดไปด้วยนักท่องเที่ยว พร้อมกันกับ

ภาพความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของชาวบ้านบน
เกาะด้วย

“...สุดปลายหาดอีกด้านหนึ่งเป็นโรงเตี๊ยมหลังคามุงจาก ภายในโรงเตี๊ยม
มีโต๊ะเล็กๆ ที่ตอกขึ้นหยาบๆสี่ห้าตัว ม้านั่งทำจากต้นมะพร้าวตัดแล้ววางไว้รอบๆ ที่
โรงเตี๊ยมแห่งนี้เป็นที่ประกอบอาหาร และขายของใช้เล็กๆ น้อยๆ ให้กับพวกฝรั่งที่มา
พักในกระต๊อบ ส่วนใหญ่เป็นอาหารทะเลจำพวก ปลา ปู กุ้ง หรือมีพวกผลไม้
มะพร้าว แตงโม มะละกอ ฯลฯ มันเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นริมหาดแห่งนี้...”

(หมาดิดแก๊ง: 2552: 68)

เจ้าของโรงเตี๊ยมคือตัวอย่างที่ชัดเจนของชาวบ้านที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับ
สภาพแวดล้อมของสังคมชนบทที่แปรเปลี่ยนไปเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ทั้งยังได้ประโยชน์จากความ
เปลี่ยนแปลงนี้อีกด้วย กล่าวคือ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัวในการสร้างรายได้
ในขณะที่ตาหวังที่เป็นชาวบ้านในชุมชนเดียวกันกลับไม่ได้ประโยชน์จากความเปลี่ยนแปลงนี้เลย
เสมือนว่าตาหวังถูกทำให้แปลกแยกออกไปจากสังคมที่เดิมที่ตนเองได้เคยมีส่วนร่วมอยู่ แต่กลับ
กลายเป็นว่ามีคนนอกเข้ามาแทนที่

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชนบทที่เปลี่ยนไปนี้ทำให้ชาวชนบทต้องปรับตัวอย่าง
มากเพื่อให้วิถีชีวิตสอดรับเข้ากับความเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ไม่ว่าจะชาวบ้านจะเต็มใจหรือไม่ก็ตาม เพราะ
โครงสร้างพื้นฐานทางสังคมของชนบทกำลังเปลี่ยนไปตามแบบสังคมเมือง ยังผลให้เกิดความ
เปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตของคนชนบทตามมาด้วย

3.1.1.2. ความเปลี่ยนแปลงในด้านวิถีชีวิตของคนชนบท

เรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติ ในช่วงแรกนี้ เสนอให้เห็นความเป็นทุน
นิยมความเจริญทันสมัยของเมืองที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชนบท ภาพของความทันสมัยที่เข้ามา
ตอบสนองความต้องการของคนในสังคมชนบทที่มีมากกว่าความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อ
การดำรงชีวิตไปเสียแล้ว เนื่องด้วยพฤติกรรมและความต้องการของมนุษย์มีอยู่หลายระดับ เมื่อ
ความต้องการขั้นมูลฐานทางชีววิทยา และความต้องการทางสังคมวัฒนธรรมได้รับการตอบสนองแล้ว
นั้น ความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากมีวัฒนธรรมแล้วคือความต้องการความสะดวกสบาย ความหรูหรา
และเป็นเหตุให้มนุษย์บางสังคมพยายามคิดประดิษฐ์ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ให้สะดวกสบาย
กว่าเดิม และมีผลทำให้สังคมเจริญขึ้น (สุจิต บุษยงการ, ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์, ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล,
2521 : 74) ดังที่ช่วงหลังปีพ.ศ. 2519 นักการเมืองที่กรุงเทพฯแสวงหาแนวทางจัดการกับชนบท...ราช

สำนักให้ความสนใจกับโครงการพัฒนาชนบท นักการเมืองกลุ่มธุรกิจสนับสนุนโครงการที่กระจายความเจริญบางส่วนไปสู่ชนบท (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเคอร์, 2539: 542) ระบบสาธารณูปโภค และการคมนาคมขนส่ง จึงเป็นสิ่งแรกที่สังคมเมืองหยิบบิ้นความสบาย ยกระดับความสะดวกรวดเร็วให้แก่สังคมชนบท โดยที่คนในสังคมชนบทรับความเปลี่ยนแปลงนั้นไว้ด้วยความยินดี แต่ยังไม่รับรู้กับความเจริญที่กำลังเข้ามาเปลี่ยนวิถีชีวิตของพวกเขาให้ต่างไปอย่างสิ้นเชิง

ความเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณูปโภค รวมถึงเทคโนโลยีทันสมัยต่างๆที่เริ่มเข้ามา ล้วนมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนชนบท ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง **เสมือนพี่น้อง** ตอนที่ตัวละครโต่งมองบ้านริมน้ำแล้วคิดถึงบ้านของเขาตั้งความว่า

...เขามองฝาคความมืดออกไปอย่างไม่มีจุดหมาย บ้านเล็กๆริมน้ำมีแสง
ตะเกียงวอมแวมเช่นนี้ จะเป็นบ้านใครก็แล้วแต่ จะมีสภาพเช่นไรก็ช่างเขาคิดถึงบ้าน
คิดถึงแม่เหลือเกิน

(เสมือนพี่น้อง, 2552: 88-89)

จากความตอนดังกล่าวอธิบายให้เห็นสภาพบรรยากาศของชนบทในขณะนั้นได้ว่า ชาวบ้านยังคงใช้แสงไฟจากตะเกียง ต่อเมื่อความเจริญเริ่มเข้ามา มีถนนตัดผ่าน วิถีชีวิตชาวบ้านในชนบทก็เริ่มเปลี่ยนไป คือ เริ่มมีการปั่นไฟใช้เอง ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้น **เคียรขาด** ซึ่งเป็นเรื่องสั้นที่เล่าถึงตัวละคร พิทยา ในตอนโต ว่า

แม้ว่าจะมีถนนตัดผ่านหลังวัดแล้วก็ตาม แต่ทางวัดยังคงปั่นไฟฟ้าใช้เอง
อยู่ดี เนื่องจากห่างไกลจากตัวจังหวัด และถ้าไม่มีงานวัดหรือกรณีพิเศษใดๆแล้ว
เครื่องปั่นไฟนั้นจะดับตอนสี่ทุ่มเป็นปกติ

(เคียรขาด, 2552: 119)

จากตัวอย่างทั้งสองนี้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามความทันสมัยที่มีเข้ามาในขณะนั้น

ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** แสดงให้เห็นภาพของวิถีชีวิตของคนชนบทที่กำลังเปลี่ยนไปเมื่อเทคโนโลยีต่างๆที่ทันสมัยเข้ามายังหมู่บ้าน ดังตัวอย่างในตอนหนึ่งว่า

พวกเขาต่างเร่งช่วยเจ้าหน้าที่ปักเสาซีเมนต์เพื่อให้เสร็จรวดเร็วทัน
อกทันใจที่ร้อนรุ่มรอคอย ยอมเสียสละทุกอย่างทั้งกำลังกายและกำลังเงิน เพื่อให้
ได้มาซึ่งความสะดวกสบายในวันข้างหน้า เพื่อความศิวิไลซ์ของตำบล

บางคนใฝ่ฝันว่าอยากมีโทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลม ต่อแต่นี้ไปจะไม่ต้องจุดตะเกียงแดงๆที่ส่องแสงได้เพียงวงกระจ้อยร่อยกันอีกแล้ว จะมีไฟนีออนท่อนยาวเป็นแขนสว่างนวลจ้าขึ้นมาแทน ส่องแสงสว่างไสวทั่วทั้งบ้าน แม้นยามค่ำคืนปอดขี้เขี้ยว ไม่ต้องเดินหิ้วตะเกียงให้ลำบากลำบาก เพียงลูกเปิดสวิตซ์ไฟก็สว่างขึ้นรวดเร็ว ชับไล่ความมืดให้หดห้วยหายไปจากส้วมได้ในพริบตา จะรีดเสื้อผ้าไม่ต้องติดถ่านใส่เตาเหล็กเหมือนแต่ก่อน ไม่ต้องตัดใบตองมารองกันเตารีดส่งเสียงดังฉีกผ้าให้รำคาญหู ยกรีดแต่ละครั้งก็แสนหนัก กว่าจจะรีดเสื้อผ้าเสร็จแต่ละตัวเหงื่อซึมโซม แต่เตารีดสมัยใหม่นี้แค่เสียบปลั๊ก ปิดหมუნรอให้ร้อนก็ใช้ได้ เบบางเบบมือยังกับถือนุ่น เขายังว่ากันอีกว่าหุงข้าวหุงปลา ก็ไม่ต้องนั่งเฝ้าอยู่หน้าเตาเป็นชั่วโมงครึ่งชั่วโมงเหมือนเมื่อก่อน ไม่ต้องกังวลว่าเตาจะแฉะ เตาย่างจะไหม้ เสียเวล่ำเวลาการทำงานอย่างอื่น แต่หม้อหุงข้าวไฟฟ้าที่ว่ากันนั้น เสียบปลั๊กแล้วกดปุ่ม ก็เปิดตุ๊ดไปไหนต่อไหนได้ ข้าวสุกมันก็ตั้งขึ้นตัดไฟเอง สบายใจไม่ต้องมาคอยดู ถึงยามร้อนอบอ้าวไปไม้ไม้ไหวกระดิกก็เปิดพัดลมใส่จะให้มันไหวกระดิกขนาดไหนก็ยังได้ ตู้เย็นทำน้ำแข็งได้ แขน้ำเย็นไว้ดื่มแก้กระหาย แซ่ฝักแซ่หมูไว้กินสดๆ ไม่ต้องรวนเค็มใส่หม้อเก็บไว้ให้เสียรรสชาติของเนื้อว่านหมูเหมือนเมื่อก่อน

เล่าลือกันอย่างนั้น ความฝันอันพรียงเพริดของตำบลแห่งนี้...

ในที่สุดก็กลายเป็นความจริงขึ้นมา เมื่อไฟฟ้าเข้ามาสว่างไสวอยู่ในตำบล

(คำพิพากษา, 2547: 237-238)

จากตัวอย่าง ขาดิ กอบจิตติแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านในชนบททั้งก่อนและหลังที่มีไฟฟ้าเข้ามาในตำบล เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างกันได้อย่างชัดเจน ผลจากการมีไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆทำให้ชีวิตของชาวบ้านในชนบทมีความสะดวก เบบาง และมีเวลามากยิ่งขึ้น แต่ในภาพเดียวกัน ความสะดวกสบายต่างๆที่เกิดขึ้นจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าขาดไฟฟ้า สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าวิถีชนบทแบบดั้งเดิมที่อิงกับธรรมชาติที่ถึงแม้จะใช้เวลา แรงกายเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ แต่เป็นชีวิตที่อยู่ได้ด้วยตนเองโดยพึ่งพาธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัว ขณะที่วิถีคนเมืองซึ่งกำลังคืบคลานมาเปลี่ยนแปลงชนบท เป็นวิถีชีวิตที่รวดเร็ว สะดวกสบาย แต่ไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้อย่างแท้จริง เพราะทุกอย่างมีราคาที่ต้องจ่าย คนเมืองไม่สามารถผลิตของกินของใช้ได้ด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ขาดิเสนอให้เห็นสิ่งที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชนบทเดิมไปพร้อมๆ กับไฟฟ้าที่กำลังจะเข้ามาในหมู่บ้านเป็นครั้งแรก

เมื่อสาธารณูปโภคอย่างไฟฟ้าเข้าถึงชนบท เครื่องใช้ไฟฟ้าก็ตามมาด้วย ความเจริญเหล่านี้มีส่วนทำให้พฤติกรรมการบริโภคสิ่งบันเทิงของชาวชนบทเปลี่ยนไป ดังจะเห็นได้จากในตอนต้นเรื่องใน **คำพิพากษา** ชาวบ้านนิยมดูลิเก ต่อมาเป็นหนัง และท้ายที่สุดคือ โทรทัศน์

มาถึงโรงลิเกคนกลับไม่แน่นเหมือนที่ฟักคิดไว้ ส่วนใหญ่มีแต่ผู้หญิงและคนแก่นั่งเคียงหมากหน้าป้อหลอดติงเวทิตี เด็กๆและหนุ่มสาวต่างพากันไปอยู่หน้าจอหนังกันหมด ลิเกยึดขาดไม่ทันอกทันใจ มีสิ่งต่างๆที่ไม่เคยได้เห็นได้ดู โทรทัศน์สวยงาม ตีกรามที่ทันสมัย รถยนต์ใหม่ๆ พระเอกนางเอกแต่งตัวทันสมัย...

(คำพิพากษา, 2547: 100-101)

ในคำคินนี้ที่วัดมีหนังฉาย เป็นงานฉลองกุฏิฉลองกรฐินร่วมกันไป ให้ชาวบ้านมีเรื่องบันเทิงสนุกสนาน... แต่คราวนี้ไม่ค่อยมีคนตื่นตื่นเหมือนครั้งก่อนๆแล้ว มีบางคนพูดว่า “นอนดูโทรทัศน์อยู่ที่บ้านสบายกว่า”

(คำพิพากษา, 2547: 243)

ชาวชนบทได้รับสื่อจากส่วนกลางนั่นก็คือ เมือง ผ่านสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งสื่อเหล่านี้คือสิ่งที่ถูกผลิตขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อรสนิยมของคนเมืองนั่นเอง เมื่อสื่อเหล่านี้เข้าถึงชนบททำให้รสนิยมการบริโภคสิ่งบันเทิงของชาวชนบทเปลี่ยนตามไปด้วย กลายเป็นวัฒนธรรมเก่าไปใหม่มา เมื่อการเข้าถึงสื่อทำได้อย่างสะดวกสบายทำให้ท้ายที่สุดมหรสพอย่างลิเก และหนังค่อยๆหายไป เพราะคนเลิกออกจากบ้านเพื่อรับชมสิ่งบันเทิงเหล่านี้

ในงานเขียนของชาติ กอบจิตติ ปรากฏลักษณะของการเปลี่ยนอาชีพของคนในชนบทตามความเปลี่ยนแปลงของ “ทุน” เมื่อทุนนิยมกลายเป็นปัจจัยที่กำหนดการประกอบอาชีพของคน ตอนหนึ่งในเรื่องสั้น **เสมือนพี่น้อง** ได้กล่าวถึงการทำงานของชาวชนบทที่เป็นลูกจ้างให้กับนายทุนในชนบทอีกทอดหนึ่งว่า

ราคาเกลือเริ่มตกต่ำลง มีข่าวว่าเรือเกลือหลายลำเริ่มหันไปค้าขายทรายหยาบเพราะธุรกิจด้านก่อสร้างกำลังเจริญเติบโต เป็นความจริง บางคนเดิมเรือดัดแปลงให้เหมาะสม บางคนขายเพื่อจะซื้อให้ใหญ่กว่าเดิม ลูกจ้างมีความจำเป็นมากขึ้น หลังจากที่เรือต้องเดินทางไกลเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว เป็นการขึ้นล่องระหว่างราชบุรีกับกรุงเทพฯ โดยอาศัยลำคลองเดียวกันนั้นเป็นทางผ่าน ถึงเวลาแล้วที่โต้งจะต้องออกเผชิญกับโลกกว้าง เขาจะต้องจากไถ่ที่เคยซุกตัวอยู่ในอ้อมกอดของพ่อแม่ แม้ว่าจะยังไม่ถึงวัยที่สมควรก็ตาม แต่การดิ้นรนเพื่อมีชีวิตอยู่ย่อมไม่มีข้อยกเว้น

(เสมือนพี่น้อง, 2557: 91)

จะเห็นว่า ทุน เป็นปัจจัยที่กำหนดการประกอบอาชีพของคน เพราะเมื่อแหล่งทุน เปลี่ยน ดังเช่นในตัวอย่างที่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ทำเงินมากกว่านาเกลือ คนก็เปลี่ยนอาชีพตาม เมื่อมีการลงทุนมาก การจ้างงานก็มากขึ้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานประเภทใช้แรงงาน เพราะด้วยลักษณะของกิจการที่ต้องใช้การลงทุนมหาศาลนั้น ผู้ประกอบการรายย่อยย่อมลำบาก เพราะเงินทุนไม่มากพอที่จะประกอบธุรกิจ ต่างกับพวกนายทุนใหญ่ที่สามารถลงทุนในธุรกิจขนาดใหญ่ได้เพราะมีเงินทุนมากพอ ทำให้ผู้ประกอบการรายย่อยไม่สามารถแข่งขันได้ รวมไปถึงเกษตรกรระดับล่างที่ไม่มีทุนรอน หรือมีน้อยอยู่แล้ว ก็ไม่สามารถทำธุรกิจได้แบบพวกนายทุน จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนอาชีพไปขายแรงงานของตนแทนอย่างเลี่ยงไม่ได้ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความเลวร้ายของระบบทุนนิยมที่ทำให้คนชนบทไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้อีกต่อไป

นอกจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในชนบทแล้ว ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงของศูนย์กลางทางสังคมในชนบทด้วย จากเดิมที่ วัด คือสถาบันทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งของสังคมชนบท เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมชนบทมาช้านาน ผู้คนต่างให้ความสำคัญในฐานะศูนย์กลางของชุมชน เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญวัดมักจะมีส่วนเกี่ยวข้องด้วยเสมอ เสมือนเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนชนบท ชาต กอบจิตดีได้บรรยายถึงความสำคัญของวัดเอาไว้ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** ดังใจความตอนหนึ่งว่า

วัดเป็นเสมือนศูนย์รวมของผู้คนในตำบลแห่งนี้ ลูกเกิดก็ต้องมาวัด ให้หลวงพ่อดังชื่อให้ตามวันเดือนปีของเด็กที่เกิดเพื่อให้เป็นสิริมงคลกับตัวลูก ส่วนพวกที่มีลูกหลานอายุครบบวชก็ต้องมาบวชที่วัด จำพรรษาอยู่ที่วัด แน่นนอนคนตายก็ต้องเอามาเผาที่วัด ใครจะพบปะสังสรรค์ กำนันจะประชุมลูกบ้านต่างต้องมาที่วัด เจ้าหน้าที่จากอำเภอจะมาทำบัตรประจำตัวให้ประชาชนก็ต้องมาทำที่วัดหมอจะฉีควัดขึ้นป้องกันโรคภัยระบาดก็นัดชาวบ้านมาฉีควัด ผู้เฒ่าผู้แก่มาทำบุญถือศีลก็มาทำที่วัด ตำรวจจากโรงพักมาตามสืบจับผู้ร้ายก็แวะถามที่วัด ทุกคนต่างมีจุดรวมและยึดมั่นกันอยู่ที่วัด

(คำพิพากษา, 2558:12)

แต่เมื่อมีระบบราชการซึ่งเป็นระบบการปกครองจากเมืองเข้ามาทำให้คนในชนบทต่างเบนความสนใจไปที่ระบบราชการเหล่านั้น

...ต่อมาเมื่อการศึกษาเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในตำบล นักเรียนมากขึ้น ครูเพิ่มขึ้น พ่อเขากลายเป็นการโรงอาชีพไป กินเงินเดือนของทางราชการ และดูเหมือนงานทางโรงเรียนจะมากกว่าทางวัด...

(คำพิพากษา, 2558: 12)

สาเหตุที่ทำให้วัดค่อยๆ หมดบทบาทลงจากการเป็นศูนย์กลางของสังคมชนบท คือ เมื่อมีหน่วยงานราชการในชนบท กิจต่างๆที่ชาวบ้านในชนบททำหรือขอความช่วยเหลือจากวัด ได้กระจายไปตามความรับผิดชอบของหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเรื่องนั้นๆแทน เช่น ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** จากที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เคยเรียนในวัด ก็เปลี่ยนมาเรียนที่โรงเรียน โรงเรียนจึงเป็นเสมือนศูนย์กลางของชุมชนอย่างหนึ่งที่คอยประสาน และรับเรื่องราวต่างๆของคนในชุมชน เพราะมีความข้องเกี่ยวกับชาวบ้านตั้งแต่เด็ก ตลอดจนผู้ใหญ่ เป็นต้น จากที่วัดเคยเป็นที่พึ่งพาของชาวบ้านเกือบทุกเรื่องจึงลดบทบาทลง โดยหน่วยงานราชการเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมกับวัดจึงห่างกันมากขึ้นตามไปด้วย และด้วยหน่วยงานราชการส่วนใหญ่มุ่งเน้นเรื่องของวิชาการ การทำมาหากิน ชีวิตความเป็นอยู่ มากกว่าเรื่องการยกระดับจิตใจเช่นที่พระมุ่งสั่งสอน สิ่งเหล่านี้ย่อมมีส่วนส่งผลต่อสภาพจิตใจของคนในสังคมด้วยทางหนึ่ง

3.1.1.3. ความเสื่อมของศีลธรรม

เมื่อเงินกลายเป็นตัวแปรสำคัญในการแลกเปลี่ยนซื้อขาย นั้นหมายความว่าผู้ที่มีเงินมากย่อมมีอำนาจในการใช้จ่ายได้มาก ขณะเดียวกัน หนทางในการให้ได้ เงิน มานั้น ใ่ว่าจะมีแต่ทางสุจริตเพียงอย่างเดียว เมื่อมีความต้องการเงินจำนวนมาก ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม คนย่อมมองหาหนทางในการทุจริตเพื่อให้ได้เงินมากขึ้นเท่านั้น สิ่งเหล่านี้คือปัญหาสำคัญของสังคมเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ชาติ กอบจิดติได้สะท้อนปัญหาดังกล่าวเอาไว้ในงานเขียนของเขาด้วย ดังเช่นตอนหนึ่งในเรื่องสั้น **สายสร้อย** ที่บรรยายถึงตัวละคร “ครูสนิท” เป็นครูหนุ่มไฟแรงอยากจะใช้ความรู้ที่ได้ร่ำเรียนมาเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่ฟอนพะให้ดีขึ้น แต่สุดท้ายต้องละทิ้งอุดมการณ์ความเป็นครูที่ดีไป เพราะความจำเป็นที่ต้องใช้เงิน ด้วยการขายข้อสอบแก่เด็กที่เรียนพิเศษ

ถัดมาอีกสองปีเขาแต่งงานกับสาวสวยคนหนึ่ง อุดมคติได้เริ่มถดถอยลงเมื่อลูกคนแรกลืมตาขึ้นใต้หลังคาบ้านเช่าของเขา เขาคิดทบทวนสิ่งที่ได้ทำไปเป็นเวลาแปดปีในอาชีพความเดือดร้อนได้คืบคลานเข้ามา เขาเริ่มคิดถึงสิ่งถูกสิ่งผิดน้อยลงและหันเหความคิดไปที่การอยู่รอด เมื่อลูกคนที่สองออกมาออกมาอีกคนนั้นแหละ เขาจึงคิดว่า ประการหลังนี้สำคัญกว่า...

(สายสร้อย, 2557: 69)

นอกจากนี้ ในเรื่องสั้น *เศียรขาด* เสนอให้เห็นความละโมภเงินของโจรกลุ่มหนึ่งที่เข้าไปปล้นตัดเศียรพระพุทธรูปในวัดแห่งหนึ่งในชนบท เพื่อนำเศียรพระไปเป็นสินค้าเพื่อขายเพราะรายได้ดี ด้วยอำนาจแห่งเงินถึงกับทำให้คนต้องฆ่าคนเพียงเพื่อเงิน

เสียงไม้กระทบหัวดังโพละ ทุกอย่างซุลมุนอยู่ในความมืด หลวงลุงพรพยายาม
ยื้อแย่งจนได้เศียรพระพุทธรูปมาอยู่ในอ้อมอกแล้ววิ่งไถ่จันแน่นด้วยกำลังแขนของแก
หลวงพี่พิทยาเห็นประกายไฟแลบขึ้นพร้อมกับเสียงปืนดังต๊ตๆ กันสองนัด
เสียงฝีเท้าคนวิ่งจากนั้นไม่กี่อึดใจเสียงรถยนต์ก็ดังขึ้นห่างออกไปจากถนนหลังวัดสู่ถนนใหญ่
(เศียรขาด, 2557: 124)

การที่โจรตัดสินใจฆ่าหลวงลุงพรนั้นหมายความว่า โจรกลุ่มนี้ขาดศีลธรรมไปแล้วอย่างสิ้นเชิงเพราะตามความเชื่อในศาสนาพุทธ การฆ่าคนถือเป็นบาปมหันต์ และเงินทำให้คนเห็นคุณค่าของเงินมากกว่าคนด้วยกันเอง ชาติ กอบจิตติได้แสดงให้เห็นถึงอำนาจของเงินที่สามารถทำให้คนทำได้ทุกอย่างเพียงเพื่อให้ได้มันมา เงินสามารถเปลี่ยนความคิด อุดมการณ์ และควบคุมพฤติกรรมของคนให้เป็นไปในทางที่เลวร้าย ละทิ้งสำนึกและศีลธรรมได้

ผลจากการกระจายความเจริญสู่ชนบท ทำให้ชนบทเกิดความเปลี่ยนแปลง คือ ได้รับความพัฒนาด้านสาธารณูปโภค มีการจัดตั้งหน่วยงานราชการ การปกครองท้องถิ่น สถานศึกษา รวมไปถึงการเข้ามาของเทคโนโลยี ตลอดจนค่านิยม ความคิด ความเชื่อต่างๆ ส่งผลให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทเปลี่ยนตามไปด้วย คนในสังคมชนบทได้รับความสะดวกสบาย ได้รับประโยชน์ต่างๆ มากขึ้น ทำให้สังคมชนบทเจริญ ทันสมัยขึ้นตามมุมมองของคนเมือง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าความสะดวกสบาย ความทันสมัยของระบบต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีราคาที่ต้องจ่ายเสมอ เมื่อเงินเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิต ความคิด ค่านิยม ตลอดจนศีลธรรมในตัวบุคคลเปลี่ยนตามไปในทางที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากขึ้น ภาพของความเป็นชนบทค่อยๆ ถูกกลืนให้มีสภาพไม่ต่างจากเมืองไปโดยปริยายทั้งภาพของคนและสังคม

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า ชาติ กอบจิตติ ได้นำเสนอจินตภาพของชนบทไทยให้เห็นในภาพลักษณ์ซึ่งต่างไปจากจินตภาพเดิมๆ ตามที่สำนักงานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติเคยให้ภาพชนบทว่า หมู่บ้านเป็นที่สงบ มีชีวิตเรียบง่าย อันสะท้อนให้เห็นความราบรื่นและธรรมชาติอันแท้จริงของชาวบ้าน (National Identity Office, Office of the Prime Minister, 1984 อ้างโดย ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเกอร์, 2539) ขณะที่ชนบทในจินตภาพของ

ชาติ กอบจิตติ มีสภาพคล้ายเมืองที่มีเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมากขึ้นทุกขณะ คนชนบทไม่ได้มีความต้องการเฉพาะปัจจัยสี่อันเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพเพื่อเลี้ยงครอบครัวอีกต่อไป หากแต่ชาวบ้านมีความต้องการความมั่งคั่ง ให้คุณค่ากับเงินเป็นสำคัญ รักความสะดวกสบาย ตลอดจนความหรูหราเพื่อเป็นสิ่งที่ใช้แสดงฐานะ เพื่อยกระดับตนเองให้เหนือคนอื่น ทำให้เกิดการแบ่งชั้นในสังคมชนบท ความต้องการที่เปลี่ยนไปเหล่านี้ส่งผลให้สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงศีลธรรมของคนในชนบทเปลี่ยนไป ท้ายที่สุดจากความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมชนบทเหล่านี้ให้ภาพความเลวร้ายของผลกระทบจากความเป็เมืองอย่างที่สุด คือ ชนบทกลายเป็นสังคมที่พึ่งพาตนเองไม่ได้อีกต่อไป

การกล่าวให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของคนชนบทที่ได้รับผลกระทบจากความเป็เมืองดังที่กล่าวมาแล้วนี้ จึงเป็นเสมือนการชี้ให้เห็นสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งตรงกับแนวทางของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จในแง่ที่ต้องการเปิดเผยให้ผู้อ่านได้เห็นความอัปลักษณ์ของชีวิตที่เป็นอยู่จริง และที่มาของความอัปลักษณ์แห่งชีวิต สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าชาติ กอบจิตติยังคงสืบทอดลักษณะความเป็นเพื่อชีวิตไว้ในงานของเขาได้เป็นอย่างดี นอกจาก ภาพความเปลี่ยนแปลงในชนบทที่ปรับเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไปนี้ ชาติ กอบจิตติ ได้แสดงให้เห็นปัญหาต่างๆในสังคมผ่านวรรณกรรมของเขาด้วย

3.1.2. สังคมเมืองกับความเจริญที่ไม่พัฒนา

วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในช่วงแรกนี้ นอกจากการกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปของสังคมชนบทที่ได้รับผลกระทบจากความเป็เมืองแล้ว ยังนำเสนอให้เห็นปัญหาต่างๆในสังคมเมืองด้วย

ด้วยเมืองเป็นศูนย์กลางของความเจริญในทุกๆ ด้าน เป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่ใครๆ ต่างก็อยากเข้ามาเพื่อกอบโกยเอาผลประโยชน์กันทั้งสิ้น เมืองจึงดูดซับให้คนชนบทเข้ามาในเมืองได้ไม่ยากดังที่ชาติ กอบจิตติ บรรยายไว้ในตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ว่า

รถไฟสายอุบลราชธานี-กรุงเทพฯ กำลังวิ่งบนรางเหล็ก ส่งเสียงกึ่งในความมืด ในตู้โดยสารชั้นสามเบียดเสียดด้วยคนหนุ่มสาว เด็กและคนชรา เขาเหล่านี้กำลังเดินทางเพื่อแข่งกับความอดอยากเข้าสู่เมืองหลวง เมืองแห่งอนาคตของพวกเขา

(จนตรอก, 2554 : 30)

แม้ว่าการเข้าสู่เมืองจะเป็นการมาด้วยความหวัง แต่ก็เชื่อว่าทุกคนที่เข้าเมืองมาเพื่อหวังจะได้ผลประโยชน์ดีคืนมือกลับไปนั้นจะประสบความสำเร็จกันทุกคน คนที่พ่ายแพ้กลับไปก็มีไม่น้อยเช่นกัน กลับกลายเป็นเสมือนความพิการซ้ำซ้อน เพราะโดยมากการเข้ามาทำงานในเมืองของคนชนบททำให้เกิดปัญหามากกว่าการนำไปสู่การแก้ไขปัญหา เมื่อศูนย์กลางของเมืองดึงคนเข้ามา ทำให้เกิดชุมชนแออัด เป็นผลให้เกิดปัญหาทางสังคมจากการที่คนรวมตัวอยู่ในชุมชนแออัด

ชุมชนแออัด หรือ สลัม จึงเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นปัญหาความเหลื่อมล้ำกันในทางเศรษฐกิจของเมือง เมืองและสลัมจึงแสดงให้เห็นพื้นที่ของความเจริญ และความเสื่อมโทรมที่ตัดขาดออกจากกันอย่างชัดเจนเหมือนสีขาวและดำ ผู้ที่อาศัยในพื้นที่ที่มีความเจริญมากกว่าย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าคนที่อาศัยในชุมชนแออัดด้วยลักษณะทางกายภาพต่างๆ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยมลพิษจากขยะและน้ำเน่าเสีย นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เกิดจากการใช้พื้นที่และปัญหาต่อเนื่องกล่าวคือ การที่คนจำนวนมากมาอยู่รวมกันในพื้นที่แคบๆ เช่น ปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหายาเสพติด ทั้งจากการซื้อขายและการเสพมั่วสุมของคนในชุมชน อีกทั้งยังมีปัญหาความไม่ปลอดภัยของแหล่งที่พักอาศัยจากกลุ่มอาชญากร และผู้มีอิทธิพล และสิ่งที่ตามมาก็คือการประกอบอาชีพที่ไม่สุจริตของคนในชุมชนแออัดอีกด้วย

ในเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติ ระหว่างพ.ศ.2522 –พ.ศ.2524 ได้มีการกล่าวถึงความเสื่อมโทรมของเมืองไว้ แต่เป็นการจำกัดพื้นที่ของปัญหาลงไปชุมชนแออัด และผลจากการมีชุมชนแออัดเท่านั้น ไม่ได้มีการกล่าวถึงพื้นที่ความเจริญของเมืองในลักษณะของการหยิบยกปัญหาของพื้นที่ความเจริญมาเป็นประเด็นในการนำเสนอ

ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ของชาติ กอบจิตติ เป็นเรื่องที่ชี้ให้เห็นภาพวงจรปัญหาของคนในชุมชนแออัดได้อย่างเด่นชัด อันเป็นเรื่องราวของคนในครอบครัวของตัวละครบุญมาที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ทุกคนต่างมีปัญหารุมเร้ามากมายจนกระทั่งจนปัญญาที่จะแก้ปัญหา ชาติ กอบจิตติ ได้นำเสนอให้เห็นปัญหาเริ่มแรกของคนในชุมชนแออัดที่ถูกกล่าวถึงในลำดับต้นๆ คือ ปัญหาครอบครัว เนื่องด้วยครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เล็กที่สุด หากแต่มีความสำคัญที่สุดต่อสังคม เพราะเป็นสถาบันแรกที่ทำให้การเลี้ยงดู อบรมขัดเกลานิสัย หล่อหลอมพฤติกรรม ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการให้ความรักความอบอุ่นแก่คนในครอบครัวซึ่งล้วนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ครอบครัวจึงมีความสำคัญในแง่ของการผลิตคนเข้าสู่สังคม เป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันทั้งหลายในสังคมต่อไป สังคมจะดีมีคุณภาพมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นกับสถาบันครอบครัวเป็นสำคัญอย่างหนึ่ง

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว เพราะเมื่อคนย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในเมืองลักษณะของครอบครัวที่เคยเป็นครอบครัวขยายอาศัยอยู่กับญาติหลายๆคน มีความผูกพันใกล้ชิดช่วยเหลือดูแลกัน ก็กลายเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่มีแต่พ่อแม่ลูก ด้วยความจำเป็นที่พ่อแม่ต้องออกไปทำงานเพื่อหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆภายในบ้าน ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในบ้านห่างเหิน อีกทั้งการไปมาหาสู่ระหว่างญาติพี่น้องก็ลดลงจนกลายเป็นการขาดการติดต่อช่วยเหลือกัน ความผูกพันเอาใจใส่ซึ่งกันและกันของสมาชิกในครอบครัวย่อมลดลงตามไปด้วยซึ่งนำไปสู่ปัญหาครอบครัวต่างๆที่ตามมา เช่น ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเด็ก ปัญหาคนชรา เป็นต้น

ปัญหาครอบครัวหย่าร้าง สาเหตุหนึ่งเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากปัญหาความยากจน เนื่องด้วยทุกคนในบ้านต้องทำงานอย่างหนัก เพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย เมื่อสมาชิกทุกคนทำงานมากทำให้ไม่มีเวลาให้กัน เกิดเป็นปัญหาการทิ้งเด็กและคนชราให้อยู่บ้านตามลำพัง เพราะไม่มีคนเลี้ยง ในทางที่ร้ายที่สุด เมื่อปัญหาในบ้านรุมเร้า โดยเฉพาะเรื่องเงิน สมาชิกย่อมเกิดความเครียดได้ง่าย นำไปสู่การทะเลาะวิวาท การไม่เข้าใจกัน จนนำไปสู่ความแตกแยกของครอบครัว ดังเช่นตัวละครในเรื่อง **จนตรอก** สมาชิกในครอบครัวของบุญมาทุกคนต้องทำงาน เพื่อหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน และค่าเช่าบ้าน ตัวละครแม่ตัดสินใจขายบริการทางเพศเพราะรายได้ดี แต่สุดท้ายต้อง เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการทะเลาะ และเกิดการหย่าร้าง

งานของหล่อนนั้นบางวันก็กลับมีตุ๋กตุ๋ก ชายชราต้องคอยเตือนอยู่เสมอว่า
อย่ากลับบ้านให้ค่านัก...

เมื่อบุญมากลับมา เขาไม่พอใจเท่าใดนักกับการที่เมียออกทำงานนอกบ้าน เขามีความมั่นใจว่ายังเลี้ยงดูครอบครัวได้ ทั้งที่ความเป็นจริงมันไม่ใช่เช่นนั้น เมื่อเมียยกเหตุผลให้ฟัง ทั้งคู่ก็ทะเลาะกัน บุญมาห้ามปรามอะไรได้ไม่เต็มทีนักเพราะช่วงที่เขาออกเรือ เมียก็ออกทำงาน

นานเดือนต่อมา ความสนิทชิดเชื้อในครอบครัวเริ่มมีน้อยลง ทุกคนกลับมาบ้านด้วยความเหนื่อยอ่อน ต่างคนต่างหลับไหล ไม่มีเวลามาหยอกล้อกันเล่นเหมือนครั้งก่อนๆ ไม่มีใครสังเกตใครกันมากนัก ทุกคนต้องทำงานกันตัวเป็นเกลียว เพื่อแข่งกับราคาของในตลาดซึ่งแพงขึ้นทุกวัน...

ข้อสังเกตนี้ไม่มีใครสังเกตเห็นหรือว่าสีดากำลังเป็นสาวแล้ว...ลูกสะใภ้ก็
ประหลาดตาบ้างด้วยเหมือนกันในทุกครั้งก่อนออกจากบ้าน มีอยู่คืนหนึ่งหรือสองคืนก็
จำไม่ได้ ที่ชายชราไม่เห็นลูกสะใภ้กลับบ้าน....

เมื่อบุญมากกลับมาบ้านในตอนค่ำวันหนึ่ง แล้วเจอสภาพเมียซึ่งกำลังท้อง
นูนน้อยๆ ทั้งคู่ทะเลาะวิวาทกัน ดูเหมือนจะเป็นครั้งใหญ่ที่สุดก็ได้ มีการลงไม้ลงมือ
จนชาวบ้านต้องมาห้ามปราม สีดาและตำร้องให้กันระงม...บุญมาได้แต่พูดยั่วอยู่คำ
เดียวว่า

“ไม่ใช่ลูกของฉันๆ” เขาพูดเสียงดังด้วยอาการสิ้นๆ

(จนตรอก, 2554 : 50-52)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่า ความยากจนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวที่อบอุ่น
กลายเป็นครอบครัวที่บ้านแตกสาแหรกขาด เพราะความจำเป็นในการหาเลี้ยงปากท้องทำให้สมาชิก
ทุกคนในบ้านมุ่งหารายได้ ทำให้ความผูกพันใกล้ชิดของคนในครอบครัวลดลง ขาดความเอาใจใส่ซึ่งกัน
และกัน จนท้ายที่สุดนำไปสู่ปัญหาการหย่าร้าง

ยิ่งไปกว่านั้น การต้องออกไปทำงานนอกบ้านของผู้ปกครอง ทำให้เด็กไม่ได้รับการอบรม
และดูแลเอาใจใส่ ทำให้ต้องดำเนินชีวิตด้วยการเลือกตัดสินใจเอง ถูกบ้างผิดบ้างตามยถากรรม เด็กมัก
ขาดความอบอุ่น เมื่อพึ่งพ่อแม่ไม่ได้ก็หันเข้าหากลุ่มเพื่อนแทน ซึ่งอาจนำไปสู่พฤติกรรมที่เกเร การ
กระทำละเมิดกฎหมาย เช่นเดียวกับตัวละคร ออด ในเรื่อง **จนตรอก** ที่ต้องดูแลน้องและปู่เพียงลำพัง
ในขณะที่ตัวเขายังเป็นเด็ก เพราะอยากหายมารักษาขาให้ปู่ทำให้ตัดสินใจขโมยเศษเหล็กจากโรงงาน
ตามคำแนะนำของเพื่อน

ถ้าพ่อได้กลับมาบ้านบ้างในตอนนี้ คงจะช่วยปิดเป่าเรื่องร้ายเหล่านี้ได้บ้าง
อย่างน้อยก็ไม่เป็นภาระตกมาถึงเขาหมด...พี่สีดาก็เถอะ ทำไม่ไม่นึกห่วงน้องห่วงปู่
บ้างเลยนะ? ถ้าอยู่จะได้ช่วยกันคิดช่วยกันทำบ้าง หรือว่าเขาอยู่กินสบายแล้ว? มาสิ
พี่สีดา มาตอนนี้เลย ฉันกำลังจะแยกอยู่แล้ว....

เวลาผ่านไปสักสี่ทุ่ม ผ่านไปพร้อมกับความกลัดกลุ้มของเขา แต่แล้ว
เหมือนพระมาโปรดยามยาก เมื่อเปียกกับต้มเดินกลับเข้ามาจากข้างนอกผ่านหน้า
บ้านออด ทั้งคู่นั่งแวะคุยเหมือนอย่างเคย

ออดทบทวนอยู่นาน ก่อนตัดสินใจลงไปว่า เขาจะต้องทำ...

(จนตรอก, 2554 : 92)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ความรู้สึกของออด เด็กชายตัวเล็กๆคนหนึ่งมีความต้องการได้รับความดูแล ค้ำครอง การให้ความช่วยเหลือจากคนในครอบครัวของเขา แต่เมื่อไม่มีใครอยู่เพื่อให้คำปรึกษาเขาได้เลย สิ่งที่เขาทำได้คือการเชื่อเพื่อน และตัดสินใจไปขโมยเศษเหล็ก ซึ่งท้ายที่สุดทำให้เขาถูกจับเพราะขโมยเศษเหล็กในโรงงาน

ในขณะที่ตัวละคร สีดา พี่สาวของออด ซึ่งอยู่ในวัยรุ่นหัวเลี้ยวหัวต่อมีความอยากรู้อยากลองอยู่แล้ว เมื่อขาดพ่อและแม่ที่จะให้ความรักความอบอุ่น ให้การดูแลอย่างใกล้ชิด ทำให้เกิดปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เมื่อ บุญมา ผู้เป็นพ่อได้รู้ว่าสีดามีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพื่อนชาย ด้วยอารมณ์โมโหจนขาดสติ บุญมาไล่สีดาออกจากบ้านโดยไม่ตั้งใจ ทำให้สีดารู้สึกน้อยใจหนีออกจากบ้านไป

“เอ็งไม่ใช่ลูกข้า เอ็งมันลูกอึกะหรี” บุญมาตวาดใส่ลูกสาวพร้อมกับฟาดหลังมือไปที่แก้ม เสียงดังเพียสนั่น

“ไป! ไส้หัวออกจากบ้านเข้าไป เอ็งไม่ใช่ลูกข้า ไม่ต้องมาเรียกข้าว่าพ่อไม่ต้องมาเหยียบบ้านข้าอีก ไปให้พ้น!” เขาชี้นิ้วออกนอกบ้าน

ลูกสาวนั่งก้มหน้าสะอึกสะอื้น สองมือประสานปิดบริเวณใบหน้า ผมปรกห้อยลงมารู้งรัง น้ำตาหยดลงพื้น

(จนตรอก,2549:11)

ผลจากการทะเลาะกันอย่างรุนแรงนั้น ทำให้ภายหลังสีดาตัดสินใจประกอบอาชีพโสเภณี โดยอธิบายถึงเหตุผลในการตัดสินใจให้ฟังว่า

“เอ็งเอาเงินมาจากไหนกันแน่ฮี้?” ชายชราหนึ่งสงสัย

สีดาสูดกลิ่นกับคำถามที่ทิ่มแทงใจมาตลอด

“ฉันเป็นกะหรี กะหรีอย่างที่พ่อเขาตำฉัน คงสมใจเขาละคราวนี้ ฉันเป็นกะหรี!” หล่อนพูดเกือบตะโกน น้ำตาซึ่งเอ่อซิมอยู่ก่อนแล้วไหลพรากออกมา หล่อนนั่งร้องไห้สะอื้นซิกๆ ยกหลังมือขึ้นปาดเป็นระยะ พอ น้ำตาหมดก็จะออกจากบ้านไป ปุ่มองดูหล่อนอย่างไม่นึกเชื่อตัวเอง

(จนตรอก,2549:81)

สีดาเลือกประกอบอาชีพโสเภณีด้วยเหตุปัญหามาจากความขัดแย้งในครอบครัวที่เคยถูกพ่อของตนว่า และไล่ออกจากบ้าน จึงประชดชีวิตด้วยการทำอย่างที่เคยถูกว่าเอาไว้

นอกจากเด็กแล้ว คนสูงอายุในชุมชนแออัดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ขาดการได้รับการดูแลเอาใจใส่ ไม่ว่าจะความชราภาพจะมีมากเพียงใด แต่ความหิวโหย ความลำบาก และความจำเป็นต่างๆ ต่างผลักดันให้เขาเหล่านั้นยังต้องทำงานต่อไป แม้สภาพร่างกายจะไม่เอื้อต่อการทำงานนัก ในบางรายถูกทอดทิ้งให้อยู่บ้านเลี้ยงหลานเพียงลำพัง ต้องประสบกับความรู้สึกไม่มีคุณค่าในตนเอง ดังตัวละคร ปู่ในเรื่อง **จนตรอก** ที่ยังต้องออกเดินรับจ้างล้มเม็ดเพื่อช่วยหารายได้เข้าครอบครัวจนได้รับบาดเจ็บจนไม่สามารถเดินได้จากการถูกจี้ระหว่างทาง ทำให้ทำงานนอกบ้านไม่ได้อีก ปู่ถูกทอดทิ้งให้อยู่บ้านเลี้ยงหลานโดยลำพัง มีเพียงอดีตซึ่งเป็นหลานที่อายุยังน้อยคอยหาเลี้ยงตามอัตภาพ สิ่งเหล่านี้ทำให้คนเป็นปู่คิดมาก รู้สึกไม่มีค่าในตนเอง จนท้ายที่สุดนำไปสู่การทำอัตวินิบาตกรรม หรือ การฆ่าตัวตาย อันเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากความต้องการหนีปัญหาที่แก้ไม่ได้

...ชายชราแข็งแรงพยายามเหนี่ยวตัวกลับขึ้นไปใหม่ แยกขึ้นได้อีกครั้ง ไม่สนใจกับอาการปวดขาที่ถาโถมประดังเข้าใส่แก รีบคว้าปลายเชือกอีกด้าน พันที่คอ รัด รัด ผูกอีกทบหนึ่งให้แน่น แกล้งนอนหายใจครั้งสุดท้ายอย่างโล่งอก...

เชือกไบล้อนรัดคอแน่นเข้าจนเจ็บลูกกระเดือก ไม่นานนักก็มีเสียงลั่น เปรี้ยะประ๊ะภายในหู คล้ายกับมีลมไหลออกมาทางรูหู จมูก ในหัวอื้ออึงชาตัว ราวกับว่าเลือดที่คั่งค้างอยู่ภายในนั้นวิ่งวนเวียนหารูทะลักออกมา แกรู้สึกชา...เค็ง...อึ้ง...อึ้ง...อยู่ในอาการ...

ชายชราลื่นลมไปโดยไม่รู้ว่หลานสาวนั้นทำอะไรผิด ลูกชายถึงได้โกรธ

นักหนา

(จนตรอก, 2554 : 107)

จากตัวอย่าง ปู่ไม่ยอมเป็นภาระให้กับใครอีก จึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย เช่นที่ชาติบริยายเหตุผลไว้ว่า ‘กูจะอยู่ไปทำไมกันอีก? อยู่ก็ช่วยอะไรใครไม่ได้ มีแต่ทำให้พวกมันต้องเดือดร้อนกัน’ (จนตรอก, 2554: 105) ปู่มองไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง ไม่เหลืออะไรที่เป็นแรงจูงใจให้มีชีวิตอยู่อีกต่อไปจึงตัดสินใจฆ่าตัวตาย จะเห็นได้ว่า สาเหตุที่คนคนหนึ่งจะตัดสินใจฆ่าตัวตายนั้นบางกรณีเกิดจากการที่หมดความหมาย หมดแรงจูงใจในการมีชีวิตอยู่ ซึ่งสาเหตุเกิดจากการที่พบเจอกับปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ไม่สามารถทนรับกับสภาพของปัญหาที่ประสบอยู่ได้ จึงตัดสินใจจบชีวิตของตนเองเพื่อจบปัญหาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ปัญหาการฆ่าตัวตายจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดจากสังคมที่หนักหน่วงบีบรัดให้คนหนึ่งหมดหนทางในการแก้ปัญหาจนต้องหาทางออกจากปัญหาโดยการฆ่าตัวตายนั่นเอง

ถึงแม้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนในพื้นที่ชุมชนแออัดส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มชนชั้นกลาง แต่ผลกระทบของปัญหาต่างๆไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเฉพาะแต่ชนชั้นกลางเสมอไป เพราะปัญหาในแหล่งชุมชนแออัดเป็นสิ่งที่คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เสี่ยงได้ยาก เพราะยังคงต้องใช้ชีวิตในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยปัญหานี้ หากไม่เป็นผู้กระทำ ก็อาจเป็นฝ่ายถูกกระทำเสียเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปัญหาอาชญากรรม โดยมากเป็นปัญหาที่เกิดจากคนในชุมชนแออัดส่วนใหญ่มีความยากจน ขาดการศึกษา ไม่ทำงานเป็นหลักแหล่ง เป็นสาเหตุให้ขาดปัจจัยต่างๆที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งจำเป็นต่อการดำเนินชีวิต ทำให้หลายคนเลือกก่อปัญหาอาชญากรรมขึ้นมา เช่น การจี้ ปล้น รวมถึงการทำร้ายร่างกายต่างๆ ดังเช่นที่ตัวละคร ปู่ ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ถูกจี้ และถูกทำร้ายร่างกาย

ชายชราหยุดเดิน แก้วเองโดยสัญชาตญาณของคนลับมีดว่า มีมีดแหลมๆ กดเข้าที่บริเวณสีข้างของแก และถาดันอีกนิดเดียว มีดเล่มนั้นมันอาจจะสบเข้ามาในตัวแกก็ได้ ชายชราสู้สึกมีมือล้วงเข้ามาตาม กระเป๋าเสื้อและกางเกงอย่างรวดเร็ว เมื่อเงินที่เคยลูบอยู่ตอนเย็นหลุดจากกระเป๋ากางเกงไป ก็มีเสียงหนกๆของไม้หรืออะไรสักอย่างพาดเข้าที่กระดูกสันหลัง แก้มลงบนดินและเหม็นนั้น เสียงคนสองคนวิ่งห่างออกไป ชายชราร้องตะโกน “ช...ว...ย...ด...ว...ย!” แต่ที่บริเวณนั้นห่างจากบ้านคนเกินกว่าใครจะมาใส่ใจ

(จนตรอก, 2554 : 46)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ก่อเหตุมีความต้องการในทรัพย์สินเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้ก่อเหตุเลือกเหยื่อเป็น ตัวละครปู่ ซึ่งเป็นคนจนที่อาศัยในชุมชนแออัด โดยไม่สนใจว่าจะมีทรัพย์สินมากน้อยเพียงใด สนใจเพียงแต่ความต้องการในการก่อเหตุให้สำเร็จเท่านั้น สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าคนทุกคนในชุมชนแออัดมีความเสี่ยงที่จะถูกปล้น ถูกทำร้ายทั้งสิ้นแม้จะมีทรัพย์สินไม่มากก็ตาม

ปัญหาการข่มขืน เป็นปัญหาร้ายแรงที่สร้างบาดแผลในจิตใจให้กับเหยื่อที่ถูกกระทำเหยื่อบางรายไม่สามารถทนต่อความอับอายได้ก็ตัดสินใจฆ่าตัวตายหนีความอับอายนั้น ในบางรายที่ไม่ฆ่าตัวตายก็เกิดอาการทางจิตที่มีอาการหวาดกลัวอยู่ตลอดเวลา บางรายมีอาการมาก กลายเป็นคนวิกลจริตไปไม่สามารถใช้ชีวิตปกติได้ และปัญหาที่ตามมาอีกก็คือ ปัญหาการอุ้มท้องเด็กที่เกิดจากคนร้าย ในบางรายอาจไปทำแท้งเพื่อป้องกันปัญหาการเลี้ยงดูเด็กที่ไม่พึงประสงค์ บางรายที่ไม่ได้ทำแท้งก็ต้องเลี้ยงดูเด็กคนดังกล่าวที่เกิดมา สิ่งนี้ยิ่งสร้างบาดแผลในใจให้กับเหยื่อเป็นอย่างมาก ชาติ

กอบจิตตินำเสนอปัญหาจากการข่มขืน และการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์เอาไว้ในเรื่องสั้น **ผลตอบแทน** เป็นเรื่องราวของ เจ็ค่อม เจ็ค่อมถูกข่มขืน และตั้งครรภ์ที่เกิดจากคนร้ายที่ข่มขืนตนเอง

ไม่เพียงเท่านั้น กิมฮวยยังถูกฝากแผลที่จะต้องจำไปจนวันตายจากชาย กักขะที่ยัดเยียดความเป็นตัวให้เธอ ขณะที่เธอดิ้นรนจนอ่อนแรง เป็นคืนที่ข่มขืน คละคลั่งด้วยกลิ่นเหล้า เธอจำมันได้ดีเหมือนกับเพิ่งผ่านไปเมื่อครู่นี้เอง ภาพเหตุการณ์ นั้นคอยรบกวนความคิดเธอตลอดเวลา มันจะสอดแวบขึ้นมาในขณะที่เธอว่าง และเธอก็เสียใจ ทั้งๆ ที่อยากจะลืมก็ลืมไม่ได้สักที วันหนึ่งๆ เรื่องนี้จะวนเวียนอยู่ในสมองของเธอหลายต่อหลายครั้ง มีบางครั้งที่กิมฮวยกำลังเล่นกับลูกอยู่เพลินๆ เจ้าความคิดนั้นก็แทรกเข้ามาทำให้เธอสลดลง

(มีดประจำตัว, 2557: 43)

จะเห็นว่าเหยื่อจากการข่มขืนต้องทนทุกข์ทรมานจากสภาพจิตใจที่แตกสลายจากการถูกข่มขืน เป็นตราบาปที่อยู่ติดตัวไปตลอดชีวิต เมื่อมีลูกก็ต้องแบกรับภาระเลี้ยงดูทั้งๆ ที่ไม่ได้เกิดจากความสมัครใจ

ปัญหาการทุจริต คดโกง ด้วยในสังคมมีการแข่งขันกันสูง เพื่อการมีชีวิตที่ดีกว่า เพื่อเงินเพื่อความมั่นคงของครอบครัว เพื่อความสุขสบาย ทำให้คนบางคนเลือกที่จะกระทำการทุจริต เช่นในเรื่องสั้นเรื่อง **สายสร้อย** ครูสนิท ใช้น้ำตาของความเป็นครูในทางที่ผิดเพื่อรายได้ที่ดีกว่าสำหรับภาระจุนเจือครอบครัว ดังความที่ว่า

เขาออกกวาดวิชาในตอนเย็น พิมพ์หนังสือเก็งข้อสอบสรุปวิชาออกขาย เขาใช้น้ำตาที่ช่วยเหลือเด็กที่อยากเข้าโรงเรียนนี้เพื่อแลกกับเงินที่ได้จากผู้ปกครอง และใช้คะแนนเก็บระหว่างปีเป็นเครื่องช่วยเด็กซึ่งมีทางตกให้สอบไล่ได้เพื่อแลกกับเงินอีกเช่นกัน เขามักดื่มเหล้ากับครูด้วยกันในตอนเย็นหรือวันหยุดเพื่อให้ลืมเรื่องต่างๆ ที่ทำไป....ปลายปีนั่นเอง เขาถูกจับได้ว่าเอาข้อสอบออกขายร่วมกับเพื่อนครูอีกสองคน...

(สายสร้อย, 2552: 69-70)

จะเห็นได้ว่า ด้วยความต้องการเงิน และชีวิตที่ดีกว่า ทำให้ข้าราชการที่เคยสุจริตคนหนึ่งยอมทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการแม้จะต้องกระทำการทุจริต

ปัญหามลพิษ เป็นปัญหาที่พบได้ทั่วไปอีกปัญหาหนึ่ง ในแหล่งชุมชนแออัด เพราะชุมชนแออัดเป็นแหล่งเสื่อมโทรมที่เป็นที่อยู่อาศัยของคนจำนวนมาก ทำให้เกิดการแออัด ขาดการบริการทางด้านสาธารณสุขไปหมด เนื่องจากอาคารตั้งอยู่อย่างหนาแน่น ขาด

เงินทุนในการซ่อมแซมที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมที่อยู่โดยรอบให้ดีขึ้น เช่น การระบายน้ำและการถ่ายเทอากาศที่ไม่ถูกสุขลักษณะ เป็นสาเหตุที่ทำให้กลายเป็นแหล่งแพร่เชื้อโรคเพราะมีน้ำเน่าขังอยู่ทั่วไป สิ่งเหล่านี้ทำให้มาตรฐานการครองชีพของคนในชุมชนแออัดต่ำ ดังที่ชาติ กอบจิตติ บรรยายถึงความสกปรก เน่าเหม็น ในแหล่งชุมชนแออัดไว้ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ว่า

จะเรียกที่พักอาศัยหลังนี้ว่าอะไรดี เพราะมีเพียงสังกะสีสนิมเชรอะมีรุโหว่หลายแห่งเป็นหลังคา และมีเศษไม้เก่าคร่ำสีซีดเป็นฝาผนัง แต่ใช้ว่าจะไร้สีสันเอาเสียเลย บางแห่งใช้แผ่นป้ายโฆษณาหลากสีเป็นไม้อัดปะทับซ้อนกันไว้เท่าที่จะหาหามาได้กันแดดกันลมกันไป แต่ก็คงกันยุงซึ่งบินหึ่งขึ้นจากน้ำคร่ำใต้กอสวะนั้นไม่ได้

รูปร่างของมันมองคล้ายกับเพลิงหมาแหงน แต่เมื่อมองดูสารรูปของมันอย่างถ้วนถี่ ไม่เพียงแต่จะเป็นหมาแหงนอย่างเดียวเท่านั้น มันเป็นหมาขี้ร้อนที่หาความสวยงามไม่ได้เอาเลยทีเดียว และคนที่อยู่แถบนี้ก็มีที่อยู่อาศัยลักษณะเดียวกัน...

เอาเถอะ ท่านจะเรียกที่พักอาศัยเหล่านี้ว่าอะไรก็ช่างเถิด แต่คนที่อาศัยอยู่ที่นี้เขาเรียกมันว่า ‘บ้านของเขา’ บ้านที่ตั้งอยู่เหนือกอสวะสีเขียวสด สีของมันเหมือนหญ้าญี่ปุ่นเขียวขจี ซึ่งเป็นสนามหญ้าของบ้านหลังใหญ่ๆหน้าปากซอย...

(จนตรอก, 2554 : 13-14)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า พื้นที่ที่อยู่อาศัยเต็มไปด้วยมลพิษ ทำให้ผู้อยู่อาศัยมีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคจากมลพิษในพื้นที่ดังกล่าวได้

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นเกี่ยวกับปัญหาความเสื่อมโทรมของสังคมเมือง กล่าวสรุปได้ว่า ด้วยความเจริญของเมือง เป็นแรงดึงดูดให้คนชนบทอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ของพวกเขาในเมือง ที่หนีออกจากชนบทด้วยหวังว่าความเป็นอยู่ในเมืองจะดีกว่าในชนบท ทั้งในด้านอาชีพการงานและโอกาสในการสร้างเนื้อสร้างตัว แต่ผลกลับเป็นตรงกันข้าม เมื่อพวกเขาเข้ามาเจอกับปัญหาใหม่ในเมือง ทั้งด้านเศรษฐกิจที่เมืองไม่ได้มีอาชีพที่รองรับแรงงานของพวกเขาอย่างเพียงพอ ปัญหาแหล่งชุมชนแออัดที่กลุ่มคนที่อพยพเข้ามาต้องมาอาศัยอยู่ร่วมกันในชุมชนเล็กเพราะไม่สามารถอาศัยในแหล่งเศรษฐกิจ หรือชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีได้ เพราะปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดจากความยากจน จนเกิดเป็นปัญหาอื่นๆตามมาทั้งปัญหาครอบครัวที่เกิดจากบรรยากาศของความตึงเครียดในการหาเลี้ยงชีพของพวกเขา จนทำให้คุณภาพชีวิตแย่งลง สุดท้ายแล้ว เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า เมืองดูดซับให้คนเข้ามาในเมือง ในฐานะที่เมืองเป็นความหวัง แต่การเข้ามาของคนชนบททำให้เกิดปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาที่ไม่มีทางออก อีกทั้งการมุ่งเน้นในการบอกเล่าเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ของสังคมในงานเขียนของ ชาติ กอบ

จิตติ ที่กล่าวถึงเฉพาะปัญหาของกลุ่มชนชั้นกลางและกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่ชุมชนแออัดของสังคมในงานช่วงแรกนี้ แสดงให้เห็นว่าชาติ กอบจิตติ ยังคงสืบทอดพันธกิจของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จที่ต้องการชี้ให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่อัปลักษณ์ของคนชนชั้นกลาง เพื่อเป็นเสมือนกระบอกเสียงเรียกร้องความยุติธรรมให้แก่คนกลุ่มนี้ต่อไป

3.1.3. ปัญหาการเอาเปรียบกันในสังคม

โครงสร้างทางสังคมประกอบด้วยสมาชิกในสังคมหลายชนชั้นด้วยกัน แต่หากจะกล่าวถึงชนชั้นทางเศรษฐกิจ จะมีกลุ่มสมาชิกในสังคมอยู่ชนชั้นหนึ่งในทางประวัติศาสตร์มักจะถูกเอาเปรียบเสมอมา นั่นคือ ชนชั้นกรรมาชีพ เพราะชนชั้นดังกล่าวเปรียบเสมือนฐานล่างสุดของสังคมหนึ่งๆ ในขณะที่ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางสามารถมีสิทธิเสรีภาพในการถือครองทรัพย์สินได้มากกว่าด้วยฐานะทางสังคม ในขณะที่เดียวกันก็กีดกันสิทธิเสรีภาพของชนชั้นล่างหรือชนชั้นกรรมาชีพไปด้วยในตัว (Peter Singer, 2558:66) กล่าวคือ ชนชั้นกรรมาชีพนั้นเปรียบเสมือนชนชั้นที่แบกรับเอาแรงงานทั้งหมดของสังคมหนึ่งๆเอาไว้ พวกเขาทำงานที่ใช้แรงงานแทนชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง ในขณะที่งานที่ต้องใช้แรงงานล้วนมีค่าตอบแทนที่ต่ำ เพราะฉะนั้น สิทธิทางสังคมและปัจจัยต่างๆที่ต้องใช้เงินในการแลกเปลี่ยน ชนชั้นล่างหรือชนชั้นกรรมาชีพนั้นจึงเข้าถึงได้ยาก เพราะไม่มีแรงทรัพย์มากพอในการแลกเปลี่ยนเพื่อเข้าถึงปัจจัยต่างๆเหล่านั้น จึงเสมือนว่าพวกเขาถูกกีดกันออกจากสิทธิและเสรีภาพต่างๆที่คนในสังคมหนึ่งๆพึงได้พึงมี อย่างไรก็ตาม ทุกๆสังคมก็ยังจำเป็นต้องมีชนชั้นแรงงานอยู่ จะขาดเสียก็ไม่ได้ เพราะไม่เช่นนั้นแล้วจะไม่มีใครที่คอยแบกรับเอาแรงงานในสังคมนั้นๆเอาไว้ จากสาเหตุดังกล่าวจึงเปรียบได้ว่าชนชั้นอื่นนั้นเอาเปรียบชนชั้นกรรมาชีพอยู่เสมอ

ปัญหาการเอาเปรียบจึงเป็นประเด็นหลักประเด็นหนึ่งที่ถูกนำเสนอไว้ในงานเขียนทุกชิ้นของชาติ กอบจิตติในช่วงแรกนี้ ที่แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดลักษณะความเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จไว้ โดยแบ่งลักษณะการเอาเปรียบที่เกิดขึ้นในสังคมได้ 4 ลักษณะ คือ คนรวายเอาเปรียบคนจน นายจ้างนายทุนเอาเปรียบลูกจ้าง ข้าราชการเอาเปรียบชาวบ้าน และการหาผลประโยชน์จากผู้อื่น

3.1.3.1. คนรวายเอาเปรียบคนจน

การเอาเปรียบในลักษณะที่คนรวายเอาเปรียบคนจนนี้ เป็นการเอาเปรียบจากการใช้อำนาจในฐานะทางเศรษฐกิจที่มีอยู่ เพื่อให้ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าได้รับในสิ่งที่เขาเหล่านั้นต้องการ หรือเอื้อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ยังผลให้ผู้ที่ต้องการเอาเปรียบผู้อื่นได้รับประโยชน์

ส่วนตัวมากที่สุด ในการนำเสนอปัญหาคนรวยเอาเปรียบคนจนนั้นเป็นประเด็นที่นักเขียนเพื่อชีวิตในช่วงก่อนปี พ.ศ.2520 มักนำมาใช้ในงานเขียนของตนควบคู่ไปกับปัญหานายทุนเอาเปรียบแรงงานกรรมกร ทั้งนี้เป็นเพราะความเหลื่อมล้ำทางฐานะทางเศรษฐกิจสามารถชี้ให้เห็นปัญหาความยากจนของชนชั้นล่างได้ชัดเจนที่สุด สามารถทำให้เข้าใจได้โดยง่ายว่าคนรายนั้นได้เปรียบคนจนในทุกทาง

ตราบเท่าที่คนในสังคมยังมีความต่างกันทางฐานะการเงิน ประเด็นคนรวยเอาเปรียบคนจนจึงยังถูกบอกเล่าผ่านเรื่องราวในวรรณกรรมอยู่บ่อยครั้ง เพราะไม่ว่าจะยุคสมัยใดก็ยังคงมีคนรวยที่เอาเปรียบคนจนอยู่เสมอ ซาติ กอบจิตติ ก็ยังคงกล่าวถึงการเอาเปรียบที่เกิดจากคนรวยเอาเปรียบคนจนไว้ในเรื่องสั้น *สายสร้อย* เช่นกัน โดยนำเสนอผ่านบทสนทนาระหว่างตัวละคร พิทยา และวิวัฒน์ ที่กล่าวถึงความกังวลของพิทยาที่กลัวจะสอบตก ในตอนหนึ่งที่ว่า

“วิวัฒน์ไม่ร้อนใจเลยกับผลสอบที่ออกมา ทั้งที่พิทยาพยายามชวนให้ดูหนังสือเมื่อเวลาในการสอบไล่ใกล้เข้ามา

“มีงก็ตก ไม่ก็ตก เชื่อกูเถอะเสียเวลาเปล่าๆ” วิวัฒน์พูดขึ้นในตอนเย็นวันหนึ่ง

“ทำไม?” พิทยาถาม

“ปัญหาแค่นี้มีงยังไม่รู้เลยว่าทำไม แล้วจะสอบได้ยังไง?” วิวัฒน์หัวเราะ

“เฮ้ย กูถามจริงๆ” พิทยาถอนร่าคาญ

“อ้าว มีงไม่เข้าใจมันแต่ต้นแล้วมีงจะดูรู้เรื่องได้อย่างไร คนอื่นเขาเรียนหนึ่งปีจึงจะเรียนหมด นี่มีงจะเอาให้รู้เรื่องในยี่สิบวันมันก็เกินไปแล้ว ไซว่ามีงจะเก่งนักหนา ก็พอๆกันแหละวะ

“กูกลัวตกนี่หว่า หรือมีงไม่กลัว?”

“กูนะไม่ตกอยู่แล้ว แถมยังมีสิทธิ์เรียนร.ด.ด้วย ถ้ากูไปเรียนต่อโรงเรียนที่มิด.ด.”

“หกลีบห้าขึ้นไปนะหรือ มีงอย่าฝอย สอบคราวที่แล้วกูยังได้มากกว่ามีง”

พิทยาว่าแคลนๆ

.....

“พูดเป็นเล่น” พิทยาบ่น

“จริงๆ” วิวัฒน์ว่า

“แล้วมีงจะทำทำไหน?”

“เส้นก๋วยจั๊บน้ำใส ไม่ใช่ก๋วยจั๊บน้ำข้นตามนะ ก๋วยจั๊บน้ำใสด้วย มีงเคยเห็นไหม?”

“เส้นใคร?” พินยามร้อนน

“หนิงไง หนิงเรานี้แหละ” วัฒนหุยมองหน้าพินยาม แล้วพูดต่อ “ปีที่แล้วพี่ก็ตก พ่อให้ไปชวนหนิงมากินเหล้าที่บ้าน ตอนกลับพ่อท้วงว่า ‘ครูเอาพระนี้ไปห้อยคอสักองค์สิ’ ที่จริงพระนะไม่ได้ช่วยเท่าไรหรอก แต่สร้อยทองที่ห้อยพระสิช่วยพี่กูไว้ หกสิบแปดเปอร์เซ็นต์สบายไป ตอนนี้อยู่เรียนปรออยู่กรุงเทพฯแล้ว”

“จริงหรือวะ แล้วกูมีทางไหม?”

“ทางนะมี ถ้ามีทอง”

(สายสร้อย, 2557: 72-73)

จากตัวอย่างข้างต้น ครอบครัวของวัฒนพยายามลบลประวัตินทางการศึกษาที่ไม่ดีให้กับลูก แทนการให้พี่และวิวัฒน์ใช้ความสามารถในการสอบให้ผ่านเกณฑ์ พวกเขาเลือกใช้จ่ายเพื่อซื้ออนาคตทางการศึกษาให้กับลูกเพื่อแลกกับเวลาในการเรียนที่จะต้องเสียไป เมื่อมั่นใจว่าจะสอบตก การกระทำดังกล่าวไม่เพียงแต่เป็นการเอาเปรียบคนจนเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็น การเอาเปรียบเด็กคนอื่น ๆ ที่ตั้งใจเรียนอีกด้วย เพราะเด็กที่ตั้งใจเรียนนั้นใช้ความอดทนของตนเองในการเรียนเพื่อให้ผลการเรียนออกมาดี ในขณะที่ พี่และวิวัฒน์ไม่ตั้งใจเรียน แต่ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ พี่และวิวัฒน์ทำเช่นนี้ได้เพราะอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะดีจึงนับเป็นการเอาเปรียบผู้อื่นทางหนึ่ง เพราะถึงแม้ในบางคนที่มีความคิดอยากสบาย ได้ทางลัดเหมือนกับพี่และวิวัฒน์ได้รับ แต่ก็ไม่มีเงินมากพอที่จะซื้อความสะดวกเช่นนั้นได้ การได้เรียนจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานก็นับว่าเป็นโอกาสที่วิเศษที่สุดแล้วสำหรับคนที่ฐานะยากจน

ชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นว่า คนรวยใช้อำนาจทางการเงินที่ตนมีอยู่ไม่ใช่แต่เพียงการสร้างหรือซื้อโอกาสให้ตนเองได้รับประโยชน์สูงสุดเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการเอาเปรียบเหยียบย่ำความตั้งใจและโอกาสของคนอื่น ๆ อีกด้วย โดยเฉพาะกับคนจนที่ไม่มีทางสู้

3.1.3.2. นายจ้าง นายทุนเอาเปรียบลูกจ้าง

ลักษณะการเอาเปรียบกันในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้าง นายทุนกับลูกจ้างนั้น เป็นลักษณะที่ปรากฏมากในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะของลูกจ้างนั้นมักจะเป็นไปในลักษณะของชนชั้นแรงงานกรรมกรเสียมาก ไม่ใช่ลูกจ้างในสายงานอาชีพอื่น เช่น พนักงานบริษัท เสมียน หรือเรียกอีกอย่างว่าเป็นกลุ่มคอปกน้ำเงิน (Blue collar) ที่ใช้แรงงาน

ไม่ใช่ในกลุ่มคอปกขาว (White collar) ที่ทำงานในสำนักงานหรือทำงานนั่งโต๊ะ โดยในแง่ของประวัติศาสตร์นั้น ชนชั้นแรงงาน กรรมกร คือชนชั้นที่ถูกเอาเปรียบเรื่อยมาไม่ว่าจะในยุคสมัยใด เป็นกลุ่มคนที่ได้รับความยากลำบากจากการทำงาน ถูกกดขี่ทั้งแรงงาน และค่าจ้าง เขาเหล่านี้แทบจะไม่มีหนทางใดๆที่จะได้ทำงานที่ไม่ต้องใช้แรงงาน เพราะการเข้าทำงานประเภทที่ไม่ต้องใช้แรงงานจำเป็นต้องมีวุฒิการศึกษาสูงระดับหนึ่งในการรับรองเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินเพื่อเข้าทำงาน ซึ่งคนชนชั้นกรรมมาชีพมักจะมีการศึกษาต่ำกว่าเกณฑ์ดังกล่าว ด้วยระบบเหล่านี้จึงเสมือนเป็นการจำกัดขีดความสามารถในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชนชั้นกรรมมาชีพให้ต่ำอยู่เสมอ เพื่อดำรงไว้ซึ่งชนชั้นแรงงานให้มีอยู่ในสังคมต่อไป ดังที่คาร์ล มาร์กซ กล่าวไว้ว่า ไม่ว่าจะในสังคมใดย่อมต้องมีชนชั้นกรรมมาชีพอยู่ในสังคมนั้นเสมอ (Peter Singer, 2558: 65) เพราะถ้าหากคนจนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นได้ ได้รับการศึกษาที่สูงพอ สามารถเลือกทำงานที่ไม่ต้องใช้แรงงานได้ เมื่อนำที่การงานดีขึ้น คุณภาพชีวิตในด้านต่างๆย่อมดีขึ้นตามไปด้วย จากชนชั้นล่างก็เลื่อนฐานะทางสังคมขึ้นมาเป็นชนชั้นกลาง คนจนหมดไปจากสังคม จะทำให้สังคมนั้นขาดชนชั้นแรงงานไปโดยปริยาย ดังนั้น ด้วยโครงสร้างทางสังคมในลักษณะนี้จึงเสมือนเป็นโครงสร้างที่เอื้อประโยชน์แก่ชนชั้นกลางและชนชั้นสูงให้สามารถเอาเปรียบชนชั้นล่างได้เรื่อยไป และเพื่อดำรงไว้ซึ่งชนชั้นแรงงาน

ด้วยเหตุนี้ นักเขียนเพื่อชีวิตในช่วงก่อนปี พ.ศ.2520 จึงนิยมนำชนชั้นกรรมมาชีพมาใช้ในการเขียนงานของพวกเขา เช่นที่เห็นได้จากเรื่องสั้นเรื่อง *แก้วหยดเดียว* ของ ศรีดาวเรือง นามปากกาของ **วรรณ สวัสดิ์ศรี** ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกใน สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม ในพ.ศ. 2518 กล่าวถึงตัวละคร อนุช และเหลียง ที่ทำงานอยู่ในโรงงานแก้ว นอกจากจะต้องทำงานที่ใช้แรงงานแล้ว ยังถูกนายจ้างกดขี่อีกด้วย ดังใจความตอนหนึ่งว่า

“แหม น้ำเหลียง ผมเห็นพืงค์ทำงานแล้วยังอดสงสารไม่ได้เลย บางวันเห็นคัดแก้ว ฝนแก้ว บางวันทำกล่อง แม่ครัวขาดหลงจู้ก็ตามไปทำครัว ทำความสะอาดออฟฟิศ นี่ยังให้มาส่งของอีก ผมว่าพืงค์ยอมเขามากเกินไป พืงค์บอกเขาไปเลยซิว่าทำไม่เป็นก็หมดเรื่อง ถ้าทำกล่องได้อย่างเดียวก็สบายดี ทำมันอย่างเดียวเลย ...เวลากินข้าวจะหน้าเหลียง พืงค์กินไม่ทันเขา ผมกับพืงค์แอด พืงค์วินต้องคอยช่วยตักกับให้ ไม่งั้นพืงค์กินไม่อิ่มกับเขาสักมือหอก”

“หรือ...” เหลียงซึ่งทำงานขับรถอย่างเดียวแปลกใจ

อนงค์ลื่นข้าวฝืดคอ ใจหวนคิดไปถึงเพื่อนบางคนทีเข้ามากรุงเทพฯ เหมือนกัน บ้างมาทำงาน บ้างได้เรียนหนังสือต่อ ป่านนี้คงได้เข้ามาหาวิทยาลัยไปหลายคนแล้ว...

“ลื้อไปไหนกันมาวะ อาเหลียง ส่งของแค้นนี้ทำไมไปเกือบทั้งวัน”

“ผมแวะกินข้าวกลางวัน”

“อ้อ...นี่อาเหลียง ลื้อจำไวน่า ส่งของเสร็จลื้อต้องรีบกลับมาโรงงานก่อนซี บางทีมีของต้องรีบส่งอีก ลื้อไปกินตอนเด็กยกของใส่รถก็ได้ ทำงานมันต้องรู้จักเวลา ไม่ใช่เอารถไปกินข้าวกันตามใจชอบ เกิดลื้อไปกินเหล้าแล้วขับรถไปชนอะไรเข้า... พวกลื้อตายไม่ใช่เรื่องของอีว่หรือก แต่รถอีว่มันจะพัง” ผู้จัดการเทศนาตามหลัก นักการค้ำอย่างยี่ดยาว อนงค์กับวิชัยเลี้ยงไปนั่งแอบฟังอยู่ข้างรถ ปล่อยลูกพี่ได้ตอบ อย่างน้อยใจกับผู้จัดการไปคนเดียว ทั้งที่เขาเองก็เคยเตือนอนงค์ให้อดทนมาเมื่อปายนี้เอง

“แหม...ผู้จัดการ คนมันหิวนี้ครับ...บ๊อดี้ เห็นใจกันบ้างซี” เหลียงขึ้นเสียง หน้าบึ้งตึง

ผู้จัดการโกรธจัด เขาหันหลังเรียกหลงจ้อเสียงลั่น

“หลงจ้อ...หลงจ้อ...ลื้อมาจัดการเรื่องนี้ให้เรียบร้อยทีนา ไล่มันออกไป ไม่ต้องง้อมัน” เขาเดินเข้าออฟฟิศปิดประตูตั้งโครม

(แก้วหยดเดียว, 2546: 18-19)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า อนงค์ และ เหลียง ต้องทำงานตัวเป็นเกลียวจนแทบไม่มีเวลาพัก โดยเฉพาะอนงค์ที่ทำงานดีจึงถูกใช้ให้ทำงานหลายหน้าที่ แต่ก็ยังถูกผู้จัดการโรงงานตำหนิ และคิดแต่จะเอาเปรียบ ขาดความเห็นใจ ไม่ให้มีแม้แต่เวลากินข้าว หรือพักในช่วงกลางวัน สิ่งนี้เป็นลักษณะของชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกกดขี่ หากเทียบกับลักษณะสูตรสำเร็จที่จิตร ภูมิศักดิ์เคยได้กล่าวเอาไว้ในหนังสือ “ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน” ว่า ศิลปะเพื่อชีวิตจะต้องเปิดเผยทุกคนได้มองเห็น ลักษณะอับลัทธิของชีวิตที่เป็นอยู่จริง (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2541: 21) ลักษณะอับลัทธิของชีวิตในตัวอย่างเป็นคือการถูกกดขี่ ถูกเอารัดเอาเปรียบของชนชั้นกรรมาชีพนั่นเอง

ชาติ กอบจิตติรับเอาลักษณะของนายทุนเอารัดเอาเปรียบลูกจ้างมาใช้ในงานเขียนช่วงแรกของเขาด้วย ในเรื่องสั้น *เสมือนพี่น้อง* ตัวละคร ลุงชั้น ตัวละครของเรื่องถูกเรื่อทรายนับแสนเท่าแตกจนต้องตัดขาทิ้งซึ่งเป็นอุบัติเหตุในขณะทำงาน

“... “ทางเราจะออกค่ารักษาและให้เงินทำขวัญอีกสองพัน” ผู้จัดการบอกกับ เมียลุงชั้นซึ่งยืนอยู่เบื้องหน้า เขายกถ้วยน้ำชาขึ้นชดแล้วฟันเสลดลงกระโถน

“ส่วนเรื่อนั้นก็ต้องหาคนอื่นมารับผิดชอบใหม่ เพราะนายชั้นคงไปเรืออีก ไม่ได้แล้ว เห็นเขาว่าต้องตัดตีนออกไขใหม่”

“จ๊ะ” นางก้มหน้ารับคำเบาๆ พยายามรวบรวมความกล้าเพื่อพูดในสิ่งที่อยากพูดออกไป “เงินทำขวัญนั้นขอสักห้าพันไม่ได้หรือเถ่าแก?” นางรู้สึกโล่งที่พูดออกมาได้

“ที่จริงทางเราจะไม่ให้เลยก็ได้ เพราะไม่ใช่ความผิดของเรา เรือมันเกิดเพราะความประมาท แต่ที่นี้เห็นว่านายชั้นเป็นคนดีก็อยากช่วยเหลือ” เขาเคาะปากกาบนโต๊ะ “เอาอย่างนี้แล้วกัน จะขอเพิ่มกับทางบริษัทเขาให้เป็นสองพันห้า มากกว่านี้คงไม่ไหว ไหนจะค่ารักษาอีกล่ะ”

“ถ้าอย่างนั้นขอให้จ้างผัวฉันมารับผิดชอบเรืออย่างเดิมได้ไหม?” นางเงยหน้าขึ้นมองอย่างอ่อนหวาน

“อ้อ...ไม่ได้หรอก เรื่อนั้นราคาตั้งยี่สิบสามสิบหมื่น จะให้คนพิการมารับผิดชอบได้อย่างไร ถ้าเกิดเรือเป็นอะไรไปทางเราไม่แยءหรือ”

นางเดินออกจากเรือนไม้ที่ทำทรายนั่นอย่างละห้อย...

(ทางชนะ,2557:107-108)

ลุงชั้นได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมจากนายจ้างทั้งจากการที่เลิกจ้างโดยไม่จ่ายเงินชดเชย ไม่ได้รับสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลกรณีเจ็บป่วย โดยนายจ้างอ้างว่าเป็นไปเพราะความประมาท แต่ในความเป็นจริงเป็นเรื่องของอุบัติเหตุ ซึ่งในงานที่ใช้แรงงานนั้นมักเกิดอุบัติเหตุขึ้นบ่อยครั้ง เพราะงานที่ทำล้วนเสี่ยงอันตราย ลูกจ้างแรงงานคือผู้ที่เสี่ยงอันตรายแทนนายจ้าง และนายจ้างเองก็จ้างผู้ใช้งานมาเพื่อทำงานดังกล่าวแทนตนอยู่แล้ว แต่กรณีของลุงชั้น ชีวิตของลุงชั้นถูกตีค่าว่ามีค่าน้อยกว่าเรือทรายที่มีราคาที่ยี่สิบสามสิบหมื่นเสียอีก ลูกจ้างในความคิดของนายจ้างเปรียบเสมือนสิ่งของที่เป็นอะไหล่ของเรือที่เมื่อชำรุดแล้วก็แค่เปลี่ยนทิ้ง และหาสิ่งใหม่ที่ใช้งานได้มาทดแทนเพียงเท่านั้น

ลักษณะของการเอารัดเอาเปรียบนี้ยังพบได้ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ด้วยเช่นกัน ซึ่งปรากฏในตอนหนึ่งของนวนิยายที่เล่าถึงบุญมาที่ต้องเปลี่ยนงานด้วยความจำยอม เพราะนายจ้างเก่าได้โอนหนี้ที่เขาขอกู้ยืมมาสร้างบ้านและตกลงในสัญญากู้ยืมว่าจะทำงานเพื่อชดใช้หนี้จนหมด แต่

โรงงานของนายจ้างเก่าเลิกจ้างคนงานบางส่วนเพราะขาดทุน บุญมาจึงถูกนายจ้างคนเก่าโอนหนี้ของ
เขาไปให้กับนายจ้างคนใหม่และเสมือนว่าต้องเปลี่ยนงานใหม่ ไม่ว่าจะบุญมาจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

... “ลื้อรู้มั๊ย ตอนนี้งานเรากำลังแย่?” เสียงพูดเหมือนกับขอความเห็น
ใจ “ที่อ๊วปลดคนงานออกบ้างเพราะงานมันไม่ค่อยมี”

“ครับ” บุญมารับเสียงสนใจสะท้อน “ผมคงไม่โดนด้วยนะ เห็นใจผมเถอะ
ครับ ลูกเมียผมจะเดือดร้อน...”

“ไม่เป็นไร ลื้อไม่เป็นไรหรอก อ๊วหางานใหม่ให้ลื้อแล้ว อ๊วไม่ให้ลื้อว่างงาน
หรอก อ๊วเข้าใจความเดือดร้อนของลื้อ” เขายิ้มเห็นฟันทองอร่ามในปาก...

(จนตรอก, 2549: 62-63)

นายจ้างพูดกับบุญมาเสมือนว่าเห็นอกเห็นใจแต่ในความเป็นจริงแล้วกลับตรงกันข้าม

“...บุญมาตื่นตื่นใจในความมีเมตตาของเจ้าแกที่มีต่อตัวเขา ก้มลงกราบดิน
เจ้าแกอย่างสำนึกบุญคุณแล้วยืนขึ้น

“อ้อ...เรื่องเงินผมจะพยายามเอามาผ่อนให้ นะครับ”

“ไม่เป็นไร...” เจ้าแกพูดซ้ำๆ โบกมือไปมา “ลื้อไม่ต้องเอามาใช้ อ๊วหรอก...อ๊ว
โอนมาให้คนนี่แล้ว” เขาชี้ “ลื้อมาเซ็นชื่อตรงนี่แล้วกัน อ๊วกับลื้อจะได้หมัดหนักันเสียที่
แล้วพุงนี้ลื้อไปทำงานกับเขาได้เลย...”

บุญมาเดินเข้าไปเขียนชื่อตัวเองบนสัญญาแผ่นใหม่ที่โต๊ะตัวเก่า ซึ่งเคยเขียน
เมื่อปีที่แล้ว

เขาได้มารู้เอาทีหลังว่า พี่เวกก็โดนเหตุการณ์ทำนองนี้เหมือนกัน แล้วได้อยู่
เรือประมงอีกลำหนึ่งที่มาช่วยของเจ้าแกคนเดียวกันกับเขา

หนี้สินระหว่างบุญมากับเจ้าแกเก่าเป็นอันสิ้นสุดลง จะมีก็หนี้สินใหม่กับเจ้า
แกคนใหม่ ซึ่งทบดอก ดอกทบต้น รวมๆ กันแล้วก็กลายเป็นสี่พันกว่าเท่านั้นเอง

ไม่หรอก...นี่ไม่ใช่การขายทาส แต่เป็นการโอนหนี้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ตาม
ทำนองคลองธรรม...”

(จนตรอก, 2549: 63-64)

ศักดิ์ศรีของลูกจ้างแรงงานตามทัศนคติของนายจ้างที่ปรากฏในงานเขียนของชาติ
กอบจิตติที่ได้นำเสนอเอาไว้วันนั้น มีค่าเป็นเพียงสิ่งของที่สามารถแลกเปลี่ยนไปมาได้ สามารถใช้จน
เสื่อมสภาพแล้วทิ้งได้ เสมือนว่านายจ้างจะปฏิบัติอย่างไรกับลูกจ้างเหล่านี้ได้ทั้งสิ้น ไม่มีความเห็นอก

เห็นใจจากนายจ้าง และที่สำคัญคือไม่จำเป็นต้องทำตามกฎหมายอีกด้วย สะท้อนให้เห็นถึงการเอารัดเอาเปรียบกันอย่างถึงที่สุด

3.1.3.3. ข้าราชการเอาเปรียบชาวบ้าน

วรรณกรรมเพื่อชีวิตในช่วงกลางทศวรรษที่ 2510 มีการกล่าวถึงปัญหาของชาวบ้านชนบทในกลุ่มวรรณกรรมของนักศึกษาอย่างกว้างขวาง สาเหตุเนื่องจากภายหลังเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 รัฐบาลชั่วคราวให้เงินอุดหนุนโครงการพัฒนาประชาธิปไตย ภายใต้โครงการนี้ นิสิต นักศึกษาประมาณ 3,000 คน เดินทางไปชนบทเพื่อกระจายความรู้เรื่องประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองแก่ชาวบ้าน นิสิตนักศึกษาจำนวนมากมีโอกาสเรียนรู้ปัญหาของชนบทไทย และรายงานกลับมาถึงช่องว่างระหว่างข้าราชการและชาวบ้าน การปฏิบัติที่รุนแรงของตำรวจ อิทธิพลท้องถิ่น ปัญหานี้สิน สภาพสาธาณูปโภคที่ย่ำแย่และความยากจนที่เห็นได้ชัดเจน (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2539: 505) จากการได้เข้าไปสัมผัสถึงปัญหาของชาวบ้านอย่างใกล้ชิด ทำให้ทราบปัญหาของชาวบ้านอย่างแท้จริง โดยเฉพาะปัญหาระหว่างชาวบ้านและข้าราชการท้องถิ่น

ปัญหาข้าราชการเอาเปรียบชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทแถบภาคอีสาน ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างยาวนานในราวทศวรรษที่ 2490 เป็นต้นมา การจับจองที่ดินใหม่ของชาวบ้านในเขตป่าเขาขยายตัวอย่างรวดเร็วเข้าไปในเขตป่าลึกและพื้นที่ห่างไกลจากเงื้อมมือของรัฐบาล ความมุ่งมั่นเข้าจับจองที่ดินใหม่ ๆ เป็นความต้องการของชาวบ้าน และเกิดขึ้นโดยเสรี ข้าราชการติดตามชาวบ้านให้ชัดเจน (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2539: 498) ทั้งนี้ยังพบว่า เมื่อชาวบ้านมีกรณีพิพาทกับข้าราชการ หรือเจ้าหน้าที่รัฐมากเข้า ก็หันไปสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมากขึ้น เพราะต้องการหาที่พึ่งพิงหลีกเลี่ยงจากการถูกกลั่นแกล้งและความไม่เป็นธรรม นอกจากจะได้รับการช่วยเหลือจาก พคท. เป็นอย่างดีแล้ว พคท.เองก็ยังมีความเห็นพ้องกับชาวบ้านที่เชื่อว่าชนบทเป็นเขตแดนของบ้าน รัฐและทุนหรือนักธุรกิจเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนา เนื่องจากเป็นตัวแทนการรุกรานจากเมืองด้วยแนวคิดดังนี้เองจึงทำให้เรื่องราวการถูกเอารัดเอาเปรียบของชาวบ้านโดยข้าราชการจึงได้ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเพื่อชีวิต ดังเช่นในเนื้อหาใจความของใบปลิวโฆษณาชวนเชื่อของ พคท. ฉบับหนึ่งมีใจความว่า บรรพบุรุษของเราคือชาวนา ปลูกมะพร้าวต้นแรก ปลูกข้าวในนาเริ่มแรก และทำสวนผลไม้แห่งแรก แต่ระบบที่ครอบงำกำลังเหยียบย่ำพวกเราและบรรพบุรุษของเรา (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2539:

499) นักเขียนเพื่อชีวิตทั้งหลายจึงนิยมนำเรื่องการต่อสู้ของชาวบ้านในชนบทกับอำนาจรัฐมาใช้ในงานเขียนของตน

ชาติ กอบจิตติ ได้สืบทอดการนำเสนอปัญหาการเอารัดเอาเปรียบโดยข้าราชการมาใช้ในงานเขียนของเขาด้วย โดยปรากฏในเรื่องสั้น *สายสร้อย* และนวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* หากแต่ลักษณะของปัญหาที่ปรากฏไม่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับความขัดแย้งในแนวคิดทางการเมือง หรือเป็นปมปัญหาจากแนวคิดทางการเมืองดังเช่นวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จแต่อย่างใด แต่เป็นปัญหาการใช้อำนาจจากตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบเพื่อกอบโกยผลประโยชน์จากชาวบ้าน ซึ่งเป็นปัญหาระหว่างตัวบุคคล คือระหว่างข้าราชการที่เอารัดเอาเปรียบ กับชาวบ้านผู้ตกเป็นเป้าหมาย ดังเช่นตอนหนึ่งในเรื่องสั้น *สายสร้อย* เมื่อพิทยาารู้ตัวว่าตนเองไม่น่าจะสอบผ่าน เพราะที่ผ่านมาไม่ได้ตั้งใจเรียน อีกทั้งยังไม่สามารถเรียน รด. ได้เพราะคะแนนไม่ถึง จึงได้ไปปรึกษากับวัฒน์ เพื่อนของเขาว่าทำอย่างไรคะแนนสอบจึงจะผ่านเกณฑ์

“... “เส้นก้วยจับโง่งละ ไม่ใช่ก้วยจับธรรมดานะ ก้วยจับทองชะด้วย มึงเคยเห็นไหม?”

“เส้นใคร?” พิทยาถามร้อนรน

“หนิทึง หนิทเรานี้แหละ” วัฒน์หยุดมองหน้าพิทยา แล้วพูดต่อ “ปีที่แล้วพี่ถูกใจตก พ่อถูกใจไปชวนหนิทมากินเหล้าที่บ้าน ตอนกลับพ่อถูกใจว่า ‘ครูเอาพระนี้ไปห้อยคอสักองค์สิ’ ที่จริงพระนะไม่ได้ช่วยเท่าไรหรอก แต่สร้อยทองที่ห้อยพระสิช่วยพี่ถูกใจ หกสิบแปดเปอร์เซ็นต์สบายไป ตอนนี่เรียนปรออยู่กรุงเทพฯ แล้ว”

“จริงหรือวะ แล้วก้อมีทางไหม?”

“ทางนะมี ถ้ามีทอง...”

(ทางชนะ, 2557:73)

เมื่อทราบดังนั้นพิทยาจึงไปขอร้องไห้แม่ของตนช่วยสินบนอาจารย์สนิทด้วยสร้อยทองบ้าง แต่เมื่อผลคะแนนออกมาว่าเขาผ่านเกณฑ์ไม่สอบตก แต่คะแนนไม่ถึงพอที่จะเรียน รด. ได้ พิทยาแปลกใจที่ตนเองได้คะแนนน้อยกว่าวัฒน์ ทั้งที่ก็สินบนอาจารย์ไว้เหมือนกัน เขา จึงกลับไปพูดอาจารย์สนิทอีกครั้งด้วยตัวเอง

...พิทยาให้หนักแล้ว แต่เขายังต้องการเรียกร้อยสิทธ์ให้กับตัวเองและสร้อยของ

แม่ เมื่อถึงตรงนี้ เขาคิดว่าถ้าจะเป็นอะไรก็ต้องลองดู

“ถ้าอย่างนั้นเธอก็ไม่รู้จักจริงนะสิ ถ้าเธอรู้อจริงแม่เธอกคงไม่ซื้อทองมาบาทเดียว
หรือของนายวิวัฒน์เขาสองบาท”

พิทยายืนที่อ งงไปหมด ไม่คิดเลยว่าอาจารย์สนิทจะเป็นได้ถึงเพียงนี้

“แล้วเธอจะเอาเปอร์เซ็นต์เท่ากับเขาได้อย่างไร เธอไม่รู้ไม่จริงแล้วมาทำสู้อ
ไม่เข้าเรื่อง ไปซะ ไปซะ ฉันจะกินเบียร์ บอกแม่เธอด้วยว่าถ้าไม่ใช่เพราะสร้อยเส้นนั้น
แล้ว มีหวังเธอจะต้องเจอหน้าฉันอีกปีแน่” แกบมือไล่...

(ทางชนะ,2557:81)

อาจารย์สนิทคือข้าราชการครู ครูมีหน้าที่สอนหนังสือแก่นักเรียน แต่กลับใช้หน้าที่
การงานในการเอื้อผลประโยชน์แก่ตนเองในทางมิชอบ ซ้ำยังหลอกเอาทรัพย์สินจากผู้ปกครองของ
นักเรียนอีกด้วย

นอกจากพฤติกรรมการเอารัดเอาเปรียบของครูในเรื่องสั้น *สายสร้อย* แล้ว ในนวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* ปรากฏพฤติกรรมการเอารัดเอาเปรียบของครูอยู่เช่นกัน นั่นคือตัวละครครูใหญ่ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคนในตำบลนับหน้าถือตามากมาย แต่กลับโกงเงินฝากของ พัก ที่ฝากไว้กับตน ซึ่งพักเป็นผู้เสียหายแต่คนในตำบลกลับไม่มีใครเชื่อพักเลยว่าครูใหญ่โกงเงินของตน พักจึงได้ไปหากำนันทวังให้กำนันช่วยเหลือเรื่องที่เขาถูกโกงเงิน

“... “เอ็งมานี่หว่า” กำนันว่าอย่างไม่พอใจ

“กำนันช่วยผมด้วย ผมไหว้ มันโกงผมจริงๆ ผมฝากมันไว้ห้าพันสอง ฝากมันไว้
ไว้ กำนันช่วยทวงด้วย ผมไหว้ละ...” พักยกมือไหว้เหนือหัว เขายังไม่ลดละความ
พยายาม แม้ว่าบางครั้งขณะพูดเขาจะชวนเซไปบ้างก็ตาม

“เอ็งไปว่าครูใหญ่ส่งเดช ระวังจะติดตะรางเอา” กำนันเตือนด้วยสีหน้า
เครียด

“ถ้าเขาแจ่งข้อหาหมิ่นประมาท เดียวก็ได้นอนมุ้งสายบัวกันมั่งหรือ เมา
แล้วก็กลับบ้านไป ไป!”

“แกโกงผมจริงๆ... โกงจริงๆ” พักพูดเสียงสั่นเครือ

กำนันสุดจะทนรำคาญได้จึงถามด้วยเสียงฉุนเฉียว

“เอ็งมีหลักฐานมัย ข้าจะจัดการให้”

พักนิ่งอึ้ง...

“ไป ไป กลับไป” กำนันออกปากไล่เมื่อเห็นพักยืนเฉยชอยู่นาน

“ทีหลังมึงมาแล้วปากเสียอย่างนี้อีก กูจะให้ไปนอนโรงพักสักคืนสองคืน ปากจะได้สะอาดขึ้นบ้าง”

กำนันว่ากับพี่อย่างอารมณ์เสียขณะที่พี่หันหลังเรื่องจิมมอกไปอย่างคนสิ้นหวัง...”

(คำพิพากษา, 2557: 268-269)

ถึงแม้ว่าพี่จะโดนโกงเงินจริง แต่กลับไม่มีใครเชื่อที่พี่พูดเลยแม้แต่คนเดียว ในขณะที่ครูใหญ่ไม่ต้องพูดอะไรทุกคนก็พร้อมจะเชื่อไม่ได้โกง เหตุเพราะหน้าที่การงานของครูใหญ่นั้นมีความน่าเชื่อถือมากพอที่จะทำให้ใครก็ตามเชื่อได้ว่าไม่มีทางโกง เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าครูใหญ่นั้นอาศัยหน้าที่การงานของตนเองในการทุจริต ใช้ความน่าเชื่อถือของตำแหน่งครูใหญ่ทำให้พี่ทราบดีและฝากเงินไว้ จากนั้นจึงยึดเอาเงินนั้นไว้เป็นของตนเองเสีย เมื่อพี่มาขอเบิกกลับเฉไฉไม่คืนให้ ด้วยมั่นใจว่าพี่นั้นขาดหลักฐานในการเอาผิดกับตน และด้วยตำแหน่งครูใหญ่จะทำให้ตนสามารถรอดพ้นจากการเอาผิดได้ ซาติ กอบจิตติได้แสดงให้เห็นถึงความเลวร้ายของคนที่ทำงานราชการว่าแม้จะมีตำแหน่งใหญ่โต แต่เพื่อผลประโยชน์ของตนก็สามารถทำได้ทุกอย่างแม้กระทั่งการโกง

จะเห็นได้ว่าการเอารัดเอาเปรียบแบบข้าราชการเอารัดเอาเปรียบชาวบ้านนั้น ไม่ว่าชาวบ้านจะมีฐานะอย่างไร ย่อมถูกเอารัดเอาเปรียบกันได้ทั้งสิ้น เพราะสถานะของข้าราชการนั้นเปรียบเสมือนกับสถานะพิเศษที่คนในสังคมส่วนใหญ่มักให้การนับหน้าถือตากันแบบไม่ต้องสงสัย อีกทั้งชาวบ้านที่ถูกเอารัดเอาเปรียบก็ไม่มีอำนาจในการตรวจสอบข้าราชการด้วย

การกล่าวถึงการเอารัดเอาเปรียบในลักษณะคนรวยเอารัดเอาเปรียบคนจน นายจ้างนายทุนเอารัดเอาเปรียบลูกจ้าง และข้าราชการเอารัดเอาเปรียบชาวบ้านนี้ เป็นลักษณะเด่นของงานวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จที่ชี้ให้เห็นปัญหาของคนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบในสังคม เพื่อเป็นเสมือนเสียงร้องขอความยุติธรรมให้แก่คนกลุ่มนี้ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า ซาติ กอบจิตติยังคงสืบทอดลักษณะของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จไว้ในงานของเขา

อย่างไรก็ตาม จากการสังเกตงานวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จส่วนมากยังคงจำกัดการกล่าวถึงประเด็นการเอารัดเอาเปรียบแต่เพียง 3 กลุ่มข้างต้น จนกลายเป็นความซ้ำซากด้านเนื้อหา ในขณะที่ สิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคมเกิดการเอารัดเอาเปรียบหลายรูปแบบ ซาติ กอบจิตติเองคงเล็งเห็นถึงปัญหาเหล่านี้ จึงได้ขยายขอบเขตในการนำเสนอปัญหาการเอารัดเอาเปรียบให้เห็นการหาผลประโยชน์ในรูปแบบที่แตกต่างออกไปมากขึ้นดังที่จะอธิบายในหัวข้อถัดไปนี้

3.1.3.4. การหาผลประโยชน์จากผู้อื่น

ผลจากการศึกษา พบว่า การกล่าวถึงการเอาเปรียบตามลักษณะวรรณกรรม เพื่อชีวิตสูตรสำเร็จเป็นการใช้อำนาจส่วนบุคคลที่มีอยู่มากกว่าของผู้ที่ต้องการจะเอาเปรียบเองในการเอาเปรียบหรือได้ประโยชน์จากผู้อื่น เช่น อำนาจจากตำแหน่ง หน้าที่การงาน อำนาจทางฐานะทางเศรษฐกิจ แต่ลักษณะการเอาเปรียบที่ชาติ กอบจิตตินำเสนอเพิ่มเข้ามา นอกเหนือไปจากที่เคยกล่าวถึงในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ คือการเอาเปรียบโดยอาศัยจุดอ่อนไม่ว่าจะทางร่างกายหรือความคิดจิตใจของผู้อื่นเป็นช่องทางในการหาหรือฉกฉวยผลประโยชน์

ชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นว่า การเอาเปรียบ ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจในทางตรงอย่างอำนาจจากความร่ำรวย หรืออำนาจจากการเป็นเจ้าของ นายทุน หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่รัฐในเรื่องสั้น **พรุ้งนี้** คือ ตัวละคร พระอาจารย์ อาศัยความอยากรวย อยากหลุดพ้นจากความจนของหญิงหม้ายและชาวบ้าน เป็นช่องทางในการหาเงิน โดยใช้ความเชื่อ ความมกมาย ความเลื่อมใสทางศาสนาที่มากเกินไปจนขาดวิจาร์ณญาณ หรือแม้แต่เรื่องของไสยศาสตร์เป็นเครื่องมือที่เอื้อให้เอาเปรียบได้ง่ายขึ้น

... “อาจารย์ที่ไหนนะพี่?”

“บางขุนเทียนโน้น งวดที่แล้วเจ้ามือไม่กล้ารับเชียวนะ อาจารย์องค์นี้ท่านเครื่องนาดู ดอกไม้สดท่านก็ไม่รับบูชา ท่านรับแต่ดอกไม้แห้ง ดอกไม้สดท่านว่า เที้ยวแล้วทำให้เศร้าหมอง”

“ก็ใช่นะสิ เที้ยวแล้วมันขายไม่ได้นี่ ดอกไม้แห้งเขาเอาไปขายคืนกับที่ร้านได้ใครเขาจะเอาดอกไม้สดล่ะ เที้ยวแล้วมันเศร้าหมอง เศร้าตรงไหนรู้ไหม?” น้องชายเว้นระยะแล้วแห่ต่อ “เศร้าตรงที่ไปขายต่อให้ใครไม่ได้นะสิ” ว่าแล้วก็หัวเราะ

“มีนึ่งซึกเอาใหญ่แล้ว กับพระกับเจ้าก็ไม่เว้น เดียวก็ตกรนกรตายท่า อะไรๆ มีงก็ตี เสียอยู่อย่างตรงปากนี้แหละ” หญิงหม้ายว่า...”

(พรุ้งนี้, 2557: 27)

ตัวละคร พระอาจารย์วางสถานะของตนว่าเป็นนักบวชในพุทธศาสนาที่มีความแม่นยำในเรื่องการให้เลขเด็ด เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของบรรดาคอหวย ใช้ความเชื่อหลอกลวงเอาสิ่งของปัจจัยจากเหยื่อที่รู้ไม่เท่าทันเล่ห์เหลี่ยม เพราะเหยื่อนั้นเลือกที่จะเชื่ออย่างสมัครใจด้วยตัวเอง

ในเรื่องสั้น *คนไร้ค่า* ตัวละคร แบน ผู้เชื่อในความฉลาดมีพรสวรรค์ด้านศิลปะของตนเองตามคำทำนายของหมอดู เมื่อได้รับการชื่นชมก็มักจะทำงานให้ผู้ที่หยิบบั้นคำชมนั้นอย่างเต็มใจ และเต็มกำลัง โดยที่ตัวแบนเองไม่รู้เลยว่า เขากำลังถูกหลอกใช้แรงงานอยู่

“...ชีวิตแต่หนหลังของมันเหมือนนิยายโกหก แต่จะจริงหรือโกหกนั้นไม่มีใครสืบสาวได้ เพราะเรื่องทั้งหมดออกมาจากปากมันเพียงฝ่ายเดียว แต่ก็ไม่มีใครอยากสืบสาวซักไซ้เท่าใดนัก เพราะประโยชน์จริงๆ จากตัวมันไม่ได้อยู่ที่ประวัติหรือเส้นสมอบนฝ่ามือของมัน ประโยชน์ที่แท้จริงอยู่ที่มันเป็นคนช่างขายในทุกๆ งาน ขออย่างเดียวอย่าว่ามันโง่ก็แล้วกัน และถ้าชมว่าฉลาด หรือจะให้ดีก็ต้องยอมให้มันออกความเห็นในเรื่องศิลปะบ้าง แล้วทำแก้งสนใจฟัง แบนมันแทบจะยอมถวายหัวเป็นวัวเป็นควายให้ใช้เลยทีเดียวน...”

(คนไร้ค่า, 2557: 76)

แบนไม่ได้เอะใจเลยแม้แต่น้อยว่ากำลังถูกหลอกใช้ อีกทั้งยังเสมือนว่าเต็มใจให้หลอกเสียด้วยซ้ำไป ก็ด้วยเพราะเชื่ออย่างหมดใจแล้วนั่นเองว่าตนเองเก่งจริง จะเห็นได้ว่า ชาติ กอบจิตติมีความพยายามเสนอให้เห็นว่าในสังคมมีการเอาเปรียบกันอยู่ตลอดเวลา แม้แต่ในเรื่องเพียงเล็กน้อย ไม่ใช่การเอาเปรียบเอาประโยชน์ต่อเมื่อมีอำนาจที่ทำได้เท่านั้นอีกต่อไป แต่ชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นถึงการฉกฉวย เอาเปรียบในทุกๆ โอกาสที่ได้มากขึ้น โดยผู้ที่เอาเปรียบและถูกเอาเปรียบไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวตั้งต่อกัน

กล่าวสรุปได้ว่า ชาติ กอบจิตตินำเสนอให้เห็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการเอาเปรียบ ทั้งที่เกิดจากกรณีคนรวยเอาเปรียบคนจน นายจ้าง นายทุนเอาเปรียบลูกจ้าง เจ้าหน้าที่รัฐเอาเปรียบชาวบ้าน เช่นเดียวกันกับที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จเคยนำเสนอ ในขณะที่เดียวกัน ชาติได้นำเสนอให้เห็นปัญหาการเอาเปรียบในมุมมองที่กว้างขึ้น ครอบคลุมปัญหาที่เกิดในสังคมได้ชัดเจนขึ้น ด้วยการกล่าวถึงปัญหาการเอาเปรียบที่มีสาเหตุจากความเชื่อ ความมั่งงาย ความกลัว ความรู้สึกต่างๆ อันเป็นจุดอ่อนของคนที่ถูกเอาเปรียบ

3.1.4. ศักดิ์(ศรี)และสิทธิ์ของความเป็นมนุษย์

หลังจากรัฐธรรมนูญฉบับแรก พ.ศ.2475 ได้บัญญัติหลักความเสมอภาคตลอดมา ดังที่จะกล่าวโดยสรุปได้ว่า

รัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ.2489 บัญญัติหลักความเสมอภาคไว้ในมาตรา 12

ว่า บุคคลย่อมมีฐานะเสมอกันตามกฎหมาย ฐานันดรศักดิ์โดยกำเนิดก็ดี โดยแต่งตั้งก็

ดี หรือโดยประการอื่นใดก็ดี ไม่กระทำให้เกิดเอกสิทธิ์อย่างใดเลย จนมาถึง รัฐธรรมนูญปีพ.ศ.2517 ได้บัญญัติถ้อยคำแตกต่างออกไป โดยบัญญัติไว้ 2 มาตรา ดังนี้ มาตรา 27 บัญญัติว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน และมาตรา 28 วรรคแรกบัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและ เสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ วรรค 2 บัญญัติว่า ชายและหญิงมี สิทธิเท่าเทียมกัน และวรรค 3 บัญญัติว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันเป็นการฝ่า ฝืนเจตนารมณ์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้ ต่อมา รัฐธรรมนูญฉบับ ปีพ.ศ.2521 ได้บัญญัติหลักความเสมอภาคไว้ในมาตรา 23 โดยบัญญัติว่า บุคคลย่อม เสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

(บรรเจ็ด สิงคะเนติ, 2555: 159)

จะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ. 2489 เรื่อยมาจนกระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2521 ได้บัญญัติเนื้อหาเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคไว้โดยตลอด แต่ในขณะที่ วรรณกรรมเพื่อ ชีวิตสูตรสำเร็จนับแต่ที่มีกำเนิดวรรณกรรมเพื่อชีวิตขึ้นมาในประเทศไทยตั้งแต่พ.ศ.2495 เรื่อยมา จนถึงพ.ศ.2521 ล้วนนำเสนอประเด็นการต่อสู้ทางการเมือง การต่อสู้ของชนชั้นแรงงานเป็นหลัก โดย ที่ประเด็นเรื่องสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพิ่งจะปรากฏเด่นชัดภายหลังที่มีการเรียกร้องให้เกิด การวิพากษ์วิจารณ์ทางวรรณกรรมในช่วงต้นทศวรรษ 2520

การนำเสนอประเด็นเรื่องสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเรื่องสั้นและนวนิยายของ ชาติ กอบจิตติ ในช่วงพ.ศ.2522-พ.ศ.2524 จึงนับเป็นประเด็นใหม่ทางสังคมที่ถูกกล่าวถึงใน วรรณกรรมที่ถูกผลิตขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันนั้น กล่าวคือ ชาติ กอบจิตติได้กล่าวถึงความยากจนในแง่ ที่คนจนเหล่านั้นขาดโอกาสในการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ และขาดโอกาสต่างๆในชีวิต ด้วยความ ยากจนของชาวชนบทที่มีรายได้ต่ำ ทำให้อพยพเข้ามาทำงานในเมืองด้วยเชื่อว่ามีงานให้เขาเหล่านั้นทำ หรือเสี่ยงเข้ามาทำงานในเมืองดีกว่าปล่อยให้ตัวเองจมอยู่กับที่ แต่เมื่อเข้ามาในเมืองแล้ว งานที่คนกลุ่ม นี้ทำได้เป็นงานที่มีรายได้ต่ำ เช่น กรรมกร งานรับจ้าง บริการต่างๆ เพราะขาดความรู้ เมื่อค่าครองชีพ สูงทำให้มีรายได้ไม่พอใช้ และซ้ำร้ายสำหรับครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีอยู่แล้ว หากสมาชิก ในครอบครัวว่างงานลง โดยไม่มีรายได้จากแหล่งอื่นใดมาจุนเจือครอบครัว ส่งผลให้การดำรงชีวิตต้อง อยู่อย่างอดอยาก ทำให้ประสบกับปัญหาความยากจนอันเป็นสาเหตุของอีกหลายๆปัญหาที่ตามมาดังที่ กล่าวมาแล้วข้างต้น สอดคล้องกับที่ สุวิทย์ รุ่งวิสัย (2523: 166) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัด สวัสดิการต่างๆของรัฐไว้ว่า สำหรับผู้ว่างงานที่ยากจน และขาดรายได้ จะประสบกับความเดือดร้อน

มาก เพราะในประเทศเรา ทุกคนต้องพึ่งลำแข้งร่างกายของตนเองให้มากที่สุด ประชาชนหมดหวังที่จะพึ่งรัฐบาลในการจัดสวัสดิการต่างๆ ซึ่งความจริงแล้ว “สวัสดิการ” ดูจะเป็นความหวังที่เลื่อนลอยเกินไปสำหรับประชาชนไทย โดยเฉพาะผู้ทุกข์ยากตามท้องถิ่นชนบท ทั้งๆที่พวกเขามีรายได้น้อยอยู่แล้ว กลับต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนของลูกๆ ฯลฯ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้มีรายได้สูงทั้งหลายที่อยู่ในเมือง สภาพเช่นนี้เองที่ทำให้ผู้ว่างงาน และขาดรายได้ในประเทศเราขาดความมั่นคงและหลักประกันในชีวิต

ชาติ กอบจิตติ ได้กล่าวถึงความไม่เสมอภาคในสิทธิเสรีภาพ และการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเรื่องสั้นและนวนิยายของเขาในช่วงแรก ดังนี้

3.1.4.1. ความไม่เสมอภาคในสิทธิเสรีภาพ

ตัวชีวิตของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็คือ ความเสมอภาค หรือการปฏิบัติต่อคนทุกคนอย่างไม่เลือกปฏิบัติ คนทุกคนมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ และการปฏิบัติต่อกันของเพื่อนมนุษย์อย่างเสมอกัน (กุลพล พลวัน, 2543) แต่ความเป็นจริง การได้รับความคุ้มครองสิทธิต่างๆที่ควรจะได้ของคนในสังคมและการปฏิบัติต่อกันของคนในสังคมกลับไม่เท่ากัน ชาติ กอบจิตติ นำเสนอให้เห็นความไม่เสมอภาคในสิทธิเสรีภาพที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนี้

(1.) การไม่สามารถหลุดพ้นความยากจน

ในทางเศรษฐศาสตร์ ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า ย่อมได้เปรียบผู้ที่มีฐานะด้อยกว่าในหลายๆ ด้าน เช่น หน้าที่การงาน การอุปโภคบริโภค โอกาสทางการศึกษา และการรับสิ่งบันเทิงเพื่อความผ่อนคลาย เป็นต้น โดยผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ หรือคนจน มีโอกาสในการเข้าถึงสิ่งต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วน้อยมาก หรืออาจจะไม่ได้เลย เพราะคนจนมักหมดเวลาชีวิตไปกับการทำงานหนัก จากปัจจัยเหล่านี้เป็นเหตุให้คนจนไม่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้นได้ ในขณะที่คนรวยสามารถได้รับโอกาสที่ดีกว่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เกิดเป็นช่องว่างของความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจนให้ยิ่งห่างกันออกไปเรื่อย ๆ

สิทธิ์ที่จะทำให้คนจนพ้นไปจากสภาพความจนคือ “โอกาส” โอกาสที่จะมีมาตรฐานชีวิตที่ดี แต่ในทุกๆสังคม ย่อมมีความเหลื่อมล้ำเกิดขึ้นเสมอ ความเหลื่อมล้ำจะกว้างมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสังคมที่หยิบยื่นโอกาสให้แก่คนที่ต่างกันออกไป ชาติ กอบจิตติ นำเสนอให้เห็นภาพวงจรที่น้ำอืดอืด หดหู่ ที่คนชนชั้นล่างทางเศรษฐกิจต้องฝ่าฟัน ที่ถึงแม้จะมีความพยายามมากเพียงใดก็

ไม่อาจหลุดพ้นไปจากความยากจนได้ เช่นในตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ที่กล่าวถึงครอบครัวชนชั้นล่างของตัวละครบุญมาที่อยากมีชีวิตที่ดี อยากมีบ้านเป็นของตัวเอง ทุกคนในครอบครัวต่างดิ้นรน ขยัน ช่วยกันทำมาหากิน พยายามทำทุกอย่างเพื่อให้มีบ้านเป็นของตนเอง และได้อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข แต่สิ่งที่ได้รับ กลับตรงกันข้ามอย่างสิ้นเชิง คือ มีหนี้สินเพิ่มพูนจากการกู้เงินเพื่อซื้อบ้าน ครอบครัวแตกแยกเพราะต่างคนต่างต้องทำงานหารายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิตและชำระหนี้สิน เมื่อเสาหลักของบ้านมีเหตุให้ถูกจับเข้าคุกทำให้สมาชิกที่เหลือขาดรายได้เพราะเหลือแต่เด็กและคนชรา เมื่อไร้ทางออกจึงนำไปสู่การฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหาในท้ายที่สุด ดังที่ตัวละครบุญมาคิดทบทวนถึงเหตุการณ์ต่างๆในชีวิตตัวเองว่า

‘มันเป็นเพราะใครกันแน่วะนี้’ บุญมานึกถามตัวเอง

‘เพราะมึงนั่นแหละ!’ อีกความคิดหนึ่งตะโกนแวบส่วนขึ้นมา

‘ถ้ามึงไม่ชวนพ่อมากรุงเทพฯ!’

‘ถ้ามึงไม่อยากมีบ้าน!’

‘ถ้ามึงไม่เสือกกู้เงินเค้าแก่เขามา!’

‘ถ้ามึงไม่เตะเมียในวันนั้น!’

‘ถ้ามึงไม่ไล่สิดาออกจากบ้าน!’

‘ถ้ามึงไม่เสือกไปเรือ!’

‘ถ้ามึงไม่โดนจับ!’

‘และถ้ามึงอยู่บ้านทำงานไปกลับเหมือนคนอื่นๆ เรื่องมันก็คงไม่ลงเอยแบบที่เห็นนี่หรอก...’

บุญมาไม่ได้คิดโทษใครที่ไหนเลย บุญมาไม่คิดโทษใครด้วยซ้ำที่ทำให้ชีวิตครอบครัวของเขาต้องหันเหเป็นเช่นนี้ บุญมาคิดโทษแต่ตัวเอง บุญมาคิดโทษแต่ตัวเองที่เกิดมาเป็นคนจน เขาไม่รู้หรือว่าทำไมชีวิตคนจนๆอย่างเขาถึงต้องประสบเคราะห์กรรมอยู่เสมอมา เขารู้เพียงว่าชีวิตนี้เป็นเรื่องของเวรกรรม เกิดมาเพื่อชดใช้เวรกรรมเก่าให้หมดๆไป...

(จนตรอก, 2549: 119-120)

จากตัวอย่าง แม้ว่าตัวละครจะให้เหตุผลว่าเรื่องราวร้ายๆในชีวิตที่เกิดขึ้นเป็นเพราะเวรกรรม แต่ในความเป็นจริง สิ่งที่เกิดขึ้นมีเหตุมาจากความจน ด้วยความจนทำให้พวกเขาเหล่านั้นขาดแม้แต่โอกาสต่างๆที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้นได้ แม้แต่ระบบของรัฐและสวัสดิการต่างๆของสังคมก็ไม่เอื้อให้คนจนได้รับสิทธิตามที่ควรได้ เช่น สิทธิในการได้รับการศึกษาที่ดี สิทธิในการทำงาน

สิทธิในการมีวิถีชีวิตที่ดี สิทธิในได้รับการรักษาพยาบาลที่ดี สิทธิในการมีมาตรฐานความเป็นอยู่ในการมีที่พักอาศัยที่ดี เป็นต้น

- การเข้าไม่ถึงสิทธิในการได้รับการศึกษา

เนื่องจากการศึกษาเล่าเรียนต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมาก ซึ่งค่าใช้จ่ายสำหรับการศึกษาไม่ได้มีเฉพาะค่าเรียน แต่รวมไปถึงค่าอุปกรณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ค่าชุดเครื่องแบบนักเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าหนังสือแบบเรียน เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีราคาแพงทั้งสิ้น ในขณะที่คนจนมีเงินเพียงพอแค่การยังชีพเท่านั้น ทำให้เป็นภาระหนักให้กับครอบครัวของคนยากจน ซึ่งต่างกับคนรวยที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เลย ความต่างนี้ทำให้คิดได้ว่า ระบบการศึกษาเองก็มีลักษณะที่ออกแบบมาเพื่อคนรวยเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะมีนโยบายของรัฐให้เด็กทุกคนเรียนโดยไม่มีค่าใช้จ่าย แต่ในส่วนองค่าอุปกรณ์ที่นอกเหนือจากนั้นไม่ได้รวมอยู่ด้วยจากเหตุเหล่านี้ทำให้ดูเหมือนว่าคนจนถูกกีดกันออกจากโอกาสในการได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม โดยประเด็นดังกล่าวนี้ ชาตี กอบจิตติได้นำเสนอไว้ในเรื่องสั้น *ผู้แพ้* ผ่านเรื่องราวการดำเนินชีวิตของโต้ง ที่เกิดมาในครอบครัวยากจน ดูเหมือนว่าการเข้าเรียนของเขานั้นสร้างภาระอันใหญ่หลวงให้แก่ครอบครัวของเขาอย่างมาก

“... “ของเล่นอย่างนั้นเล่นไม่กี่วันก็เสีย ไม่เห็นมีประโยชน์อะไร ผู้ชูดนักเรียนที่พ่อซื้อให้ก็ไม่ได้” แม่บอกถึงเหตุผลหลายอย่าง เขาจึงค่อยคลายเรื่องตุ๊กตาไป

“เอาไปถอดเก็บเสียก่อน” นางพูขึ้นเมื่อเห็นลูกชายจะเดินเข้ามุ้ง

“เดี๋ยวเก่าหมด” พ่อเขาเสริมขึ้นแล้วยิ้ม

นางนึกถึงค่าขนม ค่าสมุดหนังสือ และเรื่องอื่นๆ นางจะต้องตื่นเข้าขึ้นอีก

หน่อยเพื่อจะได้มีเวลาไปส่งลูก แล้วพายเรือย้อนกลับไปนาเกลือ บางทีนาง

อาจต้องเว้นการใส่บาตรตอนเช้าไป นางบอกเรื่องนี้กับพ่อ...”

(ทางชนะ, 2557: 32-33)

ชูดนักเรียนของโต้งนั้นมีราคาแพงมาก พ่อของโต้งต้องทำงานหนักเพื่อแลกกับชูดนักเรียนเพียงชุดเดียว นี่เป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้คนจนไม่สามารถแบกภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาได้ ในที่สุดก็ต้องเลิกเรียนไป ยิ่งคนจนห่างไกลจากการศึกษามากเท่าไร โอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตยิ่งห่างออกไปมากเท่านั้น เพราะระบบงานส่วนใหญ่ที่ไม่ใช้แรงงานนั้น ล้วนใช้วุฒิการศึกษาขั้นสูงทั้งสิ้น ในขณะที่คนจนบางรายนั้นไม่มีการศึกษาเลย หรือได้รับแค่เพียงเล็กน้อย สาเหตุที่ทำให้ต้องเลิกเรียนกลางคันนั้นล้วนมาจากความจนทั้งสิ้น เช่น ไม่มีเงินมากพอในการเรียนต่อ

ต้องทำงานหารายได้เสริมให้ครอบครัว เป็นต้น ตัวอย่างเช่นในกรณีของโด่งนั้น ต้องเลิกเรียนเพื่อมาทำงานหารายได้เลี้ยงครอบครัว จากตัวอย่างตอนหนึ่งในเรื่องสั้น *เสมือนพี่น้อง* ที่โด่งต้องออกจากโรงเรียนมาเพื่อทำงานบนเรือทรายเช่นเดียวกับพ่อของเขา

“ช่างมันเถอะแม่ คนอื่นที่เขาไม่ได้เรียนมีถมเถไป มากกว่าพวกเราได้เรียนเสียอีก” โด่งปลอบทั้งแม่และตัวเอง

“เอ็งมันโชคไม่ดีที่มาเกิดกับข้า ไม่ไปเกิดกับคนมีตังค์” นางพูดให้ลูกชายฟัง พลังคิดเลยไปว่าไม่ใช่เพราะเงินหรือหรือที่ไม่สามารถส่งให้ลูกเรียนได้ และต้องล้มเจ็บลงเพราะทำงานหนักขึ้น เพียงหวังให้ลูกได้เรียนต่อ เพื่อลูกจะได้ไม่ลำบากเหมือนนาง ยังไม่เป็นการเพียงพออีกหรือสำหรับชีวิตหนึ่งที่มีความยากไร้เป็นสมบัติมาตลอด ทำไมอีกชีวิตหนึ่งซึ่งไม่รู้เรื่องด้วยเลยจะต้องมารับมรดกนี้สืบต่อไป...”

(ทางชนะ, 2557: 89)

เป็นเรื่องที่น่าเสียดายแม้ว่าโด่งจะเรียนได้ค่อนข้างดี แต่ด้วยความจนของครอบครัว จึงไม่สามารถส่งเสียโด่งให้เรียนในระดับชั้นที่สูงได้ จึงพลาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเองไป สิ่งนี้ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่า คนจน นอกจากจะโดนกีดกันออกจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานในทางอ้อมจากการที่ไม่มีเงินมากพอที่จะประกอบตนเองให้อยู่ใน “ระบบ” การศึกษาได้แล้ว ด้วยตัวระบบการศึกษาเองก็ยิ่งกีดกันโอกาสในการเลือกทำงานอีกด้วย

ในทางกลับกัน ขณะที่คนจน แม้จะมีความต้องการในการเรียนมากเพียงใด แต่ด้วยฐานะของครอบครัวนั้นไม่เอื้ออำนวยให้เรียนต่อได้ ก็ยังมีเด็กที่ครอบครัวมีฐานะร่ำรวยมีโอกาสทางการศึกษาที่ดีกว่า แต่กลับไม่อยากเรียน เหมือนกับ พิทยา จากเรื่องสั้น *สายสร้อย* ที่หนีเรียนเพื่อนั่งรถเข้ามาเที่ยวในตัวเมืองกับเพื่อนๆ ที่ทางบ้านมีฐานะร่ำรวยเช่นเดียวกัน

“...พิทยายังคงฝึกฝนกับสิ่งแปลกใหม่ที่ค้นพบจากเพื่อน ซึ่งบัดนี้ไม่ใช่บุหรี่อย่างเดียวเหมือนเช่นแต่ก่อนเสียแล้ว การหนีโรงเรียนแล้วเกาะรถไฟเข้ากรุงเทพฯ เพื่อดูหนังหรือเดินเล่นตามย่านร้านค้ากลายเป็นสิ่งน่าหลงใหล รวมไปถึงนักเรียนหญิง ซึ่งเป็นที่ตบตาตบใจ เหล่านี้เองกลายเป็นสิ่งอัศจรรย์สำหรับโลกแคบๆ ของเขาที่เปิดออกสู่โลกกว้างของความจริงซึ่งดูเหมือนมีแต่สิ่งยั่วชวน เขาได้แต่เฝ้าบอกตัวเองว่านี่แหละคือสิ่งถูก นี่เองเป็นสิ่งที่เขาต้องการ เหมือนการรอคอยซึ่งเขาไม่สามารถรู้ว่าคอยอะไร แล้วจวนวันหนึ่งสิ่งนั้นก็วิ่งเข้าชน และเมื่อได้พบนั่นเองเขาจึงรู้ว่าแท้จริงเขาเกลียดโรงเรียนและเบื่อห้องเรียน...”

(ทางชนะ, 2557: 70-71)

จะเห็นว่าในขณะที่โต้งต้องเลิกเรียนกลางคันเพื่อทำงานหาเงินมาจุนเจือครอบครัว แม้จะอยากเรียนแต่ก็เรียนไม่ได้เพราะไม่มีเงินเรียนต่อ แต่พิทยากลับไม่ยอมเรียน เพราะสุขสบายกับการได้เที่ยวเล่น พิทยาสูญเสียเงินไปกับการเที่ยวเล่นมากมาย อีกทั้งยังเป็นการเที่ยวเล่นในเวลาเรียนจึงทำให้เงินที่เรียนนั้นสูญเปล่าไปด้วยเช่นกัน แต่นั่นไม่ได้ทำให้ครอบครัวของพิทยาเดือดร้อนแม้แต่น้อย เพราะมีเงินมากพอที่จะเอาไปใช้จ่ายในด้านอื่นๆ ได้อีกอย่างเหลือเฟือ ทำให้เห็นภาพของความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษาได้อย่างชัดเจน คือ เด็กที่เกิดในบ้านที่มีฐานะร่ำรวยมีโอกาสมากมายแต่ไม่ได้ใช้โอกาสนั้นอย่างเต็มที่ กลับปล่อยให้โอกาสนั้นเสียไปอย่างเปล่าประโยชน์ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว โอกาสนั้นน่าจะเหมาะกับผู้ที่ต้องการได้รับโอกาสมากกว่า แต่ด้วยระบบโครงสร้างทางสังคมไม่ได้สร้างโอกาสที่เท่าเทียมให้กับเด็กทุกคน จึงเกิดเป็นความเหลื่อมล้ำขึ้นระหว่างคนรวยและคนจน

เช่นเดียวกันกับในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ชาตี กอบจิตติ สะท้อนให้เห็นภาพครอบครัวที่มีปัญหาความยากจน ที่แม่แต่สมาชิกที่เป็นเด็กก็ต้องออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยครอบครัวหาเงินเลี้ยงปากท้องด้วยการทำงานใช้แรงงาน ดังความที่ว่า

ออกจบบัณฑิต.2 ช่วงปิดเทอมเขาลองออกขายหนังสือพิมพ์กับเพื่อนๆ แถวบ้านที่ชวนกันไป และเมื่อโรงเรียนเปิดเทอมอีกครั้ง เขาก็ไม่เคยเผลอหน้าไปคูห้อง.3 ของเขาอีกเลย ทั้งที่ใจอยากอยู่เจียนจะขาด แต่แม่ก็มักพูดอยู่เสมอว่า ‘เป็นทางประหยัดอีกทางหนึ่ง’ แม้ว่าออกจะเป็นแค่เด็กสิบขวบในตอนนั้น เขาก็รู้ว่า ‘มันประหยัดได้จริงๆ’

(จนตรอก, 2554 : 39)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ออกต้องออกจากโรงเรียนเพื่อมาช่วยครอบครัวทำงานหาเงิน งานที่ออกทำได้คืองานที่ต้องใช้แรงงาน ซึ่งให้ผลตอบแทนต่ำ ขณะที่สิ่งที่ออกขาด คือโอกาสในการได้รับการศึกษาที่ดีที่สูงขึ้นกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อมีโอกาสในการสร้างและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นด้วยการมีงานดีๆ ที่ให้ผลตอบแทนสูง เพราะขาดวุฒิการศึกษาในการเข้าทำงาน

ปัญหาเรื่องสิทธิในการได้รับการศึกษาจึงเป็นปัญหาสำคัญอย่างมากของครอบครัวที่มีฐานะยากจน เมื่อการศึกษาเป็นสิ่งที่เด็กทุกคนควรจะได้รับ แต่กลับกลายเป็นภาระอย่างหนึ่งที่ครอบครัวของเด็กต้องแบกรับ จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้เด็กทุกคนมีโอกาสทางการศึกษา

ไม่เท่ากัน ในเมื่อแม้แต่การศึกษาขั้นพื้นฐานยังเป็นสิ่งที่เป็นภาระทางการเงินที่หนักหนาสาหัสในสายตาของครอบครัวที่มีฐานะยากจนแล้ว การศึกษาในระดับที่สูงยิ่งขึ้นไปจึงเป็นสิ่งที่เกินเอื้อมสำหรับเด็กที่มาจากครอบครัวเหล่านี้

- การไม่ได้รับความคุ้มครองจากสิทธิในการทำงาน

การมีงานทำคือเครื่องรับประกันว่าคนๆหนึ่งจะสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข เพราะจะมีรายได้ในการหาเลี้ยงชีพของตนให้อยู่รอดต่อไปได้ แต่ก็มีคนอีกไม่น้อยที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากการทำงาน โดยเฉพาะปัญหาลูกจ้างถูกนายจ้างเอารัดเอาเปรียบให้ได้รับความเดือดร้อนจากการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค่าแรงที่ไม่เป็นธรรม สวัสดิภาพความปลอดภัยจากการทำงาน การเลิกจ้างและการจ่ายเงินชดเชยที่ไม่เป็นธรรม เหล่านี้ได้ปรากฏในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติทั้งสิ้น ดังเช่นตอนหนึ่งจากเรื่องสั้น **เสมียนพี่น้อง** ตัวละคร ลุงชั้น ได้รับอุบัติเหตุจากการทำงานบนเรือขนทราย จนต้องสูญเสียเท้าไปข้างหนึ่ง แต่นายจ้างกลับปฏิบัติกับลุงชั้นอย่างไม่เป็นธรรม

“ทางเราจะออกค่ารักษา และให้เงินทำขวัญอีกสองพัน” ผู้จัดการบอกกับเมียลุงชั้นซึ่งยืนอยู่เบื้องหน้า เขายกถ้วยน้ำชาขึ้นชดแล้วฟันเสลดลงกระโถน “ส่วนเรื่อนั้นก็ต้องหาคนอื่นมารับผิดชอบใหม่ เพราะนายชั้นคงไปเรืออีกไม่ได้แล้ว เห็นเขาว่าต้องตัดตีนออกใช่ไหม?”

(เสมียนพี่น้อง, 2557: 107)

ลุงชั้นได้รับค่าชดเชยเป็นเงินสองพันบาท และถูกพิจารณาให้เลิกจ้างงาน ซึ่งไม่คุ้มเลยกับเท้าที่ต้องเสียไป ยังไม่รวมถึงรายได้จากการทำงานในอนาคตที่ต้องสูญเสียไป แต่ท้ายที่สุด ลุงชั้นก็ทำอะไรไม่ได้เลยนอกจากทำใจยอมรับทั้งที่สาเหตุของความพิการของลุงชั้นนั้นเกิดจากการทำงานให้แก่นายจ้าง สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าลูกจ้าง เป็นกลุ่มคนที่ถูกนายจ้างเอาเปรียบและคิดแต่ด้กตวงผลประโยชน์อยู่เสมอ

- การเข้าถึงสิทธิในการรับบริการสาธารณสุขและสุขภาพ

การมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างหนึ่งคือการมีสุขภาพกายที่ดี อากาศเจ็บป่วยหรือความเสื่อมโทรมของร่างกายเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ในขณะที่ความสามารถในการดูแลสุขภาพ และรักษาอาการเจ็บป่วยของบางคนมีอยู่อย่างจำกัด เพราะในทุก

ครั้งที่มีการรักษาพยาบาลหมายถึงการมีค่าใช้จ่ายด้วย ปัญหาจึงตกอยู่ที่คนจนที่มีรายได้น้อยที่ถึงแม้
อยากเข้ารับการรักษาอย่างถูกวิธี แต่ก็กลัวภาระค่าใช้จ่าย เลือกที่จะไม่รักษา จนบางรายเสียชีวิตไป
ด้วยเหตุผลนี้ก็มีไม่น้อย ดังที่ปรากฏในตอนหนึ่งของนวนิยาย **จนตรอก** ของชาติ กอบจิตติ ที่บรรยาย
ถึงความจำยอมอดทนต่อความเจ็บปวดของตัวละคร **ปู** ที่ไม่เข้ารับการรักษาบาดแผลที่เกิดจากน้ำร้อน
ลวกเพราะกลัวว่าความเจ็บป่วยของตัวเองจะไปเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้กับลูกหลาน

ออกออกไปซื้อยาหม่องมาทาให้ปูตรงหนังซึ่งบวมเป่งหุ้มน้ำใสๆอยู่บน
หลังดินดูน่ากลัว ปูนอนเหยียดบนเสื่อเหมือนคนหมดอาลัยตายอยาก ปวดแสบที่ตีน
ขวา ปวดแปล็บๆกระดูกขาทั้งสองข้างจนไม่อยากจะขยับ แยกพยายามกลั้นอาการ
เหล่านั้นไว้ไม่ให้ออกมา นอกจากบางครั้งที่แสบไหม้โหวจริง ๆ

“ฟรุ้งนี่ฉันจะพาปูไปโรงพยาบาล” ออกปิดตลับยาหม่อง

“ไม่ต้องหรอก มันเป็นเองก็หายเอง เราไม่มีเงินจะซื้อยาเขาหรอก ไปให้
มันทุเรศทุรังเขาเปล่าๆ อย่าเลย แล้วมันก็หายไปเอง เชื้อปูเถอะ” ชายชราพูดเบาๆ
อย่างน้อยใจในโชคชะตาที่กลุ่มรุมทำร้ายตัวแก

(จนตรอก, 2549: 90)

จากตัวอย่างทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า มาตรฐานชีวิตของคนจนอย่าง
ตัวละครปูไม่มีสวัสดิการใดๆมารองรับหรือรับประกันชีวิตได้เลยว่าจะมีสุขภาพดี เป็นการใช้ชีวิตเพื่อ
ความอยู่รอดโดยแท้จริง สังเกตได้ว่า ยาวิเศษสำหรับคนจน คือ ยาหม่อง อย่างเดียวเท่านั้นที่นำมาใช้
กับเกือบทุกส่วนของร่างกายที่เจ็บป่วย สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า คนจนเป็นกลุ่มคนที่ถูกมองข้ามและไม่ใส่ใจ
แม้แต่ในโอกาสที่เกี่ยวข้องกับการมีชีวิต

-การไม่ได้รับสิทธิในการมีมาตรฐานความเป็นอยู่ ในการมีที่พักอาศัยที่ดี

ปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัย เป็นอีกปัญหาหนึ่งของครอบครัวที่มี
สภาพยากจน ด้วยความจำเป็นในการลดค่าใช้จ่าย คนเหล่านี้ บางต้องเช่าบ้านราคาถูกมีการก่อสร้าง
ซึ่งไม่ถูกสุขลักษณะ เพราะบ้านเหล่านี้มักสร้างแบบติดๆกันอย่างหนาแน่นโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา
เช่น การแยงอากาศกันหายใจ บางต้องอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง ทำให้อยู่กันอย่างแออัด ดังตัวอย่างใน
เรื่อง **จนตรอก** ที่บรรยายให้เห็นภาพการอยู่รวมกันของคนในครอบครัวบุญมาในบ้านเช่าหลังเล็กๆ
ในขณะที่จำนวนคนในครอบครัวเพิ่มขึ้นทุกวัน ว่า

ห้องเช่าแคบๆที่รวมอัดกันอยู่ เป็นทั้งห้องครัว ห้องนั่งเล่น ห้องนอน บัดนี้

ได้เพิ่มชายชราเป็นสมาชิกขึ้นอีกคน ไม่นานนักหรือไม่เกินสามเดือนก็จะเพิ่ม

สมาชิกน้อยๆที่จะล้มตามขึ้นมาเพื่อร่วมใช้เนื้อที่ในท้องนี้ด้วยอีกคน แล้วท้องนี้ก็จะกลายเป็นสภาพไปคล้ายกับเล้าหมูอย่างไม่ตั้งใจ

(จนตรอก, 2554 : 34)

เมื่อจำนวนสมาชิกในครอบครัวบุญมาเพิ่มขึ้น ความคิดอยากขยายขยาย หรือสร้างครอบครัวให้เป็นหลักแหล่งจึงเกิดขึ้น ถึงแม้ว่าที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาอยากมีเป็นของตัวเอง แต่การสร้างบ้านมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงซึ่งยังไม่รวมถึงค่าที่ดิน หรือค่าใช้จ่ายต่างๆในการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ การมีบ้านเป็นของตนเองจึงเป็นเรื่องไกลตัวสำหรับผู้มีฐานะยากจน เพราะต้องแบกรับภาระหนี้สินจำนวนมาก ทั้งเงินกู้ เงินที่ต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ดังเช่นตัวละครบุญมา ที่อยากมีบ้านเป็นของตัวเอง ยอมกู้เงินเพื่อสร้างบ้าน แต่ท้ายที่สุด บ้านก็ไม่ได้เป็นของเขา เงินที่กู้มาก็ทำให้เป็นหนี้อย่างยาวนาน และบ้านที่สร้างอยู่ในที่ดินซึ่งไม่ใช่ของตน เมื่อเจ้าของต้องการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์ บ้านที่สร้างด้วยหยาดเหงื่อ แรงงาน และเงินกลายเป็นความสูญเปล่า

...เวลาผ่านไปประเดี๋ยวเดือน เดี่ยวเดือน ดอกเบี้ยกินไปเรื่อยไม่มีเวลาพัก ครั้งแรกตกลงกันว่าจะให้ดอกเบี้ยพร้อมกับหักเงินต้นด้วยในเงินเดือน พอนานเข้าก็ให้ดอกเบี้ยอย่างเดียว ต่อมาดอกส่งบ้างไม่มีส่งบ้าง จึงกลายเป็นดอกทบต้น ต้นทบดอก ...สับสนวุ่นวายอยู่ในใจของบุญมาเพียงคนเดียว เขาไม่เคยปรึกษาบ่นอะไรในบ้าน แม้แต่คำเดียว เขายังคงทน ทนต่อไป

(จนตรอก, 2549: 62)

ระหว่างที่บุญมาถูกฝากขังในคุกคอยเวลาขึ้นศาล เขาไม่มีโอกาสได้ออกมาดูบ้านเลย บ้านที่เขาอยากจะมีในชีวิตของเขาสักหลังหนึ่ง ให้ครอบครัวได้อยู่อย่างอบอุ่น เพื่อพ่อ เมีย ลูก ลูก ลูก จะได้มีความสุข...

พวกคนงานทำงานกันอย่างรวดเร็ว ว่องไว เพื่อแข่งกับเวลา ยังมีบ้านอีกหลายหลังที่ต้องรื้อต่อไปในวันนี้ สักครู่บ้านของบุญมาก็หายไป มีแต่กองไม้ กองสังกะสีเท่านั้นเองอยู่ในบริเวณนั้น

อีกไม่นาน ที่ตรงนี้จะกลายเป็นตึกใหญ่โต ตามเวลาที่ผ่านไป

(จนตรอก, 2549: 126-127)

จะเห็นได้ว่าคนที่ได้รับประโยชน์มีแต่นายทุน คนจนอย่างครอบครัวบุญมาไม่มีโอกาสที่จะมีแม้แต่บ้านหลังเล็กๆ ซาติ กอบจิตติ ได้สะท้อนให้เห็นแง่มุมคนจนที่จนแบบที่ไม่มีโอกาสล้มตาม้าปาก เป็นชีวิตที่ถูกทับถม ถูกละเลยแม้แต่สวัสดิการที่รัฐจะเข้าดูแลอย่างทั่วถึง ด้วยความจนนี้เองที่ถึงแม้ว่าที่พักอาศัยจะเป็นสิ่งที่จำเป็น แต่เพราะความไม่เท่าเทียมกันของฐานะทาง

เศรษฐกิจ จึงทำให้คนบางกลุ่มไม่มีสิทธิ์ที่จะมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองเลย เสมือนว่าการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยที่ดีในสภาพแวดล้อมที่ดีเป็นเรื่องของคนบางกลุ่มเพียงเท่านั้น

(2.) การเลือกปฏิบัติ

มนุษย์ทุกคนแม้จะมีฐานะทางสังคม เชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน แต่ควรได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ควรมีผู้หนึ่งผู้ใดได้รับการปฏิบัติที่ด้อยกว่าหรือได้อภิสิทธิ์มากกว่า เพราะทุกคนล้วนเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ชาติ กอบจิตติได้นำเสนอให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในการเลือกปฏิบัติเอาไว้ในเรื่องสั้น **ผู้แพ้** ที่ตัวละคร พิทยา ได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าตัวละคร โด่ง ความว่า

“หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า หก ...จี้...ด” โด่งเห็นเรือลำหนึ่งแล่นมาทางเบื้องหลังแม่แต่ไกล เขาจำได้ว่าเป็นเรือบ้านน้ำทิพย์ เรือลำนั้นใกล้เข้ามาด้วยความเร็วของเครื่องยนต์ตัดท้ายเรือ เด็กที่แต่งชุดนักเรียนนั่งอยู่หัวเรือคือพิทยานั่นเอง...

“แม่บอกว่าไอ้พิทยาต้องเรียนปีหน้าไม่ใช่หรือ ?” โด่งถามแม่เขาออกไป เขาลืมเรื่องนับเลขนั้นเสียแล้ว

“ใช่” นางตอบเบาๆ

“แล้วทำไมมันเข้าเรียนได้ล่ะ?”

“ไม่รู้ครูใหญ่เขา ช่างเขาเถอะ ท่องเลขให้แม่ฟังดีกว่า” นางรู้สึกอ่อนแรง

“หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า หก เจ็ด แปด เก้า สิบ สิบเอ็ด สิบสอง สิบสาม สิบสี่ สิบห้า.....” โด่งยังคงท่องเลขต่อไปเรื่อยๆ ด้วยเสียงสั้นเครือ

นางยกแขนขึ้นปาดเหงื่อบนใบหน้า มองดูลูกชายด้วยสายตาที่เข้าใจ

“ตั้งใจเรียนดีๆ นะ เอ็งจะได้เก่งๆ”

(ผู้แพ้, 2557: 37-38)

อภิสิทธิ์ของพิทยาที่ได้รับคือการเข้าเรียนก่อนเกณฑ์ ซึ่งในความเป็นจริงหากพิทยาไม่ได้รับการเลือกปฏิบัติจากครูใหญ่แล้วจะต้องได้เข้าเรียนหลังโด่ง เพราะอายุไม่ถึงเกณฑ์ที่จะได้รับการศึกษา สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมที่ได้รับการปฏิบัติที่ต่างกัน เพราะมีฐานะทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่ากัน

(3.) การไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการตัดสินความ

ในการตัดสินเรื่องราวใดๆ ผู้ตัดสินควรให้ความเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย ทั้งฝ่ายผู้กล่าวหา และฝ่ายผู้ถูกกล่าวหา เพื่อให้การตัดสินเป็นไปอย่างถูกต้องโปร่งใสโดยปราศจากอคติใดๆ

ชาติ กอบจิตติได้นำเสนอประเด็นการตัดสินเรื่องราวอย่างไม่ยุติธรรมไว้ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** อันเป็นเรื่องราวของตัวละคร ฟัก ที่ถูกกล่าวหาว่าเอาแม่เลี้ยงมาเป็นภรรยาหลังจากที่พ่อของเขาตาย ทั้งที่ไม่ใช่เรื่องจริง แต่ด้วยเรื่องราวที่ถูกบอกเล่าปากต่อปากทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านเชื่อเช่นนั้น และตัดสินฟักว่าเป็นคนผิดศีลธรรม ฟักหมดความน่าเชื่อถือในสายตาของชาวบ้าน ไม่มีใครติดต่อคบหา ฟักเสมือนถูกผลักให้ออกจากสังคม เขาดื่มเหล้าเพื่อหวังจะลืมความรู้สึกที่เจ็บปวดเหล่านั้น แต่นั่นยิ่งทำให้ความน่าเชื่อถือของเขาตกลงไปอีก จากเหตุการณ์นี้ส่งผลให้ไม่มีใครเชื่อคำพูดของเขา แม้ว่าในเวลาต่อมา เมื่อฟักถูกครุใหญ่โกงเงิน และพยายามเรียกร้องความเป็นธรรมที่ตนควรจะได้รับ กลับไม่มีใครเชื่อเขา และซ้ำร้ายที่ทุกคนกลับตัดสินว่าฟักใส่ความครุใหญ่อีกด้วย

ครุใหญ่และกำนันยืนคุยอยู่กับตำรวจบนโรงพัก มีชาวบ้านร่วมยืนคุยอยู่ด้วย ครุใหญ่ชอบบอกชอบใจหมวดสมชายที่ให้ความกรุณาช่วยเหลือ ทำให้นายฟักสำนึกผิดลงได้บ้าง รู้ดีรู้ชั่วไม่ก่อความรำคาญให้ชาวบ้าน หมวดสมชายกลับบอกว่า ตัวเองนั้นแหละที่จะต้องขอบคุณครุใหญ่ เพราะเหมือนกับเป็นหน้าที่อยู่แล้ว ที่จะต้องขจัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชนขอบคุณที่ครุใหญ่ช่วยสอดส่องดูแลอีกแรงหนึ่ง มีคนถามครุใหญ่ขึ้นว่า ทำไมไม่แจ้งข้อหาหมิ่นประมาทเสียเลย เพราะเมื่อศาลที่จังหวัดตัดสินแล้ว มันก็ต้องติดคุกอยู่ในจังหวัดแน่นอน จะได้พ้นๆไปเสียที พวกเขาพร้อมที่จะเป็นพยานให้ครุใหญ่ทุกคน เพราะความเป็นจริงที่ไอ้ฟักมันสบประมาทครุใหญ่ ครุใหญ่ตอบว่าไม่อยากจะทำมัน กลัวจะเป็นบาปกรรมติดกันไป อีกอย่างก็สงสารมันด้วย คนเคยเห็นหน้ากัน ชอบพอกันมาก่อน ครุใหญ่ยังบอกเพิ่มอีกว่า มันกินเหล้ามากๆอาจจะทำให้ประสาทหลอน ไม่อยากถือสาปล่อยมันเถอะ ถ้ามันยังไม่สำนึกตัวอีก ก็ค่อยว่ากันใหม่

(คำพิพากษา, 2547: 294-295)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ฟักถูกตัดสินให้เป็นคนผิดเพราะทุกคนมีอคติกับฟัก ไม่มีใครสนใจสืบหาความจริงด้วยซ้ำ ฟักไม่มีแม้แต่โอกาสที่จะปฏิเสธหรือชี้แจงเรื่องราวใดๆ เพราะทุกคนได้ตัดสินเขาไปแล้วจากความเชื่อที่มีอคติ ตัดสินจากความเชื่อถึงบุคลิกลักษณะภายนอกของคน ดังที่ชาวบ้านที่เห็นว่าครุใหญ่เป็นคนดี จะพูดจะทำอะไรก็ตีไปหมด แม้แต่ ตำรวจ ผู้ที่จะให้ความยุติธรรมได้ก็ไม่เว้นที่จะตัดสินเช่นนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานที่บกพร่องของเจ้าหน้าที่ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเป็นธรรมเป็นสิ่งที่ผู้ที่มีอำนาจด้อยกว่าในทุกๆด้านไม่ว่าจะเป็นฐานะหน้าที่การงาน ความน่าเชื่อถือเช่นตัวละครฟักยากที่จะได้รับ แทบจะไม่มีหนทางหลุดรอดจากความผิด

ที่ตนไม่ได้ก่อได้เลย ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ในคุณค่าของความเป็นมนุษย์เขาย่อมมีสิทธิได้รับความเป็นธรรมเท่ากันกับคนอื่น ๆ

3.1.4.2. การละเมิดสิทธิ

ละเมิด ความหมายตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2525) หมายถึง ล่วงเกิน หรือฝ่าฝืนจารีตประเพณีหรือกฎหมายที่มีบัญญัติไว้ จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิ ส่วนคำว่า สิทธิ หมายถึง สิ่งที่ไม่มรูปร่างซึ่งมีอยู่ในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิดหรือกำหนดขึ้นโดยกฎหมายให้ได้รับประโยชน์ และมนุษย์เป็นผู้เลือกใช้สิ่งนั้นเองโดยไม่มีผู้ใดมาบังคับได้ (สกล สกลเดช, 2543) การละเมิดสิทธิจึงหมายถึงการใช้เสรีภาพของตนมากเกินไปหรือใช้สิทธิของตนเกินขอบเขต จนไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นให้เกิดความเสียหาย เสียชื่อเสียง ได้รับผลกระทบจากการกระทำนั้น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยเจตนา จงใจ หรือประมาทเลินเล่อก็ตาม ในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ได้นำเสนอให้เห็นการละเมิดสิทธิที่เกิดขึ้นในสังคม ดังตัวอย่างการละเมิดสิทธิต่อไปนี้

(1.) การละเมิดสิทธิเด็ก

เด็กทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วสมควรได้รับการเลี้ยงดู ปกป้อง ค้ำครองสวัสดิภาพความปลอดภัยจากผู้ปกครอง หรือบิดา มารดาผู้ให้กำเนิด จนกว่าจะถึงเวลาที่พวกเขาสามารถดูแลตนเองได้ ชาติ กอบจิตติ ได้นำเสนอให้เห็นปัญหาการละเมิดสิทธิของเด็กอันเป็นสาเหตุมาจากการไร้ความสามารถในการเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองเพราะความยากจนไว้ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ผ่านตัวละคร ดำ ลูกของบุญมาซึ่งมีฐานะยากจน

“คิดถึงปู่ย้อยลูก?”

“คิดถึงซี”

“กินนี้ให้หมดซะ จะได้ไปหากัน” บุญมาส่งขันให้มองหน้าลูกที่ผมเปียกแฉล้ม เป็นครั้งสุดท้าย ‘เอ็งอยู่ก็ลำบาก ไปกับพ่อดีกว่านะลูกนะ’ เขานึกอยู่ในใจ ส่งขันให้ลูกเสร็จเป็นหน้าออกจากบ้าน เขาไม่กล้ามองภาพนั้นเพราะรู้กับใจดี

แล้วคืนนี้เองดำก็ได้ไปหาปู่ของเขจริง ๆ ด้วยชุดใหม่เอี่ยมซึ่งไม่เคยใส่ไปไหนเลย นอกจากตั้งใจว่าจะใส่ไปให้ปู่ในคืนนี้

(จนตรอก, 2549: 123)

ดำก็เป็นเหมือนเด็กทั่วไปที่เกิดมาและยังไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ย่อมต้องอยู่ในความปกครองดูแลของผู้ปกครอง แต่ดำโชคร้ายกว่าเด็กทั่วไปตรงที่เขาถูกตัดสินใจให้ตายก่อนวัยอัน

ควรโดยพ่อของเขาเป็นผู้กระทำ ถ้าไม่ได้มีความผิดร้ายแรงจนถึงขั้นสมควรถูกตัดสินประหารชีวิต ตรงกันข้าม ถ้าเป็นเพียงเด็กคนหนึ่งที่ยังไม่ประสา อ่อนต่อโลก ไม่เข้าใจถึงสถานการณ์ของครอบครัวที่กำลังประสบชะตากรรมต่างๆด้วยซ้ำ แต่หากกลับไม่มีสิทธิ์แม้แต่จะได้เลือกว่าอยากมีชีวิตอยู่หรือไม่อยากมีชีวิตอยู่ ทั้งๆที่ตำรวจได้รับการปกป้อง และมีสิทธิ์ที่จะมีชีวิตต่อไปในฐานะมนุษย์คนหนึ่งที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับเด็กหรือผู้ใหญ่คนอื่นๆ

(2.) การละเมิดสิทธิสตรี

ในสังคมผู้หญิงเสี่ยงต่อการถูกละเมิด เพราะลักษณะทางกายภาพของเพศหญิงส่วนใหญ่มีร่างกายอ่อนแอกว่าเพศชายทำให้ถูกข่มเหงรังแกได้ง่าย ไม่สามารถสู้พลังของเพศชายที่แข็งแรงกว่าได้ ชาติ กอบจิตติได้นำเสนอปัญหาการละเมิดสิทธิสตรีไว้ในเรื่องสั้น **ผลตอบแทน** ตัวละคร กิมฮวย หญิงพิการร่างเล็กถูกชายเมาสุราข่มขืน จนตั้งท้องและคลอดบุตรออกมา กิมฮวยต้องเลี้ยงดูเด็กคนนั้นอย่างเลี้ยงไม่ได้ สร้างความเดือดร้อนทั้งทางกายและใจให้แก่กิมฮวย

ไม่เพียงเท่านั้น กิมฮวยยังถูกฝากแผลที่จะต้องจำไปจนวันตายจากชาย กักขะที่ยัดเยียดความเป็นพ่อให้เธอ ขณะที่เธอตื่นนอนอ่อนแรง เป็นคืนที่ขมขื่น คละคลุ้งด้วยกลิ่นเหล้า เธอจำมันได้ดีเหมือนกับเพิ่งไปเมื่อครู่นี้เอง ภาพเหตุการณ์นั้นคอยรบกวนความคิดของเธอตลอดเวลา มันจะสอดแวบขึ้นมาในขณะที่เธอว่าง และเธอก็เสียใจ ทั้งๆที่อยากจะลืมก็ลืมไม่ได้สักที วันหนึ่งๆเรื่องนี้จะวนเวียนอยู่ในสมองของเธอหลายต่อหลายครั้ง

(ผลตอบแทน, 2557: 43)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า การล่วงละเมิดทางเพศของผู้หญิง เป็นการกระทำที่เหยียบย่ำชีวิตของผู้หญิงให้ต้องทนทุกข์ไปตลอดชีวิต ด้วยผู้หญิงต้องรู้สึกอับอาย บ้างกลัวการถูกสังคมดูแคลนเพราะถูกทำให้เสียเกียรติ ปัญหาอันเกิดจากการละเมิดสิทธิสตรีจึงเป็นปัญหาในมุมมืดบอดที่ผู้หญิงหลายคนต้องยอมจำนนกับบาดแผลร่างกายและจิตใจ ยิ่งไปกว่านั้น ในกรณีที่มีบุตรซึ่งเกิดจากการข่มขืนก็ต้องแบกรับภาระการเลี้ยงดูเด็กด้วยตัวคนเดียว

(3.) การละเมิดสิทธิในการหาเลี้ยงชีพ

ในแต่ละสังคมย่อมประกอบไปด้วยบุคคลที่ประกอบอาชีพหลากหลายแตกต่างกันออกไปตามหน้าที่ ทุกหน้าที่ล้วนแต่สำคัญด้วยกันหมดทั้งสิ้น เพราะทุกอาชีพล้วนถูกกำหนดมาเพื่อเป็นองค์ประกอบในการขับเคลื่อนสังคมร่วมกัน และในแต่ละอาชีพก็ต้องการทรัพยากร

บุคคลที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเพื่อความราบรื่นเรียบร้อยในการดำเนินการ จะขาดตกบกพร่องในหน้าที่ส่วนหนึ่งส่วนใด แต่ในทางปฏิบัตินั้นคนในสังคมมักจะพิจารณาจากรายได้จากหน้าที่การงานเป็นสำคัญ กล่าวคือ อาชีพที่มีรายได้มากย่อมถือว่ามีค่ามาก และค่านิยมนี้ก็ถูกปฏิบัติสืบต่อกันมาเสมือนว่ายอมรับในสภาพที่ไม่เท่าเทียมกันนี้ไปโดยปริยาย ชาติ กอบจิตติได้นำเสนอการลดทอนความสำคัญในทางหน้าที่การงานเอาไว้ในวรรณกรรมของเขาผ่านนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** ตัวละคร สัปเหร่อไข่ ถูกชาวบ้านดูถูกดูแคลนเพราะอาชีพที่เขายึดถือเพื่อหาเลี้ยงชีพนั้น ถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชีพที่น่ารังเกียจเพราะต้องคลุกคลีอยู่กับศพ

หวนนึกถึงเมื่อครั้งยังบวชเณรอยู่ ไม่เคยคิดอยากวิสาสะกับสัปเหร่อไข่ด้วยซ้ำไป ทั้งๆที่แกก็ไม่เคยแสดงกิริยาที่น่ารังเกียจ หรือทำอะไรให้ต้องเจ็บช้ำน้ำใจ ตอนที่เขาบวชอยู่นั้น ไม่มีพระ เณร หรือเด็กวัดกินกับข้าวที่แกใส่บาตรมา ไม่ว่าจะเป็นต้มแกง หรือผัดอะไรก็ตาม แม้แต่ไข่ทอดก็ยังไม่มีใครยอมกิน เด็กวัดจะเป็นคนจดจำมาบอกว่า วันนี้สัปเหร่อไข่ใส่กับข้าวอะไร จากนั้นเมื่อเวลาแบ่งกับข้าวไปตามวงพระฉันกับข้าวของแกก็จะไม่มีใครตักชิม ฟักเองก็ไม่เคยกิน จากอาชีพสัปเหร่อมันแสนสกปรก คลุกคลีกับคนตาย กลิ่นเน่าเหม็นของศพ คราบเหนียวหนะหนะของน้ำเหลือง เข้า-ออกโกดังเก็บศพที่เหม็น อับชื้น หนูหนอนซอนไซศพ สิ่งเหล่านี้น่ารังเกียจแต่แกกลับคลุกคลีอยู่กับมันได้ พลอยให้แกก็คลีนเหียน สิ่งเหล่านี้คงบร่ำให้แกกลายเป็นคนสกปรก และกับข้าวที่แกใส่บาตรคงต้องติดเชื้อแห่งความสกปรกนั้นมาอย่างไม่ต้องสงสัย อีกทั้งเสื้อผ้าที่แกสวมใส่อยู่นั้นก็เป็นของคนตายเกือบทั้งสิ้น นี้กระมังจึงทำให้ฟักมองเห็นสัปเหร่อเป็นคนด้อยต่ำ ไม่เพียงแต่ฟักเท่านั้น คนทั่วไปก็ไม่ไม่มีใครชอบวิสาสะกับแก นอกจากถึงคราวจำเป็น (งานศพ) ที่ต้องใช้กันอย่างแกลทำ

(คำพิพากษา, 2547: 117)

เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะพบว่าอาชีพสัปเหร่อนั้นเป็นอาชีพที่มีความจำเป็นมากอาชีพหนึ่งในสังคมไทยพุทธ แต่ความเป็นจริง คนที่ประกอบอาชีพนี้กลับถูกดูแคลน ถูกมองว่าเป็นอาชีพที่สกปรก น่ารังเกียจ เพราะต้องคลุกคลีอยู่กับศพที่เน่าเหม็น ชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นว่าคนในสังคมพร้อมตัดสินและให้คุณค่าของคนทีลักษณะภายนอก ยังมีสถานภาพทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจต่ำมากเพียงใด ก็ยิ่งถูกลดค่า ลดความสำคัญมากเพียงนั้น

(4.) การละเมิดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

สมาชิกในสังคมย่อมมีความคิดเห็นต่อเรื่องราว หรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งไม่ตรงกัน นั่นคือความหลากหลายที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นปกติ นำไปสู่การถกเถียงกันเพื่อ

หาทางออกให้กับสังคมของตนเองเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำให้คนในสังคมนั้นๆ มีแนวความคิดที่เหมือนกันทุกคน เพียงแต่สนับสนุนให้สมาชิกในสังคมทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสมอภาคกัน เพื่อรับทราบข้อคิดเห็นและปัญหาอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างกันและหาจุดร่วมเพื่อเดินหน้าสังคมนั้นๆ ได้ แต่ด้วยวาทกรรมบางอย่างที่ครอบงำสังคมอยู่ อาจเป็นความเชื่อที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเชื่อถือกันมานานและส่งต่อความเชื่อเหล่านั้นต่อมา ยิ่งรุ่นสู่รุ่น อาจเพื่อการรักษาฐานอำนาจบางอย่าง และอำนาจนั้นอาจกดทับวาทกรรมบางอย่างอยู่ทำให้สังคมนั้นๆ ถูกครอบงำด้วยความเชื่อเพียงหนึ่งเดียว ผู้ที่มีความเชื่ออื่นที่ขัดกับความเชื่อดังกล่าวย่อมถูกต่อต้านหากแสดงความคิดเห็นออกมา สิ่งเหล่านี้คือการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของคนที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน ซึ่งท้ายที่สุดอาจนำไปสู่การใช้กำลังเพื่อรักษาอำนาจของชุดความเชื่อในวาทกรรมหนึ่งเพื่อกดให้อีกชุดความเชื่อหนึ่งสยบยอมอย่างราบคาบ

ชาติ กอบจิตติได้นำเสนอเกี่ยวกับความเชื่อเอาไว้ในเรื่องสั้น **ศาลเจ้าแม่** ซึ่งเป็นการปะทะสังสรรค์กันระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับ ผีเจ้าที่ และความคิดเป็นเหตุเป็นผลทางวิทยาศาสตร์ ตามเรื่องชาวบ้านในชุมชนหนึ่งมีความเห็นต่อการเกิดอุบัติเหตุว่าเกิดจากอำนาจของ “เจ้าแม่” บันดาลโทษให้แก่ผู้ใช้นถนนที่ไม่เคารพยำเกรงต่ออำนาจของเจ้าแม่ ทำให้คนเหล่านั้นมีอันเป็นไป แต่นักข่าวที่เข้ามาทำข่าวการเกิดอุบัติเหตุกลับมีความคิดเห็นแตกต่างออกไป และนำไปสู่การถกเถียงกันขึ้น

“... มันท้าแปลกที่ตายสองศพซ้อน ตรงศาลเจ้าแม่ที่เดียวกันเสียด้วย เจ้าแม่ท่านคงโกรธที่ไอคนขี่มอเตอร์ไซด์มันดูหมิ่น ท่านเลยเอาไอคนขับรถไปเสียอีกศพหนึ่ง...” อีกคนตั้งข้อสังเกต วงคุยขยายเพิ่มขึ้น

“ถ้าอำเภอเราไม่มีโจร คนขับเขาก็คงจอดรถให้พวกลุง ที่เขาไม่จอดนี่เพราะเขานึกว่าเป็นพวกโจรนะสิ ใครจะกล้าจอดให้ ลุงลองคิดดูถ้าบ้านเมืองเราไม่มีโจรผู้ร้ายเลย เขาก็ไม่ต้องกลัวไม่ต้องคอยระวัง จะค้ำมิดตึกตึ้นยังงั้นใครบอกก็จอดให้ เขาก็ไม่ต้องตาย รถก็ไม่เสียหาย แต่นี่มันไม่เป็นอย่างนั้นนะสิ เขาถึงต้องตาย มันไม่ใช่เป็นที่เจ้าแม่หรือลุง เป็นเพราะบ้านเมืองเรามีโจรเยอะแยะ...”

“เฮ้! แล้วไอคนขี่มอเตอร์ไซด์ล่ะ ไม่ใช่เจ้าแม่แล้วใครไปทำมัน?” ป้าที่นั่งฟังอยู่ด้วยชักทงไม่ได้

“ก็ฝนตก ถนนลื่นนี่ป้า แล้วเขาขี่เร็วก็พลัดไป เป็นเพราะประมาท” นักข่าวดูดีโอเลี้ยงแล้วมองหน้าหญิงผู้ถาม

“ประหมกประมาทอะไรกัน มันไม่เคารพนะซี คนอื่นเขามาถึงโค้งนี้แล้วต้อง
ชะลอรถ แล้วบีบแตรถวายเจ้าแม่ ไอนี้มันอวดดี คงนึกว่ามีวิชาแรงละมั้ง...
สมน้ำหน้า” เสียงป่าซังดัง หลายคนหันมามอง เขาสังเกตดูดวงตาหลายคู่มิแวไม่
พอใจ นักข่าวจึงเจี๊ยบเสียงลง หันมอดำรวจที่ปากฝั่งโน้น ทุกอย่างเกือบเรียบร้อย
แล้ว เขาจ่ายค่าโหล้งแล้วเดินเลี้ยวออกไป

(ศาลเจ้าแม่, 2557: 60-61)

จะเห็นได้ว่า คนในชนบทที่ห่างไกลจากตัวเมืองมากๆ ที่ที่ความเจริญจากเมือง
ยังเข้าไปไม่ถึง ชาวบ้านในชนบทยังคงมีประเพณีเกี่ยวกับความเชื่อต่างๆ สืบทอดต่อกันมาเสมือนเป็น
ส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ดังนั้น เมื่อเกิดปรากฏการณ์แปลกๆ ที่เกินกว่าขอบเขตการรับรู้และเข้าใจ
ของพวกเขาจะสามารถเข้าถึงได้ จึงมักใช้ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งลึกลับที่พวกเขาเข้าใจอยู่เป็นปกติมา
อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ เหล่านี้ นั่นเอง ซึ่งขัดแย้งความเชื่อทางวิทยาศาสตร์ที่เสมือนเป็นหลักการ
สากลและสิ่งที่คนนำมาใช้อ้างอิงเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ดังเช่นนักข่าวในเรื่องที่พยายามอธิบาย
ให้ชาวบ้านเข้าใจถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุในแบบกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งต่าง
จากชาวบ้านที่เชื่อว่าเกิดจากอำนาจของเจ้าแม่

ด้วยเหตุนี้ในความคิดของชาวบ้าน ความพยายามอธิบายให้เหตุผลของนักข่าว
จึงเสมือนเป็นการลบหลู่ไม่ให้ความเคารพแก่เจ้าแม่ตามความเชื่อของพวกเขา สร้างความไม่พอใจแก่
ชาวบ้าน การแสดงความคิดเห็นของชาวบ้านรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนถึงขั้นลตทอนศักดิ์ศรีของคนที่ประสบ
อุบัติเหตุจนเสียชีวิตด้วยถ้อยคำที่รุนแรงอย่างคำว่า “อวดดี” “สมน้ำหน้า” ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้การ
ถกเถียงนั้นไม่เกิดประโยชน์อันใด และไม่นำไปสู่การหาทางออกที่ดีร่วมกันด้วย อีกทั้งยังเสี่ยงให้เกิด
การใช้กำลังเพื่อยับยั้งไม่ให้อีกฝ่ายหนึ่งแสดงความคิดเห็น ปฏิกริยาที่ชาวบ้านมีต่อนักข่าวเช่นนี้ทำ
ให้นักข่าวต้องหลีกเลี่ยงโดยการไม่พูดแสดงความคิดเห็นต่อ ถึงแม้ว่าสิ่งที่พูดออกไปนั้นจะใช่การ
สันนิษฐานผ่านกระบวนการคิดหาคำตอบอย่างเป็นเหตุเป็นผลก็ตาม เพราะมันอาจก่อให้เกิดอันตราย
แก่ตนได้ สิ่งนี้ทำให้ชุมชนดังกล่าวยังคงถูกครอบงำด้วยวาทกรรมชุดเดิมต่อไป และอาจจะก่อให้เกิด
อุบัติเหตุร้ายแรงเช่นนี้ขึ้นได้อีก เพราะปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขนั่นเอง นี่คือนิสัยที่แสดงให้เห็นถึง
ความไม่เท่าเทียมกันในด้านการแสดงความคิดเห็นตราบใดที่ยังมีการใช้ความรุนแรงในการยุติข้อ
ถกเถียง

3.1.4.3. การลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าอันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ เป็นคุณค่าที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนโดยไม่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขใดๆ เพื่อให้มนุษย์มีอิสระในการพัฒนาและรับผิดชอบตนเอง เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีอย่างแท้จริง นอกจากปัจเจกบุคคลจะมีสิทธิในชีวิตและร่างกายแล้ว ปัจเจกบุคคลยังจะต้องมีหลักประกันในเรื่องหลักความเสมอภาคด้วย หลักความเสมอภาคจึงเป็นรากฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2555) การลดทอนคุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงหมายถึงการกระทำที่ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กระทบกระเทือนด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การทำให้ได้รับความอับอาย การลงโทษที่มีลักษณะทารุณโหดร้าย หรือแม้แต่การลดคุณค่าของมนุษย์เป็นเพียงวัตถุ เป็นต้น ชาติ กอบจิตติได้กล่าวถึงการกระทำที่เป็นการลดทอนคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้หลายลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1.) การปฏิบัติต่อผู้พิการทางสติปัญญาอย่างดูถูก

ผู้พิการทางสติปัญญาที่เหมือนกับผู้พิการทางร่างกาย ที่ถึงแม้มีความผิดปกติเกิดขึ้นกับร่างกายแต่ก็เป็นคนมีเลือดเนื้อ มีชีวิต เฉกเช่นคนที่มีร่างกายครบสมบูรณ์ แม้ผู้พิการทางสติปัญญาจะมีการรับรู้ไม่เหมือนกับคนทั่วไปที่ทำให้การแสดงออกทางร่างกายและความรู้สึกนึกคิดแตกต่างไปจากผู้อื่น แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าพวกเขาไม่สมควรได้รับการปฏิบัติที่ดีเทียบเท่ากับผู้อื่น ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** ของชาติ กอบจิตติ ได้ย้ำเตือนให้ผู้อ่านได้ตระหนักว่าในสังคมมีการมองข้ามคุณค่าความเป็นคนของผู้อื่นอยู่อีกหลายลักษณะ และกระทำกับคนเหล่านั้นโดยขาดความสำนึกว่าเขาก็เป็นคนคนหนึ่ง เช่น ตัวละครสมทรง ที่มีความผิดปกติทางสติปัญญา หรือที่เรียกว่า คนบ้า ถูกชาวบ้านกระทำด้วยความรู้สึกรังเกียจที่มีต่อสมทรง ดังความที่ว่า

พวกเขาเข้าใจกันว่า ถ้าปล่อยทิ้งไว้จะเป็นอันตรายต่อคนดีๆ ดีไม่ดีมันอาจจะทำร้ายเด็กๆเอา จะเดือดร้อนกัน ถ้าขึ้นปล่อยให้มันวนเวียนอยู่ในตำบลนี้คงจะวุ่นวาย ไม่เป็นอันทำมาหากินกัน เพราะนั่งนินทาเทียวจุ่นจ้าน ซอกแซกไม่หยุดหย่อน ดีไม่ดีมันเปิดโนนเปิดนี้ให้พระดูจะยุ่งกันใหญ่ ...

...มายสมทรงถูกมัดมือมัดตีน มัดปากเหมือนหมูนอนอยู่กับพื้นรถ มีหนุมๆที่รักสนุกอยากเที่ยวกรุงเทพฯได้ติดตามไปด้วย...เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้ว มายสมทรงจึงจำเป็นต้องจากตำบลแห่งนี้ไป...

(คำพิพากษา, 2547: 324-326)

ตัวละคร สมทรง ถูกลดทอนคุณค่าความเป็นคนให้ไม่มีสิทธิ์มีเสียง หรือแม้แต่สิทธิ์ในการตัดสินใจเลือกสิ่งต่างๆในชีวิตของตนเพียงเพราะนางเป็นคนบ้า เช่นที่ในตอนท้ายสุดของเรื่อง ชาวบ้านขับไล่ให้นางออกจากหมู่บ้านทั้งที่ไม่ได้ถามความสมัครใจของนาง ไม่ใช่การลึงเลที่จะถามหรือไม่ถาม แต่เป็นการมองข้ามความสำคัญของคนๆหนึ่งไปเลย เป็นการมองก้าวข้ามทุกสิทธิ์ที่นางพึงมีเฉกเช่นคนๆหนึ่ง ไม่เพียงเท่านั้น การปฏิบัติต่อนางเป็นการกระทำราวกับนางไม่ใช่มนุษย์

(2.) การย่ำปมด้อยของคนพิการ

ชาติ กอบจิตติ ได้นำเสนอให้เห็นการกระทำของคนที่มีร่างกายครบสมบูรณ์ที่เป็นการลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนพิการเอาไว้ในเรื่องสั้น **ผลตอบแทน** ตัวละคร กิมฮวย หญิงพิการที่มีหนอกเนื้องอกบนหลังทำให้ร่างกายไม่สามารถตั้งตรงได้อย่างคนทั่วไป ถูกเรียกแทนชื่อตัวด้วยคำบ่งชี้ลักษณะทางร่างกายที่อู่ม่ว่า เจ็ค่อม อันเป็นการใช้อำกัปกรณ์ของร่างกายที่หลังค่อมตลอดเวลามาใช้เรียกแทนชื่อ อันเป็นการเน้นย้ำถึงความผิดปกติของเธอ

“เจ็ค่อม เจ็ค่อม จดไว้ก่อนนะครับ” ไอ้ทวนพูดออกมาขัดล้อยขัดคำ จนพวกเราเองต้องแปลกใจ ไอ้บุญลย์สังเกตเห็นสีหน้าเจ็ค่อมลดลง แต่แกยังยิ้มพยักหน้ารับ

.....

หลังจากที่อาบน้ำทำธุระกันเสร็จแล้ว พวกเราจะนั่งทำงานกันไปคุยกันไป บางทีก็มีเสียงหัวเราะครึกครื้น แต่ว่าคืนนี้บ้านเราเงียบลงนิด และคนที่เงียบมากที่สุดก็คือไอ้ทวนนั่นเอง แต่ไม่ใช่ความผิดของมันหรือ มันพูดไปเพราะความเผอเรอ เพราะพวกเราเองหลับหลังเวลาเอ๋ยถึงแกก็เรียก “เจ็ค่อม” อยู่แล้ว เป็นต่อน้ำแกเท่านั้นเองที่พวกเราจะระวังตัวและเรียกว่า “เจ็” ไม่ใช่เพราะกลัวเจ็ค่อมจะไม่ให้เชื่อ กวядเดียว ไม่ใช่เพราะกลัวความทิวแต่กลัวว่าความรู้สึกที่ดีระหว่างแกกับพวกเราจะต้องเสียไป แต่แล้วก็เหมือนกับว่าพวกเราหลอกหลงแก เหมือนกับพวกเราร่วมรู้มทำร้ายแกซึ่งไม่มีทางสู้รบปรบมือกับเราได้ในแง่ของจิตใจ

(ผลตอบแทน, 2557: 47-48)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า แม้คำพูดไม่ได้เกิดจากความตั้งใจที่จะเหยียดหยันความเป็นคนของกิมฮวย แต่ความเคยชินในการพูดเหยียดผู้อื่นในสังคมเสมือนว่าเป็นเรื่องปกติของทั้งคนพูดและคนที่ถูกกล่าวถึง ทำให้พลั้งปากออกมา และแม้ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจ แต่คำพูดที่ย้ำเตือนถึงความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้นั้น แม้ไม่ใช่การกระทำที่รุนแรงทางกายภาพ แต่ย่อมสร้างรอยบาดลึกในแง่ของจิตใจให้กับผู้ถูกเรียกอย่างที่เขาไม่มีทางสู้รบปรบมือได้เลย ความเจ็บปวดทางจิตใจเหล่านี้

ไม่ใช่สิ่งที่คนพิการควรได้รับเลย เพราะพวกเขาเหล่านี้ไม่ได้ทำอะไรผิด ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ใคร แม้มีความบกพร่องทางร่างกาย แต่ศักดิ์ศรีความเป็นคนของเขายังมีอยู่ครบถ้วน

(3.) การมองคนเป็นเพียงสินค้า

ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์นั้นไม่อาจประเมินค่าเป็นเงินได้ และไม่สามารถมีสิ่งใดที่มีค่าเทียบเท่ากับชีวิตของมนุษย์ มนุษย์จึงไม่อาจถูกแทนที่ได้ด้วยวัตถุใดๆ ไม่ว่าจะคนคนนั้นจะมีเพศ อายุ หรือวรรณะทางสังคมใดๆ ก็ตาม ดังนั้น มนุษย์จึงไม่ควรถูกมองว่าเป็นสินค้าที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยนได้ ดังที่ปรากฏในตอนหนึ่งของเรื่อง *คนไร้ค่า* ที่ชาติ กอบจิตติได้แสดงให้เห็นถึงความเห็นแก่ตัวอย่างถึงที่สุดของคน ที่ไม่สนใจใคร่อื่นอีกเลยนอกจากตัวเอง เห็นคุณค่าของชีวิตมนุษย์เป็นเพียงแค่สิ่งของเท่านั้น เช่นที่ตัวละครดำขายลูกเพื่อเงิน

ก่อนที่ทุกอย่างจะเลวร้ายลง อีดำจึงสร้างวีรกรรมด้วยการอุ้มลูกออกไปขายเป็นการแก้ปัญหา โดยที่แบนมันนอนขมไม่รู้ว่าเมียมันอุ้มลูกไปไหน

อีดำขายลูกได้เงินมาสสามพัน เคราะห์ดีของแบนมันที่อีดำไม่ขีดเงินหนีไปคนเดียว จากเงินสามพันนี้เองจึงช่วยให้โรคร้ายของแบนคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น ค่าขาดต่างๆ ที่เคยมีมาก็หดห่วยหายไปสิ้น

(คนไร้ค่า, 2557: 85-86)

จากตัวอย่าง ถึงแม้ว่าจะมีความจำเป็นในการใช้เงินเพื่อแก้ปัญหาความขัดสน หรือมีเหตุผลมารองรับในการค้ามนุษย์ แต่มนุษย์ก็ไม่ควรถูกลดค่าทำให้เป็นเพียงสินค้า เพราะนั่นคือความเลวร้ายอย่างสมบูรณ์แบบที่สุดของการถูกเหยียดหยามที่มนุษย์กระทำต่อกัน ไม่ใช่การทำร้ายเพื่อให้เกิดความเจ็บปวดทางร่างกาย ไม่ใช่การตู่ทวงเพื่อให้เกิดความเจ็บใจ หากแต่เป็นการเหยียดย่ำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการมองลดทอนคุณค่าของมนุษย์ในแบบที่คนไม่ใช่คน มองคนไม่มีชีวิตจิตใจ แต่เป็นการประเมินค่า ตีราคาคุณค่าของคนเป็นเพียงสินค้า แสดงให้เห็นว่าคนมีค่าน้อยกว่าเงิน เป็นการสะท้อนถึงระดับความเสื่อมอย่างถึงที่สุดของศีลธรรมในจิตใจของคนในสังคม

สรุปได้ว่า ชาติ กอบจิตติ แสดงให้เห็นว่าภัยอย่างหนึ่งในสังคมที่น่ากลัวที่สุดไม่ต่างจากภัยอื่นๆ คือภัยที่เกิดจากมนุษย์ด้วยกันเองที่เป็นผู้กระทำ การนำเสนอภาพความเหลื่อมล้ำในสังคมในลักษณะต่างๆ ทั้งความไม่เสมอภาคในสิทธิเสรีภาพ การละเมิดสิทธิ การลดคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ที่ปรากฏในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ระหว่างพ.ศ.2522- พ.ศ.2524 จึงเป็นภาพสะท้อนสังคมที่เผยให้เห็นภาพของสังคมแห่งการเอารัดเอาเปรียบ คนในสังคมพร้อมที่จะเหยียดย่ำซ้ำเติมเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเองในทุกครั้งที่มีโอกาสอย่างที่จะกระทำไปด้วยความรู้ตัวและไม่รู้ตัว เป็นภาพ

ของสังคมที่คนเห็นประโยชน์ของตัวเองจนละเลยผู้อื่น อันเป็นผลจากความล้มเหลวที่มากับสังคม เศรษฐกิจทุนนิยม สิ่งที่น่าสนใจคือ ชาติ กอบจิตติไม่ได้จำกัดเฉพาะปัญหาระหว่างนายทุน กรรมกร ลูกจ้าง ขาวนา ไม่ได้จำกัดขอบเขตความเป็นมนุษย์ที่ไม่ได้รับความยุติธรรมอยู่แค่กลุ่มชนชั้นกรรมาชีพ เท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงกลุ่มคนทุกกลุ่มที่ไม่ได้รับความเท่าเทียม ถูกละเลยมองข้ามความสำคัญ เช่น เด็ก ผู้หญิง คนพิการ คนบ้า ตลอดจนผู้ที่อ่อนแอและด้อยในทุกๆโอกาสไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย หรือจิตใจ ในแง่ของการกระทำที่ผู้กระทำทำให้เกิดความเสียหายไม่ใช่เกิดแต่เพียงร่างกาย หรือทรัพย์สินของผู้ถูกระกระทำเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการทำร้ายให้เกิดความเสื่อมเสียคุณค่าทางจิตใจของผู้ถูกระกระทำด้วย เช่นการกระทำที่เป็นการดูถูกเหยียดหยามศักดิ์ศรี การลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ทำให้ผู้ถูกระกระทำรู้สึกอับอาย ด้อยค่า เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ปรากฏในวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ ตั้งแต่ผลงานเรื่องแรกคือ เรื่องสั้นเรื่อง *ผู้แพ้* ตลอดจนเรื่องอื่นๆ ที่ตามมาของเขา ซึ่งในแต่ละเรื่องมีความเข้มข้นและตีวงกว้างมากขึ้นเรื่อยๆ จนกล่าวได้ว่า การนำเสนอเนื้อหาในวรรณกรรมที่กระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์ เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งที่สำคัญในงานวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ และด้วยการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าความเป็นมนุษย์นี้เองที่ทำให้วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ไม่เพียงรักษาหัวใจสำคัญของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เป็นการสะท้อนปัญหาสังคมไว้ได้ หากแต่ ชาติ กอบจิตติยังทำให้วรรณกรรมของเขาก้าวพ้นจากความเป็นสูตรสำเร็จของวรรณกรรมเพื่อชีวิตในแง่การนำเสนอเนื้อหาได้อย่างน่าสนใจ เป็นการสร้างสรรค์เนื้อหาที่ให้ความหมายของความเป็น “เพื่อชีวิต” ได้ อย่างเปิดกว้างมากขึ้น คือไม่ใช่การให้ความหมายคำว่า เพื่อชีวิต ที่หมายแต่เพียงเรื่องของการต่อสู้ระหว่างชนชั้น การกดขี่แรงงานขานา ชนชั้นล่างอย่างเดียวดังที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จเคยทำมา แต่หมายถึงเป็นเพื่อชีวิตของทุกชีวิตที่มีสิทธิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

3.2. วรรณศิลป์ในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2522- พ.ศ.2524)

เมื่อศึกษาเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติในแง่กลวิธีการแต่งพบว่า เขาพยายามพัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้เปลี่ยน และแปลกไปจากเดิมตั้งแต่แต่งงานประพันธ์ชิ้นแรกของเขา กล่าวคือ ชาติ กอบจิตติ มีความพยายามทำให้รูปแบบในงานของเขาหลุดไปจากกรอบของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จที่มีลำดับในการนำเสนอเรื่องที่เริ่มจากการเผยให้เห็นความอัปลักขณ์ของชีวิตที่มีอยู่จริง แสดงที่มาของความอัปลักขณ์นั้น เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา ตลอดจนยกตัวอย่างให้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆอย่างชัดเจนเป็นไปตามลำดับ ความพยายามในการพัฒนาด้านรูปแบบทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ที่ปรากฏอย่างชัดเจน ในช่วงแรกนี้ พิจารณาได้ 6 ลักษณะ คือ

กลวิธีการสร้างตัวละคร กลวิธีการสร้างฉาก กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง กลวิธีการดำเนินเรื่อง กลวิธี
การเล่าเรื่อง และการใช้ลีลาภาษาในการประพันธ์

3.2.1. กลวิธีการสร้างตัวละคร

ลักษณะเด่นอย่างหนึ่งในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติช่วงนี้ คือ การใช้กลวิธีการสร้าง
ตัวละครแบบตัวละครคู่ตรงข้ามเพื่อนำเสนอตัวละครที่เป็นคู่ขัดแย้งกัน การใช้กลวิธีดังกล่าวทำให้เกิด
การเปรียบเทียบระหว่างตัวละครที่ทำให้เห็นความต่างในบุคลิก ลักษณะนิสัยต่างๆของตัวละครได้
ชัดเจนขึ้น และการปฏิสัมพันธ์ที่เกิดจากความแตกต่างของตัวละครเหล่านี้เองที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง
ที่นำไปสู่การนำเสนอประเด็นเรื่องการเอาเปรียบของคนในสังคมอีกทีหนึ่ง

ความขัดแย้งที่เกิดจากการกระทำของตัวละครคู่ขัดแย้ง คือ ผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำ มี
ภาพลักษณ์ที่ชัดเจนกล่าวคือ ตัวละครผู้กระทำ มีลักษณะของคนที่มีอำนาจเหนือกว่าตัวละคร
ผู้ถูกกระทำไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางกายภาพ อำนาจทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง
ทางสังคม หน้าที่การงาน การศึกษา เป็นต้น ซึ่งมีความต่างจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จที่ตัว
ละครที่เป็นผู้กระทำส่วนใหญ่มักจะจำกัดอยู่แค่การใช้อำนาจในทางตรงกดขี่คู่ตรงข้าม เช่น คนรวยเอา
เปรียบคนจน นายทุนเอาเปรียบลูกจ้าง และเจ้าหน้าที่รัฐเอาเปรียบชาวบ้าน เท่านั้น ตัวละครที่มี
ลักษณะเป็นผู้กระทำส่วนใหญ่มีบทบาทเป็นตัวละครที่มีความเป็นปฏิปักษ์กับตัวละครเอก คือ มีการ
กระทำที่เป็นการเอาเปรียบตัวละครเอกเสมอไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ในขณะที่ตัวละครเอกจะถูก
นำเสนอให้อยู่ในบทบาทของผู้ถูกกระทำ คือ ผู้ที่ถูกเอาเปรียบ ลักษณะของตัวละครจำแนกตาม
ประเภทความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครที่ปรากฏในงานเขียนช่วงแรกของ ชาติ กอบจิตติ ได้แก่
ผู้กระทำ-ผู้ถูกกระทำ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.2.1.1. การสร้างตัวละครผู้กระทำ

ชาติ กอบจิตตินำเสนอภาพตัวละครคู่ตรงข้ามในลักษณะของผู้เอาเปรียบและ
ผู้ถูกเอาเปรียบในงานช่วงแรกนี้ ภาพที่ชัดเจนที่สุดของการเอาเปรียบกันจึงไม่พ้น คนรวย
เอาเปรียบคนจน นายจ้างนายทุนเอาเปรียบลูกจ้าง ข้าราชการเอาเปรียบชาวบ้าน ซึ่งล้วนแต่เป็น
ลักษณะของตัวละครที่ผู้เอาเปรียบมีอำนาจทางเศรษฐกิจมากกว่าผู้ถูกเอาเปรียบด้วยกัน
ทั้งสิ้น

คนจน ปรากฏอยู่บนหน้าประวัติศาสตร์ในฐานะเครื่องมือที่ใช้ในการต่อสู้ทางชนชั้น
ของมนุษยชาติมาอย่างยาวนาน และในหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์วรรณกรรมไทย คนจนถูกนำมาใช้

ในวรรณกรรมเพื่อชีวิต เพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับความอยุติธรรมตามแนวคิดของนักเขียนในยุค นั้น ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่องสั้น *แก้วหยดเดียว* ของศรีดาวเรือง ที่แสดงให้เห็นภาพการเอารอดเอาเปรียบอย่างชัดเจน เป็นภาพของตัวละครอาเหลียง คนขับรถของโรงงานทำแก้วที่องค์กรทำงานอยู่ ถูกผู้จัดการโรงงานตำหนิการทำงาน

“ลื้อไปไหนกันมาวะ อาเหลียง ส่งของเสร็จลื้อต้องรีบกลับมาโรงงานก่อนซี

“ผมแวะกินข้าวกลางวัน”

“อ้อ...นี่อาเหลียง ลื้อจำไว้ว่า ส่งของเสร็จลื้อต้องรีบกลับมาโรงงานก่อนซี บางทีมีของต้องรีบส่งอีก ลื้อไปกินตอนเด็กยกของใส่รถก็ได้ ทำงานมันต้องรู้จักจัดเวลา ไม่ใช่เอารถไปกินข้าวกันตามใจชอบ เกิดลื้อไปกินเหล้าแล้วขับรถไปชนอะไรเข้า ... พวกลื้อตายไม่ใช่เรื่องของอ้าวหรือก แต่รออ้วมันจะพัง” ผู้จัดการเทศนาตามหลักนักการค้ำอย่างยืดยาว

(แก้วหยดเดียว, 2546: 19)

จากตัวอย่างเป็นการสนทนาระหว่างผู้จัดการและอาเหลียงที่คุยกันถึงการทำงาน ผู้จัดการตำหนิการทำงานของอาเหลียงโดยกล่าวหาว่าอาเหลียงละเลยหน้าที่ กินข้าวในเวลางาน แต่จากการสนทนาทำให้เห็นว่าอาเหลียงไม่ได้ทำผิดเพราะเขากินข้าวในเวลาพักกลางวันตามปกติที่ลูกจ้างควรได้รับ หากแต่ผู้จัดการต้องการให้ลูกจ้างทำงานให้ตนอย่างเต็มที่แม้ไม่ใช่เวลางานก็ตาม สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ผู้จัดการมีทัศนคติกับลูกจ้างอย่างอาเหลียงในลักษณะที่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตัว ต้องการให้ลูกจ้างทำประโยชน์ให้ตนเองให้ได้มากที่สุด โดยไม่มองว่าลูกจ้างเป็นคนเหมือนกับตนเอง แต่มองลูกจ้างเหมือนเป็นสิ่งของที่ไม่จำเป็นต้องมีความเห็นอกเห็นใจ เห็นทรัพย์สินของตัวเองมีค่ามากกว่าชีวิตของลูกจ้างซึ่งเป็นคนคนหนึ่ง ผู้จัดการในเรื่องเปรียบเสมือนผู้ดูแลผลประโยชน์ของนายจ้าง เป็นตัวแทนของกลุ่มนายจ้างนายทุนที่คอยตักตวงผลประโยชน์จากผู้ที่เป็นลูกจ้าง หากมองในแง่นี้ทำให้เห็นตัวละครคู่ตรงข้ามในลักษณะคนรวยคนจนได้ชัดเจน เพราะกลุ่มนายจ้างนายทุนก็คือกลุ่มคนที่มีอำนาจทางการเงิน มีอำนาจที่เหนือกว่าด้วยหน้าที่การงานที่สามารถเอาเปรียบคนที่มีความต่ำต่ำกว่าได้อยู่แล้ว ลักษณะการเอารอดเอาเปรียบกันของตัวละครในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จนี้เป็นภาพการเอารอดเอาเปรียบกันโดยใช้อำนาจทางเศรษฐกิจที่มีอย่างตรงไปตรงมาเช่นที่ตัวละครผู้จัดการเอาเปรียบตัวละครอาเหลียงและคนงานคนอื่นๆ ลักษณะของตัวละครที่เป็นคู่ตรงข้ามกัน คนรวย-คนจน ยังคงปรากฏในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ที่ยังคงใช้ตัวละครคนจนเป็น

กระบอกเสียงหนึ่งในการเรียกร้องให้เกิดความเท่าเทียมกัน เป็นสิ่งที่ยืนยันอีกทางหนึ่งว่า ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใด คนจนก็ยังคงเป็นกลุ่มคนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบอยู่เสมอ

เนื่องด้วยเนื้อเรื่องที่ต้องการแสดงให้เห็นการเอารัดเอาเปรียบที่คนรวยกระทำต่อคนจน ชาติ กอบจิตติจึงสร้างให้ตัวละคร คนรวย ในวรรณกรรมของเขาเป็นผู้ร้าย เป็นตัวละครที่เป็นฝ่ายตรงข้ามกับตัวละครเอก ลักษณะภายนอกของตัวละครคนรวยส่วนใหญ่ถูกสร้างให้เป็นคนที่ดูภูมิฐาน มีความน่าเชื่อถือ ร่ำรวยเงินทอง มียศ มีตำแหน่ง มีอำนาจในการควบคุม แม้มีความเพียบพร้อมทุกด้าน ทว่าภายในจิตใจของตัวละครกลุ่มนี้กลับมีแต่ความอยากมี อยากได้ ที่มีอยู่แล้วก็อยากมีมากยิ่งขึ้นไปอีกนำไปสู่ลักษณะนิสัยเด่น คือความเห็นแก่ตัว กตขี เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น กลุ่มตัวละครคนรวยส่วนใหญ่ที่ถูกถ่ายทอดผ่านตัวละครคนรวย นายจ้างนายทุน ข้าราชการ ผู้อ่านจะรับรู้ลักษณะภายนอกของตัวละครเหล่านี้ได้ผ่านการบรรยายท่าทาง การแต่งกาย บุคลิกลักษณะของตัวละคร ตลอดจนบทสนทนาระหว่างตัวละครด้วยกันที่เผยให้เห็นลักษณะนิสัยใจคอ

ตัวละคร คนรวย ที่ปรากฏในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติมีลักษณะเพียบพร้อมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เป็นการต้องการขั้นพื้นฐานอย่างปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ตลอดจนสิ่งของเงินความจำเป็นต่างๆที่มีครอบครองไว้ในบางครั้งเพียงเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อแสดงฐานะเท่านั้น ชาติ กอบจิตติบอกเล่าความร่ำรวยของตัวละครผ่านการบรรยายลักษณะภายนอกของตัวละคร ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างของตัวละคร หรือแม้แต่การใช้ฉากซึ่งเป็นสถานที่อาศัยของตัวละครที่แสดงให้เห็นความเป็นอยู่ที่สุขสบายของตัวละคร เช่นที่กล่าวถึงตัวละคร แก้วแก้ว ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก**

บุญมัยก็มีโอฬารร่างอวบอ้อมซึ่งจมอยู่ในเบาะบุหนังหลังโต๊ะตัวใหญ่

“มีอะไร?” เสียงถามดังขึ้นราวกับไม้ไซ่ชายคนนี้เป็นผู้พูด เพราะร่างที่บังเบาะอยู่นั้นไม่เคลื่อนไหวส่วนไหนเลย

“เปล่าครับ...อ้อ..” อะไรไม่รู้มาจุกคอกอหอยบุญมัย เขาจึงพูดได้แค่นั้น แล้วก็หันมาลงตำมองพื้นผืนพรมปูๆปูยี่สิริริม เขายังนึกกลัวขึ้นอีก เกรงพรมจะเปื้อน เพราะรอยตีน ทั้งที่ก่อนเข้ามานี้ก็ล้างจนสะอาดแล้ว สะอาดกว่าหน้าเขาในตอนนั้นเสียอีก

(จนตรอก, 2554: 59)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า การให้รายละเอียดรูปร่างของเจ้าแก้มมีลักษณะร่างอวบอ้อม แสดงให้เห็นถึงความมีกินเกินความจำเป็นของชีวิตจนกลายเป็นก้อนไขมันที่สะสมตามร่างกาย การบรรยายถึงผู้ใช้ของเจ้าแก้ม คือเบาะบุหนึ่ง ตลอดจนผืนพรมปูๆปูยี่สิบสี่ที่ปูพื้น จนกระทั่งตัวละครคนจน อย่างบุญมานึกเทียบความสะอาดของพรมกับใบหน้าของเขาว่า พรมที่เท่าเหยียบย่ำน่าจะสะอาดกว่าหน้าของเขาเสียอีก การบรรยายถึงฉาก ท่าทางของตัวละคร ตลอดจนความคิดภายในใจของตัวละครเน้นย้ำให้เห็นความสมบูรณ์แบบของคนรวยที่มีมากเกินความจำเป็น ในขณะที่ภาพของคนจนอย่างบุญมาก็ช่วยเสริมให้เห็นความต่างระหว่างคนรวยกับคนจนได้ชัดเจนยิ่งขึ้นไปอีก ในนวนิยายเรื่องเดียวกันนี้ ชาติบรรยายถึงสภาพชีวิตของตัวละครที่เป็นสมาชิกในครอบครัวของบุญมา เช่นตัวละคร ปู่ ออด และคำ ที่แสดงให้เห็นชีวิตคนจนที่จนจนแทบไม่มีอาหารจะกิน เพียงคอเปิดก็รู้สึกอร่อยมากเป็นอาหารมื้อหรูสำหรับพวกเขาแล้ว

พวกเขากำลังเพลิดเพลินกับน้ำซีอิ๊วดำๆกับคอเปิดและข้าวร้อนๆในกะละมังหน้าตัวเอง ลมวูบหนึ่งพัดเข้ามาทำให้ตะเกียงดวงเล็กๆนั้นดับลง ทั้งหมดจึงรู้สึกตัวอีกครั้ง ปู่กับหลานช่วยกันควานหาไม้ขีดข้างตัว ส่วนเจ้าตัวเล็กยังคง่วนอยู่กับคอเปิดในความมืด และเมื่อตะเกียงถูกจุดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง คอเปิดที่เหลือทั้งหมดก็ถูกควานมาอยู่ในชามของเจ้าตัวเล็กเสียแล้ว

“เอาคืนมาไว้ในชามอย่างเก่า” เจ้าพี่ชายว่า

“เรื่องอะไร?” เจ้าตัวเล็กย้อนถาม พร้อมกับเอามือข้างที่เปียกน้ำซีอิ๊วปิดคอเปิดในกะละมังข้าวของตัวเองไว้

“ก็เอามาแบ่งกินนะสิ ปู่ก็ยังไม่อิ่ม ข้าก็ยังไม่อิ่ม แล้วเอ็งจะเก็บไว้กินคนเดียวได้หรือ ถ้าไม่เอามาใส่ ทีหลังข้าไม่ซื้อมาอีก”

“ฉันกินไม่ทันนี่ พ้ออดกับปู่กินตั้งหลายอันแล้ว” เจ้าน้องชายตอบเสียงอ่อย ก่อนจะยอมเอาคอเปิดที่ติดข้าวสุกเกรอะกรังลงคืนสู่ในชาม

.....

หลานชายทั้งสองคงไม่สังเกตหรือกว่า หลังจากจุดตะเกียงขึ้นใหม่แล้ว ปู่ของเขาไม่ได้กินคอเปิดอีกเลย แกดคงคลุกข้าวกับน้ำซีอิ๊ว แล้วกลืนข้าวที่เหลือลงคอจนหมดชาม แกกคิดว่ามันก็อิ่มเหมือนกันนั่นแหละ คนแก่ๆอย่างแกจะต้องเอารสเอาชาติไปทำไมกัน...

(จนตรอก, 2554: 17-18)

ขณะที่ตัวละครเก่าแก่กินอิมี่หน้าจมน้ำมีรูปร่างอวบอ้วน แต่ปู่ดำ และออกดื่มอาหารแทบจะไม่พอกิน เช่นที่ปู่เลือกที่จะคลุกข้าวกับน้ำซีอิ้ว แล้วกลืนข้าวที่เหลือลงคอจนหมดชาม เพื่อให้หลานทั้งสองได้กินคอเปิด หรือแม้แต่ที่อยู่อาศัย ชาติแสดงให้เห็นว่า คนจนอยู่บ้านคับแคบ พอเอาไว้เป็นที่ซุกหัวนอนเท่านั้น

ห้องเช่าแคบๆที่รวมอัดกันอยู่ เป็นทั้งห้องครัว ห้องนั่งเล่น ห้องนอน บัดนี้ได้เพิ่มชายชราเป็นสมาชิกขึ้นอีกคน ไม่นานนักหรรอก ไม่เกินสามเดือนก็จะเพิ่มสมาชิกน้อยๆที่จะลืมาขึ้นมาร่วมใช้เนื้อที่ในห้องนี้ด้วยอีกคน แล้วห้องนี้จะกลายเป็นคล้ายกับเจ้าหมูอย่างไม่ต้องใจ

(จนตรอก, 2554: 34)

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชีวิตของคนจนใช้ชีวิตเพื่อความอยู่รอด ซึ่งต่างจากวิถีของคนรวย นอกจากการบรรยายลักษณะท่าทางภายนอกของตัวละคร การโต้ตอบสนทนาแล้ว การใช้ลักษณะตรงกันข้ามกันของตัวละครเพื่อเน้นย้ำให้ผู้อ่านเห็นความต่างที่ชัดเจนจึงเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ชาติ กอบจิตติใช้ในการสร้างตัวละครของเขา

สิ่งหนึ่งที่น่าสนใจในงานของชาติ กอบจิตติ คือ การใช้ภาพลักษณ์ของความเป็นเด็กที่มีความไร้เดียงสาสร้างตัวละครคนรวย เพราะส่วนใหญ่ภาพคนรวยที่ปรากฏมักถูกกล่าวถึงคนรวยที่เป็นผู้ใหญ่กดขี่ข่มเหงผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า การเลือกใช้ตัวละครเด็กของชาติจึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าความต้องการเป็นผู้ที่เหนือกว่าผู้อื่น ลักษณะนิสัยของการกดขี่ผู้อื่นไม่ได้ขึ้นอยู่กัวัย แต่เป็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ในจิตใจของคนอยู่แล้ว ขึ้นอยู่แต่ว่ามีอำนาจในมือมากน้อยเท่าใด การใช้เด็กจึงเป็นภาพสุดโต่งที่เน้นย้ำให้เห็นความต้องการเป็นผู้ที่เหนือกว่าผู้อื่นได้อย่างชัดเจน เพราะเด็กไม่ได้สนใจและให้ค่าของเงินทองเป็นหลัก ไม่มีเงินที่เป็นของตนเองอย่างแท้จริง ไม่มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ต้องบังคับบัญชาใคร การมีเพียงของเล่นที่ดูดีกว่าเด็กในวัยใกล้เคียงกันก็สร้างความภูมิใจแก่คนที่มืออย่างมากมาย ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้น **ผู้แพ้** ตัวละคร พิทยา ซึ่งเป็นเด็กที่ครอบครัวมีฐานะร่ำรวย พิทยาชอบโอ้อวดของใหม่ๆของเขากับโด่ง ซึ่งเป็นตัวละครเอกที่เป็นเด็กซึ่งเกิดในครอบครัวที่มีฐานะยากจนอยู่เสมอ

“ไอ้โด่ง เล่นไอ้กันใหม่?” พิทยาตะโกนพร้อมกับชูตุ๊กตาขึ้น โด่งรู้ว่าเป็น

การเยาะเย้ยกันมากกว่า เขาหยุดกึกแล้วหันไปตะโดนตอบ

“กูไม่เล่นของมึงหรอกไอ้ขี้แย” โด่งสะใจที่ได้พูดเช่นนั้นออกไป

“ซีแยะยั้งดีกว่าคนไม่มีเล่นหรือกะ” พิทยา มักใช้ไม้ตายทุกครั้งทีเดียวกัน
โด่งไม่ตอบว่าอะไร นอกจากรีบเดินผ่านไป เขารู้ว่าเขาไม่เคยมีของเล่นเหมือนที่
พิทยา มี นอกจากลูกหินลูกเดียว รู้สึกน้อยใจตัวเองที่ต้องตามขอดูของเล่นใหม่ๆ จาก
พิทยา ตลอดมา

“อย่าให้กูมีมั่งก็แล้วไป!”

โด่งพุดออกมาดังๆ โดยไม่รู้ตัวว่าดังจนกระจกใหญ่ติดมือมา

(ผู้แพ, 2557: 28)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าคนรวยอย่างพิทยา มีมากเกินความจำเป็น คือ เขามี
ของเล่นที่เอาไว้เล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินซึ่งเป็นสิ่งที่นอกเหนือไปจากปัจจัยสี่ ต่างจากคน
จนอย่างโด่งที่ไม่สามารถมีสิ่งของเกินความจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างพิทยาได้ ของเล่นที่โด่งเล่นจึง
เป็นเพียงสิ่งของที่หาได้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัวเช่นลูกหิน เพราะการจับจ่ายใช้สอยของคนจนต้อง
คำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเป็นสำคัญ พ่อแม่ของโด่งไม่สามารถซื้อสิ่งของฟุ่มเฟือยเช่น
ตุ๊กตาของพิทยาให้โด่งได้ จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าพิทยา รวยมากกว่าโด่ง กตซีโด่งจากคำกล่าวเยาะ
เย้ยที่ว่า “ซีแยะยั้งดีกว่าคนไม่มีเล่นหรือกะ” ซึ่งคำพูดนี้เป็นสิ่งที่ตัวละครพิทยา รู้ดีว่า เมื่อใช้คำนี้จะทำ
ให้เขาชนะและได้เปรียบโด่งเสมอ แสดงให้เห็นว่า ชาติ ใช้ความเป็นเด็กสร้างความเป็นผู้ร้ายให้กับ
ภาพของคนรวยอย่างสุดโต่งเพื่อเน้นย้ำให้ผู้อ่านได้เห็นว่าการอยากเป็นผู้เหนือกว่าผู้อื่นเกิดขึ้นจนดู
เหมือนเป็นเรื่องปกติ ยุติธรรม ซึ่งผู้ที่อยู่เหนือผู้อื่นได้คือคนที่มีอำนาจมากกว่าเท่านั้น ซึ่งเรื่องดังกล่าว
ไม่เว้นแม้แต่เด็กผู้ที่ไม่ใช่อำนาจอื่นใด นอกจากต้นทุนในชีวิตที่ต่างกัน

ตัวละครนายทุน นายจ้าง เป็นตัวละครอีกกลุ่มหนึ่งที่จัดอยู่ในกลุ่มคนรวย กลุ่มคนที่
มีฐานะทางเศรษฐกิจดี สิ่งที่มีชัดเจนเพิ่มจากตัวละครคนรวยคือ มีบทบาทหน้าที่ในการบังคับบัญชาผู้
ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาโดยตำแหน่งหน้าที่การงานเพิ่มขึ้นมาด้วย ชาติ กอบจิตติยังคงฉายภาพคน
รวยในลักษณะของนายทุนนายจ้างซ้ำแบบเดิมกับวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ กล่าวคือ เป็นภาพ
ของคนรวยที่ต้องการแต่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่สนใจสวัสดิภาพของลูกจ้าง ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง
เสมือนพี่น้อง

“ทางเราจะออกค่ารักษา และให้เงินทำขวัญอีกสองพัน” ผู้จัดการบอก
กับเมียลูกชั้นซึ่งยืนอยู่เบื้องหน้า เขายกถ้วยน้ำชาขึ้นชดแล้วพนเสลดลงกระโถน

“ส่วนเรื่อนั้นก็ต้องหาคนอื่นมารับผิดชอบใหม่ เพราะนายซันคงไปเรืออีกไม่ได้แล้ว เห็นเขาว่าต้องตัดตีนออกใช้ไหม?”

“จ๊ะ” นางกัมหน้ารับคำเบาๆพยายามรวบรวมความกล้าเพื่อพูดในสิ่งที่อยากพูดออกไป “เรื่องเงินทำขวัญนั้นขอสักห้าพันไม่ได้หรือเอ้าแก่?” นางรู้สึกโล่งที่พูดออกมาได้

“ที่จริงทางเราจะไม่ให้เลยก็ได้ เพราะไม่ใช่ความผิดของเรา เรื่องมันเกิดเพราะความประมาท แต่ที่นี้เห็นว่านายซันเป็นคนดีก็อยากช่วยเหลือ” เขาเคาะปากกากับกระดาษบนโต๊ะ “เอาอย่างนี้แล้วกัน จะขอเพิ่มกับทางบริษัทเขาให้เป็นสองพันห้ามากกว่านี้คงไม่ไหว ไหนจะค่ารักษาอีกล่ะ”

“ถ้าอย่างนั้น ขอให้จ้างผัวฉันรับผิดชอบเรืออย่างเต็มที่ไหม?” นางเงยหน้าขึ้นมองอย่างอ่อนหวาน

“โอ๊ย...ไม่ได้หรอก เรื่อนั้นมันราคาตั้งยี่สิบสามสิบหมื่น จะให้คนพิการรับผิดชอบได้อย่างไร ถ้าเกิดเรือเป็นอะไรไปทางเราไม่แยءหรือ”

นางเดินจากเรือนไม้ที่ท่าทรายนั้นอย่างละเหี่ย

(เสมือนพี่น้อง, 2557: 107-108)

จากการโต้ตอบสนทนาระหว่างตัวละครแสดงให้เห็นว่าผู้จัดการซึ่งเป็นตัวแทนของนายจ้างไม่ได้เห็นค่าความเป็นคนของคนงานมากไปกว่าการรักษาผลประโยชน์ของบริษัทเลย ทั้งๆที่การบาดเจ็บจนต้องเสียขาของลุงซันเกิดจากการทำงานอย่างเต็มความสามารถเพื่อรักษาผลประโยชน์ให้บริษัท สิ่งตอบแทนที่บริษัทให้กับลุงซันคือการให้ออกจากงานและมีเพียงเงินทำขวัญสองพันบาทเท่านั้นเมื่อลุงซันกลายเป็นคนพิการ โดยไม่สนใจเลยว่าชีวิตของลุงซันและครอบครัวที่เคยมีลุงซันเป็นเสาหลักจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร ขณะที่นายจ้างมีอิสระเต็มที่ในการตัดสินใจ แต่ลุงจ้างไม่มีสิทธิ์แม้แต่จะเรียกร้องสิ่งใดได้เลย บทสนทนาของตัวละครผู้จัดการที่ไร้ความเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์แสดงให้เห็นความคิดที่เห็นแก่ตัวของตัวละครนายจ้าง ชาตียังคงสร้างให้ตัวละครกลุ่มนายจ้าง นายทุน มีลักษณะภายนอกภูมิฐาน มีอาชีพการงานมั่นคง และมีตำแหน่งในหน้าที่การงานระดับสูง เห็นแก่ตัวขาดความเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์ กดขี่ลูกจ้างโดยใช้อำนาจตามลำดับชั้น ยังคงแสดงให้เห็นความโหดร้ายที่กลุ่มคนรวยกระทำกับคนจน

ในลักษณะเดียวกันกับปัญหาระหว่างตัวละครลุงซันกับเอ้าแก่ในเรื่องสั้น *เสมือนพี่น้อง* ชาตียังคงใช้ภาพความเป็นเด็กสร้างตัวละครที่แสดงให้เห็นการใช้อำนาจในตำแหน่ง

หน้าที่การงานกตัญญูที่อยู่ได้บังคับบัญชา เช่นในเรื่องสั้นเรื่อง **ทางชนะ** ที่ตัวละครเด็กชายพุฒิ ผู้เป็นหัวหน้าห้องชอบรังแกเพื่อนร่วมห้องในชั้นเรียน

ขณะเดียวกันครูก็สังเกตพุฒิ หลังจากในวันแรกที่ทุกคนพร้อมใจกันเลือกเขาเป็นหัวหน้าห้องแล้ว ต่อมาพุฒิเริ่มวางเชิงกับเพื่อนชายและระรานเด็กหญิงที่อ่อนแอ ครูเคยเรียกพุฒิมาตักเตือนถึงเรื่องนี้ เขาปฏิบัติตัวดีขึ้นขณะที่อยู่ในสายตา

“อะไรวะขอคุณนี่ทำหวง?” พุฒิพูดเกือบเป็นตะคอกขณะดึงหนังสือการ์ตูนจากเพื่อนซึ่งกำลังจับอยู่ พุฒิกระชากโดยแรง หนังสือเล่มนั้นขาดติดมือเจ้าของหน้าเสียเหมือนจะร้องไห้

“ถ้ามีงฟ็องครุละก็โดนตีแน่”

เหตุการณ์ทำนองนี้เกิดขึ้นเสมอจนเป็นเรื่องชินกับหลายคน และเขารู้กันเองว่า ถ้าไม่อยากเดือดร้อน ก็อย่าขัดใจพุฒิ มีอะไรก็แบ่งให้ใช้ให้กินบ้างเพื่อจะ

ได้ไม่ถูกรังแก

(ทางชนะ, 2557: 49)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า เด็กชายพุฒิซึ่งเป็นหัวหน้าห้องมักจะรังแกเพื่อนร่วมชั้นให้ได้รับความเดือดร้อนอยู่เสมอ จนดูเหมือนว่าการกตัญญูเข้มแข็ง เอารัดเอาเปรียบเพื่อนร่วมห้องนี้เป็นเรื่องปกติธรรมดา แม้ว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นจะเป็นปัญหาระหว่างเด็ก แต่การใช้ตัวละครที่เป็นเด็กให้กระทำการเอารัดเอาเปรียบกตัญญูอื่นทำให้เห็นภาพการเอารัดเอาเปรียบที่เกิดขึ้นในสังคมได้ชัดเจน เพราะเด็กเสมือนผ้าขาว หากเด็กซึ่งมีความไร้เดียงสาอย่างที่สุดแล้วยังคิดทำเช่นนี้ได้จึงเป็นเหมือนภาพเปรียบเทียบที่ทำให้เห็นถึงลักษณะของผู้ใหญ่ในสังคมได้ไม่ยาก ภาพของตัวละครผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงกว่าผู้อื่น แม้จะเป็นเด็ก ซาดิกก็สร้างให้ตัวละครมีลักษณะที่ใจร้าย ขาดความเห็นใจเพื่อนมนุษย์ และด้วยความเป็นเด็กนี้เองที่ทำให้ใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ในมือตามความพอใจ ไม่สนใจความเดือดร้อนของผู้อื่น การใช้ความเป็นเด็กสร้างตัวละครทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่า เพราะยังเป็นเด็ก อาจขาดวิจารณญาณในการไตร่ตรองผิดถูก ทำให้หลงในอำนาจได้ง่าย จนใช้อำนาจในทางที่ผิด คือใช้ในการข่มเหง เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ดังที่ครูตั้งคำถามพุฒิถึงความถูกผิดในตอนท้ายเรื่อง

“เราเป็นหัวหน้า ถ้ารังแกลูกน้อง ใครเขาจะชอบเรา อย่าถือว่าเราเป็นหัวหน้าแล้วจะทำอะไรใครได้ตามชอบใจ คนอื่นๆเขาก็มีหัวใจเหมือนกัน ครูจะไม่ยอมให้เป็นหูเป็นตาแทน เธอกลับใช้อำนาจหน้าที่ข่มขู่เขา อย่างนี้ใช้ได้ไหมพุฒิ”

“ใช้ได้ไหมพุฒิ?” ครูย้ำอีกทีเมื่อพุฒิไม่ยอมตอบ

พุมิไม่ได้ฟังที่ครูพูดเท่าใดนัก เขาคิดถึงแต่บัว

“ไม่ได้ครับ” พุมิหลบสายตา

(ทางชนะ, 2557: 57)

ถึงแม้ว่า ตัวละครจะใช้อำนาจในทางที่ผิด อาจด้วยความไม่รู้ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือ แม้แต่หลงในอำนาจที่ตนมีอยู่ แต่สิ่งที่ชาติสร้างตัวละครกลุ่มนี้ที่ยังคงคล้ายกับตัวละครผู้ร้ายในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จก็คือ การสร้างให้ตัวละครผู้ร้ายแสดงความร้ายกาจอย่างชัดเจนตรงไปตรงมา อาจจะโดยท่าทาง โดยคำพูด การกระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักคือเพื่อจะได้เอาเปรียบผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า ตัวละครที่สร้างขึ้นนี้ถึงแม้ไม่ได้มีอำนาจด้วยเงินทอง แต่ก็มีอำนาจเหนือกว่าด้วยหน้าที่ความรับผิดชอบ

การสร้างตัวละครเด็กให้มีความร้ายกาจในแง่ของการเอาเปรียบ ทำให้เห็นความต้องการกดขี่ ช่มเหงอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมใดๆ การสร้างคู่ตรงข้ามเปรียบเทียบความเหมือนต่างระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กในการสร้างตัวละครนี้ ทำให้เห็นถึงพัฒนาการในการสร้างตัวละคร ผู้ร้าย ของชาติ กอบจิตติมากขึ้น ชาติเพิ่มความซับซ้อนให้แก่ตัวละคร ผู้ร้าย ของเขาด้วยภาพลักษณ์ของผู้ร้ายในคราบคนดี เพื่อให้ผู้อ่านไม่รู้สึกรู้สีกเบื่อ ซ้ำซาก หรือแม้แต่การคาดเดาได้

ตัวอย่างตัวละครคนรวยที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานดี เอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่นเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว แต่ไม่แสดงออกชัดเจน ตัวอย่างเช่นตัวละคร ครูสนิท ในเรื่องสั้นเรื่อง **สายสร้อย**

ครูสนิทเป็นครูประจำชั้น ม.ศ. สาม จ. แกเป็นคนพื้นเพ อายุสี่สิบสาม มีเมียหนึ่งและลูกอีกสี่กำลังเรียนทุกคน เดิมทีเคยสอนในกรุงเทพฯ แต่ได้ขอย้ายตัวเองมาประจำโรงเรียนประจำจังหวัดแห่งนี้ เมื่อหกปีที่แล้วด้วยเหตุผลที่ว่าทนต่อภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้นไม่ไหว ซึ่งตัวเองต้องทำงานเพียงคนเดียวเพื่อเลี้ยงอีกห้าชีวิตในครอบครัว

(สายสร้อย, 2557: 69)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ชาติ กอบจิตติใช้ลักษณะอาชีพที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นอาชีพที่มีผู้คนนับหน้าถือตาในสังคมในการสร้างภูมิหลังให้กับตัวละครของเขา ข้าราชการจึงเป็นกลุ่มอาชีพหนึ่งที่ถูกนำมาใช้บ่อยครั้ง เช่นที่สร้างตัวละครครูสนิท นอกจากนี้ใช้ลักษณะของอาชีพแล้ว ภูมิหลังอื่นๆ ของตัวละครครูสนิทยังเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ชาติ กอบจิตติใช้สร้างตัวละครเพื่อเน้นให้ผู้อ่านได้

เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของตัวละคร เสริมให้ผู้อ่านเปรียบเทียบการกระทำที่ทำให้พิจารณาแยกแยะ ความถูกผิดของตัวละครได้ชัดเจนขึ้น ดังที่ได้กล่าวอธิบายถึงอดีตของครูสนิทไว้ว่า

วันแรกเมื่อเขาเดินออกจากรั้ววิทยาลัยด้วยความมุ่งมั่นหนักหนาว่า
 เขานี้แหละจะเป็นคนหนึ่งที่เข้าไปต่อสู้กับระบบการศึกษาที่เลอะเทอะเพพอน
 ดังที่เขาคอยเวลาจบด้วยใจกระวน และเขาได้คิดถึงเหตุผลว่า สิ่งที่จะกระทำ
 ต่อไปนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างแท้จริง มากกว่าหวังเพียงจะ
 ประกอบอาชีพเพื่อเงินเพียงอย่างเดียว...

.....

“ผมไม่เอาด้วยกับพี่หรอก ทำไมเราไม่ให้ความรู้กับเด็กให้เพียงพอ ทำ
 ให้พวกเขามั่นใจชีว่า สิ่งที่เราให้กับเขานั้นเพียงพอแล้ว ป้อนพวกเขาให้อิ่มลิ
 ทำไมเราจะต้องให้พวกเขาหาซื้อกินเอง เปลืองเงินเปลืองทองพ่อแม่ของเด็กเขา
 โดยไม่จำเป็น ผมทำไม่ได้หรอกที่จะอมความรู้ไว้ แล้วเอาไปคายขายให้เด็กใน
 โรงเรียนกวดวิชาของตัวเอง ผมควรจะชวนพี่เสียด้วยซ้ำไปว่า เลิกโรงเรียนกวด
 วิชาเสียเถอะ แล้วเรามาสนใจเด็กในโรงเรียนของเรากันจริงๆ...”

(สายสร้อย, 2557: 67-68)

ถัดมาอีกสองปีเขาแต่งงานกับสาวสวยคนหนึ่ง อุดมคติได้เริ่มถดถอยลง
 เมื่อลูกคนแรกลืมตาขึ้นได้หลังคาบ้านเช่าของเขา เขาคิดทบทวนสิ่งที่ได้ทำไป
 เป็นเวลาแปดปีในอาชีพ ความเดือดร้อนได้คืบคลานเข้ามา เขาเริ่มคิดถึงลูกสิ่ง
 ผิดน้อยลงและหันเหความคิดไปที่การอยู่รอด เมื่อลูกคนที่สองออกมาออกมาอีก
 คนนั้นแหละ เขาจึงคิดว่า ประการหลังนี้สำคัญกว่า ในที่สุดเขาก็สนิทสนมเป็น
 อันหนึ่งอันเดียวกันดีกับเพื่อนครูที่โรงเรียน เขาออกกวดวิชาในตอนเย็น พิมพ์
 หนังสือแก๊งข้อสอบสรุปวิชาออกขาย เขาใช้หน้าที่เข้าช่วยเหลือเด็กที่อยากเข้า
 โรงเรียนนี้เพื่อแลกกับเงินที่ได้จากผู้ปกครอง และใช้คะแนนเก็บระหว่างปีเป็น
 เครื่องช่วยเด็กซึ่งมีทางตกให้สอบไล่ได้เพื่อแลกกับเงินอีกเช่นกัน

(สายสร้อย, 2557: 69)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า ชาติสรางให้ตัวละครครูสนิทเป็นคนที่มียุทธการณในการทำ
 ประโยชน์เพื่อสังคม แต่เมื่อเวลาผ่านไปด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจและการเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ต้อง
 หารายได้เพียงคนเดียว ทำให้ทัศนคติของตัวละครเปลี่ยนไป การเปลี่ยนทัศนคติของตัวละครครั้งนี้ทำ

ให้ครูสนิทคิดถึงสิ่งถูกผิดน้อยลง การอธิบายถึงภูมิหลังของตัวละคร โดยที่ก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะตรงกันข้ามกันอย่างสุดโต่งนี้ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมุมมอง อันเป็นที่มาของการกระทำของตัวละคร ทำให้เห็นความร้ายกาจของตัวละครได้ชัดเจนขึ้น

ภาพรวมความเป็นผู้ร้ายยังคงเดิม คือ ลักษณะภายนอกดูดี มีความน่าเชื่อถือด้วยอาชีพ แต่ลักษณะภายในเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง เป็นลักษณะที่ถอดแบบมาจากการสร้างตัวละคร ผู้ร้ายที่เป็นกลุ่มคนรวย คนที่มีอำนาจ มีตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับสูงของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ ทว่าเมื่อพิจารณาถึงลักษณะตัวละครจะพบว่า ลักษณะตัวละครผู้ร้ายที่ถอดแบบมาจากการสร้างตัวละคร ผู้ร้ายของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จนั้น ความสมบูรณ์แบบ ความดูดีอันเป็นลักษณะภายนอกของตัวละคร เช่นความรวย ความมีอำนาจต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เอื้อให้กลุ่มตัวละครผู้ร้ายเหล่านี้เอาเปรียบตัวละครอื่นๆในเรื่องได้เกิดจากความมีมากกว่าของตัวละครนั้นๆ เป็นการเอาเปรียบกันตรงๆจากอำนาจที่ตนมี โดยที่กลุ่มคนจนไม่มีทางสู้เพราะมีน้อยกว่า ขาดแม้แต่โอกาสที่จะเรียกร้องต่อสู้ เป็นการเอาเปรียบจากการที่คนที่มีเงิน มีตำแหน่งสูงกว่ามีโอกาสมากกว่า มีสิทธิ์มากกว่า ในขณะที่ลักษณะของตัวละครที่ชาติสร้างเพิ่มให้ตัวละคร กลุ่มคนรวย คนมีอำนาจของเขา คือ ถึงแม้ลักษณะภายนอกของตัวละครจะมีความดูดี มีความน่าเชื่อถือ แต่ความน่านับถือ น่าไว้วางใจเหล่านั้นเป็นภาพที่เกิดจากการจงใจสร้างภาพลักษณ์ภายนอกให้ดูดี ให้มีความน่าเชื่อถือ เพื่อใช้ความน่าเชื่อถือที่ตนมีตนสร้างดักดวงผลประโยชน์จากผู้อื่น เช่นตัวละคร ครูสนิท ที่ใช้คำพูดแสดงความห่วงใยในผลการเรียนของพิทยาซึ่งเป็นนักเรียนในชั้น

“ถ้าเธอเกิดสอบได้เธอจะดีใจไหม?” แกรับม้วนสายยางมาจากพิทยา

“โธ่ ถ้ามได้อาจารย์”

“ตั้งแต่อาจารย์สอนที่นี่มา นักเรียนห้องอาจารย์ไม่เคยตกเลย จะมีเธอนี่ละมั้งคนแรก” แกเอามืออีกข้างโอบไหล่พิทยา “อาจารย์อยากช่วยเธอแต่มันเสียง เอาไว้เธอชวนผู้ปกครองมาคุยกับอาจารย์วันอาทิตย์นี้ดีกว่า”

พิทยาสูงขึ้นมาเรื่อยๆแล้วว่า เรื่องมันคงลงเอยแบบไอ้วัฒน์แน่ เขารับปาก

“ครับ”

(สายสร้อย, 2557: 75-76)

“ผมไม่อยากจะแกต้องเสียอนาคต ถ้าแกได้เรียนที่ใหม่ เจอเพื่อนดีๆคงดีขึ้นเอง อีกอย่าง ถ้าเสียเวลาไปปีหนึ่งก็น่าเสียดาย”

“จริงค่ะ” นางรับคำ “แต่ดิฉันเองไม่รู้จะอย่างไร”

“มันมีทาง” แก้วว่าพลางยกแก้วน้ำเย็นขึ้นจิบ “แต่มันก็ลำบาก ใจจริง
ผมอยากให้เด็กได้จบๆไป เสียหน้าผมด้วยมีเด็กตกในชั้น”

.....
“แหม อย่าให้ผมรับเลยครับ”

“รับไว้เถอะค่ะครู เป็นสิ่งตอบแทนความมีน้ำใจของครู”

.....
“เอาเป็นว่าไม่ตกแล้วกันนะ ส่วนเรื่องเปอร์เซ็นต์นั้นผมยังไม่กล้า
รับรอง เพราะเด็กของเราเรียนต่ำอยู่แล้ว ได้เปอร์เซ็นต์มากเที่ยวทางโรงเรียนจะ
เกิดสงสัย แต่ผมจะพยายามดูแลมีทาง แต่รับรองว่าไม่ตกแน่ๆ”

(สายสร้อย, 2557: 78-79)

ชาติ กอบจิตติสร้างตัวละครให้มีลักษณะของการสร้างภาพการเป็นคนดีโดยเผยให้
ผู้อ่านเห็นลักษณะนิสัยการสร้างภาพนี้ผ่านคำพูด และการกระทำของตัวละครเอง เพื่อให้ผู้อ่านเห็น
ความขัดแย้งระหว่างคำพูดและการกระทำของตัวละครเดียวกันอันจะทำให้ความต้องการที่แท้จริงของ
ตัวละครปรากฏ ดังตัวอย่างข้างต้นที่แสดงให้เห็นว่า ครูสนิท ใช้อาชีพ ครู ในการหาผลประโยชน์ให้
ตัวเอง พยายามสร้างภาพว่าเป็นครูที่ดี เห็นใจเด็ก เป็นห่วงอนาคตของเด็ก ดังที่กล่าวว่า “ผมไม่อยาก
ให้แกต้องเสียอนาคต” เป็นคำพูดที่แสดงความหวังดีต่อพิทยา เรียกพิทยามาให้คำแนะนำถึง
“ทาง” ที่จะทำให้พิทยาได้ผลการเรียนผ่านเกณฑ์ เสมือนครูสนิทเป็นผู้หวังดี เห็นประโยชน์ของเด็ก
เป็นที่ตั้ง หากแต่สิ่งที่แนะนำนั้นคือให้ผู้ปกครองไปพบตนที่บ้าน รวมถึงการพูดในท่าทีที่หวังดีต่อเด็ก
ทั้งปอบทั้งชูให้กลัวในเวลาเดียวกัน เพื่อโน้มน้าวให้ผู้ปกครองให้ “สิ่งตอบแทนน้ำใจของครู” เพื่อแลก
กับคะแนนของลูกได้ง่ายขึ้น นับเป็นสิ่งที่ผิดจรรยาบรรณครู เป็นการใช้อำนาจที่มีอยู่ในทางไม่ชอบ

นอกจาก การเผยให้เห็นตัวตนที่ร้ายกาจของตัวละครผู้ร้าย ด้วยคำพูดและการ
กระทำของตัวละครนั้นๆด้วยตนเองแล้ว ชาติ กอบจิตติ ยังใช้วิธีการเผยให้เห็นตัวตนของตัวละคร
ผู้ร้ายผ่านคำพูดของตัวละครอื่นๆในเรื่องด้วย ดังที่ วัฒน ตัวละครตัวหนึ่งในเรื่องซึ่งเป็นเพื่อนกับ
พิทยา กล่าวถึงครูสนิทว่า

“หนิไง หนิที่เราหนีแหละ” วัฒนหยุดมองหน้าพิทยา แล้วพูดต่อ “ปีที่
แล้วพี่ก็จะได้ตก พ่อภูให้ไปชวนหนิมากินเหล้าที่บ้าน ตอนกลับพ่อภูว่า ‘ครูเอา
พระนี่ไปห้อยคอสักองค์สิ’ ที่จริงพระนะไม่ได้ช่วยเท่าไรหรอก แต่สร้อยทองที่

ห้อยพระสิข้วยพู่ไว้ หกสิบแปดเปอร์เซ็นต์สบายไป ตอนนี้เรียนปรออยู่
กรุงเทพฯแล้ว”

“จริงหรือวะ แล้วภูมิทางไหม?”

“ทางนะมี ถ้ามีทอง”

(สายสร้อย, 2557: 78-79)

จากบทสนทนาระหว่างตัวละครวัฒน์และพิทยานี้ เป็นอีกส่วนหนึ่งที่เปิดเผยให้เห็นว่าครูสนิทเป็นข้าราชการที่ทำงานไม่ซื่อสัตย์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าความถูกต้อง เป็นการใช้อำนาจที่ตนมีในทางที่ผิด เอาเปรียบแม่แต่กับเด็กนักเรียนของตน อย่างไรก็ตาม ตัวละครครูสนิทถึงแม้จะมีการสร้างภาพลักษณ์ให้กับตัวเอง แต่ตัวละครอื่นๆก็ยังสามารถรับรู้ได้ถึงความคิดในการหาผลประโยชน์จากอาชีพของตน การเอาเปรียบที่เกิดขึ้นจึงยังเป็นการเอาเปรียบโดยตรงจากการที่ตัวละครมีอำนาจมากกว่าผู้ที่ถูกกระทำ ความเป็นผู้ร้ายของตัวละครจึงยังคงปรากฏชัดเจนหากแต่ถูกสร้างให้อยู่ในคราบผู้หวังดี

ตัวละคร ครูใหญ่ ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** เป็นอีกตัวละครหนึ่งที่น่าสนใจในพัฒนาการการสร้างตัวละครของชาติ กอบจิตติเป็นอย่างมาก เพราะถึงแม้ตัวละคร ครูใหญ่ จะมีลักษณะคล้ายกันกับ ครูสนิท ในเรื่องสั้นเรื่อง **สายสร้อย** แต่ ครูใหญ่ เป็นตัวละครที่ถูกสร้างให้เป็นผู้ร้าย ในคราบของคนดีอย่างแนบเนียน กล่าวคือ ตัวละครอื่นในเรื่องไม่มีความเคลือบแคลงสงสัยถึงความร้ายกาจของครูใหญ่ ถึงแม้รับรู้เหตุการณ์จากคำบอกเล่าของตัวละครที่เป็นผู้ถูกกระทำโดยตรง เช่น พัก แต่แทบจะไม่มีตัวละครตัวใดเชื่อในความร้ายนั้น มีเพียงตัวละครที่เป็นผู้ถูกเอาเปรียบเท่านั้นที่รับรู้ถึงความเห็นแก่ตัว ความไม่ซื่อสัตย์ คดโกงของตัวละครครูใหญ่ ดังข้อความที่ว่า

พวกเขาพากันวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวอันหลังกันอีกว่า ครูใหญ่โกงเงินไอ้พัก! จะเป็นไปได้อย่างไร ในเมื่อครูใหญ่ออกมีฐานอย่างนั้น แล้วแกเองเป็นคนดี ไม่เคยมีเรื่องราวต่างพร้อยทางนี้มาเลย มีหน้าซ้ำเป็นถึงครูบาอาจารย์ มีเกียรติ มีคนเคารพนับถือ แกจะเอาชื่อเสียงมาแลกกับเงินเพียงเท่านั้นทำไม ผิดกับไอ้พักซึ่งไม่มีอะไรเลย แม้แต่ที่ซุกห้วนอนก็ยังคงอาศัยที่ของวัดอยู่ ข้าวปลาก็อาศัยวัดกิน สมบัติสักชิ้นไม่เห็นมีอะไรมีค่า มันเองนั่นแหละที่เป็นคนมักได้ เอาแม้กระทั่งเมียของพ่อตัวเอง แล้วยังกินเหล้าเมาหยำเป คนอย่างนี้น่ะหรือที่ควรเชื่อถือได้ ...อูย! โดนจับเสียได้แหละดี...

(คำพิพากษา, 2547: 282)

จากตัวอย่างนี้ จะเห็นว่า ชาติ สร้างความน่าเชื่อถือให้ตัวละครครูใหญ่ ด้วยภูมิหลังที่มีความน่าเชื่อถือ ไม่ว่าจะเป็นฐานะทางเศรษฐกิจ ลักษณะของอาชีพการงานที่เป็นที่น่าเชื่อถือของคนในสังคม คืออาชีพครู เพราะคนเป็นครู นอกจากมีหน้าที่ให้ความรู้แก่เด็กแล้ว ยังมีหน้าที่อบรมบ่มเพาะนิสัยที่ดีแก่เด็กด้วย ความคาดหวังของคนส่วนใหญ่ทำให้คิดว่าครูผู้มีหน้าที่สอนย่อมมีความประพฤติที่ดีด้วยจึงสอนเด็กได้ดี มองครูด้วยความรู้สึกสูงส่งราวกับเป็นพระเจ้าผู้เคร่งครัดในศีลธรรม โดยลืมไปว่าครูก็เป็นปุถุชนคนหนึ่งมีความรัก โลภ โกรธ หลงได้ ข้อนี้จึงเป็นข้อเด่นที่ชาติสร้างขึ้นเป็นข้อได้เปรียบของตัวละครครูใหญ่ให้ตัวละครอื่น ๆ ในเรื่องละเอียดที่จะตรวจหาความจริง ดังที่อธิบายถึงความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อตัวครูใหญ่ว่า

สายตาทุกคู่ของชาวบ้านที่มองมายังภาพของครูใหญ่ซึ่งยืนให้อภัยพัก
 อยู่นี้ เหมือนกับได้มองภาพพุทธประวัติที่แขวนอยู่ที่วัด ตอนพระพุทธองค์เทศนา
 โปรดองคุลิมาล บางคนหันเข้าซุบซิบกันถึงความดีของครูใหญ่ที่มีใจเมตตา
 ราวกับพระ ไม่นึกโกรธไต่ปาก ทั้งๆที่มันกล่าวหาให้เสียชื่อเสียง

(คำพิพากษา, 2547: 290)

นอกจากการให้รายละเอียดภูมิหลังของตัวละครด้วยลักษณะของฐานะการเงิน และอาชีพที่เป็นที่เคารพนับถือของคนในสังคมแล้ว ชาติ ใช้การสร้างตัวละครที่มีลักษณะเป็นตัวละครคู่ตรงข้าม ในการทำให้ภาพความเป็นคนดีของครูใหญ่น่าเชื่อถือมากขึ้นไปอีก ดังเช่นที่ สร้างตัวละครฟัก ที่มีลักษณะภูมิหลังที่ตรงกันข้ามกับครูใหญ่ทุกอย่าง ดังเช่นที่ให้รายละเอียดว่า “ผิดกับไอ้ฟักซึ่งไม่มีอะไรเลย แม้แต่ที่ซุกหัวนอนก็ยังต้องอาศัยที่ของวัดอยู่ ข้าวปลาก็อาศัยวัดกิน สมบัติสักชิ้นไม่เห็นมีอะไรมีค่า มันเองนั่นแหละที่เป็นคนมั่งได้ เอาแม่กระทั่งเมียของพ่อตัวเอง แล้วยังกินเหล้าเมาหย่าเป คนอย่างนี้นะหรือที่ควรเชื่อใจได้” ชาติสร้างตัวละครครูใหญ่ให้มีความมั่งมีในทรัพย์สินเงินทอง มีบ้าน มีอาชีพเป็นที่นับถือของคนในสังคม ต่างจากฟักที่เป็นภารโรง ซึ่งประกอบอาชีพที่คนในสังคมส่วนใหญ่มองข้ามความสำคัญ เป็นอาชีพที่ได้รับเงินน้อย แม้แต่บ้านก็ต้องอาศัยวัด การสร้างภูมิหลังให้ตัวละครฟักไม่มีเงินทำให้ตัวละครฟักถูกตัดสินว่าน่าจะเป็นคนที่ต้องการเงินมากกว่าครูใหญ่ ไม่มีเหตุผลที่คนมีเงินอย่างครูใหญ่จะต้องเอาเงินคนที่แทบจะไม่มีอะไรอย่างฟัก การสร้างปัญหาให้คนครหาเรื่องฟักเอาแม่เลี้ยงเป็นเมียทั้งที่ความจริงฟักไม่ได้ทำก็ทำให้คำพูดของฟักขาดความน่าเชื่อถือ เพราะคนส่วนใหญ่ย่อมรับความไม่ดีของผู้อื่นได้มากกว่า ความน่าเชื่อถือของฟักถูกทำลายจนสิ้น เมื่อ

สร้างให้ตัวละครนี้ติดเหล้า เพราะการติดเหล้าหมายถึงการขาดสติสัมปชัญญะ พุดหรือทำอะไรโดยอัตโนมัติใครเชื่อถือ ด้วยวิธีการสร้างตัวละคร ฟัก ซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่องจึงกลับเป็นการเสริมให้ตัวละครครูใหญ่ มีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น การสร้างตัวละครฟักจึงเป็นตัวช่วยสำคัญที่สนับสนุนให้ครูใหญ่เข้าถึงความต้องการในการเอาเปรียบตัวฟักเองได้ง่ายขึ้น

ด้วยการแสดงออกของครูใหญ่ที่แสดงความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และให้อภัยฟัก ยิ่งเสริมให้ตัวละครมีภาพลักษณ์ของผู้ใหญ่ใจดี ใจกว้าง น่านับถือในความคิดของชาวบ้านมากขึ้น ทำให้ไม่มีใครสนใจความจริง ดังที่ในตอนท้ายของเรื่องทีเมื่อฟักตายแล้ว ครูใหญ่แสดงออกเหมือนเป็นคนที่ไม่สนใจการจัดการงานศพให้ฟัก แต่แท้จริงแล้ว ฟักมีค่าเป็นเพียงสิ่งที่ใช้ในการทดลองการใช้งานเตาเผาศพสมัยใหม่

ฟักตายแล้ว...เขาจึงไม่รู้ว่าใครๆพากันพุดถึงเขาอย่างไร เขาจึงไม่ทราบ ว่าคนที่คดโกงเงินของเขาไปนั้นกลับมีชื่อเสียงเกียรติคุณเพิ่มพูนมากขึ้น เขาจึงไม่รู้ว่าศพของเขาได้ตกเป็นเครื่องมือหาเสียงให้กับคนที่เขาเกลียดชัง

ในเรื่องชั่วช้าของฟักที่พุดคุยกันนั้นมีความดีของครูใหญ่ปรากฏอยู่ด้วย ในการสนทนาแต่ละครั้ง พวกเขาพากันยกย่องครูใหญ่ว่าเป็นคนดี ไม่มีจิตใจพยาบาท อาฆาตแค้นใคร แม้ว่าไอ้ฟักจะเคยด่า เคยประจาน ป้ายร้ายป้ายสีสารพัด แต่ครูใหญ่ก็ไม่เคยโกรธเคือง ไม่เคยถือมาเป็นอาวมณ์ ดุซิปอไอ้ฟักตาย ครูใหญ่ยังมีเมตตาเผาศพให้มันอีก ถ้าครูใหญ่ไม่รับปากจะเผาศพให้ มันก็คงต้องนอนแหงอยู่ในป่าช้า ไม่ได้ผุดไม่ได้เกิด

(คำพิพากษา, 2547: 320-321)

ฟักตายแล้ว...เขาจึงไม่รู้ว่า วิธีเผาศพเขานั้นเป็นการส่งงานชิ้นสุดท้ายของผู้รับเหมาต่อคณะกรรมการวัด...ถ้าเขารู้เขาคงปลื้มใจ

(คำพิพากษา, 2547: 331)

ชาติเปิดเผยตัวตนที่แท้จริงของครูใหญ่ให้ผู้อ่านรับรู้ผ่านความคิดของตัวละครอื่นในเรื่องด้วย เช่นตัวละครสัปเหร่อไข่ที่มีความคิดต่อครูใหญ่ว่า

สิ่งหนึ่งที่ได้รู้กับตัวเองวันนี้ก็คือ ได้มองเห็นครูใหญ่อย่างทะลุปรุโปร่ง ได้มองเห็นธาตุแท้ของคนคนนี้ เพิ่งรู้ว่างานนี้ได้ถูกวางแผนไว้ล่วงหน้าแล้ว และก็สำเร็จตามขั้นตอนทุกประการ ที่เจ็บช้ำมากที่สุด ก็ตรงที่แตกเป็นเครื่องมือด้วย โดยไม่รู้ตัวเลย แต่จะบอกกับใครเล่า ใครเล่าจะยอมฟังเหตุผลของแก เพราะว่า

การกระทำของครูใหญ่ในครั้งนี้มิใช่เรื่องเสียหาย มันเป็นผลประโยชน์ร่วมของ
ส่วนรวม

(คำพิพากษา, 2547: 331)

สิ่งที่ชาติ กอบจิตติพัฒนาตัวละครผู้ร้ายของเขา คือ การสร้างภาพผู้ร้ายที่มีความร้าย
กาจ เห็นแก่ตัว กดขี่ เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นไม่ต่างจากตัวละครผู้ร้ายที่เป็นภาพเดิมๆ หากแต่ไม่
เปิดเผยตัวตนที่แท้จริงให้ผู้อื่นได้เห็น นอกจากผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ภาพลักษณ์ที่ปรากฏเป็น
ลักษณะภายนอกจึงมีลักษณะของคนที่ใจดีน่าเชื่อถือ มีเมตตาเสียสละ เข้าอกเข้าใจผู้อื่น แต่ทว่าความดี
เหล่านี้เป็นความดีงามที่ถูกปรุงแต่ง สร้างภาพเพื่อหวังผลประโยชน์เท่านั้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า
คนในสังคมส่วนใหญ่ตัดสินคนจากภาพลักษณ์ภายนอก มากกว่าการมองเห็นคุณค่าทางจิตใจ

พระ เป็นอีกตัวละครหนึ่งที่น่าสนใจในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ เพราะเขาเผย
ให้เห็นอีกแง่มุมหนึ่งของบุคคลที่เป็นที่น่าศรัทธา เลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน ในการสร้างตัวละคร
พระ ของชาติพบว่า ในผลงานเรื่องแรกๆของเขาสร้างตัวละครพระที่แสดงให้เห็นว่าพระเป็นผู้ที่ยึดมั่น
ในศีลธรรม ประพฤติดี ประพฤติชอบ จึงเป็นที่มาของความนับถือของคนในสังคม และยอมรับนับถือ
ตลอดจนเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้คน ดังเช่นเรื่องสั้นเรื่อง *เคียรขาด* ปรากฏตัวละครพระ คือ พ่อ
ของโต้ง เมื่อโต้งโตขึ้นจนสามารถเลี้ยงดูตนเองได้ พ่อของโต้งจึงมาบวชที่วัด เรียกกันว่า หลวงลุงพร
หลวงลุงพรเป็นตัวละครที่อยู่ในเหตุการณ์โจรขโมยเคียรพระพุทธรูป เป็นเหตุให้ท้ายที่สุดหลวงลุงพร
เสียชีวิตเพราะต้องการปกป้องพระพุทธรูป

เสียงไม้กระทบหัวตั้งโพละ ทุกอย่างซุลมนอยู่ในความมืด หลวงลุงพร
พยายามยื้อแย่งจนได้เคียรพระพุทธรูปมาอยู่ในอ้อมอกแล้วรัดไว้แน่นด้วย
กำลึงแขนของแก

หลวงพี่พิทยาเห็นประกายไฟแลบขึ้นพร้อมกับเสียงป็นดังติดๆกันสอง
นัด เสียงตีเท้าคนวิ่ง จากนั้นไม่ก็อึดใจเสียงรถยนต์ก็ดังขึ้นห่างออกไปจากถนน
หลังวัดสู่ถนนใหญ่

หลวงพี่พิทยาเอาไฟฉายส่องไปที่หลวงลุงพรซึ่งนอนอยู่ เลือดเปื้อน
อังสะแดงฉาน แล้วอุ้มหลวงลุงพรขึ้น หลวงลุงพรพูดด้วยเสียงคล้ายคนสำลักน้ำ
“มารมันเอาไปแล้ว”

(เคียรขาด, 2557: 124-125)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า หลวงลุงพรกล้าเสี่ยงเอาชีวิตตัวเองเข้าแลกกับความตายเพื่อปกป้องพระพุทธรูปอันเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้าน เป็นผลให้ชาวบ้านนับถือหลวงลุงพรจากความดีที่หลวงลุงพรกระทำ ดังที่ชาติเล่าถึงคุณงามความดีของตัวละครหลวงลุงพรผ่านการบรรยายถึงการกระทำของชาวบ้าน และผ่านคำพูดของตัวละครอื่นว่า

แม้ว่าหลวงลุงพรจะไม่มีญาติเลยก็ตาม แต่งานของศพของแกมีชาวบ้านมาที่ศาลาไว้ศพแน่นขนัดทุกวัน ไม่มีพระองค์ใดหรือชาวบ้านคนไหนจะตัดสินใจลงไปใต้หว่างเศียรพระประธานที่เก่าแก่อันหาค่ามิได้กับหลวงลุงพรนั้น ควรจะเสียดายอย่างไรมากกว่ากัน

มีเพียงหลวงพ่อก็ซึ่งเป็นเจ้าอาวาส เท่านั้นที่พูดกับพระลูกวัดและญาติโยมซึ่งมางานศพในวันแรกว่า

“อันที่จริงแล้ว พระสงฆ์ที่เป็นพระอย่างแท้จริงนั้น กว่าจะเป็นได้แต่ละองค์ ยากยิ่งกว่าการสร้างพระพุทธรูปเพื่อไว้บูชามากมายนัก”

และหลวงพ่อนี้เองที่รู้เกี่ยวกับตัวเองว่า ระหว่างพระสงฆ์อย่างหลวงลุงพรกับเศียรพระพุทธรูปที่เก่าแก่นั้น แก่รู้สึกเสียใจกับอะไรมากกว่ากัน

(เศียรขาด, 2557: 125-126)

กล่าวได้ว่า อำนาจที่ทำให้คนในสังคมเลื่อมใสต่อพระอย่างตัวละคร หลวงลุงพร เกิดจากอำนาจของคุณความดีที่พระรูปหนึ่งๆนั้นได้กระทำสั่งสมไว้ ชาติ กอบจิตติสร้างภาพลักษณ์ของตัวละครพระให้มีลักษณะของผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ในงานเรื่องแรกๆของเขา

ชาติ กอบจิตติค่อยๆแสดงให้เห็นอำนาจของพระที่มีบทบาทสำคัญส่งผลต่อความคิด ความเชื่อของคนในสังคม ในฐานะที่พระเป็นเสมือนตัวแทนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง และสั่งสอนศีลธรรมจริยธรรมผู้อื่น ด้วยภาพลักษณ์ของผู้ยึดมั่นในความดีทำให้คนเชื่อถือยอมรับ และเชื่อโดยมิได้ตั้งข้อสงสัยเป็นส่วนใหญ่ ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** ชาติ กอบจิตติ ใช้จุดเด่นของพระที่มีอำนาจที่ทำให้คนเชื่อถือ เชื่อฟัง มาสร้างตัวละคร หลวงพ่อก ซึ่งเป็นตัวละครหนึ่งในเรื่องที่มีส่วนสนับสนุนความเข้าใจผิดของคนในหมู่บ้านแม้ไม่ได้ตั้งใจ

ชาวบ้านแยกย้ายกันกลับ แยกย้ายไปพร้อมกับเรื่องที่เฝ้าปก...

-สิ้นความเคารพบูชาหลวงพ่อกเสียแล้ว

ในแวดวงสนทนาจามาเล่าต่อกันว่า :

“ท่านขอร้องเอ่ยปากให้มันหยุดกินเหล้า ก็เพื่อตัวมันเองนั่นแหละ”

“นั่นนะสิ”

“มันยังไม่ยอมเชื่อฟัง ทั้งๆที่มันก็รู้ว่าหลวงพ่อบุญเป็นที่เคารพบูชาของพวกเรา”

“เออ นั่นนะสิ”

“มันจงใจจะลบหลู่หลวงพ่อบุญ พุดจาสับปลับ หลอกหลวงท่านให้มันรอดตัวไปเท่านั้นเอง”

“ก็นั่นนะสิ”

.....
“ดูเอาเถอะ หลวงพ่อบุญท่านเป็นพระมันยังโกหกเอาได้ นับประสาอะไรกับพวกเรา มันจะไม่มาปลิ้นปล้อนหลอกหลวง เคารวะดีแล้วที่ไม่มีใครคบกับมัน...”

“...อือ...เออ...อืม...นั่นนะสิ...”

...ตั้งนั้นเหตุการณ์ในวันนั้นจึงเหมือนกับฟักได้เข้าย้ายความเคารพนับถือของชาวบ้านที่มีต่อหลวงพ่อบุญอย่างจงใจ และความเกลียดชังของชาวบ้านที่มีต่อเขาก็พอกพูนเพิ่มขึ้น เปรียบเหมือนกับการรวมตัวของหมู่เมฆที่ตั้งเค้าทะมึนอยู่เบื้องบน รอเวลาเปลี่ยนเป็นฝนกระหน่ำลง...

(คำพิพากษา, 2547: 203-204)

หลวงพ่อบุญท่านก็รู้ถึงความอันนี้ แต่ท่านไม่เคยเรียกฟักไปเตือนเหมือนครั้งก่อน ท่านมักจะยกตัวอย่างของฟักให้คนอื่นๆฟังอยู่เสมอในโทษของสุรา เป็นตัวอย่างที่มีผลเห็นอย่างชัดแจ้งในคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา และหลวงพ่อบุญท่านได้สรุปเป็นความว่า :

ในกรรมของแต่ละบุคคลนั้นเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ท่านว่า เราเองเป็นผู้ชี้ให้เห็นแสงสว่างได้ก็เฉพาะคนที่ตาดีเท่านั้น ส่วนคนตาบอด แม้ว่าจะจูงมายืนอยู่กลางแสงจ้า ก็จะไม่เห็นอะไรเลย...

(คำพิพากษา, 2547: 205)

ด้วยความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อหลวงพ่อบุญ ชาวบ้านพร้อมที่จะเชื่อ พร้อมที่จะรับฟังอยู่แล้ว แต่การกระทำของหลวงพ่อบุญที่หยิบยกเรื่องของฟักเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีของการดื่มสุราเวลาเทศนา ย่อมเป็นการเน้นย้ำ สร้างความเชื่อ สร้างภาพว่าฟักเป็นคนไม่ดี ไม่น่าเชื่อถือในสายตาของ

ชาวบ้านที่มีอคติต่อฟักอยู่แล้วให้แยกลงไปอีก แม้จากเรื่องนี้ ชาติ ไม่ได้สร้างให้ตัวละครพระใช้อำนาจที่เกิดจากความศรัทธาของคนเอารัดเอาเปรียบฟัก แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า เพียงความเป็นพระ อำนาจในคำพูดของพระที่ขาดความระวังในการพูดก็ส่งผลกระทบต่อชีวิตคนๆหนึ่งแล้ว เพราะพระมีอำนาจของความน่าเชื่อถือ พูดสิ่งใดคนก็พร้อมจะฟัง พูดสิ่งใดคนก็เชื่อฟังเชื่อถือ

การสร้างตัวละครพระในเรื่อง **คำพิพากษา** จึงเป็นเสมือนจุดเปลี่ยนหนึ่งในพัฒนาการการสร้างตัวละครพระของชาติ ที่ทำให้เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับความเชื่อถือในความถูกต้องของคำสั่งสอนของพระ ที่นำไปสู่พัฒนาการในการสร้างตัวละคร พระ ของชาติ ในเรื่องต่อๆมา ตัวอย่างเช่นในเรื่องสั้นเรื่อง **พรุ้งนี้** ที่กล่าวถึง พระ ในบทบาทของผู้ให้เลขเด็ด

“พี่เอียด”

“เป็นไงดีไหมอาจารย์นี้?”

“คนที่เคยไปมาแล้วเขาบอกว่าแม่นมาสวมวัดติดๆกันเลย”

“อาจารย์อะไร?” หลิงหม้ายถาม

“หลวงพ่อเนรแดง”

“อยู่วัดไหนล่ะ?”

“อยู่ทางบางขุนเทียนโน่น ท่านไม่ได้จำพรรษาที่วัดนั้นหรอก เห็นว่ากันว่าท่านอยู่เขาแถวเพชรบุรี แต่คราวนี้ท่านมาทำธรรมาที่กรุงเทพฯ ท่านว่า ‘มาโปรดคนจน’ แถวบางขุนเทียนเขาลือกันให้แซ่ด แก่คิดดูแล้วกัน เจ้ามือยังไม่กล้ารับเลขที่อาจารย์บอกเลย”

(พรุ้งนี้, 2547: 20-21)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ชาติ กอบจิติ สสร้างตัวละครพระให้มีลักษณะที่ต่างไปจากตัวละคร พระ จากเรื่องก่อนหน้าของเขา กล่าวคือ หลวงพ่อเนรแดง ไม่ได้จำวัดเฉกเช่นพระโดยทั่วไป กิจของสงฆ์ที่สั่งสอนให้ชาวบ้านทำความดี ขยันทำมาหากินโดยสุจริตก็เปลี่ยนไปเป็น “การโปรดคนจน” ด้วยการใช้เลขเด็ดเสี้ยงโชค

“แกเอ๊ย คนไม่รู้มาจากไหนกันแน่นกฏเลย ข้าไปถึงตั้งแต่มยังไม่เที่ยงคอยจนสี่โมงเย็นจึงจะถึงคิว ดอกไม้สดอาจารย์ท่านก็ไม่รับบูชานะ ท่านว่า ‘เวลาเที่ยวแล้วทำให้จิตใจเศร้าหมอง’ บางคนต้องออกไปซื้อใหม่ ดินะที่คนเคยไปเขาบอกข้าไว้ก่อน ค่ายกครูกี่ต้องขึ้นด้วยเกล้าด้วยเกล้า ส่วนมากเขาให้กันเกล้าสิบเกล้าบาท ข้าจะให้เกล้าบาทก็อายอาจารย์ท่าน มีอยู่คนหนึ่งเอารถถังใหม่เอี่ยมมา

เลย เขาคุยว่างวดที่แล้วเฉพาะสามตัวได้ตั้งแสนกว่า เขาเอาค่ายกครุมาให้อาจารย์แก้พันแก้ร้อยแก้สิบแก้บาทแล้วขอเลขอาจารย์อีกงวดหนึ่ง อาจารย์ท่านเอาเงินบาทใส่หน้าแล้วไล่ไปเลย ท่านว่า ‘ให้แล้วไม่รู้จักพอ โลกนี้ไม่รู้จักเห็นใจคนที่เขายังไม่มีบ้าง เดียวก็แข่งให้ฉิบหายเสียหรือ’ ไอ้คนนั้นหน้าเสียกลับไปเลย

(พรุ้งนี้, 2547: 22)

เดิมทีภาพลักษณ์ของพระคือภาพของคนดี มีความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ เพราะยึดมั่นอยู่ในศีลในธรรม ด้วยความดีงามต่างๆก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใส พระจึงเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของตัวละคร พระ จากวรรณกรรมเรื่องก่อนหน้าของชาติ กอบจิตติ ตามที่ ชาติบรรยายบุคลิกลักษณะของตัวละครพระผ่านคำบอกเล่าของตัวละครอื่นๆในเรื่องสั้นเรื่อง **พรุ้งนี้** ถึงแม้ชาติสร้างตัวละคร พระ อย่างหลงพ้อเณรแดง ให้มีลักษณะภายนอกเป็นพระ เป็นผู้ทรงศีล ลักษณะที่แสดงออกมีความเห็นอกเห็นใจต่อความเดือดร้อนของชาวบ้าน และพยายามช่วยเหลือจนมีชาวบ้านนับถือจำนวนมาก ดังที่กล่าวว่า “แกเอ๊ย คนไม่รู้มาจากไหนกันแน่นกุฎิเลย” แต่สังเกตได้ว่าความศรัทธาที่คนเหล่านั้นมีต่อพระได้เปลี่ยนจากความศรัทธาที่มีต่ออำนาจคุณงามความดีที่พระสั่งสมมากลายเป็นความเลื่อมใส เชื่อในอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่างๆจนกระทั่งเกิดเป็นความงมงาย มองพระไม่ต่างจากพระเจ้าผู้หยั่งรู้ เพราะคนที่มาหาพระแน่นกุฎินี้ไม่ได้มาเพื่อเรียนรู้หลักธรรมคำสอนของพระศาสดา แต่หวังได้เลขเด็ดไปซื้อหวย ในความช่วยเหลือของหลวงพ้อเณรแดงเพื่อให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ไม่ใช่ลักษณะผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หากแต่เป็นการเอาเปรียบ หวังตักดวงผลประโยชน์จากผู้ที่กำลังเดือดร้อนใจ ดังที่มีการเรียกเก็บ “ค่ายกครุ” การช่วยเหลือที่มีข้อแลกเปลี่ยนเป็นเงินตราจึงไม่ใช่การช่วยเหลือที่เกิดจากใจที่บริสุทธิ์ แต่เป็นการใช้ความเป็นพระเป็นเครื่องมือในการหาเงิน เพราะการไปเลขไม่ใช่กิจของสงฆ์ จากตัวอย่างเป็นการใช้ความเชื่อ ความงมงายของกลุ่มคนที่ต้องการทางออกของปัญหาชีวิตในการหาประโยชน์ให้ตนเองของคนทีแสดงตนเป็นพระ การกระทำของหลวงพ้อเณรแดงจึงไม่ต่างจากมิถาชีพที่จ้องหาผลประโยชน์เอาเปรียบคน โดยเฉพาะคนที่มีความทุกข์ เดือดร้อนใจอยู่แล้วด้วยนั้น จึงเป็นความร้ายกาจที่ขาดความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นที่สุด

นับได้ว่า การสร้างตัวละคร พระ ให้เป็นผู้ร้ายเช่นที่กล่าวมานี้เรียกได้ว่า เป็นการสร้างภาพตัวละครผู้ร้ายในคราบของคนดีอย่างแท้จริง เพราะการใช้ พระ เป็นตัวละคร ผู้ร้ายที่หวัง

ประโยชน์จากผู้อื่น เป็นการใช้ภาพคนดีอย่างสุดโต่ง คนดีที่คนส่วนใหญ่ละเลยที่จะตั้งข้อสงสัย เพื่อปิดบังความเห็นแก่ตัวในจิตใจ ชาติ กอบจิตติใช้ความขัดแย้งของลักษณะที่แสดงออกภายนอกกับความคิดที่แสดงถึงเจตนารมณ์ของตัวละครสร้างตัวละคร ความตรงกันข้ามในตัวละครตัวเดียวกันนี้เองที่ทำให้เห็นชัดถึงความร้ายกาจ ความมีเล่ห์เหลี่ยมของตัวละคร

ตัวละครผู้ร้ายที่จ้องเอาไรต์เอาเปรียบของชาติ กอบจิตติจึงไม่ได้มีแต่ผู้ร้ายที่แสดงความร้ายกาจอย่างชัดเจน แต่ชาติได้แสดงให้เห็นความร้ายกาจของมนุษย์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตามลักษณะสังคมที่เปลี่ยนไปผ่านตัวละครของเขา ด้วยการปกปิดความชั่วไว้ภายใต้หน้ากากคนดี ความร้ายกาจถูกทำให้แสดงออกแนบเนียนขึ้น ความร้ายกาจของตัวละครผู้ร้ายที่ใช้อำนาจที่ตนมีไปในทางที่ผิดนี้จึงไม่ใช่เป็นเพียงแต่การมุ่งหวังอยากมีอยากได้ของๆผู้อื่น เปิดเผยความโลภให้ผู้อื่นได้เห็นอย่างตรงๆ แต่ความร้ายที่เกิดขึ้นนี้เป็นความร้ายที่เกิดจากการใช้เล่ห์เหลี่ยม กลอุบายต่างๆเพื่อหลอกล่อผู้ที่หลงเชื่อ และใช้ความเชื่อใจของคนในการเอาไรต์เอาเปรียบคนได้ง่ายขึ้น และการซ่อนความร้ายกาจของตัวละครนี้เองที่ทำให้ตัวละคร ผู้ร้าย ที่ชอบเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่นของชาติ กอบจิตติต่างไปจากภาพผู้ร้ายที่เป็นผู้กระทำตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ เป็นผลให้ตัวละครน่าสนใจมากขึ้น เพราะไม่ซ้ำซากกับความร้ายกาจแบบภาพเดิมๆ ทำให้ผู้อ่านไม่สามารถคาดเดาได้ จึงเป็นข้อสำคัญที่ช่วยให้ผู้อ่านอยากติดตามวรรณกรรมของเขามากขึ้น

3.2.1.2. การสร้างตัวละครผู้ถูกกระทำ

ในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ หากกล่าวถึงผู้ถูกกระทำในสังคม คนจนเป็นกลุ่มแรกๆที่ถูกกล่าวถึง เพราะคนจนเป็นกลุ่มชนชั้นล่างทางเศรษฐกิจที่เป็นฐานให้คนชนชั้นอื่นๆในสังคม ส่งผลให้คนจนมักจะถูกกระทำ ถูกกดขี่ ถูกเอาไรต์เอาเปรียบได้ง่าย ด้วยปัจจัยที่กลุ่มคนเหล่านี้มีทรัพยากรในการดำรงชีพจำกัด ขาดโอกาสต่างๆ ในชีวิต มีคุณภาพชีวิตต่ำ และไร้ศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลักษณะดังกล่าวนี้ในทางรัฐศาสตร์กล่าวว่าเกิดจากความเหลื่อมล้ำของโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อให้เกิดคนจน และไม่เอื้อให้คนจนหมดไปจากสังคม คือ เป็นโครงสร้างที่ค้ำจุนสังคมให้ยังคงมีคนจนอยู่เรื่อยไป

ในงานวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติช่วงแรกนี้ ตัวละคร คนจน จึงยังคงถูกกล่าวถึงในฐานะที่เป็นผู้ถูกกระทำ ชาติใช้กลวิธีการสร้างคู่ตรงข้ามในการสร้างตัวละคร ตัวละครผู้ถูกกระทำ เช่นตัวละครคนจนของเขาจึงมีลักษณะตรงกันข้ามกับตัวละครผู้กระทำผู้เอาไรต์เอาเปรียบซึ่งเป็นกลุ่มคนรวย คนมีอำนาจ กล่าวคือ ตัวละครคนรวยคนมีอำนาจถูกนำเสนอให้เห็นความสมบูรณ์พร้อมใน

ทุกๆด้านในการใช้ชีวิต มีมากจนเกินความจำเป็นดังที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อการสร้างตัวละครคนรวย ขณะที่ตัวละครคนจนถูกนำเสนอให้เห็นถึงความไม่มี ไม่มีจนกระทั่งกลายเป็นความขาดแคลน ขาด แม้แต่ปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ด้วยไม่มีกำลังที่จะหามาได้ การใช้ลักษณะที่ตรงกันข้ามกันนี้เป็นประโยชน์ที่ทำให้เห็นข้อได้เปรียบเสียเปรียบ ระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ทำให้เห็นถึงสภาพความเลวร้ายของชีวิตที่คนจนต้องเผชิญกับความทุกข์ยากในชีวิตได้อย่างชัดเจน

ลักษณะภายนอกของตัวละครคนจนจึงถูกสร้างให้มีลักษณะผิวพรรณหยากริ้ง จากการทำงานตรากตรำ แต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่าๆโทรมๆ บุคลิกลักษณะท่าทางไม่มั่นใจ ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ และในบางรายเป็นที่รังเกียจของบุคคลที่พบเห็น ดังเช่นที่บรรยายถึงลักษณะรูปร่างท่าทาง บุคลิกภาพภายนอกของตัวละครปูของอด ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ว่า

อดเอาเสื้อให้ปูใส่ เป็นเสื้อทหารเก่าคร่ำซึ่งมีรอยปะชุนหลายแห่ง แต่ยังพอป้องกันความหนาวเย็นได้ เขาปูเสื้อลงกับพื้นกระดาน แล้วเรียกปูมานอนบนเสื้อขาดวันผืนนั้น อดเอามุ้งลง มุ้งที่กางไว้เป็นแรมปีแรมเดือน ตอนเช้าก็ตลบขึ้นตอนเย็นก็ตกลง

(จนตรอก, 2554: 20-21)

ดินแตกหนาเดอะทั้งคู่ของแกยุ่งย่างเหยียบไปบนซีเมนต์อย่างซำๆ สม่่าเสมอ เหมือนกับจะเหยาะเหยียดความแข็งกระด้างของถนนซีเมนต์ให้ได้อาย ถ้าตีนคู่นี้มันมีชีวิตจิตใจเหมือนคนเราบ้าง ชายชราคงได้ยินเสียงมันบ่นน้อยใจที่เกิดมาอายุจวบจนปานนี้ยังไม่เคยได้สวมใส่รองเท้าเหมือนกับตีนคู่นี้เขาบ้างเลย

(จนตรอก, 2554: 40)

.....

แกเดินต่อไปอีกตามถนนใหญ่ เพื่อไปยังปากซอยทางเข้าบ้าน แต่ชายชราไม่ได้ร้อง “ลับมิด ค...ร้า...บ” เหมือนอย่างเดิมอีก แกเพียงแต่เดินก้มหน้าเงิบๆ เสียงอึ่งคะนิงของรถยนต์และมอเตอร์ไซด์แผดดังมาเข้าหูสองข้างของแก ผู้คนขวักไขว่สวนไปมาบนฟุตบาท บางคนหลบหลีกแกด้วยสายตารังเกียจ บางคนมองแกอย่างสงสารสมเพช ด้วยวัยขนาดแกนั้นสมควรจะปลดตระวางจากการทำงานได้แล้ว

(จนตรอก, 2554: 43)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า แม่ปูจะมีเสื้อผ้าใส่ แต่เสื้อผ้าของปู่ก็ผ่านการใช้งานมาอย่างยาวนาน ใช้งานซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเก่า ปรากฏร่องรอยการซ่อมแซมหลายแห่ง แม้แต่เท้าแตกหนาที่ผ่านการใช้งานอย่างหนักจากการเดินรับจ้างล้มมีดไปตามบ้านคนก็ไม่ได้รับการดูแลสวมใส่รองเท้าเช่นเท้าของคนอื่นๆ เสื้อที่ปู่ปูนอนมีสภาพขาดวิ่น เสื่อมสภาพจากการถูกใช้งานอย่างสมบุกสมบัน แม่ปูจะไม่ได้สร้างความเดือดร้อนให้ใคร แต่ด้วยสภาพของใช้ที่เก่าทรุดโทรม เสื่อมสภาพ ตลอดจนฉีกขาดที่หยาบกร้านจากการกรากกร้างงาน เพียงเท่านั้นก็ทำให้หลายๆคนมองปู่ด้วยสายตารังเกียจบ้าง มองด้วยความสมเพชบ้าง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า เพราะความยากจน ไม่มีเงินซื้อเสื้อผ้าของใช้ใหม่ๆได้ ทำให้ชีวิตของคนจนไม่เพียงต้องต่อสู้ดิ้นรนกับความขาดแคลน แต่ต้องต่อสู้กับการถูกดูถูกดูแคลนอีกด้วย

นอกจากความขาดแคลนเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ชาติ กอบจิตติยังแสดงให้เห็นความขาดแคลนในปัจจุบันสิ่งอื่นๆที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนจนอีกด้วย เช่นที่บรรยายฉากที่อยู่อาศัยเพื่ออธิบายให้ผู้อ่านได้เห็นสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้นของคนจนในเรื่องสั้นเรื่อง **ผู้แพ้** ดังความว่า

เก็บสำหรับกับข้าวเสร็จ นางหยิบไม้กวาดทางมะพร้าวกวาดพื้นครัว อันที่จริงแล้วควรจะเรียกว่ากวาดลานดินมากกว่า เพราะมีเพียงแต่ที่นอนเท่านั้นที่ยกพื้นกระดานโล่งๆ โดยมีฝาจากกันทั้งสี่ด้านและหลังคา เมื่อรวมกันเข้ามันก็กลายเป็นกระท่อมนั่นเอง

(ผู้แพ้, 2547: 15)

ตัวอย่างสภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวของบุญมาในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ที่ต้องอยู่รวมกันในห้องเช่าแคบๆ

ห้องเช่าแคบๆที่รวมอัดกันอยู่ เป็นทั้งห้องครัว ห้องนั่งเล่น ห้องนอน บัดนี้ได้เพิ่มชายชราเป็นสมาชิกขึ้นอีกคน ไม่นานนักหอรอก ไม่เกินสามเดือนก็จะเพิ่มสมาชิกน้อยๆที่จะลืมนตาขึ้นมาเพื่อร่วมใช้เนื้อที่ในห้องนี้ด้วยอีกคน แล้วห้องนี้จะกลายเป็นไปคล้ายกับเล้าหมูอย่างไม่ตั้งใจ

(จนตรอก, 2554: 34)

จากทั้งสองตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคนจนมีที่อยู่อาศัยเพียงเอาไว้เป็นที่ซุกหัวนอนเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับการบรรยายลักษณะบ้านของครูใหญ่ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา**

จะพบว่าบ้านของครูใหญ่เพียงพร้อม มีพื้นที่กว้างใหญ่เกินพอจนมีพื้นที่สำหรับสร้างสวนหย่อมในบ้าน
ได้

ครูใหญ่เดินนำมาหยุดอยู่ที่บ่อเล็กๆริมกำแพง ในบ่อนั้นมีใบบัวลอย
ปริ่มๆน้ำ ติดกอบัวมีนกกกระยางสีขาวทำด้วยปูนปั้นยืนอยู่สองตัว ตัวหนึ่งจุ่ม
จะงอยปากสีเหลืองลงในน้ำ ตรงเกาะกลางบ่อเป็นเนินขึ้นมาปลูกต้นตะโกตัดต้น
เล็กๆสองต้น วางก้อนหินขนาดเชิงโหว่ใต้ต้น...ติดกับบ่อด้านกำแพงมีกอไผ่สีสุก
รายล้อม สร้างความร่มเย็นครึ้มเขียวให้ลำธารแห่งนี้ เหล่านี้เหมือนกับครูใหญ่ได้
ย่อเกาะแก่งและลำธารมาวางไว้ในบ้านของแก มันเป็นรสนิยมเหนือชั้นกว่าคนใน
ตำบล ไม่ว่าจะใครมาเยี่ยมเยียนก็อดที่จะเอ่ยปากชมมิได้ และดูเหมือนบ่อแบบนี้ได้
เริ่มกระจายเข้าไปในบ้านของคนที่มีอันจะกินบ้างแล้วในตำบล

(คำพิพากษา, 2547: 34)

การสร้างตัวละครคนจนให้มีลักษณะตรงกันข้ามกับตัวละครคนรวยเช่นนี้ ยิ่งทำให้
ภาพของคนจนชัดเจนยิ่งขึ้น ชาดิซี่ให้เห็นว่าขณะที่คนรวยมีเงินเหลือใช้ แต่ภาพตัวละครคนจนที่ชาดิซี่
สร้างขึ้นมาเป็นภาพของคนจนที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดในแต่ละวันเท่านั้น ไม่เว้นแม้แต่
เรื่องปากท้องของกินดังเช่นที่บรรยายความหิวโหยของตัวละคร ปู่ของออด ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก**
ไว้อย่างน่าเวทนาว่า

แดดจ้าลมเลียเข้าถึงหัวเข่า ชายชราถัดถอยเข้ามาในมุมมืดของบ้าน
ลมแห่งๆพัดมาบางครั้งบางคราว ตัวแกแห้งดำเป็นขุยขาวๆ เวลาเกา หายใจแต่
ละครึ่งจมูกแสบดังโดนบาด ไม่รวมถึงท้องที่แสบแล้วแสบอีก ไม่ว่าจะฤดูใดแกทน
ผ่านมาได้ แต่เจ้าดำสิมันยังเด็ก เด็กเกินกว่าจะรับรสของความหิวโหย ถ้าความ
หิวโหยถ่ายเทให้กันได้ แกเองจะยอมรับเสียคนเดียวให้รู้แล้วรู้รอดไป โชคดีของ
ไอ้ดำอยู่น้อยที่นางปู้มันเอ็ดตุงสาร กลางวันไอ้ดำจึงไปขลุกอยู่บ้านโน้น คงจะ
มีของกินให้ลงท้องหลานบ้างละ ชายชรานึกปลอบใจ

(จนตรอก, 2554: 74-75)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความอดอยากไม่มีอาหารกินของคนจนเช่นปู้ และดำ ที่
ไม่ใช่เพียงแต่ไม่มีเพราะไม่มี หากแต่ยังไม่สามารถหาอาหารมาได้ด้วยตัวเองอีกด้วย เช่นเดียวกันกับที่
ไม่สามารถหาเงินมารักษาในยามที่ร่างกายเจ็บป่วยได้ ดังตัวอย่างของตัวละคร ปู่ ในนวนิยายเรื่อง **จน**
ตรอก

ปุ่นอนเหยียดบนเสื่อเหมือนคนหมดอาลัยตายอยาก ปวดแสบที่ตีนขวา
ปวดแปล็บๆกระดูกขาทั้งสองข้างจนไม่อยากจะขยับ แยกพยายามกลั้นอาการ
เหล่านั้นไว้ไม่ให้ออกมา นอกจากบางครั้งที่แสบทนต์ไม่ไหวจริงๆ

“พຽຽນີ້ຮູ້ຈະພາປູໄປໂຮງພະຍາບາລ” ອອດປິດຕັບຍາຫມ່ອນ

“ไม่ต้องหรอก มันเป็นเองก็หายเอง เราไม่มีเงินจะซื้อยาเขาหรอก ไป
ให้มันทุเรศทุรังเขาเปล่าๆ อย่าเลย แล้วมันก็หายไปเอง เชื่อปู่เถอะ” ชายชราพูด
เบาๆอย่างน้อยใจในโชคชะตาที่กลุ่มรุมทำร้ายตัวแก

“จะได้ให้เขาตรวจขาด้วยงี้ละปู่” ออดกดมื่อลงบิບขาเหี่ยวแห้งข้าง
ซ้ายของปู่

“เอ็งมีเงินรอะ?” แยกพูดเหมือนกระดูกหลานให้กลับลงพบความจริง

“ถ้าเอ็งหยุดชะวันหนึ่ง ตอนเย็นไอ้ดำก็ไม่มีข้าวกิน...ไม่ต้องเห็นกับปู่หรอก ปู่มัน
แก่แล้ว...สงสารน้องเถอะ มันมีแต่เอ็งนี่แหละคอยเลี้ยงดู พ่อแม่เอ็งเขาก็ไปกัน
หมด” ชายชราถอนใจยาว

(จนตรอก, 2554: 90)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ด้วยข้อจำกัดของเงิน ทำให้คนจนไม่มีทางเลือกมากนัก
ในการใช้ชีวิต ปู่เลือกใช้เพียงยาหม่องรักษาแผลโดนน้ำร้อนลวก แทนการไปหาหมอที่โรงพยาบาล
เพราะไม่มีเงินรักษา

ในขณะที่ตัวละคร หลิงหม้าย ในเรื่องสั้นเรื่อง **พຽຽນີ້** ด้วยความจนทำให้อยากรว
จึงพยายามทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอด และได้เงินจำนวนมากมาเลี้ยงดูครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการ
ขายข้าวแกง ตลอดจนเสี่ยงโชคด้วยการเล่นหวย ด้วยความอยากมีเงินจึงกลายเป็นช่องทางให้มิจฉาชีพ
เอาเปรียบได้โดยง่าย

“เป็นไงดีไหมอาจารย์นี้?”

“คนที่เคยไปมาแล้วเขาบอกว่าแม่นมาสามงวดติดๆกันเลย”

“อาจารย์อะไร?” หลิงหม้ายถาม

“หลวงพ่อเนรแดง”

“อยู่วัดไหนล่ะ?”

“อยู่ทางบางขุนเทียนโน่น ท่านไม่ได้จำพรรษาที่วัดนั้นหรอก เห็นว่ากัน
ว่าท่านอยู่เขาแถวเพชรบุรี แต่คราวนี้ท่านมาทำธุระที่กรุงเทพฯ ท่านว่า ‘มา

โปรดคนจน’ แถวบางขุนเทียนเขาเสียกันให้แช่ต แกคิดดูแล้วกัน เจ้ามือยังไม่กล้า
รับเลขที่อาจารย์บอกเลย”

(พรุ้งนี้, 2557: 20-21)

พลันนางนึกถึง ‘หลวงพ่อเนรแดง’ ขึ้นมาได้ จึงลุกขึ้นในความมืดแล้วหันหน้า
พนมมือไปทิศทางที่นางคิดว่าเป็นบางขุนเทียน “ หลวงพ่อช่วยโปรดลูกด้วยเถิด ชีวิต
ลูกตกระกำลำบากมาตลอด ให้ลูกได้ถูกงวอนนี้สักครั้ง ลูกจะเอาค่ายครุพร้อมดอกไม้
แห้งไปถวาย หลวงพ่อช่วยลูกด้วยเถิด ” นางพิมพ์แล้วล้มตัวลงนอนกับความหวังว่า
พรุ้งนี้ทุกอย่างจะเป็นจริงขึ้นมา

(พรุ้งนี้, 2557: 31)

ด้วยความเชื่อ ความอยากหลุดพ้นจากความลำบากยากจน ทำให้หญิงหม้ายและตัว
ละครอื่นๆในเรื่องศรัทธาในสิ่งที่คิดว่าจะเป็นช่องทางให้รวยได้โดยขาดการไตร่ตรอง กลายเป็นความ
เชื่อมงายอันเป็นบุคลิกลักษณะของตัวละครคนจนอีกลักษณะหนึ่งที่ชาติใช้สร้างตัวละครคนจนของ
เขา และความอยากมีของคนจนที่อยากพ้นสภาพความจนนี้ทำให้เป็นช่องทางให้มิฉฉาชีพหลอกลวงได้
ง่าย

แม้ว่าชาติ กอบจิตติจะสร้างตัวละครคนจนให้มีลักษณะพื้นฐานของคนยากจนที่
ปรากฏในสังคมทั่วไป คือ เป็นกลุ่มคนชนชั้นล่างทางเศรษฐกิจที่มักจะถูกกระทำ ถูกเอารัดเอาเปรียบ
ฉกเช่นวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ แต่ไม่ใช่เพียงเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพของคนจนในสังคม
เพื่อให้เห็นความทุกข์ยาก ขาดแคลน เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังเผยให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้คน
จนเป็นกลุ่มคนที่ถูกกระทำ ถูกเอารัดเอาเปรียบได้โดยง่ายด้วย ชาติชี้ให้เห็นว่าชีวิตของคนจนเป็นชีวิต
ที่เสียเปรียบตั้งแต่ที่เกิดมาเป็นคนจนเสียแล้ว เนื่องด้วยความจนทำให้ขาดโอกาสอื่นๆในชีวิตที่ควร
ได้รับตามมาอีกด้วย ดังเช่น ตัวละคร โด่ง ในเรื่องสั้น *เสมือนพี่น้อง* ที่ต้องออกจากโรงเรียนเพราะไม่มี
เงินเรียนต่อ ดังที่ชาติให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครนี้ไว้ว่า

โด่งยังเคยคิดบ้างว่าจะได้เรียนต่อ อาจจะเป็นปีหน้าถ้าแม่หายดี แต่
เมื่อเวลาผ่านไปเขาก็รู้ว่าประตูโรงเรียนได้ปิดตายไปนานแล้วสำหรับเขาซึ่งไม่ใช่
ลูกคนมีสตางค์ดังที่แม่เคยบอก จึงไม่มีอะไรแถมประตูบานนั้นให้เปิดออกกว้างได้
แต่สิ่งที่เพิ่งพูนให้กับโด่งในเวลานี้ก็คือกล้ามเนื้อและกำลัง ซึ่งยากนักที่เด็กวัย
เดียวกันกับเขาจะมี

(เสมือนพี่น้อง, 2547: 92)

ขณะที่โด่งไม่สามารถเรียนต่อได้เพราะทางบ้านไม่มีเงินส่งเสีย แต่พิทยาซึ่งเป็นลูกคน รวยกลับได้เรียนก่อนเกณฑ์ และได้เรียนต่อในระดับที่สูงกว่าการศึกษาภาคบังคับแม้จะไม่ตั้งใจเรียน เพียงเพราะทางบ้านมีเงิน

“แม่บอกว่าไอ้พิทยาต้องเรียนปีหน้าไม่ใช่หรือ?” โด่งถามแม่ออกไป
เขาลืมเรื่องนับเลขนั้นเสียแล้ว

“ใช่” นางตอบเบาๆ

“แล้วทำไมมันเข้าเรียนได้ล่ะ?”

“ไม่รู้ครูใหญ่เขา ช่างเขาเถอะ ท่องเลขให้แม่ฟังดีกว่า” นางรู้สึกอ่อน
แรง

(ผู้แพ้, 2547: 37)

พิทยานึกกลัว แต่เขายังต้องการเรียกร้องสิทธิให้กับตัวเองและสร้อย
ของแม่ เมื่อถึงตรงนี้ เขาคิดว่า ถ้าจะเป็นอะไรก็ต้องลองดู

“ถ้าอย่างนั้นเธอก็ไม่รู้จริงนะสิ ถ้าเธอรู้อจริง แม่เธอก็คงไม่ซื้อทองมาบาท
เดียวหรอก ของนายวิวัฒน์เขาสองบาท”

พิทยายื่นมือ ึ่งไปหมด ไม่นึกมาก่อนเลยว่าอาจารย์สนิทจะเป็นได้ถึง
เพียงนี้

“แล้วเธอจะเอาเปอร์เซ็นต์เท่ากับเขาได้อย่างไร เธอไม่รู้ไม่จริง แล้วทำ
มาสู้อู้ไม่เข้าเรื่อง ไปซะ ไปซะ ฉันจะกินเบียร์ บอกแม่เธอดูด้วยว่าถ้าไม่ใช่เพราะ
สร้อยเส้นนั้นแล้ว มีหวังเธอจะต้องเจอหน้าฉันอีกปีแน่” แก่โบกมือไล่

(สายสร้อย, 2547: 81)

ความแตกต่างทางการเงินของตัวละครโด่งและพิทยาเป็นข้อเปรียบเทียบที่ทำให้
เห็นโอกาสในชีวิตของคนทั้งสองที่เติบโตมาด้วยกันได้ชัดเจน ด้วยข้อจำกัดทางการเงินของโด่งทำให้
โด่งขาดโอกาส ไปจนกระทั่งเสียเปรียบคนที่มีความร่ำรวยกว่าอย่างไม่มีทางสู้ แม้ว่าโด่งจะตั้งใจเรียน
มากกว่า ขยันมากกว่าพิทยา แต่การขาดทุนทรัพย์เป็นข้อจำกัดที่ทำให้โด่งต้องยอมจำนนต่อโอกาสใน
ชีวิตโดยที่คนจนอย่างโด่งไม่มีสิทธิ์เรียกร้องสิ่งใดได้เลย

ภาพลักษณ์ความจนในงานของชาติ กอบจิตติ จึงไม่ได้มีความหมายแต่เพียงการจน
ทรัพย์สินเงินทอง แต่ในฐานะของการเป็นมนุษย์คนหนึ่งในสังคมได้หมายรวมถึงความจนที่ส่งผลถึง
ความจนต่อโอกาสต่างๆในชีวิตอีกด้วย กลุ่มคนเหล่านี้ไม่เพียงแต่ขาดปัจจัยในการดำรงชีวิต แต่ขาด

แม้แต่สิทธิ ขาดอิสระ ไม่มีสิทธิเรียกร้อง ไม่มีสิทธิ์ต่อสู้ ต่อรอง หรือแม้กระทั่งการถูกลดทอนคุณค่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การสร้างตัวละครคนจนเหล่านี้จึงเป็นการสร้างให้เห็นถึงความขาดโอกาสต่างๆทางสังคมที่เอื้อให้เกิดการมีชีวิตที่ดี ด้วยความจนประกอบกับขาดความรู้ทำให้ตัวละครคนเหล่านี้มีลักษณะเป็นคนซื่อ มีความเชื่อใจมอบน้อมต่อนายจ้าง ความไม่มีทำให้ไม่กล้ามีปากมีเสียง ไม่กล้าซักถาม ยอมจำนนให้กับคนรวย ตัวอย่างเช่นบุคลิกลักษณะของตัวละครบุญมา ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ด้วยความจน อยากมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจึงตัดสินใจกู้เงินจากเจ้าแก็ซึ่งเป็นนายจ้าง หนึ่งเวลาผ่านไปบุญมาไม่สามารถหาเงินมาใช้หนี้เจ้าแก็ได้เพราะจำนวนเงินที่ยืมเพิ่มขึ้นด้วยดอกทบต้นต้นทบดอก ทำยที่สุดเจ้าแก็ตัดสินใจโอนหนี้ของบุญมาให้เจ้าแก็คนใหม่ ด้วยความเชื่อของบุญมาทำให้ทำตามที่นายจ้างบอกอย่างไม่สงสัย ซาติ กอบจิตติอธิบายถึงความไม่ยุติธรรมที่ตัวละครบุญมาได้รับผ่านการสนทนาโต้ตอบระหว่างตัวละครบุญมาเองกับตัวละครเจ้าแก็ผู้เป็นนายจ้าง

บุญมาตื่นตื่นใจในความมีเมตตาของเจ้าแก็ที่มีต่อตัวเขา ก้มลงกราบดิน

เจ้าแก็อย่างสำนึกในบุญคุณแล้วยื่นขึ้น

“อ้อ...เรื่องเงินผมจะพยายามเอามาผ่อนให้ นะครับ”

“ไม่เป็นไร..” เจ้าแก็พูดซ้ำๆโบกมือไปมา “ลื้อไม่ต้องเอามาให้อี้อหрок...อี้อโอนมาให้คนนั้นแล้ว” เขาชี้ “ลื้อมาเซ็นชื่อตรงนี้แล้วกัน อี้อกับลื้อจะได้หมดหนี้สินกันเสียที แล้วพรงนี้ลื้อไปทำงานกับเขาได้เลย”

บุญมาเดินเข้าไปเขียนชื่อของตัวเองบนสัญญาแผ่นใหม่ที่โต๊ะตัวเก่า ซึ่งเคยเขียนเมื่อปีที่แล้ว

เขาได้มารู้เอาภายหลังว่า พี่เวกก็โดนเหตุการณ์ทำนองนี้เหมือนกัน แล้วได้อยู่เรือประมงอีกลำหนึ่งที่มาช่วยของเจ้าแก็คนเดียวกับกับเขา

หนี้สินระหว่างบุญมากับเจ้าแก็เก่าเป็นอันสิ้นสุดลง จะมีก็หนี้สินใหม่กับเจ้าแก็คนใหม่ ซึ่งทบดอก ดอกทบต้นรวมๆกันแล้วก็กลายเป็นสี่พันกว่าเท่านั้นเอง

ไม่หрок...นี่ไม่ใช่การขายทาส แต่เป็นการโอนหนี้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ตามทำนองคลองธรรม...

(จนตรอก, 2554: 63-64)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ชาติ กอบจิตติทำให้ผู้อ่านเห็นความทุกข์ยากแค้นแสนของ คนจนได้อย่างสุดโต่ง เพราะนอกจากต้องต่อสู้ดิ้นรนกับความไม่มีแล้ว ยังต้องต่อสู้กับคนที่จ้องเอาไรต์ เอาเปรียบ ไร้น้ำใจอีกด้วย เช่นที่บุญมาที่มีความทุกข์จากหนี้สินอยู่แล้ว ก็ยังถูกนายจ้างซึ่งเป็นเจ้านี่ โอนหนี้ให้ไปทำงานใช้หนี้กับเจ้าแกอีกคนอย่างไม่เต็มใจ เจ้าแกไม่ได้ถามความสมัครใจของบุญมาเลย แม้แต่น้อยในการโอนหนี้ที่มีกับตนให้กับเจ้าแกคนใหม่ ชาติ กอบจิตติทำให้เห็นว่าตัวละครบุญมาขาด แม้แต่สิทธิในการเลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง ถึงแม้บุญมาจะเป็นลูกหนี้ แต่บุญมายังมีสิทธิ์ที่จะได้รับ อิสรະที่จะตัดสินใจทำงานกับใครก็ได้ หากแต่การกระทำของเจ้าแกคือการขายทาส ซื่อขายชีวิตของ บุญมาราวกับบุญมาเป็นสิ่งของ บุญมาจึงเป็นภาพความสุดโต่งของคนจนที่จนอย่างไม่มีทางออกเพื่อ ชับแน่นให้ภาพความจนของคนจนที่อยู่ในสภาพที่เสียเปรียบ ถูกเอาไรต์เอาเปรียบได้ง่ายแล้ว ก็ยังถูก เอาเปรียบอีกครั้งแล้วครั้งเล่า และยังแสดงให้เห็นว่าคนจนนอกจากจนเงินทอง ยังจนโอกาสในการมีชีวิตที่ดีด้วย ชาติสร้างตัวละครคนจนด้วยการย้ำภาพของความไม่มีทางวัตถุ ที่ทำให้เกิดความอึดอัดขัด สนทางกาย ที่นำไปสู่ความทุกข์ใจ เกิดเป็นช่องทางที่ทำให้ถูกเอาไรต์เอาเปรียบในที่สุด

เห็นได้ว่า ตัวละครที่เป็นผู้ถูกกระทำเช่นตัวละครคนจนที่ปรากฏในวรรณกรรม ช่วงแรกของชาติ กอบจิตตินี้ยังคงเป็นกลุ่มชนชั้นล่างที่ประกอบอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน เช่น ลูกจ้าง กรรมกร ดังตัวอย่างเช่น ตัวละคร โด่งและลุงชั้น ในเรื่องสั้นเรื่อง *เสมือนพี่น้อง* เป็นคนงานในเรือ ในนวนิยายเรื่อง *จนตรอก* ตัวละคร ปู่ ออกเดินรับจ้างลับมีดตามบ้านคน บุญมา เป็นคนงานก่อสร้าง จนกระทั่งถูกขายทาสไปเป็นลูกเรือประมง ฟัก ในนวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* เป็นภารโรงประจำ โรงเรียน เป็นต้น ด้วยเป็นลูกจ้างเงินน้อย ทำให้ลักษณะภายนอกของตัวละครเหล่านี้มีรูปร่างกำยำ จากการใช้แรงงานเป็นหลัก แต่งกายด้วยเสื้อผ้าเก่าๆ มีความรู้่น้อยทำให้มีลักษณะไม่มั่นใจ มีนิสัยซื่อๆ นอบน้อมไว้ใจนายจ้าง ซึ่งส่งผลให้ถูกเอาไรต์เอาเปรียบได้ง่าย ข้อสังเกตหนึ่งคือ ไม่ว่าผู้ถูกกระทำที่เป็น คนจนจะถูกเอาไรต์เอาเปรียบด้วยความจน ความขาดแคลนของตัวละครคนจนเอง หรือแม้แต่ถูกคน รวย นายจ้างเอาไรต์เอาเปรียบก็ตาม แต่การเอาไรต์เอาเปรียบกันของตัวละครยังคงเป็นการเอาเปรียบ กันโดยมีอำนาจเงิน อำนาจของตำแหน่งหน้าที่การงานเข้ามาเกี่ยวข้องโดยตรง อันเป็นลักษณะ เดียวกันกับการสร้างตัวละครคนจนตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ

ตัวละคร ฟัก ซึ่งเป็นภารโรงประจำโรงเรียนในนวนิยายเรื่อง *คำพิพากษา* เป็นตัว ละครอีกตัวหนึ่งที่นำเสนอใจที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของตัวละครผู้ถูกกระทำของชาติ กอบจิตติอีกชั้น

หนึ่ง ฟัก เป็นภาพของคนจนที่จนไปทุกด้าน ในวันที่ครูใหญ่โกงเงินฟัก เป็นวันที่ฟักหมดสิ้นทุกอย่าง อย่างแท้จริง

คนที่เดินเข้ามาซื้อของในร้านเมื่อเห็นฟักนั่งกินเหล้ามันย่นตาขวาง ปาก ขมุขมิบบ่นอยู่คนเดียว ก็เดินเลี้ยวออกห่าง นึกระแวงคนเมา ว่าพอตีพอร้าย สบตาเข้ามันจะอาละวาดขึ้นมา ไม่มีใครในตำบลแห่งนี้เกรงกลัวฟักหรอก พวกเขาขี้เกียจมีเรื่องให้เปลืองเวลาเท่านั้นเอง...

-มันโกงกู เงินของกู กูจะบอกคนอื่นๆให้หมด. ฟักคิดขณะรินเหล้าลงในแก้ว ยกแก้วรดกเหล้าลงคอ ใช้หลังมือปาดเหล้าที่หยดยตรงมุขปาก

-หลงไว้ใจมัน ไอ้คนหน้าเนื่อใจเสือ ไล่กูออกแล้วยังโกงกูอีก มันระยำ ยิ่งกว่ากู กูซักรู้แค่งินเหล้า ไม่เคยคิดโกงใคร แต่นี่มันโกงกู เงินของพ่อ เงินของกู มันโกงหมด มันมีสารพัด รวยจะตายท่า ยังมาโกงคนอย่างกูอีก ทำให้มันทุกอย่าง จะทำอะไรทำให้มันทั้งนั้น ไม่เคยได้อะไรตอบแทนจากมันเลย หลงนับถือมันเสียอีก ไอ้เหี้ยเหี้ย...กูถูกโกงจริงๆหรือวะนี่.

ฟักคิดวนเวียนอยู่แต่เรื่องนี้ ครั้นพออาการเมาเพิ่มมากขึ้น ความคิดข้างในจึงระเบิดออกมา เขาลุกพรัดขึ้น ตาขวาง

“กูถูกโกง! ไอ้ครูใหญ่เหี้ยมันโกงเงินกู! ฟักตะโกนถล่มร้าน

เด็กที่ดูโทรทัศน์อยู่สะดุ้งเฮือก บางคนผละหนือออกนอกร้าน ทุกคนในร้านหันมามอง ฟักยืนโง่งงอยู่ที่โต๊ะ มือจับคอขวดเหล้าเอียงไปเอียงมา

“จะบอกให้ ไอ้ครูใหญ่มันเป็นคนขี้โกง พวกเราอย่าไปไว้ใจมัน ไอ้ครูคนนั้นมันโกงเงินที่ข้าฝากมันไว้...”

ฟักบอกความจริงกับสายตาทุกคู่ที่มองมายังเขา เขาพยายามพูดเท่าที่หัวสมองในตอนนี้จะนึกออกมาได้ แปรเป็นคำพูดผ่านลิ้น เสียงอ้อแอ้ออกมา

(คำพิพากษา, 2547: 256-257)

ฟักทุกซอกซอกใจจากการถูกใส่ความว่าเอาแม่เลี้ยงเป็นเมียทำให้กินเหล้าจนติด เมฆาจนขาดสติ ถูกไล่ออกจากการเป็นภารโรง ไม่มีงาน ไม่มีเงินใช้จนมาขอเบิกเงินที่ฝากครูใหญ่ไว้ แต่ถูกครูใหญ่โกงเงิน ครั้นบอกความจริงเรื่องครูใหญ่โกงเงินให้คนอื่นรับรู้ก็ไม่มีใครเชื่อ ฟักขาดแม้แต่โอกาสในการจะอธิบายให้คนในสังคมได้รับรู้ความจริงและเชื่อในคำพูด เมฆาจนไม่เหลือความน่าเชื่อถือ ไม่มีใครเชื่อคำพูดของคนเมา ซาดิย้าภาพของความไม่มีทุกอย่างทั้งอำนาจเงินและความน่าเชื่อถือให้กับตัวละครฟัก

ฟักมองคนเหล่านั้นที่เรียงรายอยู่ตามทาง เขามองด้วยสายตาวีงวอนให้ทุกคนได้เห็นใจเขาบ้าง แต่สายตาแต่ละคู่กลับมีแววเกลียดชังสนองกลับมา มันมีทั้งเยาะเย้ย สมน้ำหน้า ชอบใจ บางคนถึงกับหัวเราะออกมาดังๆขณะที่รีวขบวนผ่าน รวากับว่าตำรวจสองนายได้จับเอาสัตว์ประหลาดที่มีรูปร่างหน้าตาน่าขบขันมาประจานให้ดู

(คำพิพากษา, 2547: 283)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ท้ายที่สุด ฟักไม่มีแม่แต่ที่ยืนในสังคม ไม่มีสิทธิ์ ไม่มีเสียงคนในตำบลบ้างมองเขาเสมือนคนที่ไม่มีตัวตน บ้างมองเขาไม่ต่างจากสัตว์ และบางคนมองเขาเป็นตัวละคร หรือแม้กระทั่งการทำให้ฟักรู้สึกว่าเป็นคนนอกของสังคมที่ตัวเองอยู่ การสร้างตัวละคร ฟักขึ้นมาทำให้เห็นว่า การเอารัดเอาเปรียบที่มีอยู่ในสังคมไม่ได้มีแต่การเอาเปรียบกันเฉพาะแต่ร่างกายเอาเปรียบเพื่อให้ได้ทรัพย์สินของผู้อื่น แต่การเอารัดเอาเปรียบที่เกิดขึ้นยังรวมไปถึงการกดขี่ ข่มเหงจิตใจอีกด้วย โดยเฉพาะการทำร้ายผู้อื่นด้วยคำพูดโดยที่ผู้ที่ถูกกระทำไม่มีแม้แต่โอกาสชี้แจง

สิ่งที่ชาติ กอบจิตติทำให้ตัวละครของเขาน่าสนใจมากยิ่งขึ้นและต่างไปจากการสร้างตัวละครตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จที่มีมาแต่เดิม คือ การกล่าวถึงคนในด้านจิตใจมากขึ้น รวมถึงการให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ในฐานะที่มนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและศักดิ์ศรีในตัวเองอย่างเท่าเทียมกันทุกคน ตัวละครผู้ถูกกระทำของชาติจึงมีความหลากหลาย ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่อาชีพ กรรมกร ชนชั้นแรงงาน คนจนเงินทอง จนโอกาสในสังคมเท่านั้น หากแต่มีความครอบคลุมกว้างขวางมากขึ้น ตัวละครผู้ถูกกระทำในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในช่วงแรกนี้จึงหมายรวมถึงผู้ถูกกระทำที่ถูกกระทำในลักษณะต่างๆทั้งทางด้านร่างกาย ถูกเอาเปรียบกันทางจิตใจ เป็นใครก็ตามที่ถูกกดทอนคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ว่าจะด้วยการกระทำร้าย เยาะเย้ย เหยียดหยาม กดขี่ข่มเหงร่างกายและจิตใจ

ดำ เป็นตัวละครที่ถูกกระทำตัวหนึ่งในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ที่ชาติ กอบจิตติใช้ความเป็นเด็ก ไร้เดียงสา ยังไม่สามารถดูแลตัวเองได้สร้างเป็นจุดอ่อนให้กับตัวละครนี้ จากเรื่องบุญมา ซึ่งเป็นพ่อของดำ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวได้ ท้ายที่สุดตัดสินใจฆ่าลูกด้วยการวางยา

บุญมาเดินเข้าไปหยิบขันในบ้าน เขาดึงซองยาเทผงสีน้ำตาลลงในขัน แล้วแกะถุงพลาสติกเทเป็ปซีใส่ลงไป ใช้นิ้วชี้คนให้เข้ากัน พลังหันมาถามลูก

“คิดถึงปู่มั้ยลูก?”

“คิดถึงซี”

“กินนี้ให้หมดซะ จะได้ไปหากัน” บุญมาส่งขันให้มองหน้าลูกที่
ผมเปียกแปล้เป็นครั้งสุดท้าย ‘เอ็งอยู่กล่าบาก ไปกับพ่อดีกว่านะลูกนะ’ เขานึก
อยู่ในใจ ส่งขันให้ลูกเสร็จเป็นหน้าออกนอกบ้าน เขาไม่กล้ามองภาพนั้นเพราะรู้
กับใจดี

.....
แล้วคืนนี้เองดำก็ได้ไปหาปู่ของเขาจริงๆด้วยชุดใหม่เอี่ยมซึ่งไม่เคยใส่
ไปไหนเลย นอกจากตั้งใจว่าจะใส่ไปให้ปู่คืนนี้...

(จนตรอก, 2554: 122-123)

จากตัวอย่าง เมื่อเปรียบเทียบความเป็นเด็กและผู้ใหญ่แล้วจะพบว่า ด้วยความเป็น
เด็กทำให้ไม่สามารถขัดขืนการกระทำของผู้ใหญ่ได้เลย ไม่ว่าจะเป็ร็วแรง หรือการรู้เท่าทัน
ความคิดของผู้ใหญ่ ทั้งที่ในความเป็นจริง แม้ว่าเด็กยังไม่มีความสามารถพึ่งพาตัวเองได้ แต่ก็มีสิทธิที่
จะเติบโต มีสิทธิในการตัดสินใจที่จะมีชีวิตอยู่ได้ไม่น้อยไปกว่าผู้ใหญ่คนหนึ่ง การกระทำของบุญมาที่
ฆ่าลูกจึงเป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นคนของเด็ก มองข้ามสิทธิที่เด็กคนหนึ่งพึงได้รับ โดยเฉพาะ
เมื่อผลจากการตัดสินใจสร้างความเดือดร้อนจนถึงแก่ชีวิตของเด็กอย่างดำ เช่นเดียวกันกับเรื่องสั้น
เรื่อง *คนไร้ค่า* ที่ตัวละครอีดำขายลูกแลกกับเงินเพื่อความอยู่รอดของตนเอง

‘วันนี้ไม่มีเงิน ก็ไม่มีข้าวกิน’

‘สิ้นเดือนนี้ไม่มีค่าเช่าห้องก็ไม่มีที่อยู่’

เป็นคำขาดง่ายๆที่มันเองก็เข้าใจแต่ไม่มีปัญญาแก้ไข

ก่อนที่ทุกอย่างจะเลวร้ายลง อีดำจึงสร้างวีรกรรมด้วยการอุ้มลูก
ออกไปขายเป็นการแก้ปัญหา โดยที่แบนมันนอนชมไม่รู้ว่ามีเมียอุ้มลูกออกไปไหน
อีดำขายลูกได้เงินสามพัน เศรษฐีของแบนมันที่อีดำไม่เชิดเงินหนี
ไปคนเดียว จากเงินสามพันนี้เองจึงช่วยให้โรคภัยของแบนคลี่คลายไปในทางที่ดี
ขึ้น คำขาดต่างๆที่เคยมีมาก็หดห่วยไปสิ้น

(คนไร้ค่า, 2547: 86)

“...ตอนแรกที่ขายไอ้หนูไป ข้าว่าข้านี้ฉลาดแล้วนะ ขายได้ตั้งสามพัน
ฉิบหายอีแก่มันจะให้ข้าพันเจ็ดเท่านั้นเอง ข้าเลยบอกกับมันว่ากว่าจะเกิดอุ้ม
ท้องโย้อยู่ตั้งหลายเดือน ทรมาณจะตาย ไปไหนมาไหนก็ลำบาก ตอนเกิดก็เกิด

ยาก เจ็บจะตายซัก นี้เลี้ยงมาสี่เดือนแล้วหมอนมไปหลายกระป๋อง กลางคืนก็ต้องอดหลับอดนอนคอยดูมันรวมเวลาแล้วก็ปึกว่า รำพันถึงความลำบากให้มันฟังแต่มันก็ลำบากจริงๆนี่หว่า ข้าขอมันขึ้นเป็นสี่พัน ต่อกันไปต่อกันมาสามพัน เลยยอมมัน ตอนนั้นเราก็ไม่มีปัญญาจะเลี้ยงอยู่แล้ว...

(คนไร้ค่า, 2557: 93)

เด็กถูกมองไม่ต่างจากสินค้าที่มีการลงทุน มีกำไร ขาดทุน การขายเด็กเพื่อแลกกับเงิน เช่นที่ดำทำนี่จึงเป็นการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ของเด็ก แม้ว่าเด็กทารกยังพูดไม่ได้ ทำสิ่งต่างๆ อย่างผู้ใหญ่ไม่ได้ แต่เด็กทารกก็มีชีวิตและจิตใจไม่ต่างจากผู้ใหญ่

นอกจาก การใช้ภาพของเด็กเป็นผู้ที่ถูกกระทำแล้ว คนชราเป็นอีกตัวละครหนึ่งที่ชาติ กอบจิตติถ่ายทอดให้ผู้อ่านได้เห็นการเป็นผู้เสียเปรียบที่ถูกกระทำได้ง่าย เช่น ตัวละคร ปู่ของออก ในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ดังที่บรรยายไว้ว่า

ทันทีที่แกรู้สึกเหมือนโดนผีอำ มันอึดอัดซุกซลักและร้องไม่ออก ทั้งที่พยายามดิ้นเต็มที่เท่าที่เร็วแรงระหอยของแกจะอำนวย แกเอากระป๋องในมือฟาดออกไป เพื่อให้กระทบสิ่งที่ทำให้มีอาการเช่นว่านี้ แกเห็นเพียงเงาดำๆ วูบวาบๆในความมืดเท่านั้น แต่ยิ่งฟาดมันก็ยิ่งแน่นจนหายใจไม่ออก คล้ายกับมีท่อนอะไรรั๊ดที่คอ และแผ่นอะไรปิดอยู่ที่ปาก

ชายชราหยุดดิ้น แกรู้เองโดยสัญชาตญาณของคนลับมีดว่า มีมีดแหลมๆกดเข้าที่บริเวณซี่ข้างของแก และถ้าดิ้นอีกนิดเดียวมีดเล่มนั้นมันอาจจะสวบเข้ามาในตัวแกก็ได้ ชายชรา รู้สึกมีมือล้วงเข้ามาตามกระเป่าเสื้อและกางเกงอย่างรวดเร็ว เมื่อเงินที่เคยลูบอยู่ตอนเย็นหลุดจากกระเป่ากางเกงไป ก็มีเสียงหนักๆของไม้หรืออะไรสักอย่างฟาดเข้าที่กระดูกสันหลัง แกล้มลงบนดินแฉะ همینนั้น เสียงคนสองคนวิ่งห่างออกไป ชายชราร้องตะโกน “ช...ว..ย..ด...ว...ย!” แต่ที่บริเวณนั้นห่างจากบ้านคนเกินกว่าใครจะมาใส่ใจ

(จนตรอก, 2554: 46)

ชาติถ่ายทอดให้เห็นความบกพร่องของร่างกายที่เสื่อมสภาพไปตามวัย ความไม่มีเรี่ยวแรงของชายชราจึงเป็นส่วนทำให้ผู้ร้ายเลือกคนแก่เป็นเป้าหมายเพราะมั่นใจว่าจะทำสำเร็จได้ง่ายกว่าคนหนุ่มสาว

คนพิการ เป็นกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ชาติ กอบจิตติเสนอให้เห็นความเป็นผู้เสียเปรียบ หรือแม้กระทั่งถูกกดขี่ผ่านตัวละครของเขา ในเรื่องสั้นเรื่อง **ผลตอบแทน** กล่าวถึง เจ็ค่อม ตัวละครที่มีความบกพร่องทางร่างกาย

ลำพังเกิดเป็นคนพิการก็แย่เพียงพออยู่แล้ว เพราะเนื่องจากบั้นหลังของเธอนั้น มันคอยกัดกันตัดสิทธิ์ต่างๆที่ควรได้รับให้ขาดออกไป กิมฮวยไม่ได้เรียนหนังสือ เหมือนพี่น้องเพราะเนื่องจากบั้นหลังของเธอ กิมฮวยไม่ได้เที่ยวดูหนังดูละครเพราะ ความอายของเธอ กิมฮวยไม่มีแฟนไม่มีผัว เพราะมีภูเขาเนื้ออยู่บั้นหลัง

ไม่เพียงเท่านั้น กิมฮวยยังถูกฝากแผลที่จะต้องจำไปจนวันตายจากชาย กักขะที่ยัดเยียดความเป็นผัวให้เธอ ขณะที่เธอตื่นนอนจนอ่อนแรง เป็นคืนที่ขมขื่น คละคลุ้งด้วยกลิ่นเหง้า เธอจำมันได้ดีเหมือนกับเพิ่งไปเมื่อครู่นี้เอง ภาพเหตุการณ์นั้น คอยรบกวนความคิดของเธอตลอดเวลา มันจะสอดแวบขึ้นมาในขณะที่เธอว่าง และ เธอก็เสียใจ ทั้งๆที่อยากจะลืมก็ลืมไม่ได้สักที วันหนึ่งๆเรื่องนี้จะวนเวียนอยู่ในสมอง ของเธอหลายต่อหลายครั้ง

(ผลตอบแทน, 2557: 43)

จากตัวอย่าง ด้วยความเป็นหญิง เมื่อเปรียบเทียบกับความแข็งแรงกับผู้ชายย่อม เสียเปรียบเรื่องความแข็งแรงของร่างกายอยู่แล้ว ชาติเพิ่มลักษณะความอ่อนแอของตัวละครมากขึ้น ด้วยการใส่ภาพความเป็นคนพิการ แม้ว่าชาติสร้างตัวละครเจ็ค่อมมีความผิดปกติทางร่างกาย มีความ พิการ แต่นอกเหนือจากภาพพิการทางร่างกายแล้วตัวละครนี้ยังคงมีความปกติในชีวิตประจำวันทุก อย่าง มีความพยายามที่จะช่วยเหลือตัวเอง ยังคงทำงานหาเงิน หาเลี้ยงตัวเอง ตลอดจนดูแลช่วยเหลือ คนที่มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ด้วย

ชีวิตหญิงพิการตัวเล็กๆที่ต้องทำงานเกือบตลอดเวลาขณะที่ยังลืมหัดอยู่ เพื่อ จะได้เลี้ยงคนที่มร่างกายดีๆในครอบครัว ให้อามามีชีวิตต่อไป ให้น้องชายได้จบ ปริญญา ให้ลูกสาวได้เติบโตขึ้น

(ผลตอบแทน, 2557: 41)

ชาติแสดงให้เห็นว่าตัวละครเจ็ค่อมมีความต้องการทุกอย่างในฐานะคนคนหนึ่ง เพียงแต่มีร่างกายที่อ่อนแอ สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่ความผิดของเจ็ค่อมที่เกิดมาพร้อมกับความผิดปกติเหล่านี้ แต่คนพิการเช่นเธอกลับกลายเป็นเหยื่อให้คนที่มร่างกายปกติทุกอย่างแต่มีจิตใจที่ไม่ปกติทำร้าย เอา เปรียบ กดขี่ข่มเหงร่างกาย รวมถึงจิตใจ การใช้ภาพคนพิการที่ถูกทำร้ายนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็น อย่างชัดเจนว่า กลุ่มผู้ร้ายคิดทำร้ายไม่เว้นแม้แต่คนที่มลักษณะภายนอกที่เห็นได้ชัดอยู่แล้วว่าอ่อนแอ

เป็นกลุ่มคนที่คนทั่วไปเห็นแล้วเกิดความเห็นใจ ในทางตรงกันข้าม ผู้กระทำกลับมองกลุ่มคนที่มีความผิดปกติทางร่างกายเช่นนี้เป็นเป้าหมายหลักเพราะเอาเปรียบได้ง่ายกว่าคนที่มีความสมบูรณ์ กระทำโดยขาดความเห็นใจต่อเพื่อนมนุษย์

นอกจากความพิการทางร่างกายแล้ว คนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา บกพร่องทางจิต เช่นคนบ้า เป็นคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกละเลย ไม่ได้ได้รับความใส่ใจ จนบางครั้งคนในสังคมลืมไปว่าคนบ้าก็เป็นคนที่มีชีวิตและจิตใจ เช่นตัวละคร สมทรง ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** ที่ชาติสร้างเป็นตัวละครที่มีความผิดปกติทางจิต มีลักษณะภายนอกขาดๆเกินๆ พูดไม่รู้เรื่อง ไม่รับรู้เรื่องราวภายนอก ไม่สนใจหรือแม้แต่รับรู้ประเพณีวัฒนธรรมใดๆ

พระสวดบังสุกุลรวมที่ศาลาเสร็จแล้ว กำลังเดินคล้อยลงศาลาไปบังสุกุลตามเจดีย์

มายสมทรงเดินมากลางแดดร้อนเปรี้ยงตรงมายังศาลาโรงทิม นางใส่เสื้อลายดอกแดงผ้าถุงสีส้ม เดินมาด้วยท่าทางหน้าตาไม่ทุกข์ร้อน เป็นใบหน้าที่ยากจะเดาความรู้สึกภายใน สีแดงส้มดอกดวงพยายามเข้ามากลมกลืนกับสีดำ-สีขาวของคนหมู่มาก ซึ่งไม่มีทางเป็นไปได้ในความกลมกลืนของสี พวกชาวบ้านจึงต่างเพ่งมองมายังนาง แต่ดูเหมือนมายสมทรงไม่ได้เกรงกลัวต่อสายตาคนเหล่านั้นเลย นางยังคงเดินเขย่งยิ้มๆเข้ามามองสายสายตาหาพักของนาง

“เห็นผ้าฉันทัย...เห็นผ้าฉันทัย” ปากยังถามอยู่เรื่อยเปื่อยแล้วแต่พอใจจะถามใคร แต่ไม่มีใครตอบ ไม่มีใครอยากพูดด้วย ต่างเดินหนีกันอลหม่าน
สีแดงดอกเคลื่อนไปทางไหน สีขาว-ดำก็แหวกออกเป็นทาง...

(คำพิพากษา, 2547: 71)

ทิดส่งเหลียวหากิ่งไม้ได้จึงจับฟาด มายสมทรงเจ็บเนื้อ สะบัดมือหลุด ริ่งหนีกระเจิง ออกมาสักกระยะหนึ่งนางหยุดยืนดูทิดส่งซึ่งไม่ได้วิ่งตามมา ทันใดมายสมทรงถลกผ้าถุงสีส้มขึ้นจนถึงเอว แอนเนินเนื้อไปทางคนกลุ่มนั้น ทิดส่งสะดุ้งจับโทสะเอาไว้ได้ เขาและพี่น้องเหมือนโดนลบหลู่กันถ้วนหน้า ไม่เพียงเท่านั้น แต่เป็นการลบหลู่ต้นตระกูล ลบหลู่สิ่งเคารพบูชาอีกด้วย ทิดส่งวิ่งไล่กวาดจนทันนาง ลงมือฟาดไม่ยั้งไม่นับตีจนไม้หักกระเด็นคามือ มายสมทรงวิ่งพลางล้มลุกคลุกคลานหนีเอาตัวรอดตกใจกลัว มีรอยแดงเป็นแนวติดไปทั้งตัว

(คำพิพากษา, 2547: 73)

จากตัวอย่าง ลักษณะท่าทางการแต่งกายด้วยเสื้อลายดอกแดงผ้าถุงสีส้มในงาน บั้งสุกุล ตลอดจนการกระทำของสมทรงที่ถลกผ้าถุงสีส้มขึ้นจนถึงเอวเป็นกริยาท่าทางที่คนโดยทั่วไป ไม่ทำกัน เป็นการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงความผิดปกติทางสติปัญญา เพราะสมทรงไม่รับรู้ประเพณี วัฒนธรรมอันเป็นโลกภายนอกตัวเธอ นอกจากจะบรรยายให้เห็นความผิดปกติของสมทรงแล้ว ยัง แสดงให้เห็นด้วยว่า คนทั่วไปรังเกียจ และไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับคนบ้าอย่างสมทรง อย่างไรก็ตาม แม้ว่า สมทรงจะมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ขาดๆเกินๆ ผิดประเพณีธรรมเนียมนิยมต่างๆของสังคมไปบ้าง แต่การกระทำของคนบ้าอย่างสมทรงไม่ได้ทำให้ใครเดือดร้อน ไม่ได้เอาเปรียบเป็นพิษภัยกับใคร แม้ว่าทิดสงจะรับรู้อยู่แล้วว่าสมทรงเป็นคนบ้าไม่น่าถือสาหาความ แต่สิ่งที่เขาทำกับสมทรงคือการ กระทำที่ขาดความปรานี ใช้ไม้ตีทำร้ายร่างกายสมทรงจนเลือดออกบาดเจ็บไปทั้งตัว

ตรงโคนต้นมะพร้าวนางสมทรงนั่งซึมอยู่ กำลังปวดเลือดที่ไหลย้อยตรงหัว เชา แล้วขีดเลือดสีแดงกับผ้าถุงสีส้ม ท่าทางหวาดกลัวราวกับสัตว์บาดเจ็บแอบซุ่ม เลี้ยวแผล ร่างกายนางมีแนวรอยสีแดงคล้ำคั่งเลือดอยู่ภายใน บางแนวเห็นเลือดซึม ซิบๆ บางแห่งเขียวปูดคล้ำดูชอกช้ำทั่วตัว อารมณ์โกรธซึ่งของฟักคลายลงเมื่อได้เห็น – ทำกันขนาดนี้เชียวหรือ. ฟักนี่ถามตัวเอง ขณะเดียวกันความคิดแปรเปลี่ยนกลับ กลายเกิดความสงสารขึ้นมา – คนที่อ่อนแอไม่เคยเป็นพิษเป็นภัยกับใคร ทิดสงก็น่าจะรู้นางไม่ค่อยเต็มบาท เพียงแค่หัวเราะเท่านั้นหรือ.

(คำพิพากษา, 2547: 74)

สมทรงถูกทำร้ายร่างกายจนบาดเจ็บไปทั้งตัวนับว่าการกระทำของทิดสงเป็นการ กระทำเกินกว่าเหตุ ผู้ทำไม่ได้สนใจความรู้สึกของผู้ที่ถูกกระทำเลย เช่นเดียวกับที่ตัวละครอื่นๆในเรื่อง ที่พยายามไถ่นางไปอยู่ที่อื่นโดยไม่มีใครคิดถามความสมัครใจของนางเลย คนส่วนใหญ่มองสมทรงที่ เป็นคนบ้าไม่ต่างจากตัวตลก บ้างกระทำกับนางราวกับนางเป็นสัตว์

ฟักตายแล้ว...เขาจึงไม่มีโอกาสช่วยเหลือนางที่กำลังดิ้นอยู่เราๆ ในขณะที่ถูกมัด จับยึดใส่รถหนุ่มเกลียว เป็นที่สนุกสนานของคนที่ยืนมองดูอยู่ที่ท่ารถ ม่ายสมทรงถูก มัดมือมัดตีน มัดปากเหมือนหมูนอนอยู่กับพื้นรถ มีหนุ่มๆที่รักสนุกอยากเที่ยว กรุงเทพฯได้ติดตามไปด้วย...เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้ว ม่ายสมทรงจึงจำเป็นต้องจาก ตำบลแห่งนี้ไป...

(คำพิพากษา, 2547: 326)

ภาพความเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับสมทรงนอกจากความเป็นเพศหญิงที่มีสภาพร่างกายอ่อนแอกว่าเพศชายแล้ว การเป็นคนที่มีสติไม่สมประกอบสร้างให้ภาพการถูกทำร้ายของตัวละครสมทรงยิ่งน่าเวทนามากขึ้นไปอีก แสดงให้เห็นถึงการกระทำของคนที่เรียกตัวเองว่าคนปกติข่มเหงคนบ้าอย่างบ้าคลั่ง ขณะที่คนบ้าอย่างสมทรงไร้หนทางต่อสู้ ไร้แม้แต่ทางรอดที่จะรอดพ้นจากกลุ่มคนที่ทำร้ายนาง ไม่มีแม้แต่มือใดที่จะหยิบยื่นมีน้ำใจช่วยเหลือ การสร้างภาพตัวละคร คนบ้า ให้เป็นผู้ถูกกระทำอย่างที่ไม่มีทางต่อสู้จุดประกายให้เกิดการมองคนทุกคนในฐานะคนๆหนึ่งในแง่มนุษยธรรม

นอกจากความอ่อนแอทางร่างกายและสติปัญญาแล้ว ลักษณะตัวละครที่ชาติ กอบจิตติใช้เพื่อถ่ายทอดให้เห็นความเป็นผู้ถูกกระทำ คือการสร้างให้ตัวละครมีอาชีพที่คนในสังคมส่วนใหญ่ดูหมิ่น ดูแคลน ดังเช่นตัวละคร สัปเหร่อไข่ ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** ถูกสังคมดูแคลนว่าอาชีพสัปเหร่อเป็นอาชีพที่สกปรก

หวนนึกถึงเมื่อครั้งยังบวชเณรอยู่ ไม่เคยคิดอยากวิสาสะกับสัปเหร่อไข่ด้วยซ้ำไป ทั้งๆที่แกก็ไม่เคยแสดงกิริยาที่น่ารังเกียจ หรือทำอะไรให้ต้องเจ็บช้ำน้ำใจ ตอนที่เขาบวชอยู่นั้น ไม่มีพระ เณร หรือเด็กวัดกินกับข้าวที่แกใส่บาตรมา ไม่ว่าจะเป็นต้มแกง หรือผัดอะไรก็ตาม แม้แต่ไข่ทอดก็ยังไม่เคยใครยอมกิน เด็กวัดจะเป็นคนจดจำมาบอกว่า วันนี้สัปเหร่อไข่ใส่กับข้าวอะไร จากนั้นเมื่อเวลาแบ่งกับข้าวไปตามวงพระฉันกับข้าวของแกก็จะไม่มีใครตักชิม ฟักเองก็ไม่เคยกิน จากอาชีพสัปเหร่อมันแสนสกปรก คลุกคลีกับคนตาย กลิ่นเน่าเหม็นของศพ คราบเหนียวเหนอะหนะของน้ำเหลือง เข้า-ออกโกดังเก็บศพที่เหม็น อับชื้น หนูหนอนซอนไซศพ สิ่งเหล่านี้น่ารังเกียจแต่แกกลับคลุกคลีอยู่กับมันได้ พลอยให้เด็กคลื่นเหียน สิ่งเหล่านี้คงบร่ำให้แกกลายเป็นคนสกปรก และกับข้าวที่แกใส่บาตรคงต้องติดเชื้อแห่งความสกปรกนั้นมาอย่างไม่ต้องสงสัย อีกทั้งเสื้อผ้าที่แกสวมใส่อยู่นั้นก็เป็นของคนตายเกือบทั้งสิ้น นี้กระมังจึงทำให้ฟักมองเห็นสัปเหร่อเป็นคนด้อยต่ำ ไม่เพียงแต่ฟักเท่านั้น คนทั่วไปก็ไม่ไม่มีใครชอบวิสาสะกับแก นอกจากถึงคราวจำเป็น (งานศพ) ที่ต้องใช้คนอย่างแกทำ

....

(คำพิพากษา, 2547: 116-117)

ด้วยอาชีพสัปเหร่อเป็นอาชีพที่คลุกคลีกับศพที่สกปรกเน่าเหม็น ทำให้คนส่วนใหญ่เลือกตัดสินและให้คุณค่าตัวละคร สัปเหร่อไข่ จากภาพลักษณ์ภายนอกเท่านั้น เป็นผลให้ สัปเหร่อไข่เสมือนถูกผลักออกจากสังคมด้วยความรังเกียจ ไม่มีใครอยากคบค้าสมาคมด้วยนอกจากมีธุระเมื่อมีงานศพเท่านั้น ชาติ กอบจิตติใช้ลักษณะความเป็นคู่ตรงข้ามกันของตัวละครช่วยเผยให้เห็นถึงความตี

อันเป็นคุณค่าทางจิตใจให้ผู้อ่านได้รับรู้ลักษณะนิสัยที่แท้จริงของสัปเหร่อไซ่ ผ่านการโต้ตอบสนทนา ระหว่างสัปเหร่อไซ่และฟัก รวมถึงลักษณะท่าทาง ปฏิกริยาของตัวละครสัปเหร่อที่มีต่อหมาของเขา

“ชาว...จู้...จู้ๆ” เสียงสัปเหร่อไซ่เรียกชื่อหมาแล้วจู้ปากปราม ไอ้ชาว
กระดิกหางกวัดแกว่งวิ่งวนอยู่รอบๆสัปเหร่อ สลับกับหันไปเห่าที่ก้อยู่ไม่ขาด

“มา เข้ามาก่อน” แยกยิ้มทักทายฟักแล้วก้มลงไปพูดกับหมา

“เฮ้ย เงียบ จู้ๆ ไป ไปนอนที่เอ็ง” แยกพูดพร้อมชี้มือไปทางตุ่ม แล้วไม่
ส่งเสียงเห่าให้หนวุกหูอีกเลย มันยังคงนอนทอดสายตามองมาที่ฟัก ซึ่งกำลังเดิน
ตามหลังสัปเหร่อไซ่ไปที่แคร่ข้างเรือนใต้เพิงที่ต่อยื่นออกมาจากตัวบ้าน ไอ้ชาว
นอนจ้องฟักอยู่ไม่วางตา ฟักเหลือบมองมันอยู่บ่อยๆ เขานึกเปรียบเทียบกับหมา
สี่เท้าที่บ้านกำนัน หมาพวกนั้นพอถูกกำนันตวาดก็พากันวิ่งห่างจุกตุตเงียบ
หายไปเลย

(คำพิพากษา, 2547: 117)

จากตัวอย่าง ปฏิกริยาการยิ้มทักทายของสัปเหร่อไซ่ที่มีต่อฟักซึ่งเป็นแขกมาเยือน บ้าน ตลอดจนวิธีการปรามหมาไม่ให้ส่งเสียงเห่าหอน แสดงถึงจิตใจที่อ่อนโยนของตัวละครสัปเหร่อ ต่างกันกับกำนัน ที่ลักษณะภายนอกเป็นผู้ดี มีฐานะ มีการศึกษา แต่ท่าทีการต้อนรับแขกซึ่งไม่มี ตำแหน่งฐานะทางสังคมเช่นฟักกระทำอย่างเสียไม่ได้ เสียงตวาดหมาที่กำลังเห่าไร้ความเมตตาเอ็นดู

“แกมาทำไม”

“มาหาท่านกำนัน” ฟักว่ากับเด็ก แต่ตายังคอยระแวงหมาที่ยืนเห่าอยู่
รอบๆ

“เฮ้ย ไป!” เสียงหนึ่งตวาดดังลั่น ลั่นเสียงกำนัน หมาที่เห่าก็วิ่งห่างจุก
ตุตหายกลับเข้าได้ถุนบ้าน

ฟักยกมือขึ้นไหว้กำนันซึ่งกำลังเดินตรงมา กำนันยกมือซ้ายขึ้นรับไหว้
ดูคล้ายกับยกมือขึ้นปิดแมลงวันที่เกาะอยู่ที่คาง

(คำพิพากษา, 2547: 114)

ลักษณะกริยาท่าทางที่มีต่อคน ต่อสัตว์ที่แตกต่างกันของตัวละครสัปเหร่อไซ่และ
กำนันนี้แสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยใจคอที่แท้จริงของตัวละครได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม คนส่วนใหญ่ยังคงเลือกให้คุณค่ากับวัตถุเงินทอง ตำแหน่งหน้าที่การงานมากกว่าให้คุณค่าทางจิตใจ แม้
สัปเหร่อไซ่จะมีจิตใจที่อ่อนโยน มีเมตตา มีธรรมาศัยดี แต่คนส่วนใหญ่ยังคงดูถูกดูแคลน

“เอ็งลองคิดเอา เอ็งก็เห็นไข่ม้อย เวลาที่วัดมีงานตอนเลี้ยงคน มีใครบ้าง ที่นั่งกินข้าวสำหรับเดียวกับข้า ข้ากินคนเดียว ไม่มีใครกินร่วมวงกับข้าหรอก เขากลัวความสกปรกของศพ กลัวน้ำเหลืองน้ำหนองจะไปติดเขา เอ็งลองนึกถึงใจข้าบ้างสิ คนอื่นเขานั่งกินคุยกันสนุกสนาน แต่ข้าต้องนั่งกินคนเดียวเงียบๆ เด็กเล็กๆเห็นข้าก็วิ่งหนี เพราะข้าเป็นสัปเหร่อ มันกลัว พ่อแม่มันสอนว่า สัปเหร่ออยู่กับผี พอข้าจะอุ้ม มันก็ร้องให้จ้า...”

(คำพิพากษา, 2547: 153)

แม้การกระทำจากคนในสังคม หรือแม้แต่ในความคิดที่ฟักเคียดแค้นถึงสัปเหร่อไข่ม้อย ไม่ได้ทำร้ายร่างกายให้สัปเหร่อไข่ม้อยได้รับบาดเจ็บเช่นที่สมทรงถูกกระทำ แต่การถูกทำให้เป็นที่รังเกียจของคนในสังคม ถูกผลักออกจากสังคมเสมือนไม่มีตัวตน ไม่ได้รับเกียรติ ศักดิ์ศรีเช่นคนทำงานอาชีพอื่นๆ แม้ไม่เดือดร้อนกาย แต่การเป็นผู้ถูกปฏิเสธย่อมได้รับความทุกข์ร้อน อึดอัดคับข้องใจ เป็นการกระทำที่ลดทอนความเป็นมนุษย์ของสัปเหร่อไข่ม้อยรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ ทั้งที่ในความเป็นจริงสัปเหร่อไข่ม้อยแต่จะเอาเปรียบสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ใดเลย

สังเกตได้ว่า ชาตีกอบจิตติใช้ลักษณะความเป็นคู่ตรงข้ามสร้างตัวละครในวรรณกรรมช่วงแรกของเขา ชาตียุติธรรมไม่สมบูรณ์ ไม่น่าดู เป็นที่น่ารังเกียจของคนในสังคมสร้างเป็นลักษณะภายนอกให้กับตัวละครผู้ถูกกระทำ แต่ท่าทางและลักษณะเหล่านี้แท้จริงไม่เคยทำร้ายเป็นพิษภัยกับใคร กลับกัน ลักษณะภายในกลับช่วยเหลือ เป็นที่พึ่งพาของผู้อื่น แต่คนเหล่านี้กลับถูกผู้อื่นที่มีลักษณะภายนอกปกติไปจนถึงดูดีมีหน้ามีตาในสังคมเอาเปรียบ ดูถูกดูแคลน กดขี่ ข่มเหงน้ำใจกัน ในทางตรงกันข้าม ตัวละครที่มีลักษณะภายนอกสมบูรณ์กลับมีจิตใจโหดร้ายไร้ความปราณี ยิ่งการสร้างภาพความผิดปกติทางร่างกายอันเป็นลักษณะภายนอกที่คนพบเห็นของผู้ถูกกระทำมีความบกพร่องมากเท่าใด จิตใจที่มีความโหดเหี้ยม ใจร้าย เห็นแก่ตัว ของผู้กระทำก็ชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น

กล่าวสรุปได้ว่า กลวิธีการสร้างตัวละครที่ชาตีกอบจิตติใช้สร้างตัวละครผู้ถูกกระทำที่นอกเหนือไปจากภาพคนยากจน คนใช้แรงงาน คือ การสร้างจุดอ่อนให้กับตัวละครผู้ถูกกระทำให้มีลักษณะที่ไม่มีทางสู้ เช่น การใช้ลักษณะความไม่สมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายของเด็ก ผู้หญิง คนแก่ การใช้ความบกพร่องของร่างกาย สติปัญญา จิตใจ รวมไปถึงการมีลักษณะไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เป็นต้น เพื่อให้ตัวละครผู้กระทำใช้จุดอ่อนเหล่านี้เป็นข้อได้เปรียบในการเอาเปรียบ กดขี่ ข่มเหงได้

3.2.2. กลวิธีการสร้างฉาก

ฉาก เป็นองค์ประกอบสำคัญมากองค์ประกอบหนึ่งในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในฐานะที่มีส่วนผลักดันให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างตัวละคร เพราะฉากในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติที่กล่าวไว้มีอิทธิพลโดยตรงต่อทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม หรือแม้แต่ความเชื่อของตัวละครในเรื่อง ด้วยการใช้ฉากซึ่งมีลักษณะเป็นคู่ตรงข้ามกัน คือ ฉากชนบท ซึ่งเป็นตัวแทนของค่านิยม วัฒนธรรม ลักษณะสังคมแบบเก่า กับฉากเมือง ซึ่งเป็นตัวแทนของค่านิยม วัฒนธรรม ลักษณะสังคมแบบใหม่ ความต่างระหว่างสังคมแบบเก่าและแบบใหม่นี้เองที่กลายเป็นความขัดแย้งกัน อันนำไปสู่สภาพความล่มสลายของสังคมชนบท ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกันกับวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ

ภาพรวมของวรรณกรรมในช่วงนี้ ฉากมีบทบาทในการแสดงความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นการต่อสู้ระหว่างความคิดเก่ากับความคิดใหม่ ฉากที่ปรากฏในงานวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติช่วงนี้มี 2 ลักษณะ คือ ฉากชนบท และฉากเมือง

3.2.2.1. ฉากชนบท

ชนบทที่ถูกกล่าวถึงในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติช่วงแรกนี้ มีลักษณะที่ยังคงความเป็นธรรมชาติ มีค่านิยม วัฒนธรรม การดำรงชีวิตของคนในสังคมชนบทสะท้อนสภาพความอุดมสมบูรณ์ของชนบท ฉากที่ปรากฏส่วนมากจึงยังคงเป็นฉากที่มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ การเดินทางใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางหลัก เป็นต้น ดังที่จะเห็นได้จากฉากในเรื่องต่างๆ ตัวอย่างจากเรื่องสั้น **ผู้แพ้** ที่บรรยายให้เห็นฉากแม่น้ำที่ชาวบ้านใช้ในการเดินทางเป็นหลัก

น้ำในคลองไหลขึ้นเอื่อยๆพัดพาอสุวะไหลไปตามน้ำ เรืออีแปะลำหนึ่งพายทวนน้ำขึ้นไปทางวัด ในเรือลำนั้นมีเด็กนักเรียนหญิงชายสองคนช่วยกันพายมุ่งไปสู่โรงเรียน เรือหางยาววิ่งรับคนไปสถานีรถไฟเบาเครื่องให้ เพราะแรงคลื่นอาจจะทำให้เด็กทั้งสองคนนั้นเสียหลักในการบังคับเรือซึ่งอาจเกิดอันตราย นางคิดว่านางจะพายเรือไปส่งลูกเองเมื่อลูกเข้าโรงเรียน

(ผู้แพ้, 2552: 38)

ไม่เพียงแต่จะใช้แม่น้ำในการเดินทางเท่านั้น ชาติทำให้เห็นว่า ชาวบ้านในชนบทยังคงพึ่งพาแหล่งน้ำตามธรรมชาติในการดำรงชีวิตเป็นหลักอีกด้วย ดังตอนหนึ่งที่บรรยายถึงตัวละคร โด่ง ใช้ น้ำในคลอง เพื่ออาบน้ำชำระล้างร่างกายให้สะอาด

เจ้าตัวเบียดค้อยๆ ย่องออกจากครัว พอพ้นได้ก็วิ่งอ้าวไปยังท่าหน้า กางเกงหลุดจากขาแล้วโจนผลุงลงคลอง คราบน้ำตาบนใบหน้าละลายหายไปกับน้ำในลำคลอง คำพูดคำว่ายอยู่เป็นนานจึงนึกขึ้นได้ว่าแม่คอยกินข้าวอยู่ นึกถึงไม้ขีดหม้อให้เสียวาบไปทั่วกัน ขึ้นจากน้ำรีบสวมกางเกงตัวเดิมอย่างลวกๆ เมื่อน้ำที่เกาะอยู่ตามแขนและลำตัวสะท้อนตรงกับแสงอาทิตย์ยามเย็นเป็นประกายสีทอง

(ผู้แพ้, 2557: 13-14)

จากตัวอย่างฉากชนบทแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนชนบทที่มีความใกล้ชิดและพึ่งพาธรรมชาติ เป็นวิถีที่เรียบง่าย ต่อเมื่อความเจริญในสังคมเมืองเข้ามาถึง ชนบทจึงค่อยๆ เปลี่ยนไปจากสังคมที่เรียบง่ายกลายเป็นสังคมที่มีความซับซ้อนหลากหลาย

ชาติใช้ ถนน เป็นภาพแรกที่เสมือนมือจากสังคมเมืองที่เป็นจุดเริ่มต้นในการหยิบยื่นสิ่งต่างๆ มาสู่สังคมชนบท เช่น ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** ที่กล่าวถึงการคมนาคมดีขึ้น สะดวกสบายขึ้น มีถนนจากเมืองเชื่อมต่อมาถึงหมู่บ้านในชนบท จนกระทั่งเกิดมีรถโดยสารประจำทางวิ่งเข้าออกหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านที่ติดต่อกับชาย หรือเดินทางเข้าเมืองได้อย่างสะดวกสบายมากขึ้น

...มีข่าวว่าจะมีถนนตัดผ่านหลังวัด เป็นถนนที่ตัดมาจากกรุงเทพฯ ผ่านไปยังอีกจังหวัดหนึ่ง คนในตำบลเริ่มกระตือรือร้นกับความเจริญที่จะมาถึง

(คำพิพากษา, 2558: 18)

...ถนนหลังวัดสร้างเสร็จแล้ว รถ ขบส. มีวิ่งผ่านเข้าจังหวัดกรุงเทพฯ ความเจริญทยอยเข้ามา ชาวลือว่าไฟฟ้าจะมาถึงหมู่บ้านนี้ในอีกไม่นาน กุฏิพระที่วัดเริ่มรื้อถอนบางหลังและกำลังขึ้นโครงปลูกเป็นทรงไทย ผ้าป่าจากกรุงเทพฯ เริ่มเข้าวัด เพราะถนนหนทางสะดวกสบาย

(คำพิพากษา, 2558: 19-20)

ถนนนำพาความเจริญมาสู่หมู่บ้าน ชนบทจึงเกิดความเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่างๆ ทั้งทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วิถีชีวิต ตลอดจนความคิดความเชื่อ ฉากจึงเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การสร้างฉากที่แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชนบทจึงเน้นย้ำให้เห็นถึงภาพของสิ่งแปลกใหม่ที่ต่างไปจากวิถีชีวิตของคนในสังคมชนบท ตัวอย่างเช่น ในเรื่องสั้น **หมาติดแก๊ง** ที่บรรยายถึงสภาพเกาะที่เคยมีต้นมะพร้าวขึ้นเรียงราย แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ แต่เมื่อทุนนิยมเข้ามา สภาพเกาะก็เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลง

“... ตาหวังมีกระตือรือร้นๆ อยู่ริมหาดบนเกาะแห่งหนึ่งทางภาคใต้ ที่ร้าง

ลือกันว่า มีมะพร้าวตกที่สุดในประเทศไทย

กระต๊อบของแกเป็นที่เสือกหัวนอนในตอนกลางคืน มันตั้งอยู่โดดเดี่ยวสุด
ปลายหาด ลูกๆของแกมีบ้านอาศัยอยู่ลึกเข้าไปในเกาะ...”

(หมาติดแก๊ง: 2552: 64)

...สุดปลายหาดอีกด้านหนึ่งเป็นโรงเตี๊ยมหลังคามุงจาก ภายในโรงเตี๊ยมมี
โต๊ะเล็กๆ ที่ตอกขึ้นหยาบๆสี่ห้าตัว ม้านั่งทำจากต้นมะพร้าวตัดแล้ววางไว้รอบๆ ที่
โรงเตี๊ยมแห่งนี้เป็นที่ประกอบอาหาร และขายของใช้เล็กๆ น้อยๆ ให้กับพวกฝรั่งที่มา
พักในกระต๊อบ ส่วนใหญ่เป็นอาหารทะเลจำพวก ปลา ปู กุ้ง หรือมีพวกผลไม้
มะพร้าว แตงโม มะละกอ ฯลฯ มันเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นริมหาดแห่งนี้...”

(หมาติดแก๊ง: 2552: 68)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ชนบทกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากการ
ใช้ชีวิตที่พึ่งพาธรรมชาติเพื่อการมีชีวิต กลายเป็นชีวิตที่ตักตวง หาผลประโยชน์จากธรรมชาติ ด้วยการ
ปรับเปลี่ยนสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติเป็นสถานที่ท่องเที่ยว มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายตามระบบเศรษฐกิจ
แบบทุนนิยม

นอกจากภาพความเปลี่ยนแปลงของสถานที่ วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งบันเทิงต่างๆ
เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ช่วยเสริมให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงของชนบทด้วย เช่นที่กล่าวถึงอุปกรณ์
เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา**

ในที่สุดก็กลายเป็นความจริงขึ้นมา เมื่อไฟฟ้าเข้ามาสว่างไสวอยู่ในตำบล
พักไม่ได้ต้ออกดีใจกับไฟฟ้าที่มาถึง ไม่คิดอิจฉาริษยาความใฝ่ฝันของใคร เขา
ยังคง่วนอยู่กับขวดเหล้าเกือบตลอดเวลาที่ลืมตา....และไม่เคยตื่นตื่นเข้าขอร่วมดู
เมื่อเห็นคนหัวพัตลม หม้อหุงข้าว หรือของอื่นลงจากรถสองแถวของไอ้เกลียวซึ่งวิ่ง
กลับมาจากจังหวัด ของส่วนใหญ่ทุกชิ้นจะได้รับการแกะแกะออกมาชมกันที่ร้านป่า
เชื้อ มุงกันแน่น ตื่นเต้นขอดู ใครซื้อของอะไรมาก็รู้กันทั่ว หรือบางครั้งรถจากร้านค้า
เครื่องไฟฟ้าในจังหวัดมาส่งตู้เย็น ส่องโทรทัศน์ ติดตั้งเสาอากาศให้ ก็มีคนให้ความ
สนใจยืนดูกันแน่น เดินตามราวกับขบวนแห่ เมื่อของเหล่านั้นถูกขนไปบ้านใคร ถ้า
เป็นโทรทัศน์ก็จะรอดูอยู่นานได้เห็นภาพ แล้วก็ว่ากันไป - ชดสู้บ้านครูใหญ่ไม่ได้ - แต่
ตู้ (โทรทัศน์) สวยกว่าของกำนัน แล้วแต่ใครจะมีความคิดเห็นเช่นไร

พักไม่เคยร่วมตื่นตื่นด้วย ไม่เคยเดินตามขบวนแห่ที่วานี้ แต่รู้สึกพึงใจอยู่
ลึกๆ ที่ไม่มีใครมาสนใจเขาเหมือนเมื่อก่อน...

เขายังคงใช้ตะเกียงกระป๋องส่องแสงแดงๆอยู่ภายในกระต๊อบ ยังคงพอใจ
กับหม้อหุงข้าวบุบปั๊ม ยังคงพอใจกับเตาอั้งโล่โรตมๆ และยังเย็นสบายกับสายลมที่

โขยมา ยังคงดับกระหายด้วยน้ำฝนในตุ่มข้างกระต๊อบ และยังพอใจที่จะอยู่อย่างนี้ต่อไป

(คำพิพากษา, 2558: 238-239)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นภาพบรรยากาศที่อยู่รอบๆ ตัวละครเปลี่ยนแปลงไป มีเครื่องใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าที่อำนวยความสะดวก ให้ความบันเทิงถึงบ้าน ชาวดีเลือกใช้ภาพที่เป็นคู่ตรงข้ามในการบรรยายขยายให้เห็นความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตที่พึงพาธรรมชาติ กับวิถีชีวิตอย่างคนสมัยใหม่ได้ชัดเจนขึ้น

ในเรื่องสั้นเรื่อง **เศียรขาด** บรรยายถึงเหตุการณ์ภายหลังที่ถนนตัดผ่านหมู่บ้านที่แสดงให้เห็นว่าไม่เพียงแต่ความเจริญทันสมัยของเทคโนโลยีต่างๆ เท่านั้นที่เมืองหีบยื่นให้ แต่ความเป็นเมืองได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางจิตใจด้วย

“เมื่อครูหลวงลุงว่า ตั้งแต่ถนนตัดผ่านมานี้ ขโมยมันชุมขึ้น วัดเราเคยโดนรีเปล่า?”

“เมื่อตอนบ้ายที่ท่านบวช ไม่เห็นพระยืนข้างพระประธานหรือว่าไม่มีเศียร?”

“ผมไม่ทันสังเกตครับ ตอนนั้นตื่นเต้นจริงๆ มองไม่เห็นอะไร”

“นั่นแหละ โดนตัดไปก่อนหน้าท่านบวชสักสองเดือนเห็นจะได้”

(เศียรขาด, 2557: 117-118)

เศียรพระพุทธรูปที่ถูกตัดไปขาย เสมือนความรัก ความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาของคนชนบทถูกทำลายด้วยฝีมือของโจร เพียงเพราะการให้คุณค่าความสำคัญกับวัตถุนิยมมากกว่าคุณค่าความดีงามของจิตใจ

กล่าวโดยสรุป ฉากชนบทที่ปรากฏในงานเขียนของชาติ กอบจิตติในช่วงที่หนึ่งนั้น ถูกใช้ในแง่ของการแสดงให้เห็นวิถีของคนชนบทตามจินตภาพของชาติ กอบจิตติเป็นสังคมที่อยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก เช่น ใช้แม่น้ำลำคลองในการเดินทางโดยมีเรือเป็นพาหนะ ใช้น้ำตามแหล่งน้ำตามธรรมชาติในการบริโภค เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบให้เห็นภาพเมื่อความเป็นเมืองเข้ามามีบทบาทต่อคนในสังคมชนบท การใช้ภาพคู่ตรงข้ามกันก่อนและหลังการเข้ามาของเมืองทำให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชนบทได้ชัดเจนขึ้น

3.2.2.2. ฉากเมือง

ลักษณะของเมืองที่ปรากฏในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติช่วงนี้จำกัดพื้นที่ที่เป็นลักษณะของชุมชนแออัด เป็นพื้นที่ที่คนชนชั้นกรรมาชีพ คนจน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนชนบทที่ย้ายเข้ามาทำงานและใช้ชีวิตในสังคมเมืองอาศัยอยู่ การสร้างฉากที่เป็นชุมชนแออัดเพื่อให้เกิดความสมจริงจึงบรรยายให้เห็นสภาพความเป็นแหล่งเสื่อมโทรม ความเป็นอยู่อย่างแออัด ขาดคุณลักษณะอันเป็นสุขอนามัยที่ดี ดังตัวอย่างในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก**

ห้องเช่าแคบๆที่รวมอัดกันอยู่ เป็นทั้งห้องครัว ห้องนั่งเล่น ห้องนอน บัดนี้ ได้เพิ่มชายชราเป็นสมาชิกขึ้นอีกคน ไม่นานนักหอรอก ไม่เกินสามเดือนก็จะเพิ่มสมาชิกน้อยๆที่จะลืมหัดเข้ามาเพื่อร่วมใช้เนื้อที่ในห้องนี้ด้วยอีกคน แล้วห้องนี้ก็จะกลายเป็นสภาพไปคล้ายกับเล้าหมูอย่างไม่ตั้งใจ

(จนตรอก, 2554: 34)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัวของบุญมาที่แม้จำนวนสมาชิกจะเพิ่มขึ้น แต่ขนาดของห้องไม่ได้ขยายขยายตามไปด้วย ทุกคนในห้องเช่าต้องอาศัยอยู่อย่างแออัดด้วยสภาพห้องที่คับแคบ เช่นเดียวกันกับเรื่องสั้นเรื่อง **พรุ้งนี้** ที่บรรยายภาพชุมชนแออัดไว้ว่า

“ขอยลู่รังขรุขระซึ่งอัดเยียดด้วยบ้านโกโรโกโสทั้งสองข้าง ยังคงอยู่ในความมืด จะมีเพียงแสงสว่างจากเสาไฟฟ้าข้างกองขยะเท่านั้นที่ส่องเรืองๆ หม่าโซสามสี่ตัววิ่งหยอกล้อกันอยู่บริเวณนั้น บางตัวตะกุยหาของกินบนกองขยะ ถัดจากเสาไฟไปอีกเจ็ดหลังเป็นบ้านไม้สองชั้นซึ่งเห็นเป็นเงาดำ และคงสังเกตเห็นได้ง่ายเพราะตัวบ้านไยเอนมาข้างหน้าด้วยความชราของมัน”

(พรุ้งนี้, 2554: 17)

สภาพชุมชนแออัดตามตัวอย่าง แสดงให้เห็นสภาพความเสื่อมโทรมของแหล่งชุมชนที่มีความสกปรก เก่าโทรม สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ที่ขาดสุขลักษณะที่ดีของคนชนชั้นกรรมาชีพ

การใช้ภาพที่เป็นคู่ตรงข้ามกันระหว่างชนบทกับเมืองทำให้เกิดการเปรียบเทียบที่แสดงให้เห็นว่าภาพของชนบทเป็นสังคมที่มีธรรมชาติสดชื่นสวยงาม ขณะที่เมืองแม้จะมีความทันสมัยแต่ก็มีความสกปรก แออัดและเสื่อมโทรมด้วย ความแตกต่างนี้จึงช่วยเสริมประเด็นความล่มสลายในสังคมชนบทให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น รวมถึงการเผยให้เห็นว่า แม้เมืองจะมีความเจริญทางวัตถุมาก แต่

ไม่ได้หมายความว่าไม่มีความเชื่อมโยงปรากฏให้เห็น กลับกันเมืองจึงเป็นภาพที่รวมทุกอย่างไว้ด้วยกันทั้งความเจริญทันสมัยและความเป็นแหล่งเสื่อมโทรม

3.2.3. กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง

ดร.ยูวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา (2522: 111) อธิบายเกี่ยวกับ โครงเรื่อง (Plot) กล่าวโดยสรุปได้ว่า โครงเรื่อง (Plot) คือ การลำดับเรื่องของเหตุการณ์ที่ผู้แต่งผูกขึ้นมา แต่ละเหตุการณ์จะต้องมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล นั่นคือเหตุการณ์หนึ่งจะต้องส่งผลกระทบต่อให้เกิดอีกเหตุการณ์หนึ่งตามมาและต่อเนื่องกันไปเป็นลูกโซ่จนกว่าเรื่องนั้นจะจบลง ตามที่ อี.เอ็ม.ฟอร์สเตอร์ (E.M.Forster) นักเขียนชาวอังกฤษสมัยศตวรรษที่ 19 อธิบายความเหมือนและความต่างของคำว่า เรื่องเล่า (story) และ โครงเรื่อง (plot) ไว้ว่า ทั้งเรื่องเล่าและโครงเรื่องคือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ แต่ต่างกันตรงที่เรื่องเล่าเป็นการเล่าเนื้อเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง ในขณะที่โครงเรื่องเน้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเหตุการณ์ และคำว่าเหตุการณ์ที่ใช้กินความถึงทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการกระทำคำพูด การตัดสินใจ หรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อของตัวละครที่ส่งผลให้เหตุการณ์ในเรื่องเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือพลิกผัน โดยปรกติแล้วโครงเรื่องจะต้องมีความขัดแย้ง (conflict) ซึ่งก็คือปัญหาหรือความขัดแย้งที่จะทำให้เรื่องราวดำเนินต่อไป ความขัดแย้งนี้ต้องเกิดกับตัวเอกของเรื่อง หรือที่เรียกว่า protagonist กับคู่กรณีหรือที่เรียกว่า antagonist

ความขัดแย้งต่างๆในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ระหว่างพ.ศ.2522-พ.ศ.2524 ที่นำไปสู่ปัญหาและข้อคิดต่างๆของเรื่องแบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม และความขัดแย้งของมนุษย์กับตัวเอง

3.2.3.1. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวเอกของเรื่องกับตัวละครอื่นๆที่อยู่กันคนละฝ่าย ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเป็นความขัดแย้งทางพฤติกรรม ความไม่ลงรอยกันทางความคิด หรืออาจจะมี ความปรารถนาที่แตกต่างกัน (ยูวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา, 2522: 112) ตัวอย่างเช่นในเรื่องสั้นเรื่อง *ทางชนะ* เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครบัวกับพุฒิ

“ครูครับ เมื่อวานหัวหน้าต่อยวิเชียรครับ” บัวตัดสินใจ ครูหยุดเดิน มองไป

ที่บัวแล้วหันกลับเดินไปที่โต๊ะ

“เรื่องอะไรกัน?”

“หัวหน้าเขาจะเอาสมุทเลของวิเชียรมาลอก วิเชียรเขาไม่ยอม หัวหน้าเลย
ต๋อยเอาครีบ” บัวพูดจบจึงนั่งลง

(ทางชนะ, 2552: 56)

“ไอ้บัวมึงอยากลองกับกูใช่ไหม?” พุฒิเดินไปตะคอกถาม

“ข้าไม่อยากยุ่งกับหัวหน้า” บัวพูดเสียงสั้น

“มึงทำให้กูโดนตี” เด็กผู้ชายหลายคนลุกเดินมาดูใกล้ๆ

“เราเป็นเพื่อนกันดีกว่าหัวหน้า” วิเชียรพูดขึ้น

“มึงไม่ต้องมายุ่ง เรื่องของกูกับมัน” คนอื่นๆที่พยายามเข้าห้ามก็ต้องห่าง
ออกไป

“หัวหน้าทำไมถูกข้าก็ต้องฟ้องครู...” บัวยังพูดไม่ทันจบพุฒิก็จัดหมัดโครม
เข้าให้ที่เป้าตาซ้ายของบัว เขาเซถลาลงกับพื้น บัวรู้ทันทีว่าต้องเริ่มป้องกันตัวเองแล้ว
ก่อนที่พุฒิจะตามไปซ้ำ วิเชียรซึ่งยืนอยู่ข้างๆก็ปล่อยหมัดขวาเข้าที่แก้มพุฒิ

(ทางชนะ, 2552: 59)

ความขัดแย้งระหว่างบัวกับพุฒิที่เกิดขึ้น เกิดจากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน บัวไม่เห็น
ด้วยกับการกระทำของพุฒิที่ใช้อำนาจการเป็นหัวหน้าห้องบังคับข่มขู่เพื่อนในห้องเพื่อแย่งสมุท
การบ้านมาลอก บัวฟ้องครูทำให้พุฒิถูกครูตี พุฒิโกรธบัวจึงตามมาหาเรื่องและทำร้ายบัว

ในเรื่องสั้น **พรุ้งนี้** แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เกิดจากการมีความ
ความคิดเห็นไม่ตรงกัน ผ่านการสนทนาโต้ตอบระหว่างหญิงหม้ายกับน้องชาย

“พรุ้งนี้ พรุ้งนี้ ฉันได้ยินพี่พูดมากี่หนแล้ว พรุ้งนี้ พรุ้งนี้แล้วเป็นไง เคยถูกกัน
บ้างไหม เคยรวยกันบ้างไหม มันก็เหมือนกับแล้วๆมานั่นละ ฉันไม่เข้าใจเลยทำไมถึง
ทนเล่นกันอยู่ได้ ทำไมถึงทนให้เขากินได้ เออเอาเงินที่ซื้อหอยซื้อลอตเตอรี่มาซื้อของ
กินยังดีกว่า ยังได้เข้าห้องเราบ้าง หรือเอาไว้ซื้อกางเกงให้ไอ้ใหญ่มันใส่ไปโรงเรียน ยัง
เข้าท่ากว่า เงินเราหามาแทบตายแล้วไปให้ใครไม่รู้ ไม่เข้าท่า”

“พอที่มึง พอที่ มึงนะเป็นน้องกูไม่ใช่พ่อกู กูรู้แล้ว ใครเป็นตัวขัดลาภกันแน่
ก็เพราะมึงคอยพูดเสียอย่างนี้สิถึงไม่เคยถูก คอยดูถ้าพรุ้งนี้กูรวยขึ้นมา กูจะเปิดตู้
ซ่อมรถให้มึงสักคู่ จะได้ไม่ต้องคอยมาค่อนแคะกู”

(พรุ้งนี้, 2552: 28-29)

จากตัวอย่าง น้องชายของหญิงหม้ายไม่เห็นด้วยกับนางเรื่องการเสียโชคด้วยการซื้อ หวยซื้อล็อตเตอรี่ ในขณะที่ตัวหญิงหม้ายเองกลับคิดว่าการเสียโชคนี้เป็นหนทางที่จะทำให้พ้นไปจาก ความยากจนได้

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์มีลักษณะที่เป็นความขัดแย้งส่วนตัวของตัวละครเอกกับตัวละครอื่นในเรื่อง และสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการ เอารัดเอาเปรียบ ต้องการกดขี่ รวมถึงการมีความคิดเห็นไม่ตรงกันของตัวละคร

3.2.3.2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมหรือสภาพแวดล้อม

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมหรือสภาพแวดล้อม เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกของเรื่องกับสิ่งแวดล้อมหรืออำนาจต่างๆภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางธรรมชาติ จากดินฟ้าอากาศ สภาพสังคม หรือแม้แต่โชคชะตาที่กำหนดวิถีชีวิตของตัวเองของเรื่องเองก็ตาม (ยูวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา, 2552: 112) หมายรวมถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์ กับกลุ่มบุคคล หรือค่านิยมในสังคมที่คนหมู่มากเป็นผู้กำหนด โดยมีตัวละครตัวหนึ่งที่มีแนวคิด และแนวทางการปฏิบัติตนไม่สอดคล้องกับสังคมดังกล่าวจนทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น

ความขัดแย้งลักษณะนี้ในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติช่วงที่ 1 นี้ ส่วนใหญ่เกิดจากความขัดแย้งที่เกิดจากสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปเป็นลักษณะของสังคมเมือง แสดงให้เห็นการต่อสู้ระหว่างสังคมที่ให้คุณค่าความดีที่เกิดจากการทำความดี ให้คุณค่าทางจิตใจ มีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ กับสังคมที่ให้คุณค่ากับวัตถุ ชื่อเสียง เงินทอง ให้ความสำคัญกับความทันสมัย เทคโนโลยีต่างๆ เชื่อมั่นในความรู้ตามแนวทางวิทยาศาสตร์ คนที่ใช้ชีวิตในสังคมที่กำลังเปลี่ยนนี้ย่อมต้องปรับตัวให้ดำรงชีวิตอยู่รอดได้ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้จึงเกิดขึ้นจากคนในสังคมพยายามยึดอยู่ต่อสู่ตามความเชื่อ ค่านิยมตามที่แต่ละคนเชื่อและยึดถือ กลายเป็นการต่อสู้ระหว่างความคิดเก่ากับความคิดสมัยใหม่ ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากเรื่องสั้นเรื่อง **ศาลเจ้าแม่**

“มันน่าแปลกที่ตายสองศพซ้อน ตรงศาลเจ้าแม่ที่เดียวกันเสียด้วย เจ้าแม่ ท่านคงโกรธที่ไอ้คนซื่อเตอร์ไซค์มันดูหมิ่น ท่านเลยเอาไอ้คนซื่อไปเสียอีกศพหนึ่ง ...” อีกคนตั้งข้อสังเกต วงคุษขยายเพิ่มขึ้น

“ถ้าอำเภอรไม่มีโจร คนซื่อเขาก็คงจอตลอดให้พวกลุง ที่เขาไม่จอตลอดนี่เพราะเขานึกว่าเป็นพวกโจรนะสิ ใครจะกล้าจอตลอดให้ ลุงลองคิดดูถ้าบ้านเมืองเราไม่มีโจรผู้ร้ายเลยเขาก็ไม่ต้องกลัวไม่ต้องกลัวไม่ต้องคอยระวัง จะคำมิดตึกตึ้นยังงั้นใครโบกก็จอตลอดให้

เขาก็ไม่ต้องตาย รถก็ไม่เสียหาย แต่น้ำมันไม่เป็นอย่างนั้นนะสิ เขาถึงต้องตายมันไม่ใช่ เป็นที่เจ้าแม่หรือกลุง เป็นเพราะบ้านเมืองเรามีโจรเยอะแยะ”

“เฮ้อ! แล้วไอ้คนที่ขี่มอเตอร์ไซค์ล่ะ ไม่ใช่เจ้าแม่แล้ว ใครไปทำมัน?” ป้าที่นั่ง ฟังอยู่ด้วยซັกทงไม่ได้

“ก็ฝนตก ถนนลื่นนี่ป้า แล้วเขาขี่เร็วก็พลาดไป เป็นเพราะประมาท” นักข่าว ดูดโอเลียงแล้วมองหน้าหญิงผู้ถาม

“ประหมกประมาทอะไรกัน มันไม่เคารพนะซี คนอื่นเขามาถึงโค้งนี้แล้วต้อง ชะลอรถ แล้วบีบแตรถวายเจ้าแม่ ไอ้เนี่ยมันอวดดี คงนึกว่ามีวิชาแรงละมั้ง...สมน้ำหน้า ...” เสียงป้าซັกตั้ง หลายคนหันมาองเขาสังเกตดูแววตาหลายคู่มิแวไม่พอใจ

นักข่าวจึงเงิบเสียงลง หันมองตำรวจทำงานที่ปากฝั่งโน้น ทุกอย่างเกือบ เรียบร้อยแล้ว เขาจ่ายค่าโอเลียงแล้วเดินเลียงออกไป

(ศาลเจ้าแม่, 2557: 90-91)

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านที่ เชื่อในสิ่งลึกลับ เชื่อเรื่องผีวิญญาณ กับนักข่าวที่มาจากสังคมเมืองมีความเชื่อ ความคิดที่ได้รับความรู้ แบบวิทยาศาสตร์ คิดวิเคราะห์ห้อย่างมีเหตุผล นักข่าวจึงมีความเชื่อว่าอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นเกิดจากความ ประมาทของคนขับที่ขับรถขณะฝนตกในเวลากลางคืน ประกอบกับกลัวถูกโจรปล้นจึงไม่กล้าจอดรถ เปลี่ยนเป็นเร่งความเร็วรถทำให้เกิดอุบัติเหตุเพราะถนนลื่น ขณะที่ชาวบ้านเชื่อว่าเพราะอาณูภาพ ความศักดิ์สิทธิ์ของเจ้าแม่ตันไทรทำให้คนที่ไม่มีบีบแตรเพื่อแสดงความเคารพเจ้าแม่ต้องประสบ อุบัติเหตุจนเสียชีวิต ด้วยความคิดความเชื่อที่แตกต่างกันทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างตัวละคร

ตัวอย่างในเรื่องสั้น *สายสร้อย* แสดงให้เห็นว่า สภาพสังคม สภาพชีวิตที่เปลี่ยนไปมี ผลต่อความคิดและการกระทำของตัวละคร ครูสนิทเล็กล้มอุดมการณ์ของตนเองเพราะพ่ายแพ้ต่อ อำนาจเงิน จากที่เคยเป็นครูที่มีจรรยาบรรณ ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้นักเรียนอย่างสุดความสามารถ กลับกลายเป็นครูที่ใช้อำนาจหน้าที่ความเป็นครูตักตวงผลประโยชน์จากเด็ก

ผมไม่เอาด้วยกับพี่หрок ทำไมเราไม่ให้ความรู้กับเด็กให้เพียงพอ ทำให้พวก เขามั่นใจว่าสิ่งที่เราให้กับเขานั้นเพียงพอแล้ว บ่อนพวกเขาให้อิมสิ ทำไมเราจะต้อง ให้พวกเขาหาซื้อกินเอง เปลืองเงินเปลืองทองพ่อแม่ของเด็กเขาโดยไม่จำเป็น ผมทำ ไม่ได้หрокที่จะอมความรู้ไว้ แล้วเอาไปคายขายให้เด็กในโรงเรียนกวตวิชาของตัวเอง

ผมควรจะชวนพี่เสียด้วยซ้ำไปว่า เลิกโรงเรียนกวดวิชาซะเถอะ แล้วเรามาสนใจเด็กในโรงเรียนของเราจริงๆ..”

(สายสร้อย, 2557: 69)

ถัดมาอีกสองปีเขาแต่งงานกับสาวสวยคนหนึ่ง อุดมคติได้เริ่มถดถอยลงเมื่อลูกคนแรกลืมตาขึ้นได้หลังคาบ้านเช่าของเขา เขาคิดทบทวนสิ่งที่ได้ทำไปเป็นเวลาแปดปีในอาชีพ ความเดือดร้อนได้ตีบคลานเข้ามา เขาเริ่มคิดถึงสิ่งถูกสิ่งผิดน้อยลง และหันเหความคิดไปที่การอยู่รอด เมื่อลูกคนที่สองออกมาอีกคนนั้นแหละ เขาจึงคิดว่า ประการหลังนี้สำคัญกว่า ในที่สุดเขาก็สนิทสนมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันดีกับเพื่อนครูที่โรงเรียน เขาออกกวดวิชาในตอนเย็น พิมพ์หนังสือถึงข้อสอบสรุปวิชาออกขาย เขาใช้หน้าที่เข้าช่วยเหลือเด็กที่อยากเข้าโรงเรียนนี้เพื่อแลกกับเงินที่ได้จากผู้ปกครอง และใช้คะแนนเก็บระหว่างปีเป็นเครื่องช่วยเด็กซึ่งมีทางตกให้สอบไล่ได้เพื่อแลกกับเงินอีกเช่นกัน

(สายสร้อย, 2557: 69)

จากตัวอย่างทำให้เห็นว่า ปัจจัยต่างๆในชีวิตของตัวละครครูสนิท มีผลต่อการกระทำของตัวละคร เมื่อเงินกลายเป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตที่ทำให้ชีวิตของครูสนิทและคนในครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีสุขสบายได้มากกว่าการเพียรทำแต่ความดีแต่ขาดทรัพย์ ทำให้อุดมการณ์ความเป็นครูที่ดีของครูสนิทเปลี่ยนไป ความขัดแย้งที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันกับเพื่อนครูด้วยกัน ความไม่เห็นด้วยต่อการให้ความสำคัญกับวัตถุเงินทองมากกว่าการให้ค่าความดีมีคุณธรรมค่อยๆหมดไป พร้อมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง

3.2.3.3. ความขัดแย้งของมนุษย์กับตัวเอง

เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกของเรื่องกับตัวของเขาเอง ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเป็นความขัดแย้งทางด้านกายภาพ หรือบุคลิกภาพกับความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ หรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ในความขัดแย้งนี้ตัวเอกของเรื่องต่อสู้กับตัวเอง ไม่เกี่ยวข้องกับตัวละครอื่นๆหรืออำนาจบีบคั้นจากภายนอกแต่อย่างใดทั้งสิ้น (ยูวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา, 2552: 113)

ตัวอย่างความขัดแย้งของมนุษย์กับตัวเองที่เห็นได้ชัดเจนคือ ในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** แสดงให้เห็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจิตใจของตัวละครพี่ก ชาติ กอบจิตติ ใช้ลักษณะของการรำพึงรำพันของตัวละคร ถามตอบกับตัวเองเพื่อทบทวนความคิดการกระทำของตัวเอง

ยิ่งเย็นยิ่งอยากเหล้า ได้เวลาของเขาแล้ว มือสั้นระริก อ่อนเรี่ยวอ่อนแรง หมดสิ้น ปัญหาในตอนบ่ายที่เคยบอกกับตัวเองว่าไม่กล้าเผชิญหน้ากับผู้นั้น บัดนี้ดูเหมือนไม่ใช่ปัญหาเสียแล้ว ปัญหาในตอนนี่กลายเป็นว่า เขาอยากกินเหล้ามากกว่าสิ่งอื่นใด

-ก็ถ่ายนิดเดียวเนี่ย เพียงให้นางเดินไปซื้อเท่านั้นก็สิ้นเรื่อง.

-แล้วคำรับปากที่ให้ไว้กับหลวงพ่อก็เมื่อเข้านี้ละ จะทำอย่างไร?”

ฟักพะว้าพะวง เริ่มตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเลือกอยู่ฝ่ายไหนดี ระหว่างความอยากเหล้า กับคำที่รับปากไว้กับหลวงพ่อบางทีก็เซซวนเข้ากับอีกฝ่ายหนึ่ง บางครั้งก็กลับมาก็กัดฟันกับฝ่ายเดิม ดูเหมือนการต่อสู้ภายในจิตใจที่คุกรุ่นมาแต่ตอนบ่ายนั้น บัดนี้กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ แน่นนอนละ ทั้งสองฝ่ายจะไม่มีมีการประนีประนอมกันเด็ดขาด ฟักต้องชี้ชัดลงไปเลยว่าเขาจะเลือกอยู่ฝ่ายไหนกันแน่ และจำเป็นต้องสลัดอีกฝ่ายหนึ่งทิ้งไป

(คำพิพากษา, 2558: 191-192)

ฟักนอนไม่หลับตลอดคืน เขาต่อสู้กับอาการอยากเหล้าจวบจนฟ้าสาง เป็นคืนที่ยาวนานที่สุดในชีวิตของเขา และคงจะเป็นคืนสุดท้ายที่จะยาวนานได้เช่นนี้อีกต่อไป คืนแห่งทุกข์ทรมาน...

สงครามสงบแล้ว...

ในตอนเช้าตรู่ เขาบอกให้นางสมทรงไปซื้อเหล้า ฟักยอมแพ้อย่างราบคาบ ไม่คิดหาญกล้าขึ้นมาทำสงครามอีก

(คำพิพากษา, 2558: 198-199)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นความคิดภายในใจของตัวละครฟักที่ต่างกัน ฟักต้องต่อสู้กับจิตใจตัวเองระหว่างความถูกผิด ความขัดแย้งระหว่างความดีกับความไม่ดีของการดื่มเหล้าเป็นการสร้างปมปัญหาให้กับตัวละครต้องคิดตัดสินใจทำต่อไป ผลจากการใคร่ครวญความขัดแย้งทำให้เกิดเหตุการณ์อื่นๆตามมา จากตัวอย่างฟักพ่ายแพ้ให้กับความคิดที่จะเลิกดื่มเหล้า เป็นผลให้ท้ายที่สุด ฟักไม่ได้เป็นเพียงคนขี้เมาในสายตาคนอื่น แต่ฟักกลายเป็นคนที่ขาดความน่าเชื่อถือในคำพูดและการกระทำอีกด้วย เหตุการณ์นี้เองที่เป็นส่วนหนึ่งที่เสริมให้ปัญหาของฟักเลวร้ายมากขึ้น

นอกจากนี้ การใช้ความขัดแย้งเพื่อให้เรื่องดำเนินต่อไปได้แล้ว ชาติ กอบจิตติยังใช้กลวิธีการสร้างความขัดแย้งเพื่อสร้างความเข้มข้นให้กับเนื้อเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกสะเทือนอารมณ์ไปกับเรื่องของเขายิ่งสุดโต่งด้วย ดังตัวอย่างในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก**

‘เป็นเพราะอิห่านันต์ตัวเดียว เสือกมีท้องขึ้นมา’ บัญมานึกโทษเมียในใจ ‘ถ้ามีงไม่ระย่ำอย่างนั้นก็ได้อยู่ดูแลลูกๆ ดูแลบ้านบ้าง พ่อก็คงจะไม่คิดแบบนั้น สีดา มันคงไม่ใจแตกเหมือนอย่างที่เราเห็นหรอก’ เขาถอนใจสายหน้าอยู่ไปมา ‘สีดา เอ็งอยู่ไหนก็ไม่ว่า? จะลำบากลำบากยังไงก็ไม่ว่า วันนั้นพ่อทำไปเพราะโมโหหรือลูกเอ๋ย เอ็งก็น่าจะรู้ว่าเดี่ยวพ่อก็หาย ถ้าเอ็งยังอยู่บ้านจะได้ช่วยน้องอีกแรง น้องก็คงไม่ต้องไปลักขโมยของคนอื่นเขาหรอก’ ไร่ ออดเอ๋ย... เอ็งจะโดนเขาขังอยู่นานหรือเปล่าก็ไม่รู้ ออกมาแล้วเอ็งจะไปทำอะไร? จะเป็นยังไง? เอ็งจะตามน้องกับพ่อลูกหรือ? อีกไม่กี่วันเขาจะมาไล่ที่อยู่แล้ว... แล้วหนี้สินที่ค้างอยู่กับเจ้าแม่ล่ะ จะต้องไปเรือใช้เจ้าแม่อีก ไม่นานจะหมดสิ้นกันเมื่อไหร่ ถ้าไปเรือไต่คำจะอยู่กับใคร?

‘มันเป็นเพราะใครกันแน่?’ บัญมานึกถามตัวเอง

‘เพราะมีงนั่นแหละ’ อีกความคิดหนึ่งตะโกนแวบสวนขึ้นมา

‘ถ้ามีงไม่ชวนพ่อมารุงกรุงเทพฯ’

‘ถ้ามีงไม่อยากมีบ้าน!’

‘ถ้ามีงไม่เสือกกู้เงินเจ้าแม่เขามา!’

‘ถ้ามีงไม่เตะเมียในวันนั้น!’

‘ถ้ามีงไม่ไล่สีดาออกจากบ้าน!’

‘ถ้ามีงไม่เสือกไปเรือ!’

‘ถ้ามีงไม่โดนจับ!’

‘และถ้ามีงอยู่บ้านทำงานไปกลับเหมือนคนอื่นๆ เรื่องมันก็คงไม่ลงเอยแบบที่เห็นนี่หรอก...’

บัญญัติไม่ได้คิดโทษใครที่ไหนเลย บัญมาไม่คิดโกรธใครด้วยซ้ำที่ทำให้ชีวิตครอบครัวของเขาต้องหันเหไปเช่นนี้ ที่ทำให้ชีวิตครอบครัวของเขาต้องหันเหเป็นเช่นนี้

บัญญัติคิดโทษแต่ตัวเอง บัญมาคิดโกรธแต่ตัวเองที่เกิดมาเป็นคนจน เขาไม่รู้หรอกว่า ทำไมชีวิตคนจนๆ อย่างเขาถึงต้องประสบเคราะห์กรรมอยู่เสมอมา

(จนตรอก, 2554: 119-120)

ตัวละครบัญญัติต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งที่หลากหลายทั้งความขัดแย้งระหว่างตัวเขากับตัวละครอื่นๆ ในเรื่อง ตัวเขากับชะตาชีวิต สภาพเศรษฐกิจ ตลอดจนความขัดแย้งภายในตัวเองกับการตัดสินใจเกี่ยวกับการมีชีวิตอยู่ของตนเองกับลูก ความขัดแย้งต่างๆ ถูกสร้างมาอย่างทับถมตัวละคร จนสุดหนทางในการแก้ไข และท้ายที่สุดนำไปสู่โศกนาฏกรรมของหลายชีวิตที่

เกี่ยวข้องกับบุญมา การสร้างปมปัญหาจำนวนมากและไม่มีทางคลี่คลายได้ให้กับตัวละครนี้ สร้างความรู้สึกสงสารเวทนามกับความจนตรอก สิ้นไร้หนทางได้อย่างดี

กลวิธีการสร้างความขัดแย้งของชาติ กอบจิตติ ไม่ว่าจะด้วยการสร้างความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม หรือความขัดแย้งของมนุษย์กับตัวเอง ล้วนเป็นการสร้างปมปัญหาให้ตัวละครต้องเลือกตัดสินใจแก้ไขปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น ความขัดแย้งหนึ่งๆที่ถูกสร้างขึ้นมาจะถูกสร้างเพื่อให้ตัวละครคลี่คลายปัญหา และไม่ว่าปัญหาจะถูกคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้นหรือแย่ลงก็ตาม ความขัดแย้งย่อมนำไปสู่อีกเหตุการณ์หนึ่งเสมอ การสร้างความขัดแย้งจึงเป็นกลวิธีที่ทำให้เรื่องดำเนินต่อไปได้ โดยที่ปัญหาหรือความขัดแย้งนี้อาจมีได้มากกว่าหนึ่งปัญหาในแต่ละโครงเรื่อง นอกจากนี้ การสร้างความขัดแย้งนี้ช่วยเสริมให้เรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆ มีความเข้มข้นมากขึ้นด้วย

3.2.4. กลวิธีการดำเนินเรื่อง

3.2.4.1. การเปิดเรื่อง

ชาติ กอบจิตติ เปิดเรื่องด้วยการแนะนำตัวละครในเรื่องให้ผู้อ่านได้รู้จัก เป็นการปูพื้นฐานให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวละคร เพื่อเตรียมให้ผู้อ่านได้รู้ว่ามีสิ่งใดเกิดขึ้นก่อนที่เรื่องจะดำเนินต่อไป ตัวอย่างการเปิดเรื่องด้วยการแนะนำตัวละครเช่นในเรื่องสั้นเรื่อง **หมาติดแก๊ง**

ตาหวังมีกระต๊อบเล็กๆ อยู่ริมหาดบนเกาะแห่งหนึ่งทางภาคใต้ ที่รำลึกกันว่า มีมะพร้าวตกที่สุดในประเทศไทย
กระต๊อบของแกเป็นที่เลือกหวนนอนในตอนกลางคืน มันตั้งอยู่โดดเดี่ยวสุดปลายหาด ลุกๆ ของแกมีบ้านอาศัยอยู่ลึกเข้าไปในเกาะ เคยชวนให้แกไปอยู่เสียด้วยกันจะได้ไม่ต้องเป็นห่วง แต่แกก็ตื้อตึงไม่ยอมไป จนลูกๆ หมาดปัญญา

(หมาติดแก๊ง, 2552: 64)

จากตัวอย่างทำให้อ่านรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของ ตาหวัง ซึ่งเป็นตัวละครเอกของเรื่องซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นต่อไป เช่นเดียวกับเรื่องสั้นเรื่อง **คนไร้ค่า** ที่เปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึง แบน ตัวละครเอกในเรื่อง

แบนมันมีความหลงตัวเองเหมือนคนอื่นๆ ทั่วๆ ไป และบางครั้งออกจะเกินเลยด้วยซ้ำไปด้วยซ้ำ แต่แบนมันไม่ยอมรับหรือว่ามันเป็นคนหลงตัวเอง มันเรียกของมันว่า ‘ความภูมิใจ’

ความภูมิใจในตัวมันมีเหนือสิ่งอื่นใดมากที่สุดก็คือเส้นลายมือของมันมีเส้นสมองยาวเหนือกว่าใครๆ ซึ่งมันเคยของเทียบดู มันมักจะเที่ยวได้แบมืออวดใครต่อใครเสมอว่าเส้นสมองของมันยาวพาดตกลงมาถึงสันมือ บ่อยครั้งที่เบนพยายามห่อมือเพื่อให้เส้นสมองยาวเพิ่มขึ้นอีก ถ้ามันอยู่คนเดียวมันจะเพ่งมองนานๆ และยิ้มออกมาอย่างมีความสุข มันรู้ตัวของมันดีว่ามันน่าจะฉลาดกว่าใครๆ

(คนไร้ค่า, 2552:75)

การกล่าวถึง แบน ในตอนเริ่มเรื่องนี้ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจที่มาที่ไปของความคิดลักษณะนิสัยของตัวละคร การกล่าวถึงภูมิหลังของตัวละครทำให้ผู้อ่านเข้าใจตัวละครได้มากขึ้น

นอกจากการเปิดเรื่องด้วยการแนะนำตัวละครให้ผู้อ่านรู้จักแล้ว ในบางเรื่องชาติใช้ความขัดแย้งของตัวละครเป็นการเปิดเรื่องเพื่อให้อ่านสนใจอยากติดตามเรื่องราวต่อไป ดังเช่นการเปิดเรื่องในเรื่องสั้นเรื่อง **ผู้แพ้**

“แม่เคยบอกกี่ครั้งก็หนแล้ววว่า อย่าไปเล่นกับเขา” เสียงผู้เป็นแม่บ่น พวางมือก็คนหม้อข้าวซึ่งกำลังเดือด ส่งไอหอมลอยอบอวล ลูกขายนั่งสะอื้นอยู่มุมครัว หลังจากโดนไม้ขีดหม้อหวดกันไปเมื่อครู่

“ไม่ต้องร้องให้ ดีให้จำ ไม่ได้ดีให้ร้อง” นางรินน้ำข้าวใส่อ่างกระเบื้องซึ่งวางอยู่ข้างเตาไฟโดยคว่ำปากหม้อทิ้งไว้กับไม้รองบ่อน่างเสร็จจึงยกหม้อปลาต้มเค็มตั้งบน

เตา

(ผู้แพ้, 2552: 13)

จากตัวอย่างนี้ ชาติ กอบจิตติเปิดเรื่องด้วยบทสนทนาระหว่างแม่กับโด่ง ใจความในการสนทนาแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่าง โด่ง กับ เขา ที่แม่กล่าวถึงซึ่งก็คือ พิทยา ต้นเหตุของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของตัวละครโด่งกับพิทยาจนแม่สั่งห้ามไม่ให้โด่งไปเล่นด้วยและดีโด่งนั้นยังไม่ถูกกล่าวถึง การเกริ่นนำถึงเค้าของปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวละครจึงเป็นสิ่งที่ทำให้อ่านอยากรู้ อยากติดตามเรื่องต่อไป เช่นเดียวกับนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** เปิดเรื่องด้วยเรื่องราวปมปัญหาของ พัก ตัวละครเอกของเรื่อง

นำเรื่อง

นี่คือเรื่องราวของชายคนหนึ่ง ซึ่งได้หญิงมาไม่เต็มเต็งเป็นเมีย (เรื่องคงจะจบลงตรงนี้ได้ ถ้าหากว่าหญิงมาคนนั้นไม่เคยเป็นเมียพ่อของเขามาก่อน) และบังเอิญเหลือเกินที่เรื่องนี้เกิดขึ้นในสังคมของตำบลเล็กๆ ฉะนั้นจึงกลายเป็นเรื่องใหญ่ที่

สันคลอนจริยธรรมของคนเกือบทั้งตำบล คนในตำบลต่างพากันพิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งแล้วแต่ว่า : ใครผู้นั้นจะมีความในใจอย่างไรกับเรื่องกามพิเรนเรื่องนี้...

เขาลือกันว่าไอ้ฟักได้แม่เลี้ยงเป็นเมียเสียแล้วหลังจากที่พ่อมันตายได้ไม่ถึงเดือน บางเสียงยังเสริมเติมว่า ทั้งคู่ร่วมกันสวมเขาให้ตาฟูก่อนที่แกยังไม่ได้ลงนอนในโลงเสียอีก... คู่อีสมทรงมันสิ บี้บับขึ้นเป็นกอง ไอ้ฟักนะผอมแห้งยังกะผีตายซาก ฯลฯ

(คำพิพากษา, 2547: 9)

จากตัวอย่าง ฟักถูกกล่าวหาว่าได้แม่เลี้ยงเป็นเมีย เสียงลือเสียงเล่านี้ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างฟักกับตัวละครอื่นๆในเรื่องตามมา การเปิดเรื่องด้วยความขัดแย้งจึงเป็นกลวิธีหนึ่งที่เรียกความสนใจใคร่รู้ใคร่ติดตามจากผู้อ่านได้ดีวิธีหนึ่ง

นอกจากการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวละครเป็นการเปิดเรื่องแล้ว ลักษณะการเปิดเรื่องอีกอย่างหนึ่งคือการเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงสถานที่ที่เหตุการณ์ในเรื่องเกิดขึ้น เช่น ในเรื่องสั้นเรื่อง **ศาลเจ้าแม่**

ต้นไทรใหญ่ต้นนั้นยังรากลึกลงดินมานานแล้ว แผ่กิ่งก้านสาขา รากอากาศ ห้อยโยงเยง ไม่มีใครในหมู่บ้านให้ความสนใจกับมัน....

จนกระทั่งวันหนึ่ง ถนนที่เชื่อมระหว่างอำเภอกับอำเภอผ่านมา สิ่งที่พวกเขาสร้างถนนทิ้งไว้กับต้นไทรต้นนี้ก็คือ ผ้าเหลืองที่คาตรอบต้นไทรใหญ่ ก้านรูปอีกกาหนึ่งปักไว้กับดินโคนต้น และมีเรื่องราวเป็นตำนานว่า ขณะที่นายช่างใหญ่อนงจับฟักเที่ยงอยู่โคนต้นไทร กำลังเคลิ้มๆ ก็ได้ยินเสียงผู้หญิงพูดอยู่บนต้นไทร “มันมากันแล้วๆ” นายช่างมองตามเสียงนั้น ก็เห็นหญิงสาวคนหนึ่งแต่งชุดตะแบงมานอนมือถือดาบชะเง้อมองอยู่บนต้นไทร นายช่างลุกทะเล้งพรวดขึ้นมา นั่ง เมื่อมองอีกทีหญิงคนนั้นก็หายไป ถนนสายนี้เสร็จไปแล้ว แต่เรื่องราวของต้นไทรยังดำเนินต่อไปไม่เสร็จสิ้น

(ศาลเจ้าแม่, 2552: 52-53)

การเปิดเรื่องในเรื่องสั้นเรื่อง **ศาลเจ้าแม่** นี้ กล่าวถึงต้นไทรและเรื่องเล่าตำนานเกี่ยวกับต้นไทร การเปิดเรื่องโดยกล่าวถึงสถานที่ที่มีเรื่องเล่าขานเช่นนี้ เป็นการปูพื้นความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อของตัวละครในเรื่องได้เป็นอย่างดี เพราะสถานที่ที่ต้นไทรเจริญเติบโตนี้เป็นที่มาของเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เกิดขึ้นตามมา

กล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะการเปิดเรื่องที่ชาติ กอบจิตติใช้ในวรรณกรรมช่วงแรกของเขานี้ เปิดเรื่องด้วยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวละคร ภูมิหลัง หรือแม้แต่สถานที่ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตัวละครเพื่อปูพื้นความเข้าใจเกี่ยวกับตัวละครให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจตัวละคร ทำความเข้าใจเนื้อเรื่องได้ง่ายขึ้น ส่วนการเปิดเรื่องด้วยความขัดแย้งของตัวละครเป็นกลวิธีการเปิดเรื่องที่สร้างความสงสัยแก่ผู้อ่าน เกิดความรู้สึกอยากคาดเดาเหตุการณ์ล่วงหน้า ช่วยทำให้อ่านอยากติดตามเรื่องราวมากขึ้น

3.2.4.2. การลำดับเรื่อง

กลวิธีการดำเนินเรื่องที่ปรากฏในเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติในผลงานช่วงแรกนี้ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการจัดลำดับเรื่องใหม่ มีการสลับลำดับเวลา เหตุการณ์ของเรื่องเพื่อให้เกิดความน่าสนใจติดตาม ซึ่งต่างไปจากเดิมที่มักใช้การดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทินเพียงอย่างเดียว เช่นในเรื่องสั้น *แก้วหยดเดียว* ที่ศรีดาวเรืองเปิดเรื่องด้วยการแนะนำตัวละคร และบอกเล่าเหตุการณ์ที่กำลังดำเนินอยู่ในเรื่อง เริ่มตั้งแต่ตอนเช้าทำงานในโรงงานด้วยความซื่อสัตย์ ขยัน น้ำหนักเพื่อนร่วมงานของอนงค์ถูกเอาเปรียบให้ใช้แรงงานโดยไม่พัก จนกระทั่งถูกผู้จัดการโรงงานไล่ออกเพียงเพราะหยดรถส่งของเพื่อพักกินข้าว ต่อด้วยอนงค์และเพื่อนร่วมงานทุกคนต่างพร้อมใจกันช่วยเหลือ น้ำหนัก ต่อสู้เพื่อเรียกร้องความยุติธรรม จนคนงานในละแวกเดียวกันต่างเข้าร่วมด้วยเรื่องดำเนินไปตามลำดับปฏิทินตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นความอับลักษณะของชีวิตแรงงานสาเหตุของการถูกเอาเปรียบนั้น ตลอดจนการปิดเรื่องที่เสนอและให้ตัวอย่างอันเป็นแนวทางแก้ไขไว้ตามสูตรสำเร็จของวรรณกรรมเพื่อชีวิต

เพื่อให้การดำเนินเรื่องในเรื่องสั้นและนวนิยายของเขามีความสลับซับซ้อนชวนให้ผู้อ่านติดตามมากขึ้น ไม่ไหลเรื่อยไปตามเหตุการณ์ที่ลำดับตามเข็มนาฬิกา หลีกเลียงความเบื่อหน่ายและการคาดเดาเหตุการณ์ได้ที่อาจจะเกิดกับผู้อ่าน ชาติ กอบจิตติจึงใช้การจัดลำดับเรื่องใหม่ มีการสลับลำดับเวลา เหตุการณ์ของเรื่องในงานเขียนของเขา แม้วิธีการการลำดับเรื่องเช่นนี้จะไม่ใช่วิธีการที่ใหม่ สุด ในขณะนั้น แต่ความน่าสนใจอยู่ที่การนำมาใช้ได้อย่างลงตัว มีลีลา มีชั้นเชิง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาการจัดลำดับเหตุการณ์ใหม่ในแต่ละเรื่องของชาติ กอบจิตติจะพบว่า ในแต่ละเรื่องมีความพยายามจัดลำดับใหม่ไม่ให้ซ้ำแนวกัน ตัวอย่างดังจะเห็นได้จากเรื่อง “ผู้แพ้” หนึ่งในเรื่องสั้นที่รวบรวมไว้ในหนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่อง “ทางชนะ” ชาติ กอบจิตติใช้ความขัดแย้งของเรื่องเป็นการ

เปิดเรื่อง แล้วเล่าย้อนกลับไปสาเหตุ เมื่อเหตุการณ์ดำเนินมาบรรจบกันจึงจัดเหตุการณ์ตามลำดับ
ปฏิทิน ดังความเปิดเรื่องที่ว่า

“แม่เคยบอกเอ็งก็ครั้งกั้นแล้วว่า อย่าไปเล่นกับเขา” เสียงผู้เป็นแม่บ่น
พลางมือก็คนหม้อข้าวซึ่งกำลังเดือด ส่งไอหอมลอยอบอวล ลูกชายนั่งสะอื้นอยู่มุม
ครัวหลังจากโดนไม้ขีดหม้อหวดกันไปเมื่อครู่

“ไม่ต้องร้อง ดีให้จำ ไม่ได้ดีให้ร้อง” นางรินน้ำข้าวใส่อ่างกระเบื้องซึ่งวาง
อยู่ข้างเตาไฟโดยคว่ำปากหม้อทิ้งไว้กับไม้รองบนอ่าง เสร็จจึงยกหม้อปลาต้มเค็มตั้ง
บนเตา

(ผู้แพ้, 2552: 13)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นการเปิดเรื่องที่แสดงให้เห็นผลที่เกิดจากความขัดแย้งภายใน
เรื่อง คือการลงโทษ แม่ดู และตีเด็กชาย แต่ผู้อ่านยังไม่ทราบว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น อันเป็นเหตุ
ให้มีการลงโทษเด็กชายเกิดจากสาเหตุใด ต่อเมื่อได้อ่านเรื่องต่อจึงจะทราบว่า ความขัดแย้งดังกล่าวที่
เกิดขึ้นเกิดจากลูกชาย คือโด่ง ทะเลาะกับเพื่อนชื่อพิทยาด้วยเรื่องแย่งของเล่นกัน ความไม่รู้เนื้อที่
ทำ
ให้ผู้อ่านสนใจใคร่ติดตามเรื่องราว

กลวิธีการดำเนินเรื่องโดยการสลับลำดับเรื่องมีความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้นไปอีก เมื่อ
ลักษณะของการสลับลำดับเหตุการณ์นี้ถูกพัฒนาไปใช้คู่กับกลวิธีการดำเนินเรื่องแบบการผูกโครงเรื่อง
หลัก กับโครงเรื่องย่อยเช่นเดียวกับนวนิยาย ดังแผนภาพต่อไปนี้

ตัวอย่าง หนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่อง ทางชนะ					
ลำดับเรื่องตามสารบัญ	เรื่องที่ 1 ผู้แพ้	เรื่องที่ 2 ทางชนะ	เรื่องที่ 3 สายสร้อย	เรื่องที่ 4 เสมือนพี่น้อง	เรื่องที่ 5 เคียรขาด
ประเด็น	ปัญหา คนจน - รวย	แนวทางแก้ปัญหา การถูกเอาเปรียบ คือ สามัคคี	ปัญหา การเอาเปรียบ เจ้าหน้าที่รัฐ-ประชาชน ผู้มีอำนาจ-ไม่มีอำนาจ จน-รวย	-ปัญหานายทุนเอา เปรียบลูกจ้าง -การเปลี่ยนแปลง ของสังคมชนบท	ผลกระทบ ของการเข้ามา ของสังคมเมือง
ตัวละคร	พิทยา-โต่ง ตอนเด็กๆ	เด็กชายเรือ	พิทยา	โต่งตอนโต เป็นคนขับเรือทราย	พิทยา , พ่อของโต่ง
ฉาก	สายน้ำ ทะเลาะกัน เรื่องตุ๊กตาตอนเด็ก	สายน้ำเดียวกันกับ ในเรื่องผู้แพ้	ถนน พิทยาเรียนในเมือง ค่านิยม ระบบสังคม เริ่มเปลี่ยนไป	สายน้ำที่กำลัง เปลี่ยนแปลง	สายน้ำเปลี่ยน เป็นถนน

แผนภาพข้างบนแสดงให้เห็นว่า ซาติ กอบจิตติ นำเรื่องสั้น เรื่อง *ผู้แพ้*, *ทางชนะ*, *สายสร้อย*, *เสมือนพี่น้อง*, และ *เคียรขาด* มาร้อยเข้าด้วยกันให้เป็นเรื่องใหญ่หนึ่งเรื่อง ทั้งนี้ ความเชื่อมโยงของเรื่องสั้นแต่ละเรื่องที่ถูกร้อยเข้ากันไว้นั้น เกิดจากการใช้ชื่อตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์ต่างๆ เป็นตัวเชื่อม เช่น การใช้ตัวละครจากเรื่อง *ผู้แพ้* ไปเป็นตัวละครเอกในเรื่องสั้นเรื่องอื่นๆ คือ โต่ง ถูกกล่าวถึงในฐานะตัวละครเอกในเรื่อง *เสมือนพี่น้อง* และ พิทยา เป็นตัวละครเอกในเรื่อง *สายสร้อย* พ่อของโต่งและพิทยา เป็นตัวละครเอกในเรื่อง *เคียรขาด* แม้ว่าในเรื่องสั้น *ทางชนะ* จะไม่มีชื่อตัวละครจากเรื่อง *ผู้แพ้* ปรากฏอยู่ในเรื่องเลยก็ตาม แต่ก็เป็นเรื่องสั้นที่เชื่อมต่อกับเรื่องอื่นๆ ในหนังสือรวมเรื่องสั้นเล่มเดียวกันนี้ด้วยฉากเดียวกัน คือ ฉากแม่น้ำ ตัวละคร เด็กชายบัวและน้องสาว ตัวละครเอกในเรื่อง *ทางชนะ* ใช้เป็นเส้นทางในการเดินทางไปโรงเรียน ดังข้อความที่ว่า “...ตั้งแต่น้องได้เข้าโรงเรียน บัวก็ไม่ได้นั่งเรือยนต์ลำนั้นอีก เขาอาศัยเรือที่บ้านพายไปกับน้องทุกวัน ซึ่งมักจะถึงโรงเรียนก่อนเรือยนต์รับส่งทุกครั้ง...” (ผู้ชนะ, 2552: 54) เช่นเดียวกันกับเรื่อง *ผู้แพ้* ที่มี ฉากแม่น้ำเดียวกันนี้

ปรากฏอยู่ อันเป็นแม่น้ำสายเดียวกันกับที่โต่งและแม่ใช้ในการสัญจร ดังข้อความที่ปรากฏในตอนท้าย
เรื่องว่า

...น้ำในคลองไหลขึ้นเอื่อยๆ พัดพากอสวะไหลไปตามน้ำ เรืออีแปะลำหนึ่ง
พายทวนน้ำขึ้นไปทางวัด ในเรือลำนั้นมีเด็กนักเรียนหญิงชายสองคนช่วยกันพายมุ่ง
ไปสู่โรงเรียน เรือหางยาววิ่งรับคนไปสถานีรถไฟเบาเครื่องให้ เพราะแรงคลื่นอาจจะ
ทำให้เด็กทั้งสองคนนั้นเสียหลักในการบังคับเรือซึ่งอาจเกิดอันตราย นางคิดว่านางจะ
พายเรือไปส่งลูกเองเมื่อลูกเข้าโรงเรียน...

(ผู้แพ้, 2552: 38)

จากบริบท สภาพแวดล้อมของฉาก ทำให้ผู้อ่านทราบได้ทันทีว่าแม่น้ำทั้งสองเป็น
แม่น้ำสายเดียวกัน และถึงแม้จะไม่ได้ระบุว่าเด็กนักเรียนหญิงชายที่ช่วยกันพายเรือในเรื่องสั้น **ผู้แพ้**
ดังกล่าวเป็นใคร แต่ก็สันนิษฐานได้ว่าคือ เด็กชายบัวและน้องสาวของเขาที่ปรากฏในเรื่อง **ทางชนะ**
นั่นเอง

เวลาในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องที่ถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน คือเวลาที่ตัวละครโต่งและพิทยา
เป็นเด็ก เวลาที่ตัวละครทั้งสองทำงานเมื่อโต และเวลาในปัจจุบันที่ทั้งสองได้มาพบกันซึ่งเวลาในตอน
นี้ถูกจัดวางไว้ลำดับสุดท้ายของเรื่อง และอยู่ในเรื่องสั้นเรื่องสุดท้าย คือ **เศียรขาด** ต่อเมื่อได้อ่านบทส่ง
ท้ายซึ่งเป็นการปิดเรื่องจบ ผู้อ่านจึงได้รู้ว่าเรื่องราวทั้งหมดที่เกิดขึ้นในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องเป็นการเล่า
ย้อนอดีต แม้ในเรื่องสั้นแต่ละเรื่องซึ่งเป็นโครงเรื่องย่อยจะมีการสลับลำดับการเล่าเรื่องในแต่ละเรื่อง
แต่เมื่อถูกนำมารวมเป็นโครงเรื่องหลักในหนังสือ **ทางชนะ** เรื่องสั้นแต่ละเรื่องจะถูกนำมาจัดวางลำดับ
ตามลำดับปฏิทินในโครงเรื่องหลัก คือเล่าเรื่องตั้งแต่เด็กจนตัวละครโต่งและพิทยา มาพบกันตอนโตอีก
ครั้งหลังจากพ่อของโต่งตาย

ในแต่ละเรื่องนำเสนอประเด็นการเอารอดเอาเปรียบกันของคนในสังคมในลักษณะ
ต่างๆ เช่น ในเรื่อง **ผู้แพ้** เสนอให้เห็นปัญหาการเอารอดเอาเปรียบระหว่างคนรวยกับคนจน เรื่อง
ทางชนะ เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการถูกเอารอดเอาเปรียบ พร้อมทั้งยกตัวอย่างให้เห็นอย่าง
ชัดเจน เรื่อง **สายสร้อย** เสนอปัญหาการเอารอดเอาเปรียบระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชาวบ้าน และ
อุดมการณ์ที่พ่ายแพ้ต่ออำนาจของเงิน เรื่อง **เสมือนพี่น้อง** เสนอปัญหานายทุนเอารอดเอาเปรียบ
ลูกจ้าง และเรื่อง **เศียรขาด** นำเสนอเรื่องราวที่เป็นผลกระทบของสังคมชนบทภายหลังที่สังคม
เมืองนำความเจริญมาให้ เรื่องราวของสภาพจิตใจของคนในสังคมที่คนให้ค่ากับวัตถุมากกว่าจิตใจ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเรื่องสั้นทั้ง 5 เรื่องนี้ จะมีเนื้อเรื่องที่แยกจากกันได้ บางเรื่อง แสดงแค่ปัญหา บางเรื่องเสนอแนวทางในการแก้ไข บางเรื่องเสนอทั้งปัญหาและแนวทางในการแก้ไข ไว้ด้วยกัน ในแต่ละเรื่องมีการดำเนินเรื่องย่อเวลาไปตามความเหมาะสมเพื่อสร้างความน่าสนใจ แก่เรื่อง แต่ไม่ได้แปลว่า ชาติ กอบจิตติ ไม่มีแนวคิดอันเป็นสูตรของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่มีมาแต่ เดิมเลย หากมองเรื่องสั้นทั้ง 5 ในลักษณะเชื่อมกันเป็นโครงเรื่องใหญ่จะเห็นความพยายามในการคง ลักษณะสูตรของวรรณกรรมเพื่อชีวิตไว้ คือ เรื่องดำเนินเหตุการณ์ตามลำดับปฏิทิน คือ ในแต่ละบท กล่าวถึงเรื่องราวของตัวละครโต่งและพิทยาไล้ไปตั้งแต่เด็กจนโต กระทั่งแยกย้ายกันทำงานคนละที่มี ชีวิตคนละทาง อีกทั้งมีการใช้รูปแบบอันเป็นสูตรสำเร็จของวรรณกรรมเพื่อชีวิตที่เผยให้เห็นสภาพและ ที่มาของความอัปลักขณ์ เสนอแนวทางและให้ตัวอย่างในการแก้ไขปัญหาไว้อย่างครบถ้วน เพียงแต่ การลำดับรูปแบบสูตรความเป็นเพื่อชีวิตดังกล่าวถูกนำมาจัดเรียงใหม่ คือ “**ทางชนะ**” ถูกจัดวางไว้ เป็นเรื่องสั้นในฐานะของการนำเสนอการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องสั้นอีก 4 เรื่องคือ “**ผู้แพ้**” “**สายสร้อย**” “**เสมือนพี่น้อง**” และ “**เศียรขาด**” ซึ่งตามแนวทางของวรรณกรรมเพื่อชีวิต เนื้อหา ส่วนนี้จะอยู่ในลำดับที่ 5 แต่ในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ ชาติสลับมานำเสนอไว้เป็นลำดับที่ 2 และแนวทาง ในการแก้ไขที่เสนอไว้ในเรื่อง “**ทางชนะ**” คือ ให้คนในสังคมนั้นๆสามัคคี มีน้ำใจให้กันนั่นเอง

หากพิจารณาเปรียบเทียบกับเรื่อง “**แก้วหยดเดียว**” จะพบว่ามีการนำเสนอแนว ทางการแก้ไขปัญหาความอัปลักขณ์ในชีวิตเช่นเดียวกัน แต่นำเสนอด้วยวิธีการที่ต่างกัน **แก้วหยด เดียว** เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จบภายในตัวเรื่อง คือ เรื่องของอนงค์ และเพื่อนร่วมงาน ที่ทุก คนในเรื่องร่วมกันลุกขึ้นสู้ด้วยการประท้วงจะลาออก หากผู้จัดการโรงงานไล่น้ำเหลืองเพื่อนร่วมงาน ของพวกเขาออก ขณะที่ แนวทางการแก้ไขปัญหาของชาติ กอบจิตติ ซึ่งนำเสนอไว้ในเรื่องสั้น **ทาง ชนะ** เป็นเพียงเรื่องเปรียบเทียบ **ทางชนะ** เล่าถึงเด็กชายบัวที่ถูกเพื่อนเอาเปรียบ และพ่อสอนให้เขา รู้จักสู้ ด้วยการสอนให้รู้จักการช่วยเหลือ สอนเรื่องความสามัคคี ซึ่งหากพิจารณาเพียงผิวเผิน เนื้อ เรื่องของเรื่อง **ทางชนะ** จะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของโต่งและพิทยาที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่องอื่น ๆ ในรวมเรื่องสั้นเล่มเดียวกันเลย แต่ความตั้งใจของชาติที่ใช้ตัวละคร ฉาก และเหตุการณ์ชุดเดียวกันจะ ทำให้เห็นความเชื่อมโยงในท้ายที่สุด ความเชื่อมโยงที่ว่าชาติตั้งใจให้เรื่องสั้นแต่ละเรื่องร่วมกันแสดง ความเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิต เพียงแต่เขาฉีกลำดับการนำเสนอออกจากกันแล้วนำมาเรียงร้อยใหม่ ตามแนวทางของเขาเอง ซึ่งการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยการใช้แนวเทียบเรื่องเช่นนี้เป็นข้อดี

ที่ทำให้การจบเรื่องเป็นปลายเปิดที่ทำหายความคิดของผู้อ่านจากปมปัญหาที่ชาติ กอบจิตติเสนอไว้ ทำให้ผู้อ่านได้มีส่วนร่วมไปกับงานเขียนของ ชาติ กอบจิตติ ด้วยตนเอง

นอกจากเรื่องสั้นแล้ว กลวิธีการสลับลำดับเหตุการณ์ของเรื่องยังถูกนำมาใช้ในการเขียนนวนิยายด้วยการแบ่งเรื่องราวในนวนิยายออกเป็นตอนๆ แล้วจัดเรียงลำดับใหม่ไม่ให้ความสำคัญเรื่องเป็นไปตามลำดับปฏิทิน ดังเช่นนวนิยายขนาดสั้นเรื่อง “จนตรอก” ชาติ กอบจิตติแบ่งเรื่องออกเป็นตอนๆ ในแต่ละตอนสลับลำดับเหตุการณ์ของเรื่องไว้โดยเล่าผ่านมุมมองของตัวละครที่แตกต่างกัน ใช้เหตุการณ์ตอนกลางเรื่องซึ่งเป็นปมปัญหาหนึ่งของเรื่องเป็นการเปิดเรื่อง แล้วค่อยเผยให้เห็นเหตุของมัน โดยมีคำบอกเวลา ฉาก หรือเหตุการณ์ที่ตรงกันในแต่ละตอนเป็นตัวเชื่อมแต่ละบทเข้าด้วยกัน ดังความที่ใช้เปิดเรื่องว่า

“เอ็งไม่ใช่ลูกข้า เอ็งมันลูกอึกะหรี! บุญมาตวาดใส่หน้าลูกสาวพร้อมกับพาดหลังมือไปที่แก้ม เสียงดังเพียสนั่น”

“ไป! ไสหัวออกจากบ้านข้าไป เอ็งไม่ใช่ลูกข้า ไม่ต้องมาเรียกข้าว่าพ่อ ไม่ต้องมาเหยียบบ้านข้าอีก ไปให้พ้น! เขาชี้นิ้วออกนอกบ้าน

(จนตรอก, 2554: 11)

จากตัวอย่าง เป็นการแสดงผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้าเปิดเรื่อง ผู้อ่านที่อยากทราบเหตุผลที่ตัวละครถูกไล่ออกจากบ้าน ก็ต้องตามอ่านต่อ โดยนำคำที่แสดงเวลา ฉาก หรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่ตรงกันในแต่ละบทมาจัดเรียงลำดับใหม่ สิ่งนี้เองที่ทำหายผู้อ่าน สร้างความรู้สึกเหมือนนักสืบที่ต้องพยายามปะติดปะต่อเรื่องราวที่เกิดขึ้น ดังตัวอย่างบทบรรยายฉากภายหลังการสนทนากันของตัวละครที่ชาติ กอบจิตติทิ้งท้ายไว้ในบทแรกของเรื่องนี้ เพื่อเป็นตัวเชื่อมกับเหตุการณ์เดียวกันในบทถัดไปว่า

หลานสาวอายุสิบหกของปู่จึงต้องออกจากบ้านเพิงหมาแหงนด้วยน้ำตานองหน้า โดยมีสายตาของชาวบ้านที่อยากรู้อยากเห็นมองส่งออกจนลับตา...

(จนตรอก, 2554: 12)

ในบทถัดมาของเรื่องจนตรอก ได้กล่าวซ้ำถึงเหตุการณ์เดียวกันนี้อีกครั้ง คือ เหตุการณ์ที่ตัวละครซึ่งตามเรื่องคือสีดา ถูกไล่ออกจากบ้าน โดยเหตุการณ์ดังกล่าวถูกเล่าในมุมมองของตัวละครตัวใหม่ คือ ออด ใจความว่า

ก่อนหลับไปในคืนนั้น ออดคิดวนเวียนถึงพี่สาวของเขา พี่สาวจะโกรธเขา
ไหมหนอ...เพราะเขาคนเดียวแท้ๆทำให้พี่ต้องถูกพ่อไล่ออกจากบ้านในวันนั้น เมื่อนึก
ถึงเรื่องนี้ขึ้นมาครั้งใด ออดเฝ้าโทษแต่ตัวเองว่า ภูไม่น่าทำ...ไม่น่าทำเลย...

(จนตรอก, 2554: 29)

การกล่าวถึงเหตุการณ์นี้อีกครั้งเป็นประโยชน์ต่อการปะติดปะต่อลำดับเหตุการณ์
ของเรื่องให้แก่ผู้อ่าน การใช้กลวิธีการสลับลำดับเหตุการณ์เช่นนี้แม้จะสร้างความซับซ้อน ตลอดจน
สร้างความสับสนสำหรับผู้อ่าน แต่ความซับซ้อนเหล่านี้ก็แฝงมูมหนึ่งคือความท้าทายที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึก
สนุกอยากติดตามเรื่องมากขึ้น

ในขณะที่นวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา” ใช้การปูเรื่องด้วยการเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ก่อนหน้าอย่างสรุปก่อนแล้วจึงดำเนินเรื่องตามลำดับปฏิทินต่อไป อย่างไรก็ตามในการนำเสนอ
เรื่องราวในเรื่องนี้ยังคงแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นตอนๆ และแบ่งภาคไว้อย่างชัดเจน คือ นำเรื่อง ใน
ร่างแห และสู่อิสรภาพ ซึ่งการแบ่งเนื้อเรื่องออกเป็นส่วนๆเช่นนี้ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง
รูปแบบกับเนื้อเรื่องได้ชัดเจนขึ้นคือ สาเหตุของปัญหา ปัญหา จนกระทั่งนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เกิดจาก
ปัญหานั้นๆ

3.2.4.3. การปิดเรื่อง

เมื่อปัญหาและความขัดแย้งต่างๆทวีความเข้มข้นเรื่อยๆ จนเรื่องดำเนินมาถึงความ
ตึงเครียดที่สุดของเรื่อง ทำให้เรื่องเกิดการหักเหและเกิดการคลี่คลายปมปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ
ในที่สุด วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในช่วงแรกนี้ มีการคลี่คลายปัญหาและความขัดแย้งซึ่งเป็นตอน
จบสุดท้ายของเรื่องหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการจบเรื่องด้วยการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา
การจบเรื่องอย่างเศร้าหรือที่เรียกว่าการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม รวมไปถึงการจบแบบไม่ได้ให้
คำตอบหรือข้อสรุปอะไรที่แน่นอนลงไป

(1.) การปิดเรื่องด้วยการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ตามแนวคิดของจิตร ภูมิศักดิ์ ที่เสนอไว้ว่า วรรณกรรมเพื่อชีวิตต้องเปิดเผยให้
ทุกคนได้เห็นลักษณะและที่มาของความอับลัทธิในชีวิต รวมถึงการเสนอแนวทางการแก้ไขความ
อับลัทธิแห่งชีวิตให้กลายเป็นความดีงาม วรรณกรรมเพื่อชีวิตส่วนใหญ่ในตอนจบของเรื่องจึง
นำเสนอให้เห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ทำให้ชีวิตของตัวละครดีขึ้น ตัวอย่างเช่นที่ ศรีดาวเรือง
เสนอแนวทางแก้ไขเรื่องคนงานในโรงงานถูกเอารัดเอาเปรียบไว้ในเรื่องสั้น **แก้วหยดเดียว** ว่า

นั่นเป็นเสียงของชายหนุ่มคนหนึ่ง เขาเพิ่งมาทำงานได้ไม่นานนัก ใครๆเรียกเขาว่า แอ๊ด หน้าตาการแต่งกายสะอาดสะอ้าน ผิดไปจากกรรมกรทั่วไป เขาพูดจาสุภาพต่อทุกคนเสมอ พวกคนงานรู้ว่าเขาเป็นนักศึกษา มาทำงานตอนปิดเทอมเท่านั้น

“ที่ผมคิดว่ามีก็พวกเรานี้แหละ จะไปรอฟังใคร” เขากล่าว “เราต้องพยายามช่วยตัวเอง ผมมาทำงานตอนปิดเทอม แต่ทำได้ไม่นานผมก็พอจะรู้ว่า พวกเราถูกเขาเอาเปรียบอย่างไร”

คนงานส่วนมากตกใจที่มีคนกล้าประกาศต่อต้านนายจ้างออกมาตรงๆ เช่นนั้น ไม่นานกลุ่มคนก็ขยายวงกว้างขึ้น รวมทั้งคนนอกโรงงานที่เดินเข้ามาดูเหตุการณ์

(แก้วหยดเดียว, 2546: 20)

จากตัวอย่าง ศรีดาวเรื่องปิดเรื่องด้วยการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบด้วยการให้คนงานในโรงงานลุกขึ้นสู้เรียกร้อง โดยรวมกลุ่มกันต่อต้านนายจ้าง เพื่อให้ได้รับสิทธิที่ควรจะได้

ในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ยังคงปรากฏการปิดเรื่องด้วยการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาไว้เช่นกัน ในเรื่องสั้นเรื่อง *ทางชนะ* ซึ่งเป็นผลงานลำดับแรกๆของเขา

“ขอบใจเอ็งนะที่ช่วยข้า” บัวเอ๋ยกับวิเชียรในตอนเย็นวันนั้น

“เราเป็นเพื่อนกัน เราต้องช่วยกัน”

วิเชียรเดินไปที่เรือยนต์ซึ่งจอดอยู่ท่าหน้า ไม่นานนักเรือลำนั้นก็แล่นออกไปท่า บัวเดินแยกมากับน้องแล้วลงเรือช่วยกันพายออกไป เขาพายไปเรื่อยๆ เกือบพันท้ายวัด บัวมองเห็นกอไม้ที่ติดกับป่าช้ากอนั้นกำลังโบกพลั่วลื้อลอมเล่น เขานึกถึงกำไม้ไผ่ที่พ่อให้เขาเก็บเอาไว้และเพิ่งเข้าใจมันอย่างแท้จริง

(ทางชนะ, 2557: 60-61)

จะเห็นว่า ชาติปิดเรื่อง *ทางชนะ* ด้วยการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบ คือ ให้คนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบช่วยเหลือกันต่อสู้กับคนที่คิดเอาเปรียบผู้อื่นตามคำสอนของพ่อของบัวที่สอนบัวไว้ในตอนต้นเรื่อง

พ่อเขาเอาไม้ไผ่สับเป็นท่อนๆให้เท่ากัน แล้วส่งอันหนึ่งให้บัวลองหักดู เมื่อบัวหักมันลงได้พ่อจึงรวมขึ้น จากสอง เป็นสามเป็นสี่เป็นห้า จนกระทั่งบัวไม่มีแรงจะหักลงได้ แม้จะพยายามเต็มที่แล้วก็ตาม

“ดูอย่างไม้ไผ่นี้ถ้าอื่นเดียวก็หักได้ง่าย แต่ถ้าวางกันเยอะๆ ก็หักไม่ไหว” พ่อ
เขาพูดขึ้น

“พี่น้องกันต้องรวมกันไว้ สามัคคีกัน ใครเขามารังแกจะได้ช่วยกัน ถ้าเรา
รังแกน้อง น้องมันเกลียดเรา มีอะไรมันก็ไม่ช่วย งานการแทนที่จะเสร็จเร็วขึ้นกลับช้า
ลง เรามีพี่น้องกันอยู่แค่นี้ต้องรักกันเอาไว้” พ่อเอาไม้ไผ่นั้นมัดรวมกันแล้วส่งให้บัว

(ทางชนะ, 2557: 60-61)

เมื่อวิเชียรถูกพุดผัดแย่งสมุดไปเพื่อลอกการบ้าน วิเชียรไม่เห็นด้วยกับการ
กระทำของพุดผัดจึงถูกพุดผัดทำร้าย บัวเข้าช่วยวิเชียร จนท้ายที่สุดเพื่อนในห้องทุกคนช่วยกันต่อยพุดผัดซึ่งที่
ร่างกายใหญ่ แข็งแรงกว่าเพื่อนร่วมชั้น ด้วยการกระทำที่บัวและวิเชียรไม่ทิ้งกัน เมื่อใครคนใดคนหนึ่ง
ถูกพุดผัดซึ่งเป็นหัวหน้าห้องรังแก ทำให้ท้ายที่สุดไม่สามารถใช้อำนาจต่างๆกดขี่ข่มเหงพวกเขาและเพื่อน
ในห้องได้อีกต่อไป เช่นเดียวกันกับที่ชาติ กอบจิตติปิดเรื่องเรื่องสั้น *เสมือนพี่น้อง* ว่า

“ลุงก็ไปเดินเรืออย่างเดิมนั้นแหละ ฉันจะจ้างลุงกับบ่าวให้ลุงหายดี
เสียก่อนเถอะ” โด่งบอกออกไปตามที่เขาคิดไว้

“เอ็งจะจ้างข้าไว้ทำไม ข้าจะทำประโยชน์อะไรให้เอ็งได้?” ลุงชั้นถามเบา
หวิว

“คนอื่นเขาอาจจะไม่จ้างลุง เพราะลุงไม่มีประโยชน์สำหรับเขา แต่สำหรับ
ฉันลุงก็เหมือนกับพี่น้องของฉัน ถ้าเราไม่ช่วยกันเองแล้วใครที่ไหนเขาจะมาช่วยเรา?”
โด่งมองหน้าลุงชั้น เขาเห็นหยาดน้ำใสในตาแก

...บังเอิญถ้าท่านได้พบเห็นหญิงคนหนึ่ง กับชายสามคน ซึ่งมีคนขาดด้วย
รวมอยู่ด้วย ทั้งสี่คนนั้นอยู่ในเรือบรรทุกทรายลำเดียวกัน ท่านอย่าได้สงสัยว่าชายขา
ด้วนจะมีหน้าที่อะไร ในเรือลำนั้น....

(เสมือนพี่น้อง, 2557: 111-112)

จากตัวอย่างโด่งช่วยเหลือลุงชั้นที่ถูกผู้จัดการไล่ออกด้วยการให้ไปเดินเรือ
ด้วยกันต่อ แสดงให้เห็นการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาการเอาเปรียบด้วยการให้ช่วยเหลือกัน
และกัน ซึ่งเป็นลักษณะปิดเรื่องแบบตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ

(2.) การปิดเรื่องแบบทิ้งไว้ให้คิด

นอกจากการปิดเรื่องแบบการเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาย่างตรงไปตรงมา
อันเป็นลักษณะการจบเรื่องตามแนวทางวรรณกรรมเพื่อชีวิตแล้ว ชาติ กอบจิตติ พัฒนาการปิดเรื่อง
ของเขาด้วยการทิ้งเรื่องให้ผู้อ่านคิดตามเองด้วย ดังเช่นเรื่องสั้นเรื่อง *สายสร้อย* ถึงแม้ปัญหาของ

พิทยาที่จะสอบตกได้รับการแก้ไขด้วยการนำสร้อยทองไปให้ครูสนิทแลกกับการสอบผ่านได้ แต่ในตอนท้ายของเรื่อง ชาติทึ่งเหตุการณ์ชวนสงสัยให้ผู้อ่านอยากติดตามเรื่องต่อ

พิทยามองหน้าครูสนิทด้วยแววขิงขัง แล้วเดินออกไป เขาได้สำนึกว่าตัวเองเป็นคนเลว ถ้าตั้งใจเรียนเสียแต่แรกคงไม่มีเรื่องเกิดขึ้น และรู้สึกสงสารแม่อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน พิทยาารู้ถึงอาการหนึ่งซึ่งต้นชันมาในหัวอก เขาตัดสินใจเดินกลับไปหาครูสนิท พูดเกือบตะโกนว่า

“อาจารย์! เอาสร้อยของผมนี่คืนมา!”

(สายสร้อย, 2557: 81-82)

การสร้างความขัดแย้งระหว่างตัวละคร ด้วยการไม่ยอมให้ถูกกดขี่ของตัวละคร พิทยา เป็นส่วนทำให้ผู้อ่านสนใจอยากติดตาม แต่การทิ้งเรื่องไว้เพียงเท่านี้โดยไม่ขยายเหตุการณ์ต่อ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านใช้ความคิด คาดเดาเหตุการณ์ได้ ในเรื่องสั้นเรื่อง **เคียรขาด** เช่นกัน ชาติทึ่งทำให้ผู้อ่านได้ติดตามว่า

แม้ว่าหลวงลุงพระจะไม่มีญาติเลยก็ตาม แต่งานศพของแกมีชาวบ้านมาที่ศาลาไว้ศพแน่นขนัดทุกวัน ไม่มีพระองค์ใดหรือชาวบ้านคนไหน จะตัดสินใจลงไปได้ว่าระหว่างเคียรพระประธาน ที่เก่าแก่อันหาค่ามิได้กับหลวงลุงพระนั้น ควรจะเสียดายอย่างไรมากกว่ากัน

(เคียรขาด, 2557: 125-126)

ในตอนจบของเรื่องนี้ ชาติทึ่งคำถามให้ผู้อ่านคิดไตร่ตรองเรื่องการให้คุณค่าความสำคัญระหว่างวัตถุสิ่งของกับคุณค่าของชีวิตซึ่งเกิดจากการทำและจิตใจที่ดิ้นรน โดยชาติไม่ได้ให้คำตอบที่ชัดเจนไว้ การจบเรื่องในลักษณะจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านใช้ความคิดของตนได้อย่างเต็มที่

(3.) การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม

การปิดเรื่องด้วยความโศกเศร้า ไม่สมหวังของตัวละคร เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในช่วงแรกนี้ ด้วยเนื้อเรื่องส่วนใหญ่แสดงให้เห็นชะตากรรมของคนจน คนที่ถูกกดขี่ เอารัดเอาเปรียบ การสร้างเรื่องสั้น หรือนวนิยายให้จบด้วยลักษณะที่ไม่สมหวังไปจนกระทั่งท้ายที่สุดตัวละครต้องตายจึงเป็นการเสริมให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกสะเทือนใจ เศร้าสลดไปกับชะตาชีวิตของตัวละครได้ง่าย และความสะเทือนอารมณ์เหล่านี้เองที่ทำให้ผู้อ่านประทับใจเรื่องสั้นและนวนิยายของเขา ดังเช่นที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **จนตรอก** ที่แสดงให้เห็นความมืดบอด ไร้

หนทางในการต่อสู้เพื่อมีชีวิตที่ดีของคนจนอย่างคนในครอบครัวของบุญมา จนตัวละครหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตาย เช่นที่บุญมาพยายามฆ่าตัวตาย และฆ่าลูกของตนเอง

“ลุงอย่าคิดฆ่าตัวตายอีกเลยนะคะ เชื่อหนูเถอะ ความตายไม่เคย
แก้ปัญหอะไรให้ใครได้ อยู่สู้กับชีวิตซิคะ สู้ให้เต็มกำลัง แล้วลุงจะเป็นผู้ชนะมัน”
พยาบาลพูดออกมาอึดยาว เป็นคำที่เตรียมไว้ปลอบใจคนไข้ทุกคนที่มีอาการเช่นนี้
บุญมามองหน้าหญิงสาวแล้วค่อยๆ นึกลำดับ... ไข่ ไข่ ฆ่าตัวตาย... กินยา...
แล้วไอ้ด่าล่ะ?

“ลูก... ลูก...” เขาพยายามแต่ไม่มีเสียง

พยาบาลอ่านดูจากปากของคนไข้ เธอเข้าใจดีในความหวังใญ่นั้น

“ลูกลุงเราช่วยไว้ไม่ทัน แก่สิ้นใจก่อนที่จะมาถึง” พยาบาลหน้าสลดลง

(จนตรอก, 2554: 125)

ใน **คำพิพากษา** เป็นนวนิยายอีกเรื่องหนึ่งที่เรื่องถูกคลี่คลายด้วยความตาย
ของตัวละคร ตัวละครที่ตายในตอนจบเรื่องหลังจากชีวิตของเขาถูกทำร้ายจากคำพูดของชาวบ้าน
จนหันไปดื่มเหล้าเมาขาดสติ ถูกครูใหญ่โกงเงิน ถูกทำร้ายร่างกายจนตาย

ลุงไข่ยังคงจ้องมองบนใบหน้าที่ยิ้มของครูใหญ่อยู่ แก่ไม่ได้พูดตอบอะไร ครูใหญ่
จึงเดินจากไป...

-อยากจะถุยน้ำลายใส่หน้ามันเสียจริง. แก่คิดแวบหนึ่งหวนนึกถึงนางสมทรง
ขึ้นมาในเหตุการณ์วันนั้นให้รู้สึกสะใจตัวเอง

“เอ็งไปดูเขาบ้างรีไปล่าละ ปานนี้ไม่รู้จะหายรึยัง” แก่ถามแก้วเหล่าของฟัก ฟัก
ไม่ตอบว่าอะไร ลุงไข่จึงพูดว่า

“เงินของเอ็งนี่ข้าจะทำบุญไปให้นะ... ได้มาแค่นี้แหละวะ...” แก่ว่ากับฟักเสียง
เศร้าๆ

ผู้คนกลับกันหมดแล้ว... เหลือทิ้งไว้แต่ความเจ็บ ลุงไข่นั่งกินเหล้าเป็นเพื่อนฟัก
อยู่จนค่ำ เหม่อมองควันที่ล่องลอยขึ้นจากปล่องไฟสีเหลือง เห็นเป็นสายสีขาว ลอยขึ้นสู่ท้องฟ้า
สีน้ำเงินเข้ม สูงขึ้น สูงขึ้น แล้วกระจายหายไปกับลมเบื้องบน... หายไปกับลมเบื้องบน

(คำพิพากษา, 2547: 336)

การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมจึงเป็นกลวิธีการหนึ่งที่ชาติ กอบจิตติใช้เพื่อ
ช่วยเน้นย้ำให้เห็นความอับยศอดสูในชีวิตของคนจน คนชั้นล่างในสังคมที่ถูกกระทำจากความยากจน

อาจกล่าวสรุปได้ว่า พัฒนาการเกี่ยวกับกลวิธีการดำเนินเรื่องของชาติ กอบจิตติในช่วงแรกนี้ คือ ความพยายามคิดค้นกลวิธีใหม่เพื่อให้หลุดไปจากการดำเนินเรื่องแบบธรรมดาตามลำดับปฏิทินที่เคยใช้จนเป็นสูตรสำเร็จ กลวิธีดังกล่าวคือ การจัดลำดับเรื่องใหม่ ทั้งที่เป็นการเล่าย้อนกลับลำดับของเวลาในเรื่อง ดังจะเห็นได้จากการเปิดเรื่องด้วยการหยิบเอาปัญหาที่เกิดขึ้นภายในเรื่อง ซึ่งอาจเป็นปัญหาใหญ่ หรือปัญหาย่อยซึ่งส่งผลกระทบต่อๆกันจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ในภายหลังของเรื่องมาเล่าก่อน แทนการเล่าไปตามลำดับเวลา การสลับลำดับเหตุการณ์โดยการแบ่งการดำเนินเรื่องเล่าออกเป็นส่วนๆ โดยเฉพาะการแบ่งเนื้อเรื่องเป็นส่วนๆเป็นตอนๆเป็นการเน้นให้เห็นการให้ความสำคัญของเหตุการณ์ อันเป็นประโยชน์อย่างมากสำหรับการแสดงให้เห็นลำดับที่ทำให้เห็นสาเหตุที่นำไปสู่ผลลัพธ์ของเรื่อง ซึ่งมีผลต่อการทำความเข้าใจตัวเรื่อง หากจะมองลักษณะของการสืบทอดลักษณะของวรรณกรรมเพื่อชีวิตจะเห็นได้ว่าเป็นการคงรูปแบบของการนำเสนอสาเหตุที่นำไปสู่การแสดงปัญหาและแนวทางแก้ไขของเรื่องที่น่าเสนอเท่านั้น โดยชาติ กอบจิตติ ปรับและใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องด้วยวิธีที่แตกต่างออกไปดังที่กล่าวมาแล้ว

3.2.5. กลวิธีการเล่าเรื่อง

วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในช่วงแรกนี้ ยังคงปรากฏการใช้ผู้เล่าเรื่องแบบใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่อง **ทางชนะ** ดังที่ปรากฏในบทส่งท้ายที่อยู่ท้ายเล่มว่า

บทส่งท้าย

ศพตั้งอยู่จนถึงวันที่ห้าของงานโศกจึงได้มา แน่นอนละ ไม่จำเป็นเลยที่ข้าพเจ้าจะต้องบรรยายถึงความเศร้าโศกของเขาที่พึงได้รับจากการสูญเสียไป ซึ่งเป็นสิ่งเดียวที่เขาเหลืออยู่

พิทยาได้เจอโศกอีกครั้ง แต่เขาทั้งสองก็ลืมเรื่องราวแต่หนหลังไปหมดแล้ว ไม่มีคนหนึ่งคนใดนึกหรือฟื้นถึงเรื่องราวในวัยเด็กกันอีกเลย การพบกันครั้งนี้ดูเหมือนจะเป็นการพบกันครั้งสุดท้ายจริงๆ ระหว่างคนทั้งสองซึ่งมีเส้นทางการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป แม้ว่าเขาทั้งสองจะเกิดขึ้นมาบนผืนแผ่นดินที่ใกล้เคียงกันก็ตาม

(เศียรขาด, 2557: 126-127)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วบ้างว่า แม้ว่าหนังสือรวมเรื่องสั้นเรื่อง **ทางชนะ** จะเป็นการรวมเรื่องสั้น 5 เรื่อง คือ **ผู้แพ้ ทางชนะ สายสร้อย เสมือนพี่น้อง** และ **เศียรขาด** ไว้ด้วยกัน หากแต่เรื่องสั้นทั้งห้าเรื่องนี้สามารถร้อยต่อเนื้อหาเข้าด้วยกันได้ด้วยเชื่อมโยงของตัวละครโด่งกับพิทยา ฉาก และอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยเน้นย้ำให้ผู้อ่านแน่ใจว่าเรื่องสั้นทั้งห้าเป็นเรื่องเดียวกันได้ คือบทส่งท้าย ที่เผยให้

เห็น ผู้เล่า “ข้าพเจ้า” ซึ่งเป็นผู้เล่าเรื่องในอดีตของโด้งและพิทยาตั้งแต่เด็กจนโตอันเป็นเรื่องราวที่ปรากฏในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง รวมถึงเป็นผู้เล่าเรื่องในปัจจุบันของโด้งกับพิทยาที่มาเจอกันอีกครั้งตอนโตในงานศพพ่อของโด้งหรือหลวงลุงพรให้ผู้อ่านได้รับรู้ซึ่งปรากฏในบทส่งท้ายนี้ด้วยตามตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้ว่าชาติยังคงใช้ผู้เล่าเรื่องแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 ที่ผู้เล่าอยู่นอกเรื่อง แต่สิ่งที่น่าสนใจคือการใช้ผู้เล่าเรื่องแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 นี้เป็นการใช้เพื่อแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่า เรื่องที่อ่านเป็นเรื่องเล่า และผู้เล่ามีหน้าที่ร้อยเรื่องสั้นทั้งห้านี้เข้าด้วยกัน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าชาติ กอบจิตติมีความพยายามสร้างสรรค์กลวิธีการเล่าเรื่องให้แตกต่างไปจากเดิม

ชาติ กอบจิตติพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ผู้เล่าเรื่องแบบใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 คือ ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครหลัก (character narrator), ผู้เล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์ (authorial narrator) และผู้เล่าเรื่องแบบผู้รู้ (omniscient) เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมในการใช้เล่าเรื่องในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ เขาพยายามพัฒนาผู้เล่าเรื่องในวรรณกรรมของเขาตั้งแต่แรกเริ่มเส้นทางวรรณกรรม จะสังเกตได้ว่า แม้จะมีการใช้กลวิธีการเล่าในลักษณะผู้เล่าเรื่องแบบผู้รู้ (omniscient) แต่เรื่องสั้นและนวนิยายทุกเรื่องของเขาจะมีการใช้กลวิธีการเล่าแบบอื่นๆควบคู่กันไป ด้วย เช่น ผู้เล่าเรื่องแบบไม่แสดงทัศนคติของตน (impersonal narrator) หรือที่เรียกว่าแบบตาของกล้อง (camera eye), ผู้เล่าเรื่องแบบผู้รู้จำกัด (limited) เป็นต้น

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่แสดงให้เห็นกลวิธีการเล่าเรื่องที่ใช้ผู้เล่าเรื่องแบบไม่แสดงทัศนคติของตน (impersonal narrator) หรือที่เรียกว่าแบบตาของกล้อง (camera eye) คือเรื่อง “จนตรอก” นอกจากการใช้กลวิธีการดำเนินเรื่องด้วยการแบ่งเนื้อหาเป็นตอนๆเพื่อเอื้อให้เกิดการสลับลำดับเหตุการณ์แล้ว ชาติ กอบจิตติใช้การเล่าเรื่องผ่านมุมมองของตัวละครหลักแต่ละตัวในเรื่อง โดยให้ตัวละครหลักทั้งพ่อ ออด ปู่ และสีดา เล่าเรื่องเดียวกันผ่านมุมมองของตัวเอง กลวิธีเช่นนี้ช่วยเผยให้เห็นเหตุผลของการกระทำของตัวละครแต่ละตัว ซึ่งเป็นการสร้างความท้าทายแก่ผู้อ่านในการปะติดปะต่อและค้นหาความจริงของเนื้อเรื่องในชั้นที่หนึ่ง และสิ่งนี้เองที่ทำให้ผู้อ่านสามารถทราบสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงของเรื่องได้ นั่นคือปัญหาความยากจนที่ไม่ได้มาจากใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเรื่องที่แก้ไขได้ยากเพราะสาเหตุของปัญหาเริ่มตั้งแต่ระบบของสังคม อันเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านค้นหาความจริงในชั้นที่สอง

ตัวอย่างการเล่าเรื่องที่ต่างมุมมองของตัวละครหลักในเรื่องจนตรอก

ตอนที่ 2 ในเรื่องจนตรอกเป็นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของออด

ครึ่งหนึ่งที่นอกชานชาลาตรงนี้ เคยมีพี่สิดาและคำซึ่งนั่งอยู่บนตักแม่ แม่ชี้ให้คำดูไฟสีที่วิ่งไปมาบนแผ่นป้ายโฆษณา นั้น ซึ่งเพิ่งติดตั้งเสร็จเป็นวันแรก

(จนตรอก, 2554: 23)

ตอนที่ 3 ในเรื่องจนตรอกเป็นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของปู

เกือบจะถึงบ้านอยู่แล้ว แกพยายามแข่งใจกระเสือกกระสน มันพอดีกับที่ลูกสะใภ้กับหลานๆกำลังนั่งชื่นชมป้ายไฟอันใหม่อยู่พอดี คนแรกที่วิ่งมาถึงชายชรา กลับไม่ใช่สิดาดังที่แกวาดภาพเอาไว้

“ปู เป็นอะไรไป?” ออดถามปูละล่ำละลัก เข้าประคองปูอย่างที่กำลังของเด็กขนาดนั้นจะทำได้

(จนตรอก, 2554: 47)

ตอนที่ 4 ในเรื่องจนตรอกเป็นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของพ่อ

...มันไม่ใช่เรื่องจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องทะเลให้เปลืองเวลาพักผ่อน เขามีหน้าที่ใช้แรงตามที่ถูกสั่ง บุญมาคิดว่าคนอย่างเขานั้นให้เกิดใหม่อีกสิบชาติก็ไม่มีปัญญาซื้อเรือใหญ่ๆอย่างลำนี้ออกทะเล เขากะว่าเมื่อทำงานใช้หนี้หมดก็จะเลิกออกเรือเสียที ไม่ใช่เพราะงานนี้หροกหรือที่ทำให้บ้านแตกสาแหรกขาด? ไม่ใช่เพราะเรือลำนี้หรือที่ทำให้เขาสูญเสียเมียและลูกสาวที่รักไป?

สองปีครึ่งแล้วสิที่จมปลักอยู่กับเรือลำนี้

เรื่องทั้งหมดมาจากเงินกู้อย่างสามพันที่จะนำมาสร้างบ้านเท่านั้น ทำให้ชีวิตหันเห เปลี่ยนแปลง...

(จนตรอก, 2554: 47)

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของตัวละครหลักต่างตัวกัน ซึ่งสังเกตได้จากคำนาม และคำสรรพนามที่ใช้เรียกแทนชื่อตัวละคร เช่นในตอน 2 ตัวละครใช้คำว่า พี่ นำหน้าชื่อตัวละครสิดา และเรียกชื่อคำต่อมา แสดงให้เห็นว่าถึงแม้ไม่ได้แสดงให้เห็นตัวตนของผู้เล่าอย่างชัดเจน แต่เรื่องเล่าถูกเล่าผ่านมุมมองของออดซึ่งเป็นน้องของสิดา และเป็นพี่ของคำ หรือในตอน 3 ใช้คำนามและสรรพนามว่า ชายชรา และแก แทนตัวละคร ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าคือใคร แต่เรื่องที่เล่านั้นผู้อ่านรับรู้ได้ว่าผู้เล่าผ่านมุมมองของปูจากคำที่ใช้เรียกตัวละครอื่นว่า ลูกสะใภ้และหลาน ในตอนที่ 4 ผู้เล่าที่ไม่ปรากฏตัวตนใช้สรรพนามของตัวละครที่เล่าถึงว่า เขา แทนตัวบุญมา ซึ่งกำลังคิดทบทวนเรื่องราวของตัวเองอยู่ ผู้อ่านจึงทราบได้ว่า เรื่องที่เล่านี้เป็นเรื่องเล่าที่ถูกเล่าผ่านมุมมองของบุญมา การเปลี่ยนมุมมองของผู้ที่เล่าเรื่องในแต่ละตอนนี้เองที่แสดงลักษณะคล้ายกับตาของกล้องที่เปลี่ยน

ทิศทาง เปลี่ยนจุดสนใจ หรือความต้องการในการเน้นย้ำของผู้เล่าให้ผู้อ่านหันไปสนใจ มุมมองต่างกัน ที่มีต่อเรื่องเดียวกันช่วยเผยให้เห็นเหตุและผลที่อยู่ภายใต้ที่มาที่ไปของการกระทำของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเข้าใจตัวละครมากขึ้นโดยที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ตัดสินใจตัดสินตัวละครด้วยตัวเอง ไม่ใช่จากมุมมองของผู้เล่าที่เป็นผู้รู้ ผลของการที่ผู้อ่านสามารถเข้าใจตัวละครได้มากขึ้นส่งผลให้ผู้อ่านใคร่ครวญเหตุผลของตัวละครเช่นบุญมามากขึ้นซึ่งเป็นส่วนที่ทำให้เห็นปัญหาที่แท้จริงว่า ความผิดก็ไม่ได้เกิดจากการที่บุญมามีความต้องการจะมีบ้านเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลพวงของความคิดที่อยากให้ทุกชีวิตของคนในครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หากแต่ระบบของสังคมและเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยการเอารัดเอาเปรียบกันเป็นขั้นๆไปนั้น ทำให้นอกจากจะแก้ปัญหาเดิมไม่ได้แล้ว ยังสร้างปัญหาทับถมตามมาอีกด้วย เป็นปัญหาที่หาทางออกได้ยากสำหรับคนยากไร้เช่นบุญมา

นอกจากเรื่องจนตรอก ซึ่งเป็นนวนิยายแล้ว ชาติ กอบจิตติใช้กลวิธีการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของตัวละครนี้ในการเขียนเรื่องสั้นด้วย คือ เรื่อง “ผลตอบแทน” การเล่าเรื่องจะเล่าสลับผ่านมุมมองระหว่างกิมฮวย กับกลุ่มวัยรุ่นนักศึกษาในเรื่อง ดังข้อความที่ว่า

ตอนที่ 4 ในเรื่องผลตอบแทนเป็นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของกลุ่มวัยรุ่นนักศึกษา บางคืนขณะที่พวกเราคอยกินก๋วยเตี๋ยวอยู่นั้น ถ้ามีลูกค้าเยอะๆ พวกเราก็จะช่วยเจียกก๋วยเตี๋ยว ยกน้ำแข็งเปลา่ หรือช่วยล้างจานชาม...เรื่องของเจ็ค่อมดูเหมือนจะเป็นเพียงส่วนประกอบเล็กๆในชีวิตประจำวันของเราเท่านั้น เพราะในวันหนึ่งที่ยาวนานของพวกเรายังมีเรื่องให้คิดอีกมากมาย

(ผลตอบแทน, 2527: 41-42)

ตอนที่ 5 ในเรื่องผลตอบแทนเป็นการเล่าเรื่องผ่านมุมมองของกิมฮวย ไม่เคยมีใครเลยในชีวิตของเธอที่ผ่านมา จะสุภาพอ่อนโยนกับเธอเท่าพวกนี้ ครั้งก่อนกิมฮวยคิดว่า พวกนี้แสร้งทำดีกับเธอเพื่อหวังจะได้เชื่อกินนานๆ แต่แล้วก็ต้องพ่ายกับเหตุผล เพราะพวกนี้รีบจ่ายให้ทุกครั้งในตอนต้นเดือน มีหน้าซ้ำเมื่อกลับบ้านไปในตอนปิดเทอม ขากลับมายังมีของติดมือจากทางบ้านมาฝากเธออีก

(จนตรอก, 2554: 44)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า การกระทำเดียวกัน คือการช่วยกิมฮวยทำงานของกลุ่มนักศึกษาวัยรุ่นนี้ ถ้าถูกเล่าจากมุมมองของคนๆเดียวก็จะทำให้เข้าใจเพียงอย่างเดียว แต่การนำเสนอมุมมองที่แตกต่างจากเรื่องเดียวกันทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจตัวละครแต่ละตัวมากขึ้น และรู้ว่าตัวละครแต่ละตัวมีมุมมองต่อตัวละครที่ปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร จากตัวอย่างจะเห็นว่าจากการกระทำเดียวกันต่าง

มุมมองทำให้เกิดมุมมองที่ต่างกันออกไป 2 ลักษณะ คือ นักศึกษาช่วยงานกิมฮวยแต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญอะไรกับกิมฮวยมากนักตั้งข้อความจากตัวบทที่ว่า เรื่องของเจ้ค่อมดูจะเป็นเพียงส่วนประกอบเล็กๆในชีวิตของพวกเขาเท่านั้น ขณะที่มุมมองของกิมฮวยที่มีต่อนักศึกษากลุ่มนี้เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อคนกลุ่มนี้มากกว่าการปฏิสัมพันธ์กันเพียงเพราะผลประโยชน์ อย่างไรก็ตาม จากมุมมองของตัวละครทั้งสองมุมมอง ผู้เล่าซึ่งไม่ปรากฏในเรื่องไม่ได้บอกหรือตัดสินว่า มุมมองใดถูกหรือผิด หรือแม้แต่การตัดสินว่าความจริงคืออะไร ดังนั้นการนำเสนอเรื่องเล่าผ่านมุมมองที่ต่างกันนี้เป็นส่วนที่ทำให้ไม่เกิดความลำเอียงแก่ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งที่อยู่หน้าจะไปตัดสินไม่ได้ การใช้รูปแบบที่สร้างความลึกลับในการตัดสิน และเปิดโอกาสให้ตัวละครได้แสดงความคิดเห็น แสดงเหตุผลในมุมมองของตน หากมองกลับไปที่ความต้องการนำเสนอโครงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเอารอดเอาเปรียบจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ชาตี กอบจิตติพยายามคิดหาวิธีที่ทำให้รูปแบบงานประพันธ์ของเขามีความสอดคล้องกับเนื้อหาด้วยนั่นเอง

อาจกล่าวได้ว่า การใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่ใช้ผู้เล่าเรื่องแบบไม่แสดงทัศนคติของตน (impersonal narrator) หรือที่เรียกว่าแบบตาของกล้อง (camera eye) นี้มีประโยชน์ในแง่การเปรียบเทียบให้เห็นมุมมองที่แตกต่างของตัวละคร และความแตกต่างนี้เองที่ทำให้ผู้อ่านเกิดการเปรียบเทียบซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง ไม่ใช่โดยผู้เล่าสอดแทรกความคิดของตัวเองเหมือนการนำความคิด และไม่เป็นการที่ผู้อ่านตัดสินตัวละครตัวใดตัวหนึ่งลำเอียงเกินไปจนเกิดเป็นการเอารอดเอาเปรียบตัวละครเสียเอง เพราะการแสดงผลมุมมองของตัวละครที่แตกต่างได้เผยให้เห็นทัศนคติ เหตุผลของการกระทำของตัวละครแต่ละตัวไว้แล้วโดยเล่าผ่านมุมมองของตัวละครเองที่ทำให้ผู้อ่านได้ใกล้ชิด ทำความรู้จักกับตัวละครนั้นๆมากที่สุด

นอกจากกลวิธีการเล่าเรื่องที่ใช้ผู้เล่าเรื่องแบบไม่แสดงทัศนคติของตน (impersonal narrator) หรือที่เรียกว่าแบบตาของกล้อง (camera eye) แล้ว ชาตี กอบจิตติยังใช้กลวิธีการเล่าเรื่องในลักษณะผู้เล่าเรื่องแบบผู้รับรู้จำกัด (limited) อีกด้วย กล่าวคือ ผู้เล่าเรื่องจะเล่าความคิดความรู้สึกหรือความเป็นไปของตัวละครตัวเดียว (อิรวดี ไตลังคะ, 2543 : 38) เป็นการเขียนแบบ “กระแสสำนึก” (stream of consciousness) ที่แสดงให้เห็นการคิด ทบทวน การพูดรำพึงรำพันกับตัวเอง จนอาจเรียกได้ว่าเป็นพูดเดียวในใจ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากงานประพันธ์ของชาตี กอบจิตติ คือบทรำพึงกับตัวเองของตัวละครบุญมาในเรื่องจนตรอก ดังความที่ว่า

‘เป็นเพราะอีห่านั่นตัวเดียว เสือกมีท้องขึ้นมา’บุญมานึกโทษเมียในใจ ‘ถ้ามีงไม่ระย่ำอย่างนั้นก็จะได้อยู่ดูแลลูกๆ ดูแลบ้านบ้าง พ่อก็คงจะไม่คิดแบบนั้น สี่ตามันคงไม่ใจแตกเหมือนอย่างที่เราเห็นหรือ’ เขาถอนใจส่ายหน้าอยู่ไปมา ‘สี่ตา เอ็งอยู่ไหนก็ไม่รู้?จะลำบากลำบากยังงี้ก็ไม่รู้ วันนั้นพ่อทำไปเพราะโมโหหรือลูกเอ๊ย เอ็งก็น่าจะรู้ว่าเดี่ยวพ่อก็หาย ถ้าเอ็งยังอยู่บ้านจะได้ช่วยน้องอีกแรง น้องก็คงไม่ต้องไปลักขโมยของคนอื่นเขาหรือ...’

(จนตรอก, 2554: 119)

จากตัวอย่างเป็นการแสดงให้เห็นความคิดคำนึงของบุญมาที่คิดทบทวนเรื่องราวปัญหาของตนเอง ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความคิด ความรู้สึกภายในที่แท้จริงของตัวละครได้มากขึ้น แม้ว่าการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องแบบกระแสนี้จะมีปรากฏมาก่อนแล้ว แต่ชาติ กอบจิตติพยายามพัฒนากลวิธีในการนำเสนอต่อไป โดยการขยาย “การพูดเกี่ยวกับตัวเอง” ออกไปเป็น “บทสนทนาด้วยตัวคนเดียว” คือ ในการคิดคำนึง ทบทวนหรือรำพึงของตัวละครนั้น ชาติ กอบจิตติเพิ่มการโต้ตอบกับตัวเองไว้ด้วย ดังที่ปรากฏในเรื่องจนตรอก ความว่า

‘มันเป็นเพราะใครกันแน่วะนี้?’ บุญมานึกถามตัวเอง

‘เพราะมีงนั่นแหละ’ อีกความคิดหนึ่งตะโกนแวบสวนขึ้นมา

‘ถ้ามีงไม่ชวนพ่อมากรุงเทพฯ’

‘ถ้ามีงไม่อยากมีบ้าน!’

‘ถ้ามีงไม่เสือกกู้เงินแล้วแก่เขามา!’

‘ถ้ามีงไม่เตะเมียในวันนั้น!’

‘ถ้ามีงไม่ไล่สี่ตาออกจากบ้าน!’

‘ถ้ามีงไม่เสือกไปเรือ!’

‘ถ้ามีงไม่โดนจับ!’

‘และถ้ามีงอยู่บ้านทำงานไปกลับเหมือนคนอื่นๆ เรื่องมันก็คงไม่ลงเอยแบบที่เราเห็นหรือ...’

บุญมาไม่ได้คิดโทษใครที่ไหนเลย บุญมาไม่คิดโกรธใครด้วยซ้ำที่ทำให้ชีวิตครอบครัวของเขาต้องหันเหไปเช่นนี้

(จนตรอก, 2554: 119-120)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในความคิดคำนึงของตัวละคร คือบุญมา มีการตั้งคำถาม หาคำตอบ และตอบตัวเองในใจ มีลักษณะของการตอบและถามตัวเอง ทั้งนี้การตอบและถามยังคงเป็นบทสนทนาที่มีลักษณะสั้นๆที่เป็นไปในเชิงการคิดคำนึง ทบทวนเหตุการณ์ไปตามกระแสสำนึก

กลวิธีที่เป็นบทสนทนาเดียวกับตนเองถูกนำมาใช้อีกครั้งในเรื่อง “คำพิพากษา” ในครั้งนี้ถูกพัฒนายิ่งขึ้นไปอีกจนมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น คือ นอกจากชาติ กอบจิตติเพิ่มการโต้ตอบด้วยตัวเองของตัวละครแล้ว ยังมีลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์ตัวเองเอาไว้ในบทสนทนาอีกด้วย ดังตัวอย่างบทสนทนาเดี่ยวของตัวละคร “ฟัก” ในเรื่อง ความว่า

ถ้าไม่มีนางเสียคนหนึ่ง ข้าคงจะบวชให้พ่อไปแล้ว ไม่ต้องมาเป็นทุกข์ วุ่นวายใจอย่างทุกวันนี้ นี่ชื่อเสียงไม่มีเหลือแล้ว หมดแล้ว...เอาเมียพ่อทำเมียตัวเอง...ไม่เคยมีใครเชื่อสักคนว่าข้าไม่เคยยุ่งกับเมียพ่อ พ่อรู้ไม่ใช่หมาว่าข้าไม่เคยยุ่งจริงๆ... เอ้อ ถ้าได้ผู้หญิงคนอื่นเป็นเมียก็คงไม่มีอะไร หรือว่าจะไล่มันไปอยู่ที่อื่นดีวะ หลอกไปจังหวัดแล้วกวนทีกลับมาคนเดียวเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ของกู ลาออกจากภารโรง บวชไม่ต้องสึกเลยดีมี๊ เออดี...ชาวบ้านเขาจะได้ว่ามีงว่า พ่อได้แล้วก็ทิ้งถีบหัวส่งให้ เมียกระเซอะกระเซิงน่าสงสาร เลวหนักกว่าเก่าเข้าไปอีก เอาละ สมมุติสาไล่นางไป แล้ว ชาวบ้านเขาเชื่อว่ามิ้งไม่เคยยุ่งกับเมียของพ่อมิ้งเลยที่มายสมทรงพุดวันนั้น เพราะมันเป็นคนสติสตั้งไม่ค่อยดีมิ้งก็กลายเป็นผู้บริสุทธิ์ ทีนี้มิ้งมาดูมายสมทรงบ้าง พ่อมิ้งหนีขึ้นรถกลับได้แล้ว นางสมทรงนั่งคอยมิ้งอยู่ในร้านจนเย็นไม่เห็นมิ้งมา เจ้าของร้านมันไล่...แล้วนางจะหากินที่ไหน คู้ยเขี่ยไปตามถังขยะเช่นหมาข้างถนน กระนั้นหรือ มีที่นอนอยู่ข้างถนน มีอาหารอยู่ในถังขยะ นางเป็นคนนะ ไม่ใช่สัตว์ มิ้งจะเลี้ยงนางไว้สักคนมันจะเป็นอะไรไปเล่า ชาวปลาหมิงก็อาศัยจากวัดอยู่บ้างแล้ว หรือยังอยากจะไล่นางไปอีก เพื่อให้ตัวมิ้งเองบริสุทธิ์ ให้ตัวมิ้งเป็นคนดีคนเดียว คนอื่นจะเดือดร้อนยังงี้ข้างแม่มัน ฟักคิดทบทวนดูเกี่ยวกับเรื่องจะไล่มายสมทรงไป ในที่สุด เขาก็ตัดสินใจว่า

-กูทำไม่ได้.

(คำพิพากษา, 2547 : 47-49)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นการคิดโต้ตอบไปมาภายในจิตใจของตัวละครเอง มีการตั้งคำถาม หาคำตอบ แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์สิ่งที่ตัวเองคิดรวกับตัวละครพบกับตัวละครอื่นๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นกลวิธีในการเล่าเรื่องเพื่อเผยให้ผู้อ่านได้ล่วงรู้ความคิด ความรู้สึกที่แท้จริงของตัวละคร ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจเรื่องได้เป็นอย่างดี

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กลวิธีการเล่าเรื่องทั้งการใช้ผู้เล่าแบบผู้รู้ การเล่าผ่านมุมมองของตัวละคร การพูดเดี่ยว ตลอดจนการใช้บทสนทนาเดี่ยวของตัวละครมีส่วนสำคัญในการเผยให้ผู้อ่านเข้าถึงความคิด ความรู้สึกของตัวละครได้อย่างแท้จริง อันเป็นส่วนสำคัญในการทำความเข้าใจเรื่อง อีกทั้งทำให้เรื่องมีความน่าสนใจ ชวนให้ติดตามมากกว่าการเล่าเพียงมุมมองใดมุมมองหนึ่ง เพราะนอกจากเป็นการเปิดโอกาสให้ตัวละครได้มีสิทธิ์แตกต่างให้กับตัวเองแล้ว อีกแง่มุมหนึ่งยังเป็นส่วนทำให้เรื่องมีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าการเล่าเรื่องแบบวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ คือ การเล่าโดยสรรพนามบุรุษที่ 1 หรือโดยตัวละครหลักของเรื่องนั้นเล่าในมุมมองที่ประสบมา

3.2.6. การใช้ลีลาภาษาในการประพันธ์

การใช้ลีลาภาษาในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติช่วงแรกนี้แบ่งได้ 3 ลักษณะ คือ การใช้คำ การใช้เครื่องหมายวรรคตอน และการเปรียบเทียบ

3.2.6.1. การใช้คำ

ชาติ กอบจิตติ ใช้ภาษาที่เรียบง่าย เลือกใช้คำที่สื่อความหมายชัดเจน มีความกระชับ ทั้งการตั้งชื่อเรื่อง การเขียนบทบรรยาย ตลอดจนบทสนทนาโต้ตอบของตัวละคร

การตั้งชื่อเรื่องสั้นและนวนิยายทุกเรื่องของเขา ชาติใช้คำสั้น แต่สื่อเรื่องราว ความหมายของเรื่องได้อย่างตรงไปตรงมา เช่น เรื่อง **ทางชนะ** เป็นการตั้งชื่อเรื่องที่สื่อให้เห็นแนวคิดของเรื่องซึ่งนำเสนอแนวทางการแก้ไขการถูกเอารัดเอาเปรียบ **จนตรอก** เป็นคำที่สื่อให้เห็นความไม่มีหนทางสู้เพื่อมีชีวิตรอดพ้นจากความยากจนของตัวละครเอกของเรื่อง **คำพิพากษา** แสดงให้เห็นเรื่องราวความวุ่นวายของตัวละครที่เกิดจากการตัดสินใจคนอย่างอยุติธรรม เป็นต้น

นอกจากการตั้งชื่อเรื่อง ในการเขียนบทบรรยาย และบทสนทนาของตัวละคร ชาติใช้ภาพพจน์ต่างๆอันเป็นกลวิธีในการเลือกใช้คำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพตาม ใช้การเล่าอธิบาย บรรยายสิ่งต่างๆมากกว่าที่จะเขียนแบบพรรณนาโวหาร รุ่มรวยด้วยภาษาที่สละสลวย เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะการบรรยายฉากหรือเหตุการณ์ในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ ดังตัวอย่างการบรรยายฉากในนวนิยายเรื่อง **ปีศาจ** ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ ที่บรรยายฉากไว้อย่างละเอียดจนทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการเคลิบเคลิ้มเกือบจะใช้ประสาทสัมผัสครบทั้ง 5 สัมผัสได้ถึงบรรยากาศในฉากนั้นๆ

เขามองฝ่าเปลวแดดที่เป็นตัวระยิบระยับ ลมที่พัดลู่ต้นข้าวในท้องทุ่งสาด

เข้ามาในเรือ มันหอบเอาความระอุของไอแดดตอนกลางวันมาปะทะผิวหนังฝ่าๆ

พร้อมกับกวาดกลืนอายุของท้องถิ่นประกอบด้วยข้าวที่กำลังตรวง ใอน้ำและไอน้ำ
ดินที่ระเหยอยู่รอบๆ ขอบชานเข้าไปในจุมก...

(ปีศาจ, 2558 : 93)

ขณะที่ การบรรยายถึงฉาก เหตุการณ์ ของชาติ กอบจิตติถูกกล่าวถึงอย่างกระชับ
ไม่เยิ่นเย้อ จนรู้สึกเบื่อกับการบรรยายฉากธรรมชาติต่างๆ ไปเสียก่อน ดังตัวอย่างการบรรยายฉาก
ธรรมชาติในเรื่อง **หมาติดแก๊ง** ว่า

ดาวหวังมีกระต๊อบเล็กๆ อยู่ริมหาดบนเกาะแห่งหนึ่งทางภาคใต้ ที่รำลึกกัน
ว่ามีมะพร้าวตกที่สุดในประเทศไทย...

กระต๊อบของแกเป็นที่เสือกหัวนอนในตอนกลางคืน มันตั้งอยู่โดดเดี่ยวสุด
ปลายหาด

(หมาติดแก๊ง, 2552 : 64)

จะเห็นได้ว่าลักษณะการบรรยายของชาติ กอบจิตติจะเน้นไปที่การเล่าเรื่องซึ่งเป็น
การบรรยายมากกว่าการใช้พรรณนาโวหารที่แสดงให้เห็นภาพของสิ่งที่บรรยายโดยละเอียด การ
บรรยายไม่ได้มุ่งเน้นให้เห็นความสวยงามของสิ่งแวดล้อมมากไปกว่าเหตุการณ์หรือการกระทำที่
เกิดขึ้นในเรื่อง

การบรรยายโวหาร นอกจากจะใช้ในการบรรยายฉากแล้วยังใช้กับการบรรยาย
ลักษณะบุคลิกตัวละครด้วย ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่อง **ผลตอบแทน** ความว่า

รูปร่างที่เตี้ยเล็กของแกนั้น มีโหนกเนื้อที่ไม่พึงปรารถนาติดแน่นอยู่บน
หลัง เนื่องจากก้อนนั้นมีขนาดใหญ่เกือบเท่าหัวของแก จากโครงสร้างที่ผิดส่วนนี้เอง
ทำให้ไหล่ขวาเอียงต่ำกว่าไหล่ซ้าย คอก็ถูกดึงเอียงไปทางไหล่ด้านขวาด้วย เวลาแก
เดินลำตัวจะโค้งค่อมออกไปข้างหน้า มีเนื้อโหนกอยู่บนหลังคล้ายกับอูฐ แจกเง้า
ประคบประหงมเส้นผมที่ยาวสลวย ให้แผ่ไปคลุมก้นเนื้อบนหลังด้วยหวังจะซ่อนเร้น
มันไว้ แต่ก็ไม่ช่วยปิดบังได้เลย

(ผลตอบแทน, 2552 : 39)

การบรรยายลักษณะตัวละครจากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ผู้ประพันธ์มุ่งที่จะ
นำเสนอให้เห็นลักษณะสภาพร่างกายของตัวละคร ดังเช่นจากตัวอย่างที่บรรยายบุคลิกท่าทางของตัว
ละคร แจกเง้า ให้เห็นตามสภาพที่เป็นอยู่จริง เป็นการบรรยายไปตามลักษณะอย่างตรงไปตรงมา
มากกว่าการสร้างเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดจินตภาพดังที่เคยนิยมในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ เช่น
ในงานเขียนของศรีบูรพา เขียนอธิบายตัวละครของเขาในนวนิยายเรื่อง **ลูกผู้ชาย** ว่า

รำพรรณ จันทน์วิโรจน์เดินลงบันไดมาช้าๆ แสงไฟในห้องกลางฉายจับร่าง
ของหล่อนเห็นได้โดยถนัดชัดเจน นุ่งผ้าถุงสีน้ำตาล สวมเสื้อปานขาวรีวสีน้ำเงินแขน
ยาวหุ้มข้อมือ แบนคอแขนพรายให้เห็นผิวเนื้ออันขาวละเอียดอ่อนเป็นนัยงโย ณ
เบื้องบนแห่งอุรุประเทศ ปล่อยผมไว้ตามสบายไม่ได้ตกแต่งให้ผิดไปจากปกติ นี่เป็น
แบบการแต่งกายเรียบง่ายตามอุปนิสัย เดินเข้าสู่ห้องรับแขกด้วยอากัปกริยาเรียบ
ขรึมๆ

(ลูกผู้ชาย, 2545 : 120)

ในการบรรยายฉาก และลักษณะของตัวละครส่วนใหญ่ชาติใช้บรรยายโวหารในการ
อธิบายซึ่งเป็นลักษณะของการเล่าตามสายตาที่พบเห็น เน้นที่เหตุการณ์และการกระทำของตัวละครที่
เกิดขึ้น มากกว่าการประดิษฐ์ถ้อยคำให้สวยงาม เพื่อให้ผู้อ่านจินตนาการภาพตามได้ ชาติใช้กลวิธีการ
อธิบายฉากเหมือนการวาดรูป บอกเล่าตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ไว้อย่างละเอียด เช่นการใช้ช่องไฟ การใช้
สี แสง เงาของภาพ เช่นที่อธิบายฉากศาลาทำบุญในนวนิยายเรื่อง **คำพิพากษา** ว่า

พื้นปูนภายในศาลาทำบุญมีเสื่อปูเป็นแถวหน้ากระดาน เรียงเว้น
ระยะห่างสม่ำเสมอ ทึนหน้าเข้าหาอาสน์สงฆ์ ข้างบนอาสน์ปูเสื่อไว้ตามความยาว
บนเสื่อปูพรมผืนจัตุรัสทับไว้อีกชั้นหนึ่ง จำนวนพรมเท่ากับจำนวนพระที่วัด ผืนพรม
สีเหลี่ยมลดทลายสวยงามแตกต่างกันไป เป็นรูปสัตว์บ้าง ดอกไม้บ้าง ช่องว่างระหว่าง
พรมมีกระโถนสีไข่ไก่วางไว้ทุกช่อง ด้านขวาสุดของที่นั่งพระมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่
ตั้งอยู่ในตู้กระจก ขอบตู้และหน้ากระจังแกะสลักลดทลาย เบื้องหน้าพระพุทธรูปมีเชิง
เขียนยาวเป็นรูปเรือหงส์ ถัดออกมาเป็นกระถางรูปอ่างลายมังกรใบใหญ่ใส่ทรายไว้
ค่อนกระถาง ขี้อุปถกเคลื่อนอยู่บนทราย

ภายนอกศาลาทำบุญทางด้านขวาเป็นลานซีเมนต์ ตรงกลางลานมีแท่นตั้ง
บาตรเป็นฐานปูนก่อตั้งอยู่ สูงแค่เอว กว้างประมาณยาวยาวสักหกเจ็ดวา ทาสีขาววาด
ลดทลายกระหนกสีเหลืองสีแดงไว้ตามมุม บนแท่นนั้นตรงกลางตั้งบาตรเรียงวันระยะ
เป็นแถวยาวไปจนสุด ที่ว่างสองข้างวางสำหรับใส่ถ้วยชามเปล่าเตรียมไว้ถ่าย
กับข้าวจากชาวบ้านที่มาทำบุญ ด้านหัวแท่นก่อฐานเล็กๆ ขึ้นไว้เป็นที่ใส่บาตรพระ
พุทธ

(คำพิพากษา, 2547 : 63-64)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า เพื่อให้ผู้อ่านจินตนาการตามได้ ชาติใช้วิธีการให้ข้อมูลของ
สิ่งต่างๆ ในฉากเพื่อให้ผู้อ่านรับรู้เสมือนการมองเห็นฉากต่างๆ ด้วยตาของตนเอง

นอกจากการใช้คำเพื่ออธิบายตัวละคร และฉากแล้ว การใช้คำที่ทำให้เกิดน้ำเสียงของเรื่องยังเป็นลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งที่ชาติ กอบจิตติใช้เพื่อให้งานของเขาสร้างความประทับใจแก่ผู้อ่านด้วยการสร้างความสะเทือนอารมณ์ กลวิธีหนึ่งคือการสร้างความย้อนแย้งที่เกิดจากถ้อยคำ (verbal irony) เป็นภาพพจน์แบบหนึ่งแต่ต่างกับภาพพจน์แบบอื่น ตรงที่ว่า ผู้อ่านตระหนักรู้ไม่ใช่จากการใช้คำที่พิเศษออกไป แต่รู้เพราะการตีความว่าถ้อยคำดังกล่าวขัดแย้งกับสถานการณ์ในขณะนั้น (สรณัฐ ไตลังคะ, 2560: 114) เช่นในเรื่อง จนตรอก ภายหลังจากบุญมาพยายามฆ่าดำซึ่งเป็นลูกชาย และฆ่าตัวเองตาย ผลคือบุญมาได้รับการช่วยเหลือจึงมีชีวิตรอด ตื่นลืมตาอีกครั้งที่โรงพยาบาล

“ลุงอย่าคิดฆ่าตัวตายอีกเลยนะคะ เชื้อหนูเถอะ ความตายไม่เคย
แก้ปัญหาอะไรให้ใครได้ อยู่สู้กับชีวิตสิคะ สู้ให้เต็มกำลัง แล้วลุงจะเป็นผู้ชนะมัน”
พยาบาลพูดออกมาอีตยว เป็นคำที่เตรียมไว้ปลอบใจคนไข้ทุกคนที่มีอาการเช่นนี้
จากตัวอย่าง คำพูดของพยาบาลที่บอกกับบุญมาว่า “อยู่สู้กับชีวิตสิคะ สู้ให้เต็มกำลัง
แล้วลุงเป็นผู้ชนะมัน” เป็นคำย้อนแย้งที่เกิดจากถ้อยคำ เพราะการมีชีวิตอยู่เพื่อเป็นผู้ชนะสำหรับคนที่
สู้มาทั้งชีวิตอย่างบุญมา ไม่ได้ทำให้บุญมารู้สึกมีความหวัง หรือกำลังเพิ่ม เพราะถึงแม้บุญมาจะชนะ
รอดพ้นจากความตาย แต่เขารู้ดีว่าไม่สามารถเป็นผู้ชนะรอดพ้นจากความยากจนไปได้ ความสะเทือน
อารมณ์จึงอยู่ที่การย้อนแย้งด้วยถ้อยคำนี้เอง เมื่อพยาบาลและบุญมาตีความคำว่า ผู้ชนะ กันไปคนละ
แบบ

สรุปได้ว่า การเลือกใช้คำของชาติ กอบจิตติ มีลักษณะการใช้ถ้อยคำที่กระชับ เน้น
ที่การสื่อความได้อย่างตรงไปตรงมา ใช้คำที่ง่ายต่อความเข้าใจของผู้อ่าน แต่สร้างความสะเทือน
อารมณ์ได้ดี สิ่งนี้จึงสอดคล้องกับแนวความคิดของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จที่ต้องการให้
วรรณกรรมมีความงาม ความง่าย และแจ่มชัด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าถึงได้โดยง่าย

3.2.6.2. การใช้เครื่องหมายวรรคตอน

โดยทั่วไปเครื่องหมายวรรคตอน เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่เขียนขึ้นเพื่อ
ประโยชน์ในการแบ่งวรรคตอน แต่ชาติกอบจิตตินำเครื่องหมายวรรคตอนต่างๆมาใช้ในลักษณะที่
แตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น ชาติใช้เครื่องหมายยัติภังค์ (-) เพื่อแสดงให้เห็นความคิดภายในใจของตัว
ละคร เช่นตอนที่บรรยายถึงความคิดภายในใจของตัวละคร พัก ในเรื่อง **คำพิพากษา**

กลางสนามหญ้ามีแต่ฟักคนเดียวเดินเรื่อยๆ มายังตัวอาคารตรงมายังห้องเก็บของ เอาพลั่วสาดเดินอ้อมไปหลังโรงเรียน โกลพอประมาณจึงลงมือขุดหลุม ในระหว่างขุดหลุมนั้นรู้สึกเหมือนภายในตัวกลวงเบาโหวง บอกไม่ถูกว่าเป็นความเสียใจ ดีใจ หรือเฉยๆ อาจเป็นที่เขาตื่นเต้น เมื่อประสาททุกส่วนคลาย จึงทำให้เกิดอาการว่างโวงอยู่ภายใน

สักครู่จึงหายไป ความเศร้าเสียใจเข้าแทนที่ –แม้มันเป็นหมามันก็มีชีวิต เหมือนกับมึง รักชีวิตเหมือนมึง. –แต่มันบ้า มันไม่ควรมีชีวิตอยู่. เขานึกถึงเหตุผลนานา เพื่อมาปกป้องตัวเองให้รอดพ้นจากบาปกรรมในการกระทำครั้งนี้

(คำพิพากษา, 2558: 88)

จากตัวอย่าง การใช้ยัติภังค์ (-) แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนความคิดของตัวละคร เผยให้เห็นความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอง เช่นในตอนแรกฟักนึกถึงการกระทำที่เขาฆ่าหมา เขาไม่เห็นด้วยกับการฆ่าหมา เพราะคิดว่าหมาก็มีชีวิตจิตใจเช่นคน ต่อเมื่อมีความคิดขัดแย้งที่ว่าเพราะหมาบ้าจึงควรฆ่า ซาติจึงใช้ยัติภังค์(-)อีกครั้ง ขณะที่ มหัทพภาค (.) ที่โดยทั่วไปใช้เมื่อแสดงให้เห็นการจบข้อความ จากตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่า ซาติใช้มหัทพภาค (.) เพื่อแสดงให้เห็นการจบห้วงความคิดหนึ่งๆ เป็นการแสดงให้ผู้อ่านเห็นว่าจบในส่วนความคิดภายในใจของตัวละครแล้ว

ในขณะที่จุดไข่ปลา (...) ที่โดยปกติใช้เพื่อละข้อความที่ไม่จำเป็นหรือไม่ต้องการกล่าวถึง แต่ซาติใช้เพื่อแสดงห้วงความคิด ห้วงอารมณ์ ห้วงการหายใจยาวๆ การลากเสียงพูดในใจ เช่นที่ตัวละครฟักคิดในตอนหนึ่งว่า

ฟักถอนใจพลิกตัวนอนตะแคง แสงจันทร์ที่พื้นแครงนั้นหดสั้นลงแล้ว

อย่าไปคิดเลย นอนเถอะดิ๊กแล้ว พรุ่งนี้ต้องตื่นแต่เช้า ผ่อนลมหายใจออกพร้อมกับพูดอยู่ในใจ...น...อ...น น...อ...น...พยายามกล่อมเกลียดตัวเอง ดึงความคิดกลับเข้ามาข้างไว้ในตัว แต่แล้วไม่นานนักมันก็ไหลหลุดลอยออกไปอีก...

(คำพิพากษา, 2558: 88)

นอกจากใช้จุดไข่ปลา (...) แสดงห้วงความคิด ห้วงอารมณ์แล้วนั้น ซาติใช้เครื่องหมายวรรคตอนนี้ เพื่อเผยให้เห็นความคิดเห็นที่แท้จริงของผู้เล่าที่สอดแทรกไว้ด้วย

ใบหน้ากลมของครุใหญ่ นั้นยิ้มออกทั้งหน้า ดวงตาทั้งคู่ก็มีรอยยิ้ม แก้มทั้งสองข้างนั้นก็ยิ้ม ดึงริมปากทั้งสองข้างให้เซดยิ้มขึ้น แลเห็นฟันขาวสะอาดอยู่ภายใน หนวดที่กันแดงไว้เรียบร้อยก็พลอยยิ้มไปด้วย...ข้างเป็นรอยยิ้มที่สวยงามเหลือเกิน

ลูงไชยั้งคงจ้องมองใบหน้าที่ยิ้มของครูใหญ่ แก่ไม่ได้พูดตอบอะไร ครูใหญ่จึง
เดินจากไป...

-อยากจะถุยน้ําลายใส่หน้ามันเสียจริง. แก่คิดแวนหนึ่งหวนนึกถึงนางสมทรง
ขึ้นมาในเหตุการณ์วันนั้นให้รู้สึกสะใจตัวเอง

(คำพิพากษา, 2558: 336)

...ช่างเป็นรอยยิ้มที่สวยงามเหลือเกิน เป็นประโยคแสดงความคิดเห็นที่เจื่อน้ำเสียง
ประชดประชัน ไม่ใช่การชื่นชมจริงๆ กลวิธีนี้เป็นการใช้เครื่องหมายวรรคตอนเพื่อเล่นกับความรับรู้
ของผู้อ่านด้วยส่วนหนึ่ง กล่าวคือ ข้อความที่อยู่ในส่วนของการอธิบายเรื่องเป็นการแสดงให้เห็นถึงการ
เล่าเรื่องของผู้เล่าในเรื่อง หากแต่ข้อความที่อยู่ในเครื่องหมายวรรคตอนเป็นข้อความที่เผยให้เห็น
ข้อเท็จจริง ความคิดเห็นที่แทรกเพิ่มเติมเข้ามา สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมให้ผู้อ่านสงสัยข้อเท็จจริงของสิ่งที่ผู้
เล่าเล่า

นชลิขิต หรือวงเล็บ () เป็นอีกเครื่องหมายหนึ่งที่ชาตินำมาใช้ในงานเขียนของเขา
เพื่อใช้เมื่อต้องการขยายความ อธิบายความเพิ่มเติม เช่นที่ปรากฏในเรื่อง คำพิพากษา

นี่คือเรื่องราวของชายคนหนึ่ง ซึ่งได้หญิงหม้ายไม่เต็มตั้งเป็นเมีย (เรื่องคงจะ
จบลงตรงนี้ได้ ถ้าหากว่าหญิงหม้ายคนนี้ไม่เคยเป็นเมียพ่อของเขามาก่อน) และบังเอิญ
เหลือเกินที่เรื่องนี้เกิดขึ้นในสังคมของตำบลเล็กๆ ฉะนั้นจึงกลายเป็นเรื่องใหญ่ที่
สั่นคลอนจริยธรรมของคนเกือบทั้งตำบล

(คำพิพากษา, 2557: 9)

ฟักปลดทหารออกมาก็อดประหลาดใจไม่ได้ว่าทำไมที่บ้านจึงมีผู้หญิงมาอยู่
ด้วย คำตอบที่ตามมาก็คือ หญิงคนนี้มีอยู่ในฐานะเมียของพ่อ นางเป็นคนหน้าตา
พอใช้ ผิวขาว อายุคงสักสามสิบไม่เกินกว่านั้น ส่วนพ่อเขาอายุห้าสิบกกว่าได้แล้ว มี
คำพูดเข้าหูฟักบ่อยๆในภายหลังว่า... “พ่อเอ็งมันตั้นหากลับ” (ฉะนั้นในเวลาสามปี
ต่อมา การตายของพ่อเขาจึงมีคำว่า ‘ตั้นหา’ และ ‘เมียสาว’ เข้ามาเกี่ยวเนื่องอยู่
เนื่องๆ)

(คำพิพากษา, 2557: 18)

จากตัวอย่าง ชาตินี้ใช้ นชลิขิต () เพื่ออธิบายความเพิ่มเติม เป็นการแสดงความ
คิดเห็น และในอีกทางหนึ่งยังแสดงให้เห็นผู้เล่าที่ เป็นผู้เล่าในเรื่องด้วย

กล่าวได้ว่า การใช้เครื่องหมายวรรคตอนของชาติ กอบจิตติ เป็นการนำมาใช้เพื่อ
ขยายความเข้าใจเกี่ยวกับตัวละคร เนื้อเรื่อง ให้ผู้อ่านเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น โดยข้อความที่อยู่ในส่วนของ

เครื่องหมายวรรคตอนเหล่านี้จะทำหน้าที่เพื่อแสดงความคิดภายในใจตัวละคร แสดงให้เห็นอารมณ์ความรู้สึกที่แท้จริงของตัวละคร และเมื่อส่วนที่เป็นความคิดภายในใจของตัวละครขัดแย้งกับส่วนที่อธิบายการกระทำ รวมถึงเสียงของผู้เล่าที่แทรกเข้ามาแสดงความคิดเห็นบ่อยครั้งในวงเล็บ สิ่งเหล่านี้เป็นกลวิธีของชาติ กอบจิตติที่ช่วยให้ผู้อ่านฉุกคิดข้อเท็จจริง ความถูกต้อง ของเรื่องเล่า นับเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านไม่รู้สึกเบื่อหน่าย ซ้ำซากจำเจ เป็นกลวิธีที่ทำให้รูปแบบการนำเสนอแตกต่างไปจากเดิมที่มีแต่การบรรยายโดยใช้คำเพียงอย่างเดียว

3.2.6.3. การเปรียบเทียบ

ในเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติมีการใช้ภาษาเปรียบเทียบในลักษณะต่างๆ ตัวอย่างเช่น การแฝงนัย (Irony) อุปมาอุปไมย เป็นต้น

การแฝงนัย (Irony) ชาติ กอบจิตติใช้กลวิธีสร้างแนวเทียบขึ้นมาเพื่อเปรียบเทียบสิ่งที่ยกขึ้นมาเกี่ยวกับตัวละครโดยมีจุดประสงค์ในการเสียดสี เย้ยหยันพฤติกรรมของตัวละคร วรรณกรรมในช่วงนี้มีการใช้การแฝงนัยเชิงสถานการณ์ คือผู้ประพันธ์สร้างความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ดังเช่นสถานการณ์ที่เกิดความเข้าใจผิดของตาหวังในเรื่อง **หมาติดแก๊ง** ว่า

“หมาแน่ๆ” แกคิดในใจ “คนที่ไหนจะมาเยือกกันกลางหาตอย่างนี้ พระอาทิตย์ยังไม่ตกเลย ยังมองเห็นกันอยู่ชัดๆ ในบ้านในช่องก็มี ถ้าเป็นคนจริงๆก็ต้องเข้าไปทำกันโน้น คนอะไรจะมาทำกันแบบนี้ ไม่มีใครกล้าทำกันหรอกกลางแจ้งโล่งๆ จะมีก็แต่หมาเท่านั้น หมาแน่ๆ” แกคิดด้วยเหตุผลของแก และสายตาของแกก็บอกตัวเองว่า มันเป็นหมาจริงๆ ไม่ใช่คนอย่างที่แกนี้กระแวง

เมื่อเข้าไปได้ใกล้เต็มที่แล้ว แกจึงกระโดดออกไปจังก้า พร้อมกับท่อนไม้ในมือหวดไปที่หมาทั้งห้าตัวมั่วไปหมด “บัก” “บัก” “ปลัก” โพละ” แกไล่ตีมันอย่างไม่นับเลย แกกระหน่ำชดมันอย่างไม่ยั้งมือ ปากก็ตะโกนด่าก้องว่า

“ไป...ไปให้พ้น...ไอ้หมาสกปรก...ไอ้หมาสกปรก...ไอ้หมาฉิบหาย!...ไป” แกเห็นหมาทั้งห้าตัววิ่งหนีกระเจิงเสียงมันร้องดังลั่นหา

“เฮ้วมี...เฮ้วมี...เฮ้วมีๆ”

ตาหวังคิดว่าหูแกคงเผลอนไป แกไม่เคยได้ยินหมาที่ไหนร้องเสียงแบบนี้ แกไม่แน่ใจว่ามันเห่าหรือร้อง จะสู้หรือหนีกันแน่

(หมาติดแก๊ง, 2552 : 72-73)

จากตัวอย่าง ตัวละครตาหวังเข้าใจว่าพฤติกรรมกรรมามีเพศสัมพันธ์กลางแจ้งในที่สาธารณะเป็นพฤติกรรมของหมา แต่แท้จริงแล้วกลับกลายเป็นพฤติกรรมของคน เป็นการกลับกันของสถานการณ์ที่เกินความคาดหมาย ลักษณะการบรรยายที่ตัวละครไม่รู้อะไรจริง แต่ผู้อ่านทราบความจริงทั้งหมดนี้ เป็นการแฝงนัยอย่างมีความหมายเสียดสี

นอกจากการแฝงนัย อุปมาอุปไมย เป็นลักษณะเด่นอีกอย่างในงานของชาติ กอบจิตติในช่วงนี้ อุปมาอุปไมย คือ เรื่องที่มีความหมายสองชั้น นั่นก็คือเรื่องที่เล่าหรือพรรณนานั้นมีความหมายที่สองซ่อนแฝงไว้ในเรื่องที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอีกชั้นหนึ่ง ถึงแม้ว่าเรื่องที่เล่าตามความหมายระดับแรก ไม่ว่าจะเป็นตัวละคร เหตุการณ์ และสถานที่จะมีจุดเด่นที่น่าสนใจในตัวเองอยู่แล้วก็ตาม แต่จุดประสงค์หลักที่ผู้ประพันธ์ต้องการเสนออยู่ที่ความคิดอันเป็นความหมายระดับที่สองที่ผู้อ่านต้องตีความลึกลงไปจากเรื่องที่เล่าอีกชั้นหนึ่ง (ยุวพาส์ (ประทีปประเสน) ชัยศิลป์วัฒนา, 2552: 57) ดังจะเห็นได้จากเรื่องคำพิพากษาในตอนเปรียบเทียบภาพของหมาที่ถูกทุกคนในสังคมนั้นตัดสินว่ามันบ้าทั้งที่ในความเป็นจริงก็ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่ามันบ้าจริงๆหรือไม่ เทียบได้กับตัวละครฟักที่ถูกคนในสังคมตัดสินว่าทำผิด โดยไม่มีใครยอมรับฟังว่าความจริงคืออะไร ภาพเปรียบเทียบที่ปรากฏในเรื่องมีใจความว่า

หมาสี่ตัวดมแก๊งยืนหางตกตัวแข็งทื่อ น้ำลายเป็นฟองขาวยาวยืดอยู่ตลอดเวลา หุดยืนอยู่กลางแดดหน้าเพิงขายของ หายใจหอบแรงเห็นซีโครงบาน มันยืนอยู่สักครู่แล้วออกวิ่งเหาะๆ ตัวแข็งตรงลัดสนามมาหยุดยืนใกล้ระเบียงโรงเรียน เด็กนักเรียนที่ยืนเกาะระเบียงต่างหลบฮือเข้ามาโดยไม่ต้องมีใครตะโกนบอก...

“ผมเห็นมันยืนกินเศษอาหาร ขม้กินใหญ่ สักพักลงไปดินซักระตุก น้ำลายฟอด พอมันยืนขึ้นหันมาเห่า พวกผมเลยวิ่งหนี...”

“ถ้ามันกินข้าวได้คงไม่บ้าหรอกครับ” เสียงครูปรีชาแสดงความเห็น
“หมาบ้ามันจะเปื้ออาหาร”

“ผมว่าไม่น่าไว้ใจหรอกครู ดูมันสิ น้ำลายยืด หางตก” เสียงครูใหญ่ว่า
ขณะที่สายตาของทุกคนจับจ้องอยู่ที่หมาดำตัวนั้น

“เราก็ไม่รู้แน่ ถ้าเกิดมันกัดเด็กเข้าจะลำบาก” ครูมานิตย์ออก

ความเห็น

“ผมก็คิดอย่างครูนั่นแหละ ถ้ามันบ้าจริงๆแล้วไล่กัดเด็ก กัดหมาตัวอื่นเข้าจะยุ่งกันใหญ่ กันไว้ดีกว่าแก้ดีกว่านะ”

“จัดการเสียเลยดีกว่าครับ” เสียงครูกิตติเสริม

.....

ฟักเอาไม้ในมือกระทุ้งสี่ข้างหมา มันลุกขึ้นแยกเขี้ยวพยายามที่จะสู้
งัหวะที่มันยืนนั่นเอง ฟักเงือไม้ฟาดลงไปที่คอของมัน หมาลงไปชักนัยน์ตาเหลือก
กลับ เขาฟากซ้ำอีกทีเต็มแรงที่หัว มันนอนนิ่ง หายใจอ่อนเป่าเลือดเป็นฟอง เลือด
ไหลปรึที่บาดตาและปาก ตัวกระดูกเหือกๆ อยู่สองสามครั้งแล้วแน่นิ่งไป

มีเสียงปรบมือดังขึ้นครั้งแรก ไม่รู้แน่ว่าเป็นเสียงนักเรียนหรือครูคนใด
จากนั้นพวกที่ยืนดูอยู่กำลังเหมือนคนใจลอย พลอยคล้อยตามปรบมือด้วยเสียง
กึกก้องทั่วโรงเรียนเหมือนกับว่าทุกคนได้ชื่นชมกับการแสดงกลางแจ้งที่เพ็งเสร็จสิ้น
ลง

(คำพิพากษา, 2547 : 83-88)

เมื่อนำเหตุการณ์ดังกล่าวมาเทียบกับเหตุการณ์ซึ่งเกิดกับฟัก ความว่า

พวกเขาพากันวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวย้อนหลังกันอีกว่า ครูใหญ่โกงเงิน
ไอ้ฟัก! จะเป็นไปได้อย่างไร ในเมื่อครูใหญ่ออกมีฐานะอย่างนั้น แล้วแกเองเป็นคนดี
ไม่มีเคยมีเรื่องราวต่างพร้อยทางนี้มาเลย มีหน้าซ้ำเป็นถึงครูบาอาจารย์ มีเกียรติ มีคน
เคารพนับถือ แกจะเอาชื่อเสียงมาแลกกับเงินเพียงเท่านั้นทำไม ผิดกับไอ้ฟักซึ่งไม่มี
อะไรเลย แม้แต่ที่ซุกหัวนอนก็ยังต้องอาศัยที่ของวัดอยู่ ข้าวปลาก็อาศัยวัดกิน สมบัติ
สักชิ้นไม่เห็นมีค่าอะไร มันเองนั่นแหละที่เป็นคนมักได้ เอาแม้กระทั่งเมียของพ่อ
ตัวเอง แล้วยังกินเหล้าเมาหยำเป่ คนอย่างนั้นะหรือที่ควรจะเชื่อถือได้...อูย! โดนจับ
เสียได้แหละดี

.....

ฟักมองคนเหล่านั้นที่เรียงรายอยู่ตามทาง เขามองด้วยสายตาขอร้อง
วิงวอนให้ทุกคนเห็นใจเขาบ้าง แต่สายตาแต่ละคู่กลับมีแววเกลียดชังสนองกลับมา
มันมีทั้งเยาะเย้ย สมน้ำหน้า ชอบใจ บางคนถึงกับหัวเราะออกมาดั่งๆขณะที่รีวขบวน
ผ่าน ราวกับว่าตำรวจสองนายได้จับเอาสัตว์ประหลาดที่มีรูปร่างหน้าตาน่าขบขันมา
ประจานให้ดู

ฟักถูกลัก ถูกลาก ถูกกระแทกมาจนถึงโรงพัก ขึ้นบันได ลากไปหน้ากรง
ขัง ไชยบุญแจมือ ผลักเข้าไปนั่ง สงบสติอารมณ์อยู่ในกรง ชาวบ้านที่ตามมาดูอยู่เชิง
บันได เมื่อเห็นแน่ชัดแล้วว่า “ไอ้ฟักเข้ากรงไปแล้ว” พวกเขาจึงแยกย้ายกันไป...

(คำพิพากษา, 2547 : 282-283)

จะพบว่าเหตุการณ์ทั้งสองเหตุการณ์มีลักษณะคล้ายกัน การสร้างแนวเทียบนี้ขึ้นมาส่งผลให้ภาพที่พิกฎุกระทำจากคนในสังคมชัดเจนขึ้น การสร้างเหตุการณ์ขึ้นมาเปรียบเทียบกับนี้จึงเป็นการเน้นย้ำวิธีการตัดสินของคนในสังคมให้เด่นชัดนั่นเอง

สังเกตได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นการใช้เครื่องหมายวรรคตอน หรือการเปรียบเทียบ นอกจากเพื่อการสร้างจินตภาพ เพื่อการขยายความ เพื่อเผยให้เห็นข้อเท็จจริงแล้ว การใช้กลวิธีเหล่านี้เป็นตัวช่วยที่ทำให้เห็นน้ำเสียงของผู้แต่งได้เป็นอย่างดี จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่างานเขียนของชาติ กอบจิตติ มีลักษณะเด่นที่การใช้น้ำเสียงเสียดสี ประชดประชัน นั่นเอง

จากการศึกษาวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในช่วงพ.ศ.2522-พ.ศ.2524 อาจกล่าวสรุปได้ว่า เนื้อหาและ รูปแบบมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหา และมองเห็นแนวคิดของเรื่องได้ ในส่วนของพัฒนาการช่วงที่ 1 : มรดกวรรณกรรมเพื่อชีวิต สู่วรรณกรรมแนวสร้างสรรค์ : จากผู้แพ้ ถึง คำพิพากษา (พ.ศ.2522-พ.ศ.2524) นี้จะเห็นได้ว่า ชาติ กอบจิตติมีความพยายามในการสร้างสรรค์ทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบให้มีความแปลกใหม่ แตกต่างไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ แต่ก็พยายามที่จะสืบทอดลักษณะเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จดังกล่าวเอาไว้ด้วย

ความเป็นเพื่อชีวิตที่คงเอาไว้จึงอยู่ในลักษณะของแก่นซึ่งเป็นหัวใจของงานเพื่อชีวิตจริงๆ คือ การนำเสนอเรื่องราวการเอารัดเอาเปรียบไว้ ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่สำคัญของแนวคิดมาร์กซิสต์ หากแต่สิ่งที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิม คือการนำเสนอลักษณะของการเอารัดเอาเปรียบที่แตกต่างไปจากเดิมตามลักษณะทางสังคม กล่าวคือ เมื่ออุดมการณ์ทางการเมืองหมดไป การเอารัดเอาเปรียบในรูปแบบใหม่จึงเกิดขึ้นตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ค่านิยม พร้อมกันนี้ เมื่อเกิดการเปลี่ยนผ่านทางความคิด อุดมการณ์ วัฒนธรรม ค่านิยม ย่อมส่งผลถึงทัศนคติค่านิยมของคนในสังคมด้วย พร้อมๆกันกับนำเสนอโครงเรื่องของการเอารัดเอาเปรียบ การต่อสู้ระหว่าง วัฒนธรรม ค่านิยมแบบเก่ากับใหม่อันเกิดจากความล่มสลายของสังคมชนบทจึงเป็นเรื่องที่ต้องกล่าวถึงตามไปด้วย ซึ่งในส่วนนี้ก็เหมือนวรรณกรรมเพื่อชีวิตจำนวนมากที่พยายามชี้ให้เห็นภัยจากการพัฒนาให้เป็นสมัยใหม่

การสืบทอดลักษณะของวรรณกรรมเพื่อชีวิตในส่วนของรูปแบบ ชาติ กอบจิตติ ยังคงรูปแบบสำคัญคือการแสดงให้เห็นกระบวนการในการนำเสนอปัญหา สาเหตุ ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหา แต่สิ่งที่ชาติ กอบจิตติพยายามพัฒนางานของเขาให้เกิดความแตกต่าง คือความ

พยายามสร้างสรรค์กระบวนการในการดำเนินเรื่อง การเล่าเรื่อง ตลอดจนการใช้ภาษาในการบรรยาย
ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความซ้ำซากอันก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายแก่ผู้อ่าน

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้นนี้ วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติจึงมีความน่าสนใจศึกษา
ในฐานะรอยต่อทางวรรณกรรมระหว่างวรรณกรรมเพื่อชีวิตสู่ตรสำเร็จกับวรรณกรรมแนวสร้างสรรค์
เพราะพัฒนาการในการประพันธ์ของเขาทั้งเนื้อหาและรูปแบบแสดงให้เห็นการสืบทอด ปรับปรุง
ตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลง สิ่งเหล่านี้เองที่ช่วยหล่อหลอมให้เกิดเป็นเรื่องสั้นและนวนิยายที่มี
ลักษณะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาติ กอบจิตติซึ่งจะกล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 4

วรรณกรรมวิพากษ์ชีวิตของคนในสังคมเมือง วิพากษ์ชนชั้นปกครองในสังคม การนำเสนอของสื่อ และการทดลองทางวรรณศิลป์ (พ.ศ.2525-พ.ศ.2548)

ผลงานวรรณกรรมช่วงแรก (พ.ศ.2522-พ.ศ.2524) ของชาติ กอบจิตติ แสดงให้เห็นกระบวนการสืบทอด ปรับ และเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสู่ความสำเร็จจนนำไปสู่ลักษณะของวรรณกรรมแนวสร้างสรรค์อันเป็นลีลาการประพันธ์ที่เป็นลักษณะเด่นของชาติ กอบจิตติ กล่าวคือ ชาตินำเสนอให้เห็นปัญหาต่างๆในสังคมผ่านเรื่องสั้นและนวนิยายของเขาตามแนวทางของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสู่ความสำเร็จ แต่ทว่าปัญหาที่ถูกนำเสนอมิใช่เพียงปัญหาการถูกเอารัดเอาเปรียบระหว่างชนชั้นกรรมมาชีพกับนายจ้าง นายทุน คนรวยเท่านั้น แต่ชาติได้แสดงให้เห็นความทุกข์ยากของคนชนชั้นล่างทางเศรษฐกิจที่ดำรงชีวิตในสังคมในแง่มุมอื่นๆได้อย่างครอบคลุมซึ่งแปรไปตามสภาพสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้นด้วย เช่น ปัญหาการขาดแคลนและขาดโอกาสทางสังคมของคนจน ปัญหาเรื่องสิทธิเสรีภาพของคนในสังคม ปัญหาของเด็ก ผู้หญิง คนชรา ตลอดจนคนพิการซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบได้ง่าย เป็นต้น จะเห็นได้ว่า ชาติคงหัวใจหลักของลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตไว้คือการเผยให้เห็นความอัปยศของชีวิตในแง่มุมต่างๆเพื่อนำพาไปสู่การสร้างความตระหนักรู้ในการแก้ไข ปัญหา อย่างไรก็ตาม เพื่อไม่ให้ผู้อ่านรู้สึกเบื่อหน่ายซ้ำซากกับการเล่าเรื่องแบบเดิมๆ เช่น การเล่าเรื่องไปเรื่อยๆตามลำดับปฏิทิน ชาติเปลี่ยนมาใช้การเล่าเรื่องแบบสลับเวลาในการเล่า เช่น การนำมปัญหาของเรื่องมาขึ้นต้นในการเปิดเรื่องแล้วค่อยเล่าย้อนกลับ หรือแม้แต่การใช้เสียงเล่า ชาติพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ผู้เล่าเรื่องแบบใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 คือ ผู้เล่าเรื่องที่เป็นตัวละครหลัก (character narrator), ผู้เล่าเรื่องแบบผู้ประพันธ์ (authorial narrator) และผู้เล่าเรื่องแบบผู้รู้ (omniscient) เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมในการใช้เล่าเรื่องในวรรณกรรมเพื่อชีวิตสู่ความสำเร็จ ในงานของเขาแม้จะมีการใช้กลวิธีการเล่าในลักษณะผู้เล่าเรื่องแบบผู้รู้ (omniscient) แต่เรื่องสั้นและนวนิยายทุกเรื่องของเขาจะมีการใช้กลวิธีการเล่าแบบอื่นๆควบคู่กันไปด้วย เช่น ผู้เล่าเรื่องแบบไม่แสดงทัศนคติของตน (impersonal narrator) หรือที่เรียกว่าแบบตาของกล้อง (camera eye), ผู้เล่าเรื่องแบบผู้รับรู้จำกัด (limited) เป็นต้น ความพยายามในการปรับเปลี่ยนด้านรูปแบบในงานของเขาเหล่านี้ทำให้งานของชาติ กอบจิตติเกิดความแตกต่างและก้าวพ้นจากกรอบเดิมๆของวรรณกรรมเพื่อชีวิตสู่

สำเร็จได้ ผลงานของเขาในช่วงแรกนี้แม้จะถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักถึงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่ก็ได้รับความสนใจและได้รับการยอมรับจากนักอ่านตลอดจนนักวิจารณ์อย่างกว้างขวาง เช่นเดียวกัน ความแตกต่างที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ปฏิเสธไม่ได้ว่างานของชาติ กอบจิตติในช่วงแรกนี้มีส่วนสำคัญอย่างมากที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทิศทางวรรณกรรมในแวดวงวรรณกรรมไทยในเวลาต่อมา

แม้ว่า เรื่องสั้นเรื่อง *ผู้แพ้* ได้รับรางวัล ช่อการะเกด และรางวัลชมเชยจากการคัดเลือกเรื่องสั้นดีเด่นประจำปี 2522 จากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย นวนิยายเรื่อง *“คำพิพากษา”* ได้รับคัดเลือกให้เป็นนวนิยายดีเด่นประจำปี พ.ศ. 2524 จากงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ และได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี พ.ศ.2525 อันเป็นเครื่องยืนยันถึงการประสบความสำเร็จในการเขียนเรื่องสั้นและนวนิยายของนักเขียนได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม ชาติ กอบจิตติไม่ได้หยุดความสามารถของเขาไว้เพียงเท่านั้น ในทางตรงกันข้าม ชาติ ยังคงพัฒนางานเขียนของเขาอย่างต่อเนื่อง เขาพยายามคิด สร้างสรรค์วรรณกรรมให้มีรูปแบบที่แปลกใหม่ แตกต่างไปจากเดิมตลอดเวลา ผลงานวรรณกรรมของเขาในระยะเวลาต่อมา (พ.ศ.2525-พ.ศ.2548) จึงเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะตัวของชาติ กอบจิตติได้อย่างชัดเจน

ในบทนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอให้เห็นพัฒนาการทางวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติในช่วงเวลา (พ.ศ. 2525- พ.ศ.2548) โดยวิเคราะห์เนื้อหา และรูปแบบจากเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติ ที่ปรากฏในช่วง พ.ศ. 2525- พ.ศ.2548 ได้แก่ เรื่องสั้นเรื่อง *อนาคตของเรา ที่เห็น...และเป็นไป ผืนกลางแดด กลับบ้านเกิด มืดประจำตัว ที่นี้เงียบสงบ* (อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด *มืดประจำตัว*) นวนิยายขนาดสั้นเรื่อง *หมาเนาลอยน้ำ* นวนิยายขนาดยาวเรื่อง *พันธุ์หมาบ้า* เรื่องสั้นเรื่อง *เรื่องเปรียบเทียบ คน, หมา, นก เรียงความเรื่องบทสวดมนต์ หายไปกับลมหายใจ เมืองผีหลอก อากาศรอบกาย บ้านเมืองของเธอ ศัตรูภายใน อวัยวะใหม่ แมวบนหลังคา นครไม่เป็นไร* (อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด *นครไม่เป็นไร*) เรื่องสั้นเรื่อง *เมือง* (อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้นชุด *บริการรับ นวดหน้า*) นวนิยายเรื่อง *เวลา* เรื่องสั้นขนาดยาว *รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี* เรื่องสั้นเรื่อง *เมือง เรื่องเบาสมอง เพื่อนเก่า แค้นนามธรรม ตุลา เพื่อนคืนเดียว ราคาที่ต้องจ่าย ภูเขาทอง และ บริการรับนวดหน้า* รวมทั้งสิ้น 31 เรื่อง ผู้วิจัยจัดให้เนื้อหาในเรื่องสั้นและนวนิยายที่กล่าวมาเป็นการพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ช่วงที่ 2 : วรรณกรรมวิพากษ์ชีวิตของคนในสังคมเมือง วิพากษ์ชนชั้นปกครองในสังคม การนำเสนอของสื่อ และการทดลองทางวรรณศิลป์ (พ.ศ.2525-พ.ศ. 2548) ตามลักษณะการแบ่งช่วงของพัฒนาการที่อิงกับเนื้อหาตั้งที่กล่าวไว้ในตอนท้ายของบทที่ 2 การ

นำเสนอเน้นให้เห็นพัฒนาการในการเขียนเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติ ซึ่งเผยให้เห็นลีลาการประพันธ์ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของนักเขียนผู้นี้ด้วย ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาพรวมสังคมเมืองในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2525- พ.ศ.2548) และ วรรณศิลป์ในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2525- พ.ศ.2548)

4.1. ภาพรวมสังคมเมืองในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2525- พ.ศ.2548)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในช่วงแรก (พ.ศ.2522-พ.ศ.2524) เป็นการกล่าวถึงเรื่องราวของคนชนชั้นล่างทางเศรษฐกิจ งานเขียนในช่วงที่ 2 นี้จึงเสมือนเป็นการต่อยอดจากงานช่วงแรก กล่าวคือ ในพัฒนาการช่วงที่ 2 : วรรณกรรมวิพากษ์ชีวิตของคนในสังคมเมืองวิพากษ์ชนชั้นปกครองในสังคม การนำเสนอของสื่อ และการทดลองทางวรรณศิลป์ (พ.ศ.2525-พ.ศ.2548) ชาติขยายขอบเขตในการเล่าเรื่องกว้างขวางขึ้นกว่างานในช่วงแรก นอกจากเรื่องการต่อสู้ของชนชั้นล่างสุดในทางเศรษฐกิจในสังคมชนบท เรื่องของคนชนบทที่เข้ามาใช้ชีวิตในเมือง หรือเรียกรวมๆ ว่า ชนชั้นกรรมาชีพ ชาติ กอบจิตติได้นำเสนอภาพสังคมเมืองที่ครอบคลุมไปถึงกลุ่มคนในเมืองซึ่งอยู่ในชนชั้นอื่นๆในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมด้วย กล่าวถึงสภาพการใช้ชีวิตของคนในสังคมเมือง แสดงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองที่คนในเมืองต้องเผชิญ อันเป็นผลกระทบจากความเป็นสังคมทุนนิยม

ทุนนิยม หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่เอกชนเป็นผู้กำหนดทุกอย่างในระบบตั้งแต่วิธีการผลิต อุตสาหกรรม และตลาด โดยมีจุดมุ่งหมายคือการแสวงหากำไรจากตลาด ซึ่งสอดคล้องกันกับคุณลักษณะสำคัญคือการสะสมทุน ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมคือระบบที่กำหนดตลาดโลกอยู่ในปัจจุบัน โดยเข้ามาแทนที่ระบบพิวตัล หรือ ในไทยเรียกว่าระบบศักดินา อันหมายถึงเจ้าผู้ครองนคร ที่เป็นผู้ผูกขาดการค้าระหว่างประเทศในยุคก่อนหน้า นั่นคือการแลกเปลี่ยนสินค้าจากท้องพระคลังสู่ท้องพระคลังระหว่างนครต่างๆ โดยมีเจ้าผู้ครองนคร หรือกษัตริย์เป็นผู้กำหนดข้อตกลงในการแลกเปลี่ยนสินค้ากันนั่นเอง ความมั่งคั่งจึงได้ถูกผูกขาดอยู่เพียงแค่กลุ่มศักดินาเพียงอย่างเดียว ระบบพิวตัลเริ่มถูกแทนที่ด้วยระบบทุนนิยมไปพร้อมๆกับกระแสโลกที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เริ่มเสื่อมถอยลงแล้วถูกแทนที่ด้วยระบอบประชาธิปไตย ทำให้นายทุนที่เป็นเอกชนเริ่มมีบทบาทในเศรษฐกิจโลกมากขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นระบบทุนนิยมจึงอยู่ในทุกที่แม้กระทั่งชนบท เพียงแต่ในช่วงสมัยหนึ่งที่ชนบทในไทยยังเป็นสังคมที่ดำรงชีพโดยการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ทำให้ไม่ได้รับ

ผลกระทบโดยตรงจากทุนนิยมมานานก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในภายหลัง ต่างจากเมืองที่ระบบเศรษฐกิจพึ่งพาตลาดเป็นหลักทำให้เมืองนั้นถูกขับเคลื่อนด้วยทุนนิยมอย่างเต็มรูปแบบ เกิดมีชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในเมืองเพิ่มมากขึ้น และชนชั้นกลางเหล่านี้เองก็เป็นได้ทั้งแรงงานและตลาดให้แก่ระบบทุนนิยม

ด้วยกระแสโลกที่เปลี่ยนไปดังนี้ งานเขียนในช่วงที่ 2 ของชาติ กอบจิตติ จึงมุ่งประเด็นไปที่คนในสังคมเมืองที่ต้องต่อสู้กับระบบทุนนิยมเป็นหลัก ระบบทุนนิยมทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมต้องดิ้นรนแข่งขันกันในการหาเลี้ยงชีพอย่างเลี้ยมไม่ได้ อีกทั้งยังได้นำเสนอปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของความเป็นทุนนิยมอีกด้วย เช่น การเอาัดเอาเปรียบกันของคนในสังคมเมือง ความล้มเหลวของการศึกษาที่ไม่ได้ให้ความรู้อย่างแท้จริง ปัญหาเด็กและวัยรุ่นที่เติบโตจากการล่อหลอมด้วยวัฒนธรรมสังคมเมือง ปัญหาคนชราที่สังคมไม่ให้การเหลียวแล การขายสินค้าที่มุ่งเน้นเพียงกำไร และการโฆษณาชวนเชื่อที่กระตุ้นการบริโภคอย่างเกินจำเป็น ปัญหายาเสพติด และอาชญากรรม เป็นต้น จากการศึกษาประเด็นปัญหาดังกล่าวทำให้ทราบว่า เนื้อหาของงานเขียนในช่วงที่ 2 นี้มีขอบเขตเนื้อหาที่กว้างขวาง และมีประเด็นปัญหาซับซ้อนมากขึ้นกว่างานเขียนในช่วงที่ 1 เป็นอย่างมาก แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในงานเขียนของ ชาติ กอบจิตติ ได้ชัดเจน แบ่งอธิบาย 3 ลักษณะ คือ ภาพชีวิตชนชั้นกลางในสังคมเมือง การเอาัดเอาเปรียบกันของคนในสังคมเมือง การขายสินค้าที่มุ่งเน้นเพียงกำไร และการโฆษณาชวนเชื่อที่กระตุ้นการบริโภคอย่างเกินจำเป็น การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อ

4.1.1. ภาพชีวิตชนชั้นกลางในสังคมเมือง

ลักษณะทั่วไปของสังคมเมืองในวรรณกรรมของ ชาติ กอบจิตติ ชาติได้กล่าวถึงบ้างแล้วผ่านผลงานวรรณกรรมในช่วงแรก ดังเช่นในนวนิยาย เรื่อง **จนตรอก** แสดงสภาพของสังคมเมืองในลักษณะที่คนยากจนในชนบทตั้งความหวังว่าจะสามารถสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่พวกเขา คนเหล่านี้ดิ้นรนย้ายถิ่นฐานหนีจากความยากจนแร้นแค้นจากชนบทเข้ามาอาศัยทำมาหากินในเมือง เมืองจึงเป็นเสมือนความหวังของชาวชนบท อย่างไรก็ตาม แม้เมืองจะสามารถให้งานให้เงินแก่พวกเขาได้ แต่งานและเงินที่ได้รับส่วนใหญ่มาจากการใช้แรงงานเท่านั้นไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายค่าครองชีพในการดำรงชีวิต อีกทั้งเมื่อมีการหลั่งไหลเข้าสู่เมืองของคนชนบทกันมากขึ้นเกิดเป็นปัญหาแหล่งชุมชนแออัด มีปัญหาอื่นๆตามมามากอีกจำนวนมาก เช่น การแก่งแย่งแข่งขันกันทำมาหากิน ตลอดจนความไม่พอเพียง

ของบริการของรัฐในด้านสาธารณสุข สาธารณสุข ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า เมืองไมเซอัสที่ที่สวยงามน่าอยู่อย่างที่พวกเขาพูดไว้เพียงด้านเดียว เมืองนอกจากจะสร้างความผิดหวังให้แก่พวกเขาแล้วยังสร้างบาดแผลให้แก่พวกเขาอีกด้วย พวกเขาต้องทนทุกข์ทรมานกับปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งจากการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างนายทุน ปัญหาความยากจนแร้นแค้นที่แม้จะหนีจากชนบทมาแล้วก็ต้องมาเจอกับปัญหาเดิมๆซ้ำๆในเมือง เมืองไม่ได้ทำให้ผู้ที่อพยพจากชนบทสามารถลืมตาอ้าปากได้ทุกคน เมืองทำให้พวกเขาต้องประสบกับเคราะห์กรรมที่แยบยลยิ่งกว่าการอยู่ในชนบท กลายเป็นความพิการซ้ำซ้อนที่แก้ไขไม่ได้ สิ่งเหล่านี้เป็นภาพของเมืองที่ชาติกล่าวถึงไว้ในวรรณกรรมช่วงแรกของเขา โดยเล่าผ่านมุมมองของชาวชนบทยากจนผู้ย้ายถิ่นฐานมาปักหลักในเมือง และต้องปรับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้เข้ากับเมืองเพียงเท่านั้น

ในช่วงที่ 2 นี้ ชาติ กอบจิตติขยายขอบเขตการเล่าเรื่องให้กว้างออกไปจากการกล่าวถึงแต่กลุ่มชนชั้นกลางทางเศรษฐกิจ มาเน้นที่กลุ่มคนชนชั้นกลางในสังคมเมือง โดยกล่าวถึงสภาพของคนที่เมืองที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในเมือง และพบเจอกับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในเมืองอยู่ทุกเมื่อเชื่อวันเป็นปกติ ชาติ กอบจิตติ พยายามชี้ให้เห็นว่าในสภาวะปกติที่เมืองที่มีปัญหาเกิดขึ้นและผู้คนต้องทนทุกข์ทรมานกับปัญหาเหล่านั้นอย่างไม่รู้ตัว และหลีกเลี่ยงได้ยาก ไม่ต่างอะไรจากชาวชนบทที่อพยพเข้ามาอยู่ในเมือง แต่ปัญหาที่พบเป็นแง่มุมที่ต่างออกไปเพียงเท่านั้นเอง

ความหมายของคำว่า คนเมือง ในที่นี้ หากเทียบตามลำดับชั้นสถานะทางเศรษฐกิจแล้ว ลักษณะของคนเมืองที่ปรากฏส่วนใหญ่ในวรรณกรรมช่วงที่ 2 ของชาติ กอบจิตติ คือ ชนชั้นกลาง โดยนิยามของชนชั้นกลางในที่นี้คือ กลุ่มชนชั้นทางเศรษฐกิจที่อยู่ระหว่างชนชั้นล่าง และชนชั้นสูง โดยชนชั้นล่างหมายความว่ากลุ่มชนชั้นกรรมาชีพ อันประกอบไปด้วยชาวสวน ชาวนไร่ แรงงานกรรมกร หรือผู้มีอาชีพขายแรงงานมีรายได้น้อยและอาจไม่เพียงพอต่อความต้องการในชีวิตประจำวัน และไม่มีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากนักเพราะการศึกษาน้อย จึงจำเป็นต้องประกอบอาชีพขายแรงงานนั่นเอง ขณะที่ชนชั้นสูง หมายถึง กลุ่มผู้มีอาชีพอยู่ในชนชั้นปกครอง นายทุนใหญ่ เป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสในการยกระดับคุณภาพชีวิตมากที่สุด หรือเป็นกลุ่มคนที่มีระดับคุณภาพชีวิตสูงอยู่แล้ว เพราะมีทุนทรัพย์มาก อาจมาจากการประกอบกิจการขนาดใหญ่ หรือเป็นข้าราชการชั้นสูงไปจนถึงนักการเมือง มีอำนาจการต่อรองสูง มีหน้ามีตาในสังคม ดังนั้น ชนชั้นกลางจึงหมายถึง กลุ่มคนผู้มีการศึกษาในระดับปานกลางไปจนถึงระดับสูง เป็นกลุ่มข้าราชการชั้นผู้น้อยไปจนถึงชั้นกลาง อาจเป็น

กลุ่มนายทุนน้อย หรือกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเป็นพนักงานในบริษัทห้างร้าน ไม่จำเป็นต้องขายแรงงาน เพราะมีการศึกษาสูงในระดับหนึ่ง สามารถเลือกทำงานตามระดับการศึกษาของตนได้นั่นเอง ชั้นชั้นกลางเหล่านี้คือผู้มีรายได้เพียงพอต่อการหาเลี้ยงตัวเอง มีความทะเยอทะยานในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองในระดับหนึ่ง เพราะเป็นกลุ่มคนที่มีการศึกษาจึงทำให้มีโอกาสในการสร้างฐานะของตนเองได้จากหน้าที่การงาน

ด้วยเหตุข้างต้นกล่าวได้ว่าการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยเลื่อนฐานะทางสังคมของคนในสังคมได้ คนในสังคมไม่ว่าจะชนชั้นใดจึงให้ความสำคัญกับการศึกษา เพราะการมีความรู้ให้ผลลัพธ์คืองานและเงินตามการให้คุณค่าของคนในสังคมที่แปรเปลี่ยนไปตามลักษณะสังคมทุนนิยม กล่าวคือคุณค่าของคนวัดกันที่จำนวนเงิน และเกียรติของหน้าที่การงาน เมื่อมีเงินมีงานติดคนในสังคมก็พร้อมให้การยอมรับ ขณะเดียวกันกับมุมมองของระบบทุนนิยมที่ความสำคัญของระบบการศึกษาอยู่ในฐานะที่เป็นตัวกลางของการผลิต คนที่อยู่ในระบบการศึกษาซึ่งก็คือเหล่าปัญญาชนหรือนักวิชาการ กลุ่มที่เรียกตนเองว่า ชนชั้นกลางเหล่านี้จึงมีฐานะไม่ต่างจากการเป็นเพียงฟันเฟืองตัวหนึ่งในกลไกการขับเคลื่อนของระบบเศรษฐกิจ ชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นสภาพของคนเมืองที่ดำเนินชีวิตตามระบบการศึกษาที่ผลิตคนเพื่อเข้ารับใช้ระบบทุนนิยมในนวนิยายขนาดสั้นเรื่อง **หมาเนาลอยน้ำ** ว่า

...คุณยังจำได้ดีเมื่อครั้งจบการศึกษามาใหม่หมาด ร่างภายในของคุณในตอนนั้นยังเป็นแท่งสี่เหลี่ยมเหมือนหลอดหลอดออกมาจากบล็อคของแม่พิมพ์ผลิตโลกของคุณยังเต็มด้วยอุดมคติ มีความคิดความเชื่อถึงสังคมภายนอกที่สวยงาม ฝันเห็นทุกคนทำเพื่อสังคม เพื่อคนในชาติจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสงบ เหมือนเช่นเคย คิดเคยทำกิจกรรมเมื่อครั้งยังเป็นนักศึกษา

(หมาเนาลอยน้ำ, 2551: 87)

ในขณะที่วัยร่างของคุณที่เคยออกมาจากบล็อคสี่เหลี่ยม ก็ถูกกลืนเกลาลบเหลี่ยมลบมุมลงทุกวันโดยสภาพแวดล้อมในบริษัท ความคิดที่คุณเคยคิดในวัยเรียนค่อยๆ ถูกกลืนขัดเกลาลงไปทีละน้อยๆ จนบางครั้งคุณอดคิดไม่ได้ว่าร่างภายในที่เคยเป็นแท่งสี่เหลี่ยมของคุณนั้น สักวันหนึ่งข้างหน้ามันจะต้องกลายเป็นก้อนกลมๆ ที่กลิ้งลื่นไหลไปได้ทุกที่ เช่นเดียวกับรุ่นพี่ๆ ในบริษัท

(หมาเนาลอยน้ำ, 2551: 89-90)

จากตัวอย่าง เป็นเรื่องราวของตัวละคร คุณ ตัวละครในเรื่อง **หมาเนาลอยน้ำ** คุณทำงานในบริษัทโฆษณา ที่เดิมทีที่จบการศึกษาใหม่ๆ แม้ว่าจะได้รับการอบรมสั่งสอนสิ่งต่างๆ มาบ้าง

แล้ว แต่ยังคงมีความคิด มีอุดมการณ์ในการทำเพื่อคนเพื่อสังคมอยู่บ้าง แต่นานวันที่พวกเขาทำงาน อุดมการณ์ต่างๆเริ่มถูกกลืนไม่ต่างไปจากคนอื่นในสังคมที่เห็นเพียงประโยชน์ของตนเป็นเรื่องใหญ่ ชาติใช้การเปรียบเทียบระบบการศึกษาเสมือนเป็นเครื่องผลิตชิ้นงาน แรงงาน โดยบล็อคล้อที่เหลี่ยมเป็นเสมือนคนที่ถูกผลิต ถูกขัดเกลามาจากระบบการศึกษาที่เมื่อจบกระบวนการผลิตจากโรงงานหนึ่งจะถูกป้อนส่งต่อไปยังอีกโรงงานหนึ่ง ขัดเกลามาจนชิ้นงานนั้นๆมีสภาพไม่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็ความคิด อุดมการณ์ เป้าหมายในชีวิต หรือเรื่องของรสนิยม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ทุนนิยม ลดทอนความเป็นมนุษย์ของคนลงให้มีสภาพไม่ต่างจากสิ่งของที่ผลิตออกเป็นพิมพ์เดียวกันจากโรงงาน และทำทุกอย่างตามหน้าที่ ให้ความสำคัญกับเหตุผล ละเลยเรื่องของความรู้สึก จิตใจ จนคนที่ทำงาน รับผิดชอบเหล่านี้รู้สึกถึงความซ้ำซาก เหนื่อยหน่ายกับชีวิต แต่ไม่สามารถหยุดยั้งได้เพราะมีรายจ่ายที่เร่งรัดรออยู่ เพราะชีวิตตกเป็นทาสของเงิน ด้วยแทบทุกการกระทำล้วนแต่มีเงินเข้ามาเกี่ยวข้องเป็น ปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ดังเช่นที่ชาติ กอบจิตติ กล่าวถึงความเบื่อหน่ายในเช้าวันจันทร์ วัน เริ่มแรกของการทำงานของคนส่วนใหญ่ในสังคมไว้ในเรื่อง **หมาเนาลอยน้ำ** ว่า

เช้าวันจันทร์

เช้าที่คนหลายคนต้องออกผจญกับงานตามหน้าที่ บางคนก็เบื่อหน่ายเช้า วันจันทร์ เขาเปรียบเปรยวันหยุดสุดสัปดาห์ของเขาเป็นเสมือนหลุมหลบภัยชั่วคราว ในหลุมหลบภัยนั้นปราศจากเสียงหวาดจากการทำงาน มีอิสระ มีความสุขกับการที่ได้ทำ อะไรตามใจตัวเอง แต่เมื่อเช้าวันจันทร์ย่างกรายมาถึง มันไล่ต้อนเขาขึ้นมาจากหลุม เกลนให้เดินไปในเส้นทางอันน่าเบื่อหน่าย โดยมีปากท้องของเขาคอยบังคับไม่ให้ หลีกหนี

(หมาเนาลอยน้ำ, 2551: 106)

จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นถึงสภาวะจิตใจของคนทำงานในเมืองที่ถูกบีบคั้นจิตใจ มีความเบื่อหน่าย การทำงานเสมือนการถูกบังคับให้ไปสนามรบ ดังที่ชาติเปรียบวันเสาร์อาทิตย์เสมือน หลุมหลบภัยชั่วคราวจากเสียงหวาดจากการทำงาน ความกดดันจากการทำงานที่มีการแข่งขันสูง มีความเร่งรีบ เป็นสิ่งที่คนเมืองหลีกเลี่ยงได้ยากเพราะความจำเป็นของปากท้อง ความซ้ำซากที่พวกเขา ต้องพบเจอเหล่านี้ทำให้เบื่อหน่าย หดหู่กับบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่

ด้วยความเบื่อหน่ายจากสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่จากบริบทของเมืองทำให้คนเมืองกลุ่ม ชนชั้นกลางเหล่านี้เกิดความรู้สึกโหยหาความสงบเรียบง่าย ทำให้หลายคนนึกถึงบรรยากาศตอนเป็น เด็ก เป็นหนุ่มสาว กลายเป็นความรู้สึกที่โหยหาอดีต ปรากฏลักษณะของคนเมืองที่เกิดความรู้สึกโหย

หาอดีตในเรื่องสั้นเรื่อง *ที่เห็น...และเป็นไป* อันเป็นเรื่องราวของตัวละครรักซ์ และโชค ที่มีความรู้สึก เบื่อหน่ายจากงานที่ทำอยู่ในกรุงเทพฯ ดังความว่า

รักซ์และโชคยังคงไปมาหาสู่กันเสมอ ด้วยว่าทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ เช่นเดียวกัน เมื่อพบหน้ากันต่างก็ระบายความเบื่อหน่ายในงานให้กันฟัง แต่ก็เพียงเสียงบ่นจิมำของคนที่ซื่นซมเท่านั้นเอง...

จนเมื่อวานนี้โชคมาหารักซ์แล้วชวนว่า วันหยุดสี่วัน วันนี้ (วันเข้าพรรษา) น่าจะไปเที่ยวเกาะรำลึกถึงความหลังกันสักครั้ง เรียกไฟที่มอดดับให้ลุกโชติขึ้นมา โชคว่าเราจะไปเขียนรูปกันอีก พร้อมทั้งมีความเห็นใหม่เพิ่มขึ้นว่า เราน่าจะเจียดเวลา มาทำงานศิลปะกันบ้าง ดีกว่าเรียนมาแล้วไม่ได้ใช้อะไรเลย อย่างน้อยทำเป็นงาน อดิเรกก็ได้

(ที่เห็น...และเป็นไป, 2552: 129-130)

โชคชวนรักซ์ไปเที่ยวพักผ่อนเพื่อรำลึกถึงความหลังสมัยเรียน เพื่อเติมพลังใจให้ตัวเอง หลุดพ้นจากความซ้ำซากจำเจกับชีวิตการทำงานในเมือง โชคชวนให้รักซ์ทำในสิ่งที่เคยเป็นความฝัน คือการวาดรูป เพื่อปลุกไฟในตัว เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ทำสิ่งต่างๆที่แตกต่างไปจากชีวิตการทำงาน รักซ์ตกลงที่จะลองดูสักครั้ง การกลับไปยังสถานที่ในอดีตที่เคยไปทำให้ตัวละครทั้งสองหวนนึกถึงอดีต แต่ด้วยสภาพที่เปลี่ยนไปของผู้คนและสถานที่ตามกาลเวลา ย้ำเตือนความจริงของชีวิตที่มีสภาพวุ่นวาย ให้รักซ์ไม่สามารถปฏิเสธได้ เกาะที่เคยเจียบสงบในวันนั้นไม่ต่างสภาพไปจากสังคมเมืองเช่นที่เขาต้อง พบอยู่ในทุกวันนี้ ดังที่ว่า

ริ้วรอยของชายชาวทะเลที่ร้านแครงของน้ำคนนั้นได้เหือดหายไปเกือบหมดสิ้นแล้ว ด้วยถูกกลบเกลื่อนด้วยเสื้อผ้าสมัยใหม่, นาฬิกาเรือนทองที่ข้อมือ และสร้อยทองเส้นเกือบเท่านี้วก้อยสวมไว้ที่คอ ปลดกระดุมเสื้อลงสองเม็ด พอแพลมสร้อยมาให้เห็นอย่างไม่ตั้งใจ...

สภาพต่างๆไปที่ทำเรือไม่เอื้อให้รักซ์คิดได้เลยว่าตัวเองกำลังจะไปเกาะที่เจียบสงบแห่งนั้น กลับทำให้เขาคิดว่ากำลังอยู่ที่บางแสนหรือพัทยามากกว่า จวบจนกระทั่งเรือแล่นออกจากฝั่ง อยู่ในทะเล สัมผัสกับกลิ่นอายของความเค็ม เขาจึงได้รู้สึกคล้ายคลึงคลาขึ้นมาบ้าง...

-ใช่ มันเปลี่ยนไป.

(ที่เห็น...และเป็นไป, 2552: 131)

สำหรับตัวละคร รักษ์ เขาหลีกเลี่ยงความเบื่อหน่ายของสภาพแวดล้อมที่อาศัยอยู่ในเมือง แต่กลับต้องมาพบว่าสภาพแวดล้อมของเกาะที่เคยเป็นที่พักผ่อน เรียบง่าย มีความเรียบง่าย มีสภาพไม่ต่างจากเมืองที่ทุกอย่างอย่างเป็นเรื่องของเงินทอง การซื้อขายแลกเปลี่ยน ภาพสังคมที่คนช่วยเหลือมีน้ำใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันกันได้หายไปแล้วอย่างสิ้นเชิง สิ่งเหล่านี้จึงกลับกลายเป็นการสร้างรอยร้าวทางความรู้สึก ความทรงจำของเขามากกว่าที่จะช่วยเยียวยาความรู้สึกเหนื่อหน่ายที่จากมา ดังเช่นที่กล่าวไว้ในตอนท้ายของเรื่องว่า

รุ่งอรุณของวันใหม่

รักษ์บอกโซคว่าเขาจำเป็นจะต้องกลับ เขาไม่สามารถทนทานต่อความเปลี่ยนแปลงที่เห็นอยู่ได้ เขาอยากจะเก็บเพียงภาพเก่าๆไว้ในความทรงจำเท่านั้น ไม่อยากให้ภาพใหม่เหล่านี้เข้าไปทำลายมัน รักษ์ทั้งกระดากและสับสนหมดไว้ให้โซควิคไม่ทักทวนเขา เพียงแต่บอกว่า “แล้วเจอกันที่กรุงเทพฯ เราจะเอารูปไปให้มิ่งเลือก...” ทั้งสองยิ้มให้กัน

...เรือลำเดิมออกจากท่าเรือของเกาะ มุ่งสู่ทะเลกว้าง ยามเช้าที่มีแสงสว่างสดใส... รักษ์เหลียวมองเกาะแห่งนั้นอีกครั้งหนึ่ง

เกาะที่ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

รักษ์นึกถึงโซคที่ยังอยู่บนเกาะแห่งนั้นเพื่อเขียนรูป ย้อนนึกถึงตัวเองที่ไม่สามารถพัดโหมกองไฟในตัวให้ลุกโชนขึ้นมาได้ เขานึกถึงคำพูดของเพื่อน -มิ่งก็เปลี่ยนไป.

“ใช่ บางที่เราอาจเปลี่ยนไป” เขาพิมพ์ขึ้นเบาๆ

สายตาเหม่อมองทะเลที่เรียบง่าย...เวียงว่างอยู่เบื้องหน้า...

(ที่เห็น...และเป็นไป, 2552: 129-137)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงรักษ์ ซึ่งเป็นตัวแทนของตัวละครชนชั้นกลางที่ทำงานในเมืองที่กลับไปยังสถานที่ในความทรงจำเพื่อต่อเติมกำลังใจให้ตัวเองกับภาพของความสุขที่เรียบง่าย แต่ต้องผิดหวังไม่ยอมรับกับความเปลี่ยนแปลงของภาพผู้คนและสถานที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เขากลับรู้สึกอยากเก็บภาพในอดีตไว้ในความทรงจำมากกว่า เกิดเป็นความรู้สึกโหยหาความสุขแบบเดิมๆมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นว่าในตอนท้ายเขาเลือกที่จะกลับกรุงเทพฯ แทนการอยู่วาดรูปต่อให้เสร็จ เพราะสถานที่ในความทรงจำนี้ไม่สามารถสร้างประโยชน์แม้แต่ความสุขทางใจให้เขาได้อีกแล้ว คล้ายกันกับเรื่องสั้นเรื่อง *กลับบ้านเกิด* เป็นเรื่องของตัวละคร ฉันทน์ ที่กลับบ้านเกิดเพื่อไปทำธุระกับแม่ แล้วมีโอกาสแวะไปเยี่ยมพี่หิวโตซึ่งเป็นเพื่อนรุ่นพี่ที่เล่นด้วยกันในตอนที่เด็ก

ในขณะที่ฉันขับรถกลับบ้าน ฉันอดคิดถึงพี่หิวโตไม่ได้ ดูแกไม่เปลี่ยนแปลงเลย โลกของแกยังคงอยู่แค่บนบ้านแคบๆ ยังคงอยู่ในหลืบที่มีตู้กัน จะดูเปลี่ยนแปลงบ้างก็เพียงสังขารร่างกายของแกเท่านั้น และยังคงประหลาดใจไม่ได้ว่า ทำไมแกถึงผูกพันกับไม้ซางเล็กๆเพียงอันเดียว ทั้งที่เวลาผ่านไปมาตั้งสิบปี-สิบห้าปีแล้ว ทำไมแกก็ยังจำมันได้แม่นยำ น่าจะลืมมันไปได้แล้วเพราะไม่ใช่เรื่องสลักสำคัญอะไรหนักหนา หรือว่าในชีวิตของแกไม่เคยได้รับอะไรเลยที่นอกเหนือไปจากปัจจัยสี่ แกถึงได้รอคอยไม้ซางจากฉัน-ฉันไม่แน่ใจ.

เมื่อฉันย้อนคิดถึงตัวเอง ครั้งแรกตอนฉันแต่งงานใหม่ๆ ฉันเพียงต้องการอยากมีบ้านของตัวเองสักหลังหนึ่งก็พอ หลังจากมีบ้าน (ผ่อนส่ง) แล้ว ต่อมาฉันอยากได้โทรทัศน์สักเครื่องหนึ่ง เพื่อให้ภายในบ้านได้เพลิดเพลิน ไม่นานฉันก็อยากได้ตู้เย็นเพื่อเอาไว้แช่อาหารสดๆและเครื่องตีบางชนิด เว้นไปได้สักสอง-สามปี ฉันก็อยากมีรถเพื่อการเดินทางและการค้าของฉันจะได้คล่องแคล่วขึ้น แล้วก็ตัดสินใจซื้อรถ (มือสอง) ไว้ใช้คันหนึ่ง และสัญญากับตัวเองว่าฉันจะไม่อยากได้อะไรอีกแล้ว...

มาเมื่อวานซืนเพื่อนฉันมาบอกว่า มีที่ดินที่แม่ฮ่องสอน เขาจะขายในราคาไม่แพงนัก น่าจะไปซื้อแล้วปลูกกระท่อมที่ไว้ หนานาวจะไต่ขึ้นไปนอนเล่น ฉันเกิดนึกอยากได้ขึ้นมาอีก ตั้งใจว่าเดือนหน้าจะขึ้นไปดูพร้อมกับเพื่อน...

แต่เมื่อกลับบ้านเกิดครั้งนี้ ฉันได้พบพี่หิวโต พี่หิวโตต้องการเพียงไม้ซางอันเดียว รอคอยมาถึงสิบสี่สิบห้าปีหรืออาจจะกว่าด้วยซ้ำ

ส่วนฉันเองในเวลาหกปีหลังนี้ ต้องการไดโนเสาร์ไดโนเสาร์นี้อยู่มิหยุดหย่อน ฉันไม่เข้าใจตัวเอง ทำไมตัวฉันถึงต้องการมากมายเช่นนั้น ในขณะที่คนพิการคนหนึ่งซึ่งฉันรู้จักแก่ต้องการเพียงไม้ซางอันเดียว

ฉันเผลอลถามตัวเองว่า ก่อนจะขึ้นไปแม่ฮ่องสอนเพื่อจัดการกับความ ต้องการของตัวเอง ฉันควรจะกลับไปที่บ้านเกิดอีกสักครั้งจะดีไหมหนอ?

รีว่ารอให้ฉันกลับจากแม่ฮ่องสอนเสียก่อน ?

“เอาไว้ว่างๆดีกว่าน่า” ฉันพึมพำกับตัวเอง สายตาทอดมองถนนที่เหยียดยาวอยู่เบื้องหน้า

(กลับบ้านเกิด, 2552: 160-161)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า พี่หิวโตซึ่งมีร่างกายพิการเปรียบเสมือนตัวแทนของภาพอดีตในความทรงจำของตัวละครฉัน ภาพความพิการของพี่หิวโตที่ทำให้มีข้อจำกัดเรื่องการเดินทาง เคลื่อนย้ายทำให้พี่หิวโตต้องอยู่แต่ในบ้าน โลกของพี่หิวโตจึงยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในสมัย

เด็ก เดิมทีภาพชนบทที่ใช้ชีวิตกันเรียบง่ายความสุขเกิดจากการพึ่งพาธรรมชาติอย่างไร้โลกรอบตัวที่หัวโตก็ยังคงเป็นเช่นอย่างนั้นแม้เวลา สิ่งแวดล้อมต่างๆจะเปลี่ยนไปแล้วก็ตาม ขณะที่ ตัวละคร ฉันทเปรียบเสมือนตัวแทนของคนเมืองที่มีความต้องการอย่างคนเมืองที่ถูกครอบงำด้วยวิถีคิดตามระบบทุนนิยมที่มีเงินและวัตถุนอกกายเป็นตัวชี้วัดคุณค่าและความสุขสบาย จะเห็นได้จากตัวอย่างว่า ขณะที่หัวโตมีความต้องการเพียงไม้ซางอันเดียว แต่ตัวละครฉันทกลับมีความต้องการทรัพย์สินไม่ได้หยุดหย่อนไม่ว่าจะเป็นบ้าน รถ ที่ดิน เป็นต้น การกลับมาบ้านเกิดและได้พบที่หัวโตในครั้งนี้ทำให้ ตัวละคร ฉันทมีความรู้สึกคิดถึงอดีตของตัวเอง นึกถึงสิ่งที่ตนเคยเป็นเคยมี จนเกิดเป็นความลึกลับกับตนเองที่อยากจะลดทอนความต้องการของตัวเองลง ดังที่ตัวละครคิดทบทวนเรื่องกลับไปบ้านเกิดอีกครั้งเพื่อจัดการกับความต้องการของตนเอง แต่ท้ายที่สุดตัวละครก็ไม่เลือกที่จะกลับไป สิ่งเหล่านี้ชาติแสดงให้เห็นว่า แม้ตัวละครที่เป็นคนเมืองเกิดความรู้สึกโหยหาอดีตที่เรียบง่าย แต่สุดท้ายก็ไม่ได้ต้องการกลับไปสู่อุดมด้วยความจริงจังนัก ไม่ได้ต้องการให้อดีตกลับมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตอย่างแท้จริง เพราะความเปลี่ยนแปลงของเวลาและยุคสมัยได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว อีกทั้งยังเปลี่ยนเป้าหมาย ความต้องการของคนไปแล้วอีกด้วย อดีตที่มีความเรียบง่ายสงบสุขจึงไม่ใช่เป้าหมายหลักสำหรับคนเมืองที่มีความต้องการวัตถุ ทรัพย์สินเงินทองเพื่อแสดงฐานะความเป็นอยู่ของตนอีกต่อไป

นอกจากนี้ ชาติ กอบจิตติยังเสนอภาพชีวิตของคนชนชั้นกลางในสังคมเมืองโดยแสดงให้เห็นถึงความเป็นปัจเจกของกลุ่มคนเหล่านี้ด้วย ด้วยคนเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ท่ามกลางเมืองใหญ่ที่มีอำนาจของทุนนิยมแผ่กระจายทั่วทุกพื้นที่ ด้วยบริบทต่างๆของสังคมเมืองที่มีการแข่งขันสูงทุกคนต้องใช้ชีวิตด้วยความเร่งรีบ สภาพชีวิตที่ทุกคนต่างต้องพึ่งพาตนเองเป็นหลัก จากที่คนในสังคมเคยมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกัน กลับกลายเป็นการเว้นช่องว่างบางอย่างเอาไว้ระหว่างความสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ต่างคนต่างสนใจแต่เรื่องของตัวเอง ดังที่ชาติกล่าวถึงสัมพันธ์ภาพของคนในสังคมเมืองไว้ผ่านเรื่องสั้นขนาดยาวเรื่อง “เรื่องธรรมดา” ที่เล่าถึงชีวิตของตัวละคร ผม ที่มาสัมพันธ์กันกับตัวละครอีกหลายตัวในเรื่องเพราะแบ่งเช่าบ้านหลังเดียวกัน แม้จะอาศัยอยู่บ้านหลังเดียวกันแต่ความสัมพันธ์ของแต่ละครอบครัวในบ้านเช่าเป็นเพียงความสัมพันธ์แบบผิวเผิน

โดยปรกติแล้วทุกคนในบ้านไม่ค่อยได้พูดจกกันบ่อยนัก แม้ว่าจะเห็นหน้ากันแทบทุกวันก็ตาม เหมือนกับว่าต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างสนใจแต่เรื่องของตัวเอง แต่มีบางครั้งเหมือนกันที่เราได้พูดคุยกันบ้าง อย่างเช่นระหว่างยืนคอยเพื่อใช้ห้องน้ำ หรือในตอนเช้าที่บังเอิญเดินออกจากบ้านพร้อมกัน เรื่องราวพูดคุยก็เป็นเรื่องสั้นๆ

“เมื่อคืนนี้ร้อนนะ”

“ไอ้โฮ เมื่อตอนเย็นนี้ร้อนติดนาดู”

“ลลล”

คุณคงแจ่มกับใจนะว่าไอ้คำพูดห่วยๆ ประเภทนี้มันเป็นคำพูดประเภทไหน

(เรื่องธรรมดา, 2526: 17)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของคนเมืองที่มีชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ การพบปะพูดคุยกันเป็นการกระทำตามมารยาทมากกว่าความต้องการสานความสัมพันธ์แบบสนิทชิดเชื้อ มีการคิดคำนึงถึงเรื่องส่วนตัวมากขึ้นเช่นที่ตัวละคร ผม ในเรื่องกล่าวบ่อยครั้งในเวลาที่จะแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องส่วนตัวของคนอื่น

ในตอนแรกผมแนะนำให้พาพี่ไปรักษาที่โรงพยาบาล โดยหว่านล้อมถึงความเจริญทางการแพทย์ และวิทยาการสมัยใหม่ แต่คำพูดของผมไม่สามารถทะลุทะลวงปราการแห่งความเชื่อของพี่และยายเข้าไปได้

พูดกันตามตรงแล้ว ผมไม่ได้ใช้ความพยายามจริงจังเท่าใดนัก เพราะในระหว่างนั้นผมเกิดคิดขึ้นมาได้ว่า ไม่ใช่เรื่องอะไรของผมที่จะพาตัวเองเข้าไปสู่วังวนหายนะด้วย ถ้าบังเอิญยายเชื่อผมขึ้นมา แล้วลูกสาวของเขาเกิดเป็นอะไรไป (เพราะรักษาที่โรงพยาบาล) ผมก็กลายเป็นผู้รับเคราะห์ระอระอ ที่ชี้หน้าให้คนทั้งสองไปสูหนทางหายนะ ถ้าเรื่องเกิดขึ้นทำนองที่ว่า ผมจะอยู่ดูหน้ายายได้อย่างไร แน่นนอนผมต้องเดือดร้อนสืบเสาะหาที่อยู่ใหม่อีก

สู้อยู่อย่างนี้ไม่ดีกว่าหรือ - ไม่ใช่เรื่องของเรา. อยู่ดูสิ่งที่มีมันเกิดขึ้นและเป็นไป นั่งดูอย่างสงบเหมือนผู้ชมที่ดี ในขณะที่การแสดงกำลังดำเนิน...

(เรื่องธรรมดา, 2526: 25)

จากตัวอย่างเป็นเรื่องราวของตัวละครพี่ซึ่งป่วยเป็นมะเร็งเต้านม พี่ไม่เข้ารับการรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันในโรงพยาบาล แต่เลือกรักษากับหมอโบราณตามความเข้าใจของพี่ แต่ในความจริงคือเป็นหมอเถื่อน เมื่อตัวละคร ผม รู้เรื่องที่พี่ปฏิเสธการรักษาที่โรงพยาบาล ตอนแรกตัวละครผม พยายามจะแนะนำพี่ถึงความน่าเชื่อถือและความเจริญทันสมัยต่างๆของเครื่องมือแพทย์ แต่เมื่อนึกขึ้นได้ว่าไม่ใช่เรื่องของตนเอง ก็เลือกที่จะนิ่งเสีย และเลือกทำตัวเป็นเพียงผู้ดูเรื่องราวของพี่เท่านั้น ดังเช่นที่กล่าวไว้ในตอนหนึ่งของเรื่องว่า

-เรากำลังอยู่ในยุคของ “สังคมสังเกตุการณ์” เรื่องราวความทุกข์ร้อนของคนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับตัวเรา จึงเป็นแค่ “เรื่องธรรมดา” และจากจุดนี้ หลายคน

(รวมทั้งผม) ได้พัฒนาไปเป็น “นักหัวเราะเยาะ” เรื่องราวความทุกข์ร้อนของคนอื่น กลายเป็นเรื่องตลกขบขัน...น่าหัวร่อ...

ก็อาจจะจริงอย่างเขาวา เพราะในระหว่างที่ผมเล่าให้เขาฟังนั้น ผมไม่ได้ เสร้าโคกตามเรื่องที่เกิดขึ้น มีหน้าข้าบางช่วง ผมยังหัวเราะร่วนเสียอีก มันน่าเข้าใจ ไหมล่ะ – อย่างเรื่อง “เจ้าพ่อเดช” แปลงกลายเป็นแมลงวันหัวเขียว, อย่างนี้ หรือ เรื่องที่ ยายแกเชื่อว่าลูกแมวสีขาวเป็นลูกสาวของแกมาเกิด มันน่าหัวร่อจะตายไป...

(เรื่องธรรมดา, 2526: 80)

ชาติ กอบจิตติสื่อให้เห็นผ่านวรรณกรรมของเขาว่าพฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนไป เป็นเห็นแก่เรื่องของตัวเองมากขึ้น รวมถึงละเลย เพิกเฉยต่อความทุกข์ร้อนของผู้อื่น แทนการหยิบยื่น น้ำใจเข้าช่วยเหลือกันเพื่อให้เพื่อนมนุษย์พ้นทุกข์ดังที่เคยเป็น แปรเปลี่ยนเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ อดีคือมองด้วยความเข้าใจ เห็นใจ อย่างร้ายคือมองความทุกข์ร้อนของผู้อื่นเป็นเพียงเรื่องธรรมดา ที่เกิดและดับไป หรือแม้แต่ความทุกข์ร้อนซึ่งไม่ใช่ของตนนั้นกลายเป็นเรื่องขบขัน น่าหัวเราะเยาะ เช่นตัวอย่างในเรื่องที่ทุกคนในบ้านเห็นความทุกข์ร้อนของพี่ที่เกิดจากความเจ็บป่วยจนเป็นสาเหตุที่ทำให้เสียชีวิตในที่สุด แต่สุดท้ายกลับไม่มีใครยื่นมือช่วยเหลือแม้แต่การเสนอตัวเพื่อแนะนำสิ่งที่ดีหรือ เป็นประโยชน์มากกว่า พวกเขาทำเพียงเป็นผู้สังเกตการณ์เพราะคิดว่าไม่ใช่เรื่องของตน

ไม่ใช่เพียงความสัมพันธ์กับคนอื่นที่คับกันเพียงผิวเผินเท่านั้น แต่ลักษณะความสัมพันธ์ กับคนในครอบครัวก็มีความห่างเหินกันด้วย ด้วยลักษณะของความสัมพันธ์ที่ต่างคนต่างอยู่ ต่างต้อง พึ่งพาตัวเอง หรือแม้แต่ด้วยลักษณะของการทำงานที่การแข่งขันสูง เวลาทุกนาทีสำหรับคนทำงานใน เมืองคือเงิน ทำให้ละเลยต่อความรู้สึกของคนในครอบครัว ทำให้คนเมืองส่วนใหญ่เกิดความรู้สึกโดด เดี่ยว เหงา ได้ง่าย เช่นที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง *แมวบนหลังคา* ผู้หญิงท้องแก่นั่งเหงารอสามีของเธอ กลับบ้าน

หญิงท้องแก่ยังคงนั่งมองแม่แมวกับลูกแมว

ลูกแมวร้องเหมียว เหมียว เสียงอ่อนออก มันเดินมาหยุดตรงขอบ

หลังคาอีกครั้ง ตั้งท่าเตรียมกระโจนลงมา

ครั้งนี้คงเป็นการลงจากหลังคาคั้งแรกของมัน เธอคิด แม่คงต้องการ

สอนลูกให้รู้ว่า เจ้านั้นโตแล้ว ถึงเวลาที่ต้องเผชิญกับโลกแล้ว เจ้าจะต้องยืนบนขา

ตัวเองออกหากินเอง

นี่คงเป็นก้าวสำคัญของชีวิตลูกแมวบนหลังคา

แล้วเจ้าตัวน้อยก็ตัดสินใจพุ่งตัวลงมา พรวดลงบนหย่อมไม้เลื้อยที่คลุม
กำแพงอยู่ตรงช่วงติดกับเสาหลังคาโรงรถ เคราะห์ดีที่เล็บของมันเกี่ยวอไม้เลื้อย
ไว้ได้ ตะกุกตะกอยขึ้นมาขึ้นบนขอบกำแพงจนสำเร็จ

แม่แมวตรงเข้าปอบให้คลายตกใจ เคล้าเคลียเลียหลังเลียขนลูก แล้ว
เดินนำลูกหายไปในความมืด

เธอก็กลับเข้าบ้าน

ดีสองกว่าแล้ว...

ผัวเธอยังไม่กลับ รู้สึกถึงลูกในท้องที่ดิ้นดิ้นอยู่ในนั้น อยากให้เขาได้มา
สัมผัสลูก มาลูบไล้บนเนินนั้น ให้เขารู้ว่าชีวิตอยู่ภายใน

(แมวบนหลังคา, 2548: 89)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นสภาวะความเหงาอ้างว้างในจิตใจของหญิงสาวท้องแก่ที่
นั่งรอสามีของเธอกลับบ้าน ทั้งที่สามีควรจะกลับบ้านมาดูแลเอาใจใส่เธอและลูกที่อยู่ในท้องตั้งแต่เย็น
แต่รอคอยจนดึกสามีของเธอก็ยังไม่กลับมา ต่างจากแมวซึ่งชาติใช้แมวเป็นลักษณะความเปรียบที่ทำให้
ให้เห็นได้ชัดเจนขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับแมวซึ่งไม่มีเรื่องของระบบของทุนนิยมต่างๆมาเกี่ยวข้องกับ
ชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างแมวกับลูกมีความใกล้ชิดผูกพันกันเช่นที่แม่แมวเฝ้าประคบ
ประหงมลูก สอนลูกให้กระโดดลงจากหลังคาบ้านเป็นครั้งแรก เฝ้าดูพัฒนาการต่างๆของลูก ต่างกับ
คนซึ่งมีภาระหน้าที่ทางการงานพันผูกจนละเลยความรักความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เช่นที่หญิง
ท้องแก่มีความรู้สึกเล็กๆที่อยากให้สามีกลับบ้านมาดูแล มาสัมผัสกับลูก ชีวิตน้อยๆที่อยู่ในท้องของเธอ
นวนิยายเรื่อง **เวลา** เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นสัมพันธ์ภาพในครอบครัวที่ล่มสลาย
อันเกิดจากหัวหน้าครอบครัวทำแต่งงาน ทำให้เกิดความรู้สึกขาดความผูกพันกับลูกที่เกิดมา โดยเล่าถึง
สภาพชีวิตในครอบครัวของตัวละคร ผม ผู้กำกับภาพยนตร์ในเรื่องว่า

“คุณนะเป็นพ่อประสาอะไร ถึงใจดำกับลูกนั!”

ผมนึกถึงคำของภรรยาขึ้นมา ผมไม่อาจปฏิเสธถ้อยคำกล่าวหาของเธอได้

- ไซ้ ผมเป็นพ่อที่ใจดำกับลูก ใจดำตลอดมา

เธอเกิดขึ้นมาในช่วงที่ผมกำลังรุ่งโรจน์ ทั้งชื่อเสียงและเงินทอง เธอเกิด
ขึ้นมาในช่วงที่มีนายทุนหลายคนเอาเงินใส่ท่อมาประเคนให้ผมถึงบ้าน ขอเพียง
ให้ผมรับปากทำหน้าที่ให้เขาสักเรื่อง แม้เมื่อผมปฏิเสธ เขาก็แกล้งทำเป็นลืมเงินไว้
ก็เคยมี

ลูกสาวของผมเกิดมาในช่วงนั้น ช่วงที่ผมระเริงหลังอยู่กับมัน ชื่อเสียง และเงิน คิดในตอนนั้นว่า ลูกคงอยู่กับแม่ได้ ส่วนผมมีงานต้องทำ ทำเพื่อใคร ก็ทำเพื่อครอบครัว ทำเพื่อลูกเพื่อเมีย คิดอยู่แค่นั้น คิดเพียงแต่จะหาเงินไว้ให้ครอบครัว ไม่ได้คิดถึงความปลอดภัยของเด็กต้องการ

ผมได้ดูหน้าลูกครั้งแรกเมื่อเธออายุสามเดือนกว่า ผมกลับบ้านมาครั้งนั้น ลูกผมร้องไห้จ้าเมื่อผมขออุ้มจากอกแม่ ผมรู้ว่าเธอคงแปลกหน้ากับผมผู้ซึ่งเป็นพ่อ แต่นั่นเป็นเสมือนเสียงด่าของลูกที่ด่าผม ผมเป็นพ่อชนิดไหนกัน ที่อุ้มลูกตัวเองแล้วลูกร้องไห้จ๋าอย่างนั้นนั่น และทุกครั้งที่พยายามจะอุ้มเธออีก เธอก็ร้องอยู่ในลักษณะเดิม

แต่ตอนนั้นผมยังไม่คิดเฉลียวใจถึงเสียงด่าของลูก ประกอบกับผมไม่มีเวลามาสนใจ ไม่ได้ใส่ใจหาสาเหตุว่ามันเป็นเพราะอะไร มุ่งแต่งงาน ทำแต่งงาน ไม่เคยได้อยู่ใกล้ชิดกับลูกตลอดมา จนกระทั่งเธอเริ่มโตเป็นสาว

เมื่อผ่านพ้นยุครุ่งโรจน์ของผมมาแล้ว ผู้คนที่เคยห้อมล้อมต่างห่างหายไป ผมเริ่มกลับมามองตัวเอง เริ่มคิด คิดถึงเงิน ถึงชื่อเสียงที่เคยได้รับ ค่อยเรียนรู้ว่ามันเป็นสิ่งเหลวไหล

โชคดียี่ยุคทองของผมจบสิ้นลง ผมจึงได้ชีวิตของผมกลับมา

แต่สิ่งที่ผมไม่มีวันได้กลับมา

คือลูก

ผมสูญเสียเธอไปตั้งแต่เธอยังมีชีวิตอยู่

เราอยู่บ้านเดียวกัน แต่ก็พูดจากันไม่มีคำ ด้วยว่าเธอไม่รู้จะพูดอะไรกับผม ผมเองก็ไม่ว่าจะพูดอะไรกับเธอ มีบ้างเหมือนกันที่เราพูดกันถึงเรื่องหลักๆของการใช้ชีวิต ผมก็ได้แต่พำไปเท่าที่ตัวเองเคยประสบ แต่ก็ไม่ว่าจะลูกจะรับฟังแค่ไหน

แต่กับแม่ของเธอแล้ว เธอสนิทสนมกันราวกับเพื่อน จนบางครั้งผมรู้สึกอิจฉา

และบางครั้งผมสงสัยในความเป็นพ่อของตัวเอง

ผมมิใช่พ่อของเธอหรือ?

เธอมิใช่ลูกของผมหรือ?

มันไม่ใช่ทั้งสองอย่าง เราต่างเป็นพ่อลูกกัน

แต่เราไม่รู้ว่าจะแสดงความรักต่อกันอย่างไร ระหว่างเรานั้นเหมือนมีม่านอะไรสักอย่างคอยกางกันอยู่ และมันยังคงกางกันดำที่บดตลอดมา จนกระทั่ง...

จนกระทั่งเธอจากไปวันนั้น

วันที่ภรรยาผมโทรศัพท์มาบอกข่าวร้าย
ภรรยาผมขอร้องให้ผมกลับในวันนั้น เพื่อจัดการศพลูก
แต่ก็เหมือนผมได้ก่อกรรมกับลูกครั้งที่สอง แม้ยามเมื่อเธอสิ้นชีวิต
ผมกลับไปจัดการงานศพลูกไม่ได้

แน่นอน ผมเสียใจ ผมเสียใจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภรรยาของผม แต่จะให้
ผมทำอะไรได้ ยังมีอีกหลายชีวิตในกองถ่ายที่ผมต้องรับผิดชอบ ถ้าเลื่อนคิวถ่าย
ทำออกไป ก็ไม่รู้พอสื่อจะนัดคิวดาราได้อีก งานจะต้องเลื่อนออกไปไม่มีกำหนด
แล้วระหว่างนั้นลูกน้องผมจะทำอะไร ครอบครัวของพวกเขาจะเอาอะไรกิน
และค่าใช้จ่ายก็ต้องเพิ่มขึ้น ถ้ายกกองถ่ายกลับมาอีก นายทุนเขาจะเสียหายขนาด
ไหน มันเสียกันไปหมด เพียงแต่ผมกลับไปจัดการงานศพลูกสาว.

ผมทำอย่างนั้นไม่ได้

ถึงผมบอกเลิกการถ่ายทำวันนั้น ทุกคนก็ต้องหยุด แต่เมื่อหยุดแล้ว ลูก
สาวผมจะฟื้นขึ้นมาหรือในเมื่อเธอได้ตายไปแล้ว ถ้าผมกลับไปจัดการศพลูกในวัน
นั้นแล้วลูกฟื้นขึ้นมาผมจะไปทันที ไปให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ก็เปล่า เธอคงไม่
ฟื้นขึ้นมาอีก

ผมบอกภรรยาว่าให้จัดการศพลูกไปก่อน เมื่อผมเสร็จงานแล้วผมจะรีบ
กลับ

“คุณเป็นพ่อประสาอะไร ถึงใจดำกับลูกนั้!” เธอวางโทรศัพท์ทันทีโดย
ไม่ยอมฟังเหตุผลของผม

ผมอยากจะลุกขึ้นตะโกนสารภาพกับคุณยายบนเวทีนั้นเหลือเกินว่า

“ผมนี่แหละ คือพ่อที่ใจดำกับลูก!”

แต่ก็ทำไม่ได้...ได้แต่สารภาพอยู่ในใจ นึกถึงลูก นึกถึงภรรยา ป่านนี้เขา
คงได้อยู่ที่เดียวกันแล้ว

(เวลา, 2537: 165-168)

ชาติแสดงให้เห็นสภาพชีวิตครอบครัวของคนเมืองที่ให้ความสำคัญกับงาน จนละเลยการ
ให้ความเอาใจใส่ต่อสมาชิกในครอบครัว เพราะหลงอยู่ในอำนาจชื่อเสียงเงินทอง โดยอ้างว่าสิ่งที่ทำนั้น
เพื่อความสบายของทุกคนในครอบครัว โดยแท้ที่จริงแล้วสิ่งที่คนในครอบครัวต้องการไม่ใช่เงินทอง
เป็นสิ่งสำคัญ หากแต่ต้องการความรักความอบอุ่น ความเข้าใจ การมีเวลาให้กันในการทำกิจกรรม
ต่างๆร่วมกันมากกว่า จากตัวอย่างครอบครัวของตัวละคร ผม ซึ่งเป็นผู้กำกับภาพยนตร์จึงเป็นเสมือน
ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน แต่ชีวิตครอบครัวต้องล่มสลาย

เพราะไม่มีเวลาได้ใช้ชีวิตกับคนในครอบครัว กลายเป็นเขากับลูกมีความสัมพันธ์ที่ห่างเหินกัน
ท้ายที่สุดเขาไม่สามารถรักษาครอบครัวไว้ได้ เมื่อลูกสาวตาย ภรรยาของเขาก็เหงาจนท้ายที่สุด
ตรอมใจตายตามไปด้วย เมื่อวันที่หน้าที่การงานของเขาอยู่ในขาลง เขากลับพบว่าตัวเองต้องอยู่เพียง
ลำพัง ความรู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้างจึงเกิดขึ้นกับเขาอีก ความเหงา อ้างว้างเป็นสิ่งที่คนเมืองต้องเผชิญ
อยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน

ไม่เพียงแต่เด็ก คนหนุ่มสาวที่ต้องเผชิญกับความรู้สึกเหงา โดดเดี่ยวท่ามกลางเมืองที่
หนาแน่นไปด้วยผู้คน ซาติเสนอให้เห็นถึงความรู้สึกเหงา ถูกทอดทิ้งของคนชราชนชั้นกลางไว้ด้วย
ในนวนิยายเรื่อง **เวลา** คนแก่หลายคนที่ถูกลูกหลานทอดทิ้ง ไม่เลี้ยงดู แต่กลับส่งให้ไปอยู่บ้านพัก
คนชรา โดยนำเสนอผ่านรูปแบบของละครเวที ดังเช่นชีวิตในช่วงบั้นปลายของตัวละครหลายๆตัวที่
ได้รับความกดดัน ถูกขับไล่จากลูกหลานจนท้ายที่สุดมาอยู่รวมกันในบ้านพักคนชรา ยายอยู่ ตัวละคร
ตัวหนึ่งในละครเวทีในเรื่องที่ถูกลูกหลานทอดทิ้งลอบให้ไปอยู่บ้านพักคนชรา

“ที่นี่แหละที่เขาให้ผมมาส่ง” คนขับรถแท็กซี่บอกกับนาง เมื่อเห็นนาง
อีกอ๊ากไม่ยอมลงจากรถ

“ยายลงไปเถอะ ไม่ผิดที่หรอก เขาบอกผมให้มาส่งยายที่นี่”

“นี่ไม่ใช่บ้านยาย ไปส่งยายที่บ้านยายที่เถอะ” นางอ้อนวอนเขา

“ผมจะไปรู้ได้ยังไงว่าบ้านยายอยู่ที่ไหน เขาบอกให้ผมมาส่งยายที่นี่ เขา
บอกยายอยู่ที่นี้ ผมก็มาส่ง แล้วจะเอาอย่างไรอีกล่ะ”

“ก็ลูกยายบอกให้ยายกลับมาบ้านก่อน แล้วนี่มันไม่ใช่บ้านยายนี่” นางเล่า
ความจริง

“ผมไม่รู้ยาย เขาว่าจ้างให้ผมมาส่งที่นี่ ผมก็มา”

“ไปส่งยายที่บ้านที่เถอะ ยายอยากกลับบ้าน” นางร้องขอเขาทั้งที่ตัวเองไม่
มีเงินติดตัวแม้แต่บาทเดียว

“สงสารยายเถอะ ยายอยากกลับบ้าน”

คนขับแท็กซี่มองนาง เขาเริ่มเข้าใจแล้วว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับหญิงชราผู้นี้
แต่สงสัยว่าทำไมคนที่ว่าจ้างเขาให้มาส่งนั้นจึงใจไม่ไ่ระก้ากับนาง

“บ้านยายอยู่ที่ไหนล่ะ ผมจะไปส่ง?” เขาตัดสินใจ

“บ้านยายอยู่พระโขนง” นางยิ้มอย่างมีความหวัง

“อยู่ชอยอะไร?”

“ไม่รู้ ยายไม่รู้”

“อัย ตายาย พระโขนงมันกว้าง ไม่รู้ชอยแล้วจะไปหาเจอได้ยังไง”

ความหวังของนางดับวูบลง

“เข้าไป ลองดู เผื่อยายจะจำได้บ้าง” เขาให้ความหวัง นางชื่นชมกับน้ำใจ

นั้น

เขาพานางแวะเข้าชอยนั้น ออกชอยนี้ ข้ามไปชอยโน้น จนเขาและนางอ่อน

ใจ...

“คนเมื่อเข้านั้นลูกยายจริงๆหรือ?” เขาถามนางขณะบ่าหน้ากลับ

“จ๊ะ...” นางตอบไม่เต็มเสียงนัก

“ทำไม ทำไมเขาทำกับยายอย่างนี้ล่ะ? นางไม่รู้ นางไม่รู้จะตอบอย่างไร มีแต่น้ำตาของความเสียใจเท่านั้นที่ออกมาแทนคำตอบ มันไหลออกมาเป็นทางตลอดทาง

(เวลา, 2537: 211-212)

จากตัวอย่าง ยายอยู่ถูกลูกหลอกให้ขึ้นรถแท็กซี่กลับบ้านไปก่อนแต่แท้ที่จริง ลูกว่าจ้างให้รถแท็กซี่ขับรถไปส่งยายอยู่ที่บ้านพักคนชรา ทั้งๆที่ยายอยู่ไม่ได้อยากอยู่ที่นั่น แต่นางจำทางกลับบ้านไม่ได้สุดท้ายนางจึงต้องใช้ชีวิตในบ้านปลายที่บ้านพักคนชราด้วยความรู้สึกเสียใจ อ่างว้าง หดหู่จนเสียชีวิต ในขณะที่ยายหัดหัดไม่ยอมให้ตนเองเป็นภาระกับลูกหลานด้วยท่าทีที่ลูกๆของนางผลักหน้าที่การดูแลนางกันไปมาดังที่อธิบายไว้ว่า

ใจนางนั้นนึกถึงครั้งเมื่ออยู่กับลูกสาว ผัวมันก็บ่นก็ว่าเอา บางทีบางเรื่องที่นางทำไปเพราะคิดว่าถูกต้อง ลูกสาวก็โกรธเป็นพินเป็นไฟ ออกปากให้ไปอยู่กับลูกชาย นางก็ก้มหน้ากลับไปหาลูกชาย ไม่นานลูกสะใภ้และลูกชายก็ช่วยกันโยนกลับมาให้ลูกสาว โยนไป โยนมา ชีวิตบ้านปลายของนางนั้นไม่ผิดกับตะกร้อ ที่มีคนเตะลอยไปลอยมา ไม่มีวันตกถึงพื้นได้พักผ่อน ลำพังตัวนางเองนั้นคงไม่เท่าใดนัก แต่ทุกครั้งที่ลอยไปลอยมานั้น ลูกชายคนเล็กก็ต้องลอยติดตามไปด้วย ด้วยนางไม่ไว้ใจให้อยู่กับใคร ไม่ว่าจะพี่สาวหรือพี่ชายของมัน

จนวันหนึ่ง พี่สาวกับพี่ชายของมันก็รวมกันหลอกมันไปไว้ที่โรงพยาบาลอีกครั้ง

เมื่อลูกชายไปอยู่โรงพยาบาล นางจึงหมดหวัง นางตัดสินใจโดยไม่บอกใคร จนกระทั่งทำเรื่องเรียบร้อย มาอยู่ที่บ้านพักแห่งนี้ มาเป็นตะกร้อที่มีเวลาพักผอนบนพื้นหญ้า

(เวลา, 2537: 86)

ด้วยคนชราเป็นวัยที่มีข้อจำกัดทางร่างกาย โอกาสในการทำงานและการหาเงินทำให้คนวัยนี้เป็นวัยที่มีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจได้ง่ายอยู่แล้ว เมื่อลูกหลานดูแลเอาใจใส่ไม่ได้ อีกทั้งมีท่าทีผลักภาระความรับผิดชอบในการดูแลยิ่งทำให้ผู้สูงวัยเหล่านี้คิดมาก เช่นที่ยายทับทิมรู้สึกกดดันว่าตนเองเป็นภาระของลูก เมื่อยายทับทิมหมดหวังเรื่องลูกคนเล็กที่สติไม่ดี นางจึงตัดสินใจทำเรื่องขอเช่าอยู่บ้านพักคนชราเพราะความรู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้างสำหรับนางไม่แตกต่างกันไม่ว่าอยู่ที่ใด

ตัวละครชายสูงอายุในห้องลูกทรงที่สงสัยร้องว่า “ไม่มีอะไร! ไม่มีอะไรจริงๆ!” อยู่บ่อยครั้งนั้น เหตุผลที่ถูกส่งตัวมาอยู่บ้านพักคนชรา ก็เพราะลูกหลานชายหลอกเอาสมบัติไปจนหมด

คนงานชาย “แกโดนหลานโกง บ้านแกอยู่บางเลนนครปฐมโน่น แกเป็น

เศรษฐีนะ ไม่มีลูก

หรือ มีแต่หลาน ตอนหลังหลานหลอกเอาสมบัติแกไปหมด ไม่เหลืออะไรเลย แล้วก็ไม่เลี้ยงแก คนแกว้นนั้นเขาสงสาร เขาเลยเอามาส่งที่นี่...ทุกวันนี้ นอนร้องไม่มีอะไร ไม่มีอะไรจริงๆทั้งวัน”

(เวลา, 2537: 121-122)

จากตัวอย่างตัวละครคนสูงอายุหลายๆคนที่อาศัยรวมกันอยู่ในบ้านพักคนชรา ต่างมีสาเหตุที่แตกต่างกันไปในการมาอยู่รวมกันในสถานที่แห่งนี้ ทว่าหากมองโดยรวมสาเหตุต่างๆเหล่านี้ ล้วนเกิดจากปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัวที่เกิดจากการขาดความรักความผูกพันระหว่างคนในครอบครัวทั้งสิ้น เริ่มตั้งแต่สมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในชนชั้นกลางมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในหน้าที่การงาน การหาเงินมาเลี้ยงดูจนเจือครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่กันอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะคนสูงอายุที่ออกจากงานแล้ว ไม่ว่าจะด้วยข้อจำกัดของอายุงานที่ทำให้ไม่สามารถทำงานหาเงินเลี้ยงตนเองหรือช่วยเหลือจนเจือครอบครัวได้ ความแข็งแรงของร่างกายในการดูแลช่วยเหลือตัวเองในเรื่องต่างๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุกุมองว่าเป็นภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัว เพราะขาดความสามารถในการดูแลตนเองในขณะที่ยังต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมทุนนิยมซึ่งใช้เงินเป็นหลัก จากเดิมที่ผู้สูงอายุเคยเป็นที่เคารพนับถือของลูกหลานกลับกลายเป็นเพียงภาระทางเศรษฐกิจและส่วนเกินของครอบครัวในสังคมเมือง โดยหลงลืมไปว่าเบื้องหลังความสำเร็จเหล่านั้นมีผู้สูงอายุเหล่านี้ อยู่เบื้องหลัง หลงลืมถึงสายสัมพันธ์ระหว่างความเป็นพ่อแม่ลูก หลงลืมแม้แต่จิตสำนึกในการตอบแทนคุณ ดังที่ตัวละคร พ่อ ซึ่งนำอาหารมาเลี้ยงผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา กล่าวถึงปัญหาการทอดทิ้งคนชราไว้ว่า

พ่อ (หัวเราะ) “ก็ว่าอย่างนั้นแหละ เดียวนี้คนแก่มันไม่สำคัญอะไรแล้วนี่ สังคม

เขาไม่ต้องการ

แล้ว เขาต้องการจะไปข้างหน้ากัน ไม่คิดถึงข้างหลัง ไอ้ที่มันโตขึ้นมาได้ทุกวันนี้ คนข้างหลังเขาก็มีส่วนสร้าง ไม่ใช่ปู่ป้ามันจะโตขึ้นมาวันนี้พุงนี้ คิดแต่ว่าหมดประโยชน์แล้วก็ทิ้ง ถ้ายังคิดอย่างนี้กันอยู่ อีกหน่อยคอยดูเถอะ ...”

(เวลา, 2537: 107-108)

เมื่อผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นผู้ที่พึ่งพา เป็นผู้รับ มากกว่าการเป็นผู้ปกครอง ผู้ให้ ด้วยเกณฑ์การให้เหตุผลที่ขึ้นกับความสามารถในการดูแลตนเองและความสามารถในการหารายได้จุนเจือครอบครัว ผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นกลางส่วนใหญ่จึงถูกลดความสำคัญลง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในชนชั้นสูงทางเศรษฐกิจ คือกลุ่มคนที่มีฐานะดีมากจนไม่ต้องคำนึงถึงความจำเป็นต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ยังคงมีบทบาทเป็นที่ยอมรับของคนในครอบครัว ด้วยยังมีความสามารถในการเชิงเศรษฐกิจให้แก่ครอบครัว เพราะกลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในกฎเกณฑ์ข้อจำกัดของอายุงานเพราะส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกิจการ ผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงยังคงมีฐานะของผู้ให้ ผู้มีอำนาจและให้ความเกื้อกูลแก่สมาชิกในครอบครัวมากกว่าจะเป็นเพียงผู้รับ ส่วนลูกหลานก็ไม่ต้องกังวลเรื่องภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่นที่ชาติ กอบจิตติ ให้ภาพของตัวละคร ย่า ซึ่งอยู่ในครอบครัวที่มีฐานะดีและนำอาหารมาเลี้ยงผู้สูงอายุในบ้านพักคนชรา

เด็กหนุ่ม, เด็กสาวประคองย่า (อายุในราวแปดสิบ) เข้ามา ตามด้วยพ่อ, แม่ (ของเด็กหนุ่ม,เด็กสาว) สาวท้องแก่ (น้องของพ่อ) ใส่ชุดคลุมท้องอุ้มลูก (หนึ่งขวบ) อยู่ในอก สาวใช้หัวถูงอุปกรณ์เลี้ยงเด็ก จูงมือเด็กหญิง (อายุสามขวบ) เข้ามาเป็นคู่สุดท้าย

ลำเจียกและคนงานชายหยุดตรงกลางทางเดิน อุบลเดินมาตั้งเก้าอี้ตรงเสานาฬิกา แล้วกลับไปที่รถอาหาร เด็กหนุ่ม เด็กสาวประคองย่าเข้ามานั่งแล้วไปช่วยที่รถอาหาร พ่อกับแม่ยืนอยู่ที่นั่นแล้ว สาวใช้เดินมาวางถุงลงข้างเสา

.....

ขณะเดินผ่านคุณย่า (เจ้าภาพ) ที่นั่งอยู่บนเก้าอี้โคนเสานาฬิกา

ยายสอน

“เอ้อ...โชคดีจริง ลูกหลานเต็มบ้าน”

ย่า “จ๊ะ เราก็อาศัยเขา เขาไม่ดูแลเรา เราก็แย่”

เด็กหญิง (สามขวบ) ค่อยกล้อออกมาจากเข่ายาย มา
ยื่นมองยายสอน
ใกล้ๆ

ยายสอน “หน้าตาน่าซัง ลูกใครละเนี่ย?” (ถามเด็กหญิง)

ย่า “ลูกของลูกสาวคนเล็ก เขามีสองคนนั้นอุ้มอยู่คน ผู้หญิงทั้งคู่ ยัง
อยู่ในท้องอีก
คน เจ้าผิวเขาอยากได้ลูกชาย”

ยายสอน (หัวเราะ) “มันก็เหมือนกันนั่นแหละลูกชายลูกสาว ลูกเหมือนกัน
...ของคุณแม่มี
กี่คนคะ?”

ย่า “เจ็ดคนค่ะ ชายห้า หญิงสอง ไปอยู่เมืองนอกกันซะห้าคน เขาก็
ชวนฉันไปอยู่
โน้น ฉันไม่ไปหรอก ไปมาแล้ว ฉันไม่ชอบ ไปไหนมาไหนลำบาก
ตอนนี้ก็เหลือ
สองคนที่นี่ คนโตกับคนเล็ก คอยดูแลอยู่ แม่ละ มีกี่คน?”

ยายสอน (อีกอีก) “อิจฉันไม่มีหรอกค่ะ อิจฉันอยู่คนเดียว” (ขยับเดินต่อไป
ทางห้องน้ำ เด็กหญิงเดินตาม อยากรู้ว่าจะไปไหน)

(เวลา, 2537: 102-103)

เมื่อความกังวลเรื่องค่าใช้จ่ายหรือความรู้สึกที่เป็นภาระหมดไป ทำให้คนในครอบครัวมี
เวลาเหลือมากพอที่จะใส่ใจดูแลกัน ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวของตัวละครย่าผู้เป็นเจ้าภาพ
เลี้ยงอาหารจึงยังคงมีสายใยของความรักความผูกพันที่เหนียวแน่น มีความใส่ใจให้คุณค่าทาง
ความรู้สึก ผู้สูงวัยของคนกลุ่มนี้จึงยังได้รับความรักความเอาใจใส่จากลูกหลาน ยังได้รับการดูแลอยู่
เสมอ

ขณะที่ผู้สูงอายุในกลุ่มชนชั้นกลางถูกลดคุณค่า ลดศักดิ์ศรีลงเพราะไม่เป็นที่ยอมรับของ
ลูกหลานดังที่กล่าวมา ทำให้ผู้สูงอายุขาดความสุข สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้สูงอายุชนชั้น
กลางต้องรู้สึกโดดเดี่ยว อ้างว้าง มีชีวิตที่เหลือในบั้นปลายด้วยความแห้งแล้งหดหู่ใจเพราะขาดน้ำใจ
จากลูกหลานที่จะมาสร้างต่อเติมกำลังใจ

ผมนั่งดูภารกิจของคนทั้งสามที่กระทำแล้ว เห็นไม่ผิดจากการเลี้ยงเด็กทารกเลย ต้องป้อนข้าวป้อนน้ำให้ ทั้งชูทั้งปลอบ ผิดกันแต่ว่าทารกที่มองเห็นอยู่นี้ เป็นทารกร่างใหญ่โตเหี้ยวแห้งที่กำลังใกล้ตายเท่านั้นเอง จึงหาความเจริญตาไม่ได้ ไม่เหมือนกับทารกตัวน้อยๆที่คอยแต่จะโตวันโตคืนดูน่ารักน่าชัง มีแต่ความเจริญตาเจริญใจ

บอกตรงๆว่าเมื่อเห็นภาพนี้แล้ว ผมกลัว

กลัวที่จะต้องนอนบนเตียงอย่างนี้

(เวลา, 2537: 53)

เธอถามตัวเองอยู่เสมอว่า ถ้าลูกๆของคุณตาคนนั้นคอยดูแลเอาใจใส่แกล้งดูแลให้ความสุขตามอัธยาศัยของคนในวัยนี้ คุณตาก็คงไม่มาจบชีวิตลงที่นี่ จบชีวิตในลักษณะน่าสมเพชอย่างนี้

เธอรู้ว่า แกคงว่าเหว่ เหงา เศร้า เช่นเดียวกับคนอื่นๆที่นี่ ด้วยว่าไม่เคยมีใครคอยเอาใจใส่แกล้ง ครั้นพอมมีคนเอาอกเอาใจ แกก็เลยคิดไปในลักษณะนั้น

คิดขึ้นมาครั้งใดก็ให้รู้สึกสงสารครั้งนั้น

เปล่า...เธอมิได้สงสารเพียงแต่คุณตาที่เสียชีวิตไป เธอสงสารทุกชีวิตของคนชราที่อยู่ที่นี่ สงสารทุกคนที่เห็นอยู่ในสายตา

จริงอยู่ เมื่อแรกนั้นมันเป็นเพียงงานในหน้าที่ที่ต้องทนทำไป ดีกว่ายอมเป็นคนว่างงาน ทนทำ ทนดมกับกลิ่นคลีนีเยน บางร่างนอนเนาเหม็นทั้งๆที่ยังหายใจ บางร่างกินอุจจาระด้วยหลงว่าเป็นข้าว บางร่างหอบผ้าผ่อนเดินตามมหาหลาน บางร่างหนีออกจากบ้านพักไปแจ้งความกับโรงพักว่าเรื้อหาย บางร่างโยนข้าวของเข้าใส่เธอ ด้วยว่าเธอทำให้ร่างนั้นไม่พอใจ เธอก็ต้องทน

(เวลา, 2537: 143-144)

ภาพผู้สูงอายุที่ถูกลูกหลานทอดทิ้งให้อยู่ในบ้านพักคนชราจึงเป็นภาพคนแก่ที่บ้ำงได้แต่นอนรอความตายโดยขาดการเหลียวแลจากลูกหลาน บ้างรอคอยลูกหลานมาเยี่ยมแต่ต้องผิดหวังเสมือนถูกตัดขาดจากโลกภายนอก เป็นความโดดเดี่ยวเจ็บเหงาที่ผู้สูงอายุในสังคมเมือง กลุ่มนี้ต้องเผชิญ

สรุปได้ว่า ซาติ กอบจิตตินำเสนอให้เห็นภาพชีวิตชนชั้นกลางในสังคมเมืองเป็นชีวิตที่ถูกขับเคลื่อนไปตามกลไกของระบบทุนนิยมอย่างที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ยาก โดยที่คนในสังคมถูกลดคุณค่าความเป็นมนุษย์เป็นเพียงฟันเฟืองหนึ่งในกลไกการขับเคลื่อน อีกทั้งสภาพความเร่งรีบ การแข่งขันที่สูงใน

หน้าที่การงานที่สร้างเงินและการยอมรับนับหน้าถือตา ทำให้คนมีความเคร่งเครียด ให้ความสำคัญแต่ตัวเอง เป็นผลให้สัมพันธภาพของคนในสังคมเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ มีความห่างเหินกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้สภาพจิตใจของคนชนชั้นกลางในสังคมเมืองมีความรู้สึกอ้างว้าง โดดเดี่ยว เปื่อหน่ายต่อบรรยากาศแวดล้อมที่มีความซ้ำซาก จนบางครั้งเกิดความรู้สึกโหยหาอดีต แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย และความเปลี่ยนแปลงด้านความคิดทัศนคติที่ตกเป็นทาสทุนนิยมแล้วนั้นก็ไม่สามารถทำให้คนเหล่านี้กลับไปใช้ชีวิตแบบอดีตได้อีกเช่นกัน

4.1.2. การเอาเปรียบกันของคนในสังคมเมือง

ถึงแม้ว่าวรรณกรรมในช่วงที่ 2 ของ ซาติ กอบจิตติ จะนำเสนอเนื้อหาของชนชั้นกลางเป็นประเด็นสำคัญ แต่ด้วยปัญหาที่เป็นการเอาเปรียบกันโดยมีลำดับชั้นทางเศรษฐกิจเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว จึงจำเป็นต้องมีกลุ่มชนชั้นอื่นในสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ด้วยเหตุนี้ ปัญหาการเอาเปรียบในวรรณกรรมช่วงที่ 2 จึงมีความซับซ้อนมากขึ้นไปจากวรรณกรรมในช่วงที่ 1 เพราะปัญหาการเอาเปรียบนั้นไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่การปะทะกันของคน 2 ชนชั้นตามลำดับชั้นจากบนลงล่างเช่นคนรวยเอาเปรียบคนจน นายจ้าง นายทุนเอาเปรียบลูกจ้าง เจ้าหน้าที่รัฐเอาเปรียบชาวบ้านอีกต่อไป แต่คนในทุกลำดับชั้นสามารถเอาเปรียบกันได้ทั้งสิ้น

ซาติ กอบจิตติเสนอให้เห็นสังคมแห่งการเอาเปรียบที่คนในสังคมพร้อมจะเอาเปรียบกัน เห็นแต่เรื่องของตัวเอง ความต้องการของตนเองเป็นสิ่งสำคัญโดยไม่สนใจว่าสิ่งนั้นจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่นที่ตัวละคร เขา ในเรื่องสั้นเรื่อง *คน, หมา, นก* เห็นนกที่เกาะอยู่บนกิ่งไม้ อยากได้ก็จะจับนกมาเป็นของตัวเอง

นกเขาที่เกาะอยู่บนกิ่ง มันไม่ขยับปีกบินหนี ทั้งที่เขาใกล้เข้าไปทุกที แวบหนึ่งเขาคิดว่ามันคงเป็นนกเลี้ยงที่เชื่องคน เจ้าของอาจลืมเปิดกรงทิ้งไว้ หรือเจ้าของอาจจะผลอทำหลุดมือ มันจึงบินสู่โลกนอกกรงอย่างงุนงง

เขานึกอยากได้ขึ้นมา โดยไม่สนใจว่าเป็นนกของใคร มันมาอยู่ในรั้วบ้านเขามันเกาะอยู่บนต้นฝรั่งของเขา

เขาเร่งเข้าไปในบ้าน ออกมาพร้อมเก้าอี้ในมือ ในระหว่างนี้หมาเริ่มเห่าอีก เขาไล่หมาออกไป มันหยุดเห่า

เขาค่อยๆ วางเก้าอี้ลงใต้กิ่งที่มันเกาะอยู่ ในระหว่างนี้เขาวาดภาพนึ้กหากรงให้มันอยู่ เขาไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามันกินอะไรเป็นอาหาร อยากฟังเสียงขับขานของมัน อยากได้มันมาเป็นสมบัติ

(คน,หมา,นก, 2548: 26 - 27)

ในระยะใกล้สุดเขาตัดสินใจพุ่งมือเข้าไปคว้าส่วนของมันไว้ จับมันติดมือ
เขาดีใจที่จับมันได้

นกเขากระพือปีกจนสุดแรง มันคงตื่นตระหนกและเอาตัวรอด ท้ายสุดมันก็
รอดไปได้ คงทิ้งไว้แต่ขนหางทั้งหางอยู่ในมือเขา

เขามองตามมัน มันบินลับหายไปอย่างรวดเร็ว

ครั้งแรกรู้สึกเสียดาย แต่เมื่อก้มมองขนหางในมือเขารู้สึกเสียใจเข้ามาแทน
นกตัวนี้คงบินไปอย่างลำบากลำบาก เพราะมันขาดส่วนหางที่คอยบังคับทิศทางการบิน
มันอาจจะร่วงหล่นด้วยน้ำมือของเด็กๆ หรือมันอาจจะบินหลบนกใหญ่ในฟ้าไม่ทัน
กลายเป็นเหยื่อ

และถ้ามันยังมีชีวิตรอดต่อไป ก็คงอีกนานกว่าหางจะสมบูรณ์เหมือนอย่าง
เดิม ระหว่างนั้นมันจะหา กินอย่างไร..เขารู้สึกสงสาร

เขาไม่น่าไปยุ่งกับชีวิตของมันเลย เขาควรปล่อยให้มันบินไปอย่างอิสระ
ตั้งแต่แรก และควรจะให้บินไปในฟากกว้างอย่างสมบูรณ์ มิใช่บินไปอย่างนกพิการเช่นนี้

(คน,หมา,นก, 2548: 28 - 29)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นความเดือดร้อนของผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบที่เกิดจากความ
อยากมีอยากได้ของผู้เอาเปรียบ เขาอยากได้นก โดยไม่สนใจว่านกนั้นต้องการอิสระ ไม่ได้ต้องการอยู่
ในกรงขัง โชคดีที่นกตัวนี้บินหนีหลุดมือไปได้ แต่ก็โชคร้ายที่ความต้องการอยากเป็นเจ้าของของเขาทำ
ให้ขนหางหลุด ทำให้นกตัวนี้ต้องใช้ชีวิตลำบากขึ้น นกจึงเปรียบเสมือนผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ เป็น
เหยื่อในสังคม

ในเรื่องเดียวกันนี้ยังแสดงให้เห็นด้วยว่า คน เป็นสิ่งมีชีวิตที่ชอบเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น
ไม่เว้นแม้แต่สัตว์ นอกจากนก หมายถึงถูกเขาทำร้าย กตขี้ ไร้ความเมตตา ด้วยตัวละคร เขา ซึ่งเป็นคน
คิดว่าด้วยความเป็นคนทำให้มีอำนาจเหนือกว่า จะทำอะไรกับใครหรืออะไรก็ได้ โดยไม่คำนึงถึง
ความรู้สึกของผู้ที่ถูกกระทำ

เวลาผ่าน...พร้อมกับกองกระดูกหมูเพิ่มพูนมากขึ้นที่ชอบโตะ จมูกของมัน
หุบเข้าบานออกในจังหวะกระชั้นเหมือนกับมันเร่งสุดกลืนกระดูกที่เข้ายวน

มันค่อยขยับใกล้เข้าไป หยุด รอคอยสักครู่จึงเริ่มขยับเข้าไปอีก จนใกล้
เกือบติดจมูก แต่ต้องหยุดชะงัก

เขามึงตาใส่หมาพร้อมทวาด ไป!

ตวาดซ้ำอีกทีด้วยเสียงดังกว่าเดิม ไป!

มันถอยออกจนห่าง

เขาจ้องมองมัน ในลักษณะของผู้มีอำนาจเหนือกว่า

มันลนลานเดินทางจุกตุตถอยออกไปอีก ดูน่าสงสาร

เขาไม่รู้สึกรู้สึแต่อย่างใดในการกระทำของเขา จริงอยู่แม้ว่าเศษกระดูก
นั้นเขาไม่สามารถจะกินได้อีกต่อไปแล้ว ไม่มีประโยชน์สำหรับเขาเลย แต่เขาก็
ไม่ให้มัน เพราะเขาต้องการฝึกนิสัยมัน อีกประการหนึ่งกระดูกหมู่นั้นก็เป็น
สมบัติของเขา ด้วยว่าเขาซื้อหามาทำกิน ดังนั้นจึงเป็นสิทธิ์ของเขาที่จะให้หมา
ของเขาที่จะให้หมาของเขาหรือไม่ให้ก็ได้

(คน,หมา,นก, 2548: 29)

เขา-เขาหันมองมัน พลันนึกขึ้นมาได้ว่าเพราะหมาตัวนี้แท้ๆที่ทำให้
ต้องหางขาด ทำให้ชีวิตของนกเขาตัวนั้นต้องลำบากลำบาก - ทำให้เขาต้องเสียใจ
ถ้ามันไม่เท่าเสียแต่แรก เขาก็คงไม่เห็นนก และเรื่องก็คงไม่เป็นเช่นนี้
-เพราะมีตัวเดียว

เขาหวดแข้งเข้าที่ลำตัวมัน เสียงดังปึก มันส่งเสียงร้อง วิ่งหายไป

เขามองตามมันทั้งที่ในมือเขายังกำขนนกอยู่...

(คน,หมา,นก, 2548: 29)

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า คนมักจะเอาตนเองเป็นศูนย์กลาง โดยคิดว่าตนเองมีสิทธิ์
จะทำอะไรกับสิ่งใดในโลกก็ได้โดยชอบใจ คิดว่าตนเองมีอำนาจเหนือกว่า ทั้งที่จริงๆแล้วการกระทำ
เช่นนี้คือการละเมิดในสิทธิ์ของผู้อื่น เช่นที่เขากระทำกับนกและหมา ทั้งที่ความรู้สึกที่อยากเป็น
เจ้าของนกเกิดจากตัวเขาเอง แต่เขากลับโทษว่าเป็นเพราะหมาถึงทำให้เขาเห็นนกและเกิดความอยาก
ได้ จนทำให้ขนหางของนกต้องหลุด เขาไม่โทษตัวเขาเอง เมื่อโมโหจึงทำร้ายหมาด้วยการเตะมัน ทั้งที่
มันไม่ได้ทำผิดอะไรเลย หากมองในลักษณะเป็นความเปรียบจะเห็นว่านกที่อยู่บนฟ้า เสมือนคนชน
ชั้นสูง ที่ถึงแม้จะถูกทำร้าย โดนเอารัดเอาเปรียบแต่ก็ยังมีโอกาสรอด ในขณะที่ หมา เปรียบเสมือนกลุ่ม
คนที่มักจะถูกเอารัดเอาเปรียบมากที่สุด คือ กลุ่มชนชั้นล่าง ด้วยสภาพความจน ความไม่พร้อม ทำให้
คนกลุ่มนี้ถูกเหยียดหยาม กดขี่ โดยไม่มีทางสู้เสมอ การกระทำเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า การเอารัดเอาเปรียบ
ไม่ได้ขึ้นอยู่กับชนชั้น แต่เป็นความพอใจที่ได้เปรียบผู้อื่น มีอำนาจเหนือกว่าผู้อื่น การถูกเอารัดเอา
เปรียบจึงเกิดขึ้นได้กับคนทุกชนชั้นไม่เว้นแม้แต่ชนชั้นสูงที่มีอำนาจมากกว่าชนชั้นอื่น

ในเรื่องสั้น *เรื่องเปรียบเทียบ* แสดงให้เห็นว่า คนชนชั้นล่างทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นชนชั้นที่ถูกเอาเปรียบเปรียบเสมอ แม้ไม่ได้ถูกเอาเปรียบด้วยการถูกทำร้ายร่างกาย แต่คนกลุ่มนี้มักจะถูกนำไปเปรียบเทียบเพื่อให้คนเปรียบรู้สึกสบายใจ

“คิดว่ายังมีคนอื่นที่ลำบากมากกว่ากูอีกเยอะ บางทีกูดูพวกขอทาน ตาบอด แขนด้วนพวกนี้ กูดูแล้วสบายใจ กูยังดีกว่าพวกนั้นหลายเท่า จริงๆ นะ” เขาหัวเราะ

ผมส่งเขาขึ้นรถเมล์เสร็จ เดินข้ามถนน เข้าซอย กลับบ้าน

“คิดดูแล้วกูยังดีกว่าเพื่อนมึง ถึงถูกโกงเหมือนกัน แต่เมียกูก็ยังไม่หนี”

เพื่อนผมพูดขึ้น

“เออ มองอย่างนั้นได้ก็สบายใจ” ผมว่า

ในใจนึกถึงคำเปรียบเทียบของเพื่อน ที่เขามองขอทานข้างถนนแล้วสบายใจ แล้วพวกขอทานเหล่านั้นจะเปรียบเทียบตัวเขากับใคร เขาถึงจะสบายใจ

(เรื่องเปรียบเทียบ, 2548: 22)

ชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นว่า ในขณะที่หลายๆคนชอบคิดเปรียบเทียบความทุกข์ของตนกับคนที่ด้อยกว่าไม่ว่าจะเรื่องฐานะทางเศรษฐกิจ ความสมบูรณ์พร้อมของร่างกาย เพื่อให้ตนเองรู้สึกเหนือกว่า มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่า เพื่อให้เกิดความสบายใจว่าตนนั้นไม่ใช่คนที่ทุกข์ที่สุดหรือทุกข์อยู่คนเดียว แต่คนที่ถูกเอามาเปรียบเทียบกับเหล่านั้น ในเวลาที่ทุกข์ใจ ไม่มีโอกาสหาคนที่ด้อยกว่า ทุกข์กว่าเพื่อให้มีความสบายใจได้เลย คนขอทานจากตัวอย่างข้างต้น จึงเปรียบเสมือนตัวแทนกลุ่มชนชั้นล่างที่เป็นผู้ถูกกระทำอยู่เสมอๆ

ในเรื่องสั้นเรื่อง *มิดประจำตัว* ชาติ กอบจิตติใช้การเล่าเรื่องในลักษณะตีแผ่ให้เห็นกลไกของการเอาเปรียบ คือไม่ว่าใครก็เป็นได้ทั้งผู้เอาเปรียบและผู้ถูกเอาเปรียบ และการเอาเปรียบอาจจะเกิดขึ้นโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ได้ ภาพที่ปรากฏมุ่งแสดงความอัปยศของสังคมที่คนกินคน คนที่ถูกเอาเปรียบเสมือนกับอาหาร และเป็นเรื่องที่จะช่วยไม่ได้ที่จะต้องเอาเปรียบกัน จนในที่สุดการเอาเปรียบกลับกลายเป็นเรื่องปกติในสังคม

สิ้นเสียงโทรทัศน์ในห้องค่อยๆสว่างขึ้น จนจัดจ้าแลเห็นทุกสิ่งทุกอย่างชัดเจน ร่างของชายคนหนึ่งนอนอยู่บนเตียงโลหะกำลังถูกเข็นเข้ามา ร่างกายเขาไม่มีอะไรปกปิด นอกจากปกอกเหล็กที่ยึดไว้ตรงกลางลำตัวและตามแขน, ขา ส่วนหัวถูกคลุมไว้ด้วยกล่องโลหะสี่เหลี่ยมครอบมาถึงคอยึดติดกับเตียง ไม่มีใครเห็นหน้าเขา ไม่

มีใครรู้ว่าเขาเป็นใคร เพียงแรกผ่านไป เพียงที่สองเข็นตามเข้ามา ทุกสิ่งคล้ายกับเพียงแรก ผิดแต่ว่าร่างที่นอนเปลือยอยู่บนเตียงนี้เป็นผู้หญิงเท่านั้นเอง

“ทำไมต้องเอากล่องเหล็กครอบหัวไว้ด้วยล่ะพ่อ?” ลูกชายผมถามขึ้น

“มันเป็นกฎ การที่เราจะกินคนด้วยกันเราจะต้องไม่สงสารมัน ไม่ต้องเห็นดวงตาอ่อนวอนของมัน ไม่ได้ยินเสียงร้องขอชีวิตของมัน”

“สงสารมันไม่ได้หรอก ไอ้พวกมนุษย์ชั้นต่ำพวกนี้มันเกิดมาเพื่อให้คนอย่างพวกเรากิน ถ้าเราสงสารมันเราก็ไม่มีความสุข....” ภรรยาผมเสริมให้ลูกฟัง

(มีดประจำตัว, 2552: 170-171)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นการเอาไรต์เอาเปรียบกันตามลำดับชั้นในสังคมเศรษฐกิจ ร่างของชายที่อยู่บนเตียงเปรียบเสมือนชนชั้นล่างสุดที่ถูกคนในสังคมที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่าเอาไรต์เอาเปรียบ ขณะเดียวกัน แม้แต่คนที่อยู่ในชนชั้นเดียวกันก็ยังคงคอยระมัดระวังไม่ให้เอาเปรียบกันเอง ทั้งชนชั้นกลางที่เป็นพ่อค้า เอาเปรียบชนชั้นกลางที่เป็นพนักงานกินเงินเดือน หรืออย่างชนชั้นสูงที่มีการขัดผลประโยชน์กัน ในเชิงธุรกิจก็สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้น *มีดประจำตัว* ว่า

“ระวังไอ้แก่นั่นไว้ ถึงเวลาแล้วอย่าไปยื่นใกล้มัน เหลี่ยมมันจัด”

“คนที่ใส่ชุดสีครีมนั่นไง” ภรรยาผมแอบชี้

“อย่าไปมองมัน ฟังพ่อ มันชอบทำมีดมันร่วงอยู่เรื่อย ตอนซุลมุนกัน บางทีโดนนิ้วพวกเรากันเอง หลายคนเคยโดนบาด...ขอบใจ...เอาตีมีเสียอีกแก้ว เดียวคงได้เวลา” ผมส่งแก้วเครื่องดื่มให้ลูก

“ถึงลูกจะคบค้ากับไอ้พวกที่มีมีดประจำตัวด้วยกันแต่ก็อย่าไว้ใจใคร”

ภรรยาผมเสริมขึ้น

(มีดประจำตัว, 2552: 166)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นสังคมที่ทุกคนจ้องเอาไรต์เอาเปรียบกัน มีการใช้เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายต่างๆ เพื่อจะให้ตนเองได้เปรียบ โดยไม่สนใจว่าการกระทำนั้นจะเป็นการทำร้าย หรือทำลายใครบ้าง แม้ในชนชั้นเดียวกันก็เอาเปรียบกันได้ ดังปรากฏในตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง *พันธุ์หมาบ้า* ทัยตัวละครหลักตัวหนึ่งในเรื่อง และ ยัง ตัวละครสมทบที่เป็นเพื่อนร่วมหุ้นทำธุรกิจขายเสื้อกับทัย แต่ทัยต้องไปเกณฑ์ทหารเพราะกลอุบายของยัง ที่หวังสุบเอาธุรกิจขายเสื้อไว้เป็นของตนแต่ผู้เดียว โดยที่ทัยไม่ได้นึกสังหรณ์ใจ จึงเข้าใจว่าธุรกิจที่ตนร่วมหุ้นกับยังนั้นขาดทุนและเลิกกิจการไปแล้ว แต่เมื่อทัยลาราชการกลับมาเยี่ยมยังอีกครั้ง ก็พบความจริงว่ายังยังคงทำธุรกิจขายเสื้ออยู่เช่นเดิม อีกทั้งกิจการยังไปได้ดีอีกด้วย

“สวยดีนะ” เขายื่นเสื้อในกล่องให้ยังดู

“อ้อ ก็มีแบบใหม่ๆ มาเรื่อยๆ อีกก็เดือนจะปลดวะเนี่ย”

“เดือนครึ่ง”

“เร็วเหมือนกันนะ สองปี แผลอแผลบเดียวเท่านั้นเอง”

“แต่สำหรับกูซ่าฉิบหาย” ทัยหัวเราะเครียดในลำคอ

“เออ เฮ้ย หุ่นกูยังอยู่ในนี้หรือเปล่าเนี่ย?” เขาจ้องหน้ายัง ในมือนั้นเคาะกล่อง

เล่น

“เฮ้ย ของเรามันเจ๊งไปนานแล้วนี่หว่า”

“อ้าว แล้วที่ทำอยู่นี้ของใคร?”

“ของจืดเขา เขาเอาทุนมาจากบ้าน กูก็ช่วยเขาทำ” น้ำเสียงยังอ้อออลง

“คงลำบากน่าดูนะ ต้องเริ่มต้นกันใหม่”

“จะลำบากอะไร ก็ลูกค้าเก่าๆ ที่เคยติดต่อกันนั่นล่ะ...จะขึ้นไปเก็บของรี

ยังล่ะ ดึกแล้ว”

“เมียมึงนี่เก่งนะ เป็นกู กูไม่กล้าทำ” ทัยว่าด้วยท่าทางชมชอบ

“ไม่เห็นจะยากอะไรนี่ ขอมันเคยทำอยู่แล้ว กูไม่เข้าใจ”

“ไม่เข้าใจจริงๆ เหรอ?”

“อ้อ มีไรวะ?”

“มึงคิดดู ขนาดมึงเป็นพ่อทำเจ๊งมาแล้ว เขายังกล้าเอาเงินมาลงทุนอีก เขาอยู่รี
เปล่านี้?”

“ไปเรียกลงมาหน่อยสิ กูอยากถามเขาหน่อยว่าทำไมเขาถึงกล้า
นัก?” ทัยไม่เอากเจ้อหล่อนอย่างทีพูด

“ปานนี้หลับแล้วมั้ง ไอ้ทัย มึงพูดอะไรของมึงวะ วกวนฉิบหาย ไม่เห็นรู้
เรื่อง” ยังบ่นอย่างอึดอัด

“เหรอ...ก็ไม่มีอะไร อยากจะชมเมียมึงว่าเขาเก่ง เออ ทุกวันนี้มึง
ก็เป็นลูกจ้างเมียสิ ไซ้มัย?” หางเสียงของเขาหยาบเหยียด

“มันก็กระเป่าเดียวกันนั่นแหละ ไม่มีใครเป็นลูกจ้างใครหรอก”

ทัยหัวเราะขึ้นมาอย่างไม่มีสาเหตุ

“ไอ้เหี้ย ทำกับเพื่อนเจ๊ง ทำกับเมียไม่เจ๊ง”

“ไอ้ท่า กูก็ทำเต็มที่แล้วนะมึง ใครวะจะอยากให้เจ๊ง กูว่าดวงเรามันไม่ดี
ด้วย อีกอย่างกูไม่ฉลาดเหมือนมึง” ยังยอมรับผิดชอบ

“กูออกจากทหารแล้ว ขอเป็นลูกจ้างด้วยคนนะ” บนใบหน้าทัยมีรอยยิ้ม

“ล้อเล่นน่า ไป ขึ้นไปเก็บของดีกว่า” ยังไม่รอคำตอบจากทัย เขาเดินนำหน้า
 “ไม่แล้ว ชี้เกียจขึ้นไปวะ ยกให้มึงหมดเลยแล้วกัน ไหนๆ มึงก็ไม่เหลือ
 แล้วนี่” ทัยหัวเราะให้ขำเหมือนเห็นเป็นเรื่องน่าขบขัน

(พันธุ์หมาบ้า, 2556: 240-242)

แม้แต่เพื่อนกันก็ยังสามารถโกงกันได้ จะเห็นว่าในงานเขียนช่วงที่ 2 เส้นแบ่งเรื่องชนชั้น
 ได้ถูกตัดทิ้งออกไปเสียแล้ว ไม่ว่าจะเป็นคนชนชั้นใดก็สามารถเอาเปรียบกันได้ทั้งสิ้น เงื่อนไขที่
 ทำให้คนในสังคมเมืองเอาเปรียบกันนั้นเหตุปัจจัยทั้งหลายทั้งมวลล้วนมาจาก เงิน เป็นหลัก
 ด้วยลักษณะทางสังคมที่มีระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกำหนดวิถีชีวิตของคนในสังคมเมือง การทำทุกอย่าง
 เพื่อให้ได้มาซึ่งเงินนั้นจึงกลายเป็นเรื่องปกติที่คนในสังคมนั้นทำกัน จนอาจเลยเถิดไปถึงขั้นทุจริต
 ฉ้อโกงกันเพื่อให้ได้เงินมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เป็นสังคมที่คนต้องแข่งขันกันเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
 ของตนเอง จึงเป็นสิ่งที่เลี่ยงไม่ได้ที่คนในสังคมจะต้องเกิดการปะทะกันเอง

นวนิยายเรื่อง **หมาเนาลอยน้ำ** กล่าวถึงการเอาเปรียบกันเป็นทอดๆ จนท้ายที่สุด
 คนในสังคมนั้นเองไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงไปจากสังคมที่มีแต่การเอาเปรียบได้

คุณยังเชื่ออยู่เสมอว่า สิ่งที่คนในสังคมกระทำต่อกันนั้น ไม่ว่าจะเป็ใครทำ
 อะไรก็ตาม จะมีผลต่อกันเสมอ กระทบต่อกันไป แล้วท้ายสุดก็จะเวียนมาถึงผู้กระทำ
 ถ้าเขายังเอาเปรียบคนมากขึ้น คนที่ถูกเอาเปรียบเมื่อมีโอกาสก็จะเอาเปรียบคนต่อไป
 ต่อๆ กันไป จนเมื่อครบขบวนการแล้ว ท้ายที่สุดสังคมที่เขาอยู่ก็จะกลายเป็นสังคมที่
 จ้องแต่จะเอาเปรียบกัน เขาคนนั้นก็ต้องตกอยู่ในสังคมที่วุ่นวายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
 ลูกหลานของเขาที่เกิดใหม่ก็ต้องตกอยู่ในสังคมนี้นี้ด้วยเหมือนกัน

แต่ถ้าเขาเริ่มด้วยการไม่เอาเปรียบคนอื่น ผลก็จะกระทบออกไปในทาง
 ตรงกันข้าม มันเป็นผลสะท้อนต่อเนื่องกัน ดังเช่น “เส้นรอบวงกลม” ซึ่งไม่มี
 จุดเริ่มต้นและจุดจบ มันจะหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา

คุณบอกกับเพื่อนๆ ว่า ถ้าทุกคนจ้องเอาแต่กำไรกันมากๆ แล้วใครล่ะจะ
 เป็น “คนขาดทุน” คนขาดทุนก็คือคนที่ไม่มีโอกาสจะเอาเปรียบคนอื่น ไม่มีโอกาส
 ต่อรองอะไรกับใครได้ พวกเขาจะเป็น ‘เหยื่อ’ ที่ขาดทุนอยู่ร่ำไป ซึ่งก็คือคนส่วนใหญ่
 ของประเทศ คนเหล่านั้นไม่มีโอกาสต่อรองหรือกำหนดราคาแม้แต่พืชผลที่ตัวเองผลิต
 ขึ้นมา ผิดกับบริษัทอื่นๆ ที่สามารถกำหนดราคาสินค้าของตัวเองได้ ลองคิดว่าถ้าคน
 ส่วนใหญ่ในประเทศต้องเดือดร้อน ประเทศเราจะสงบสุขได้อย่างไร ถ้าคนยังไม่มียิน

มากขึ้น เขาก็เป็นโจรเป็นขโมยเป็นปัญหาสังคม ความเดือดร้อนก็ตกมาถึงคนที่เคย
เอาโรคเอาเปรียบเขาไว้ ต้องคอยระมัดระวังทรัพย์สินของตนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
ดังนั้นถ้ามีทางที่เราพอจะทำได้ เราก็ต้องช่วยกันทำแม้จะเป็นเพียงส่วน
น้อยนิดของสังคมก็ตาม ดีกว่าที่จะไม่ทำอะไรเสียเลย

(หมาเน่าลอยน้ำ, 2551: 92 - 93)

จะเห็นได้ว่า แม้จะมีการแบ่งลำดับขั้นทางเศรษฐกิจ แต่เรื่องการเอาเปรียบกัน
ไม่มีการเลือกว่าใครอยู่ลำดับไหน ความสำคัญมีอยู่แค่คนในสังคมพยายามใช้ชีวิตอยู่โดยหลีกเลี่ยงการ
ตกเป็นเหยื่อ หรือผู้ถูกเอาเปรียบให้มากที่สุด กลุ่มคนที่น่าเห็นใจที่สุดในสังคมจึงอาจเป็นคนชนชั้นล่าง
ที่มีโอกาสน้อยในการเอาเปรียบชนชั้นอื่นที่สูงกว่า แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าชนชั้นล่างไม่ได้เอา
เปรียบกันเอง

4.1.3. การขายสินค้าที่มุ่งเน้นเพียงกำไร และการโฆษณาชวนเชื่อที่กระตุ้นการบริโภคอย่าง
เกินจำเป็น

นอกเหนือไปจากการที่ เงิน เป็นตัวกำหนดฐานะทางเศรษฐกิจแล้ว เงินยังเป็น
ตัวกำหนดอำนาจในการบริโภคของคนเมืองอีกด้วย นอกจากปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพแล้ว การมี
เงินมากก็จำเป็นต้องบริโภคของที่ดีมากตามฐานะทางเศรษฐกิจของแต่ละคน ด้วยค่านิยมที่คนต้อง
แข่งขันกันทำมาหากิน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต การบริโภคในสิ่งที่ดีเยี่ยมหมายถึงคุณภาพชีวิตที่ดี
ด้วยค่านิยมการบริโภคนี้จึงทำให้สินค้าบางอย่างที่อาจจะไม่ได้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตขั้น
พื้นฐาน กลายเป็นสิ่งที่ต้องการในตลาดเป็นอย่างมากขึ้นมา ด้วยเหตุนี้ การโฆษณา จึงกลายเป็น
สิ่งจำเป็นที่ช่วยกระตุ้นให้คนหันมาบริโภคสินค้าดังกล่าว จากค่านิยมของคนเมืองดังนี้เอง ทำให้
บรรดานายทุนผู้ประกอบการที่ต้องการนำเสนอสินค้าของตนว่าเป็น “ของดี” จึงต้องเป็นสินค้าที่ถูก
บอกเล่าผ่านการโฆษณา ประหนึ่งว่าการโฆษณานั้นคือการรับรองคุณภาพของสินค้าที่จะเรียกร้องให้
คนมาบริโภคมัน ดังเช่นในตอนหนึ่งของนวนิยายเรื่อง **หมาเน่าลอยน้ำ**

คุณมองเห็นการแข่งขันของระบบโฆษณา ที่ต่างระดมกลั่นความคิดขั้นสุดยอด
ออกมาเพียงเพื่อล่อหลอกเอาเงินจากชาวบ้าน ไม่ละเว้นแม้แต่เด็กเล็กไร้เดียงสา พวกเขามุ่งหวัง
อย่างเดียว ต้องการขายสินค้าให้ลูกค้าของตัวเองให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยยินดีที่จะบอก
กับชาวบ้านว่า สินค้าตัวที่โฆษณาให้ นั้นมันวิเศษราวกับส่งตรงมาจากสวรรค์ ทั้งๆ ที่ตัวเองก็ไม่
เคยใช้หรือไม่กล้าใช้ด้วยซ้ำไป

(หมาเน่าลอยน้ำ, 2556: 88)

ดังนั้น ของดี จึงกลายเป็นของที่มีราคาแพง เพราะได้ถูกควบคุมมูลค่าของค่าทำการตลาด เพิ่มเข้าไปจากการโฆษณาแล้วนั่นเอง ต้นทุนของวัตถุดิบในการผลิตสินค้าดังกล่าวที่แท้จริงนั้นอาจจะต่ำ แต่เมื่อมันถูกทำตลาดด้วยการโฆษณาแล้ว สินค้าตัวนั้นย่อมมีราคาแพงกว่าที่ควรจะเป็นเสมอ หรืออาจกล่าวได้ว่ามูลค่าการทำการตลาดนั้นคือต้นทุนด้วยเหมือนกัน ด้วยกลยุทธ์การตลาดดังนี้ทำให้คนเมืองหลงติดกับดักทางการตลาดเข้า และเพื่อให้ได้มาซึ่งการบริโภคของดีที่วุ่นวาย ซึ่งอาจจะจำเป็นหรือไม่จำเป็นกับชีวิตของพวกเขาก็ได้ แต่พวกเขาเหล่านั้นก็มีความจำเป็นที่จะต้องทำงานหนักขึ้น เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น จุดมุ่งหมายก็เพื่อที่จะได้มีกำลังทรัพย์มากพอที่จะซื้อสินค้าที่ “ดี” นั่นเอง แต่ผู้ที่ได้ประโยชน์จากการบริโภคอันเกินความจำเป็นนี้ล้วนแต่เป็นนายทุนผู้ประกอบการทั้งสิ้น เพราะยิ่งพวกนายทุนสามารถกระตุ้นการบริโภคในตัวสินค้าได้มากเท่าไร นั่นหมายถึงเม็ดเงินมูลค่ามหาศาลที่เพิ่มขึ้นตามการบริโภคมากเท่านั้น และเนื่องการชนชั้นกลางนี้เองที่เป็นกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ที่สุดในสังคมเมือง การทำให้กลุ่มชนชั้นกลางหันมาบริโภคสินค้าของตนเองได้มาก ล้วนเป็นจุดมุ่งหมายของนายทุนเหล่านี้ทั้งสิ้น และเมื่อมูลค่าตลาดสูงขึ้น การแข่งขันทางการตลาดก็สูงขึ้นตาม ผู้ประกอบการรายใหม่ก็จำเป็นต้องนำเสนอสินค้าที่ดีกว่าเพื่อเข้าแข่งขันในตลาด ดังนั้น โฆษณาจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก มันเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อช่วยกระตุ้นความต้องการของคนในการบริโภคสินค้ามากยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว การโฆษณาอาจจะจำเป็นมากกว่าตัวสินค้าเสียเองด้วยซ้ำ และวงจรเหล่านี้ก็หมุนวนซ้ำเรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด

4.1.4. การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล

การวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีอำนาจรัฐ เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ไม่ได้ทำงานเพื่อประชาชน ไม่รักษาสัจจะที่ให้ไว้แก่ประชาชน ได้แต่พูดให้ประชาชนเกิดความหวังว่าจะช่วยขจัดปัญหา ปัญหาต่างๆ จะหมดไป จะส่งเสริมให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีขึ้น แต่ในที่สุดแล้วเจ้าหน้าที่รัฐเหล่านั้นกลับไม่ดำเนินการให้เกิดผลดังที่ได้ประกาศนโยบายไว้ ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้น **เรื่อง เมืองผีหลอก**

“ข้าก็ไปอยู่กับไอ้มากเขา ก็ทำนาเหมือนกับบ้านเรานี่แหละ ช่วยมันทำนา แต่ที่นั่นมันดีอยู่อย่างหนึ่งโว้ย มันมีคล้ายๆ กับโทรทัศน์นี่แหละ มันมีทุกบ้านเลย พอมีปัญหาอะไรมันก็แก้กันทางโทรทัศน์นั่นแหละ มีคนออกมาพูด พูด แต่ไอ้คนที่มาพูดนี่มันไม่ได้เหมือนพวกเรา ไอ้พวกนั้นมันมีอีสิบปากได้มั้ง คนเดียวนะมึง หน้าเดีววันนี้แหละมีอีสิบปาก ฟังโครงการมันหวานพริ้ง หูห้อย ฝันหวานไปตามๆ กัน แต่ก็ไม่เห็นมันทำอะไร พอมีปัญหาใหม่เข้ามา ก็ลืมน้ำปัญหาเก่า ก็มา

พูดกันอีก บางทีก็มากันหลายคน สังเกตดูยิ่งพวกเป็นใหญ่เป็นโต หัวมันจะโต ปากมันจะเยอะขึ้น แต่มีอกลับหดสั้นลงไว้อย่างเดียว บางคนมีแขนข้างเดียว บางคนไม่มีเลย เหลือแต่ตัวอ้วนๆ กลมๆ ข้าถามไถ่มากกว่า ทำไมมันเป็นอย่างนั้น ไถ่ถามมันบอกว่า ที่นี้ใช้ปากแก้ปัญหากันอย่างเดียว ใครมีปากมากก็แก้ปัญหาได้มาก มือไม่ต้องใช้ เพราะพูดแล้วไม่ต้องทำ มันก็หดสั้นลงเรื่อยๆ ส่วนที่ท้องจะป่องออกมาเรื่อยๆ ก็เพราะปากมันต้องกินอยู่ตลอดเวลา ที่หัวโตนั้นก็เพราะว่าโครงการท่านเต็มไปหมด..”

“เฮ้ ผิดกับบ้านเรานะ บ้านเราหลวงท่านแก้ปัญหากันอย่างจริงจัง” เสียงลุงจันแทรกขึ้นมา

(เมืองผีหลอก, 2548: 53 - 54)

จากเรื่องจะพบการเสียดสีพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่รัฐที่แถลงนโยบายผ่านสื่อ แก้ปัญหาผ่านสื่อ โดยมีโทรทัศน์เป็นตัวแทนของภาพที่ไม่สามารถจับต้องได้ ประชาชนได้เห็นหน้าและได้ฟังเสียงผู้มีอำนาจรัฐ ได้รู้ว่าเขาเหล่านั้นแสดงเจตนาที่จะแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนอย่างไร แต่ไม่อาจเห็นการแสดงออกในเชิงปฏิบัติ เพราะผู้มีอำนาจรัฐมีแต่ปากเอาไว้วัด ไม่มีมือเอาไว้งาน สถานการณ์นี้จึงเปรียบเสมือนว่าผู้มีอำนาจรัฐเหล่านั้นมาแสดงละครพูดให้ชาวบ้านดูเพื่อให้เกิดความศรัทธา ความหวัง และคล้อยตามสิ่งที่ผู้มีอำนาจรัฐวาดวิมานในอากาศ เช่นเดียวกันกับการดูละครหรืออ่านบันเทิงคดีเท่านั้น แต่เมื่อปิดโทรทัศน์ทุกอย่างที่ผู้พูดพูดก็จะหายไป ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ เจตนาอันสวยหรูของผู้มีอำนาจรัฐเหล่านั้นจึงไม่แตกต่างอะไรกับเรื่องเล่าที่ปั้นแต่งขึ้น ไม่มีวันเกิดความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้นจริงในชีวิตประจำวันของผู้คนที่ตั้งตารอคอยด้วยใจหวัง

ในเรื่องสั้นเรื่อง *เมืองผีหลอก* ได้แสดงให้เห็นภาพแทนของเจ้าหน้าที่รัฐที่เอาไรต์เอาเปรียบประชาชนอย่างไร้มนุษยธรรม เนื่องจากผู้มีอำนาจรัฐเหล่านั้นแสดงพฤติกรรมราวกับไม่ใช่พฤติกรรมของมนุษย์ แต่เป็นพฤติกรรมของผีไร้ญาติที่ใช้ความน่ากลัวเป็นอำนาจและอาวุธเพื่อตักเอาของมีค่าจากผู้ผ่านทาง

“พอออกจากคุกได้ ก็กลับไปหาไถ่ถามไปถึงข้ากลับอยู่ไม่ได้ซะแล้วไว้อย่าหาว่าข้าเป็นพวกฝักใฝ่คน ไม่ใช่พวกผีเหมือนเขา ข้าก็ไม่รู้จะทำยังไงแล้วในตอนนั้น ก็เลยเดินกลับมาทางเก่า เดินไปเรื่อย ก็มาเจอด่าน มันถามว่า ‘จะไปไหน?’ ข้าก็บอกว่า ‘ข้าอยากกลับบ้านเมืองคน’ มันมองหน้าข้า มองตั้งแต่หัวจรดตีน มันก็ถามว่า ‘อยากไปนักหรือ?’ ข้าก็ว่า ‘ข้าอยู่ไม่ไหวแล้วที่นี่’ มันถามข้าอีกแต่คราวนี้เสียงมันเพราะกว่าเก่า ‘มีอะไรติดมือมาบ้างล่ะ?’ ข้าเห็นปากมันสี่ปาก

ลื่นแลบกัน ผลื้อบแผลื้อบ พอดมีพวกข้าวพวกขนมที่ซื้อมากินกลางทาง ก็เลย
 ยัดใส่ปากมันส์ทำปาก ยัดแทบไม่ทัน มันกินเสร็จมันก็บอกว่า ‘เอาละไปได้ เดิน
 ตรงไปเลยนะ แล้วอย่าหันกลับมามอง’ ข้าถามมันว่า ‘ก่อนจะไป อยากถามอะไร
 หน่อยได้ไหม?’ มันบอก ‘เอาสิ’ ข้าถามว่า ‘นี่มันเมืองอะไรกันถึงเป็นแบบนี้?’
 มันหัวเราะก๊องเลย มันว่า ‘เมืองผีหลอกนะสิ’ พุดเสร็จมันก็แหกอกหลอกข้า ข้า
 เลยหันหลังวิ่งหลับหลับตาไม่คิดชีวิตเลย มารู้สึกตัวอีกทีก็ตอนสะดุดอะไรล้มลง
 พอลืมตาขึ้นมันกลายเป็นแถวป่าช้านี้หว่า ดิจจริง ๆ พอดีสักพักพวกเอ็งเดินกันมา
 ..”

“ข้านี้กว่าลุงเป็นผีนะสิ จะวิ่งอยู่แล้ว” เสียงลุงจันว่า

“แล้วพวกเอ็งไปไหนกันมาละ ดึกตื่น?”

“ไปนอนที่ทำเนียบรัฐบาลนะปู่ ไปร้องเรียนเรื่องประกันราคาข้าว
 อยากรจะได้เกี่ยวล๊ะชกสามพันห้า”

“แล้วหลวงท่านว่าไงล่ะ?” ชายชราอดถามไม่ได้

“ท่านว่า จะพยายามทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้..”

ชายชราหัวเราะอยู่ในลำคอ แกหวนนึกถึงวิธีแก้ปัญหาของเมือง
 ผีหลอกที่แก้ได้เห็นมา

(เมืองผีหลอก, 2548: 55 - 56)

จากเรื่องสั้น **เมืองผีหลอก** จะพบว่าเรื่องราวเกิดขึ้นในเมืองผีหลอก อันเป็นสถานที่ที่
 เต็มไปด้วยผีร้ายซึ่งคอยดักจริตใจของมีค่าจากผู้ผ่านทาง นักเขียนใช้ตัวละครผีแสดงพฤติกรรมเดียวกัน
 กับผู้มีอำนาจรัฐที่ปรากฏในเรื่อง กล่าวคือ ใช้ปากเพื่อประโยชน์ของตน เมื่อผู้มีอำนาจรัฐอยู่ในคราบ
 คน ปากของผู้มีอำนาจรัฐจะใช้พูดคำสวยหรูเพื่อให้ประชาชนคล้อยตาม เกิดความหวัง และใช้พูดเพื่อ
 ปิดความรับผิดชอบของตน ส่วนเมื่อนักการเมืองอยู่ในคราบของผีร้าย ปากของผีร้ายมีไว้เพื่อชู่
 กรรโชกหรือกดดันให้คนเกรงกลัวแล้วนำสิ่งมีค่ามอบให้ผีร้าย นอกจากนั้นนักเขียนยังแสดงให้เห็น
 ความละโมภโลภมากของผีร้ายที่อำปากทุกปากแล้วกลืนของมีค่าที่ตนชูดจริตมาด้วยกิริยา
 ตะกละตะกลามอีกด้วย

เมื่อพิจารณาเรื่องปากของนักการเมืองในเรื่อง **หายไปกับลมหายใจ** กับปากของผีร้าย
 ในเรื่อง **เมืองผีหลอก** จะพบว่า ทั้งนักการเมืองและผีร้ายต่างก็มีจำนวนปากมากกว่าคนทั่วไป
 นักการเมืองมีถึงยี่สิบปาก ส่วนผีร้ายมีสี่ปากทั้งยังมีลื่นแลบออกมาอย่างหิวกระหายตลอดเวลาอันเป็น
 ภาพแทนของความละโมภสามารถจำแนกได้ว่าปากของนักการเมืองทำหน้าที่สร้างภาพด้านบวกให้แก่

นักการเมืองเพื่อให้เห็นว่าเขาเหล่านั้นมีความชอบธรรมในการบริหารประเทศ มีปัญญา มีความสามารถที่จะกำหนดนโยบาย แก้ปัญหา นอกจากนั้นปากของนักการเมืองยังใช้ปิดปัญญาให้พันตัวดังที่ปรากฏในดัวบทข้างต้น ส่วนด้านที่เป็นปากของผีร้ายมีหน้าที่แสดงให้เห็นภาพด้านลบของนักการเมือง ด้วยการกดขี่ขูดรีดโดยใช้ความน่ากลัวและอำนาจที่ตนมีมาข่มขู่เพื่อให้ประชาชนยอมจ่ายของมีค่า จากประเด็นนี้จึงสรุปได้ว่านักการเมืองกับผีร้ายเป็นสิ่งเดียวกัน กล่าวคือ เป็นจิตใจของผีร้ายที่อยู่ในร่างของคนผู้มีอำนาจบริหารประเทศ

เรื่องสั้น *นครไม่เป็นไร* เป็นเรื่องสั้นที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรม ‘ดีแต่พูด’ ของฝ่ายอำนาจรัฐ ที่ได้แต่กำหนดนโยบายสวยหรูให้ประชาชนทำตาม แต่ตนเองกลับทำไม่ได้ นโยบายที่ประกาศมานั้นจึงเป็นเพียงบทสุนทรพจน์ที่ฝ่ายรัฐต้องพูดให้จบเพื่อสร้างภาพด้านบวกให้แก่ตนเองเท่านั้น บทพูดดังกล่าวไม่ได้มีความสำคัญใด ๆ ในทางปฏิบัติ

...เราก็ต้องสละความสุขสบายเล็กๆ น้อยๆ จากนิสัยไม่เป็นไรออกเสียก่อน เหตุผลที่ต้องเลิกนิสัยไม่เป็นไรก็เพราะว่า เมื่อก้าวเข้าสู่ยุคเครื่องจักรแล้ว คนก็ต้องทำงานประสานกับเครื่องจักร ไม่ใช่ถือคติว่า เครื่องจักรเดินแล้วก็ไม่เป็นไร เรายังไม่ต้องทำงานก็ได้ เดี่ยวค่อยไปทำ เหมือนอย่างนิสัยที่เราเคยใช้ในตอนปลูกถั่วปลูกงา เมื่อไหร่จะปลูกได้ สายหน้อย บ่ายหน้อยก็ไม่เป็นไร นิสัยอย่างนี้เราจะมาใช้กับเครื่องจักรไม่ได้ เมื่อเครื่องจักรเดิน คนต้องเดินด้วยไม่เช่นนั้นแล้วจะเกิดผลเสียหาย ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ซึ่งจะทำให้เรากลายเป็นนครล้าหลังแห่งการผลิต ดังนั้น ถ้าใครรักนคร อยากเห็นความเจริญรุ่งเรืองของนคร อยากมีชีวิตสุขสบายในภายหน้า ขอให้เลิกนิสัยไม่เป็นไรในวันนี้...

“พวกเราจะเลิกกันได้ไหม?” ท่านผู้นำเน้นเสียงถาม

“ได้ ได้ ได้ ได้ ได้” มีเสียงดังมาจากทั่วสารทิศ

ท่านผู้นำโบกมือให้เสียงเงียบลง

“ใครมีอะไรสงสัยบ้าง?” ท่านผู้นำถามด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม

“แล้วจะเปลี่ยนชื่อนครไหมครับท่าน?” เสียงของคนข้างกำแพงตะโกนถาม

“ไม่เป็นไร อันนี้ไม่ต้องเปลี่ยนก็ได้ ไม่เป็นไร” ท่านผู้นำตอบอย่างภาคภูมิใจ

(นครไม่เป็นไร, 2548: 93 - 94)

เรื่องสั้น *นครไม่เป็นไร* เปิดเรื่องด้วยบทพูดของผู้นำรัฐบาลที่ต้องการยกเลิกคำว่า ‘ไม่เป็นไร’ ออกไปจากชีวิตประจำวันของประชาชน โดยรัฐได้ให้เหตุผลเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านจากยุค

เกษตรกรรมสู่ยุคอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเครื่องจักรกล อันเป็นตัวแทนของการพัฒนาอย่างรวดเร็วไร้ความเหน็ดเหนื่อย ส่วนคำว่า ‘ไม่เป็นไร’ เป็นคำที่ผูกติดอยู่กับการทำงานของคนในสังคมเกษตรกรรม จากตัวบทเปรียบเทียบให้เห็นว่าวินัยในการทำงานของคนแตกต่างจากเครื่องจักร คนมีปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ทำงานไม่ตรงเวลา หรือทำงานได้น้อยกว่าที่คาดหวังไว้ คำว่า ‘ไม่เป็นไร’ ในเรื่องสั้นเรื่องนี้จึงถูกนำไปเชื่อมโยงกับ ‘ความขี้เกียจ’ และ ‘ความเหน็ดเหนื่อย’ อันเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับการพัฒนาอย่างรวดเร็วของสังคมอุตสาหกรรม ฝ่ายรัฐในเรื่องจึงชี้แจงให้ประชาชนเห็นโทษของว่าคำว่า ‘ไม่เป็นไร’ อันเป็นสิ่งล่อลวงความก้าวหน้าของ ‘นครไม่เป็นไร’ มาช้านาน ประชาชนทุกจึงสมควรตระหนักถึงโทษภัยของอุปนิสัยนี้และสมควรขจัดออกไป

เมื่อฝ่ายรัฐชี้ให้เห็นประโยชน์ของการขจัดคำว่า ‘ไม่เป็นไร’ ออกไปจากสังคมได้แล้ว เรื่องกลับสรุปจบอย่างเสียดสีพฤติกรรม ‘ดีแต่พูด’ ของฝ่ายรัฐ สังเกตได้จากบทสนทนาระหว่างผู้นำรัฐกับประชาชนข้างกำแพงที่เสนอให้เปลี่ยนชื่อเมือง ‘นครไม่เป็นไร’ เพื่อลบล้างคำนี้ออกไปจากเมือง แต่เมื่อคำถามสิ้นสุดลงประชาชนกลับได้ฟังคำตอบที่น่าขบขันจากผู้นำที่ว่า “ไม่เป็นไร อันนี้ไม่ต้องเปลี่ยนก็ได้ ไม่เป็นไร” ท่านผู้นำตอบอย่างภาคภูมิใจ (นครไม่เป็นไร, 2548: 94) คำตอบนี้แสดงให้เห็นความไม่ใส่ใจต่อสิ่งที่ตนพูดอย่างจริงจังได้เป็นอย่างดี เนื่องจากคำพูดที่น่าเชื่อถือถูกทำลายโดยการปฏิบัติที่ไม่น่าเชื่อถือ

การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐในประเด็นต่อมาคือ การเพิกเฉยต่อปัญหาสำคัญ และมัวแต่เสียเวลาไปกับเรื่องที่ไม่สำคัญต่อผลประโยชน์ของประชาชน อันเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นความล้มเหลวด้านวิจรรย์ญาณของผู้บริหารประเทศ ดังที่ปรากฏผ่านตัวละครอดีตข้าราชการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของนายกรัฐมนตรีนในเรื่องสั้นขนาดยาว **รายงานถึงฯพณฯ นายกรัฐมนตรี**

ท่านผู้อ่านที่เคารพขอรับ

ในขณะที่ท่านผู้อ่านอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์, ดูข่าวจากโทรทัศน์ หรือ ฟังข่าวจากวิทยุ ท่านผู้อ่านเคยสังเกตบ้างไหมขอรับว่า ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีของเรา มักจะตอบคำถามของนักข่าวในลักษณะบ่ายเบี่ยงต่อปัญหา เช่นว่า:

“เรื่องนี้ผมยังไม่ได้รับรายงานครับ ขอผมดูข้อเท็จจริงก่อน”

และถ้า ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีของท่านผู้อ่าน(และของกระผม)มีเวลาให้กับนักข่าว ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีก็จะให้รายละเอียดแสดงความคิดเห็น(ในลักษณะที่ไม่มีใครแย้งได้) อีกสองสามประโยคทำนองว่า :

“เรื่องนี้ต้องขอเวลาหน่อย แต่ถ้าดูรายงานแล้วมีความผิดจริง ก็ต้องนำตัวมาลงโทษตามกฎหมาย บ้านเมืองเรามีกฎหมาย เราต้องเคารพกฎหมาย แต่สำหรับเรื่องนี้แล้ว **ผมยังไม่ได้รับรายงานจริงๆ** ถ้าผมได้รับรายงานแล้วผมจะเรียนให้ทราบ”

ถ้าท่านผู้อ่านดูข่าวจากโทรทัศน์ ท่านผู้อ่านก็จะเห็น ๖ พรรค นายกรัฐมนตรีเดินขึ้นทำเนียบไป หรือในกรณีเร่งรีบ ๖ พรรค นายกรัฐมนตรีก็จะรีบร้อนเร่งขึ้นรถที่นั่งนักข่าวไว้เบื้องหลัง ๖ พรรค นายกรัฐมนตรีทั้งความกังวลใจไว้กับนักข่าว ท้ายที่สุดก็คือทิ้งข้อสงสัยไว้กับท่านผู้อ่านว่า ๖ พรรค นายกรัฐมนตรีของท่านผู้อ่านจะตัดสินใจดำเนินการกับเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างไร?

แต่ข่าวก็คือข่าว ข่าวเกิดขึ้นได้ทุกวัน ข่าวเก่าจะผ่านไปเพราะมีข่าวใหม่เข้ามาแทนที่ นักข่าว(โดยอาชีพของเขา)ก็ต้องสนใจกับข่าวใหม่ที่เกิดขึ้น พวกเขาถูกรูเร้าถามความเห็นของ ๖ พรรค นายกรัฐมนตรีอีก ๖ พรรค นายกรัฐมนตรีของเราจะตอบคำถามด้วยคำตอบที่ท่านผู้อ่านคงทราบอยู่กับใจดี คือ:

“ยังไม่ได้รับรายงาน”

(รายงานถึง ๖ พรรค นายกรัฐมนตรี, 2554: 17-18)

จากตัวบทข้างต้นจะพบว่าอดีตข้าราชการประจำตั้งข้อสังเกตถึงวิธีตอบคำถามของ นายกรัฐมนตรีต่อสื่อมวลชน ที่มีลักษณะการตอบแบบ ‘สั๊กแต่ว่าตอบ’ กล่าวคือ พุดตอบโต้ออกไปแต่คำตอบนั้นไม่ได้ช่วยไขข้อข้องใจให้ผู้ถามคำถามกระจ่างความ โดยที่นายกรัฐมนตรีเริ่มต้นการตอบด้วยคำว่า “เรื่องนี้ผมยังไม่ได้รับรายงานครับ ขอผมดูข้อเท็จจริงก่อน” (รายงานถึง ๖ พรรค นายกรัฐมนตรี, 2554: 17) คำตอบนี้เสมือนเป็นการออกตัวก่อนว่า ตนยังไม่มีข้อมูลใด ๆ เกี่ยวกับปัญหาที่นักข่าวถาม เพราะฉะนั้น อย่าคาดหวังว่าจะได้รายละเอียดหรือข้อสรุปใด ๆ จากการถามคำถามครั้งนี้

คำตอบต่อมาเป็นคำตอบในลักษณะเดียวกันกับคำตอบแรกคือการตอบแบบ ‘สั๊กแต่ว่าตอบ’ คือ

“เรื่องนี้ต้องขอเวลาหน่อย แต่ถ้าดูรายงานแล้วมีความผิดจริง ก็ต้องนำตัวมาลงโทษตามกฎหมาย บ้านเมืองเรามีกฎหมาย เราต้องเคารพกฎหมาย แต่สำหรับเรื่องนี้แล้ว **ผมยังไม่ได้รับรายงานจริงๆ** ถ้าผมได้รับรายงานแล้วผมจะเรียนให้ทราบ

(รายงานถึง ๖ พรรค นายกรัฐมนตรี, 2554: 17-18)

คำตอบที่นายกรัฐมนตรีพูดมานั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนรับรู้อยู่แล้วแม้ว่ารัฐมนตรีจะไม่พูดก็ตาม กล่าวคือ เมื่อบุคคลกระทำผิดย่อมมีโทษตามกฎหมาย เพราะฉะนั้นเป็นคำตอบที่ไม่ได้ช่วยไขความกระจ่างใด ๆ ไม่ต้องตอบก็ได้

นอกจากนั้นยังกล่าวถึงความคับข้องใจของผู้รับฟังที่มีต่อการตอบคำถามของนายกรัฐมนตรี ด้วยว่า ในที่สุดแล้วเหตุการณ์จะเป็นเช่นใดต่อไป นายกรัฐมนตรีจะตัดสินใจอย่างไรเกี่ยวกับปัญหาที่ผู้สื่อข่าวเพิ่งถามไป คำบรรยายที่กล่าวถึงกิริยาของนายกรัฐมนตรีที่รับตอบคำถามแบบ ‘สัปดาห์ตอบ’ แล้วปลุกตัวขึ้นทำเนียบหรือขึ้นรถไปอย่างรวดเร็ว โดยใช้คำบ่งบอกกิริยาว่า ‘หนี’ อันวิเคราะห์ได้ว่านักการเมืองมีพฤติกรรม ‘หนีปัญหา’ มากกว่าพยายามแก้ปัญหา

จากตัวอย่างที่ผ่านมาแสดงให้เห็นปัญหาที่นายกรัฐมนตรีไม่จัดให้เป็นปัญหาเร่งด่วน ตัวอย่างต่อมาจะเป็นการแสดงให้เห็นปัญหาที่นายกรัฐมนตรีให้ความสำคัญเร่งด่วน คือ ปัญหาการพิสูจน์อักษร อันเป็นปัญหาในองค์กร ไม่ใช่ปัญหาของประชาชน ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทย แต่เป็นปัญหาที่จัดการกันเองในองค์กรได้ ไม่จำเป็นต้องแจกแจงให้ผู้สื่อข่าวหรือประชาชนรับทราบ

หน้าที่ของกระผมที่จะต้องทำในช่วงเช้านี้คือ ตรวจสอบเลขประทับตราของหนังสือ(ฉบับคู่)แต่ละฉบับ ทั้งฉบับคำเรียกและฉบับคำตอบ วารหัสเลขนั้นตรงกันหรือไม่ ในกรณีที่เลขหมายและตัวอักษรตรงกันจะไม่มีปัญหาอันใด แต่ในกรณีที่เลขหมายหรือตัวอักษรไม่ตรงกัน กระผมจะต้องตรวจสอบว่าเป็นเพราะเหตุใด

เช่น ในหนังสือคำเรียกรายงานฯ มีรหัสหมายเลข พณ 118.2...4...67/**/ตธด-2 แต่หนังสือรายงานฯ (คำตอบ) ตัวธ.งตทหายไปเหลือแต่ตัว ด...ด (เดิม ตธด.) ดังนี้ เป็นต้น

กระผมจะต้องทำหนังสือราชการเสนอเรื่องไปยังท่านอธิบดีกรม เพื่อขออนุมัติให้ส่งหนังสือเรียก(คืน) ตัว ธ.ง จากกระทรวงที่ทำ ธ.ง หายนั้นกลับมา และหรือในกรณีที่หาไม่พบให้ชี้แจงมาให้ทราบเป็นลายลักษณ์อักษร หรือในกรณีที่ทางกระทรวงคืนตัว ธ.ง แล้วส่งกลับคืนมา จะต้องทำหนังสืออธิบายเหตุผลมาด้วย เมื่อได้หนังสือชี้แจงและตัว ธ.ง กลับคืนมาแล้ว จึงนำมาใส่รวมไว้ในของสีน้ำตาลพร้อมทั้งบันทึกหมายเหตุไว้บนซอง เช่น หมายเหตุ ธ.ง หายไปไหนในหนังสือฉบับรายงานฯ (ตอบ) เรียกคืนได้แล้วเหตุผลตามที่แนบมา ในกรณีนี้มักไม่ค่อยมีปัญหา

(รายงานถึงฯพณฯ นายกรัฐมนตรี, 2554: 27-28)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะพบว่ามีคำศัพท์ ตัวอักษรย่อ และตัวเลขกำกับเอกสารซึ่งเป็นเรื่องภายในของหน่วยงานราชการที่รับรู้กันเฉพาะภายในหน่วยงาน ถึงแม้จะพยายามอธิบายแจ่มแจ้งให้สื่อมวลชนหรือประชาชนรับรู้อย่างละเอียด ทว่าเรื่องดังกล่าวก็เป็นเรื่องซับซ้อน ต้องใช้เวลาทำความเข้าใจมาก อีกทั้งแม้ทำความเข้าใจได้แล้วก็จะพบว่าเป็นเรื่องที่ไม่ได้ก่อให้เกิดแก่ประชาชนแต่อย่างใด

เนื้อเรื่องยังแสดงให้เห็นการแต่งตั้งคนให้ทำงานในตำแหน่งที่ซ้ำซ้อนกันมากเกินไป แทนที่จะนำงบประมาณไปใช้เพื่อประโยชน์ของประชาชน แต่กลับนำงบประมาณมาจ้างคนทำงานในหน้าที่ซ้ำซ้อนกัน เมื่อมีคนทำงานมากแทนที่จะช่วยเหลือกันให้งานเสร็จอย่างรวดเร็วแต่ข้าราชการเหล่านั้นกลับช่วยกันทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ แก้ปัญหาที่ไม่ควรแก้เพื่อสร้างความสำคัญให้แก่ตนเองว่าตนเป็นพนักงานหนัก เคร่งในระเบียบวินัย มีขั้นตอนในการทำงานละเอียดจนต้องร่นวายุอยู่กับงานทั้งวัน ทั้งที่รายละเอียดในเรื่องแสดงให้เห็นว่า งานเหล่านั้นเป็นงานที่หาสาระมิได้ เป็นการแก้ไขข้อมูลเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่ได้สำคัญต่อผลประโยชน์ของบ้านเมือง นอกจากนั้นแล้วข้าราชการในเรื่องนี้ก็ปล่อยเวลาทิ้งไปกับการพักผ่อน มากพิริกรรมกว่าจะเข้างานได้ ซ้ำยังหาข้อแก้ตัวป้องกันค่านินทาไว้อย่างรอบคอบดังที่พบในตัวอย่างต่อไปนี้

บางวันเมื่อออกจากห้องถอดรหัสเลยเวลาพักกลางวันไปแล้ว เรากำหนดเป็นระเบียบ(ภายใน)ว่าให้ชดใช้เวลาที่เสียไป(ในขณะที่ปฏิบัติราชการ)มาเพิ่มกับเวลาที่เหลืออยู่ของเวลาพักกลางวัน เช่น ออกจากห้องถอดรหัสเวลาบ่ายโมงก็ให้เลื่อนเวลาพักกลางวันออกไปอีกหนึ่งชั่วโมงแล้วกลับเข้ามาปฏิบัติงานราชการเวลาบ่ายสองโมงตรงตามเวลาที่เกินออกไป ดังนั้นถ้าท่านผู้อ่านที่เคารพบังเอิญเห็นข้าราชการอย่างพวกกระผมนั่งตีมิถินไอ้เอ๋อยู่ตามร้านอาหารทั้ง ๆ ที่เลยเวลาพักเที่ยงไปนมนานแล้วก็ขอให้ท่านผู้อ่านโปรดเข้าใจตาม(ระเบียบภายใน)ที่กระผมได้เรียนมาให้ทราบแล้วด้วยนะขอรับ

(รายงานถึงฯพณฯ นายกรัฐมนตรี, 2554: 49)

จากตัวอย่างที่ยกมาจะพบว่าข้าราชการในเรื่องให้ข้อมูลว่า การที่ข้าราชการอย่างพวกตนกลับมาทำงานซ้ำหลังพักกลางวันนั้นเป็นการชดเชยเวลาพัก เมื่อพักช้ากว่าเวลาปกติ 1 ชั่วโมงก็ต้องเข้างานซ้ำ 1 ชั่วโมงเช่นกัน แม้ว่าเหตุผลที่ข้าราชการในเรื่องยกมาเป็นคำกล่าวอ้างจะดูสมเหตุสมผลว่าข้าราชการเหล่านั้นไม่ได้ทุจริตเวลาราชการมาหาความสุขส่วนตัว แต่ก็พบเจตนาของนักเขียนที่ตั้งใจเสียดสีพฤติกรรมการทำงานสายของข้าราชการที่ประพฤติเช่นนั้นโดยการเลือกคำว่า ‘ไอ้เอ๋’ เป็นภาพที่แสดงให้การนั่งพักผ่อนอย่างคนไม่รู้ทุกข์ร้อนต่องานที่รออยู่ในตอนบ่าย

นอกจากนั้นนักเขียนยังใช้สำนวน ‘นมมาน’ เพื่อบรรยายว่าข้าราชการเหล่านั้นน่าจะใช้เวลาพักกลางวันเกินกว่าที่เขาได้อ้างไว้ว่าเป็นเวลาเพียงหนึ่งชั่วโมง

เรื่องสั้นที่เสียดสีพฤติกรรมการไร้จิตสำนึกของนักการเมืองสะท้อนผ่านเรื่องสั้น **บริการรับวอดหน้า** กล่าวถึงนักการเมืองที่ถูกจับได้ว่าทุจริตผู้หนึ่ง เขาเดินทางไปหา ‘หมอโต’ หมอนวดที่รับหน้าด้วยฝ่าเท้า เพื่อติดต่อให้หมอโตนวดหน้าให้เขารักษาอาการ ‘หน้าบาง’ ละอายต่อบาปเมื่อถูกจับได้ว่ากระทำความผิด หมอโตมีชื่อเสียงเรื่องการนวดใบหน้าด้วยฝ่าเท้าให้นักการเมือง ด้วยบทกล่าวไว้ว่าเมื่อหมอโตนวดหน้าให้ใครแล้ว นักการเมืองผู้นั้นก็จะกลายเป็นคน ‘หน้าหนา’ ไม่ละอายต่อความผิดของตน แม้ถูกสื่อมวลชนซักถามถึงความผิดอย่างไรก็ตามนักการเมืองผู้นั้นก็จะโกหกจากคำให้เป็นข่าวได้อย่างไม่สะทกสะท้าน ดังที่ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

“หายไหม”

“หายครับพ่อ”

พ่อหมอหัวเราะชอบใจ “ต่อไปนี่เอ็งจะเป็นคนหน้าด้าน แล้วก็ลืมง่าย พุดจาร์ปากกับใครไว้เอ็งก็ต้องกลัว เอ็งก็จะลืมไปโดยไม่รู้ตัว แต่มนตร์ที่ข้าลงไว้ให้เอ็งนี้ จะใช้ได้กับความผิดเพียงครั้งเดียวเท่านั้น ไปก่อเรื่องอีก เอ็งก็ไม่ต้องมา แต่ข้าเห็นพวกเอ็งที่เคยมาหาข้า ไม่เคยเลยที่ไม่กลับมา มีแต่ที่ลงมนตร์ถาวรเท่านั้น

“มีมนตร์ถาวรด้วยหรือครับพ่อ?”

“มีสิ แต่ระดับเอ็งยังไม่จำเป็นต้องใช้หรอก มันต้องโตกว่านี้ ใหญ่กว่านี้ เขาถึงจะทำกัน มันต้องกล้าพอควรจึงจะทำได้ แต่ทำแล้วก็ได้ผล ทำหนเดียวหน้าด้านหน้าหนาไปตลอดชีวิต หายขาดไปเลย ไม่ต้องคอยพะวงอีก” [...]

ตลอดระยะเวลาที่ผู้เขียนตามข่าวมา ท่านรัฐมนตรีช่วยฯ เป็นฝ่ายหนีผู้เขียนมาตลอด แม้เมื่อจำต้องเจอกัน ใบหน้าของท่านก็มึนทึงเหมือนศัตรูที่โกรธแค้น

“เออว่ามาเลย หนังสือพิมพ์คุณจะเป็นฉบับแรกที่ได้ข่าว” รัฐมนตรีช่วยฯ ยิ้มให้ผู้เขียนเหมือนกันเอง

“เรื่องนั้นล่ะครับ เรื่องคอร์ปชั่นบ่อบำบัดน้ำเสียที่หนองแขงนะครับ”

“อ้อ เรื่องนี้เอง” รัฐมนตรีช่วยฯ หัวเราะเบาๆ “บอกตามตรงนะ เรื่องนี้ผมมาได้นี่นั่งนอนใจ กำลังหาหลักฐานอยู่เหมือนกัน ตอนนี้นี่หน้าห้องผมเขา

ยอมรับแล้ว ว่าเขาอ้างชื่อผมไปฮั้วกับผู้ประมุข นี่กำลังจะเล่นงานกันอยู่ คิดว่า
พรุ่งนี้เช้าจะแถลงข่าวที่กระทรวงฯ [...]

ให้มันจบๆไป ลือกันไปลือกันมาผมเสียหายหมด อนาคตทางการเมืองผม
ยังอยู่ไกล ผมไม่มาเสียเพราะเรื่องอย่างนี้หรอก ศักดิ์ศรีผมมี ผมไม่ทำทรอกชื่อ
ผมเถอะ”

“แล้วเรื่องบัญชีเงินฝากคนขับรถของท่าน ที่มีเงินเพิ่มขึ้นมาแปลว่านั่น
ล่ะครับ ท่านจะอธิบายว่าอย่างไร” ผู้เขียนคิดว่านี่เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญ

“ปื๊ด นี่กว่าอะไร พวกคุณนี่รู้กันดีจริงๆเงินผมเอง คุณรู้ไหมผมเอามา
จากไหน”

“ไม่ทราบครับท่าน”

“ผมเล่นพนันมาได้ผมบินไปเล่นที่ออสเตรเลียเกือบทุกอาทิตย์ เป็น
รัฐมนตรีช่วยงานมันเครียดกว่าเป็นสอสรธรรมดาเยอะ ผมก็ต้องหาทางพักผ่อน
บ้างที่นั่นเล่นได้เกือบวันเดียวเมื่อยรู้ ก็ต้องฝากคนขับรถไว้ ถึงเวลาจะไปก็เบิกออกมา
เงินมีที่ไปที่ไป ตรวจสอบได้” รัฐมนตรีช่วยพิทักษ์ไทยยิ้มไปพูดไปเหมือนเป็น
เรื่องปรกติถึงเวลานี้เขาเชื่อว่าเรื่องที่เขาเล่าอยู่นี้เป็นเรื่องจริง

“ถ้าคุณสนใจจะไปกับผมก็ได้ ค่าใช้จ่ายผมออกเอง คุณไปแต่ตัว ไปดูให้รู้
ว่าผมเล่นที่ไหน คุณจะได้อะไรมาเขียนถูก มีอะไรจะถามอีกไหม”

ผู้เขียนหมดคำถาม ด้วยนึกไม่ถึงว่าคำตอบของท่านรัฐมนตรีช่วยฯจะ
ง่ายตายถึงเพียงนี้ ผู้เขียนจึงไม่รู้จะถามอะไร [...]

“ไม่มีแล้วครับท่าน”

“บอกพวกคุณด้วย พรุ่งนี้ผมจะแถลงข่าวอย่างเป็นทางการที่กระทรวงฯ
เออเนี่ย ว่างๆผมจะนัดไปกินไวน์ที่บ้าน ผมมีไวน์ดีจากออสเตรเลียหลายตัว เอะ
น่า เรามารู้จักกันไว้ดีกว่า วันหน้าจะได้ฟังพากันได้” รัฐมนตรีช่วยยิ้มพร้อมยื่น
มือให้ผู้เขียนจับ ก่อนหันหลังเดินกลับขึ้นรถ คนขับรถปิดประตูให้ แล้วขึ้นรถขับ
ออกไป...

(บริการรับนวนหน้า, 2548:124-128)

เรื่อง **บริการรับนวนหน้า** แสดงให้เห็นความแตกต่างของตัวละครนักการเมืองตั้งแต่
ก่อนไปให้หม้อโตนนวนหน้าและหลังจากให้หม้อโตนนวนหน้าเรียบร้อยแล้ว ก่อนที่นักการเมืองจะไปให้
หม้อโตนนวนหน้าด้วยฝ่าเท้า นั้น นักการเมืองรู้สึกกังวลต่อความผิดที่ตนได้กระทำ เขาคอยหลบเลี่ยง
การตอบคำถามนักข่าวอยู่เสมอ แต่เมื่อเขาได้ให้หม้อโตนนวนหน้าให้แล้ว พฤติกรรมของเขาก็เปลี่ยนไป

ดั่งตัวบทที่ยกมาข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นความไม่สะทกสะท้านต่อความชั่วที่ตนได้กระทำ กระหม่อมใจ และเห็นว่าความชั่วนั้นเป็นความผิดเพียงเล็กน้อย ช้ายังบิดเบือนข้อเท็จจริงและเสนอผลประโยชน์ต่าง ๆ ให้นักข่าวเป็นสิ่งตอบแทนเพื่อบิดเบือนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลผ่านเรื่องสั้นอีกหนึ่งเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจคือเรื่องสั้น **บ้านเมืองของเธอ** เรื่องสั้นเรื่องนี้ไม่ได้เป็นการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลโดยตรงอย่างเช่นเรื่องสั้นในกลุ่มเดียวกัน แต่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลผ่านความหวาดระแวงในการใช้ชีวิตของตัวละครหญิงสาวในเรื่อง

บ้านเมืองของเธอ เป็นเรื่องราวของหญิงสาวคนหนึ่งอาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ เธอมักต้องทำงานล่วงเวลาเป็นประจำทำให้ต้องกลับที่พักดึกอยู่เสมอ ในเรื่องสั้นได้บรรยายความหวาดระแวงของหญิงสาว เธอกลัวว่าจะถูกจี้ปล้นหรือข่มขืนกลางทาง เธอจึงต้องลบเครื่องสำอางจนหมด และถอดเครื่องประดับมีค่าเก็บไว้อย่างมิดชิดเพื่อไม่ให้สะดุดตามิจฉาชีพ

เธอเข้าไปแอบปลดบรรดาของมีค่าของเธอ อันประกอบด้วยสร้อยคอ ทองคำหนักหนึ่งสลึงพร้อมพระองค์น้อย ตุ้มหูพลอย ส่วนนาฬิกาข้อมือนั้น เธอคิดว่าคงไม่มีราคาแพงวอดอะไรจึงไม่ได้ปลดออก เมื่อเก็บซ่อนของมีค่าไว้ในกระเป๋าถือแล้ว จึงส่องกระจกดูหน้าตัวเอง ลบรอยแป้งขาวนวลออกให้เหลือแต่เนื้อหน้า เช็ดสลิปสติคบนริมฝีปากให้จางหายไป

ถ้าเป็นไปได้ ยามนี้เธออยากเปลี่ยนใบหน้าตัวเองด้วยซ้ำ เปลี่ยนเป็นหญิงแก่ ๆ ใบหน้าเหี่ยว (เพียงชั่วคราว)

เธอตรวจตราใบหน้าตัวเองจนแน่ใจได้ว่า ภาพในกระจกนั้นเป็นภาพของผู้หญิง (ตามสภาพความเป็นจริง) ที่ไม่สะสวยอะไรนัก เธอจึงก้าวออกจากห้องน้ำ

ไม่มีใครบอกให้เธอต้องทำเช่นนี้ แต่เธอก็ต้องทำมันทุกครั้งเมื่อต้องกลับบ้านในเวลาเลิกงานโอเวอร์ไทม์ อย่างน้อยช่วยให้เธอรู้สึกปลอดภัยขึ้น

ว่ากันตามจริง เธอเองก็รู้ว่า สมบัติติดตัวนั้นก็ไม่มีอะไรมากมายนัก อีกทั้งรูปร่างหน้าตาก็มิใช่คนสวยยั่วยวนถึงขนาดให้คนมาเดินตาม ติดจะซีเห่ไร เอาด้วยซ้ำ

แต่เธอก็ยังกลัว กลัวถูกรักขโมยสร้อยคอ กลัวถูกจี้ กลัวถูกข่มขืน กลัวไปสารพัดสารพันกับอันตรายอันจะเกิดขึ้นซึ่งผู้หญิงตัวน้อย ๆ อย่างเธอจะสู้รบปรบมืออะไรได้

คืนนี้เป็นอีกคืนหนึ่งที่เธอต้องเผชิญกับความกลัว...

(บ้านเมืองของเธอ, 2529:67-68)

จากบทที่ยกมาแสดงให้เห็นการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมืองอย่างหวาดระแวง ตัวละครหญิงสาวต้องหลบเครื่องสำอางและเก็บเครื่องประดับให้มิดชิดเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเป็นเหยื่อมิฉาชีพ ความกังวลของเธอมากจนกระทั่งเธออยากจะเปลี่ยนใบหน้าให้เป็นหญิงชราชั่วคราวเพื่อหลีกเลี่ยงการปะทะ พฤติกรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า แม้เธออยู่ในเมืองใหญ่อันเป็นที่ที่ควรจะมีการรักษาความปลอดภัยมากกว่าปกติเนื่องจากมีประชากรมาก แต่พลเมืองกลับต้องใช้ชีวิตอย่างหวาดระแวงจนไม่อยากจะเป็นตัวของตัวเอง เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่อาจเป็นที่พึ่งได้ เธอจึงได้แต่ภาวนาขอความช่วยเหลือจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เธอศรัทธา

ท่าทุ่มสิบนาทิ เธอลงจากรถเมล์เพียงลำพังคนเดียว

...เธอเดินเข้าไปเผชิญกับความมืดมิดในซอยเปลี่ยวมีความกลัวเป็นเพื่อน

ทุกครั้งก่อนที่จะเร่งฝีเท้าขึ้น เธอจะต้องอธิษฐานกับหลวงพ่องค์ที่อยู่ในกระเป๋

ถือว่า

“หลวงพ่ช่วยคุ้มครองหนูด้วยค่ะ”

(บ้านเมืองของเธอ, 2529:70)

เรื่องสั้น **บ้านเมืองของเธอ** ปิดฉากด้วยการแสดงการแก้ปัญหาของหญิงสาวดังกล่าวอย่างที่ยกมา กล่าวคือ การอธิษฐานขอให้พระที่อยู่ในกระเป๋ถือคุ้มครอง พฤติกรรมเช่นนี้ตอกย้ำให้เห็นความไร้ประสิทธิภาพของระบบพิทักษ์พลเมืองที่ไม่อาจเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนได้ ประชาชนจึงได้แต่หวังพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พิสูจน์ไม่ได้ว่ามีจริงหรือไม่ การกระทำดังกล่าวจึงเป็นความคาดหวังลม ๆ แล้ง ๆ ดังเป็นรัฐที่ไม่มีผู้ปกครองคอยคุ้มครองทุกข์สุขของประชาชน

4.1.5. การวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของสื่อ

นอกจากอำนาจเงิน อำนาจจากตำแหน่งหน้าที่การงาน อำนาจของรัฐแล้ว อำนาจของสื่อเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง เพราะสื่อ คือ ขบวนการทางสังคมที่สำคัญที่สุดที่ทำหน้าที่เป็นผู้สร้างและผู้ผลิตซ้ำจิตวิญญาณของสังคม จิตวิญญาณนี้ กินความถึงความรับรู้ร่วมกัน ความเชื่อร่วมกัน รวมทั้งความฝัน อารมณ์ ความรู้สึก และจินตภาพร่วมกันของสังคม (ยุค ศรีอาริยะ, 2541: 85)

ชาติ กอบจิตตินำเสนอให้เห็นผลจากการใช้สื่อเป็นเครื่องมือสร้างประโยชน์ในการควบคุมความคิดของคนในสังคม เช่นที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง *บริการรับนัดหน้า* นักการเมืองใช้สื่อเพื่อแก้ตัวปกปิดเรื่องที่ตนทุจริต

ให้มันจบๆไป ลือกันไปลือกันมาผมเสียหายหมด อนาคตทางการเมืองผมยังอยู่ไกล ผมไม่มาเสียเพราะเรื่องอย่างนี้หรือ คักดีศรีผมมี ผมไม่ทำหรือขอผมเถอะ”

“แล้วเรื่องบัญชีเงินฝากคนขับรถของท่าน ที่มีเงินเพิ่มขึ้นมาแปลว่านั่นล่ะครับ ท่านจะอธิบายอย่างไร” ผู้เขียนคิดว่านี่เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญ

“ปัทม์ นี่กว่าอะไร พวกคุณนี่รู้กันดีจริงๆเงินผมเอง คุณรู้ไหมผมเอามาจากไหน”

“ไม่ทราบครับท่าน”

“ผมเล่นพนันมาได้ผมบินไปเล่นที่ออสเตรเลียเกือบทุกอาทิตย์ เป็นรัฐมนตรีช่วยฯงานมันเครียดกว่าเป็นสอสรธรรมดาเยอะ ผมก็ต้องหาทางพักผ่อนบ้างที่นั่นเล่นได้เก็บไว้ได้เมียรู้ ก็ต้องฝากคนขับรถไว้ ถึงเวลาจะไปก็เบิกออกมา เงินมีที่มาที่ไปตรวจสอบได้” รัฐมนตรีช่วยฯพิทักษ์ไทยยิ้มไปพูดไปเหมือนเป็นเรื่องปกติถึงเวลานี้เขาเชื่อว่าเรื่องที่เขาล่าอยู่นี้เป็นเรื่องจริง

“ถ้าคุณสนใจจะไปกับผมก็ได้ ค่าใช้จ่ายผมออกเอง คุณไปแต่ตัว ไปดูให้รู้ว่าผมเล่นที่ไหน คุณจะได้อามาเขียนถูก มีอะไรจะถามอีกไหม”

ผู้เขียนหมดคำถาม ด้วยนึกไม่ถึงว่าคำตอบของท่านรัฐมนตรีช่วยฯจะง่ายตายถึงเพียงนี้ ผู้เขียนจึงไม่รู้จะถามอะไร

(บริการรับนัดหน้า, 2548: 127)

“บอกพวกคุณด้วย พุ่งนี้ผมจะแถลงข่าวอย่างเป็นทางการที่กระทรวงฯ เออนี่ ว่างๆผมจะนัดไปกินไวน์ที่บ้าน ผมมีไวน์ดีจากออสเตรเลียหลายตัว เถอะน่า เรามารู้จักกันไว้ดีกว่า วันหน้าจะได้พึ่งพากันได้” รัฐมนตรีช่วยฯยิ้มพร้อมยื่นมือให้ผู้เขียนจับ ก่อนหันหลังเดินกลับขึ้นรถ คนขับรถปิดประตูให้ แล้วขึ้นรถขับออกไป...

(บริการรับนัดหน้า, 2548: 128)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า รัฐมนตรีช่วยฯพิทักษ์ไทยใช้สื่อในการบิดเบือนความจริงเพื่อปกปิดการทุจริตบ่อนำบัดน้ำเสียที่หนองแซะ ดังที่กล่าวตอบคำถามนักข่าวถึงที่มาที่ไปของจำนวนเงินที่มากผิดปกติ นอกจากการตอบคำถามนักข่าวที่มาทำข่าวไม่ตรงความจริงแล้ว เขายังใช้การแถลงข่าวเพื่อแก้ตัวด้วย การให้ภาพนักข่าวที่สัมภาษณ์ข้อมูลไปนี้ทำให้ต้องกลับมาย้อนคิดถึงข้อเท็จจริงที่มี

อยู่ในเนื้อสารที่ถูกนำเสนอออกไป ชาติแสดงให้เห็นถึง การใช้สื่อโฆษณาชวนเชื่อในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ได้ เพื่อโฆษณาจูงใจให้ประชาชนสนับสนุนตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือพรรคการเมืองของตนเองต่อไป

ในขณะที่เรื่องสั้นเรื่อง *ราคาที่ต้องจ่าย* กล่าวถึงการทำงานของนักเขียนที่นำประสบการณ์ที่ตนพบเห็นมาถ่ายทอดผ่านงานเขียนของเขา

...อันที่จริงการมางานคืนนี้ก็ไม่ได้เลวร้ายอะไรนัก ถ้าจะคิดกันให้รอบคอบ

อย่างชายวัยกลางคนคิด ผมเองก็ไม่ได้สูญเสียอะไร มีแต่ได้อย่างเดียว

อย่างน้อยประสบการณ์ที่ผมจะเห็นในคืนนี้ อาจจะได้ใช้มันเป็นฉากเรื่องสั้น หรือนวนิยายก็เป็นได้ แวบหนึ่งผมทวนนึกถึงชั่วโมงที่โบกรถมา ผมเพลิดเพลินเล่นๆว่า บางทีน่าจะเขียนเรื่องสั้นอีโรติกได้สักเรื่อง เรื่องของเด็กสาวที่ชอบเล่นชู้กับผัวเพื่อน บรรยายภาคในตอนหน้ารถนั้นผมเก็บได้แล้ว อาจจะต้องสร้างเรื่องเพิ่มขึ้นอีกเล็กน้อย เด็กวัยรุ่นที่นั่งอยู่กระบะหลังอาจจะแอบเห็น ในขณะที่เด็กสาวต้องกระตุ่นอารมณ์ตัวเอง โดยการจูงใจให้วัยรุ่นเห็น เรื่องนำไปสู่การฆาตกรรมคนชู้ ตอนจบเฉลยว่า เด็กสาวนั้นมีอะไรกับเพื่อนสาวมาก่อน แล้วลวงผัวเพื่อนมาฆ่า โดยยืมมือวัยรุ่นที่ขอโบกรถมาในระหว่างการเดินทางเป็นคนลงมือ น่าจะไม่เลวเหมือนกัน คุณเห็นไหมว่า การทำงานของผมไม่ได้ลงทุนอะไรเลย ขอโบกรถเขามาฟรีๆ แล้วยังเอาเรื่องของเขา มาเขียนหาเงินอีก ใครว่าของฟรีไม่มีในโลก ผมว่าในกรณีนี้น่าจะเป็นกรณียกเว้น หวังว่าในขณะที่ผมเดินอยู่นี้ คงไม่มีใครแอบเห็นผมเดินยืมอยู่คนเดียว

(ราคาที่ต้องจ่าย, 2548: 32)

ชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นวิธีการเล่าเรื่องของนักเขียนที่เสริมเติมแต่งเรื่องที่พบเห็นในชีวิตมาสร้างเป็นเรื่องอีกเรื่องหนึ่งในเรื่องสั้นและนวนิยายของเขา การเสริมที่เพิ่มเติมเข้ามาสร้างความดึงดูดใจกลุ่มลูกค้าให้เลือกซื้อหนังสือ การวิจารณ์ถึงลักษณะการทำงานของนักเขียนที่เสริมแต่งขึ้นมา นี้ ย้ำให้ต้องตั้งคำถามกับสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะป็นนักหนังสือพิมพ์ นักข่าว นักเขียน ว่าในการนำเสนอสารต่างๆมีข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใด

เรื่องสั้นเรื่อง *ภูเขาทอง* เป็นเรื่องสั้นอีกเรื่องหนึ่งที่กล่าวถึงการทำงานของสื่อในฐานะที่สื่อมีส่วนประกอบในการสร้างภาพลักษณ์ของสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะป็นคนหรือสถานที่ เช่นตัวละคร อาจารย์วิชัยในเรื่อง *ภูเขาทอง*

...เขารู้สึกสุขใจสบายใจเหมือนได้ปลดปล่อยตัวเองจากโลกเบื้องล่างอย่าง

แท้จริง และในนาที่นี้จิตใจเขาเหมือนเป็นอิสระดังจิตที่เกิดใหม่เปี่ยมไปด้วยปิติ ถ้า

ความสุขสุดยอดในทางกายของคนเรานั้นคือช่วงที่กำลังบรรลุในกามวิชัยของเรา ก็มาถึงจุดสุดยอดบนความสุขบนนี้เอง เขารู้สึกเบาโปร่งโล่งไปทั้งใจอย่างไม่เคยรู้สึก เช่นนี้มาก่อนในชีวิต

เขารู้สึกถึงรสแห่งความปิติสุขในครั้งนี้ได้เขามองลงเบื้องล่าง มองบ้านเรือน ตึกกรมที่เล็กแล้วแลเห็นโรงเรียนของเขา ยิ่งเล็กกระจิดริดลง ปัญหาเรื่องหุกศุขย์และ อาจารย์วิทยานันท์ ไม่ได้อยู่ในหัวสมองของวิชัยอีกต่อไปแล้ว มันเหมือนไม่เคยเกิดขึ้น เลย

...และนับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา เมื่อวิชัยของเรามีเรื่องทุข์ร้อนอันใด เขาก็จะขึ้นภูเขาทอง และต่อมาแม้ไม่มีเรื่องทุข์ร้อนใจใดๆ มาเยือน วิชัยของเราก็ก็นั่งขึ้นภูเขาทองทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง เขาหลงรักภูเขาทอง การขึ้นภูเขาทองของเขา กลายเป็นกิจวัตรประจำวันที่ทำแล้วสบายใจ-สุขใจ แม้จะไม่ได้ผลประโยชน์ใดๆ ตอบแทนก็ตาม

“คุณไม่เชื่อผมเหรอ วันนี้มันขึ้นภูเขาทองสามครั้งแล้วนะ ไม่เชื่อดูนี่..”

เจ้าหน้าที่เปิดสมุดเยี่ยมชมภูเขาทองให้วิโชคดู

วิชัยเดินยิ้มสบายใจลงมาตามขั้นบันได ก่อนถึงพื้นราบเพียงไม่กี่ขั้นบันได แสงแฟลชสว่างวาบขึ้นจากร่างของเขา เขาหันมองเบื้องหลัง ไม่เห็นใคร เห็นมีแต่ต้นไม้กับแสงอาทิตย์ที่ส่องมา เขาไม่เข้าใจชายแปลกหน้าคนนี้อย่างไร

“ผมชื่อวิโชคครับ เป็นนักศึกษา” วิโชคส่งนามบัตรให้วิชัย

และในยุคนี้ - ยุคที่อะไรๆ ก็กลายเป็นข่าวได้ วิชัยของเราจึงได้ออกทีวีในหลายๆ ช่อง แต่เราเลือกรายการแรกที่เขาได้รับเชิญไป คือรายการ “เจาะจง” เราถอดเทปสัมภาษณ์จากคืนที่แพร่ภาพออกอากาศเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2544 มีรายละเอียดคำต่อคำดังนี้

ท่านผู้นี้คืออาจารย์วิชัย มีดีสองครับ (เสียงปรบมือ) อาจารย์ขึ้นภูเขาทองมาแล้ว 915 ครั้ง ผมอยากทราบแรงบันดาลใจอะไรครับ ที่ทำให้อาจารย์นี้ถอยกายขึ้นภูเขาทอง

วิชัย : ไม่มีแรงบันดาลใจอะไรหรอกครับ ผมขึ้นไปบนนั้นแล้วผมสบายใจ สุขใจ ผมก็ขึ้น ก็เท่านั้นเอง ในขณะที่เดียวกันก็นึกว่าเป็นการออกกำลังกายด้วย

พิธีกรหญิง : แต่ก็แปลกนะคะ 915 ครั้งในรอบสามปี ถ้าไม่มีแรงบันดาลใจ ต้องมีอะไรประทับใจบนนั้นแน่ๆ จำประสบการณ์ครั้งแรกได้ไหมคะ ตอนขึ้นครั้งแรก รู้สึกอย่างไรในตอนนั้น

วิชัย : เป็นความสุขครับ อธิบายลำบาก เป็นความสุขจริงๆ เหมือนกับเราได้ทำงานที่เรารักนะครับ ทุกครั้งที่ได้ทำก็มีความสุข นี่ก็เหมือนกันครับ ทุกครั้งที่ขึ้นภูเขาทองเดี๋ยวนี้ก็ยังรู้สึกอย่างนั้น อธิบายเป็นคำพูดลำบากครับ

จากผลของคตินั้น - คินที่วิชัยของเราได้ออกทีวีเขากลายเป็นคนดังเพียงข้ามคืน ผู้อำนวยการและเพื่อนอาจารย์ทั่วทั้งโรงเรียนต่างชื่นชมกับเขาที่ได้ออกรายการทีวี และเป็นเจ้าของสถิติการขึ้นภูเขาทองอย่างเป็นทางการ และแม้ในยามปกติเมื่อเขาขึ้นภูเขาทองเพื่อความสบายใจ ก็มีคนชี้ชวนให้กันดู ใครๆต่างเรียกขานเขาว่า “นักขึ้นภูเขาทอง” ผลของการแพร่ภาพของรายการต่างๆที่เชิญเขาไปออกรายการ ทำให้มีคนขึ้นภูเขาทองมากขึ้น และนักขึ้นภูเขาทองหน้าใหม่ๆ ต่างล้วนอยากทำลายสถิติของวิชัย วิชัยรู้ได้จากการวิ่งผ่านเลยไปของพวกเขา พวกเขาสวมชุดนักวิ่งขึ้นภูเขาทอง

ว่ากันตามความจริง แม้เราจะรู้กันอยู่แล้วว่าการขึ้นภูเขาทองเป็นอาชีพไม่ได้ แต่การขึ้นภูเขาทองก็ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของวิชัยดีขึ้น เขากลายเป็นคนมีชื่อเสียง ได้รับเชิญไปปรากฏกายตามที่ต่างๆ ได้ค่ายานพาหนะ ได้รับของขวัญมากมาย กรอบรูป, นาฬิกาแขวน, ผงซักฟอก ฯลฯ แม้งานในหน้าที่ของเขายังเป็นอาจารย์พละ เขาก็ได้สิทธิพิเศษจากผู้อำนวยการโรงเรียน โดยลดชั่วโมงสอนให้น้อยลง เพื่อเขาจะได้มีเวลาขึ้นภูเขาทองมากขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะเขานำชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน ทำให้โรงเรียนกลายเป็นที่รู้จักของผู้คน มีคนมาเยี่ยมชมอยู่ไม่ขาด สองปีหลังนี้อาจารย์วิชัยแทบจะไม่ได้สอนอะไรเลย เพราะผู้อำนวยการตั้งทีม “นักเรียนนักขึ้นภูเขาทอง” ขึ้นมา โดยให้เขาเป็นโค้ชของทีม ทุกครั้งที่เขาพาเด็กขึ้นไป ก็เท่ากับเขาทำสถิติของตัวเองไปด้วย การงานในหน้าที่ของเขาก็ก้าวหน้าปีละสองขั้นทุกปี ไม่มีอะไรเสียหาย

(ภูเขาทอง, 2548: 96-105)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า แรกเริ่มอาจารย์วิชัยขึ้นไปบนภูเขาทองเพราะต้องการคลายความเครียด ต่อเมื่อนักข่าวมาเจอและขอสัมภาษณ์ ด้วยการเล่าเรื่องของเขาทำให้การขึ้นภูเขาทองของอาจารย์วิชัยน่าสนใจมากขึ้น เขาเลือกเล่าในสิ่งที่จะเรียกร้องความสนใจจากผู้ชมเช่น จำนวนครั้งในการขึ้น จากการขึ้นเพื่อให้รู้สึกดี กลายเป็นการขึ้นเพื่อทำสถิติในการขึ้นภูเขาทอง ด้วยการเล่าโดยการเปลี่ยนมุมมองการเล่าเช่นนี้ ทำให้อาจารย์วิชัยซึ่งเป็นคนธรรมดาเป็นที่รู้จักในสังคมในฐานะ นักวิ่งภูเขาทอง ทำให้มีนักวิ่งอีกหลายคนอยากเข้ามาทำลายสถิติของเขา ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของภูเขาทองที่เคยเงียบเหงากลับมีคนมาเที่ยวมากขึ้น ทำให้พ่อค้าแม่ค้าแถบนั้นขายของดี ชาติ กอบจิตติ

ชี้ให้เห็นความสำคัญของเรื่องเล่าในฐานะคนทำงานสื่อ ในขณะที่เดียวกัน ก็แสดงให้เห็นอำนาจของสื่อในการประกอบสร้างภาพลักษณ์ และมูลค่าตามมา

4.2. วรรณศิลป์ในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2525- พ.ศ.2548)

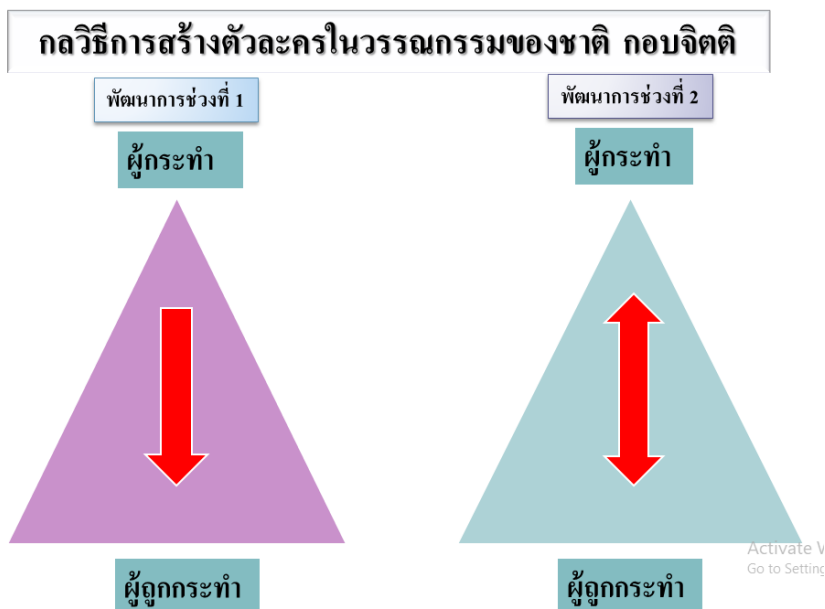
พัฒนาการด้านรูปแบบในวรรณกรรมช่วงที่ 2 ของชาติ กอบจิตติมีการพัฒนาอย่างชัดเจนที่แสดงให้เห็นความพยายามในการทดลองทางวรรณศิลป์ให้มีความหลากหลายมากขึ้น จากการศึกษาในเบื้องต้นสามารถพิจารณาได้ 4 ลักษณะเช่นเดียวกับพัฒนาการในช่วงที่ 1 คือ กลวิธีการสร้างตัวละคร กลวิธีการสร้างฉาก กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง กลวิธีการดำเนินเรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่อง และการใช้ลีลาภาษาในการประพันธ์

4.2.1. กลวิธีการสร้างตัวละคร

เนื่องด้วยงานในช่วงนี้ยังคงกล่าวถึงการเอาเปรียบของคนในสังคมอยู่เช่นเดิม ตัวละครในเรื่องสั้นและนวนิยายจึงยังคงถูกสร้างให้มีลักษณะของการเป็นผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ โดยผู้กระทำมีอำนาจเหนือกว่าผู้ถูกกระทำเช่นเดิมไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง แต่ทว่ากลุ่มคนซึ่งเป็นตัวละครที่มีความสัมพันธ์ในการเอาเปรียบกันเปลี่ยนไป คือ ชาติ กอบจิตติไม่ได้กล่าวถึงเฉพาะตัวละครชนชั้นล่างทางเศรษฐกิจเป็นหลักแล้ว สิ่งนี้ทำให้งานของชาติ กอบจิตติมีความชัดเจนที่ก้าวออกจากความเป็นงานเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จในแง่การนำเสนอตัวละคร เพราะงานกล่าวถึงการเอาเปรียบของคนทุกชั้นที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเน้นไปที่การเอาเปรียบของกลุ่มชนชั้นกลาง และท้ายที่สุดเมื่อพิจารณาถึงปัญหาการเอาเปรียบ ความไม่เท่าเทียมต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมที่แก้ไขไม่ได้ จึงดูเหมือนเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ต้องพิจารณาย้อนกลับไปถึงกลุ่มคนที่มีส่วนสำคัญในการบริหารประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มนักการเมือง นักธุรกิจ ผู้มีอิทธิพล จัดเป็นชนชั้นสูงในสังคมตามการแบ่งชนชั้นทางเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่าผู้ที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนประเทศเหล่านี้เองที่จ้องหาผลประโยชน์ส่วนตนจากอำนาจในหน้าที่การงาน ความล้มเหลวทั้งระบบโครงสร้างสังคมจึงเกิดขึ้นเพราะจุดมุ่งหมายในการสร้างประโยชน์ไม่ใช่เพื่อคนส่วนรวมในสังคม หากแต่เป็นเพื่อส่วนตน ความต่างนี้เองที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในการสร้างตัวละครของชาติ กอบจิตติ

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ลักษณะตัวละครที่ปรากฏในช่วงที่ 2 นี้ มีลักษณะเป็นตัวละครที่มีผู้กระทำ และตัวละครที่เป็นผู้ถูกกระทำ หากแต่ลักษณะเด่นที่ชาตินำเสนอผ่านการสร้างตัวละครของ

เขาคือ ชาติ แสดงให้เห็นว่า การเอาวัดเอาเปรียบในสังคมไม่ใช่เพียงเรื่องการเอาเอาวัดเอาเปรียบกันตามลำดับชั้นทางเศรษฐกิจ อำนาจให้ตำแหน่งหน้าที่การงานอีกต่อไปแล้ว

ผังแผนภาพข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นลักษณะของตัวละครในผลงานช่วงที่สองของเขา กล่าวคือ ตัวละครมีการเอาวัดเอาเปรียบกันในลักษณะที่มีการลื่นไหลไม่จำเพาะเจาะจงแต่ว่าคนรวยเอาเปรียบคนจน นายจ้างนายทุนเอาเปรียบลูกจ้าง ข้าราชการเอาเปรียบชาวบ้าน หรือคนที่มีอำนาจมากกว่าเอาเปรียบคนที่มีอำนาจน้อยกว่า ผู้กระทำไม่ได้เป็นแต่ผู้กระทำเสมอไป และผู้ถูกระทำก็ไม่ใช่ว่าต้องถูกระทำอย่างเดียวเป็นภาพซ้ำตลอด หากแต่ผู้กระทำก็กลายเป็นผู้ถูกระทำได้ เช่นเดียวกันกับผู้ที่เคยถูกระทำในภาพเดิมซ้ำๆ ก็อาจกลายเป็นผู้กระทำได้เช่นกัน ในตัวละครตัวหนึ่งๆ อาจเป็นได้ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกระทำ การนำเสนอตัวละครในลักษณะนี้ช่วยชี้ให้เห็นว่า การใช้ชีวิตในสังคมเมืองท่ามกลางระบบทุนนิยมนี้ การถูกเอาวัดเอาเปรียบเกิดขึ้นได้กับคนทุกคน ทุกชนชั้น เพราะคนในสังคมจ้องแต่จะเป็นผู้ที่ไม่เสียประโยชน์ หรือแม้แต่ตักตวงผลประโยชน์ส่วนตัว ด้วยสภาพสังคมที่มีเงินเป็นปัจจัยสำคัญในชีวิตหล่อหลอมให้คนเห็นแก่ตัว การเอาเปรียบผู้ร่วมสังคมเดียวกันจึงดูเหมือนเป็นเรื่องปกติธรรมดาสามัญ และกระทำต่อกันในทุกครั้งที่มีโอกาส

สิ่งที่ชาติ กอบจิตตินำเสนอให้เห็นความอัปยศอดุเดือดผ่านตัวละครของเขา คือ การเอาวัดเอาเปรียบไม่ได้ถูกระทำเฉพาะกับคนไกลตัว บุคคลที่เผลอรู้จักกัน หากแต่ความโหดร้ายที่สุดของคนในสังคมกลับกลายเป็นการทำร้าย เอาวัดเอาเปรียบกันได้แม้แต่กับบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกันเช่น เพื่อน คนรู้จัก

สิ่งนี้หมายความว่า นอกจากการเอาวัดเอาเปรียบที่ผู้กระทำและผู้ถูกกระทำอาจเป็นคนคนเดียวกันได้แล้ว แม้แต่คนที่อยู่ในชนชั้นเดียวกันก็ยิ่งเอาเปรียบกันเองด้วย ทั้งชนชั้นกลางที่เป็นพ่อค้า เอาเปรียบชนชั้นกลางที่เป็นพนักงานกินเงินเดือน หรืออย่างชนชั้นสูงที่มีการขัดผลประโยชน์กัน ในเชิงธุรกิจก็สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้น *มิดประจำตัว* ว่า

“ระวังไอ้แก่นั่นไว้ ถึงเวลาแล้วอย่าไปยืนใกล้มัน เหลี่ยมมันจัด”

“คนที่ใส่ชุดสีครีมนั่นไง” ภรรยาผมแอบชี้

“อย่าไปมองมัน ฟังพ่อ มันชอบทำมิดมันร่วงอยู่เรื่อย ตอนชุลมุนกัน บางทีโดนนิ้วพวกเรากันเอง หลายคนเคยโดนบาด...ชอบใจ...เอาตี้มเสียอีกแก้ว เดี่ยวคงได้เวลา” ผมส่งแก้วเครื่องดื่มให้ลูก

“ถึงลูกจะคบค้ากับไอ้พวกที่มีมิดประจำตัวด้วยกันแต่ก็อย่าไว้ใจใคร”

ภรรยาผมเสริมขึ้น

(มิดประจำตัว, 2552: 166)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นสังคมที่ทุกคนจึงเอาวัดเอาเปรียบกัน มีการใช้เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายต่างๆ เพื่อให้ตนเองได้เปรียบ โดยไม่สนใจว่าการกระทำนั้นจะเป็นการทำร้าย หรือทำลายใคร และการเอาเปรียบเกิดขึ้นได้แม้แต่ในความสัมพันธ์กับคนรู้จัก สนิทสนม เป็นคนชนชั้นเดียวกัน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่า สังคมแห่งการไว้เนื้อเชื่อใจได้ล่มสลายลงแล้วนั่นเอง

ด้วยการนำเสนอลักษณะตัวละครเช่นนี้ทำให้การจัดกลุ่มตัวละครในลักษณะผู้กระทำและผู้ถูกกระทำที่ใช้เกณฑ์ของควมมีอำนาจเหนือกว่าตามชนชั้นทางเศรษฐกิจ และหน้าที่การงานเพียงอย่างเดียวหนึ่งจึงไม่สามารถแบ่งการเป็นผู้กระทำ และถูกกระทำได้ชัดเจน เพราะตัวละครมีลักษณะลื่นไหล ไม่ว่าจะลักษณะตัวละครจะอยู่ในชนชั้นหรือสถานะใดก็เป็นได้ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ลักษณะตัวละครผู้กระทำและผู้ถูกกระทำที่ปรากฏในเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติในช่วงที่ 2 มีลักษณะที่ชัดเจน ปรากฏ 3 ลักษณะ คือ ตัวละครชนชั้นล่าง ตัวละครชนชั้นกลาง ตัวละครชนชั้นสูง ซึ่งแบ่งตามลักษณะชนชั้นทางเศรษฐกิจ

4.2.1.1. การสร้างตัวละครชนชั้นล่าง

การสร้างตัวละครชนชั้นล่างไม่ได้ถูกกล่าวถึงมากนักในงานช่วงนี้ แต่ยังคงปรากฏอยู่ การกล่าวถึงยังคงถูกสร้างให้ตัวละครชนชั้นล่างยังคงเป็นฐานให้คนชนชั้นอื่นๆ ในสังคมเอาวัดเอา

เปรียบได้ง่ายที่สุด ด้วยการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละครที่ขาดแคลนและขาดโอกาสต่างๆในชีวิต
ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง **มิดประจำตัว**

สิ้นเสียงโห่ร้องไฟในห้องค่อยๆสว่างขึ้น จนจัดจ้าแลเห็นทุกสิ่ง
ทุกอย่างชัดเจน ร่างของชายคนหนึ่งนอนอยู่บนเตียงโลหะกำลังถูกเข็นเข้ามา ร่างกาย
เขาไม่มีอะไรปกปิด นอกจากปลอกเหล็กที่ยึดไว้ตรงกลางลำตัวและตามแขน, ขา ส่วน
หัวถูกคลุมไว้ด้วยกล่องโลหะสีเหลี่ยมครอบมาถึงคอยึดติดกับเตียง ไม่มีใครเห็นหน้า
เขา ไม่มีใครรู้ว่าเขาเป็นใคร เตียงแรกผ่านไป เตียงที่สองเข็นตามเข้ามา ทุกสิ่งคล้าย
กับเตียงแรก ผิดแต่ว่าร่างที่นอนเปลือยอยู่บนเตียงนี้เป็นผู้หญิงเท่านั้นเอง

“ทำไมต้องเอากล่องเหล็กครอบหัวไว้ด้วยล่ะพ่อ?” ลูกชายผม
ถามขึ้น

“มันเป็นกฎ การที่เราจะกินคนด้วยกันเราจะต้องไม่สงสารมัน ไม่
ต้องเห็นดวงตาอ่อนวอนของมัน ไม่ได้ยินเสียงร้องขอชีวิตของมัน”

“สงสารมันไม่ได้หรอก ไอ้พวกมนุษย์ชั้นต่ำพวกนี้มันเกิดมาเพื่อให้
คนอย่างพวกเรากิน ถ้าเราสงสารมันเราก็ไม่มีความสุข...” ภรรยาผมเสริม
ให้ลูกฟัง

(มิดประจำตัว, 2552: 170-171)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการสร้างตัวละครที่แสดงการเอารัดเอาเปรียบกันระหว่างชนชั้น
แม้ชาติ กอบจิตติ จะสร้างตัวละครโดยคงลักษณะคู่เปรียบต่างที่มีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นไว้ แต่
ในช่วงนี้ความแตกต่างระหว่างชนชั้นไม่ได้แบ่งแยกด้วยฐานะทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยัง
หมายรวมถึงความแตกต่างทางสังคมอีกด้วยโดยสังเกตได้จากคำระบุชนชั้นของตัวละครจะไม่ใช้คน
รวยคนจนแต่เป็นคนชั้นต่ำ “ไอ้พวกมนุษย์ชั้นต่ำ” กับ “คนอย่างพวกเรา” ความแตกต่างนำมาซึ่ง
อภิสิทธิ์ในการเอารัดเอาเปรียบอย่างถึงที่สุดโดยชาติให้ภาพที่เกินจริงไปถึงขนาดให้ “คนอย่างพวก
เรา” สามารถเชือดเนื้อ “ไอ้พวกมนุษย์ชั้นต่ำ” กินอย่างสดๆได้เลยทีเดียว

ในเรื่องสั้น **ฝันกลางแดด** ชาติสร้างตัวละครชนชั้นล่างที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตคนจนที่
ลืมหูลืมตาปากได้ยาก เพราะระบบโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจไม่เอื้อโอกาสให้พวกเขา

“ทำไมล่ะ....” ชายชราพูดด้วยเสียงปกติ “...ถ้ามีคนต้องการกินมากๆ
เจ้าของเขาก็จ้างคนมาคอยดูแล คอยเก็บเกี่ยวเอาไว้ขายไม่ดีกว่าเรอะ ดีกว่าจะมาให้
เรากินเปล่าๆเป็นรายได้ของเขาอีกทางหนึ่ง”

“ถ้าฉันเราปลูกกินเองก็ได้” เขายังไม่สิ้นความพยายาม

“เอ็งจะเอาที่ดินที่ไหนมาปลูก ปลูกในห้องเช่าเอ็งระะ จะนอนตรงไหนล่ะ รึว่าจะปลูกใส่กระถางไว้ ข้าว่าถ้าปลูกใส่กระถางรับรองไม่พอกินหรอก พอดีพอร้าย เมียเอ็งกับเอ็งต้องทะเลาะแน่ๆ เพราะแย่งหญ้ากันกิน” ชายชราหัวเราะเบาๆ แกนึ่งถึงภาพที่แกพูดถึง

“แต่ยังไงถ้าเขาจะขาย มันก็ต้องถูกกว่าข้าวเยอะหะ” ชายหนุ่มหาทางออกใหม่

“ถ้าเกิดเราต้องการกินกันมากๆ เข้า เพราะต่างคนต่างคิดว่ามันถูกใช้ไหม พวกพ่อค้าเขาก็กักตุนไว้อีก กักไว้ให้เราหิวกันมากๆ แล้วค่อยเอาออกมาขาย ราคามันก็ไม่ต่ำแบบเอ็งว่าหรอก”

“แต่หญ้ามันก็มีเยอะนี่ ราคามันต้องถูกกว่าอยู่แล้ว”

“มีเยอะนักระะ มีเยอะนักระะก็เผาทิ้งเสียบ้างก็ได้ให้มันเหลือน้อยๆ เอ็งไม่เคยรู้เรื่องที่เขาเอาลูกไก่ไปทิ้งทะเลระะ เพราะมันมีเยอะไป เขากลับราคาไก่มันจะถูก...” ชายชราว่าพลางมองหน้าชายหนุ่ม

“ถ้าจั้นเราก็คงต้องซื้อหญ้าแพงๆกินนะสิ?” ชายหนุ่มเสียงอ่อน

“เออ” ชายชราหัวเราะ

“เฮ้ ถ้าจั้นเรากินข้าวไม่ดีกว่าระะ?”

“ไม่ได้แล้ว ถึงตอนนั้นเอ็งกลับไปกินข้าวไม่ได้แล้ว พอเขารู้ว่าเอ็งกินหญ้าได้ เรื่องอะไรเขาจะให้เอ็งกลับไปกินข้าว เขาก็ส่งออกนอกหมด หรือไม่อย่างจั้นก็ขึ้นราคาข้าวให้มันสูงไป จนเอ็งไม่มีปัญญาซื้อ แล้วเอ็งก็ต้องไปซื้อหญ้าเขากิน ดีไม่ดีเอ็งจะต้องไปยื่นเข้ควซื้อหญ้ากินด้วยซ้ำ” ชายชราหัวเราะลั่น

“ไม่เอาแล้ว จั้นลุงอย่ากินดีกว่า อย่าเลย” ชายหนุ่มพูดอย่างไม่ยติ ก่อนเบนสายตาจากชายชราสู่ลานหญ้า หญ้าที่เคยคิดจะกินเมื่อครู่นี้

ชายชราหัวเราะเบาๆกับท่าทางของชายหนุ่ม

ทั้งคู่เสียบงันลง ความเพ้อฝันของเขาสลายไป

(ฝืนกลางแดด, 2552: 148-149)

“คนอย่างเอ็งกะข้า ไม่ว่าจะกินข้าวหรือกินหญ้ามันก็ต้องทำงานอย่างนี้ไปวันยังค่ำละวะ” แกหัวเราะออกมาอย่างอารมณ์ดี

....ร่างของคนทั้งสองเดินถือมีดตายหญ้า พ้นจากร่มเงาอันน้อยนิดของต้นหูกวางเข้าสู่เขตของแดดร้อน....

(ฝืนกลางแดด, 2552: 150)

ชนชั้นล่างในงานช่วงที่ 2 ของชาติ จึงยังคงถูกพูดถึงในลักษณะที่เป็นกลุ่มคนที่เสียเปรียบและอยู่เป็นฐานให้ชนชั้นอื่น ๆ มากที่สุดในสังคม เป็นชนชั้นที่จำต้องยอมรับสภาพต่างๆ

4.2.1.2. การสร้างตัวละครชนชั้นกลาง

ตัวละครชนชั้นกลาง เป็นตัวละครที่พบมากที่สุดในช่วงนี้ ลักษณะเด่นของตัวละครเหล่านี้มีลักษณะอย่างคนในสังคมเมือง มีความเป็นปัจเจกสูง มีความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง และเพิกเฉยต่อความทุกข์ร้อนหรือความผิดปกติ ไม่ตั้งคำถามต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม บ้างเกรงว่าหากยื่นมือเข้าไปจะทำให้ตนเองเดือดร้อน บ้างมองว่าไม่ใช่เรื่องของตน มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ดังเช่นในเรื่องสั้นเรื่อง **เรื่องเบาสมอง**

เขายืนดูอยู่สักครู่ พร้อมกับกำลังตัดสินใจ เขาจะกล่าวโทษให้รู้ถึงกฎหมาย ความผิดของการกระทำเยี่ยงนี้ของคนที่สองดีหรือไม่ หรือว่าจะกล่าวตักเตือนดี

เขาไตร่ตรองดูว่าเขาไม่น่าจะสร้างศัตรูกับใคร อีกรูปแบบปลาในหอยเขาเองก็ไม่เคยจับกินเขาไม่น่าจะเดือดร้อนหรือเกี่ยวอะไรด้วยการกระทำของคนกลุ่มนี้

นักเขียนกลับขึ้นบ้านพลางคิดว่าเรื่องเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องของเขา เขาเป็นคนอื่น ไม่น่าจะเข้าไปยุ่งด้วยควรปล่อยให้ชาวบ้านเขาจัดการกันเอง เขาไม่ควรเอาตัวเองเข้าไปยุ่งให้เดือดร้อน

และในระหว่างเขียนเรื่องสั้นเรื่องนี้ เขาคิดว่าในเมื่อทุกคนได้ประโยชน์จากปลาสาธารณะในลำห้วยสาธารณะแล้ว เขาเองก็ควรได้ประโยชน์จากเรื่องสาธารณะนี้บ้างเหมือนกัน

เขาจึงนั่งเขียนเรื่องนี้ไปเรื่อยๆ ไม่คิดลุกขึ้นไปไถว้ายอีก

(เรื่องเบาสมอง, 2548: 32-35)

ตัวละครนักเขียนพบเห็นคนทำผิดกฎหมาย แต่ก็เลือกที่จะเพิกเฉยต่อการกระทำนั้นๆ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อตัวเขาเขาเลือกที่จะเพิกเฉย และรับเอาแต่สิ่งที่เอื้อประโยชน์แก่ชีวิตเขาดังเช่นที่เขา มองว่าเรื่องที่เขาพบเห็นการเบียดเบียนของชนกลุ่มนี้เป็นประโยชน์ที่เขานำมาใช้เขียนเรื่องสั้นของเขาได้

นอกจากการหาประโยชน์ให้ตัวเองแล้ว การตักตวงประโยชน์ ฉวยโอกาส ตลอดจนเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นทุกครั้งที่มีโอกาสคือสิ่งที่ชาติใช้เป็นลักษณะของตัวละครส่วนใหญ่ของเขา ดังจะเห็นได้จากเรื่อง **หมาเฝ้าลอยน้ำ**

“ไม่ได้จริงๆ ครับ นี่ผมพูดอย่างลูกผู้ชายเลยนะงานนี้น่ะผมแทบจะไม่ได้อะไรเลย เพราะมันเสร็จช้า ไหนจะต้องแบ่งให้หมวดเขาอีก...”

“อ้าว...หมวดเขามาเกี่ยวอะไรด้วยล่ะ?” คุณไม่เข้าใจ

“ก็เขาหาลูกค้ามาให้ ก็ต้องแบ่งให้เขาห้าเปอร์เซ็นต์เขาถึงส่งลูกค้ามาให้
เรื่อย ไม่งั้นเขาก็เรียกผู้อื่น...” เสียงพูดของเขาเหมือนเป็นเรื่องปกติ

แต่คุณกลับไม่เห็นเป็นเรื่องปกติ นึกไม่ถึงว่าผู้หมวดแสนดีคุณจะร่วมรุมทิ้ง
คุณด้วยอีกคน เหมือนมีอะไรมาจุกที่อก คุณพูดไม่ออก

หมาเนาหลุดพันกอสวะ ลอยไปตามลำคลอง อีกาที่บินวนเวียนคอยทำอยู่
ร่อนลงจับร่างเหยื่อของมัน เริ่มจิกกิน ได้ลำตัวมันคงมีฝูงปลาตามตอดกินตลอดทาง
ก่อนที่มันจะเหลือแต่กระดูก จมน้ำลง

(หมาเนาลอยน้ำ, 2551: 136)

แม้ว่า ตัวละคร ผม จะโชคร้ายเกิดอุบัติเหตุซักรถชน จนรถของตัวเองและคู่กรณีพัง
เสีย ตัวละครผมต้องรับผิดชอบค่าเสียหายหลายบาททั้งค่ารักษาพยาบาลคนเจ็บ ค่าทำขวัญ ตลอดจน
ค่าซ่อมรถจักรยาน แต่เขื่อนั้นคนในสังคมบางคนก็ไม่ได้เกิดความเห็นใจ ยิ่งคงคิดฉกฉวยเอาประโยชน์
จากเหตุการณ์นั้น เช่น ตัวละครตำรวจ และช่างซ่อมรถ ที่หากำไร และหาเงินจากตัวละคร ผม โดย
ใช้ความไว้วางใจเป็นการกระทำเอาเปรียบเพื่อให้ได้เงิน ตัวละครตำรวจ และช่างซ่อม เป็นตัวละคร
ผู้กระทำการเอาเปรียบที่ชาติสร้างตัวละครนี้ให้ลักษณะภายนอกเป็นคนดี มีความเห็นใจอยาก
ช่วยเหลือผู้อื่น แต่แท้จริงแล้ว ภายใต้การทำดี ความหวังดี กลับมีเจตนาเพื่อได้รับผลประโยชน์จาก
การทำดีนั้น เช่นที่ตำรวจแนะนำร้านซ่อมรถประจำให้ตัวละครผม เพื่อรับเงินจากอู่ซ่อมที่หาลูกค้าให้
จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่เป็นเหยื่อ ถูกเอาเปรียบเช่น ตัวละครผม ไม่จำเป็นต้องเป็น
กลุ่มชนชั้นล่างอีกต่อไป ชาติชี้ให้เห็นผ่านตัวละครของเขาให้เห็นว่า การเอาเปรียบเกิดขึ้นได้ใน
ทุกๆครั้งที่มีช่องโหว่หรือโอกาสในการตักตวงผลประโยชน์ให้ตนเอง และเป็นการกระทำได้อย่าง
เลียดเย็นแม้แต่กับผู้ที่ทุกซักร้อนประสบเคราะห์มา

4.2.1.3. การสร้างตัวละครชนชั้นปกครอง

นอกจากวิถีชีวิตของคนชนชั้นกลาง วรรณกรรมของชาติในช่วงนี้ยังเป็นการ
วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาในระดับสังคมอีกด้วย ชาติ กอบจิตติ ไม่ได้มุ่งเน้นการเล่าไปที่ตัวบุคคล แต่เล่า
ให้เห็นภาพรวมในระดับองค์กร ชนชั้นปกครอง ดังนั้นตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นจึงมีลักษณะเป็นภาพรวม
ขององค์กรกับคนในสังคมเดียวกัน ในลักษณะที่เผยให้เห็นผลกระทบของคนในสังคมที่ต้องเผชิญกับ
ปัญหาซึ่งมีผลพวงจากการปฏิบัติงานบกพร่องของหน่วยงานของชนชั้นปกครองมากกว่าเป็นความผิด
ของคนๆเดียว เป็นปัญหาที่เกิดจากระบบโครงสร้างสังคม ที่คนที่อาศัยอยู่ในสังคมไม่สามารถแก้ไขได้

เมื่อมองย้อนกลับไปสาเหตุ กลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักการเมือง กลุ่มนักธุรกิจ ซึ่งส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นสูงตามระบบเศรษฐกิจ ตัวละครชนชั้นสูง นักการเมือง นักธุรกิจ ที่ชาติ กอบจิตติสร้างไว้ในงานเขียนของเขาจึงมีลักษณะของคนที่เราเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มากกว่ามุ่งสร้างและพัฒนาประเทศอย่างจริงจังเพื่อคนส่วนรวม เช่นที่ปรากฏในเรื่อง *บริการรับนัดหน้า*

ตลอดระยะเวลาที่ผู้เขียนตามข่าวมา ท่านรัฐมนตรีช่วยฯเป็นฝ่ายหนีผู้เขียนมาตลอด แม้เมื่อจำต้องเจอกัน ใบหน้าของท่านก็ถมึงทึงเหมือนศัตรูที่โกรธแค้น

“เอาว่ามาเลย หนังสือพิมพ์คุณจะเป็นฉบับแรกที่ได้ข่าว” รัฐมนตรีช่วยฯยิ้มให้ผู้เขียนเหมือนกันเอง

“เรื่องนั้นละครับ เรื่องคอร์รัปชันบ่อบำบัดน้ำเสียที่หนองแะนะครับ”

“อ้อ เรื่องนี้เอง” รัฐมนตรีช่วยฯหัวเราะเบาๆ “บอกตามตรงนะ เรื่องนี้ผมมาได้นั่งนอนใจ กำลังหาหลักฐานอยู่เหมือนกัน ตอนนี้หน้าห้องผมเขาอมรับแล้วว่าเขอ้างอิงผมไปอื้อกับผู้ประมุข นี่กำลังจะเล่นงานกันอยู่ คิดว่าพรุ่งนี้เช้าจะแถลงข่าวที่กระทรวงฯ

(เมือง, 2548: 126)

จากตัวอย่าง รัฐมนตรีช่วยฯพิทักษ์ไทย คอร์รัปชันโครงการบ่อบำบัดน้ำเสีย เพื่อประโยชน์ของตนเอง โดยไม่สนใจว่าการคอร์รัปชันนั้นเป็นการเอาเปรียบคนทั้งประเทศ เช่นเดียวกันกับในเรื่อง รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ที่กล่าวถึงการทำงานที่ขาดประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการ

ทั้งนี้เพื่อให้ข้าราชการในปกครองของกระผมได้ทำงานรับใช้ประเทศชาติให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย คู่กับเม็ดเงินภาษีของท่านผู้อ่านที่สูญเสียมาให้พวกกระผม

ทันทีที่กระผมขึ้นรับตำแหน่ง กระผมได้สั่งยกเลิกระเบียบ (ภายในที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน(อย่างน้อยแปดปีที่กระผมทำงานอยู่) กฎระเบียบข้อที่ให้ผู้ปฏิบัติงานพูดคุยกันก่อนลงมือปฏิบัติงาน(ถอดรหัสความลับ)

กระผมอาศัยอำนาจในหน้าที่ของกระผมสั่งยกเลิกระเบียบข้อนี้ โดยเปลี่ยนแปลงใหม่ด้วยการห้ามผู้ปฏิบัติงานพูดคุยกันในระหว่างรอหนังสือคำเรียกรายงานฯ กระผมมีความเห็นว่าการพูดคุยกันในเรื่องไร้สาระ

ในขณะที่ปฏิบัติราชการนั้นเป็นการผลาญเวลาของประเทศชาติ ไม่ก่อประโยชน์ให้เกิดแก่ประเทศแม้แต่น้อย กระผมจึงได้เปลี่ยนระเบียบข้อนี้เสียใหม่ เป็นระหว่างผู้ที่ปฏิบัติงานรอคอยหนังสือรายงานฯ(เพื่อตามมา-ถ้ามี) นั้น ให้นำงานเก่าที่ค้างค้างอยู่ออกมาสะสางให้เสร็จ หรือในกรณีที่ไม่มีการค้าง (โดยปกติจะไม่มีเพราะเป็นช่วงเช้า) ก็อนุญาตให้นำงานที่คิดว่ามีประโยชน์ขึ้นมาทำได้ แต่ข้อสำคัญคือห้ามจับกลุ่มคุย

ทุกๆเช้าในขณะที่ก่อนเข้าห้องถอดรหัส เลขากาสิโนของกระผมเธอจะนั่งส่องกระจกล้างเล็บทาเล็บทาปากง่วนอยู่โดยไม่ยอมพูดจากับใคร ในขณะที่เจ้าหน้าที่พิเศษพิสูจน์ความลับก็ก้มหน้าก้มตาทำหนังสือกำลังภายในและเมสส์แดงโม แม้เสียงในขณะที่เขาขบเมสส์แดงโมจะดังรบกวนอยู่บ้าง แต่กระผมก็มีโอกาสว่ากล่าวเขาได้ เพราะเขามีได้ฝ่าฝืนกฎระเบียบแต่อย่างใด

ในกรณีนี้ ดูเหมือนหัวหน้าบ้านที่รหัสความลับจะเป็นผู้หนึ่งที่น่าสนใจความหมายของระเบียบ(ใหม่) และความตั้งใจของกระผมดีกว่าคนอื่น ๆ เขาใช้เวลาในช่วงนี้ให้เกิดประโยชน์กับงานในหน้าที่ของเขา เขาศึกษา (อ่าน) หนังสือ รหัสความลับไทยในสมัยพระนารายณ์ เปรียบเทียบกับ รหัสความลับในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ของนายพลชวากเกอร์ โนยิมอฟ ซึ่งกระผมมักเอ่ยชมเขาอยู่เสมอ เพื่อให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่าง

(รายงานถึงฯพณฯ นายกรัฐมนตรี, 2554: 52-53)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าการออกคำสั่งโดยนายกรัฐมนตรีไปยังผู้อยู่ใต้การปกครอง เป็นสิ่งที่ไม่ได้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน แต่กลับทำให้ประสิทธิผลที่ควรจะได้จากการทำงานลดลง ผู้ที่จะเสียผลประโยชน์จากการกระทำดังกล่าวคือประชาชนทั่วไป

หากมองในแง่พัฒนาการเกี่ยวกับการสร้างตัวละครจะพบว่าชาติ กอบจิตติขยายขอบเขตของผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำให้กว้างขึ้น และมีภาพชัดเจนขึ้น

4.2.2. กลวิธีการสร้างฉาก

งานช่วงแรกของชาติ กอบจิตติ ฉากที่ถูกกล่าวถึงส่วนใหญ่เป็นฉากเมืองและฉากชนบท ที่กล่าวให้เห็นถึงความต่างอันแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงต่างๆในชนบทภายหลังที่ทุนนิยมแผ่ขยายเข้ามา ในงานช่วงที่ 2 นี้ ยังคงใช้ฉากเมืองและชนบทอยู่ หากแต่มีรายละเอียดปลีกย่อยที่ต่างกันอย่างออกไป นอกจากใช้ฉากทั้งสองดังกล่าวจะพบว่า ในเรื่องสั้นและนวนิยายของเขาในช่วงนี้มีความ

พยายามสร้างฉากให้มีความหลากหลายมากขึ้น นับเป็นการแสดงให้เห็นพัฒนาการในการสร้างฉากให้
งานของเขาได้เป็นอย่างดี แบ่งลักษณะการสร้างฉากในงานช่วงนี้ได้ 3 ลักษณะ คือ การสร้างฉากที่มี
ลักษณะทางกายภาพ ฉากเหนือจริง และฉากที่เป็นเวลา มีรายละเอียดดังนี้

4.2.2.1. ฉากที่มีลักษณะทางกายภาพ

ฉากที่มีลักษณะทางกายภาพ เป็นฉากที่เป็นธรรมชาติ สถานที่ บรรยากาศที่เกิดจาก
ประสาทสัมผัส (สรณัฐ ไตลังคะ, 2560: 98) ฉากที่เข้าลักษณะดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่ยังคงเป็นฉากเมือง
เช่นเดียวกับผลงานช่วงแรกของชาติ กอบจิตติ หากแต่การบรรยายถึงฉากเมือง ไม่ได้จำกัดอยู่
เพียงแต่ภาพของชุมชนแออัดเท่านั้น เป็นการบรรยายถึงบรรยากาศในสังคมเมืองทั่วไปที่แสดงให้เห็น
เห็นความเป็นอยู่ที่มีผู้คนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น บรรยากาศโดยรวมมีแต่ความเร่งรีบ ไม่มีใครสนใจ
ใคร แสดงให้เห็นสภาพชีวิตของคนในสังคมเมือง เช่นที่ปรากฏภาพความวุ่นวายของสังคมเมืองตอน
เช้าที่ทุกชีวิตต่างรีบเร่ง ในนวนิยายเรื่อง **พันธุ์หมาบ้า**

...ขณะนั่งอยู่บนถนน ค่อยคืบคลานตามขบวนแถวรถอันยาว
เหยียด เห็นผู้คนห้อยโหนรถเมล์ เบียดเสียดแย่งชิงกันขึ้น ต่างรีบเร่ง เร่ง
ร้อน ตัวใครตัวมัน แม้แต่การขับรถก็เบียดแซงกันอย่างไม่นึกถึงหัวอกใคร
เพื่อให้รถของตัวเองไปได้เร็วกว่าคนอื่น ทั้งที่บางทีไม่มีช่องจะให้ไปด้วยซ้ำ
ก็ยังพยายามจะดันรนไป ต่างคนต่างเร่งรีบเหมือนกับกำลังแข่งขันกัน แต่
การแข่งขันครั้งนี้ไม่มีกติกา ไม่มีกรรมการ มีแต่ความเห็นแก่ตัวเป็นนายตน
ที่ยไม่เคยเห็นภาพเช่นนี้มานานแล้วผู้คนมากมายบนถนนในยาม
เช้า เขารู้สึกตกใจเมื่อคิดว่า
-วันนี้ ยังขนาดนี้.

กว่าลูกชายจะโต เรียนจบ ทำงานทำ วันนั้นจะต้องแข่งขันกับคน
อีกมากมายขนาดไหน ถึงตอนนั้นคงต้องแย่งชิงกัน เข้าทำหั่นกันอย่างชนิด
ใครดีใครอยู่

(พันธุ์หมาบ้า, 2551: 637)

ในเรื่องสั้นเรื่อง **บ้านเมืองของเธอ** ชาติใช้ฉาก เมืองที่แสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่
ของหญิงสาวที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ด้วยความรู้สึกที่ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สามทุ่มสี่สิบห้าเธอจึงได้ก้าวขึ้นบนรถเมล์คันที่เธอรอคอย เธอ
ตัดสินใจเบียดเบียดคนขึ้นไป ทั้งที่คนแน่นแสนแน่น เธอไม่กล้าคอยรถคัน

ที่ว่างกว่านี้ กลัวว่าขอยเปลี่ยวของเธอจะเปลี่ยวขึ้นไปอีก ถ้าเธอถึงบ้านดึกกว่านี้

เธอไม่มีทางเลือก

จะมีเหลืออยู่บ้างก็คือนั่งแท็กซี่กลับบ้าน แต่เธอก็เลือกไม่ได้ ระยะทางจากที่ทำงานของเธอถึงบ้าน ราคาค่าโดยสารก็คงพอๆ กับค่าแรงของเธอที่ทำโอเวอร์ไทม์

...กลืนเหงื่อไคล กลืนตัวของคนบนรถเมล์ ไม่ใช่เรื่องที่ต้องกังวล เพราะเธอคุ้นชินกับมันจนเป็นเพื่อนสนิทกันแล้ว ตั้งแต่เริ่มขึ้นรถเมล์ เป็นก็ว่าได้

สิ่งที่เธอต้องคอยกังวลระหว่างยืนเบียดอยู่บนรถขณะนี้ก็คือ กระเป๋าถือของเธอ เธอกลัวโดนกรีด เธอกลัวโดนล้วง เธอกลัวว่าใครจะกระชากชิงไปจากเธอ ดังนั้นทุกครั้งเธอมักจะกอดมันไว้กับอ้อมอก เพื่อความปลอดภัย ทั้งยังเป็น ทั้งยังเป็นเครื่องกันชนที่ใครจะเข้ามาชนหน้าอก หน้าใจของเธอด้วย

ยังมีคนขึ้นเพิ่มขึ้น ก็มีคนเข้ามาเบียดชิดติดเธอมากยิ่งขึ้น เธอก็ยิ่งต้องระมัดระวังตัวเองมากยิ่งขึ้น

มือหนึ่งต้องคอยกอดกระเป๋าไว้ อีกมือหนึ่งต้องโหนราวรถเมล์ การทรงตัวของเธอก็ต้องโยนไปโยนมาตามแรงรถ

จะว่าเป็นความทุกข์ทรมานก็ว่าได้ไม่เต็มปากเต็มคำนัก เพราะเป็นความเคยชินของเธอเสียแล้ว ทั้งเข้า ทั้งเย็นที่เธอต้องปฏิบัติเช่นนี้ทุก

ครั้ง

สายตาของเธอที่มองคนรอบๆ กายนั้น เป็นสายตาที่ไม่มีแววของความไว้วางใจส่องออกมาให้เห็นเลย

(บ้านเมืองของเธอ, 2548: 68 - 69)

ตัวอย่างที่ยกมาคือฉากในเรื่อง **บ้านเมืองของเธอ** ฉากรถเมล์ที่เบียดเสียดแน่นหนา ด้วยผู้คนแน่นให้เห็นสภาวะกดดันและบีบคั้นที่ตัวละครอย่างเธอซึ่งเป็นตัวแทนของชาวเมืองต้องเผชิญอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน เมืองเป็นที่รวมของการเอารัดเอาเปรียบในทุกๆ รูปแบบ ทั้งการเอารัดเอาเปรียบระหว่างเพศ การปล้นจี้ และผู้ที่เป็นเหยื่อของการเอารัดเอาเปรียบที่ชัดเจนที่สุดคือคนจนที่ไม่มีทางเลือก

นอกจาก ฉากเมือง แล้ว ชาติ กอบจิตติ ยังคงใช้ฉากชนบทในผลงานช่วงนี้ด้วย หากแต่ไม่ได้มุ่งเน้นให้เห็นความล่มสลายของสังคมชนบทเฉกเช่นผลงานช่วงแรก แต่เป็นการบรรยายที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกโหยหาอดีตของคนที่ใช้ชีวิตในสังคมเมือง ที่เปื้อนหน้ายความวุ่นวาย ซ้ำซาก จำเจ อยากมีชีวิตที่เรียบง่าย ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง **ที่เห็น...และเป็นไป**

เย็นนั้นพวกเขาทางเดินที่กันได้ต้นหูกวาวริมหาด เก็บของไว้ในเต็นท์ จากนั้นก็ช่วยกันจัดแจงเรื่องอาหาร เป็นเวลาพลั้พลั้จวนค่ำ...คืนนั้นพวกเขาแยกย้ายกันหาที่นอนตามชายหาด เป็นคำคืนที่มีความสุข ลมเย็นพัดมาตลอดเวลา เสียงคลื่นกระทบฝั่งดังซ่าๆอยู่ไม่ขาด ดวงจันทร์เหลืองส่องส่องสีลงมาอาบทั่ว ธรรมชาติได้มอบสิ่งสวยงาม ความวิเวกสงบให้พวกเขา เหมือนกับรู้ว่าพวกเขาหิวกระหายมาจากสังคมเมือง

.....

ในตลอดเวลาหนึ่งสัปดาห์ที่ผ่านมา เหมือนกับว่าเขาและเพื่อนๆ ได้มาอยู่อีกโลกหนึ่ง ที่ไม่เคยได้ยินเสียงวิทยุ ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์ ไม่เคยดูทีวี ไม่รับรู้โลกภายนอก แต่ก็เต็มเปี่ยมไปด้วยความสงบสุขอยู่กับธรรมชาติเหมือนกับโลกทั้งโลกที่เคยหมุนเร็วจึกลับหยุดสงบนิ่งในเวลาเจ็ดวัน...ช่วงนั้น...

“เปลี่ยนไปเนอะ รักษ์เนอะ” เสียงเพื่อนที่นั่งข้างเขาดังโพล่งขึ้น แข่งกับเสียงกระหิมของเครื่องยนต์และหวีดหวิวของสายลม

“ไอโซคมีงว่าอะไรนะ?” รักษ์หันมาถามเพื่อน

“กว่ามันเปลี่ยนไป”

“เออคิดเหมือนกู กูกำลังนึกถึงสมัยเมื่อเรามาตอนอนนั้นอยู่พอดี...” แล้วทั้งคู่ก็เงยบลง ต่างคนต่างหันมองทะเล เหมือนไม่อยากจะพูดถึงมันอีกให้เจ็บซ้ำ เขาอยากจะทำภาพเก่าๆเหล่านั้นไว้ในใจ เหมือนกับว่าเป็นดินแดนสงวนที่ไม่มีหลักแหล่งอยู่ในโลกนี้...

(ที่เห็น...และเป็นไป, 2552: 127-129)

ชาติ กอบจิตติเขียนบรรยายถึงความเรียบง่าย เรียบสงบของทะเลที่รักษ์และโซคเคยไปเที่ยวกับเพื่อนๆในอดีต เมื่อวันเวลาผ่านไปต่างคนต่างทำงาน รักษ์และโซคได้กลับมาเที่ยวสถานที่เดิมอีกครั้งทำให้นึกถึงบรรยากาศเก่าๆที่สร้างความสุขใจคลายเหนื่อยล้าแก่พวกเขา แม้ว่าในวันนี้จะไม่มื่ออะไรเหมือนเดิมแล้วก็ตาม

ฉากชนบทในเรื่องสั้น *เรื่องเบาสมอง* แตกต่างจากการเล่าฉากชนบทในช่วงที่ 1 คือเป็นการเล่าผ่านมุมมองของคนเมือง ที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ในชนบท ไม่ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของคนชนบทชัดเจน

“เมื่อวานทางบ้านล่างเขาวามีคนมาเปื้อปลาในห้วย”

พ่อใหญ่เพื่อนบอกเขา ขณะพักเหนื่อยจากงานคายนกยูง

เขารู้สึกหงุดหงิดจากข่าวนี้

“อย่างนี้ก็แยสิ ปลาเล็กปลาน้อยตายหมด”

“ผมก็ว่าอย่างนั้นแหละ ไอ้พวกฉิบหายนี่ไม่คิดถึงความเดือดร้อนของคนอื่น ช่านเขาต้องใช้น้ำ วัวควายกินน้ำไม่ได้ ปูปลาตายท่าหมด โคตรพ่อโคตรแม่มันจะเอากินคนเดียว คนอื่นเดือดร้อนไปหมด ไอ้พวกห่านี่ ถ้าผมเจอละก็ จะฟันมันให้หัวแบะ”

เขามั่นใจว่าคนพวกนี้คงเป็นพวกเปื้อปลาที่ลือกันมาจากบ้านล่าง เขาไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะเจอคนกลุ่มนี้จริงๆ หน้า

(เรื่องเบาสมอง, 2548: 29)

ฉากที่ยกมาเป็นฉากชนบทที่ตัวละครนักเขียนซึ่งเป็นคนเมืองมาพักเพื่อหาแรงบันดาลใจดีๆ ในการแต่งเรื่อง นำเสนอใจว่าชาติ กอบจิตดีใช้ฉากชนบทเพื่อแสดงให้เห็นการเบียดเบียนของชาวชนบทที่มีต่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งในแง่นี้นับว่าเป็นพัฒนาการของชาติในการนำเสนอประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชนบท กล่าวคือ ไม่ว่าจะในชนบทหรือในเมือง คนก็มีความเห็นแก่ตัวไม่ต่างกัน วิธีในการถกฉวยผลประโยชน์จากสภาพแวดล้อมรอบตัวก็ไม่ต่างกัน ไม่จำเป็นว่าชนบทจะต้องถูกชาวเมืองหรือนายทุนย่ำยี แต่ผู้ที่อาศัยอยู่ในชนบทเองก็ย่ำยีธรรมชาติและมีส่วนในการทำลายเช่นกัน

ความพิเศษของการใช้ฉากชนบทในเรื่อง *เรื่องเบาสมอง* อยู่ที่มุมมองของคนเมืองที่ไปอยู่ในพื้นที่นั้น ชาติ กอบจิตดีใช้มุมมองของชาวเมืองอย่างนักเขียนเพื่อแสดงให้เห็นภาวะความฉ้อฉลทางจริยธรรมของชาวเมืองที่ทำตัวมือถือสาก ปากถือศีล เมื่อนักเขียนเห็นชาวบ้านจับปลาโดยวิธีวางยา สำนึกแบบชาวเมืองที่ต้องทำตนเป็นผู้เคารพกฎหมายทำให้เขาลังเลที่จะตักเตือนชาวบ้านดีหรือไม่ แต่สิ่งที่ทำให้เขาเปลี่ยนใจคือการคิดถึงผลประโยชน์ที่เขาเองก็อาจจะได้จากกรณีนี้เช่นกัน

เขาเขียนดูอยู่สักครู่ พร้อมกับกำลังตัดสินใจ เขาจะกล่าวโทษให้รู้ถึง
กฎหมายความผิดของการกระทำเยี่ยงนี้ของคนทั้งสองดีหรือไม่ หรือว่าจะ
กล่าวตักเตือนดี

เขาไตร่ตรองดูว่าเขาไม่น่าจะสร้างศัตรูกับใคร อีกรูปแบบปลาใน
ห้อยเขาเองก็ไม่เคยจับกินเขาไม่น่าจะเดือดร้อนหรือเกี่ยวอะไรด้วยการ
กระทำของคนกลุ่มนี้

นักเขียนกลับขึ้นบ้านพลางคิดว่าเรื่องเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องของเขา
เขาเป็นคนอื่น ไม่น่าจะเข้าไปยุ่งด้วยควรปล่อยให้ชาวบ้านเขาจัดการ
กันเอง เขาไม่ควรเอาตัวเองเข้าไปยุ่งให้เดือดร้อน

และในระหว่างเขียนเรื่องสั้นเรื่องนี้ เขาคิดว่าในเมื่อทุกคนได้
ประโยชน์จากปลาสาธารณะในลำห้วยสาธารณะแล้ว เขาเองก็ควรได้
ประโยชน์จากเรื่องสาธารณะนี้บ้างเหมือนกัน

เขาจึงนั่งเขียนเรื่องนี้ไปเรื่อยๆ ไม่คิดลุกขึ้นไปไว้วายอีก

(เรื่องเบาสมอง, 2548: 32-35)

พ่อใหญ่เพื่อนกำนันอยู่กับการจับปลาที่ขึ้นมาลอยหางย้งกระแต่วอยู่
ปริ่มๆ น้ำ ร่วมกับชายสองคนอย่างสนิทสนม

เมื่อเห็นดังนั้นเขาจึงเดินกลับขึ้นบ้าน

แล้วลงมือเขียนเรื่องสั้นเรื่องนี้ขึ้นมา ซึ่งเขาคิดว่าดีกว่าจะทนทำเรื่องเก่าที่

เขียนไม่ออก

(เรื่องเบาสมอง, 2548: 34)

ฉากชนบทที่ปรากฏในช่วงนี้จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นพัฒนาการของชาติ กอบจิตติใน
การสร้างฉากอีกประเด็นหนึ่ง ชนบทไม่ใช่พื้นที่ที่บริสุทธิ์ที่โดนชาวเมืองย่ำยี คนชนบทเองก็ย้ายพื้นที่
ที่ตนอาศัยไม่ต่างจากชาวเมือง นอกจากนี้ชาติ กอบจิตติยังสามารถใช้ฉากชนบทในการขับเน้นให้เห็น
ความขบถย้อนทางจิตใจของชาวเมืองได้อย่างดีอีกด้วย

4.2.2.2. ฉากที่มีลักษณะเหนือจริง

ชาติ กอบจิตติใช้จินตนาการในการสร้างภาพฉากที่มีลักษณะเหนือจริง ดังเช่นที่
ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง **เมืองผีหลอก**

“...ตอนที่ข้าเดินออกจากวัดตอนนั้นมันยังเย็นอยู่ พอจะผ่านตรงป่าช้า
อยู่ๆก็มีลมอื้อขึ้นมา คล้ายฝนจะตก ข้าก็รีบเดิน ยังไม่ทันหันป่าช้าเลย มันเสือก
มีดขึ้นมาเฉยๆเหมือนกลางคืนไม่มีมิด ข้าก็นึกว่าตัวเองคงจะเป็นลม เลยนั่งพัก
หลับตาไปสักพัก พอรู้สึกค่อยยังชั่วก็ลืมตาขึ้น ท้องฟ้าก็สว่างเหมือนเดิม แต่พอ
มองดูรอบๆมันกลับไม่ใช่ที่ป่าช้า มันเป็นที่ไหนไม่รู้ ข้าไม่เคยเห็นมาก่อนเลย มัน
เป็นที่โล่งๆไม่มีใครเลย มีข้าอยู่คนเดียว ในใจตอนนั้นคิดว่าน่ากลัวข้านี้จะตาย
แล้ว คงจะเป็นลมตายแล้วถึงมาอยู่ที่นี่ ไม่รู้จะทำยังไงก็เดินไปเรื่อย เพื่อจะเจอ
ใครมั้ง จะได้ถามเขาดู ว่าที่นี่มันที่ไหน”

(เมืองผีหลอก, 2548: 52)

“ข้าก็ไปอยู่กับไอ้மாகเขา ก็ทำนาเหมือนกับบ้านเราแหละ ช่วยมันทำ
นา แต่ที่นั่นมันดีอยู่อย่างหนึ่งไ้ย มันมีคล้ายๆ กับโทรทัศน์แหละ มันมีทุกบ้าน
เลย พอมีปัญหาอะไรมันก็แก้กันทางโทรทัศน์นั่นแหละ มีคนออกมาพูด พูด แต่
ไอ้คนที่มาพูดนี่มันไม่ได้เหมือนพวกเรา ไอ้พวกนั้นมันมียี่สิบปากได้มั้ง คนเดียว
นะมึง หน้าเดียวนี้แหละมียี่สิบปาก ฟังโครงการมันหวานพริ้ง หูห้อย ฟันหวาน
ไปตามๆ กัน แต่ก็ไม่เห็นมันทำอะไร พอมีปัญหาใหม่เข้ามา ก็ลืมไอ้ปัญหาเก่า ก็
มาพูดกันอีก บางทีก็มากันหลายคน สังเกตดูยิ่งพวกเป็นใหญ่เป็นโต หัวมันจะโต
ปากมันจะเยอะขึ้น แต่มือกลับหดสั้นลงไ้ย บางคนมีแขนข้างเดียว บางคนไม่มี
เลย เหลือแต่ตัวอ้วนๆ กลมๆ ข้าถามไอ้மாகว่า ทำไมมันเป็นอย่างนั้น ไอ้மாகมัน
บอกว่า ที่นี่ใช้ปากแก้ปัญหากันอย่างเดียว ใครมีปากมากก็แก้ปัญหาได้มาก มือ
ไม่ต้องใช้ เพราะพูดแล้วไม่ต้องทำ มันก็หดสั้นลงเรื่อยๆ ส่วนที่ต้องจะปอง
ออกมาเรื่อยๆ ก็เพราะปากมันต้องกินอยู่ตลอดเวลา ที่หัวโตนั้นก็เพราะว่า
โครงการท่านเต็มไปหมด..”

“เฮ้ ผิดกับบ้านเราละ บ้านเราหลวงท่านแก้ปัญหากันจริงจัง” เสียงลุงจัน
แทรกขึ้นมา

(หายไปกับลมหายใจ, 2548: 53 - 54)

จากตัวอย่างจะเห็นว่า สถานที่ที่ปู่ไปไม่มีอยู่จริง เป็นฉากที่ถูกสร้างขึ้นมาให้มี
ลักษณะเกินไปจากความจริง เช่นที่ปู่เดินอยู่ในป่าช้าแล้วหลุดไปอยู่อีกโลกหนึ่งที่เรียกว่า เมืองผีหลอก
เพราะเป็นที่อยู่อาศัยของคนตายไปแล้ว มีคนรูปร่างหน้าตาแปลกไปจากคน เช่น หัวโต มีหลายปาก
มือหดสั้น เป็นต้น การใช้ภาพฉากในลักษณะเกินจริงเช่นนี้ นอกจากสร้างความแปลก น่าสนใจติดตาม
แล้ว ยังเป็นกลวิธีที่เสริมให้เห็นความตั้งใจในการใช้ภาพเกินจริงเสียดสีสังคม เสียดสีนักการเมืองด้วย

4.2.2.3. ฉากที่เป็นเวลา

นอกจากการใช้ฉากที่มีลักษณะทางกายภาพ มีความสมจริง ฉากที่มีลักษณะเหนือจริงแล้ว ชาติ กอบจิตติพยายามพัฒนางานทดลองให้งานของเขามีความแปลกใหม่ในเวลานั้นเสมอๆ เช่นที่พยายามทดลองสร้างฉากในเรื่องสั้นและนวนิยายด้วยการจำกัดเรื่องด้วยพื้นที่ของเวลา กล่าวคือ เป็นฉากที่เป็นระยะเวลา เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในเวลาที่กำหนด ณ จุดใดจุดหนึ่ง เช่น ในนวนิยายเรื่อง **เวลา** ที่นำเสนอเรื่องราวของผู้สูงอายุที่ใช้ชีวิตในบ้านพักคนชราผ่านการนำเสนอในรูปแบบของละครเวที

ม่านเปิดขึ้นในความมืด...
 มีแต่ความมืดดำ ไม่เห็นสิ่งใด ไม่มีเสียงเคลื่อนไหว...
 สักครู่ ลำแสงเล็กๆพุ่งลงจับที่นาฬิกาทรงโบราณ ซึ่งแขวนไว้กับเสากลาง
 ห้อง
 นาฬิกาเรือนนั้นจึงสว่างขึ้นท่ามกลางความมืดรอบข้าง
 เสียงติ๊ก-ต็อก ตึก-ต็อก ดังขึ้น
 นาฬิกาเรือนนั้นไม่เพียงเก่าแต่รูปทรงภายนอก แม้เนื้อไม้ก็เก่าคร่ำตามไป
 ด้วย แลเห็นรอยกะเทาะแตกของสีที่เคลือบไว้หลุดหล่อนไปตามกาลเวลา ยังคราบฝุ่น
 ยังย่ำฟุ้งถึงมันขาดคนเอาใจใส่ดูแล
 แต่ลูกตุ้มนาฬิกายังคงแกว่งไป-แกว่งมา ตามหน้าที่ของมันโดยไม่รับรู้
 ร่องรอยเสื่อมโทรมบนตัวเรือน
 เวลาขณะนี้ ตีสี่สี่สิบห้านาที
 แสงไฟที่ส่องลงมาจากเบื้องบนนั้นมิได้จับติดเพียงแค่นาฬิกาแต่อย่าง
 เดียว เศษแสงนั้นยังได้โรยลงบนพื้นด้วย เอื้อให้เห็นพื้นกระดานเป็นทางเดินรางๆลึกลง
 เข้าไปในความมืด สองข้างทางเดินมีเงาตะคุ่มของมุ้งกางไว้บนเตียงเรียงลึกเข้าไป
 ผู้คนที่นอนอยู่ในนั้น เป็นเพียงร่างดำๆนอนสงบนิ่งดูว่างเวง
 เสียงตะโกนแห่งๆดังขึ้นท่ามกลางความเงียบ
 บางร่างบนเตียงขยับพลิกตัว ดังว่าเสียงตะโกนนั่นดังแทรกเข้าไปในภวังค์
 อันหลับไหล แต่นั่นเป็นเพียงชั่วเสี้ยววินาที แล้วทุกอย่างก็กลับเงียบสงัดลงดังเดิม
 ตึก-ต็อก ตึก-ต็อก
 ตึก-ต็อก ตึก-ต็อก
 เวลายังคงเดินตามหน้าที่ของมัน ลูกตุ้มนาฬิกายังคงแกว่งแล้ว-แกว่งเล่า
 เวลาผ่านไป ผ่านไปโดยไม่มีอะไรเกิดขึ้นบนเวที

ห้านาทีผ่านไป...
ผ่านไปอย่างเชื่องช้า...
ผมเริ่มรู้สึกอึดอัด

(เวลา, 2537: 13-14)

ไฟเบื้องบนส่องลงมาที่ห้องลูกทรงสว่างจ้าจนแทบตา บานประตูนั้นค่อยๆ
แง้มเปิดออก ซ้า ซ้า...จนกว้างสุด เผยให้เห็นภายในห้องลูกทรง ไม่มีสิ่งใดเลย ไม่มี
เครื่องใช้ของใช้สักชิ้นที่จะยืนยันว่ามีใครเคยอาศัยอยู่ในห้องนั้น เป็นเพียงห้องว่าง
เปล่า

มันเป็นเพียงห้องว่างเปล่า
ห้องว่างเปล่า
สักครูไฟค่อยๆหรี่ แล้วดับลง
เสียงนาฬิกาตีบอกเวลาทุ่มตรง...
ตึก-ต็อก ตึก-ต็อก
ตึก-ต็อก ตึก-ต็อก
มาสนค้อยโรยปิดลง...

(เวลา, 2537: 232)

จากตัวอย่างทั้งสองข้างต้น เป็นการเปิดและปิดเรื่องของฉากละครเวที ดังนั้น
เรื่องราวต่างๆที่เกิดในนวนิยายเรื่อง **เวลา** นี้ จึงเป็นระยะเวลาภายในเรื่องเล่าของละครเวที คือเริ่ม
ตั้งแต่ ตีสี่สี่สิบห้านาที เรื่องดำเนินต่อไปเรื่อยๆจนจบเรื่องที่เวลา ทุ่มตรง ตามเวลาที่นาฬิกาตีบอก
เวลาในละครเวที การใช้ฉากซึ่งมีลักษณะของการสมมติฉากเช่นนี้ช่วยเสริมให้เห็นว่าเรื่องเล่านี้เป็น
เรื่องแต่ง

ฉากที่เป็นเวลา ปรากฏอีกลักษณะหนึ่ง คือ การใช้ฉากที่เป็นช่วงเวลา โดยชาติ กอบ
จิตตีใช้ช่วงเวลาในประวัติศาสตร์เป็นการลำดับเรื่องให้ทราบเวลาที่เกิดขึ้นก่อนหลังของเรื่อง โดยเนื้อ
เรื่องที่แท้จริงนั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับใดๆกับเวลาในประวัติศาสตร์เลย ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่องสั้น เรื่อง
ตุลา

5 ตุลาคม 2519 มีการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีใหม่ โดยมี
ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เริ่มเคลื่อน
ขบวนมุ่งสู่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการประกาศงดสอบทุกสถาบัน ศูนย์กลางนิสิต
นักศึกษาแห่งประเทศไทยยืนยันว่าจะไม่สลายตัวจนกว่าพระถนอม กิตติขจร จะ

ออกไปจากไทย หนังสือพิมพ์ดาวสยามและบางกอกโพสต์แพร่ภาพการแสดงล้อการ
แขวนคอของนักศึกษาที่ลานโพธิ์ โดยพาดหัวข่าวทำนองว่าการแสดงดังกล่าวเป็นการ
'หมิ่นพระบรมเดชานุภาพ'

09.30 น. : สหภาพแรงงาน 43 แห่ง มีมติจะเข้าพบ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
เพื่อยื่นข้อเสนอมให้พระถนอม กิตติขจร ออกนอกประเทศ สภาแรงงานจะนัดหยุดงาน
ทั่วประเทศภายในวันที่ 11 ตุลาคม

10.00 น. : สถานีวิทยุยานเกราะเปิดรายการพิเศษ พ.อ.อุทาร สนิทวงศ์ ณ
อยุธยา กล่าวว่าการชุมนุมไม่ใช่เพื่อต่อต้านพระถนอม กิตติขจร แต่เป็นเรื่องหมิ่นพระ
บรมเดชานุภาพ

...วิวิธลีมาตติน กลิ่นหอมจากเส้นผมยาวสลวยที่ป้ายมาบนหมอนรวยรีน
แตะจมูกเขา เขาพลิกกายโอบร่างเปลือยใต้ผ้าห่ม ลูบไล้จนเจ้าของร่างตื่นตามขนชัน
ขึ้นตามตัว

“พีนีตายอดตายอยากมาจากไหนนะ” เสียงหล่อนเง้งออยู่ในลำคอ
6 ตุลาคม 2519

01.30 น. : กลุ่มคนประมาณ 100 คนได้บุกเข้าเผาแผ่นป้ายโปสเตอร์หน้า
ประตุมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้านสนามหลวง กลุ่มคนที่หน้าประตูพยายามจะบุก
ปิ่นเข้าไป มีเสียงปิ่นนัดแรกดังขึ้น และมีการตอบโต้ประปราย

12:00 น. : กลุ่มนวพลในนาม “ศูนย์ประสานงานประชาชน” มีแถลงการณ์
ให้รัฐบาลจับกุมกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยภายใน 72 ชั่วโมง
หากรัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติได้ นวพลจะดำเนินการขั้นเด็ดขาด

.....08.25 น. : ตำรวจตระเวนชายแดนได้บุกเข้าไปใน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลายจุด พร้อมกับยิงกราดเข้าไปในกลุ่มนักศึกษา มี
นักศึกษาถูกยิงบาดเจ็บและเสียชีวิตทันทีหลายคน

10.00 น. : นักศึกษาและประชาชนที่อยู่ในมหาวิทยาลัยตลอดคืนแตกตื่น
วิ่งหนีวิถีกระสุนที่กลุ่มตำรวจและกลุ่มคนที่เข้าก่อเหตุได้ยิงเข้าใส่ฝูงชนอย่างไม่ยั้ง
นายสุธรรม แสงประทุม และคณะรวม 6 คน เข้มอบตัวต่อเจ้าหน้าที่ มีการจับกุมผู้
ชุมนุมรวม 3,154 คน และเสียชีวิต 46 คน(?)

18:00 น. : คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินซึ่งประกอบด้วยคณะทหารและ
อธิบดีกรมตำรวจ มี พล.ร.อ.สัจด์ ชะลออยู่ เป็นหัวหน้า ได้เข้าทำการยึดอำนาจการ
ปกครองแผ่นดิน

...สองคืนสามวันมีเพียงโทรศัพท์คนเดียวที่กานดาได้รับรู้ข่าวจากสามี... เธอไม่รู้ว้าวิริจะเป็นตายร้ายดีอย่างไร ยิ่งเมื่อตอนกลางวันมีข่าวว่าคนตายหลายคน เธอภาวนาขออย่าให้เป็นเขาของเธอเลย กลัวว่าลูกเกิดมาจะกำพร้าพ่อ ภาวนาต่อพระขอให้เขาเพียงโดนจับเท่านั้น อย่างน้อยยังมีโอกาสไปเยี่ยม เมื่อลูกโตก็ยิ่งพาไปเห็นหน้าพ่อได้ เสียงกริ่งหน้าบ้านดังขึ้น เขานั้นเอง เธอพยายามซ่อนน้ำตาไว้ไม่ยอมให้เขาเห็นดีใจที่พระยังคุ้มครองเขาพาเขารอดกลับมาได้

“เราแพ้แล้ว เราแพ้” วิริบอกกานดาเสียงเศร้าขณะรอดประตูรั้วเข้ามา

“ช่างมันเถอะพี่ พักผ่อนเถอะ หน้าตาพี่เหมือนไม่ได้หลับได้นอนเลย”

กานดาประคองวิริเข้าบ้าน เขาล้มตัวลงนอนบนโซฟาในห้องรับแขก เหมือนคนหมดเรี่ยวหมดแรง สองคืนกับสามวันในสงครามครั้งนี้ ในไม่ช้าเขาก็หลับลง

หมายเหตุ

วัน, เวลา และเหตุการณ์ ตลอดจนรายชื่อบุคคลต่างๆ คัดจาก “ลำดับเหตุการณ์ทางการเมืองของไทย 14 ตุลาคม 2516 – 6 ตุลาคม 2519” รวบรวมโดย เกรียงศักดิ์ เซลล์พัฒน์วิช จากหนังสือ “จาก 14 ถึง 6 ตุลา” (หน้า 393 – 396) มุลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2541

(ตุลา, 2548: 59-65)

จากตัวอย่างข้างต้น ชาตีย์ใช้เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์คือเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 เป็นการดำเนินเรื่องเพื่อให้ผู้อ่านทราบลำดับก่อนหลังของเหตุการณ์ในเรื่อง หากแต่เรื่องราวที่เกิดขึ้นในเรื่องเล่าที่ต้องการสื่อ กลับเป็นเรื่องของ วิริ ชายคนหนึ่งที่ถูกทหารพาไปหาผู้หญิงคนอื่น โดยโกหกว่าไปร่วมขบวนการกับนักศึกษาด้วย

4.2.2.3. ฉากที่มีการจำกัดพื้นที่

ฉากที่มีการจำกัดพื้นที่ เป็นการนำเสนอภาพของคนแต่ละกลุ่มที่ไม่มีมีความเกี่ยวข้องกัน แต่มาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน โดยสร้างเรื่องคล้ายกับการปะติดปะต่อภาพเข้าไปในพื้นที่หนึ่ง ภาพแต่ละภาพหรือเรื่องของคนแต่ละกลุ่มคล้ายภาพคอลลาจตรงที่มีที่มาจากหลายที่ ผู้อ่านไม่รู้เบื้องหลังและประวัติความเป็นมาของคนเหล่านี้อย่างชัดเจน ละเอียด แต่คนแต่ละคนได้เข้ามารวมกันในพื้นที่ที่เท่ากันมาเสนอเรื่องราวของตนเพื่อสร้างความหมายใหม่ให้กับพื้นที่ เช่นที่ชาตีย์ กอบจิตติ ใช้รถเมล์และท้องถนนเป็นฉากเพื่อขบเน้นให้เห็นวิถีชีวิตของคนในสังคมเมือง โดยจำกัดพื้นที่ของฉากให้ดำเนินไปอยู่ในพื้นที่ที่จำกัด และเกิดขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งเช่นเรื่องราวที่เกิดขึ้นในระหว่างการเดินทางในเรื่องสั้นเรื่อง *เมือง*

08.10 น. ประจวบเหมาะเปิดออกต้อนรับคนโดยสารขึ้น บางคนส่งตัว
โดยสารต่อให้คนขับ บางคนแสดงตัวเตือนให้ดู หญิงคนขับยิ้มแย้ม ทักทาย
เหมือนรู้จักกัน อันที่จริงเรารู้จักกัน ใบหน้าที่เป็นเช่นทุกวัน

“สวัสดีตอนเช้า”

“สวัสดีตอนเช้า”

“คุณสบายดีหรือ”

“สบายดี แล้วคุณล่ะ”

“สบายดี”

เป็นเช่นทุกวัน

ถ้อยคำอันห่วงใย

มารยาทแห่งถ้อยคำ

เราต่างเดินขึ้นเรียงเข้าลงนั่งตามเก้าอี้คล้ายกัน เป็นที่นั่งรถ
ประจำของแต่ละคน มีบ้างเหมือนกันที่ใครบางคนอยากนึกเปลี่ยนที่นั่ง
ขึ้นมา อาจเป็นความสุขเล็กน้อย

(เมือง, 2537: 16)

ตัวอย่างในเรื่องสั้นเรื่อง **เมือง** คือการบรรยายฉากบนรถเมล์ที่ชาติ กอบจิตติใช้แสดง
วิถีชีวิตของคนในสังคมเมืองที่คนวางตัวต่อกันอย่างห่างเหิน แม้ต่างคนจะต่างเห็นหน้ากันเกือบทุกวัน
แต่ปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันเป็นไปอย่างมีระยะ ทุกอย่างดำเนินไปตามมารยาททางสังคมเท่านั้น กล่าวได้
ว่าชาติ กอบจิตติใช้ฉากรถเมล์และท้องถนนในเมืองขับเน้นให้เห็นความทุกข์ระดับปัจเจกที่ชาวเมือง
แต่ละคนต้องเผชิญกับความน่าเบื่อซ้ำซากจำเจ การจำกัดมุมมองของฉากด้วยเวลาและพื้นที่เช่นนี้ทำ
ให้เห็นรายละเอียดซึ่งเป็นเรื่องราวที่ดูธรรมดาให้เห็นเด่นชัดขึ้น เป็นการนำเสนอภาพของคนแต่ละ
กลุ่มที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน แต่มาอยู่ในพื้นที่เดียวกัน แต่ละคนที่เข้ามารวมกันในพื้นที่เดียวกันนี้ก็
เท่ากับมานำเสนอเรื่องราวของตน

ในเรื่อง **เรื่องธรรมดา** ตัวละครทุกตัวแบ่งห้องเช่าในบ้านที่อาศัยอยู่ร่วมกัน แม้ทุก
คนจะใช้ชีวิตในลักษณะคนต่างคนต่างอยู่ เรื่องราวที่เกิดขึ้นในเรื่องเกิดขึ้นในห้องของตัวละครแต่ละตัว
ที่อยู่ในบ้านหลังเดียวกัน ผลัดเปลี่ยนเวียนห้องแล้วแต่ว่าจะเล่าถึงตัวละครตัวไหน แต่ตัวละครแต่ละ
ตัวล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกับคนที่อาศัยในบ้านหลังนี้และเข้ามาที่บ้านทุกตัว

เราทุกคนในบ้านยังคงมีชีวิต และต่างคนต่างอยู่ตามปกติ (สุข)

ดังที่ผมเคยพูดเสมอๆ แต่นี่เป็นเพียงการสังเกตจากภายนอกเท่านั้น ผมไม่

ทราบว่าลึกลงไปเขาจะมีความสุขกันดีเพียงใด –บางทีคำว่า “อยู่อย่างปรกติ” นี้ ไม่ได้หมายถึงอยู่อย่างมีความสุขเสมอไป และถ้าเรานำชีวิต (ในห้อง) ของยายมาเปรียบเทียบกับชีวิต (ในห้อง) อื่นๆ ก็อาจจะพูดได้ว่า ยายก็อยู่อย่าง “ปรกติ” (ทุกข์) เหมือนกัน

ต่อมาไม่นานหญิงสาวสองคนก็ย้ายออกไป เหตุผลที่ย้ายออกคงไม่ได้เกี่ยวกับการมาของ “เจ้าพ่อเดช” หรือว่าเกี่ยวกับลูกสาวของยาย กำลังจะตายแต่ประการใด มันอาจเนื่องมาจากเพื่อนของชายหนุ่ม (หนุ่มนี้) คนนั้น (ตอนหลังมานอนที่นี่เป็นประจำ) กำลังเริ่มระรานน้ำใจของหญิงสาว (คนที่คล้ายผู้ชาย) ด้วยการกรูมกริมกับหญิงสาวนักศึกษา (ก่อนหน้าย้ายออกไม่กี่วัน ทั้งคู่มีปากเสียงกัน, ได้ยินเสียงร้องไห้)...

(เรื่องธรรมดา, 2526: 50)

จากตัวอย่างเป็นเรื่องราวที่เกิดภายในบ้านเช่าหลังหนึ่ง ที่คนในบ้านมาจากต่างครอบครัว มาอาศัยรวมกัน โดยมีตงละคร ผม ซึ่งเป็นผู้เล่าสังเกตการณ์ว่ามีเรื่องราวอะไรเกิดขึ้นบ้าง การเข้ามาของคนแต่ละคนที่เข้ามาในพื้นที่เดียวกันนี้ได้สร้างเกิดเป็นเรื่องราวความหมายใหม่ในบ้านเช่าหลังนั้น ที่แสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์กันของคนภายในบ้าน ในความหมายของบ้าน ที่ไม่ได้หมายถึงความเป็นครอบครัวเดียวกัน การใช้จำกัดพื้นที่ของฉากจึงเสมือนเป็นการจำลองให้เห็นวิถีชีวิตหนึ่งของของคนในสังคม และชาติเลือกใช้กลวิธีนี้ได้ลงตัวสอดคล้องกับการเล่าเรื่องซึ่งเป็นเรื่องราวภายในความคิดของตัวละครตัวหนึ่ง การจำกัดพื้นที่จึงช่วยเสริมเพื่อแสดงถึงการเป็นเรื่องราวในความคิดด้วย

เมื่อเปรียบเทียบพัฒนาการด้านกลวิธีการสร้างฉากของชาติ กอบจิตติจากงานช่วงแรกนั้น เห็นได้ว่า ชาติพยายามทำให้ฉากในงานเขียนของเขาไม่ซ้ำเดิม เขาพยายามทดลองหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อให้ฉากของเขาแปลกไปจากสิ่งที่เขาเคยสร้างไว้ เช่นที่มีการสร้างฉากสมมติด้วยการจำกัดพื้นที่เวลาเช่นฉากละคร ฉากในบ้านเช่า ซึ่งเป็นลักษณะของการจำกัดพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับสภาพชีวิตที่เปลี่ยนไปของคนในสังคมเมืองที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัด ฉากเหนือจริงที่ใช้จินตนาการแต่งเติม ต่างไปจากงานเริ่มแรกของเขาที่ฉากส่วนใหญ่ยังคงเป็นฉากที่มีลักษณะทางกายภาพเหมือนจริง

4.2.3. กลวิธีการสร้างความขัดแย้ง

ความขัดแย้งที่ปรากฏในช่วงที่ 2 ที่ปรากฏเด่นชัดมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับตัวเอง ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม

4.2.3.1. ความขัดแย้งของมนุษย์กับตัวเอง

เป็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกของเรื่องกับตัวของเขาเอง ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจเป็นความขัดแย้งทางด้านกายภาพ หรือบุคลิกภาพกับความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ หรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ในความขัดแย้งนี้ตัวเอกของเรื่องต่อสู้กับตัวเอง ไม่เกี่ยวข้องกับตัวละครอื่นๆหรืออำนาจบีบคั้นจากภายนอกแต่อย่างใดทั้งสิ้น (ยูวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา, 2552: 113)

ชาติ กอบจิตติ ยังคงใช้ลักษณะของการรำพึงรำพันของตัวละคร ถามตอบกับตัวเอง เพื่อทบทวนความคิดการกระทำของตัวเองในงานช่วงนี้ และพัฒนาจากการถามตอบตัวเองในความคิด เช่นที่ปรากฏในงานช่วงแรก เช่นเรื่อง **คำพิพากษา จนตรอก** ซึ่งเป็นการคิดคำนึงของตัวละครเป็นห่วงๆ มาสู่การเล่าเรื่องภายในความคิดของตนเองทั้งเรื่อง ดังนั้น ความขัดแย้งทางความคิด การสนทนาโต้ตอบของตัวละครจึงถูกขยายให้ยาวขึ้นจนเป็นเรื่องสั้นขนาดยาวได้เรื่องหนึ่ง เช่นที่ปรากฏในเรื่อง **เรื่องธรรมดา** ดังจะเห็นได้จากตัวละคร ผม มีความลังเลใจ ความคิดขัดแย้งกันว่าจะยื่นมือเข้าช่วยเหลือเพื่อนที่อยู่ร่วมบ้านเช่าเดียวกันดีหรือไม่

ในตอนแรกผมแนะนำให้พาพี่ไปหารักษาที่โรงพยาบาล โดยหว่านล้อมถึงความเจริญทางการแพทย์ และวิทยาการสมัยใหม่ แต่คำพูดของผมไม่สามารถทะลุทะลวงปราการแห่งความเชื่อของพี่และยายเข้าไปได้

พูดกันตามตรงแล้ว ผมไม่ได้ใช้ความพยายามจริงจังเท่าใดนัก เพราะในระหว่างนั้น ผมเกิดคิดขึ้นมาได้ว่า ไม่ใช่เรื่องอะไรของผมที่จะพาตัวเองเข้าไปสู่บ่วงหายนะด้วย ถ้าบังเอิญยายเชื่อผมขึ้นมา แล้วลูกสาวของแกเกิดเป็นอะไรไป (เพราะรักษาที่โรงพยาบาล) ผมก็ต้องกลายเป็นผู้รับเคราะห์เรอะ ที่ชี้หน้าให้คนทั้งสองไปสู่หนทางหายนะ ถ้าเรื่องเกิดขึ้นทำนองที่ว่า ผมจะอยู่ดูหน้ายายได้อย่างไร แน่นอนผมต้องเดือดร้อนสืบเสาะหาที่อยู่ใหม่อีก

สู้อย่างนี้ไม่ดีกว่าหรือ – ไม่ใช่เรื่องของเรา. อยู่ดูสิ่งที่มีมันเกิดขึ้นและเป็นไป นั่งดูอย่างสงบเหมือนผู้ชมที่ดี ในขณะที่การแสดงกำลังดำเนิน...

(เรื่องธรรมดา, 2526: 24-25)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นความคิดภายในใจของตัวละครผม ผมต้องต่อสู้กับจิตใจตัวเองการเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ หรือนำตัวเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ เพื่อให้คำแนะนำกับคนที่รู้จัก การสร้างปมขัดแย้งในใจเป็นการสร้างปมปัญหาให้กับตัวละครต้องคิดตัดสินใจทำต่อไป ผลจากการใคร่ครวญความขัดแย้งทำให้เกิดเหตุการณ์อื่นๆตามมา

4.2.3.2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ในงานเขียนช่วงที่ 2 ของชาติ กอบจิตติ ยังคงเป็นไปในลักษณะของการเอาโรคเอาเปรียบดังเช่นงานเขียนในช่วงที่ 1 แต่ว่าคู่ขัดแย้งในลักษณะนี้จะไม่ชัดเจนเท่ากับช่วงที่ 1 เพราะเนื่องจากตัวละครที่เป็นผู้กระทำ ไม่ได้ปรากฏให้เห็นเป็นประจักษ์เด่นชัดเหมือนกับคนรวยเอาเปรียบคนจน ในเรื่องผู้แพ้ หรือ คนมีอำนาจกับคนไร้อำนาจในเรื่องคำพิพากษา เนื่องด้วยลักษณะของสังคมชนชั้นทางเศรษฐกิจที่ปรากฏในงานเขียนช่วงที่ 2 นี้มีขนาดใหญ่ขึ้นจากสังคมชนบทในช่วงที่ 1 อยู่มาก ดังนั้นความสัมพันธ์ของตัวละครจึงมีความซับซ้อนมากขึ้นตามไปด้วย ตัวละครที่เป็นผู้กระทำ และถูกกระทำอาจจะไม่ได้เป็นไปในลักษณะที่เป็นคู่ขัดแย้งกันเพียงคู่เดียว หากแต่การเอาโรคเอาเปรียบกันนั้นมีการกระทำ และถูกกระทำกันเป็นทอดๆ ดังนั้นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างมนุษย์กับมนุษย์จึงมีความซับซ้อนจนมองหาผู้เอาเปรียบและผู้ที่ถูกเอาเปรียบที่แท้จริงไม่ได้ ตัวละครผู้กระทำ และผู้ถูกกระทำมีความสลับไหล กล่าวคือ ในตัวละครตัวเดียวกันอาจเป็นได้ทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำในเวลาเดียวกัน ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องเรื่องเปรียบเทียบ

จนบ้ายคล้อยเสร็จเรื่องเขาจึงกลับ ผมกับเพื่อนเดิน

ออกมาส่งเขาที่ป้ายรถเมล์ ระหว่างคอยรถเมล์เขากาม

“มีงู้ใหม่ทุกวันนี้กูคิดอะไร?”

“ไม่รู้ มีงู้คิดอะไร?”

“กูคิดว่ายังมีคนอื่นที่ลำบากมากกว่ากูอีกเยอะ บางทีกูดูพวกขอทาน ตาบอด แขนด้วยพวกนี้ กูดูแล้วสบายใจ กูยังดีกว่าพวกนั้นหลายเท่า จริงๆนะ” เขาหัวเราะ

ผมส่งเขาขึ้นรถเมล์เสร็จ เดินข้ามถนน เข้าซอย กลับบ้าน

“คิดดูแล้วกูยังดีกว่าเพื่อนมีงู้ ถึงถูกโกงเหมือนกัน แต่เมื่อกูก็ยังไม่หนี” เพื่อนผมพูดขึ้น

“เออ มองอย่างนั้นได้ก็สบายใจ” ผมว่า

ในใจนึกถึงคำเปรียบเทียบของเพื่อน ที่เขามองขอทาน
ข้างถนนแล้วสบายใจ แล้วพวกขอทานเหล่านั้นจะเปรียบเทียบตัว
เขากับใคร เขาถึงจะสบายใจ

(เรื่องเปรียบเทียบ, 2548 : 22)

จากตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นการเอาวัดเอาเปรียบกัน ที่แม้แต่สภาพจิตใจก็ยังเอา
เปรียบกันเพื่อหวังผลให้เกิดความสบายใจ การเอาวัดเอาเปรียบที่เกิดขึ้นมีคู่ขัดแย้งมากกว่าหนึ่ง ที่
แสดงลักษณะการเอาเปรียบกันเป็นทอดๆ ตัวละครตัวหนึ่งสามารถเป็นได้ทั้งผู้กระทำ และ
ผู้ถูกกระทำ สิ่งนี้เองที่ทำให้เห็นพัฒนาการในการสร้างคู่ขัดแย้งที่ขอบเขตของความขัดแย้งขยายวง
กว้างมากขึ้นไปอีก

นอกจากนี้ ในการเอาวัดเอาเปรียบไม่จำเป็นว่าคนในลำดับชั้นที่สูงกว่าจะต้องเป็น
กลุ่มคนที่เอาเปรียบคนในลำดับชั้นต่ำกว่าเสมอไป แต่คนลำดับชั้นเดียวกันก็สามารถเอาเปรียบกันเอง
ได้เช่นกัน ทั้งชนชั้นกลางที่เป็นพ่อค้า เอาเปรียบชนชั้นกลางที่เป็นพนักงานกินเงินเดือน หรืออย่างชน
ชั้นสูงที่มีการขัดผลประโยชน์กันในเชิงธุรกิจก็สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ดังจะเห็นได้จากตัวอย่าง

“ระวังไอ้แก่นั่นไว้ ถึงเวลาแล้วอย่าไปยื่นใกล้มัน เหลี่ยมมันจัด”

“คนที่ใส่ชุดสีครีมนั่นไง” ภรรยาผมแอบชี้

“อย่าไปมองมัน ฟังพ่อ มันชอบทำมิดของมันร่วงอยู่เรื่อย ตอน

ซุลมุนกัน บางทีโดนนิ้วพวกเรากันเองขาด หลายคนเคยโดน...ชอบใจ...เอา

ต้มเสียอีกแก้ว เดียวคงได้เวลา” ผมส่งแก้วเครื่องต้มให้ลูก

“ถึงลูกจะคบค้ากับไอ้พวกที่มีมิดประจำตัวด้วยกัน แต่ก็อย่าไว้ใจ

ใคร” ภรรยาผมเสริมขึ้น

(มิดประจำตัว, 2548 : 116)

จะเห็นได้ว่า แม้จะมีการแบ่งลำดับชนชั้นทางเศรษฐกิจ แต่เรื่องการเอาวัดเอาเปรียบ
กันไม่มีการเลือกว่าใครอยู่ลำดับไหน ความสำคัญมีอยู่แค่คนในสังคมพยายามใช้ชีวิตอยู่โดยหลีกเลี่ยง
การตกเป็นเหยื่อ หรือผู้ถูกเอาเปรียบให้มากที่สุด กลุ่มคนที่น่าเห็นใจที่สุดในสังคมจึงอาจเป็นคนชนชั้น
ล่างที่มีโอกาสน้อยในการเอาเปรียบชนชั้นอื่นที่สูงกว่า แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าชนชั้นล่างไม่ได้เอา
เปรียบกันเอง

นอกจากนี้ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ที่พบในอีกลักษณะหนึ่ง คือ ชนชั้น
ปกครองเอาวัดเอาเปรียบชาวบ้าน ชนชั้นปกครองคือหน่วยงานราชการ และรัฐบาล ส่วนชาวบ้านคือ

ประชาชนทั่วไป โดยชาวบ้านนั้นจะถูกเอาเปรียบเพียงฝ่ายเดียว ไม่สามารถตอบโต้ขั้น ปกครองได้ เป็นฝ่ายที่ถูกกระทำฝ่ายเดียว ความขัดแย้งลักษณะนี้เป็นการสืบทอดมาจากประเด็น ความขัดแย้งเจ้าหน้าที่รัฐเอาเปรียบชาวบ้านที่ปรากฏในช่วงที่ 1 แต่ในช่วงที่ 2 ขอบเขตของปัญหา ขยายวงกว้างออกไปจากเดิม คือ เป็นความขัดแย้งในระดับปัจเจก ความขัดแย้งในระดับภูมิภาค และ ในระดับประเทศตามลำดับ เหตุเพราะคูปัญญาของชาวบ้านนั้นเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ในการ บริหารงานในระดับภูมิภาค และในระดับประเทศนั่นเอง อีกทั้งในองค์กรดังกล่าวยังประกอบไปด้วย คนทำงานกลุ่มใหญ่ ทำให้เห็นภาพของการพัฒนาประเด็นในด้านขอบเขตของความขัดแย้งที่กว้างขึ้น ได้อย่างชัดเจน

4.2.3.2. ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม เป็นลักษณะความขัดแย้งที่เรียกได้ว่าเป็น ลักษณะเด่นที่ถูกนำเสนอไว้ ในวรรณกรรมช่วงที่ 2 เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่ในช่วงนี้กล่าวถึงประเด็น ของคนในสังคมเมืองที่ได้รับผลกระทบจากโครงสร้างทางสังคมทุนนิยม ที่มีการแบ่งชนชั้นของคนตาม ฐานะทางเศรษฐกิจ ลักษณะดังกล่าวมีส่วนผลักดันให้เกิดการเอาเปรียบกันของคนในสังคมเพื่อความ อยู่รอด ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมที่เกิดจากความเจริญในสังคมเมือง สังคมแบบทุนนิยม เช่น ปัญหา ความยากจน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาทางการศึกษา ปัญหาการแข่งขันในหน้าที่ การงานสูง เป็นต้น คนในสังคมต้องต่อสู้กับปัญหาเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา ดังเช่นที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่องต่างๆของชาติ กอบจิตติในช่วงนี้ เช่น เรื่องฝันกลางแดด พันธุ์หมาบ้า เรียงความเรื่องบทสวด มนต์ หายไปกับลมหายใจ บ้านเมืองของเธอ เป็นต้น

ด้วยสภาพสังคมที่มีการแข่งขันสูง มีการเอาเปรียบกัน ไม่มีใครสนใจใครทำให้ คนในสังคมมีความรู้สึกโดดเดี่ยว มีความเป็นปัจเจกชนสูง ส่งผลต่อลักษณะนิสัยของคนในสังคมที่ต้อง มีความหวาดระแวงต่อปัญหารอบตัวเสมอ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ในเรื่อง บ้านเมืองของเธอ ที่ว่า

ว่ากันตามจริง เธอเองก็รู้ว่า สมบัติติดตัวนั้นก็ไม่มีอะไรมากนัก
อีกทั้งรูปร่างหน้าตาก็มิใช่คนสวยช่วยยวนถึงขนาดให้คนมาเดินตาม ติดจะซี
เหรؤهاด้วยซ้ำ

แต่เธอก็ยังกลัว กลัวถูกรบกวนถูกร้อย กลัวถูกจี้ กลัวถูกข่มขืน กลัว
ไปสารพัดสารพันกับอันตรายอันจะเกิดขึ้นซึ่งผู้หญิงตัวน้อยๆอย่างเธอจะสู้
รบปรบมืออะไรได้

คืนนี้เป็นอีกคืนหนึ่งที่เธอต้องเผชิญกับความกลัว

(บ้านเมืองของเธอ, 2548 : 68)

จากตัวอย่างจะเห็นว่าตัวละครต้องเผชิญอยู่กับความกลัวอันเกิดจากสภาพสังคมที่ไม่มีความปลอดภัย ซึ่งปัญหาที่ตัวละครกลัวต่างเป็นผลมาจากระบบของสังคมเมืองระบบทุนนิยม ที่บังคับให้ทุกชีวิตต้องใช้เงินเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนในการดำเนินชีวิต เงินจึงเป็นตัวผลักดันให้เกิดปัญหาต่างๆในสังคม ไม่เฉพาะแต่ความอยากได้ที่ไม่เพียงพอ แต่หมายรวมถึงความมีไม่พอใช้สำหรับความจำเป็นต่างๆ ล้วนแต่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดปัญหาอาชญากรรม

ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคมในอีกแง่มุมหนึ่ง คือ คนที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมได้ โดยไม่ได้กล่าวถึงในแง่มุมของความเป็นคนชนบทเข้ามาสู่เมืองดังเช่นในช่วงที่ 1 แต่กล่าวถึงคนที่ยึดถืออุดมการณ์ทางการเมืองแบบคอมมิวนิสต์ที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่ถูกปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยได้ ถึงแม้ว่าเป็นการกล่าวถึงในประเด็นอุดมการณ์ทางการเมือง แต่ไม่ได้กล่าวถึงการต่อสู้กันทางการเมืองในลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตดั้งเดิมแต่อย่างใด คือ กล่าวถึงในแง่ของความเป็นอื่นจากสังคม โดยนำเสนอภาพความของความสัมพันธ์ของคนที่ยึดถืออุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่ไม่สามารถเป็นจริงได้ ทำให้ไม่สามารถรับสภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบันได้ ไม่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้นได้ อาจลามไปจนถึงขั้นไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างปกติเหมือนคนทั่วไปได้ จนกลายเป็นปัญหาสังคมในที่สุด ดังที่ปรากฏในเรื่อง **เพื่อนเก่า**

สันต์จำได้ว่า ครั้งสุดท้ายที่ตุ้ยมาหาเขา

เขาแต่ก่นด่าพวกสหายในป่าทั้งหลาย ที่ ‘กลับลำ’ มาเป็นนายทุนเสียเอง แต่ประหลาดตัว ‘เลวกว่า’ นายทุนคนเดิมเสียอีก เขาก่นด่าอยู่ทั้งคืนด้วยอารมณ์เคียดแค้น

ตุ้ยแหงนหน้าขึ้นมองต้นมะขาม ปากก็พรีด่าพวกสหายเก่าที่กลับลำ มีทั้งรายชื่อนักการเมือง นักธุรกิจ เขาด่าทอลากไส้ประวัติของคนบางคนออกมาถึง

“มันลืมความเป็นธรรม มันลืมประชาชนที่มันเคยอ้าง ทุกวันนี้มันโกยอย่างเดียว มึงมันก็ไม่ต่างจากคนที่มึงเคยประณามหรือกวะ ให้แม่ฉิบหายอย่าได้ผิดได้เกิด”

(เพื่อนเก่า, 2548: 42-45)

ตัวละคร ตุ้ย ภายหลังออกจากป่าในเหตุการณ์ 6 ตุลา เขาไม่สามารถใช้ชีวิตปกติได้ เขากลายเป็นคนเสียสติ เพราะผิดหวังต่อเพื่อนร่วมอุดมการณ์

กล่าวโดยสรุป การนำเสนอประเด็นความขัดแย้งนี้คือพัฒนาการขั้นสุดท้ายในงานเขียนของชาติ กอบจิตติ เพราะเป็นการกล่าวถึงปัญหาในชั้นยอดสุดของสังคมคือปัญหาที่เกิดขึ้นกับสถาบันการปกครอง อันเป็นรากฐานของปัญหาทั้งหมด อาจกล่าวได้ว่า หากปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นชั้นการปกครองไม่ได้รับการแก้ไข ปัญหาต่างๆในสังคมก็จะไม่ได้รับการแก้ไขเช่นกัน

4.2.4. กลวิธีการดำเนินเรื่อง

การเล่าเรื่องตามลำดับปฏิทิน และการแบ่งเรื่องออกเป็นบทเป็นตอน การจัดลำดับเวลาใหม่ หรือการสลับเหตุการณ์ซึ่งเป็นกลวิธีการดำเนินเรื่องที่ปรากฏในพัฒนาการทางวรรณกรรมช่วงที่ 1 ของชาติ กอบจิตติเป็นส่วนใหญ่ นั้น ยังคงเป็นกลวิธีหนึ่งที่ชาติ กอบจิตติยังนำมาใช้เพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับงานประพันธ์ช่วงที่ 2 ของเขา เช่นในเรื่อง **เรื่องธรรมดา เมืองผีหลอก หมาเนาลอยน้ำ พันธุ์หมาบ้า** เป็นต้น ในส่วนนี้เองที่แสดงให้เห็นพัฒนาการที่มีอย่างต่อเนื่องระหว่างผลงานวรรณกรรมช่วงที่ 1 และช่วงที่ 2 ของชาติ กอบจิตติ แม้ว่าจะใช้กลวิธีแบบเดิม คือ การสลับลำดับเวลา และเหตุการณ์ การเล่าเรื่องย้อนลำดับปฏิทิน แต่จะสังเกตได้ว่าการสลับจะมีกลวิธีเล็กๆน้อยๆ ที่เป็นความตั้งใจของผู้ประพันธ์ที่ทำให้งานของเขาไม่เหมือนกัน

ตัวอย่างเช่นในเรื่อง **เรื่องธรรมดา** จะเห็นได้ว่า แม้จะใช้กลวิธีการสลับลำดับเหตุการณ์ และเวลา แต่ในการจัดวางเหตุการณ์นั้น ผู้ประพันธ์มีความตั้งใจให้การเปิดเรื่องและปิดเรื่องเป็นเหตุการณ์เดียวกัน และต่อกัน เพราะฉะนั้นเวลาที่เกิดขึ้นในเรื่องจึงเป็นเวลาในความคิดคำนึงของตัวละครหลัก ด้วยเหตุนี้เองความน่าสนใจของเรื่องจึงไม่ได้อยู่ที่โครงเรื่องเพียงอย่างเดียวแต่อยู่ที่กลวิธีการเล่าด้วย ดังตัวอย่างการเปิดและปิดเรื่องที่ว่า

เปิดเรื่อง

...ยายเพิ่งออกจากห้องของผมไปเมื่อครู่นี้เอง ออกไปพร้อมกับลูก
แมวสีขาวยาวตัวเล็กๆ-น่ารัก (ของแก) ไม่มีอะไรหรอกครับ ! แกเข้ามาเล่า
“เรื่องเดิม” ให้ผมฟัง...

(เรื่องธรรมดา, 2526: 9)

ปิดเรื่อง

ครับ...ยายเพิ่งออกจากห้องของผมไปเมื่อครู่นี้เอง...ออกไปพร้อมกับลูก
กับลูกแมวสีขาวยาวตัวเล็กๆ -น่ารัก (ของแก)...ผมเองเห็นจะต้องขอตัวจากคุณ

เสียที คินนี้ตั้งใจไว้ว่าจะเข้าไปเดินเล่น, นั่งเล่น หรือบางทีอาจจะนอนเล่น
ในเมืองนรมิต...เสียหน่อย.

สวัสดีครับ

(เรื่องธรรมดา, 2526: 84)

จากตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นการสลับเหตุการณ์ในการดำเนินเรื่องโดยใช้กลวิธีการเปิดเรื่องและปิดเรื่องเป็นเหตุการณ์เดียวกันและมีความต่อเนื่องกัน สิ่งนี้ทำให้ผู้อ่านสนใจอยากติดตามอ่าน อยากรู้ว่าส่วนกลางของเรื่องจะเป็นอย่างไร

สิ่งที่น่าสนใจอย่างหนึ่งสำหรับวรรณกรรมในช่วงนี้ซึ่งมีจุดเริ่มมาตั้งแต่เรื่อง **คำพิพากษา** คือโครงเรื่องไม่เด่นเท่ากับตัวละครหรือความคิดของตัวละคร ดังนั้น กลวิธีการดำเนินเรื่องจึงมีลักษณะเป็นการย่นพื้นเพื่อให้เรื่องดำเนินไปโดยไม่ลืมการสร้าง ความสนใจใคร่รู้แก่ผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านติดตาม สิ่งที่ถูกให้ความสำคัญและพยายามทดลองให้แปลกออกไปจึงกลายเป็นเรื่องของกลวิธีการเล่าซึ่งจะกล่าวถึงในประเด็นถัดไป ด้วยเหตุนี้จึงสรุปกลวิธีการดำเนินเรื่องในพัฒนาการทางวรรณกรรมในช่วงที่ 2 นี้ ได้ว่า ชาติ กอบจิตติยังคงใช้กลวิธีการแบ่งเรื่องออกเป็นบทเป็นตอน และจัดเรียงลำดับเหตุการณ์ สลับลำดับเวลาของเรื่องใหม่ เพื่อให้งานประพันธ์มีความเข้าใจ

4.2.5. กลวิธีการเล่าเรื่อง

กลวิธีการเล่าเรื่องในพัฒนาการช่วงที่ 2 นี้ นับได้ว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษามากเรื่องหนึ่งในฐานะที่วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในช่วงนี้มีอิทธิพลต่องานวรรณกรรมไทยเป็นอย่างมาก ด้วยลักษณะของกลวิธีการเล่าเรื่องที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง มีลักษณะของการทดลองทางวรรณศิลป์ในรูปแบบใหม่ซึ่งทำให้เห็นความแตกต่างไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิมได้อย่างชัดเจน ซึ่งก็คือ การเล่าผ่านมุมมองที่หลากหลาย และการใช้ทดลองใช้สื่ออื่นๆเข้ามาผสมผสานในการนำเสนอ

กลวิธีการเล่าเรื่องในลักษณะเดียวกับที่ปรากฏในวรรณกรรมช่วงที่ 1 คือ กลวิธีการเล่าเรื่องแบบผู้รู้ การเล่าผ่านมุมมองของตัวละคร ตลอดจนการพูดเดี่ยวของตัวละครยังคงปรากฏในวรรณกรรมช่วงนี้เช่นกัน ตัวอย่างเช่น *เรื่องทีเห็น...และเป็นไป, ผืนกลางแดด, กลับบ้านเกิด, เรื่องเปรียบเทียบ, พันธุ์หมาบ้า* เป็นต้น

ลักษณะโดดเด่นของกลวิธีการเล่าเรื่องที่ปรากฏชัดเจนในช่วงนี้คือ ความพยายามสร้างสรรค์การเล่าเรื่องด้วยสรรพนามที่หลากหลาย ของชาติ มีการใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ในฐานะ “ผู้

เล่า” คือ “ผม” และใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 คือ “คุณ” ในฐานะผู้ฟังซึ่งในที่นี้ก็คือผู้อ่านนั่นเอง จะเห็นได้ว่าการใช้สรรพนามที่ต่างกันนี้มีผลต่อน้ำเสียงของเรื่องที่สัมพันธ์โดยตรงต่อประเด็นหรือแนวคิดของเรื่อง ในกรณีดังกล่าวนี้ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่องธรรมดา ที่ผมเล่าเรื่องของยายกับพี่สาวให้คุณฟัง การเล่าเรื่องของคนอื่นให้คุณฟังจึงเป็นเรื่องของคนนอกซึ่งไม่มีความเกี่ยวข้องกับคุณ กลวิธีนี้จึงเอื้อต่อการเสียดสี วิพากษ์วิจารณ์ให้คุณ ซึ่งเป็นผู้ฟังของเรื่องฟัง ดังความว่า

...ผมเข้าใจเองว่าที่พี่ยังไม่แต่งงาน คงด้วยเป็นห่วงแม่มากกว่า เพราะเท่าที่แลเห็นยายก็แก่มาแล้ว ญาติพี่น้องก็ไม่เห็นมี(มหาบ้าง) หรือพี่กับคุกกี้ก็อาจจะมีเหตุผลอื่นที่ลึกซึ้งกว่านี้ก็ได้

-ไม่รู้สินะ เหตุผลอื่นๆของผมอาจจะไม่ตรงกับ “ความเป็นจริง” แต่คุณอย่าได้สนใจเลย เดี่ยวนี้ไม่ค่อยมีคนสนใจกับ “ความเป็นจริง” กันแล้ว เขาพากันให้ความสนใจแต่ “ความเป็นอยู่” อ๊ะ...อย่าเข้าใจว่าผมพูดเป็นปรัชญา-ปรัชญาลึกซึ้งทำนองนั้น ผมเพียงแต่พูดถึง “ความเป็นอยู่” ธรรมดาๆไม่ได้มีเจตนาจะให้หมายความถึง “การดำรงอยู่” หรือ “การมีอยู่” อย่างที่มีผู้นิยมพูดกัน

(เรื่องธรรมดา, 2526: 22)

จากตัวอย่างนี้ จะเห็นได้ว่า ปรากฏผู้เล่าและผู้ฟังเรื่องเล่าไว้อย่างชัดเจน ซึ่งการใช้สรรพนามในการเล่าเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตามได้ง่าย เกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับผู้เล่าราวกับผู้เล่าซึ่งเป็นตัวละครในเรื่องจริงใจเล่าเรื่องของตัวละครพี่สาวให้ผู้อ่านฟัง นอกจากเรื่องเล่าแล้ว ผู้เล่ายังแทรกความคิดเห็นพร้อมทั้งวิพากษ์วิจารณ์เรื่องที่เล่าไปพร้อมกันด้วย ทั้งนี้จะสังเกตได้ว่า ชาติ กอบจิตติใช้ลักษณะเดียวกันกับบทพูดเดี่ยวหรือบทสนทนาเดี่ยวที่ปรากฏในเรื่อง **คำพิพากษา** หากแต่การพูดเดี่ยวครั้งนี้ เป็นการสมมติในลักษณะการพูดที่มีคนฟัง ซึ่งเป็นความจงใจที่กำหนดไว้คือผู้อ่าน หากแต่เมื่อพิจารณาในแง่การเขียนหรือการเล่า ผู้เล่าต้องใช้จินตนาการในการคิดคำถาม หาข้อโต้แย้ง ให้เหตุผล หากคำอธิบายไม่ต่างจากการพูดสนทนากับตนเอง สิ่งนี้จึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ชาติ กอบจิตติ ปรับให้เกิดความแตกต่างในงานของเขา ทั้งนี้ได้เปลี่ยนจากการสนทนาตัวคนเดียว แล้วใช้การย่อหน้า หรือใช้เครื่องหมายอัฒจันทร์(-) แสดงการโต้แย้งของตนดังที่พบในเรื่อง **คำพิพากษา** เป็นการใช้เครื่องหมายวรรคตอนอื่นๆที่มีอยู่ในภาษาไทยมากขึ้น เพื่อใช้เป็นกรขยายความคิด อธิบายความรู้สึกซึ่งเป็นการคิดข้างในจิตใจจริงๆ ทำให้ผู้อ่านสามารถรับรู้ความคิดที่แท้จริงของผู้เล่าได้ เกิดเป็นข้อเปรียบเทียบระหว่างความคิดที่แท้จริง กับเรื่องที่เล่า ดังตัวอย่างที่ว่า

ผมค่อยกลับไปนั่งที่เดิม (ที่นั่งคนดู) โลงใจที่ไม่มีใครทันสังเกตเห็น
ว่าครั้งหนึ่งผมเกือบจะโดดขึ้นไปร่วมแสดงบนเวทีด้วยในบทบาทของ “ผู้หวัง
ดี” –เลือกไม่เข้าเรื่อง...

(เรื่องธรรมดา, 2526: 33)

จากตัวอย่างนี้จะเห็นได้ว่า เครื่องหมายนลลิต (()) ใส่ไว้เพื่ออธิบายความเพิ่มเติม
เครื่องหมายัญประกาศ (“_____”) ใช้เมื่อต้องการเน้นความ ไซยติภังค์ (-) สำหรับอธิบายความคิด
ที่อยู่ภายในใจ และเมื่อสังเกตความหมายของคำที่ต้องการเน้นความคือ “ผู้หวังดี” กับข้อความที่อยู่
ภายในใจคือ -เลือกไม่เข้าเรื่อง ทำให้เห็นน้ำเสียงของผู้เล่าที่แสดงออกถึงความคิดเห็นภายในใจที่ตรง
ข้ามกับสิ่งที่แสดงออกนั่นเอง

กลวิธีการใช้เครื่องหมายวรรคตอนในภาษาไทยเช่นนี้นอกจากเป็นลักษณะของการเผย
ให้เห็นความคิดที่ใกล้เคียงกับความคิดของผู้เล่าที่สุด เป็นการขยายความ อธิบายความรู้สึกแล้ว ยัง
แสดงให้เห็นความขัดแย้งในลักษณะของการเสียดสี ประชดประชันของผู้เล่าได้ด้วย

นอกจากใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 แทนผู้เล่าแล้ว ชาติ กอบจิตติใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 คือ
“คุณ” เป็นตัวละครหลักของเรื่องใน “หมาเนาลอยน้ำ” ด้วย นับว่าเป็นความพยายามในการ
สร้างสรรค์กลวิธีการเล่าให้แหวกแนวเดิมซึ่งมีแต่ผู้เล่าเรื่องแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 และ 3 การใช้
สรรพนามบุรุษที่ 2 ว่า “คุณ” เป็นตัวละครหลักนี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิดกับเหตุการณ์ในเรื่องราวกับ
เป็นเรื่องที่ผู้อ่านพบเจอด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมไปกับเรื่องได้ง่ายมาก
ยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องว่า

คุณรู้สึกเหมือนร่างทั้งร่างพุ่งเข้าชนกำแพงหิน หรือ
อะไรสักอย่างหนึ่งที่แข็งปานกัน แแรงอัดกระแทกสะท้านทั่วไปทั้ง
ร่าง ในเสี้ยววินาทีนั้นหูได้ยินเสียงโครม! ดังสนั่น ทั้งเสียงและแรง
ปะทะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช้าแรกเข้าไปล้นในประสาทการ
รับรู้ของคุณ เสียดแทรกกลิ้งลงรวดเร็วดังสัตว์ตีนตระหนกหาที่ซุก
ซ่อน มันฝังตัวสั่นระริกอยู่ในรูริ้วแห่งนั้น

(หมาเนาลอยน้ำ, 2551 : 11)

กลวิธีการเล่าที่ทดลองกับ “ผู้เล่า” ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนถึงจุดสูงสุดในนวนิยาย
เรื่อง “เวลา” ความมีชั้นเชิงจากการสังสมประสบการณ์ของชาติ กอบจิตติ ได้แสดงให้เห็นพัฒนาการ
การเล่นกับเรื่องเล่า โดยการแสดงให้เห็นผู้อ่านตระหนกรู้อยู่ตลอดเวลาว่าเรื่องทีอ่านอยู่เป็นเพียงเรื่องเล่า

โดยใช้กลวิธีที่สอดประสานกันได้อย่างลงตัวกับการใช้ลักษณะของความเป็นนวนิยาย บทภาพยนตร์ และบทละครเวที กลวิธีในการเล่าซับซ้อนมากขึ้น แต่มีความแนบเนียน กล่าวคือ ผู้แต่งใช้กลวิธีในการเล่า 3 แบบ ได้แก่ การใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 คือ “ผม” เป็นคำเรียกแทนตัวผู้กำกับภาพยนตร์ ซึ่งเป็นผู้เล่าเกี่ยวกับละครเวทีที่เข้าไปชม และบอกเล่าความรู้สึกของตนเองขณะที่ชมละคร ในขณะที่เดียวกันก็เล่าเรื่องของคนชราในละครเวทีในมุมมองของการเสนอ ปรับแก้กลวิธีการเล่าใหม่ในรูปแบบภาพยนตร์ รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของนักเขียนบท การเล่าในแบบที่ 2 คือ ผู้จัดละครเวทีเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับคนชราซึ่งเป็นเนื้อเรื่องในบทละครเวที และ 3 คือ ผู้เล่าแบบผู้รู้ ที่เล่าเรื่องราวในละครเวทีในรูปแบบนวนิยาย ดังนั้น ผู้ฟังจึงมี 2 ลักษณะ คือ ผู้ฟังที่เป็นคนดูละครเวที และผู้ฟังที่เป็นผู้อ่านเรื่องเล่าของ “ผม” ซึ่งเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ที่เข้าชมละครเวที และอ่านนวนิยายเรื่อง เวลา ดังที่ปรากฏในเรื่อง เวลา ว่า

ม่านเปิดขึ้นในความมืด...

มีแต่ความมืดดำ ไม่เห็นสิ่งใด ไม่มีเสียงเคลื่อนไหว...

สักครู่ ลำแสงเล็กๆ พุ่งลงจับที่นาฬิกาทรงโบราณ ซึ่งแขวนไว้กับ

เสากลางห้อง

นาฬิกาเรือนนั้นจึงสว่างขึ้นท่ามกลางความมืดรอบข้าง

เสียงติ๊ก-ต็อก ตึก-ต็อก ดังขึ้น

นาฬิกาเรือนนั้นไม่เพียงเก่าแต่รูปทรงภายนอก แม้เนื้อไม้ก็เก่าคร่ำตามไปด้วย แลเห็นรอยกะเทาะแตกของสีที่เคลือบไว้หลุดล่อนไปตามกาลเวลา ยังคราบฝุ่นยังย่ำฟุ้งถึงมันขาดคนเอาใจใส่ดูแล

แต่ลูกตมุนาฬิกายังคงแกว่งไป-แกว่งมา ตามหน้าที่ของมัน โดยไม่รับรู้ร่องรอยเสื่อมโทรมบนตัวเรือน

เวลาขณะนี้ ตีสี่สี่สิบห้า นาที

แสงไฟที่ส่องลงมาจากเบื้องบนนั้น มิได้จับติดอยู่เพียงแค่นาฬิกาแต่อย่างเดียว เศษแสงนั้นยังได้ตกโรยลงบนพื้นด้วย เอื้อให้เห็นพื้นกระดานเป็นทางเดินรางๆ ลึกลงไปในความมืด สองข้างทางเดินมีเงาตะคุ่มของมุ้งกางไว้บนเตียงเรียงลึกเข้าไป ผู้คนที่นอนอยู่ในนั้น เป็นเพียงร่างดำๆ นอนสงบนิ่งคว้างเวง

.....

ผมเองก็เออะ ผมหมดความอดทนที่จะนั่งดูนาฬิกาเดินอีกต่อไป
แล้ว แม้จะรู้มาล่วงหน้าจากบทวิจารณ์ว่า นาฬิกาจะเดินไปจนถึงตีห้า
เรื่องราวบนเวทีจึงจะเริ่มเคลื่อนไหว แต่กระนั้นก็ยังทำใจไม่ได้อยู่ดี

-มันอีต้ออย่างบอกไม่ถูก

ผมเริ่มหาวิธีไม่ให้ตัวเองต้องตกอยู่ในสภาพผู้ถูกกระทำอีกต่อไป
คิดหาวิธีที่จะไม่ให้ตัวเองเปื้อกกับเวลาห้านาทีที่เหลือ

-ถ้าเป็นหนังของผม ผมจะจัดการกับมันอย่างไร ? ผมคิด

ภาพเริ่มที่...

ภาพใกล้มาก ที่เข็มนาฬิกา /ตัดไป

ภาพใกล้มาก ที่ลูกตุ้มนาฬิกา แกว่งไป-แกว่งมา /ตัดไป

ภาพใกล้ เห็นนาฬิกาทั้งเรือน เวลาขณะนี้สี่ห้าสิบห้า ภาพค่อยๆ
ถอยออกช้าๆ ภาพค่อยๆถอยออกช้าๆผานดวงไฟที่ตาม
ไว้กลางห้อง -กลายเป็น

ภาพปานกลาง (จากมุมบน) มองเข็มนาฬิกาเรือนนั้นแขวนไว้กับเสา
กลางห้อง เบื้องล่างด้านหลังนาฬิกา มีมั่งคนไขก้างเรียง
รายอยู่ บนเตียงสองข้างทางเดินในความมืดสลัว /ตัดไป

.....

ฉากนี้ถ้าเป็นหนังของผม ผมใช้เวลาไม่ถึงนาทีด้วยซ้ำเพื่อให้
เวลาบนนาฬิกาถึงตีห้าตามต้องการ แต่นี้เป็นเวลาบนเวทีละคร ผมจึง
จำเป็นต้องนั่งคอย...

เวลาตีห้า (นาฬิกาบนเวทีละคร)

เสียงนาฬิกาบอกเวลาตีห้า...ประตูด้านหลังเรือนพัก (ตรงสุด
ทางเดินกลาง) เปิดออก-บานเลื่อน อุกุล (หญิงแม่บ้าน) ดันประตูไปจนสุด
แล้ว เธอเปิดสวิตซ์ไฟตรงข้างขอบประตู ไฟสว่างขึ้นทั้งเรือนพยาบาลเห็น
เตียงคนไข้กระจ่างซัด ทุกคนในมั่งเริ่มเคลื่อนไหว (หมายเหตุ-เคลื่อนไหวได้
แค่หกเตียง ส่วนห้าเตียงที่เหลือเป็นคนป่วยที่ลุกไม่ได้ - คือเตียงหนึ่ง, เตียง
สอง แถวซ้าย และเตียงสาม, สี่, ห้า แถวขวา)

(เวลา, 2537 : 18-20)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นกลวิธีการเล่าที่มีผู้เล่าต่างกัน คือ ผู้เล่าที่เป็นผู้จัดละครเวที ผู้
เล่าที่เป็นผู้กำกับภาพยนตร์ และผู้เล่าแบบผู้รู้ ซึ่งการเล่าโดยผู้เล่าต่างกันมุมมองในการมองเรื่องราว

ต่างๆย่อมต่างกันไปด้วย มุมมองของผู้เล่าซึ่งเป็นผู้จัดละครเวทีใช้รูปแบบการนำเสนอแบบละครเวทีที่บอกรายละเอียดรอบทิศทาง การรับรู้ของผู้ชมผู้อ่านจะเห็นเป็นภาพรวมได้ทั้งหมด แต่ไม่ทราบรายละเอียดในส่วนลึก ต่างจากการใช้รูปแบบของบทภาพยนตร์ในการนำเสนอของผู้กำกับภาพยนตร์ที่มุมมองในลักษณะดังกล่าวจะทำหน้าที่คล้ายกับตาของกล้องถ่ายรูปที่จับความคมชัด รายละเอียดของภาพให้ผู้ชมเห็นได้ชัดเจน ดึงลักษณะเด่น และตัดทอนเรื่องราวให้เหลือเฉพาะสิ่งที่น่าสนใจตามมุมมองของผู้ถ่ายหรือผู้เล่า ดังนั้น การเล่าเรื่องด้วยมุมมองแบบภาพยนตร์นี้จึงเป็นมุมมองแบบจำกัด คือควบคุมการรับรู้ของผู้ชมและผู้อ่าน ซึ่งจะคล้ายกับการเล่าเรื่องในนวนิยายที่เล่าเรื่องผ่านมุมมองแต่ละตัว

นอกจากความพยายามสร้างสรรค์วิธีการเล่าเรื่องที่หลากหลายแล้ว ชาตียังพยายามทดลองนำเสนอเนื้อหาโดยใช้สื่ออื่นๆเข้ามาผสมผสาน ดังที่ปรากฏในเรื่อง “เวลา” ที่มีการใช้บทภาพยนตร์และบทละครเวทีมาสร้างความแปลกใหม่ให้กับเรื่อง นอกจากนี้วรรณกรรมช่วงนี้ส่วนใหญ่ถูกนำเสนอผ่านสื่อในลักษณะต่างๆกัน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของนิตยสาร สื่อโทรทัศน์ วิทยู เป็นต้น ดังนั้น ผู้เล่าจึงเปลี่ยนไป คือ เป็นคนทำสื่อทั้งหลายนั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นนักเขียน ช่างภาพ นักข่าว พิธีกร เป็นต้น การใช้ผู้เล่าลักษณะนี้ส่งผลต่อเรื่องที่เล่าด้วย เพราะการเล่าเรื่องอาจจะถูกเล่าผ่านทัศนคติของผู้ผลิตสื่อหรือสิ่งแวดล้อมอื่นได้ หรือแม้แต่การควบคุมในการเลือกนำเสนอสาร อาจหมายรวมถึงเอื้อให้เกิดการปิดบัง อำพราง สารที่ต้องการให้เป็นความลับของผู้มีอำนาจ เช่น รัฐบาล นักการเมือง ทหาร เป็นต้น ดังนั้น สารที่ผู้รับสารได้รับอาจจะตรงหรือไม่ตรงกับข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่เหนือการคาดเดา แต่กลวิธีนี้เป็นสิ่งที่สร้างนิสัยให้คนอ่านสงสัย ตั้งคำถาม เกี่ยวกับความจริง เพราะในทางตรงกันข้ามเป็นการนำเสนอให้เห็นได้ว่า ความรู้ ข่าว ประวัติศาสตร์ หรือเรื่องเล่าต่างๆ ไม่ได้มีชุดข้อมูลอยู่เพียงชุดเดียว ผู้ที่อยู่ในสังคมนี้จึงต้องไตร่ตรองสารที่รับให้ตีก่อนเสมอ

นอกเหนือไปจากเรื่องของผู้เล่า มุมมองในการเล่า และผู้ฟังแล้ว บทบาทหน้าที่สำคัญที่ชาติ กอบจิตติใช้สื่อเหล่านี้ในเรื่องเล่าของเขา คือ การสร้างความไม่แน่ใจให้กับผู้รับข่าวสาร เป็นการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการบิดเบือนสารที่จะส่งไปยังผู้ฟังหรือผู้อ่าน ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกไม่แน่ใจเกี่ยวกับความจริงที่ถูกเล่ามาอีกทอดหนึ่ง เกิดเป็นความแคลงใจระหว่างความจริงความลวง ซึ่งกลวิธีนี้เอื้อประโยชน์ในการกระตุ้นให้ผู้อ่านคิด ทบทวนปัญหา และพยายามหาคำตอบ จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมในช่วงนี้เป็นการนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม นำมาตีแผ่ให้สังคมได้รับรู้ มีน้ำเสียงของ

การวิพากษ์วิจารณ์ แต่ไม่ได้นำเสนอแนวทางแก้ไข การตั้งปัญหา ตั้งคำถามในทุกเรื่องๆจึงเป็นคำถาม
ปลายเปิดที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านคิด และหาคำตอบ ค้นหาความจริงเอง

ด้วยความพยายามในการผสมผสานสื่อเข้ากับการเขียน กลวิธีซึ่งมาพร้อมกับรูปแบบ
ของสื่อที่อ่านย่อมได้รับการปรับเปลี่ยนและนำมาใช้ด้วย เช่น การใช้รูปแบบของนิตยสาร บทสัมภาษณ์
เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากเรื่อง รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี เป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบ
เรื่องสั้นกับนิตยสาร

ตัวอย่างที่ 1

เรียน ท่านบรรณาธิการที่เคารพ

กระผมติดตามอ่านหนังสือของท่านมาเป็นประจำ แต่
ไม่เคยเขียนมาถึงท่านเลย นี่เป็นจดหมายฉบับแรกของกระผม
กระผมขอชมว่าหนังสือของท่านเป็นหนังสือรายสัปดาห์
การเมืองเล่มหนึ่งที่ให้ข้อมูลในส่วนราชการประจำได้
ตรงไปตรงมาดี...

(รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี, 2554: 13)

ตัวอย่างที่ 2

...กระผมบังเอิญคบเด็ก
กัมกลางชากศพเหล่านั้น...

1

กัม

ผู้อ่านที่เคารพขอรับ

ในขณะที่ท่านผู้อ่านอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์, ดูข่าวจาก
โทรทัศน์ หรือฟังข่าวจากวิทยุ ท่านผู้อ่านเคยสังเกตบ้างไหม
ขอรับว่า ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีของเราจะมาตอบคำถามของ
นักข่าวในลักษณะบ้ายเบี่ยงต่อปัญหา เช่นว่า :

“เรื่องนี้ผมยังไม่ได้รับรายงานครับ ขอผมดูข้อเท็จจริง
ก่อน”

และถ้า ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีของท่านผู้อ่าน(และของ
กระผม)มีเวลาให้กับนักข่าว ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีก็จะให้
รายละเอียดแสดงความคิดเห็น(ในลักษณะที่ไม่มีใครแย้ง
ได้) อีกสองสามประโยคท่านองว่า :

“เรื่องนี้ต้องขอเวลาหน่อย แต่ถ้าดูรายงานแล้วมีความผิด

(รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี, 2554: 17)

ตัวอย่างที่ 3

...แม้เสียงในขณะ
ที่เขาขบเมลิ็ด
แดงโมจะดัง
รบกวนอยู่บ้าง
แต่กระผมก็มีอาจ
ว่ากล่าวเขาได้
เพราะเขามีได้
ฝ่าฝืนกฎระเบียบ
แต่อย่างใด

เร่งด่วนฯ ในวันรุ่งขึ้นต่อไป
ในราวบ่ายสามโมงครึ่ง
จะมึนงานขึ้นมาถึงโต๊ะกระผม
อีกชุดหนึ่ง คือหนังสือราย
งานฯ ฉบับคู่ (คำเรียกและคำ
ตอบ) ซึ่งขึ้นมาจากศูนย์
ประทับอัตราความเร่งด่วนฯ
โดยเลขาฯ ของผู้อำนวยการ
ศูนย์ประทับอัตราความเร่ง
ด่วนฯ เป็นผู้นำขึ้นมามอบให้
เลขานุการฯ ของผู้อำนวยการ

การศูนย์กลางประทับความลับฯ เมื่อผู้อำนวยการศูนย์
กลางประทับความลับฯ เห็นรับทราบแล้ว เลขานุการฯ ของ
ท่านก็จะนำหนังสือเหล่านั้นมาที่โต๊ะของกระผม เพื่อให้
กระผมประทับตราระดับความลับลงบนของหนังสือ
รายงานฯ (ฉบับคู่) นั้น ๆ ดังที่กระผมเคยเรียนให้ท่านผู้อ่าน
ทราบแล้วว่า หนังสือรายงานฯ ฉบับคู่นี้จะบรรจุรวมอยู่ใน
ซองเดียวกันและยังไม่ปิดผนึกซอง ดังนั้นงานในช่วงนี้
ของกระผมจึงเป็นงานที่ค่อนข้างจะง่าย เพียงแค่นำหนังสือ
คำเรียกรายงานฯ ออกมาดูว่าประทับตราระดับความลับไว้
อย่างไร กระผมก็จะประทับระดับความลับระดับนั้นลงไป
บนของหนังสือรายงานฯ (ฉบับคู่)

งานในช่วงนี้จึงไม่เสียเวลามากนัก หลังจากประทับ

(รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี, 2554: 50)

จากตัวอย่างทั้ง 3 ตัวอย่าง จะเห็นได้ว่า การนำเสนอถูกจัดวางเขียนแบบรูปแบบ
นิตยสาร มีการเปิดเรื่องเป็นการพูดคุยกับบรรณาธิการ มีการเน้นข้อความสำคัญ มีการรอบที่แสดง
ข้อความที่เป็นใจความสำคัญ ซึ่งในการนำมาผานกับการเขียนเรื่องสั้นนี้ ชาติ กอบจิตติใช้ประโยชน์
จากการเน้นความ กรอบข้อความ และการใช้เครื่องหมายวรรคตอนต่างๆ ในการนำเสนอความรู้สึกรู้สึกนึก
คิดภายในใจของผู้เขียน ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะของการเสียดสีด้วย การใช้รูปแบบของนิตยสารทำให้
เกิดผู้เล่า และผู้ฟัง ตามเรื่องผู้เล่าเรื่องเป็นตัวละครหลักในเรื่องที่แสดงตนในฐานะผู้เขียนบทความลง
นิตยสารโดยใช้ผู้เล่าเรื่องแบบสรรพนามบุรุษที่ 1 คือ กระผม และผม ส่วนผู้ฟัง คือ ท่านผู้อ่าน ซึ่งก็คือ
คนที่อ่านเรื่องสั้นเรื่องนี้ เสมือนว่าผู้อ่านคือตัวละครตัวหนึ่งในเรื่อง กลวิธีนี้ทำให้ผู้อ่านรู้สึกใกล้ชิดกับ
ผู้เขียนราวกับได้รับฟังการเล่าจากตัวละครซึ่งเป็นผู้เขียนบทความโดยตรง ในลักษณะของการสื่อสาร
โดยตรง คือ ผู้เขียนส่งสารถึงผู้อ่าน เป็นการใช้สื่อที่แบบเนียนจนทำให้ผู้อ่านสัมผัสนึกคิดว่า สารที่
ได้รับเป็นผลผลิตจากการผลิตสื่อด้วยเหมือนกัน

นอกจากนี้ สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับผู้เล่าในพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ
ในช่วงที่ นี้ คือ การใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่เชื่อถือได้ และเชื่อถือไม่ได้ เข้ามาสร้างความแคลงใจให้แก่

ผู้อ่าน กล่าวคือ ซาติ กอบจิตติสร้างให้มีตัวละครผู้เล่า มากกว่าหนึ่งตัวในการเล่าเรื่องเดียวกัน ทำให้ผู้อ่านเห็นมุมมองที่แตกต่างกันออกไปของผู้เล่าต่างคนนี้ และจากมุมมองที่ต่างกันของผู้เล่านี้เองที่จะนำผู้อ่านไปสู่ความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และเจตนาในการนำเสนอสารที่ต่างกันของผู้เล่า ตัวอย่างจากเรื่องภูเขาทอง นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับการขึ้นภูเขาทองของอาจารย์วิชัย โดยเล่าผ่านผู้เล่าที่มีมากกว่าหนึ่ง คือ การใช้ผู้เล่าแบบผู้รู้ และใช้ผู้เล่าที่เป็นตัวละครตัวหนึ่งในเรื่อง คือพิธีกรที่ทำหน้าที่สัมภาษณ์ความว่า

ตัวอย่าง การใช้ผู้เล่าแบบผู้รู้

เลิกเรียนแล้ว อาจารย์วิชัยรีบเก็บของกลับบ้าน แต่เขายังไม่
อยากกลับ อยากใช้เวลาเรื่อยเปื่อยสักพักให้หายเซ็งกับเรื่องนี้ เขาเดิน
ผ่านตรอกทางเข้าภูเขาทอง...เขาตอบไม่ได้ว่าทำไมเขาถึงจะอยากขึ้นภูเขา
ทองในวันนี้ ...วิชัยเดินขึ้นไปเรื่อยๆ จิตใจของเขาตอนนี้สงบลง ไม่มีเรื่อง
'เสียหน้า' ให้ทุกซักร้อนอีกแล้ว เขารู้สึกสบายใจ ...

...และนับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา เมื่อวิชัยของเรามีเรื่องทุกซักร้อน
อันใด เขาก็จะขึ้นภูเขาทอง และต่อมา เมื่อไม่มีเรื่องทุกซักร้อนใจใดๆมา
เยือน วิชัยของเราก็ก็นั่งขึ้นภูเขาทองทุกครั้งเมื่อมีเวลาว่าง เขาหลงรักภูเขา
ทอง การขึ้นภูเขาทองของเขากลายเป็นกิจวัตรประจำวันอย่างหนึ่งที่
ตัวเองทำแล้วสบายใจ-สุขใจ แม้จะไม่ได้ผลประโยชน์ใดๆตอบแทนก็ตาม

(ภูเขาทอง, 2548: 93-97)

ตัวอย่าง การใช้ผู้เล่าที่เป็นตัวละครอื่น

และในยุคนี้ – ยุคที่อะไรๆก็กลายเป็นข่าวได้ วิชัยของเราจึงได้
ออกทีวีในหลายๆช่อง แต่เราไล่แกรรายการแรกที่เขาได้รับเชิญไป คือ
รายการ “เจาะจง” เราถอดเทปสัมภาษณ์จากคืนที่แพร์ภาพออกอากาศ
เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2544 มีรายละเอียดคำต่อคำดังนี้

พิธีกรชาย : (เสียงปรบมือ) ท่านผู้ชมครับ คืนนี้แขกผู้มีเกียรติ
ของเราไม่เหมือนใครครับ เขาคนนี้ขึ้นภูเขาทองมาแล้ว 915 ครั้ง ท่าน
ผู้ชมลองนึกถามตัวเองเล่นๆนะครับ ว่าท่านเคยขึ้นมากี่ครั้ง ผมเอง
สารภาพตามตรงเลยครับ ผมเคยขึ้นมากี่ครั้งเดียว แต่ชายคนนี้นั่งอยู่ข้างๆ
ผมนี้ขึ้นมาแล้ว 915 ครั้ง ต้องมีอะไรพิเศษกับเขาแน่ เขาขึ้นไปทำไมบน
นั้น และมีอะไรที่นั่น ครับ ท่านผู้รู้คืออาจารย์วิชัย มีดีสองครับ (เสียง

ปรบมือ) อาจารย์ขึ้นภูเขาทองมาแล้ว 915 ครั้ง ผมอยากทราบแรง
บันดาลใจอะไรครับที่ทำให้อาจารย์นี้ยกอยากขึ้นภูเขาทอง

.....

จากผลคือนั้น - - คือนที่วิชัยของเราได้ออกทีวี เขากลายเป็นคน
ดังเพียงข้ามคืน ผู้อำนวยการและเพื่อนอาจารย์ทั่วทั้งโรงเรียนต่างชื่นชม
กับเขาที่ได้ออกรายการทีวี และเป็นเจ้าของสถิติการขึ้นภูเขาทองอย่าง
เป็นทางการ และแม้ในยามปกติเมื่อเขาขึ้นภูเขาทองเพื่อความสบายใจ ก็
มีคนชี้ชวนให้กันดู ใครๆต่างเรียกขานเขาว่า “นักขึ้นภูเขาทอง” ผลของ
การแพร่ภาพของรายการต่างๆที่เชิญเขาไปออกรายการ ทำให้มีคนขึ้น
ภูเขาทองมากขึ้น และนักขึ้นภูเขาทองหน้าใหม่ๆต่างล้วนอยากทำลาย
สถิติของวิชัย วิชัยรู้ได้จากการวิ่งผ่านเลยไปของพวกเขา พวกเขาสมมุติ
นักวิ่งขึ้นภูเขาทอง

(ภูเขาทอง, 2548: 99-103)

ตัวอย่างทั้ง 2 ตัวอย่างนี้ แสดงให้เห็นว่า เมื่อใช้ผู้เล่าต่างกัน มุมมองในการมองที่นำมา
เล่าก็เปลี่ยนตามไปด้วย เช่นผู้เล่าแบบผู้รู้ความคิดของอาจารย์วิชัยเล่าเรื่องการขึ้นภูเขาทองโดยเน้น
เรื่องสาเหตุของการขึ้น ขึ้นเพราะมีความสบายใจจึงขึ้น ในขณะที่ การนำเสนอของนักข่าวที่เป็นพิธีกร
ของเรื่องเน้นความสำคัญของการนำเสนอเรื่องการขึ้นภูเขาทองไปที่สถิติในการขึ้นภูเขาทองของ
อาจารย์วิชัย การนำเสนอโดยการเลือกนำเสนอเรื่องนี้ทำให้เกิดการบิดเบือนความจริง จนท้ายที่สุด
การขึ้นภูเขาทองของอาจารย์วิชัยในความรู้ของผู้อื่นถูกพุ่งประเด็นไปที่การทำสถิติในการขึ้นภูเขา
ทอง จนมีผู้อื่นอีกจำนวนมากพยายามทำลายสถิติ เมื่อนานวันเข้า ตัวอาจารย์วิชัยเอง และคนอื่นๆใน
สังคมนั้นลืมหาเหตุที่แท้จริงในการขึ้นภูเขาทองของอาจารย์วิชัยไป เพียงเพราะการเลือกนำเสนอสาร
ของนักข่าวที่ต้องการนำเรื่องราวของอาจารย์วิชัยจากที่เป็นเรื่องธรรมดากลายเป็นเรื่องที่น่าสนใจ
เพียงเพราะความอยากทำข่าวให้น่าสนใจเพื่อให้รายการที่ตนเองทำมีชื่อเสียง

ในวรรณกรรมช่วงที่ 2 ของชาติ กอบจิตตินี้ จะพบว่าชาติ กอบจิตติเล่นกับกล
วิธีการใช้ผู้เล่าเรื่องในลักษณะผู้เล่าเรื่องที่เชื่อถือได้ และผู้เล่าเรื่องที่เชื่อถือไม่ได้ อยู่หลายเรื่อง ซึ่งจะ
สอดคล้องกับประเด็นวิพากษ์วิจารณ์การนำเสนอสารของสื่อ เพราะกลวิธีการเล่าโดยใช้ผู้เล่าลักษณะ
นี้ชี้ให้เห็นผู้เล่าที่เล่าเรื่องอย่างบิดเบือนซึ่งอาจจะมาจากความไม่รู้ ความไม่ตั้งใจ หรือแม้แต่เจตนาเพื่อ

ผลประโยชน์บางอย่าง ผู้อ่านจะให้เห็นช่องว่างระหว่างความจริงกับความเท็จจากการใช้ผู้เล่าในลักษณะนี้

ในส่วนของรูปแบบจะเห็นได้ว่า ซาติ กอบจิตติ ใช้รูปแบบการเขียนที่หลากหลายมาสร้างความแปลกใหม่ให้กับเรื่องสั้นและนวนิยายของเขา เพื่อเป็นการขัดจังหวะ ยืดเวลาในการรับรู้เพื่อไม่ให้เรื่องดำเนินเร็วเกินไป เช่น ที่ใช้รูปแบบของบทสัมภาษณ์ รูปแบบของนิตยสาร การรายงานข่าว บทสนทนา เป็นต้น

นอกจากใช้รูปแบบการเขียนที่หลากหลาย ยังมีการตัดปะเอาส่วนที่เป็นข่าว เหตุการณ์ บทความทางประวัติศาสตร์มาใช้ในเรื่องสั้นเพื่อใช้เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นการแสดงลำดับเวลาของเรื่องด้วยส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งใช้เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นการบิดเบือนข้อมูลในการนำเสนอของผู้เล่า ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง *ตุลา* ความว่า

20.35 น. : ชมรมวิทยุเสรีได้ออกอากาศทั่วประเทศ โจมตีนักศึกษาที่ชุมนุมอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า กรณีพระถนอม กิตติขจร และผู้ที่ถูกแขวนคอเป็นเพียงข้ออ้างในการชุมนุมก่อความไม่สงบเท่านั้น แต่ความเป็นจริงต้องการทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการกับผู้ทรยศโดยเร็วที่สุดเพื่อป้องกันการนองเลือด

...วิธีออกจากร้านขายยา เขาซื้อถุงยางอนามัยป้องกันการติดเชื้ออีกชุดหนึ่ง เขาเจาะจงเลือกชนิดชะลอการหลั่ง

เขาโทรศัพท์บอกกานดาว่า การชุมนุมยังคงยืดเยื้อ ดูท่าจะไม่จบลงง่ายๆ กานดาบอกให้เขาระวังตัว เขาบอกว่าไม่ต้องห่วง เขาเอาตัวรอดได้

21.00 น. : พล.ต.ต.เจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน ประธานลูกเสือชาวบ้านเขตกรุงเทพฯ แจ้งแก่ลูกเสือชาวบ้านที่มาชุมนุมบริเวณพระบรมรูปทรงม้าให้ฟังวิทยุเสรีก่อนการเคลื่อนไหว

.....

...วิธีออกจากค็อกเทลเลาจ์ที่เดิมกับหญิงสาวคนเดิม...สู่ห้องพักโรงแรมเดิม

(ตุลา, 2548: 60-61)

ตัวอย่างนี้ จะเห็นได้ว่าแทนการเล่าเรื่องของวีรที่ต่อกรโกหกภรรยาของตนเพื่อไปหาหญิงสาวที่นัดไว้เพียงอย่างเดียว ซาติ กอบจิตติจึงใจนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจริงมาขัดจังหวะในการเล่า เพื่อสร้างความสนใจอีกเรื่องหนึ่งให้กับผู้อ่าน ในทางตรงกันข้าม ก็เป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านฉุกใจคิด ตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงจากการรับรู้สารของผู้รับสารไปด้วยนั่นเอง

4.2.6. การใช้ลีลาภาษาในการประพันธ์

ในการบรรยายของซาติ กอบจิตติ ยังคงใช้ภาษาที่เรียบง่าย กระชับแต่มีความชัดเจน เช่นเดิม หากแต่สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาที่แสดงให้เห็นชั้นเชิงในการประพันธ์มากขึ้น คือการใช้ภาพพจน์ต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพคล้อยตาม ได้แก่ การใช้สัญลักษณ์ การใช้โวหาร และความเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย นอกจากนี้ยังปรากฏลักษณะของการล้อซึ่งแฝงน้ำเสียงเสียดสี ประชดประชันซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่ง

4.2.6.1. การใช้สัญลักษณ์

ซาติ กอบจิตติใช้การบรรยายโดยการใช้สัญลักษณ์ เพื่อให้ผู้อ่านตีความสัญลักษณ์จากตัวบท ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง *มิตประจําตัว* ตามเรื่อง มิต เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้สิ่งใดก็ตามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเอาใจเปรียบผู้อื่นนั่นเอง ดังความที่ว่า

“รักษามิตประจําตัวเอาไว้ให้ดี มันเป็นสิทธิ์ที่เจ้าจะได้กินเนื้อคนด้วยกัน” ผมบอกกับลูกในขณะที่ตัวเองกำลังแลเนื้อในงาน

(มิตประจําตัว, 2552 : 177)

นอกจากเรื่องมิตประจําตัวแล้ว ยังปรากฏการใช้สัญลักษณ์ในเรื่องคน, หมา, นก เรื่องหมาเนาลอยน้ำ เป็นต้น

4.2.6.2. การใช้โวหาร

ซาติ กอบจิตติใช้กลวิธีการบรรยายในลักษณะที่ให้ภาพมากเกินความจริง มีลักษณะเหนือจริง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจนและเกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้อยตามได้ง่าย เพราะการบรรยายในลักษณะเกินจริงให้ภาพที่สดโต่ง สร้างแรงกระแทกสะท้อนอารมณ์ผู้อ่านได้ดี เช่นที่ปรากฏในเรื่องมิตประจําตัว ที่ต้องการนำเสนอภาพของสังคมที่มีการเอาใจเปรียบ ผู้เขียนสร้างภาพบรรยายให้เป็นภาพของคนที่กำลังกินคน เพื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมเอาเปรียบกัน ว่า

ลูกชายของผมใช้ส้อมจิ้มหัวแม่เท้าขึ้นมาทั้งดุ้น อ้าปากกว้างแล้ว
ยัดมันหายเข้าไป เขาเคี้ยวมันอย่างตะกละตะกลาม เขาคงรู้ซึ่งถึงรสชาติเนื้อ
คนแล้ว สีหน้าเขาไม่เหลือวิญวณความเป็นคนซึ่สงสารมนุษย์ชั้นต่ำอยู่เลย
(มีดประจำตัว, 2552 : 176)

จากตัวอย่าง จะเห็นได้ว่า การบรรยายด้วยภาพที่เกินจริงทำให้เกิดภาพของการเอา
รัดเอาเปรียบได้ชัดเจน เพราะคนกินคนไม่ใช่พฤติกรรมปกติที่ยอมรับได้ในสังคม แต่เป็นเรื่องที่
สะเทือนใจ หากแต่นับน้อยคนที่จะย่นคิดว่าการกระทำต่อกันของคนในสังคมทุกวันนี้ก็ไม่ต่างจากการ
กรีดเนื้อ ถือน้ำของผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา

4.2.6.3. อุปมานิทรรศน์

อุปมานิทรรศน์ คือ เรื่องที่มีความหมายสองชั้น นั่นก็คือเรื่องที่เล่าหรือพรรณนานั้นมี
ความหมายที่สองซ่อนแฝงไว้ในเรื่องที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรอีกชั้นหนึ่ง ถึงแม้ว่าเรื่องที่เล่าตาม
ความหมายระดับแรก ไม่ว่าจะเป็นตัวละคร เหตุการณ์ และสถานที่จะมีจุดเด่นที่น่าสนใจในตัวเองอยู่
แล้วก็ตาม แต่จุดประสงค์หลักที่ผู้ประพันธ์ต้องการเสนออยู่ที่ความคิดอันเป็นความหมายระดับที่สอง
ที่ผู้อ่านต้องตีความลึกลงไปจากเรื่องที่เล่าอีกชั้นหนึ่ง (ยูวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา, 2552:
57) การใช้อุปมานิทรรศน์ เป็นลักษณะของการเปรียบเทียบโดยการใช้แนวเทียบ สิ่งที่เป็นแนวเทียบนั้น
จะช่วยตั้งคำถามแก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านเกิดฉกคิด และเปรียบเทียบเพื่อเลือกที่จะทำหรือไม่ทำสิ่งที่
กำลังทำอยู่ เป็นการนำเรื่องจริง ปัญหาจริงนำเสนอผ่านเรื่องที่เปรียบเทียบ ดังเช่นที่ปรากฏในเรื่อง **เมือง
ผีหลอก** ตัวละครปู่หลงเข้าไปในเมืองผีหลอก หาทางออกไม่ได้ แล้วไปพบเจอเหตุการณ์ซึ่งเป็น
อุทาหรณ์ ดังข้อความว่า

“...ที่นี้เขาใช้ปากแก้ปัญหากันอย่างเดียว ใครมีปากมากก็
แก้ปัญหามาก มือไม่ต้องใช้ เพราะพูดแล้วไม่ต้องทำ มันก็หัดสั้นลงเรื่อย
ส่วนที่ท้องท่านต้องป่องออกมาเรื่อยๆก็เพราะปากมันต้องกินตลอดอยู่เวลา
ที่หัวโตนั้นก็เพราะว่าโครงการท่านเต็มไปหมด...”

“เอ๊ะ ผิดกับบ้านเรานะ บ้านเราหลวงท่านแก้ปัญหากันจริงจัง”
เสียงลุงจันแทรกขึ้นมา

“นั่นนะสิ ข้าก็ซึกสงสัย อยู่มาได้ซึกปีเนึงมั้ง ซึกเอะใจว่า เอ้อเมือง
นี้มันเป็นอย่างกันแน่...”

“อะไรกันปู่ ปู่หายไปได้สามเดือนเท่านั้นเอง”

.....
 “ข้านี้ก็ลุงเป็นผีนะสิ จะวิ่งอยู่แล้ว” เสียงลุงจันว่า

“แล้วพวกเอ็งไปไหนกันมาล่ะ ดึกตื่น?”

“ไปนอนที่ทำเนียบรัฐบาลนะปู่ ไปร้องเรียนเรื่องประกันราคาข้าว
 อยากจะได้เกียนละซึกสามพันห้า”

“แล้วหลวงท่านว่าไงล่ะ ?” ชายชราอดถามไม่ได้

“ท่านว่า จะพยายามทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้...”

ชายชราหัวเราะอยู่ในลำคอ แกหวนนึกถึงวิธีแก้ปัญหามาของเมือง
 ผีหลอกที่แกได้เห็นมา...

(เมืองผีหลอก, 2548 : 54-56)

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าเรื่องที่ใช้เปรียบเทียบคือเรื่องในเมืองผีหลอกทำให้ตัวละคร
 และผู้อ่านผูกคิด เกี่ยวกับความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม เรื่องเปรียบเทียบที่ยกมานั้นจึงเป็นเสมือนการ
 วิเคราะห์สภาพสังคมทางอ้อมนั่นเอง

4.2.6.4. การล้อ

กลวิธีการบรรยายเรื่องที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งในงานประพันธ์ช่วงที่ 2 ของชาติ
 กอบจิตติ คือ การเขียนล้อ กล่าวคือ เป็นงานเขียนที่มีลักษณะของการเลียนคำพูด ลีลา ทักษะคดี
 น้ำเสียง และความคิด หรือแม้แต่การกระทำของคนในสังคม เลียนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง แต่นำมาทำ
 ให้กลายเป็นเรื่องตลกขบขัน นำหัวเราะ และในบางครั้งสร้างให้มีลักษณะเกินจริงมากขึ้นไปอีก
 อย่างไม่รู้ตัว ถึงแม้ว่าเรื่องจะถูกผลิตซ้ำให้มีลักษณะซ้ำกัน หากแต่จุดประสงค์เป็นไปได้ทั้งเพื่อเป็น
 การล้อเชิงเสียดสี ประชดประชัน ท้วงติง หรือแม้แต่เยาะเย้ยถากถาง ตัวอย่างการบรรยายเรื่องใน
 ลักษณะ เช่น รายงานถึง ๆ ผน ๆ นายกรัฐมนตรี ดังความที่ว่า

กระผมอาศัยอำนาจในหน้าที่ของกระผมสั่งยกเลิกระเบียบข้อนี้
 โดยเปลี่ยนแปลงใหม่ด้วยการห้ามผู้ปฏิบัติงานพูดคุยกันในระหว่างรอ
 หนังสือคำเรียกรายงานฯ กระผมมีความเห็นว่าการพูดคุยกันในเรื่องไร้
 สาระในขณะที่ปฏิบัติงานราชการนั้นเป็นการผลาญเวลาของประเทศชาติ
 ไม่ก่อประโยชน์ให้เกิดแก่ประเทศแม้แต่น้อย กระผมจึงได้เปลี่ยนระเบียบ
 ข้อนี้เสียใหม่ เป็นระหว่างที่ผู้ปฏิบัติงานรอคอยหนังสือรายงานฯ (เพื่อ
 ตามมา-ถ้ามี)นั้น ให้นั่งงานเก่าที่คั่งค้างอยู่ออกมาสะสางให้เสร็จ หรือใน

กรณีที่ไม่มียานคั่งค้าง (โดยปกติจะไม่มีเพราะเป็นช่วงเช้า) ก็อนุญาตให้นำงานที่คิดว่ามีประโยชน์ขึ้นมาทำได้ แต่ข้อสำคัญคือห้ามจับกลุ่มคุยกัน

เมื่อระเบียบ (ภายใน) ใหม่ของกรมออกมาบังคับใช้แล้ว
ดังนั้นจะเห็นภาพดังนี้ :

ทุกๆเช้าในขณะที่ก่อนเข้าห้องถอดรหัส เลขานุการนิของกรม
เธอจะนั่งส่งกระจกกลางเล็บทาเล็บทาปากง่วนอยู่ โดยไม่ยอมพูดจากับ
ใคร ในขณะที่เจ้าหน้าที่พิเศษพิสูจน์ความลับก็ก้มหน้าก้มตากับหนังสือ
กำลังภายในและเมสตีตแตงโม แม้เสียงในขณะที่เขาขบเมสตีตแตงโมจะดัง
รบกวนอยู่บ้าง แต่กรมก็มีอากว่ากล่าวเขาได้ เพราะเขามีได้ฝ่าฝืน
กฎระเบียบแต่อย่างใด

ในกรณีนี้ ดูเหมือนหัวหน้าบันทึกรหัสความลับจะเป็นผู้หนึ่งที่
เข้าใจความหมายของระเบียบ(ใหม่) และความตั้งใจของกรมดีกว่าคน
อื่นๆ เขาใช้เวลาในช่วงนี้ให้เกิดประโยชน์กับงานในหน้าที่ของเขา เขา
ศึกษา (อ่าน) หนังสือ รหัสความลับไทยในสมัยพระนารายณ์ เปรียบเทียบ
กับ รหัสความลับในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ของนายพลซวากเกอร์
โนยิมอฟ ซึ่งกรมมักเอ่ยชมเขาอยู่เสมอ เพื่อให้บุคคลอื่นเอาเยี่ยงอย่าง

(รายงานถึง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี, 2554: 52-53)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นลักษณะการเขียนล้อ ซึ่งเป็นการล้อเลียนพฤติกรรมการ
ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการเพื่อเสียดสี ถ้าถกถางระบบการทำงานแบบเช้าสามเย็น
สาม ไม่สนใจรับผิดชอบงานในหน้าที่ของตนของข้าราชการ ซึ่งมีส่วนทำให้หน่วยงานไม่มีความ
เจริญก้าวหน้า นอกจากการเขียนเลียนแบบพฤติกรรมแล้ว ยังมีการใช้เครื่องหมายเพื่ออธิบาย
ความคิดของตัวละครเพิ่มเติม และใช้เมื่อต้องการเน้นความ จากตัวอย่างจะพบการใช้การขีดเส้นใต้
เพื่อแสดงข้อความที่ต้องการเน้น ประกอบกับเหตุการณ์ที่เหนือความคาดหมายในลักษณะหักมุม ทำ
ให้อ่านซึ่งรับรู้ความหมายโดยนัยที่ต้องการวิพากษ์วิจารณ์ระบบการทำงานของข้าราชการที่มีความ
ล่าช้า ความบกพร่องในการทำงานของข้าราชการรัฐสภาชั้น

นอกจากการใช้การเขียนล้อในการบรรยายแล้ว ยังมีการบรรยายในลักษณะที่ให้
ภาพเกินจริงมาบรรยายเพื่อเสียดสี ประชดประชัน ด้วย ดังที่ปรากฏในเรื่องสั้นเรื่อง **บริการรับवाद**
หน้า ว่า

“อุวะ หน้าเอ็งมันนุ่มมันนวลดีแท้” พ่อหมอบดตีนลงบน
 ใบหน้าของท่านรัฐมนตรีช่วยฯ “ข้าจะทำให้หน้าเอ็งมันด้าน หน้ามันตั้ง
 หน้ามันหนา ต่อไปเอ็งจะไม่มียางอาย หน้าเอ็งจะเป็นเหมือนหนังสันตีน
 ของข้า ชาวพาราจะว่าอย่างไร เอ็งก็ไม่สนใจ เหมือนหนังตีนของข้าที่ไม่
 ห้วนไหวหนามไหนอันใด โอม ให้หน้าเอ็งจงเป็นเช่นนั้น เป็นเช่นหนังตีน
 ของข้า โอม..เออะ หลับตาลงได้”

(บริการรับจดหน้า, 25548: 122)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นการเลียนพฤติกรรมของมนุษย์ คือ การนวด
 แต่นำมากล่าวให้เกินความเป็นจริง เพราะในความเป็นจริง ไม่มีใครใช้เท้านวดหน้า ด้วยเหตุนี้ การ
 บรรยายโดยให้ภาพเกินจริงด้วยการใช้เท้าซึ่งเป็นอวัยวะเบื้องต่ำมนวดหน้าซึ่งเป็นอวัยวะเบื้องสูง
 ตามความเชื่อของคนไทยจึงเป็นการล้อในลักษณะของการเสียดสี ประชดประชันนั่นเอง การล้อที่มี
 น้ำเสียงประชดประชันเช่นนี้เป็นกลวิธีการหนึ่งของการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องต่างๆที่ผู้เล่าต้องการ
 นำเสนอ แต่เลือกที่จะนำเสนอโดยนัย

ด้วยกลวิธีที่ใช้ในงานประพันธ์ช่วงนี้ คือ การเขียนล้อ การใช้การบรรยายในลักษณะ
 เกินจริง การใช้น้ำเสียงเสียดสี ประชดประชัน จึงกล่าวได้ว่า ความเด่นของวรรณกรรมในช่วงนี้เป็น
 ลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์ ตีแผ่สังคมโดยทางอ้อม หากแต่ด้วยกลวิธีที่ทำให้สารที่ต้องการ
 นำเสนอไม่เหมือนเรื่องจริง จึงเป็นเพียงการวิพากษ์วิจารณ์ที่กระตุ้นให้ผู้อ่านคิด ทบทวน เรื่องต่างๆที่
 ได้รับสารมากกว่าการให้บทสรุปที่แน่นอนเกี่ยวกับการบอกปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางและ
 ตัวอย่างในการแก้ไขปัญหา ดังที่เคยปรากฏในวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิมหรือแม้แต่ในงานเขียน
 ช่วงแรกของชาติ กอบจิตติเอง

วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติในช่วงที่ 2 อาจกล่าวสรุปได้ว่า ในด้านเนื้อหา มีการ
 พัฒนาขอบเขตของปัญหาให้กว้างมากขึ้นจากช่วงที่ 1 คือ เนื้อหาไม่ได้จำเพาะแต่เรื่องราวของกลุ่มคน
 ชนชั้นล่าง ชนชั้นกรรมาชีพ หากแต่ชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นสภาพชีวิตชนชั้นกลางในสังคมเมือง
 อันแสดงให้เห็นว่าปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ ความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นเรื่องของคน
 ทุกชนชั้นทางเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ในสังคมไม่ว่าในฐานะผู้กระทำหรือผู้ถูกระทำ จนเสมือนว่าการเอา
 เปรียบผู้อื่นนี้เป็นเรื่องธรรมดา ชาติแสดงให้เห็นว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้ในบางเรื่องเป็นปัญหาที่เกิน
 กว่าใครคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะแก้ปัญหาได้ เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาในระดับ
 โครงสร้าง กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องโดยตรงที่ไม่ควรมองข้ามคือ กลุ่มชนชั้นปกครอง ดังนั้นในงานเขียนช่วง

นี้ นอกจากการกล่าวถึงสภาพชีวิต สภาพปัญหาของคนชนชั้นล่างและชนชั้นกลางแล้ว ชาตียังวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของกลุ่มชนชั้นปกครอง เช่น นักการเมือง นักธุรกิจ ซึ่งมีส่วนโดยตรงในการกำหนดนโยบายต่างๆในการขับเคลื่อนประเทศด้วย สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้เรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิตติมีพัฒนาการทางด้านเนื้อหา เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า ชาตีกอบจิตติ เป็นนักเขียนคนหนึ่งที่มีวางแผนการทำงานของเขาย่างเป็นระบบ เพราะงานเขียนของเขามีการพัฒนาด้วยการเพิ่มขอบเขตเนื้อหาของงานอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ดังรายละเอียดด้านเนื้อหาในงานของเขาที่กล่าวถึงปัญหาของกลุ่มชนชั้นกรรมาชีพในงานช่วงแรกเป็นหลัก และขยายขยายมาเป็นการตีแผ่ปัญหาของชีวิตชนชั้นกลางในสังคมเมืองที่ต้องเผชิญกับความโหดร้ายที่ซ้ำซากจำเจทุกวัน ตลอดจนท้ายที่สุดมองเห็นถึงปัญหาอันเป็นสาเหตุเริ่มแรกด้วยการวิพากษ์ระบบการทำงานของชนชั้นปกครองชนชั้นที่มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดทิศทางชีวิตของคนทุกชนชั้นในประเทศ โดยแสดงให้เห็นอำนาจของสื่อที่กลุ่มคนที่มีอำนาจใช้อำนาจสื่อในการบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อผลประโยชน์ส่วนตน สิ่งเหล่านี้ ทำให้งานของชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นปัญหาความอัปยศที่เกิดขึ้นในสังคมได้อย่างครอบคลุม และสิ่งนี้เองที่ยังคงยืนยันว่าชาตีกอบจิตติยังคงใช้พันธกิจเดิมในการตีแผ่ความไม่เที่ยงในสังคมผ่านวรรณกรรมของเขา เช่นเดียวกับที่วรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จทั้งหลายเคยกระทำมา เพียงแต่ชาติทำด้วยความมุ่งมั่นที่เปิดกว้างและรอบด้านมากขึ้นไม่จำเพาะที่กลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง เผยให้เห็นอำนาจที่ซ่อนเร้นปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้นตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป อันนำไปสู่การทำให้เห็นสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง เสมือนการกระตุก เตือนให้ผู้อ่านคิด เพื่อเกิดการแก้ไขปัญหาได้ถูกทางมากขึ้น

ในด้านรูปแบบในงานช่วงที่ 2 นี้ แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะตัวของชาติ กอบจิตติได้อย่างชัดเจน ด้วยความสามารถในการเล่นกับงานเขียนอันเป็นการเล่าเรื่องเรื่องเล่า กล่าวทดลองใช้กลวิธีการนำเสนอที่แตกต่าง ซึ่งจริงๆชาติมีความพยายามทำให้งานของเขามีความแปลกใหม่ตั้งแต่ผลงานเริ่มแรกของเขาแล้ว ดังจะเห็นได้จากการเลิกใช้วิธีการเล่าเรื่องแบบสัพพัญญูเพียงอย่างเดียว การเล่าเรื่องด้วยการสลับลำดับเหตุการณ์ ตลอดจนสร้างความแปลกใหม่ด้วยการสร้างให้การเริ่มเรื่องและตอนจบของเรื่องเป็นเหตุการณ์เดียวกัน ชาตียุบายสร้างความหมายหลากหลายของการรับรู้ของผู้อ่าน การสร้างมุมมองที่จำกัดของตัวละครหลายตัว การแสดงความต่อเนื่องของสิ่งต่างๆด้วยการไม่มีตอนจบของเรื่อง ตลอดจนการตั้งคำถามถึงความมากมายน้อยของความจริงในการนำเสนอของสื่อด้วยลักษณะการเป็นกลวิธีการเล่าเรื่อง การเป็นเรื่องเล่าผ่านการนำเสนอของสื่อในรูปแบบต่างๆผ่านการเล่าเรื่องของนักเขียน นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ บรรณาธิการนิตยสาร ความซับซ้อนของกลวิธีการ

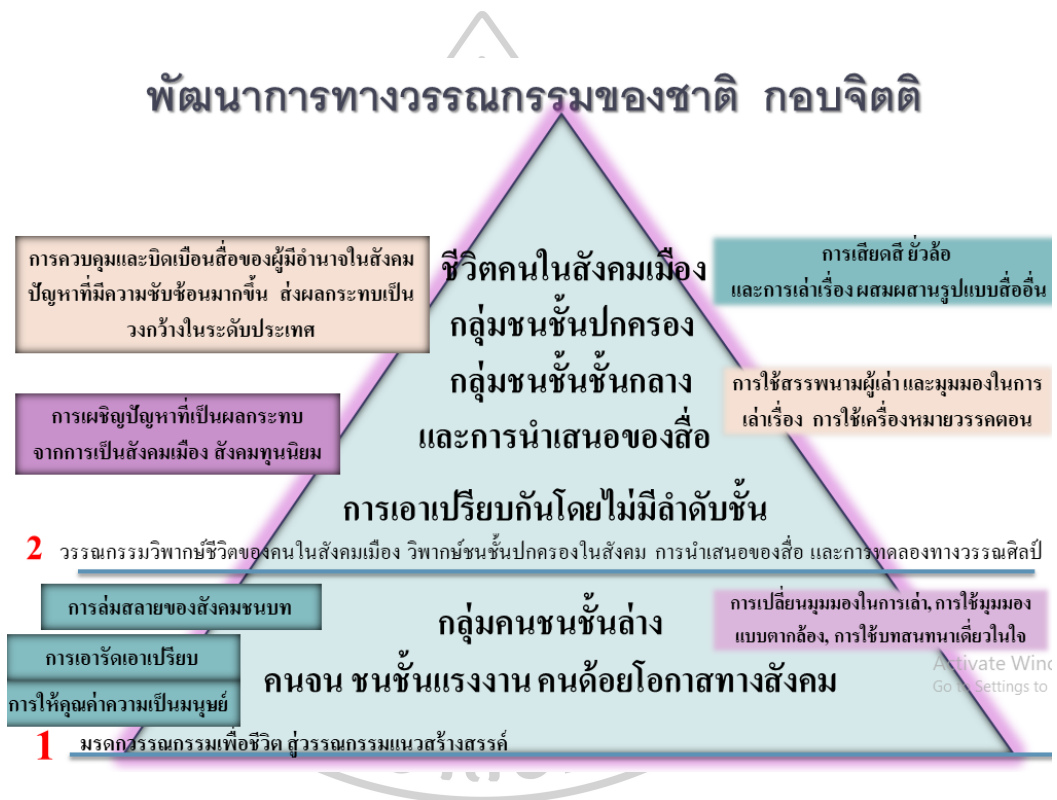
นำเสนอที่ชาติสร้างขึ้นให้เป็นความท้าทายของผู้อ่านเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ช้าช้ากจำเจ ทำให้งานของเขาได้รับการตอบรับจากผู้อ่านเป็นอย่างดี แต่อีกนัยหนึ่งกลวิธีการนำเสนอที่ซับซ้อนมากขึ้นนี้ราวกับกำลังบอกว่ามันก็มีความสอดคล้องกันดีกับเนื้อหา ที่ไม่ได้ซับซ้อนน้อยไปกว่าสภาพปัญหาของคนในสังคมที่กำลังเผชิญอยู่ ความซับซ้อน แปรกแปร่งที่ดูเหมือนจะมีเพิ่มขึ้นทุกวัน อย่างไรก็ตาม จะเห็นว่าชาติพยายามพัฒนาและสร้างสรรค์งานของเขาให้มีความแตกต่างจากผลงานเดิมของตนเองอยู่เสมอ กล่าวได้ว่า งานช่วงนี้แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะตัวในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ที่โดดเด่น และสร้างสรรค์ ทำให้ไม่เห็นภาพซ้ำกับวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ

บทที่ 5

บทสรุปพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ (พ.ศ.2522-พ.ศ.2548)

จากการศึกษาทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ชาติ กอบจิตติพัฒนาฝีมือทางการประพันธ์ของเขาอยู่เสมอ วรรณกรรมทุกๆ เรื่องของเขามีความสร้างสรรค์ แปลกใหม่ ซึ่งอาจสรุปพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ ตั้งแต่ช่วงที่ 1 – ช่วงที่ 2 (พ.ศ.2522 – พ.ศ. 2548) ได้ดังแผนภาพแสดงพัฒนาการทางวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติได้ดังนี้

พัฒนาการช่วงที่ 1 : มรดกวรรณกรรมเพื่อชีวิต สุวีวรรณกรรมแนวสร้างสรรค์ (พ.ศ.2522-พ.ศ.2524) แสดงให้เห็นว่า ชาติ กอบจิตติได้พยายามสืบทอด หรือแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างงานประพันธ์เรื่องสั้นและนวนิยายของเขากับวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ งานของชาติ กอบจิตติมีความเชื่อมโยงจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิม ไม่ใช่การตัดขาดจากกัน ชาติ กอบจิตติพัฒนา งานอย่างค่อยเป็นค่อยไปก่อนที่งานประพันธ์จะกลายมาเป็นวรรณกรรมที่แสดงลักษณะเฉพาะตัวของ ผู้ประพันธ์เอง พันธกิจที่ชาติ กอบจิตติสืบทอดความเป็นวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิมคือแก่นหลัก หรือหัวใจสำคัญในการเรียกร้องให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม หากแต่ไม่ใช่การรับช่วงต่อมาอย่าง

ทำซ้ำแล้วซ้ำอยู่กับที่ ซาติ กอบจิตติพยายามต่อยอดความคิด สร้างสรรค์ และนำเสนอสิ่งใหม่ๆ เสมอ การขยายขอบเขตงานประพันธ์ของเขาที่ไม่ได้มุ่งอยู่แค่ชนชั้นล่าง ทำให้วรรณกรรมของเขาเสนอ ปัญหาที่เปลี่ยนไปตามสภาพสังคมที่กำลังเกิดการเปลี่ยนผ่านจากสังคมชนบทไปสู่สภาพสังคมเมืองได้ กว้างขวางและครอบคลุมมากขึ้น วรรณกรรมในช่วงนี้แสดงให้เห็นผู้ด้อยโอกาสในสังคมที่ไม่ได้ หมายเฉพาะแค่คนจน และชนชั้นกรรมาชีพ หากแต่หมายรวมถึงคนทุกคนในสังคมที่ถูกเอารัด เอาเปรียบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ลักษณะการบรรยายประเด็นปัญหานี้เองที่ทำให้งานของซาติ กอบ จิตติต่างไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิมที่มีจุดหมายหลักของการเรียกร้องความเท่าเทียมเพื่อ อุดมการณ์ทางการเมืองเพียงอย่างเดียวตามแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ กล่าวคือ วรรณกรรมของซาติ กอบจิตติเสนอความเท่าเทียมกันในสังคมแต่ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง แต่เป็นการให้คุณค่า แก่ความเป็นมนุษย์เท่าที่มนุษย์คนหนึ่งควรได้รับ

ในด้านรูปแบบการประพันธ์ ซาติ กอบจิตติพยายามสร้างสรรค์ให้วรรณกรรมของเขาดำเนิน เรื่องต่างไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบสูตรสำเร็จที่ใช้การดำเนินเรื่องโดยการเสนอปัญหา บอก สาเหตุ แนวทางและตัวอย่างในการแก้ไขปัญหา โดยใช้กลวิธีในการดำเนินเรื่อง กลวิธีการเล่าเรื่อง และการใช้ภาษาที่ต่างไปจากเดิม เช่น การสลับลำดับเหตุการณ์ การใช้ผู้เล่าที่ต่างไปจากเดิม การใช้ การบรรยายที่เรียบง่าย กระชับ ถึงแม้ว่ากลวิธีต่างๆจะเปลี่ยนไป แต่วรรณกรรมของเขายังแสดงให้เห็น กระทบการต่างๆตามวรรณกรรมเพื่อชีวิตนั่นเอง จึงกล่าวได้ว่า วรรณกรรมของซาติ กอบจิตติมี การสร้างสรรค์ให้งานต่างไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบสูตรสำเร็จตั้งแต่งานช่วงแรกของเขา และมีการ พัฒนาต่อยอดเรื่อยๆในงานช่วงที่ 2 สิ่งสำคัญอาจกล่าวได้ว่า ความพยายามในการพัฒนา วรรณกรรมของซาติ กอบจิตติในช่วงนี้ได้เปิดโลกวรรณกรรมของไทยไปอีกระดับหนึ่ง คือข้ามพ้นจาก ความซ้ำซากจำเจที่มีแต่วงจรที่เป็นสูตรสำเร็จของงานเพื่อชีวิตแบบเดิม

พัฒนาการช่วงที่ 2 :วรรณกรรมวิพากษ์ชีวิตของคนในสังคมเมือง วิพากษ์ชนชั้นปกครองใน สังคม การนำเสนอของสี่อ และการทดลองทางวรรณศิลป์ (พ.ศ.2525-พ.ศ. 2548) เป็นช่วง พัฒนาการที่แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะตัวในการประพันธ์ของซาติ กอบจิตติได้ชัดเจนมากขึ้น หลังจากการสืบทอดลักษณะวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ และต่อยอดงานให้มีความสร้างสรรค์ แปลกไปจากเดิมในช่วงแรกแล้ว จะเห็นได้ว่า วรรณกรรมในช่วงนี้ของซาติ กอบจิตติจะเพิ่มระดับ ความเข้มข้นของการเอารัดเอาเปรียบกันของคนในสังคมระบบทุนนิยมในมุมมองที่กว้างและรอบด้าน มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากความเปลี่ยนแปลงของผู้ที่เอาเปรียบและถูกเอารัดเอาเปรียบ ที่ขยายจากการ

เอารัดเอาเปรียบในลักษณะปัจเจกกลายเป็นภาพการเอาเปรียบกันเป็นทอดๆ ไม่มีผู้ที่เอาเปรียบหรือถูกเอาเปรียบที่คงที่ สถานะของการเอาเปรียบสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในคนๆ เดียวกันและเวลาเดียวกัน แสดงให้เห็นการแบ่งลำดับชั้นทางเศรษฐกิจ หากแต่ไม่มีการแบ่งลำดับชั้นในการเอาเปรียบกัน อันเป็นผลพวงมาจากการเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นระบบทุนนิยม ลักษณะเด่นของงานที่ชาติ กอบจิตตินำเสนอไปพร้อมกันกับการเอารัดเอาเปรียบจึงเป็นการแสดงให้เห็นปัญหาที่เป็นผลกระทบมาจากความเป็นสังคมเมือง สังคมบริโภคนิยม ได้แก่ ปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหายาเสพติด หรือแม้แต่การแสดงสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมเมืองที่มีความเป็นปัจเจก ไม่มีการพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้คนในสังคมรู้สึกโดดเดี่ยว หรือแม้แต่การลดทอนคุณค่าในความเป็นมนุษย์ คนในสังคมเมืองกลายเป็นเพียงฟันเฟืองตัวหนึ่งของระบบทุนนิยม คนต้องใช้ชีวิตอย่างคนที่ต้องเอาตัวรอด แสดงให้เห็นเทคโนโลยี สื่อต่างๆ ที่เริ่มเข้ามามีบทบาทใกล้ชิดกับคนในสังคมมากขึ้น เป็นต้น

ในส่วนของรูปแบบการประพันธ์จะเห็นพัฒนาการที่เปลี่ยนจากงานช่วงแรกที่ตั้งแม้จะมีการจัดลำดับเหตุการณ์ แต่เหตุการณ์เหล่านั้นก็เชื่อมโยงกันในลักษณะของเหตุและผล จะเห็นได้ว่าในงานของชาติ กอบจิตติในช่วงนี้ทำทลายต่อความเป็นเหตุเป็นผล โดยการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องที่เน้นผู้เล่าและผู้ฟังเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเน้นย้ำให้ผู้อ่านตระหนักได้ว่าเรื่องที่อ่านเป็นเรื่องเล่าตามมุมมองของผู้เล่า ซึ่งอาจจะมีหรือไม่มีทัศนคติส่วนตัวรวมอยู่ด้วย และการเล่าที่ต่างมุมมองทำให้เห็นความคิดที่แท้จริงภายในใจ ซึ่งเป็นอารมณ์ความรู้สึกความนึกคิดส่วนลึกที่ต่างไปจากภาพที่สายตามองเห็นอันเป็นกลวิธีบรรยายเรื่องแบบวรรณกรรมเพื่อชีวิตแบบเดิม นอกจากนี้ ชาติ กอบจิตติยังใช้กลวิธีในการบรรยายเรื่องโดยใช้สัญลักษณ์ อุปมาอุปไมย การบรรยายภาพในลักษณะเกินจริง การเสียดสียั่วล้อ ทุกกลวิธีทางวรรณศิลป์นี้ล้วนเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมให้ภาพของการเอารัดเอาเปรียบในสังคมชัดเจนขึ้น

นอกจากนี้ มีการมุ่งประเด็นไปที่ชนชั้นปกครองซึ่งเป็นส่วนยอดของชนชั้นทางเศรษฐกิจและการปกครองซึ่งมีอำนาจในการควบคุมมากที่สุดในระบบสังคมทุนนิยม และสังคมทุนนิยมเป็นสังคมที่เอื้อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันได้ง่าย การนำเสนอของสื่อเป็นตัวกลางในการบิดเบือนข้อเท็จจริงด้วยเหตุนี้ลักษณะรูปแบบที่ใช้จึงมีลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์ระบบการทำงานของหน่วยงานชนชั้นปกครองและการทำงานของสื่อเป็นอย่างมาก โดยใช้กลวิธีการผสมผสานระหว่างรูปแบบการเขียนเข้ามาบรรยาย เช่น ใช้รูปแบบของบทภาพยนตร์ บทสัมภาษณ์ การเขียนนิยายสาร การสนทนา ตลอดจนการตัดปะเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เข้ามาอธิบายและเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินเรื่อง

ทั้งนี้ เพื่อใช้มุมมองการเล่าของผู้เล่าที่มีมากกว่าหนึ่งในการสร้างข้อเปรียบเทียบความเหมือนและความต่าง อันเป็นกลวิธีที่แยบคายในการสร้างความแคลงใจให้ผู้อ่านเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่มีมากกว่าหนึ่งชุด กลวิธีดังกล่าวช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงความเป็นเรื่องเล่า ตั้งคำถาม ตั้งข้อสงสัย เกิดสงสัยตลอดจน ทบทวนกับชุดข้อมูลความรู้ ข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ถูกผลิตซ้ำเหล่านี้ จะเห็นได้ว่า งานในช่วงนี้ของชาติ กอบจิตติ เปิดโอกาสทางความคิดให้ผู้อ่านมากขึ้น ดังที่จะเห็นได้จากการไม่สรุปสิ่งต่างๆ ที่สร้างความแคลงใจไว้ในวรรณกรรม หากแต่ทิ้งไว้เป็นปลายเปิดให้ผู้อ่านค้นหาคำตอบ คิดทบทวน วิเคราะห์ และเลือกตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อด้วยตนเอง และเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักว่าเรื่องที่อ่านเป็นเรื่องเล่า เป็นเรื่องแต่ง และสื่อเริ่มเข้ามามีบทบาทกับชีวิตของคนในสังคมมากขึ้น แต่ในช่วงที่ผ่านมา ชาติ กอบจิตตินำเสนอในลักษณะที่เรียกว่าทำให้เห็นมากกว่าจะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ จึงพบได้ว่า วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติใช้กลวิธีในการบรรยายแบบเขียนล้อ ใช้การบรรยายที่มีลักษณะเกินจริง ตลอดจนใช้การเขียนแบบเสียดสีประชดประชัน เยาะเย้ย ถากถาง เพื่อเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ ตั้งคำถาม ตั้งข้อสงสัย เกี่ยวกับประเด็นปัญหา สาเหตุการเอารัดเอาเปรียบที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างมีชั้นเชิงมากขึ้น

หากงานช่วงแรกของชาติ กอบจิตติมีลักษณะการสืบทอดวรรณกรรม ปรับ และเปลี่ยนไปสู่แนวทางที่มีลักษณะสร้างสรรค์ทั้งด้านเนื้อหา และวรรณศิลป์ มีความพยายามในการทดลองหารูปแบบใหม่ๆ ในการนำเสนอเรื่องเล่าของเขา กล่าวได้ว่า งานสร้างสรรค์ และทดลองเหล่านี้ เป็นรอยต่อหนึ่งที่วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติทำให้เห็นพัฒนาการที่นำไปสู่วรรณกรรมแนวทดลอง หากมองในลักษณะนี้วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติตั้งแต่แรกจนถึงผลงานชิ้นสุดท้ายเขา ได้แสดงให้เห็นพัฒนาการสำคัญของวรรณกรรมไทยช่วงหลัง 6 ตุลาคม 2519 ได้เป็นอย่างดี

สิ่งเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติพัฒนาไปไกลจากงานเริ่มแรกของเขาเองเป็นอย่างมาก และพัฒนาการทางวรรณกรรมของเขามีอิทธิพลอย่างมากที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวงวรรณกรรมไทยในการพัฒนาเนื้อหาและรูปแบบให้หลุดพ้นไปจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จแบบเดิม แต่ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า วรรณกรรมเพื่อชีวิตเป็นพื้นฐานสำคัญในการก่อร่างสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาติ กอบจิตติ จนส่งผลให้เกิดวรรณกรรมสร้างสรรค์ และวรรณกรรมทดลองขึ้นในแวดวงวรรณกรรมไทย

อภิปรายผลการศึกษา

สิ่งหนึ่งที่ทำให้งานของชาติ กอบจิตติแสดงการสืบทอด ปรับ และเปลี่ยนจากงานเพื่อชีวิตคือ งานเพื่อชีวิตมุ่งแสดงความจริงในชีวิต แสดงให้เห็นความอัปยศของชีวิต ตีแผ่ความจริง บอกวิถี และแนวทางในการแก้ไขปัญหา หากแต่ความจริงที่น่าเสียดส่วนมากเป็นความเป็นจริงทางสังคม เสนอความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสถาบันต่างๆในช่วงเวลาหนึ่ง เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันทางการเมืองการปกครอง โรงเรียน กระบวนการยุติธรรม เป็นต้น เป็นการนำเสนอโลกที่มีความเป็นจริง ร่วมกันระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน โดยส่วนมากเป็นการเล่าผ่านมุมมองบุรุษที่ 1 หรือมุมมองแบบผู้รู้ที่ แสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือ

งานของชาติ สืบทอดการบอกเล่าความจริงในสังคมตามวรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จ แต่สิ่งที่เขาปรับและเปลี่ยนคือการชักชวนให้ผู้อ่านไม่ได้มองความจริงเพียงด้านเดียว การตั้งคำถามว่าความจริงคืออะไร ด้วยการสร้างตัวละครที่มีความไม่น่าเชื่อถือบางตัว เช่นตัวละครเด็ก ตัวละครคนบ้า สติไม่ดี ที่ทำให้เผยความจริงอีกแง่มุมหนึ่งให้ผู้อ่านอุกคืด การนำเสนอเรื่องที่หลากหลายมุมมอง การทดลองเล่นกับรูปแบบที่สร้างความไม่น่าเชื่อถือต่อความจริง ไม่ว่าจะเป็นการเปิดและปิดเรื่องด้วยความคิดของตัวละคร การเล่าแบบกระแสนึก บทพูดเดี่ยว บทสนทนาเดี่ยวที่เป็นการให้ความสำคัญแก่ความคิดเห็นส่วนตัวของตัวละครแต่ละตัว การเล่าเรื่องโดยมีสื่อเข้ามาบิดเบือนความจริง การนำเสนอของสื่อ การเล่าเรื่องสลับลำดับเหตุการณ์ สลับเวลาที่กระตุ้นให้ผู้อ่านรู้ว่าเรื่องที่อ่านเป็นเรื่องเล่า การเล่าเรื่องลักษณะนี้ต้องการปฏิเสธโครงเรื่องที่จัดลำดับเหตุการณ์อย่างเป็นทางการเป็นผลและสมบูรณ์คือมีตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบ วิธีการเล่าเรื่องของเรื่องเล่า คือการต้องการแสดง การเกิดพร้อมกันของเหตุการณ์ จึงไม่เล่าเรื่องตามลำดับเวลา แต่จะใช้การแตกเหตุการณ์ออกเป็น ส่วนๆ ผู้อ่านจะรับรู้ความหมายต่อเมื่อนำทุกส่วนของเหตุการณ์มาเชื่อมต่อกันเพื่อสร้างความหมาย ตลอดจนการตัดต่อ หยิบเอาสื่อต่างชนิด เช่น เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ การอ้างอิง มาตัดปะ มา แสดงให้เห็นความเป็นจริงจากจากแหล่งที่มาของเรื่องเล่าความเป็นจริงที่มาจากต่างที่กัน ให้มารวมกันในที่เดียวกัน ทำให้ผู้อ่านเห็นข้อมูลจากต่างแหล่งที่มาได้พร้อมกันในเวลาเดียวกันได้ การทำเช่นนี้เพื่อทำลายความเป็นเหตุเป็นผลของเรื่องเล่า ทำให้ผู้อ่านสงสัยความเป็นจริงของสิ่งที่นำเสนอ

การใช้กลวิธีเล่าเรื่องเหล่านี้ นำไปสู่การเน้นย้ำ การตั้งคำถามว่าความจริงคืออะไร การหาความจริงที่ไม่ได้มีเพียงด้านเดียวนี้ ทำให้งานของชาติ กอบจิตติ ต่างไปจากสูตรสำเร็จของวรรณกรรมเพื่อชีวิต และขณะเดียวกัน การสร้างสรรค์ ทดลองเขียนนำเสนอด้วยรูปแบบใหม่ๆเพื่อกระตุ้นให้

ผู้อ่านถามหาว่าความจริงคืออะไร เพื่อนำไปสู่การเข้าใจความเป็นจริงที่สุด สิ่งเหล่านี้จึงเป็นลักษณะเฉพาะตัวของชาติ กอบจิติที่ถ่ายทอดผ่านงานของเขาทุกเรื่อง และเพราะยังต้องการตีแผ่ความจริง แม้จะด้วยกลวิธีการและแง่มุมที่เปลี่ยนไป แต่ก็กล่าวได้ว่า งานของชาติ กอบจิติยังคงมีเค้าลางของงานเพื่อชีวิต หากแต่เป็นเพื่อชีวิตสมัยใหม่ตามวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรม และสังคมที่เปลี่ยนไป

หากมองความสัมพันธ์ในแง่ผู้เขียนกับผลงาน จะเห็นได้ว่าเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิติมีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางศิลปะ จากแนวคิดแบบสมัยนิยมมาสู่แนวคิดสมัยใหม่ แสดงให้เห็นว่า ชาติใช้ความรู้ ประสบการณ์ต่างๆสร้างงานเขียน เขาเติบโตมาจากการวาดรูปเขียนรูป เรียนศิลปะ เขาปรับจากการเขียนรูปด้วยดินสอ สี พู่กันมาถ่ายทอดภาพวาดของเขาด้วยตัวอักษร โดยการใช้ภาษาในการสื่ออย่างเรียบกระชับรัดกุม แต่สื่อความหมายได้สะท้อนอารมณ์ จัดเรียงภาพตามสิ่งที่มองเห็น นำเอาความรู้ศิลปะและประสบการณ์ที่มีมาสร้างสรรค์ มาทดลองเขียนงานในรูปแบบต่างๆ โดยลักษณะสำคัญของการทดลอง คือการให้ความสำคัญกับรูปแบบ เน้นกระบวนการรับรู้เหตุการณ์ มากกว่าเน้นตัวเหตุการณ์ เพื่อสอดรับคำถามเรื่องของการรับรู้ความจริง ซึ่งทำให้เกิดงานที่ต่างไปจากการสะท้อนภาพหรือการเลียนแบบอันเป็นลักษณะสูตรสำเร็จของวรรณกรรมเพื่อชีวิต และการทดลองงานให้เกิดความต่างนี้ยังเป็นพื้นฐานให้นักเขียนรุ่นต่อมาพัฒนางานเขียนแนวทดลองด้วย ในด้านเนื้อหา ด้วยนิสัยที่รักการอ่านของชาติ กอบจิติ ที่ศึกษาทั้งผลงานวรรณกรรมของไทยและต่างประเทศ ทำให้มุมมองที่มีต่อการมองสภาพสังคมต่างไปจากกรอบเดิม ดังจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญกับตัวละครที่มีความหลากหลายทางชนชั้น อำนาจ ตลอดจนสภาพร่างกาย สถานะและบทบาททางสังคม ตลอดจนสภาพจิตใจ โดยเน้นย้ำให้เห็นคุณค่าความสำคัญเรื่องศักดิ์ศรี สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ตั้งแต่งานเขียนเรื่องแรกๆของเขา สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่างานเขียนของชาติ กอบจิติมีความล้ำหน้างานเขียนในช่วงเวลาเดียวกันนั้นไปไกล เพราะนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ. 2489 เรื่อยมาจนกระทั่งรัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ.2521 ได้บัญญัติเนื้อหาเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคไว้โดยตลอด แต่ในขณะที่ วรรณกรรมเพื่อชีวิตสูตรสำเร็จนับแต่ที่มีกำเนิดวรรณกรรมเพื่อชีวิตขึ้นมาในประเทศไทยตั้งแต่พ.ศ.2495 เรื่อยมาจนถึงพ.ศ.2521 ล้วนนำเสนอประเด็นการต่อสู้ทางการเมือง การต่อสู้ของชนชั้นแรงงานเป็นหลัก โดยที่ประเด็นเรื่องสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพิ่งจะปรากฏเด่นชัดภายหลังที่มีการเรียกร้องให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ทางวรรณกรรมในช่วงต้นทศวรรษ 2520 การนำเสนอประเด็นเรื่องสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเรื่องสั้นและนวนิยายของชาติ กอบจิติ จึงนับเป็นประเด็นใหม่ทางสังคมที่ถูกกล่าวถึงในวรรณกรรมที่ถูกผลิตขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันนั้น

ด้วยความพยายามในการศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ ประกอบกับนิสัยของชาติที่มีความละเอียดรอบคอบ มองการณ์ไกล อดทนรอคอยจังหวะเวลาที่เหมาะสมเพื่องานเขียนของเขา ทำให้งานเขียนของชาติ กอบจิตติมีความใหม่ แปลกต่าง โดดเด่น และมีพัฒนาการในงานอยู่เสมอ ดังที่เขาเคยให้สัมภาษณ์ถึงเส้นทางการทำงานของเขาไว้ใน **ถนนหนังสือ** ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 เดือนมกราคม 2528 ว่า

จากปี 2512 ถึงปี 2522 เป็นเวลาสิบปี ชาติได้หายไปไหน เขาไปทำอะไรอยู่หรือ ชาติตอบคำถามนี้ว่า “ผมรู้ ถ้าผมเขียนงานที่ผมอยากเขียน ตอนนั้นก็อยู่ไม่ได้ ผมคิดหาอาชีพมาทำปูพื้น อาชีพนั้นต้องมีอิสระพอสมควร พื้นที่ทางทำกระเป๋าที่มีอยู่แล้ว จึงเลือกทำกระเป๋า ระหว่างนี้ยังอ่านยังฝึกเขียน ฝึกหัดดูว่าตัวเองชอบอะไร ทำทุกอย่าง โคลง กลอน เรื่องสั้น บทความ นิยายก็เคยเขียน เรื่องเกี่ยวกับพระ แต่เขียนไม่จบ แต่มีอย่างหนึ่งที่รู้สึกตัวเอง คือชอบทำอะไรแปลกๆ คนอื่นเขาขึ้นเรื่อง...หนึ่ง...สอง... ผมจะขึ้น ก...ข... เพื่อจะแหวกออกไปในแง่รูปแบบ อ่านของใครก็บันทึกเอาไว้ เขาพลาดอย่างไร ตรงไหน ของสด กุระมะโรหิต, ของเออเนสต์ เฮมมิงเวย์ ก็เคยทำเอาไว้ อ่านก็ฝึกอ่าน อย่างที่เคยพูด อ่านเอาเรื่อง อ่านเอากลวิธี จนสามารถหยิบมาใช้ได้ ก็ทำอย่างนี้มาตลอดสิบปี..”

งานทดลองที่ชาติเขียน เขายังเก็บใส่ลังเอาไว้จนบัดนี้

“ผมรอนานมาก รอมาตลอด ทนไม่ได้ที่จะทำอาชีพอื่นๆ..” ชาติ

ย้ำ

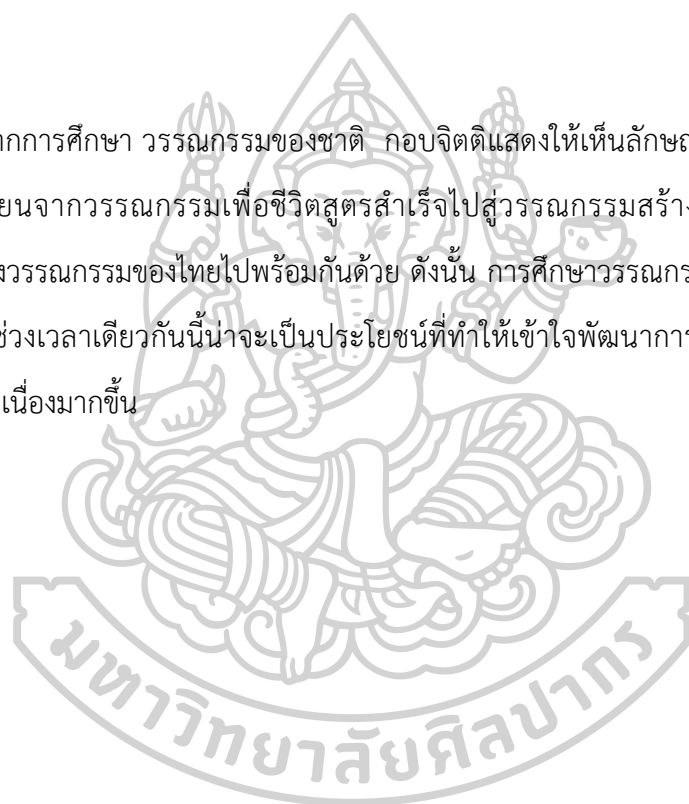
(ถนนหนังสือ, 2528 : 21)

ด้วยลักษณะเนื้อหาที่มีความใหม่และต่างจากวรรณกรรมอื่นๆที่ถูกผลิตขึ้นในช่วงเวลาเดียวกันนั้น ประกอบกับการกล้าทดลองหากลวิธีใหม่ๆในการนำเสนอ แหวกออกจากกรอบการนำเสนอจากรูปแบบเดิมๆเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย ซ้ำซากจำเจ งานของชาติ กอบจิตติจึงเปรียบเสมือนเป็นบรรทัดฐานใหม่ในการผลิตวรรณกรรมออกสู่สังคมของนักเขียนคนอื่นๆในเวลาต่อมา ผลงานของชาติ กอบจิตติมีส่วนทำให้นักเขียนพยายามสร้างสรรค์งานด้วยการนำเสนอที่แปลกต่างออกไป ดังเช่นที่ปรากฏในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลซีไรต์ หรือเข้ารอบสุดท้ายของรางวัลซีไรต์ นับตั้งแต่ **คำพิพากษา** และ **เวลา** ของชาติ กอบจิตติที่เป็นหัวข้อสำหรับงานเขียนกลุ่มวรรณกรรมสร้างสรรค์หรือแม้แต่วรรณกรรมทดลองเช่น **ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน** ของวินทร์ เลียววาริณ (ได้รับรางวัลซีไรต์ในปี 2540) **ความน่าจะเป็น** ของปราบดา หยุ่น (ได้รับรางวัลซีไรต์ในปี 2545) **เจ้าหญิง** ของปิ่นหลา สันกาลาคีรี (ได้รับรางวัลซีไรต์ในปี 2548) **ความสุขของกะทิ** ของงามพรรณ เวช

ชาชีวะ (ได้รับรางวัลซีไรต์ในปี 2549) **ลับแล,แก่งคอย** ของอุทิศ เหมะมูล (ได้รับรางวัลซีไรต์ในปี 2552) **แดดเข้าร้อนเกินกว่าจะนั่งจิบกาแฟ** ของจเด็จ กำจรเดช (ได้รับรางวัลซีไรต์ในปี 2554) **คนแคระ** ของวิภาส ศรีทอง (ได้รับรางวัลซีไรต์ในปี 2555) **ไส้เดือนตาบอดในเขาวงกต** ของวีรพร นิติประภา (ได้รับรางวัลซีไรต์ในปี 2558) เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่างานของชาติ กอบจิตติมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทิศทางวรรณกรรมไทยเป็นอย่างมาก งานของเขาแสดงให้เห็นจุดเปลี่ยนผ่านที่สำคัญจาก วรรณกรรมเพื่อชีวิตสู่สำเร็จ มาสู่ วรรณกรรมสร้างสรรค์ ตลอดจนการเป็นวรรณกรรมแนวทดลอง

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา วรรณกรรมของชาติ กอบจิตติแสดงให้เห็นลักษณะของการสืบทอด และการปรับเปลี่ยนจากวรรณกรรมเพื่อชีวิตสู่สำเร็จไปสู่วรรณกรรมสร้างสรรค์ อันแสดงให้เห็นพัฒนาการทางวรรณกรรมของไทยไปพร้อมกันด้วย ดังนั้น การศึกษาวรรณกรรมของนักเขียนคนอื่นๆ ที่มีผลงานในช่วงเวลาเดียวกันนี้น่าจะเป็นประโยชน์ที่ทำให้เข้าใจพัฒนาการของวรรณกรรมไทยได้ชัดเจนและต่อเนื่องมากขึ้น

ภาคผนวก

ทางชนะ

เรื่องสั้นกึ่งนวนิยายเรื่อง “ทางชนะ” ประกอบด้วยเรื่องสั้นในเรื่องจำนวน 5 เรื่อง โดยเรื่องสั้นแต่ละเรื่องถูกควบคุมโดยโครงเรื่องใหญ่ คือ ชีวิตของโต่งและพิทยา มีเวลา ตัวละคร และฉากร้อยเรื่องสั้นเรื่องต่างๆเข้าด้วยกัน

โครงเรื่องใหญ่

การดำเนินชีวิตของคนสองคน คือโต่งและพิทยา ซึ่งมีวิถีที่ต่างกันตั้งแต่เด็กจนเติบโต มีสิ่งที่เป็นคู่ตรงข้ามกันเสมอ เช่น ความรวยความจนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทั้งสองชีวิตมีความแตกต่าง, ความเป็นผู้แพ้ผู้ชนะ หรือแม้แต่การให้คุณค่าความเป็นคน คนดีคนชั่ว ล้วนแต่มีผลมาจากสภาวะแวดล้อม ปัจจัยต่างๆในชีวิตของแต่ละคนทั้งสิ้น

เรื่องย่อ “ผู้แพ้”

โต่งร้องไห้เพราะถูกแม่ตี เนื่องจากถูกกล่าวหาว่า แหยงหุ่นยนต์ของพิทยา เมื่อพิทยาไม่ให้ โต่งก็เขกหัวพิทยาเป็นลูกชายของทิพย์ซึ่งเป็นเมียเจ้าของเรือที่พ่อของโต่งทำงานเป็นลูกจ้างอยู่ ทิพย์ให้เหตุผลการตีโต่งว่าเพราะโต่งอายุมากกว่า ก็ต้องตีคนที่โตกว่า แต่แท้ที่จริงนางไม่ยอมให้คนอื่นตีลูกของนางนางจึงเลือกตีลูกตนเองดีกว่า เมื่อตีเสร็จนางปลอบใจโต่งด้วยการบอกว่าจะให้พ่อของโต่งซื้อหุ่นยนต์เดินได้แบบที่พิทยาทำให้โต่งตัวหนึ่ง และบอกสอนไม่ให้โต่งอยากไปเล่นของของพิทยาอีก โต่งดีใจที่จะได้ของเล่นเหมือนพิทยา ขณะที่แม่ของเขารู้ว่าแทบจะไม่มีทางเป็นไปได้เลยที่ฐานะอย่างพวกเขาจะใช้เงินไปกับของเล่นราคาแพงเช่นนั้น แม่คิดในใจ ทำไมนะจึงไม่มีปัญญาซื้อของเล่นให้ลูกบ้าง แม่สอนโต่งนับเลข โต่งพยายามนับเลข 7 ก่อนนอนนางได้พูดคุยกับลูกชายถึงเรื่องการไปโรงเรียนของโต่ง อนาคตของโต่ง ถามโต่งว่าโต่งขึ้นอยากเป็นอะไร โต่งบอกว่าอยากเป็นตำรวจ อยากมีบ้านหลังใหญ่ให้แม่อยากซื้อโทรทัศน์ให้แม่ แม่บอกโต่งว่าถ้าอยากทำได้ก็ต้องตั้งใจเรียน โต่งพยายามนับเลขอย่างแม่สอน และทำดีที่สุดยังถามแม่ว่าพิทยาจะไปโรงเรียนพร้อมกับเขาหรือไม่ แม่บอกว่าพิทยาต้องเรียนปีหน้า เพราะอายุน้อยกว่าโต่งหนึ่งปีซึ่งยังไม่ถึงเกณฑ์

ทุกวัน แม่ของโต่งจะพายเรือออกไปทำงานที่นาเกลือ นางมักจะเห็นเรืออีแปะลำหนึ่งพายทวนน้ำขึ้นไปทางวัด ในเรือลำนั้นจะมีเด็กนักเรียนชายหญิงสองคนช่วยกันพายไปโรงเรียน นางคิดว่าอาจเกิดอันตรายได้หากมีเรืออื่นสวนมา ในตอนเช้านางจึงอยากจะพายเรือไปส่งลูกเข้าโรงเรียนด้วยตัวเองทุกวัน ก่อนแม่ออกไปทำงาน โต่งกับแม่จะตักบาตรด้วยกัน วันนี้เจอยายเนียน นางบอกให้โต่งไปถอนผมหอกให้จะให้เงิน ขณะที่เดินไปต้องผ่านบ้านของพิทยา เขาอดขำเสียดขำขึ้นดูพิทยาซึ่งนั่งเล่นตุ๊กตาด่วนนั้นอยู่กับน้องไม่ได้ ปากบ่นพึมพำว่า “พ่อเขาจะซื้อตุ๊กตาให้กูแล้ว ตัวใหญ่กว่ามึงอีก” โต่งอยากตะโกนเช่นนั้นแต่ยังไม่กล้า ขณะที่ถอนผมหอกให้ยายเนียน โต่งพยายามพูดอวดให้ยายเนียนฟังว่าพ่อของตนกำลังจะซื้อตุ๊กตาเหมือนของพิทยาให้ ยายเนียนฟังก็รู้ว่าเป็นไปได้ แต่ก็ไม่ได้พูดอะไรมากไปกว่านั้น โต่งรู้สึกเจ็บใจที่ถูกพิทยาเยาะเย้ยเรื่องไม่มีตุ๊กตาเล่น ไม่ว่าจะเถียงกันด้วยเรื่องอะไร สุดท้ายจะจบ

ด้วยคำพูดของพิทยาที่ว่า “ตึกที่ไม่มีอะไรเล่น” ครั้งนี้เช่นกันที่โด่งว่าพิทยาว่าซี้แยะเพราะร้องไห้ฟ้องแม่เรื่องหุ่นพิทยาได้กลับว่าเด็กซี้แยะก็ตึกว่าเด็กไม่มีของเล่น โด่งรู้สึกน้อยใจมากที่ต้องคอยดูของเล่นใหม่ของพิทยาตลอด โด่งจึงเฝ้ารอการกลับมาของพ่อ พร้อมกับความหวังว่าจะมีตุ๊กตากลับมาพร้อมกันด้วย เมื่อพ่อมาถึงบ้านโด่งดีใจ ถามแม่ว่า ได้บอกพ่อเรื่องตุ๊กตาหรือยัง แม่ป่วยเบี่ยงให้โด่งถามเอง เพราะรู้เหตุผลที่พ่อจะซื้อตุ๊กตาให้โด่งไม่ได้ เมื่อโด่งถามพ่อ พ่อบอกโด่งว่า “จะซื้อของมาให้” โด่งยิ่งรอดด้วยความหวัง เขารู้สึกตัวเองเหมือนผู้ชนะที่หาของเล่นอย่างนั้นมาอวดพิทยาได้ เขาบอกกับพิทยาว่าพ่อของเขาจะซื้อตุ๊กตาให้เขา และตัวใหญ่กว่าที่พิทยาจะมีเสียอีก ท่าทางของพิทยาที่เคยขัดเคืองเวลาโด่งหยิบตุ๊กตาดูตัวนั้นจึงดูเปลี่ยนไป ยอมให้จับได้บ้าง

ในที่สุด วันที่โด่งรอคอยก็มาถึง โด่งดีใจมากกว่าปกติ ในมือของพ่อมีถุงกระดาษใบใหญ่ โด่งขมื่นขึ้นให้พิทยาดูขณะที่เดินผ่าน โด่งเดินกลับบ้านพร้อมพ่อ แต่วันนั้นเขาไม่ได้เอาของเล่นไปอวดอย่างที่คุยไว้ เพราะของที่พ่อซื้อมาให้คือ ชุดนักเรียน แม่ต้องบอกถึงเหตุผลอีกหลายข้อโด่งจึงค่อยคลายเรื่องตุ๊กตาไป แต่แม่ของโด่งไม่ได้เล่าให้โด่งฟังว่า พ่อของพิทยาก็ซื้อชุดนักเรียนตัวใหม่ถึงสามชุดและเนื้อผ้าดีกว่าให้พิทยาเหมือนกัน จากวันนั้นโด่งไม่กล้าออกจากบ้านเพราะอายุที่จะต้องเจอหน้าพิทยาและยายเนียน นานๆจะหยิบชุดนักเรียนขึ้นมาดูเสียทีหนึ่ง ขณะที่พิทยามาหาโด่งที่บ้านและขอดูตุ๊กตา โด่งพยายามเฉไฉชวนคุยเรื่องชุดนักเรียน สุดท้ายพิทยาจึงว่าโด่งซี้ไม่ ซี้โกหก เพราะพ่อของเขาบอกว่าไม่เห็นพ่อของโด่งซื้อตุ๊กตาให้ และเกทับว่าชุดนักเรียนที่โด่งใส่อยู่นั้น ตนก็มีถึงสามชุด โด่งโกรธ กำหมัดต่อพิทยาสุดแรง

เมื่อวันเปิดเรียนมาถึงแม่ของโด่งพายเรือทวนน้ำไปโรงเรียนเพื่อส่งโด่ง ขณะที่พายเรือแม่สอนโด่งให้เชื่อฟังครู แม่บอกให้โด่งนับเลขให้ฟัง นับถึง 7 ก็เห็นเรือยนต์ของน้ำพิทย์ที่ขับเรือมาส่งพิทยาไปเรียน แสงหน้าขึ้นไปที่เด็กที่แต่งชุดนักเรียนนั่งอยู่หัวเรือคือพิทยานั่นเอง โด่งถามแม่ว่าพิทยาต้องเรียนปีหน้าไม่ใช่หรือ แม่ตอบว่าใช่เบาๆ โด่งสงสัยว่าทำไมจึงเข้าเรียนได้ แม่จึงตอบว่าไม่รู้ครูใหญ่เขา ช่างเขาเถอะ ท่องเลขให้แม่ฟังดีกว่า โด่งนับเลขเสียงเครือแม่มองด้วยความเข้าใจและบอกโด่งให้ตั้งใจเรียนจะได้เก่งๆ ตอนจบตอนได้กล่าวถึงเรืออีแปะที่มีเด็กนักเรียนชายหญิงสองคนพายเรือไปโรงเรียน และลงท้ายด้วยความคิดของแม่ว่า “บัดนี้นางได้ทำหน้าที่นั้นแล้วอย่างครบถ้วน”

ตอนจบกล่าวถึงเจ็ดปีต่อมา โด่งจบประถมเจ็ดด้วยคะแนนสอบค่อนข้างดี แต่ไม่ได้เรียนต่อเพราะแม่ป่วย เขาจึงเริ่มฝึกอาชีพด้วยการไปเรือกับพ่อ ส่วนพิทยาเข้าเรียนต่อ ม.ศ.หนึ่งในตัวจังหวัด

เรื่องย่อ “ทางชนะ”

บรรยากาศในห้องเรียนเต็มไปด้วยเสียงจ๊อกแจกจอบของเด็กน้อยก่อนวันปิดเทอม ครูกำลังแจกสมุดพกให้กับนักเรียน รวมถึงเด็กชายบัว บุณรักษา โรงเรียนเป็นเรือนไม้สองชั้นตั้งอยู่ถัดจากท่าน้ำ ที่ท่าน้ำมีเรือยนต์จอดเทียบท่าศาลาวัด ที่คลองเดียวกัน เลยจากวัดขึ้นไปอีกคั้งน้ำ เป็นบ้านชายของชำซึ่งเป็นบ้านของบัว บัวมีน้องสาวสามคน ในบ้านหลังนั้นจึงมีพ่อ แม่ เด็กหญิงสองคน เด็กน้อยทารก และบัว แม่บอกว่าเด็กหญิงหนึ่งในสองคนนั้นอายุเข้าเกณฑ์เรียนหนังสือได้แล้ว พ่อบอกให้เรียนเดี๋ยวจะง้อ พ่อเล่นขายของกับลูก บัวกลับมาถึงบ้าน โดยเรือยนต์ที่

จอตรับอยู่หน้าโรงเรียน ในช่วงปิดภาคเรียนบัวไม่ค่อยได้ออกไปเล่นกับเพื่อนเด็กผู้ชาย เขาต้องอยู่ช่วยแม่เลี้ยงน้อง และทำงานบ้าน เขามักจะหยอกล้อน้องเล่นและเล่นแรงๆ จนพ่อต้องเตือนบ่อยๆ วันหนึ่ง ขณะที่บัวเล่นชกมม มือของบัวพลาดไปถูกปากน้อง น้องสาวปากแตกเพราะหลบไม่ทัน เมื่อพ่อกลับมาบัวกลัวพ่อจะทำโทษ แต่จนค้ำก็ยังไม่เห็นพ่อกล่าวถึงความผิดยิ่งทำให้เขาอึดอัด ในที่สุดพ่อสั่งให้บัวไปตัดกิ่งไม้คนเดียวตอนค่ำ กอไม้อยู่ติดป่าช้า ห่างจากกุฏิพระ บัวจึงไปชวนเพื่อนที่เป็นเด็กวัดไปด้วยกัน เพื่อนเด็กวัดแซวว่า พ่อคงจะเอากิ่งไม้แน่นมาตีบัว บัวคิดว่าพ่อจะตี แต่เมื่อถึงบ้านพ่อกลับเอาไม้ไผ่สับเป็นท่อนๆ ให้เท่ากัน แล้วส่งอันหนึ่งให้บัวลองหักดู เมื่อบัวหักลงได้พ่อก็จึงรวมชิ้นจากสอง เป็นสาม เป็นสี่เป็นห้า จนกระทั่งบัวไม่มีแรงจะหักได้ แม้จะพยายามเต็มที่แล้ว พ่อจึงได้สอนให้ดูอย่างไม้ไผ่ ว่าถ้าอันเดียวก็หักง่าย แต่ถ้ารวมกันเยอะๆ ก็หักไม่ไหว พ่อสอนบัวให้รักพี่รักน้อง ให้มีความสามัคคี ไม่รังแกกันเอง พี่น้องกันต้องรวมกันไว้ ใครมารังแกจะได้ช่วยกัน มีพี่น้องอยู่แค่นี้ก็ต้องรักกัน คินนั้นบัวนั่งกางเกงสามชั้นเก้อ วันเปิดเทอม บัวเข้าเรียนชั้นใหม่ เจอครูชุมพล ครูประจำชั้นคนใหม่ เพื่อนใหม่อีกสองคน คือ ด.ช. พุฒิ แก้วใสดี กับ ด.ช. วิเชียร มณีสีแดง พุฒิได้รับเลือกเป็นหัวหน้าห้อง เมื่อได้เป็นหัวหน้าเวลาทีกลับหลังครูปุฒิ เขาชอบวางเชิงกับเพื่อนชาย และระรานเด็กหญิงที่อ่อนแอ มักจะวางอำนาจ และข่มขู่เพื่อนๆ ในห้องเสมอ เด็กทุกคนอยากฟ้องครู แต่กลัวคำขู่ของพุฒิ ครั้งหนึ่งเมื่อครูไม่อยู่ให้โทษเลขไว้บนกระดาน วิเชียรช่วยสอนและให้บัวดูสมุดของเขา พุฒิมาข่มขู่และจะเอาสมุดนั้นไปลอกก่อน วิเชียรไม่ยอม บอกจะให้พุฒิดูแต่ต้องรอให้บัวดูเสร็จก่อน พุฒิเสียหน้า ต่อยวิเชียรกระเด็นไปติดเสา เด็กทั้งชั้นลุกปรวดขึ้นมา วิเชียรพยายามใช้กำลังสู้แต่ไม่มีทางชนะ ก่อนกลับบ้านบัวบอกวิเชียรว่าน่าจะยอมให้พุฒิก่อน วิเชียรบอกว่า เขาไม่ชอบวิธีของพุฒิ ถ้ายอมก็จะถูกพุฒิข่มเรื่อยไป บัวกลับบ้านมาเล่าเรื่องของวิเชียรให้พ่อฟัง พ่อถามว่าทำไมถึงไม่ช่วยวิเชียร และสอนให้บัวสู้อย่างวิเชียรเพื่อจะได้ไม่มีใครรังแกได้อีก

ตั้งแต่นั้นของบัวเข้าเรียน เขาไม่ได้ขึ้นเรียนต่อกัน แต่อาศัยเรือที่บ้านพายไปกับน้องทุกวัน ซึ่งมักจะถึงโรงเรียนก่อนเรียนครึ่งส่งทุกครั้ง ในเช้าวันถัดมา บัวตัดสินใจฟ้องครูเรื่องที่พุฒิแย่งสมุดของวิเชียร แล้วต่อยวิเชียร ครูตีพุฒิ เด็กทุกคนในห้องนี้ชอบใจบัวอยู่ในใจ เพราะไม่มีใครกล้าสู้พุฒิทั้งที่อยากทำ พุฒิโกรธและขู่อาฆาตบัว เพราะเขาถูกครูตีจากการที่บัวฟ้องครู ทันทีที่ครูเดินออกไปนอกห้อง พุฒิเดินไปหาเรื่องบัวและชกบัวที่ใบตาดขวา ชกบัวจนเขลตา วิเชียรเข้าช่วย แต่ทั้งสองก็สู้แรงของพุฒิไม่ได้ สุดท้ายนักเรียนคนหนึ่งทนไม่ไหวจึงร้องให้ทุกคนช่วยบัว เท่านั้นเองบัญชีเก่าๆ ที่พุฒิเคยทำไว้ก็ถูกเรียกใช้โดยเจ้าของบัญชีถ่วนหน้า ไม่นานนักเด็กผู้ชายทุกคนในห้องต้องมายืนบนระเบียงหน้าห้องพักครูเพราะถูกทำโทษ รอเวลาครูหวดกันคนละสามที ยกเว้นพุฒิ เพราะลำพังตัวเขาเองเกือบจะยืนไม่ติดอยู่แล้ว หลังเลิกเรียน ก่อนแยกย้ายกลับบ้านบัวชอบใจวิเชียรที่ช่วยเหลือ ขณะพายเรือกลับบ้านกับน้องสาว บัวมองเห็นกอไม้ที่ติดกับป่าช้า เขานึกถึงกำไม้ไผ่ที่พ่อให้เขาเก็บเอาไว้ และเพิ่งเข้าใจมันอย่างแท้จริง

เรื่องย่อ “สายสร้อย”

พิทยาที่มาเรียนในตัวจังหวัด เริ่มสูบบุหรี่ตามเพื่อนในกลุ่มและรู้สึกเบื่อหน่ายการเรียนมากขึ้น เขามีครูประจำชั้นชื่อครูสนิท เดิมครูสนิทเป็นครูที่เคยสอนอยู่ในกรุงเทพฯ แต่ได้ขอย้ายตัวเองมาประจำโรงเรียนประจำจังหวัดแห่งนี้ด้วยเหตุผลทนต่อภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้นไม่ไหว เขาเคยมีอุดมการณ์ที่จะเป็นครูที่ดี อุทิศตนเพื่อการ

สอน เพื่อเด็ก จะต่อสู้กับระบบการศึกษาที่ละเอียะ ตั้งใจจะทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มากกว่าหวังเพียงจะประกอบอาชีพเพื่อเงินเพียงอย่างเดียว เมื่อครั้งแรกที่ออกจากรั้วมหาวิทยาลัย โดยต่อต้านการสอนกวดวิชา ทำให้เข้ากับสังคมที่โรงเรียนไม่ได้ แต่เมื่อเขามีภรรยาและเริ่มมีลูกทัศนคติของเราเริ่มเปลี่ยนไปเป็นการอยู่เพื่ออยู่รอด อดทนได้ดีเริ่มถดถอยลง เมื่อลูกคนแรกเกิด เขาเริ่มคิดถึงสิ่งถูกผิดน้อยลง และหันเหความคิดไปที่การอยู่รอด เขาเริ่มสนิทกับครูที่โรงเรียน เปิดโรงเรียนกวดวิชา เขาเริ่มสอนกวดวิชา ขายข้อสอบ และรับสินบนผู้ปกครองเพื่อให้ นักเรียนผ่านเกณฑ์ จากที่ไม่เข้าสังคมกับผู้อื่น เขากลับชอบกินเหล้ากับเพื่อนครูผู้ชาย เพื่อลืมสิ่งที่เขาทำ ทำยที่สุดเมื่อเปลี่ยนครูใหญ่ เขากำลังจะถูกจับได้ว่าร่วมกับครูอีกสองสามคนขายข้อสอบ เขาจึงขอย้ายกลับสู่ภูมิลำเนาเดิม มาประจำโรงเรียนในต่างจังหวัดซึ่งพิทยาเรียนอยู่นี้ก่อนที่เรื่องอื่นๆ จะถูกขุดคุ้ย เหตุผลที่ขอย้ายคือ ทนต่อค่าครองชีพของกรุงเทพฯไม่ไหว

พิทยายังคงฝึกฝอยอยู่กับสิ่งแปลกใหม่ที่ได้นับพบจากเพื่อน ไม่ใช่แค่บุหรี แต่คือการหนีโรงเรียนแล้วเกาะรถไฟเข้ากรุงเทพฯเพื่อดูหนังหรือเดินเล่นตามศูนย์การค้า พิทยาชอบดูหนังภาษาอังกฤษ ฟังเพลงภาษาอังกฤษ แต่ไม่ชอบเรียนภาษาอังกฤษ ซื้อเสื้อผ้าของนอก เวลาผ่านไป ผลการเรียนของพิทยาจากที่ต่ำอยู่แล้วยิ่งตกต่ำลงมากขึ้น เขาเริ่มวิตกกังวลกับผลการเรียน ขณะที่วัฒน์เพื่อนที่แนะนำสิ่งต่างๆ ให้เขาไม่ร้อนใจเลยกับผลสอบที่ออกมา วัฒน์บอกกับพิทยาถึงสาเหตุที่ไม่กลัวตกเพราะเมื่อคราวที่ชายของเขาจะสอบตก พ่อพ่อของเขาเชิญครูสนิทไปกินเหล้าที่บ้าน และให้สร้อยทองแก่ครู พิทยาของเขาก็ไม่สอบตก พิทยาจึงถามแล้วตนจะมีทางไหม วัฒน์ตอบว่า “ทางนะมี ถ้ามีทอง” พิทยากลับบ้านบอกแม่ เรื่องของวัฒน์กับอาจารย์สนิทเรียกไปหาถูกเล่าควบคู่กันนางพิทยังฟังลูกชายเล่าด้วยความรู้สึกไม่ติงามกับเรื่องที่เกิดขึ้น แต่สุดท้ายก็ยอมลูก พิทยาไปกับแม่ไปซื้อทองที่ตลาด โดยพิทยาสัญญาว่า ถ้าผ่าน ม.ศ.3 ได้จะตั้งใจเรียนให้ดี จากนั้นทั้งคู่เดินทางกลับบ้านครูสนิท ระหว่างทางที่ไป พิทยานึกถึงเรื่องที่อาจารย์สนิทเรียกไปหาครั้งแรกที่บ้าน ครูสนิททั้งปลอบและขู่เรื่องที่เขาอาจจะต้องซ้ำชั้น เพราะสอบตก เขาบอกพิทยาว่าอยากช่วยแต่มันเสี่ยง ให้พิทยาชวนผู้ปกครองมาคุยกับเขา พิทยาจับปาก สามล้อเข้าสู่ทางบ้านอาจารย์ พิทยานึกได้เดือนแม่เรื่องเรียน ร.ด. โดยบอกย่าให้แม่อย่าลืมนพุดกับอาจารย์เรื่องเปอร์เซ็นต์ด้วย คืออย่าให้ต่ำกว่าหกสิบห้า จริงอย่างที่วัฒน์บอกไว้ เมื่อไปถึงครูขอยุกับแม่เพียงลำพัง แม่คุยกับอาจารย์สนิท แม่ให้สร้อยทองครู ครูบอกแม่ว่าพิทยาจะไม่ตกแน่ๆ แต่เรื่องเปอร์เซ็นต์ยังไม่กล้ารับรองเดี่ยวทางโรงเรียนจะสงสัยเพราะเด็กเรียนแย่มาก แต่ถ้ามี “ทาง” จะพยายามดู พิทยากับวัฒน์เข้าสอบด้วยความสบายใจ แม้จะเปลี่ยนครูคุมสอบ เมื่อผลสอบออกพิทยาสอบผ่านแต่ได้ไม่ถึงเปอร์เซ็นต์ที่ขอไว้เพื่อที่จะมีสิทธิ์เรียน ร.ด. พิทยาจึงไปหาครูสนิทที่บ้าน ขณะที่ครูกำลังกินเปียร์ เขาถามครูสนิทว่าทำไมเขาถึงได้แค่ 50% แต่วัฒน์ได้ 67% ทำไมเขาจึงแค่ผ่านเกณฑ์แต่ของวัฒน์ได้เปอร์เซ็นต์สูงและมีสิทธิ์เรียนร.ด. ทั้งที่แม่ของเขาก็ให้สร้อยอาจารย์เหมือนกับวัฒน์ ครูสนิทโกรธที่พิทยาว่า เขาตอบด้วยความโกรธว่า ถ้าอย่างนั้นแสดงว่าพิทยาไม่รู้จริง เพราะถ้าพิทยาว่า แม่ของพิทยาคงไม่ซื้อทองมาบาทเดียว เพราะพ่อของวัฒน์ให้ทองแก่เขาสองบาท ขณะที่แม่ของพิทยาให้เพียงบาทเดียว เมื่อเป็นเช่นนั้นพิทยาจะเอาเปอร์เซ็นต์เท่ากับวัฒน์ได้อย่างไร เมื่อให้ต่างกันจะได้รับสิทธิ์เท่ากันได้ได้อย่างไร และถ้าไม่ใช่เพราะสร้อยเส้นนั้น พิทยาจะต้องเจอหน้าครูสนิท

อีกปีแน่ พิชยามองครูสนิทด้วยสายตาขิงขัง เขาสำนึกได้ว่าตัวเองเลว ถ้าตั้งใจเรียนเสียแต่แรกก็คงไม่มีเรื่องเกิดขึ้น และรู้สึกสงสารแม่อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน พิชยาตัดสินใจตะโกนบอกว่า “อาจารย์ เอาสร้อยของผมนั้นมา”

เรื่องย่อ “เสมือนพี่น้อง”

หลังจากแม่ล้มป่วย ไปทำงานไม่ได้ โด่งต้องออกจากโรงเรียน เพื่อมาเรียนวิชาชีพ โดยมีพ่อเป็นครู มีแม่ น้ำ เป็นโรงเรียน และวิชาที่เรียนเป็นวิชาที่ต้องใช้เลี้ยงตัว คือ การขับเรือ โด่งเรียนรู้อาจสามารถทำได้ โด่งไปเป็นเด็กท้ายเรือ ได้เจอกับลุงชั้น ลุงชั้นต่างจากคนขับเรือทั่วไปคือลุงชั้นพูดจาดี ไม่ดุด่าลูกน้อง ใจเย็น ดัดหนังสือ และสอนให้ โด่งอย่าทิ้งหนังสือเพราะหนังสือจะทำให้มีความรู้รอบด้าน โด่งเจอลุงชั้นไม่บ่อยนักเพราะเส้นทางเดินเรือคนละเส้นทางกัน มีแต่ทำขึ้นทรายเท่านั้นที่อยู่ใกล้กัน

เย็นวันหนึ่ง ปลายปีที่สาม นับแต่แม่โด่งเริ่มไม่สบาย นางเดินไปอาบน้ำที่สะพานเหมือนทุกวัน แต่ครั้งนี้ เมื่อนางก้มลงหยิบสบู่รู้สึกหน้ามืด และวูบไป ชาวบ้านบอกกับโด่งในวันเผาศพแม่ว่าแม่ของเขาหายไปสามวันจึงมีคนพบศพลอยขึ้นที่บ้านได้ โด่งได้รู้ภายหลังว่ายาที่พ่อซื้อให้ในระยะหลังๆแม่เก็บซ่อนไว้โดยไม่ได้กินเลย เข้าใจว่าแม่คงคิดว่าถ้ามีชีวิตอยู่ต่อไปคงเป็นภาระให้กับพ่อและเขา หลังจากแม่ตายบ้านที่อยู่ในเขตบ้านของพิทยาถูกลื้อ เอาไม้ กระดานถวายเป็นวัด พ่อบอกโด่งว่าจะไปบวช ในขณะที่โด่งยังคงต้องวนเวียนอยู่กับชีวิตบนเรือ โด่งเอ่ยปากขอไปเรือกับลุงชั้น แต่แล้ววันหนึ่งขณะน้ำกำลังไหลลงและเป็นเวลาเดียวกับประตูน้ำเปิดเพื่อระบายน้ำออกมา กระแสน้ำจึงไหลเชี่ยว ทำให้เรือบรรทุกทรายบางลำหลุดลอยจากที่เพราะเชือกขาดจากเสา เป็นเหตุให้เรือที่บรรทุกทรายชนกระแทกกัน จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ลุงชั้นถูกตัดขาเพราะขาดกไปอยู่ตอนที่เรือกระแทกกันพอดี ทำให้ไม่สามารถทำงานได้อีก ผู้จัดการจึงมอบค่าทำขวัญให้และให้ออกจากงาน เขาเห็นว่าลุงชั้นเป็นคนพิการรับผิดชอบเรือที่มีราคาตั้งสิบล้านไม่ได้ เมื่อตำแหน่งคนขับเรือว่างลง โด่งจึงไปสมัครงานและได้งานทำในที่สุด โด่งรับลุงชั้นเข้าทำงานด้วยกัน แม้ว่าเขาจะพิการไม่สามารถขับเรือได้อีก โด่งให้เหตุผลของการรับเข้าทำงานนี้ว่า “คนอื่นเขาอาจจะไม่จ้างลุง เพราะลุงไม่มีประโยชน์สำหรับเขา แต่สำหรับฉันลุงก็เหมือนพี่น้องของฉัน ถ้าเราไม่ช่วยกันเองแล้วใครที่เห็นเขาจะมาช่วยเรา ?” จึงไม่ต้องแปลกใจหากจะเห็นหญิงคนหนึ่งกับชายสามคน ซึ่งมีคนขาด่วนรวมอยู่ด้วย ทั้งสี่คนนั้นอยู่ในเรือบรรทุกทรายลำเดียวกัน

เรื่องย่อ “เศียรขาด”

กล่าวถึงบรรยากาศงานบวชนาคของพระพิทยา พิชยาที่ตัดสินใจมาบวชเพราะวางแผนจะแต่งงานกับแฟน ปลายปี เขามาวบวชวัดเดียวกันกับหลวงลุงพรซึ่งก็คือพ่อของโด่งนั่นเอง พิชยามีหลวงลุงพรซึ่งเคยเป็นลูกจ้างของ โยมเตี้ยเป็นพระที่เลี้ยง หลวงลุงพรบอกสอนว่า เวลาไม่สำคัญเท่าการปฏิบัติตัวเมื่อพิทยาบอกกับหลวงลุงพรว่าบวช ได้มานาน พิชยาถามถึงโด่ง หลวงลุงพรบอกว่าทำงานล่องเรือทรายอยู่กรุงเทพฯ และได้เล่าให้หลวงพิทยาฟังถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัดหลังจากมีถนนตัดผ่านหลังวัดว่า มีโจรชุกชุม เคยมีเหตุการณ์พระพุทธรูปในวัดถูกตัดเศียร จนเป็นเหตุให้หลวงลุงพรต้องเดินตรวจความเรียบร้อยทุกครั้งก่อนจำวัด เวลาเมื่อเสียงหมาเห่าหอน หลวงลุงพรจะต้อง รีบไปดู ในคืนแรกที่หลวงพิทยาบวช หลวงลุงพรฝันไปและในตอนท้ายฝันได้ยินเสียงหมาเห่าหอน ตื่นขึ้นมายังได้

ยีนอีก จึงชวนหลวงพิทยาไปดูในจุดที่หมาเห่า ที่นั่นทำให้พบกับชายสามคนหัวเศียรพระพุทธรูปอยู่ในมือ อีกคนยกปืนเล็งขูให้ดับไฟฉายไม่เช่นนั้นจะยิง หลวงพิทยาคิดว่าไม่คุ้มกับการเอาชีวิตเข้าเสี่ยงจึงดับไฟฉายแล้วล้มตัวหมอบลงทันที ไม่เสียงอันตรายเพื่อเศียรพระเพียงเศียรเดียว ขณะที่หลวงลุงพรดับไฟพร้อมกับกำไม้ในมือแน่น วิ่งเข้าไปใส่คนกลุ่มนั้น เสียงไม้กระทบหัว หลวงลุงพรพยายามยื้อแย่งจนได้เศียรพระพุทธรูปมาอยู่ในอ้อมอกแล้วรัดไว้แน่น เสียงปืนลั่นดัง หลวงลุงพรตาย คนร้ายหนีไปได้ ก่อนตายหลวงลุงพรพูดว่า “มาร... มันเอาไปแล้ว” สำหรับหลวงลุงการสูญเสียพระพุทธรูปไม่ใช่การสูญเสียพระที่วัดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสูญเสียสมบัติอันล้ำค่าของชาวบ้านตำบลนี้ แม้ว่าหลวงลุงพรจะไม่มีญาติเลยก็ตาม แต่งานศพหลวงลุงพรมีชาวบ้านมาที่ศาลาให้ศพแน่นขนัดทุกวัน ไม่มีใครรู้ว่าระหว่างเศียรพระประธานที่เก่าแก่อันหาค่ามิได้ กับหลวงลุงพรนั้น ควรจะเสียดายอย่างไรมากกว่ากัน มีเพียงหลวงพ่อกซึ่งเป็นเจ้าอาวาสเท่านั้นที่พูดว่า “อันที่จริงแล้ว พระสงฆ์ที่เป็นพระอย่างแท้จริง กว่าที่จะเป็นได้แต่ละองค์ ยากยิ่งกว่าการสร้างพระพุทธรูปเพื่อไว้บูชาสักมาลัยนั้” มีเพียงหลวงพ่อนี่เองที่รู้อยู่กับตัวเองว่า แก่รู้สึกเสียใจกับอะไรมากกว่ากัน

บทส่งท้าย

ในงานศพ โด่งเจอปิทยาอีกครั้ง ทั้งสองลืมเรื่องราวหลังกันหมดแล้ว การพบกันครั้งนี้เหมือนเป็นครั้งสุดท้ายจริงๆ ระหว่างคนทั้งสองที่มีเส้นทางชีวิตต่างกันออกไป แม้ว่าเขาทั้งสองจะเกิดขึ้นมาบนผืนแผ่นดินที่ใกล้เคียงกัน

จนตรอก

เรื่องย่อ

เรื่องจนตรอกเป็นเรื่องราวชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในมุมหนึ่งในสังคมเรา เป็นกลุ่มคนที่มีทางเลือกในการดำเนินชีวิตไม่มากนัก... เพียงเพราะความยากจน เนื้อเรื่องกล่าวถึงชีวิตของครอบครัว ๆ หนึ่ง ซึ่งมีสมาชิกครอบครัวคือ บุญมา (พ่อ) แม่ ปู่ซึ่งหนีความแห้งแล้งกันดารจากต่างจังหวัดมาอาศัยกับลูกที่กรุงเทพฯ สีดาซึ่งเป็นลูกสาวคนโต ออด (ลูกชายคนรอง) และดำ (ลูกชายคนเล็ก) ซึ่งเป็นสมาชิกใหม่ในครอบครัว และยังมีเด็กนักเรียนที่ประสบปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตอนแรกครอบครัวนี้อาศัยอยู่ในห้องเช่าแคบ ๆ พ่อทำงานนอกบ้านกลับตอนเย็นๆ ส่วนแม่, ปู่ และสีดาอยู่บ้านพับถุงกระดาษขาย ออดยังเรียนหนังสืออยู่ ต่อมาบุญมาผู้เป็นพ่ออยากมีบ้านเป็นของตัวเองและประกอบกับเก้าแก่ให้ที่ดินจำนวนหนึ่งแก่คนงานในการปลูกบ้านเรือน บุญมาจึงยืมเงินเก้าแก่มาเพื่อสร้างบ้าน ถึงจะเป็นบ้านเพิงหมาแหงนหลังเล็ก ๆ แต่เขาก็รู้สึกดีใจมากที่มีบ้านเป็นของตนเอง ต่อมาหนี้สินก็เริ่มพอกพูนขึ้นบุญมาต้องจ่ายหนี้ที่เขาืมมาเขาต้องจ่ายทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยที่มากมายขึ้นทุกวัน จนวันหนึ่งเขาต้องจำใจทำงานออกเรือหาปลาเพราะเขาติดเงินเก้าแก่ เก้าแก่ให้ทำอะไรก็ต้องทำเพื่อใช้หนี้ โดยการหักเงินเดือนส่วนหนึ่งที่ได้ในแต่ละเดือนไป งานนี้ทำให้เขาต้องจากบ้านไปทีละนานๆ จึงจะกลับบ้านเสียที เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดปัญหาในครอบครัวขึ้น ทุกคนในครอบครัวต้องทำงานหนักขึ้น เพื่อหาเงินเป็นค่าครองชีพในแต่ละวัน ปู่ออกไปเดินรับจ้างลับมีด แม่, สีดาพับถุงกระดาษขาย ออดออกจากโรงเรียนมาขายหนังสือพิมพ์ตามสี่แยก ในคืนหนึ่งขณะที่ปู่เดินกลับบ้านถูกจี้ทำร้ายร่างกายทำให้ขาทั้งสองข้างใช้การไม่ได้ ที่บ้านยิ่งขัดสนมากขึ้น แม่จึงต้องออกไปทำงานนอกบ้านและต่อมาก็ประกอบอาชีพขายตัว ในวันหนึ่งเมื่อบุญมากลับมาจากออกเรือ

พบว่าภรรยาตัวเองท้อง จึงตบตีไล่ออกจากบ้าน เพราะแน่ใจว่าไม่ใช่ลูกตน สีดาสงสารแม่และไม่เข้าใจในตัวพ่อว่าทำไมพ่อต้องตบตีแม่จึงไม่คุยและโกรธพ่อ ต่อมาด้วยความเป็นเด็กเมื่ออดเห็นสีดานอนกับผู้ชายจึงมาฟ้องพ่อ เมื่อบุญมาเห็นเข้าจึงไล่สีดาออกจากบ้านด้วยความโกรธ ทำให้สีดายิ่งโกรธและไม่เข้าใจกับพ่อกว่าทุกครั้งที่มาบุญมาออกเรือก็ถูกจับจำคุก 6 เดือน เพราะเรือไปล่องลำเขตแดนของพม่า ทำให้บุญมาไม่ได้กลับบ้านนานกว่าทุกครั้ง และคนที่บ้านได้แต่คอยโดยไม่มีใครรู้เลยว่าทำไมออกเรือครั้งนี้บุญมาถึงไปนาน และคนที่รับภาระเลี้ยงดูปู่และเจ้าดำก็คือออก เด็กชายเพียงวัยประมาณ 12 ปี และยังคงอยู่ข้างที่มีเพื่อนบ้านคืออย่างนางปู้คอยช่วยเหลือบ้าง อดเหนื่อยมากกับการทำงานนอกบ้านและการดูแลคนในบ้านแต่ก็ไม่เคยบ่นเลย วันหนึ่งเกิดอุบัติเหตุ ขาของปู่ถูกน้ำข้าวสุกลวกที่ขาทำให้อาการยิ่งหนัก ปู่ก็น้อยใจในโชคชะตาของตนเองนัก นอกจากตนเองช่วยอะไรไม่ได้แล้วยังต้องเป็นภาระให้กับหลานตัวเล็กๆ อีก ส่วนออกต้องการเงินเพื่อพาปู่ไปโรงพยาบาล จึงตัดสินใจไปขโมยเศษเหล็กมาขายตามคำชวนของเพื่อน และถูกจับได้จึงถูกจำคุก เมื่อปู่รู้ว่าพี่หมัดตายอยาก ฝากดำไว้กับนางปู้แล้วจบชีวิตตนเองลงอย่างเดี๋ยวตาย เมื่อบุญมากลับมาก็รู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นจากนางปู้ก็ท้อแท้กับชีวิต และคิดสั้นจะฆ่าตัวตายพร้อมดำลูกชายคนเล็ก ซึ่งไม่รู้ประสีประสา แต่ผลก็ไม่เป็นดังคาดเจ้าดำตายแต่บุญมายังมีชีวิตรอดเพราะมีคนช่วยทัน และถูกตัดสินจำคุกตลอดชีวิต ได้แต่รอความตายในห้องขัง หลังจากนั้นไม่นานชุมชนแออัดก็ถูกไล่ที่และถูกรื้อสร้างเป็นตึกใหญ่ ไม่มีร่องรอยบ้านเก่าของบุญมาและครอบครัวเหลืออยู่เลย

คำพิพากษา

เรื่องย่อ

ฟัก เป็นภารโรงอยู่ในโรงเรียนของตำบลเล็กๆแห่งหนึ่ง บ้านของฟักเป็นกระต๊อบอยู่ในที่ดินของวัดและบางครั้งอาศัยข้าววัดกิน สมัยที่พ่อของฟักมีชีวิตอยู่ พ่อของเขาได้ช่วยวัดทำงานต่างๆ เมื่อมีโรงเรียนมาเปิดที่วัดหน้าที่พ่อของเขาจึงเพิ่มขึ้นมา นั่นคือเป็นภารโรงกินเงินเดือนของโรงเรียน ฟักเคยบวชเป็นสามเณร มีความประพฤติดีเป็นตัวอย่างให้แก่เด็กๆในละแวกนั้น

พ่อของฟักมีภรรยาใหม่เป็นคนสติไม่สมประกอบ ชื่อ นางสมทรง เมื่อพ่อของฟักเสียชีวิตลง ฟักสงสารแม่สมทรง จึงให้อาศัยอยู่ด้วยต่อไป จึงเป็นที่นิทาครหาของคนละแวกนั้นว่าฟักมีภรรยาคนเดียวกับพ่อ ทั้งที่ไม่มีใครสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่จากคำพูดและการกระทำของนางสมทรงนั้น ยิ่งทำให้ชาวบ้านปัดใจเชื่อมากขึ้นว่านางกับฟักมีความสัมพันธ์กันฉันทามีภรรยา นานเข้าฟักก็กลายเป็นที่รังเกียจของสังคม ไม่มีใครคบหาฟักแม้กระทั่งผู้ละแล้วซึ่งทางโลกเช่นพระสงฆ์ แม้ว่าฟักพยายามที่จะแทรกตัวเองทำให้ตัวเองมีค่า โดยให้มีหน้าที่ที่มีความสำคัญในสังคม แต่เมื่อสังคมไม่ต้อนรับเขาแล้วก็ไม่มีประโยชน์ ทุกคนจะเกี่ยวข้องกับฟักก็แต่เพียงเพื่อผลประโยชน์ของตนเท่านั้น ในที่สุดเมื่อวันเผาศพพ่อของฟัก เป็นการแสดงให้เห็นว่าตัวเขานั้นไม่มีใครคบหาสมาคมด้วยเลยจริงๆมีเพียงสัปเหร่อไซ่และนางสมทรงเท่านั้น ฟักโกรธและน้อยใจมาก สัปเหร่อไซ่สงสารฟักอยากให้ลืมความกลัดกลุ้มเสียบ้าง จึงให้ฟักดื่มเหล้า ในที่สุดฟักก็ติดเหล้า

ฟักให้ความเชื่อใจนับถือครูใหญ่มากขนาดฝากเงินเดือนทั้งหมดไว้แล้วตัวเองค่อยเบิกมาใช้ แต่เมื่อฟักได้กลายเป็นผู้ที่ไม่มีใครสนใจและถูกมองในแง่ร้ายทุกด้าน ครูใหญ่จึงไม่ต้องเกรงใจหรือเกรงกลัวฟัก จึงโกงเงินฟักไปทั้งหมด เมื่อฟักตกงานแล้วและไม่มีเงินซื้อเหล้าดั่งนี้ คนที่ถูกสังคมนบีบคั้น ถูกสังคมลงโทษทางอ้อมจนไม่สามารถอยู่ในสังคมได้เช่นฟัก ก็ต้องออกจากสังคมนั้นไป คือ ไปสู่ความตายนั่นเอง ม่ายสมทรงก็ถูกจับไปโรงพยาบาลประสาท แต่ฟักก็ยังเป็นเครื่องมือในการเรียกคะแนนนิยมของครูใหญ่ ถึงแม้ว่าเขาจะตายไปแล้ว ก็ถูกเอาศพมาทดลองกับเครื่องเผาศพใหม่ ไม่มีใครสนใจว่าฟักจะอยู่หรือตาย คนที่มางานศพฟักก็เพื่อมาดูเตาเผาศพใหม่เท่านั้น

เรื่องธรรมดา

เรื่องย่อ

ผมเล่าเรื่องพี่ (ลูกสาวของยาย) ที่ป่วยเป็นมะเร็งตาย ก่อนตายพี่รักษากับหมอลือตามความเชื่อ โดยที่ผมเองก็ไม่พูดแย้งอะไร ขอเป็นเพียงแค่ผู้ดู พี่และยายเชื่อเจ้าพ่อเดชที่มาช่วยรักษา ได้กำลังใจแต่ร่างกายที่ไม่ไหวแล้ว คู่รักของพี่ยังคงดูแลพี่และยายเสมอ พี่ตาย ผมฝันเห็นพี่ชุดขาว สวยสง่าบนสรวงสวรรค์ ผมเล่าให้ยายฟัง ยายเล่าให้คนอื่นฟังเรื่องความฝัน โดยบอกว่าตัวเองฝันเอง ยายชอบเล่าให้ผมฟังบ่อยที่สุด ผมเริ่มแสดงความรู้สึกไม่พอใจ กับการเล่าเรื่องเดิมของยาย และแม่วลีขาวของยาย ผมอดทนฟังยายเล่าด้วยท่าที่สนใจ ภายหลังที่รู้ว่า ยายกำลังจะย้ายไปอยู่กับคู่รักของพี่คนดีของยาย เมื่อผมเล่าเรื่อง เรื่องเดิมของยายให้คุณฟังจบ ยายเดินออกจากห้องผมพร้อมแม่ว ผมออกไปเมืองนครมิต

พรุ่งนี้

เรื่องย่อ

เรื่องของครอบครัวชนชั้นกรรมาชีพครอบครัวหนึ่งที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ มีแม่เป็นผู้นำครอบครัวเพราะพ่อเอาแต่กินเหล้าเล่นการพนันและดบตีทำร้ายแม่ทุกครั้งที่จะเอาเงิน จนสุดท้ายแม่เลือกที่จะเลิกกับพ่อ สมาชิกที่เหลืออยู่ในครอบครัวนี้จึงมีแม่ ลูกชายวัยเรียนสองคน และน้องสาวกับน้องชายของแม่ แม่ทำอาชีพเข็นข้าวแกงขาย น้องชายทำงานที่อุชฌมรถ น้องสาวทำงานโรงงานทอผ้า แม่ชอบซื้อล็อตเตอรี่และหวยใต้ดิน นางไม่ได้มองว่าเป็นการพนันเช่นที่นางเกลียด แต่มองว่าเป็นการเสี่ยงโชค น้องสาวของนาง และคนทั่วไปที่อาศัยในซอยเดียวกันก็นิยมซื้อล็อตเตอรี่และหวย ยกเว้นน้องชายของนางที่มักจะคิดว่าควรเก็บเงินที่ซื้อหอยนั้นมาซื้อของกิน หรือของใช้ดีกว่า (ซื้อกางเกงตัวใหม่ให้ลูกที่ขาดเพราะถูกตะปูเกี่ยวดีกว่านำไปซื้อล็อตเตอรี่ ดีกว่าที่จะบอกลูกว่าไม่มีเงินซื้อให้ ให้ทนใช้ไปก่อน แต่มีเงินซื้อล็อตเตอรี่) และพยายามที่จะพูดเพื่อให้พี่สาวและน้องสาวเลิกเล่นให้ได้ เขาคิดว่าถ้าจะทำให้คนเลิกเล่นได้ต้องเลิกที่ต้นตอ แต่มันเป็นเรื่องยาก เพราะไม่มีใครไม่อยากรวย ไม่มีใครไม่อยากได้เงิน บางครั้งก็อยากให้พี่สาวถูกหวยจะได้ถอนทุนคืน แต่บางครั้งก็อยากจะไม่ถูกเลยเผื่อจะได้สำนึกและเลิกไปเอง สิ่งที่น่ากลัวที่สุดคือการเสียตไปเสียตมาที่เป็นเสน่ห์ให้คนอยากมีหวังและเลิกไม่ได้ ความคิดที่แย้งกันนี้ทำให้น้องชายกับพี่สาวและน้องสาว

ทะเลาะกันบ่อยๆ แต่ก็ไม่เคยเลิกได้ ทุกวันที่ห่วยออก เป็นวันที่ทุกคนรอคอยอย่างมีความหวัง ครึ่งนี้ก็เช่นกันที่ซอຍ ทั้งซอຍเจียบเหมือนตอกอยู่ในคำสาป มีเพียงเสียงวิหุที่ประกาศเลขเท่านั้นดังแว่วออกมาจากหลายๆบ้าน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆถูกนึกถึงระหว่างที่ลุ้นตัวเลขที่ประกาศเป็นระยะ และท้ายที่สุดที่เลขสองตัวออกมันมีอำนาจทำให้นางสลัดใจและพาลหมดเรี่ยวแรงทำงาน พาลนึกโกรธเพื่อนแม่ค้าที่นำเลขเด็ดจากพระครูมาให้ (พระบอกไม่ให้แกะกระดาษให้คนอื่นดูก่อนออกนอกเขตวัด แต่เพื่อนแม่ค้าของนางเปิดดูเองเพราะใช้ตรรกะว่าไม่ได้เปิดให้คนอื่นดู) เมื่อไม่ถูกรางวัลกลับมาบ้านก็อารมณ์เสียใส่ลูกชายที่ถามถึงกางเกงตัวใหม่ที่นางรับปากว่าจะซื้อให้ถ้าได้รางวัล พี่สาวกับน้องชายทะเลาะอีก เป็นการทะเลาะกันระหว่างคนสิ้นหวังด้วยกัน คนหนึ่งสิ้นหวังกับห่วยงวดที่เพิ่งผ่านไป อีกคนหนึ่งผิดหวังในการพยายามเปลี่ยนแปลงตัวพี่สาวดังที่เคยหวัง ครึ่งนี้เขาแน่ใจว่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงพี่สาวของเขาได้ เพราะรากเหง้ามันได้หยั่งลึกลงไปเกินกว่าที่จะพยายามกำจัดมัน นอกเสียจากจะถอนรากเหล่านั้นให้สิ้นซาก และเขาคิดอย่างคนสิ้นหวังว่า ถ้าพี่เขาคนเดียวไม่มีกำลังพอที่จะถอนรากถอนโคนมันออกไปได้ จากทุกๆแห่งที่มันหยั่งไปถึง คำว่า “พຽ່ງนี้” ของพี่สาวที่หวังว่าจะถูกห่วย “พຽ່ງนี้” ของลูกชายที่รอจะได้กางเกงตัวใหม่จากเงินที่ถูกรางวัลลือตเตอร์ของแม่ “พຽ່ງนี้” ของน้องชายที่หวังให้พี่สาวเลิกเสียโชคได้สำเร็จ จึงเป็น “พຽ່ງนี้ พຽ່ງนี้ พຽ່ງนี้...” ไปเรื่อยๆ เป็นพຽ່ງนี้ที่เต็มไปด้วยความหวัง แต่ยังไม่เคยสมหวัง

ผลตอบแทน

เรื่องย่อ

เรื่องราวของกิมฮวย หญิงพิการที่มีรูปร่างเตี้ยเล็ก มีโหนกเนื้อที่ไม่พึงปรารถนาติดแน่นอยู่บนหลัง เนื้องอกนั้นมึขนาดสูงใหญ่เกือบเท่าหัวของแก จากโครงสร้างที่ผิดส่วนนี้ทำให้ไหล่ขวาเอียงต่ำกว่าไหล่ซ้าย คอถูกดึงเอียงไปทางไหล่ด้านขวาด้วย เวลาแกเดินลำตัวจะโค้งค่อมออกไปข้างหน้า มีเนื้อโหนกอยู่บนหลังคล้ายอูฐ เจ้เฝ้าประคบประหงมเส้นผมที่ยาวสลวยของแกให้แผ่ไปคลุมก่อนเนื้องอกหลังด้วยหวังจะซ่อนเร้นมันไว้ แต่ก็ไม่ช่วยปิดบังได้เลย ใครๆจึงเรียกแกว่าเจ้ค่อม แม้ว่ารูปร่างของกิมฮวยจะไม่ปกติ แต่เธอก็กลับเป็นผู้หญิงคนเดียวในบ้านที่ต้องหาเงินเลี้ยงทุกคนในครอบครัวด้วยการขายก๋วยเตี๋ยว แม้ว่าใครๆที่ผ่านไปมาจะเรียกแกว่าเจ้ค่อม แต่แกก็ไม่เคยแสดงความไม่พอใจ ลำพังที่เกิดมาเป็นคนพิการก็แย่พออยู่แล้ว หากชีวิตของกิมฮวยต้องพบเจอเรื่องราวที่โหดร้ายมากขึ้น เธอถูกข่มขืนตั้งแต่ยังสาว และมีลูกสาวคนหนึ่ง ชีวิตของเธอจึงคลุกคลีอยู่กับความเศร้าสลดเกือบตลอดเวลา มีแต่งงานเท่านั้นที่ช่วยให้เธอลืมมันได้ชั่วคราว จนกระทั่งมีกลุ่มนักศึกษาชายห้าคนที่เพิ่งจะย้ายเข้ามาอยู่ในซอຍ มีเพียงพวกเขาเท่านั้นที่ปฏิบัติต่อเธออย่างสุภาพ ไม่เคยเรียกเธอว่าเจ้ค่อมอย่างคนอื่นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกิมฮวยกับนักศึกษากลุ่มนี้จึงเป็นไปอย่างมิตรที่มีน้ำใจต่อกัน ในเวลาที่พวกเขาไร้เงินจนไม่มีแม้แต่ค่าอาหารก็จะติดไว้ที่ร้านของกิมฮวย ทันทีที่ได้เงินจากทางบ้าน พวกเขาเหล่านี้จะรีบนำไปคืนกิมฮวยทันที และเพื่อเป็นการตอบแทนน้ำใจเล็กๆน้อยๆของกิมฮวย เมื่อใดที่กลุ่มศึกษานี้ว่าง หรือขณะนั่งกินข้าวที่ร้านจะช่วยกิมฮวยเก็บจานชามไปล้าง หรือแม้แต่ช่วยกิมฮวยบริการต่างๆเท่าที่จะทำได้ จนกระทั่งวันหนึ่ง หนึ่งในกลุ่มเพื่อนนักศึกษา เข้ามาสั่งก๋วยเตี๋ยวในร้านของกิมฮวยตามปกติ เผลอเรียกกิมฮวยตามที่ใครหลายคนเรียกว่าเจ้ค่อม แม้กิมฮวยจะไม่ได้ว่ากล่าวอะไรและยังคงปฏิบัติต่อ

เด็กนักเรียนน้อยอย่างดี แต่แววตาและท่าทางเพียงแวบหนึ่งที่ถูกเรียกนั้นก็ทำให้กลุ่มนักเรียนนี้รับรู้ได้ถึงความรู้สึกเสียใจของกิมฮวย เด็กนักเรียนทุกคนในกลุ่มนั้นรู้สึกผิด จนไม่กล้าแม้แต่จะสู้หน้า ไม่กล้าไปซื้อถ้วยเตี้ยวร้านกิมฮวย จนท้ายที่สุดทนความทิวไม่ไหว จึงตัดสินใจกลับไปซื้อถ้วยเตี้ยวของกิมฮวยอีกครั้ง เว้นแต่นักศึกษาคนที่หลุดปากเรียกกิมฮวยว่าเจ้คอม ที่ยังไม่กล้าไป ให้เพื่อนๆ โทกกว่าป่วยหากกิมฮวยถามถึง เมื่อถึงร้านกิมฮวยก็ถามถึงจริงๆ แทนปฏิกริยาที่ซิงซัง โกรธ หรือท่าที่มันตึง กิมฮวยนอกจากไม่แสดงท่าทางเหล่านั้นยังแสดงความห่วงใยต่อนักศึกษาคนที่ไม่ได้มาคนนั้นด้วย กลัวว่าจะทิว กิมฮวยฝากถ้วยเตี้ยวและยาเพื่อนๆ ไปให้ด้วยความเป็นห่วง สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้เด็กศึกษากลุ่มนี้รู้สึกผิดมากขึ้นไปอีก

ศาลเจ้าแม่

เรื่องย่อ

กล่าวถึงต้นไทรใหญ่ในหมู่บ้านแห่งหนึ่งที่หยั่งรากลึกลงดินมาเป็นเวลานาน หากแต่ไม่มีใครสนใจมัน จนกระทั่งวันหนึ่งที่ถนนที่เชื่อมระหว่างอำเภอกับอำเภอผ่านมา สิ่งที่พวกเขาสร้างถนนทิ้งไว้กับต้นไทรก็คือผ้าเหลืองที่คาดรอบต้นไทรใหญ่ ก้านธูปอีกกำหนึ่งปักไว้กับดินโคนต้นไทร และเรื่องราวเป็นตำนานอีกหลายต่อหลายตำนาน อีกทั้งเริ่มเป็นประเพณีกันตั้งแต่เมื่อไหร่ไม่มีใครสังเกตว่าเมื่อรถทุกคนแล่นผ่านจะต้องชะลอรถและปีบแตกรสามครั้งให้เจ้าแม่ไทร เป็นการขอทางกับเจ้าแม่

ในคืนที่ฝนตกหนักคืนหนึ่ง มีรถมอเตอร์ไซด์วิ่งด้วยความเร็วสูงซึ่งเข้ามาจนถึงศาลเจ้าแม่ไทร ก็มีเสียงโครมดังสนั่น ทุกคนที่อยู่ในบ้านใกล้เคียงต่างออกมาดู ภาพที่เห็นคือล้อหน้ามอเตอร์ไซด์พับบิดยับเยิน ศาลเจ้าแม่ล้มลงราบกับพื้น ผู้ชายคนที่ขี่กะโหลกยุบไปแถบหนึ่ง เพราะพุ่งไปชนกับต้นไทรตายคาที่ ชาวบ้านต่างเห็นพ้องกันว่า เป็นเพราะเขาไม่ปีบแตกร ไม่เคารพเจ้าแม่ เมื่อผู้ใหญ่บ้านมาถึง แก่ให้คนเอาหนังสือพิมพ์มาปิดศพ คงเหลือไว้แต่ผู้ชายห้าคนยืนอยู่บริเวณนั้นคอยรถที่ผ่านไป เพื่อฝากไปแจ้งตำรวจที่โรงพักในอำเภอให้มาจัดการในขั้นต่อไป เรื่องราวความเฮี้ยนและเรื่องเรื่องราวของคนขี่มอเตอร์ไซด์นี้จึงถูกบันทึกไว้เป็นหนึ่งในตำนานความอาถรรพ์ของเจ้าแม่ด้วย

ขณะที่พวกที่ยืนรอรถยืนรออยู่พักใหญ่ก็มีรถส่องไฟผ่านมา ขณะที่แสงไฟคู่นั้นกำลังจะมาถึง ผู้ใหญ่บ้านสั่งให้ลูกบ้านที่เหลืออกไปยืนดักรถเพราะกลัวคนขับมองไม่เห็น พวกเขาออกไปยืนขวางถนนโบกมือไปมา ฝนยังคงตกลงมาไม่หยุด ฝ่ายรถคันนั้นที่กำลังวิ่งใกล้เข้ามา ไฟที่ส่องสว่างเห็นร่างของชายทั้งสามชัดเจน แต่แทนที่จะชะลอหยุด กลับพุ่งรถตรงมาอย่างรวดเร็ว สามคนที่ยืนขวางถนนจึงต้องกระโจนหนีออกข้างทางชนิดตัวใครตัวมัน รถยนต์คันนั้นวิ่งด้วยความเร็วแหกโค้งออกไป พุ่งตรงเข้าหาต้นไทรชนดังสนั่น ต้นไทรไหวสะเทือนทั้งต้น คนหนึ่งในรถกระเสือกกระสนออกมา ยกมือไหว้ท่วมหัว เลือดไหลที่หน้าผากเป็นทาง พร้อมกับพูดว่าอย่าทำผมเลย ไว้ชีวิตผมเถอะ จะเอาอะไรผมยอมทั้งนั้น เขาพยายามล้วงเงินในกระเป๋ากางเกงออกมาทั้งหมด แต่ไม่มีใครรับ จากนั้นพยายามวิ่งหนี จนหนึ่งในคนที่ยืนรอรถต้องบอกว่า พวกเขาไม่ใช่โจร ชายคนที่มากับรถยนต์จึงค่อยคลายความกังวลลงบ้าง เมื่อเหตุการณ์ซุลมุนจบลง จึงพบว่ารถปีคอปขนาดเล็กคันนั้นหน้ารถซึกคนขับยุบเข้าไปเกือบครึ่ง

คนขับถูกอัดตายคาพวงมาลัย ศาลเจ้าแม่ที่ลี้มลงยุ่ก่อนนั้นแหลกละเอียด ศพคนขี่มอเตอร์ไซด์ถูกล้อรถทับ รถมอเตอร์ไซด์บีแบน คนเจ็บที่รอดชีวิตเล่าให้ชาวบ้านฟังว่า เห็นคนยืนโบกรถอยู่ข้างทางคิดว่าเป็นโจร ฝนตกอยู่มองไม่เห็นต้นไทรกับรถมอเตอร์ไซด์และคนตาย เพื่อนของเขาเลยเหยียบคันเร่งจะพุ่งแหวกออกไป ไม่ทันสังเกตว่าเป็นทางโค้ง ในขณะที่กลุ่มชาวบ้านเริ่มพูดกันถึงความเอ็นของเจ้าแม่ไทร บ้างก็ว่าในหมู่บ้านของตนคงมีคนทำผิดอะไรไว้จนเจ้าแม่ไทรโกรธ

สายวันรุ่งขึ้น ตำรวจมาพร้อมรถลาก นักข่าวภูธรหนุ่มกระโดดลงจากรถตำรวจเพื่อถ่ายรูป เมื่อถ่ายจนพอใจแล้วเข้าสัมภาษณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้นจากคนในหมู่บ้าน ทุกคนต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าเพราะคนตายไม่บีบแตรทำความเคารพเจ้าแม่ จึงตาย นักข่าวฟังแล้วเห็นว่าแท้จริงเป็นอุบัติเหตุ พยายามชี้แจงเหตุผล แต่ไม่มีใครรับฟัง พยายามเล่าแก่นักข่าวว่าเป็นเพราะเจ้าแม่ไทร ยิ่งพูดเสียงยิ่งดังขึ้นๆ นักข่าวสังเกตเห็นดวงตาหลายคู่ของชาวบ้านมีแววไม่พอใจ เมื่อเขาพยายามบอกข้อเท็จจริงว่าอุบัติเหตุครั้งนี้เป็นอุบัติเหตุและในศพที่สองเป็นเพราะเขาคิดว่าเป็นโจร ไม่กล้าจอดรถแต่กลับพุ่งรถเข้ามา แต่ไม่ทันสังเกตว่าเป็นทางโค้ง เมื่อเห็นว่าได้ผลนักข่าวจึงเจียบลงจึงเดินเลี้ยวออกไป ชาวบ้านไม่รื้อรถเตือนเขาให้ระวังตัว ผ่านไปมาให้ยกมือไหว้เพื่อความเป็นสิริมงคล เมื่อเรื่องทุกอย่างสงบลง ชาวบ้านช่วยกันทำความสะอาดโคนต้นไทร และช่วยกันสร้างศาลขึ้นมาทำเป็นเรือนไทย และหลังจากนั้นมาบ้านทรงไทยหลังนั้นจึงตั้งตระหง่านอยู่บนเสาเดียวโคนต้นไทร เป็นที่ถูกใจของทุกคน แววกังวลบนใบหน้าของชาวบ้านหายไปแล้ว ควันรุ่งแสงเทียนจึงเริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่งหน้าศาลเจ้าแม่ไทร และยังคงสว่างไสวตลอดเวลาจนถึงทุกวันนี้

หมาคิดแก้ง

เรื่องย่อ

ดาวหวังอาศัยอยู่ในกระท่อมเล็กๆริมหาดบนเกาะแห่งหนึ่งทางภาคใต้ ที่รำลึกกันว่ามีมะพร้าวตกที่สุดในประเทศไทย กระท่อมของแกตั้งอยู่โดดเดี่ยวสุดปลายหาด ลูกๆของแกมีบ้านอาศัยอยู่ลึกเข้าไปในเกาะ ดาวหวังมีอายุย่างเข้าหกสิบห้าแต่แกยังดูเป็นคนแข็งแรงในสายตาของคนอื่นๆและเป็นคนแก่ที่น่ารักของคนที่อยู่จัก แกมีชีวิตอยู่อย่างราบเรียบ สงบ ไม่ทุกข์ร้อน

วันหนึ่ง ระหว่างทางขณะที่ดาวหวังเดินกลับจากบ้านลูก แกถูกหมากัดที่น่องแผลหนึ่ง และจะเข้ามาขย้ำซ้ำ โชคดีที่แกเจอท่อนไม้ท่อนหนึ่งก่อน จึงใช้ไม้หวดที่ปากของมันเต็มกำลัง มันวิ่งหนีร้องเอง...เอง...หางจุกตูดงุดๆหายไป จากวันนั้นมาชีวิตมันเปลี่ยนที่เคยสงบสุขของแกก็เริ่มเปลี่ยนแปลง ช่วงที่รักษาแผลอยู่กับบ้าน ดาวหวังจะเอามีดมาลิดรอนตกแต่งท่อนไม้ที่ฉวยมาได้ในวันนั้นให้เหมาะมืออยู่เสมอ แกรู้สึกเกลียดหมาขึ้นมา แกรู้สึกเกลียดหมาขึ้นมา อยากไล่ตีมันให้หมดทุกตัว ลึกๆอยู่ในนั้นแกมีความกลัวและยังตกใจอยู่ไม่หาย แกเริ่มรู้สึกว่หน้าที่ไล่หมาเป็นงานประจำของแกเสียแล้ว เมื่อเห็นมันวิ่งร้องด้วยความเจ็บปวดเพราะไม้ในมือแกก็ยิ่งสุข ยิ่งตอนเจอหมาคิดแก้งกัน แกจะตรงเข้าไปฟาตอย่างไม่ยั้งจนหมามันหลุดออกจากกัน และแกยิ่งชอบใจเพราะทำให้หมามันไม่มีลูกออกมาอีก จนระยะหลังเป็นที่สังเกตได้ว่า ถ้ามีดาวหวังอยู่ในบริเวณใดจะไม่หมาตัวไหนอยู่ในรัศมีนั้น

ในใจแกหมกมุ่นอยู่กับการไล่ตีหมา จนไม่ได้ให้ความสนใจกับกระต๊อบเล็กๆที่สร้างขึ้นใหม่เรียงรายอยู่ริมหาดห่างออกไปจากบ้านของแก ไม่นานนักกระต๊อบเหล่านั้นเสร็จเรียบร้อย (น. 67) มีกลุ่มฝรั่งลึบกว่าคนมาพักอาศัย โดยมีคนไทยนำทาง สูดปลายหาดอีกด้านหนึ่งเป็นโรงเตี๊ยมหลังคามุงจากทำขึ้นสำหรับเป็นที่ประกอบอาหาร และชายของใช้เล็กๆน้อยๆให้กับพวกฝรั่งที่มาพักในกระต๊อบ ส่วนใหญ่เป็นอาหารทะเลจำพวกปลา ปู กุ้ง หรือพวกผลไม้ มะพร้าว แตงโม มะละกอ ฯลฯ มันเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นริมหาดแห่งนี้ (น.68) ตาหวังเดินถือไม้กัลปังหัดกระต๊อบผ่านฝรั่งที่กำลังเปลือยกายเล่นน้ำทะเลกันอย่างสนุกสนาน แกหยุดยืนดูด้วยความแปลกตา ในใจสงสัยว่าไอ้คนหัวเหลืองพวกนี้มันมาจากไหนกัน แต่ด้วยเหตุนี้ ตาหวังจึงมีแหล่งใหม่ของแกที่จะมาดักตีหมาที่มากินของเหลือๆเศษอาหารจากโรงเตี๊ยม โดยที่เจ้าของโรงเตี๊ยมชอบใจที่ตาหวังนั่งอยู่เพราะตาหวังช่วยไล่หมาที่มารบกวนฝรั่งอยู่เรื่อยๆ แรกๆก็พอได้ต้อยบ้าง หลังๆหมามันชักรู้จึงไม่ค่อยมา หรือไม่ก็ดอดมาตอนแกกลับไปแล้ว

ระยะหลังๆ จะเป็นด้วยอายุแก่มาก หรือว่าประสาทหลอนก็ไม่รู้ได้ สายตาของตาหวังเริ่มพร่ามัว บางครั้งภาพที่เห็นเหมือนมีหมอกมาบังโหลๆ และเห็นสิ่งที่เคลื่อนไหวได้มีรูปร่างคล้ายหมาไปหมด ต้องเพ่งดูให้แน่ใจอีกครั้งจึงจะรู้ว่ามันเป็นอะไร (น.69) เหมือนที่วันหนึ่งแกเห็นหมาตัวหนึ่งนอนตากแดดอยู่ริมหาดจึงค่อยๆองเข้าไปหา หวังจะพาด แต่ครั้นเมื่อเข้าไปใกล้มันกลับไม่ใช่หมา แต่เป็นฝรั่งหัวเหลืองนอนเปลือยกายโตนโตนอยู่กลางแดด (น.70) แกได้แต่นึกสงสัยว่าอากาศร้อนๆแบบนี้ ฝรั่งพวกนี้มานอนแก้ผ้าตากแดดกันทำไม และเย็นนั้นกลับบ้านไปด้วยความผิดหวังที่ไม่ได้ตีหมาสักตัว ขณะที่แกเดินต่อไปเรื่อยๆอีกไม่ไกลจะถึงกระต๊อบอยู่แล้ว เข้าของแกหยุดก็กั๊กทันทีเมื่อสายตาเห็นภาพข้างหน้าบนหาดทราย (น.71) ภาพที่เห็นนั้นเป็นกลุ่มหมาห้าตัวกำลังเคล้าเคลียกันอยู่ แกนึกในใจว่าเดี๋ยวมันต้องกินแกกันแน่ๆ (น.71)

คนไร้ค่า

เรื่องย่อ

แบนมีความหลงตัวเองเหมือนคนอื่นๆ แต่แบนเรียกมันว่าความภูมิใจ ความภูมิใจของแบนคือเรื่องของเส้นลายมือของตนเองที่มีเส้นสมองยาวเหนือกว่าใครๆ แบนมักจะอวดใครต่อใครเสมอ และรู้ตัวเองดีว่าเป็นคนฉลาด เพราะแบนเชื่อคำทำนายของพระหมอดูที่ทำนายไว้ว่าแบนไม่ใช่คนธรรมดาแต่เป็นอัจฉริยะ ถ้าจะให้ดีต้องทำงานเกี่ยวกับทางศิลป์ แบนมักจะเอาคำทำนายนี้บอกแก่ทุกคน แต่ไม่ว่าจะจริงหรือโกหกก็ไม่มีใครสืบสาวได้เพราะเรื่องทั้งหมดออกมาจากปากแบนฝ่ายเดียว แต่ก็ไม่ได้มีใครอยากสืบสาวเท่าใด เพราะประโยชน์ของแบนจริงๆอยู่ที่แบนเป็นคนใช้ง่ายในทุกๆงาน ขออย่างเดียวอย่าว่าแบนว่าโง่เท่านั้นพอ จากคำทำนายนั้น แบนพยายามทำทางเพื่อได้เรียนศิลปะ ขอดตามเพื่อนเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อเข้าวิทยาลัยศิลปะ จนเพื่อนเรียนจบแยกย้ายไปทำงานและออกจากวงการศิลปะ แบนก็ยังคงอยู่และชอบศิลปะ แบนพยายามทำงานทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ อยากร่วมร่วมกับศิลปะ ขอแค่ได้ติดตามกลุ่มศิลปิน คอยช่วยศิลปินเช่น เป็นคนหยิบพู่กันให้ ปิดกวาดเช็ดถูพื้น เพียงได้อยู่ใกล้ๆในแวดวงศิลปินก็พอใจแล้ว ค่าแรงต่างๆไม่จำเป็นเพียงแต่ได้ชุกอยู่กับพวกทำงานศิลปะเท่านั้น เป็นความสุขของแบน แม้ว่าแบนจะวาดรูปไม่เป็นก็ตาม เมื่อใดที่มีการจัดแสดงภาพนิทรรศการ แบนจะทำทางดูรูปคล้ายเวลาที่ศิลปินมองดู

รูปเพื่อวิจารณ์ เมื่อมีใครถามอะไรเกี่ยวกับงานศิลปะแบนจะพยายามพูดคำศัพท์เฉพาะทางศิลปะไทยปนอังกฤษเท่าที่จะจำได้แม้จะไม่เข้าใจ และสับสนด้วยประโยคเด็ดที่ว่า คุณยังต้องใช้เวลาศึกษาอีกนาน แบนยังคงวนเวียนอยู่ในกลุ่มคนทำงานศิลปะเพื่อช่วยเหลือศิลปิน จนกระทั่งวันหนึ่งหลังเลิกงาน หลังจากช่วยขนของเสร็จแบนร่วมวงเหล้ากับกลุ่มศิลปินจนเมาเหมือนเช่นทุกครั้งที่เขาวงเหล้า ยิ่งเมาท่าทางความเป็นศิลปินของแบนก็ยิ่งออกซัดสร้าง ความตลกให้กับกลุ่มศิลปินเหล่านั้น พวกเขามองแบนเหมือนตัวตลก ในวันนั้นแบนเมามาก ในระหว่างทางกลับบ้าน พบผู้หญิงคนหนึ่งถูกข่มขืน จึงไปดู แต่แบนกลับเมาหลับไป เมื่อตื่นมาผู้หญิงจึงเรียกร้องให้แบนรับผิดชอบ ทั้งๆที่แบนไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับเธอ แต่แบนก็รับผิดชอบ จนกระทั่งเมียของแบนมีลูก แบนต้องเริ่มทำงานทำมากขึ้นกว่าตอนที่อยู่คนเดียว เงินที่เคยได้รับเพื่อเลี้ยงตัวเองจากการช่วยศิลปินเริ่มไม่พอ เมียของแบนเสนอให้แบนไปเป็นช่างชุดเจาะท่อ โดยปลอมประโลมว่าการชุดเจาะดินก็เป็นศิลปะแขนงหนึ่ง แม้จะเป็นงานที่หนักมากแบนก็ไปทำ ฝ่ามือที่เคยมีเส้นสมองขึ้นยาวและเห็นชัดเจนเริ่มเลือนลาง จนกระทั่งแบนล้มป่วยลง เงินขาดมือ อีดำ เมียของแบนจึงเอาลูกไปขาย ได้เงินกลับมาสามพันซื้อยามารักษาแบน เมื่อไม่มีลูกโชตรวนที่ผูกพันมันไว้ขาดลง วันแรกที่ออกจากบ้านได้แบนชวนอีดำไปดูงานศิลปะที่หอศิลป์แห่งชาติ ที่นั่นแบนพบกับรุ่นพี่ที่รู้จัก เขาเป็นศิลปิน แบนช่วยเขาขายผลงานซึ่งเป็นหิน ออกตั้งแสดง แบนช่วยแบกหินแกะสลักก้อนแล้วก้อนเล่า จนถึงก้อนสุดท้ายที่สูงเกือบเมตร ด้วยร่างกายที่เพิ่งฟื้นไข้เริ่มจะหมดแรง แบนค่อยๆประคองโน้มหินนั้นลงมาแล้วค่อยให้เข้ารับน้ำหนัก เมื่อน้ำหนักกดลงมาเต็มที่ ร่างแบนทรุดฮวบลง หินก้อนนั้นไหลเลื่อนลงรวดเร็ว แต่ก่อนที่หินจะตกถึงพื้นแบนเสือกขาเข้าขวางไว้ทันกันหินจะกระแทกกับพื้น หินที่เช่นกันที่เสียงหินกระทบพื้นปูนเจ้าของงานศิลปะตะโกนคำว่าแบน แบนตกใจกลัว เพราะเขากลายเป็นผู้ทำลายศิลปะไปเสียแล้ว เป็นครั้งแรกที่แบนถูกด่าว่าเป็นไอ้จิ้ง เพราะโมโหที่ต้องแกะสลักหินก้อนนั้นใหม่เพราะงานชิ้นนี้ของเขา ขายได้ราคาสามหมื่น แบนรู้สึกเสียใจที่ถูกศิลปินด้วยกันไต่หยิ่งกับหมุกกับหมา เมื่อกลับบ้านด้วยความเสียใจแบนจึงไม่พูดจา อีดำพยายามชวนคุย และพยายามถามถึงความหมายของหินแกะสลักก้อนนั้น แบนรู้สึกดีขึ้นเมื่อคิดว่าอีดำเห็นแล้วว่าแบนฉลาด แบนจึงค่อยๆยิ้มออกมา พร้อมตอบว่า ประติมากรรมชิ้นนั้นคือ รูปทรงหมายเลข 4 แล้วถามอีดำว่าเข้าใจไหม เมื่ออีดำตอบว่าไม่เข้าใจ แบนจึงว่าว่าคำยังไม่เข้าใจเรื่องรูปทรง อีดำจึงว่าว่าตัวเองคงจะโง่จริง เพราะถ้าหากประติมากรรมนั้นไม่สวยคงจะไม่มีคนซื้อไปในราคาตั้งสามหมื่น แล้วถามต่อถึงหินหมายเลขห้าว่ารูปทรงเป็นอย่างไร เพราะคำตั้งใจจะเอาเงินที่เหลือเจ็ดร้อยบาทจากการขายลูกมาให้ด่าแกะสลักหินขาย พร้อมกับบอกความตั้งใจเดิมว่า ที่แรกจะชวนแบนทำลูกขายอีก แต่จากวันที่ด่าทำหินก้อนนั้นตกจึงเกิดความคิดใหม่ เพราะใช้เวลาน้อยกว่าและได้เงินมากกว่า เด็กนั้นแทบไม่มีค่าอะไรเลย อีดำส่ายมืออีกว่าตัวเองนั้นโง่ นึกไม่ถึงเลยว่าหินก้อนเดียวจะมีค่ามากกว่าเด็ก ทั้งสองกินกันไปคุยกันไป แต่ส่วนใหญ่แบนจะฟังอีดำคุยมากกว่าเพราะอีดาเพิ่งจะเห็นค่าของแบน จึงยกยอแบนเสียใหญ่ แบนก็นั่งฟังด้วยความภาคภูมิใจคิดไปถึงวันที่แบนเป็นศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ที่โลกจะต้องแหงนมองดูมัน ผู้ที่จะทำให้ก้อนหินมีค่ามากกว่าชีวิตคน แบนศิลปินผู้ยิ่งใหญ่ ศิลปินผู้ที่จะทำให้คนไร้ค่าลง

ข้อบุญ

เรื่องย่อ

เขานั่งรถเมย์กลับบ้านเพราะไม่มีรถส่วนตัว ขณะนั่งรถกลับมาเขานึกถึงบทสนทนาที่คุยกับพ่อและความคิดที่ว่าพ่อคงจะสบายใจเพราะเงินที่เขากู้สหกรณ์มาทำให้น้องชายได้บวช ผ่านวัดแห่งหนึ่งที่มีเสียงประกาศผ่านไมโครโฟนของพระให้คนร่วมบริจาคเงินเพื่อจะได้บุญ รถที่นั่งมาจอดสนิท ภายในวัดมีป้ายประกาศเชิญชวนให้คนทำบุญมากมาย เสียงจากไมโครโฟนยังคงประกาศให้คนร่วมทำบุญสร้างโบสถ์ พร้อมกับพูดถึงสรรพคุณบุญกุศลที่ได้จากการทำบุญ เขาทำเป็นไม่ได้ยิน เขาลงจากรถเดินเข้าซอย ผ่านตลาดสด โรงเต้าหู้ ช้ามะพาน ผ่านวัด ที่นั่นคนพลุกพล่านผิดปกติ มีริ้วธงสีเพิ่มขึ้น ป้ายประกาศบอกให้รู้ว่ามีงานประจำปี และมีการเชิญชวนให้ทำบุญ คณะกรรมการจัดเหรียญหลวงปู่ไว้ให้เขา ตามแต่ศรัทธาเขาหากัน คินนี้มีวงดนตรีลูกทุ่งวงใหญ่มาเล่นให้ความสำราญ เงินรายได้จากบัตรค่าผ่านประตูจะนำมาหล่อรูปหลวงปู่ทองคำจริง ส่วนที่เหลือเก็บไว้พัฒนาวัดต่อไป นอกจากได้ความสนุกสำราญแล้วยังได้บุญด้วยเสมือนยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว เขาเดินกลับบ้าน อาน้ำ และท้ายที่สุดตัดสินใจออกไป ภายในวัดคินนี้คนเบียดเสียดกันแน่น เพราะมีหลากหลายกิจกรรมทั้งซุ้มเล่นเกม ร้านค้าขายของ วงดนตรี โดยเฉพาะวงดนตรีที่คนต่อแถวซื้อบัตรเพื่อเข้าชมเป็นแถวยาว หลังจากเสียเงินบัตรผ่านประตูเข้าวัดมาแล้วรอบหนึ่งเพื่อทำบุญพัฒนาวัด เขาเลือกไปดูวงดนตรีที่จะแสดง ซื้อบัตรเสร็จเดินผ่านประตูเข้าไปเพื่อรอจะชม กลับพบว่าจะต้องเสียเงินค่าเช่าเก้าอี้ โดยได้เหตุผลว่า ค่าบัตรแบ่งกับทางวงดนตรี แต่เก้าอี้เป็นรายได้ของวัดเหมือนทำบุญโดยตรงกับทางวัด มีให้เลือกทั้งเก้าอี้เบาะและเก้าอี้เหล็ก เมื่อถึงจุดนี้ เขารู้สึกโกรธเพราะคิดว่าถูกหลอก จึงขอคืนบัตร แต่คนขายบัตรบอกว่าคืนไม่ได้แล้ว พร้อมกับไล่เขาให้ออกไปจากแถวที่ซื้อบัตร เขาก็ยังโกรธ เขาหันไปมองคนที่ยืนต่อจากเขา และบอกว่าอย่าซื้อบัตรเขาหลอกให้เสียเงินสองต่อ ซื้อบัตรแล้วยังต้องเข้าไปซื้อเก้าอี้วัดอีกห้าบาท ป้าคนนั้นมองเขาด้วยแววตาที่ไม่ค่อยเข้าใจ ตอบกลับมาว่า "ไม่เป็นไรหลอกหลานชาย ก็เหมือนทำบุญเข้าวัดนั่นแหละ เขาเลือกที่จะเดินกลับมาห้องเช่า ปฏิเสธการดูวงดนตรีแม้ว่าจะเสียเงินค่าบัตรไปแล้วก็ตาม เขาเห็นเด็กนั่งร้องไห้เพราะอยากไปดูวงดนตรีเพราะไม่มีเงินซื้อบัตร เขายกบัตรนั้นให้เด็กคนนั้น เขานอนคิดนึกถึงเงินห้าสิบบาทที่ให้หัวหน้ากองไปทอดกฐินทำบุญ นึกถึงเบ๊งค์ยี่สิบบาทที่ย้ายคนนั้นใส่ลงบาตรเพื่อร่วมทำบุญกับพระแก่องค์นั้น นึกถึงห้าบาทที่ถูกขอเป็นค่าเช่าเก้าอี้ เพื่อร่วมทำบุญกับทางวัด...เขานึกเสียตายเงินเหล่านี้ แต่สำหรับเงินค่าบัตรเข้าชมวงดนตรี เขาไม่เสียตายอีกแล้ว ถึงแม้เขาจะไม่ได้ตั้งใจทำบุญ แต่เขาก็ทำให้เด็กคนหนึ่งหยุดร้องไห้ได้ และป้านี้เด็กคนนั้นก็คงมีความสุขนั่งกับพื้นแหว่งนอนอยู่หน้าวงดนตรีแล้ว เสียวงดนตรีแหว่มา เขาหลับตาลง

อนาคตของเรา

เรื่องย่อ

เด็กกลุ่มหนึ่งที่เล่นบทบาทสมมติเป็นตำรวจ พระเอก สายลับ กับโจรผู้ร้าย พวกเขาแข่งขังกันและต่อสู้กันไปด้วยอาวุธปืนของเล่นที่ใหญ่ซื้อให้จากร้านขายของเล่น เล่นยิงกันไปมาตั้งแต่เช้าจรดเย็น พวกเขาเล่นกันอยู่บนกองทราย จนกระทั่งคนงานก่อสร้างวางบีกบินออกมาจากบ้านพักส่งเสียงขับไล่ให้ไปเล่นข้างล่าง ทั้งตำรวจและผู้ร้ายสมมติต่างวิ่งกระเจิงลงมาจากภูเขา เหตุการณ์คงเดิมเพียงแต่เปลี่ยนฉากใหม่ บทบาทสมมติการเป็นตำรวจ โจรสายลับยังคงเล่นต่อไปสลับไปมาระหว่างฉากภูเขา กองทรายกับพื้นข้างล่าง กระทั่งมีตพวกเขาแยกย้ายกันกลับบ้านหมดไปแล้วอีกวันหนึ่ง พวกเขาเติบโตขึ้นอีกวันหนึ่ง ก่อนแยกย้าย กองทรายได้ยินเสียงพวกเขาสัญญากันเป็นมั่นเหมาะว่าพรุ่งนี้ พวกเขาจะกลับมาเล่นยิงปืนกันอีก

ที่เห็น...และเป็นไป

เรื่องย่อ

โชคกับรักษ์เป็นเพื่อนกัน สมัยที่เขากำลังเรียนอยู่ในโรงเรียนศิลปะแห่งหนึ่ง เขามาที่เกาะแห่งนี้พร้อมเพื่อนอีกสี่คนในช่วงปิดเทอมพร้อมด้วยอุปกรณ์และจิตใจที่อยากวาดรูป ผู้คนที่เกาะแห่งนี้ไม่มากนัก ทุกอย่างยังคงเป็นธรรมชาติ ที่ชายฝั่งมีเรือลำเล็กๆ ของชาวประมงพาพวกเขาไปยังเกาะ ผู้คนมีน้ำใจต่อกัน วันนั้นพวกเขากางเต็นท์นอนกัน ช่วงเวลาหนึ่งสัปดาห์นั้นพวกเขารู้สึกเหมือนมาอยู่โลกอีกใบหนึ่งที่ไม่เคยได้ยินเสียงวิทยุ ไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์ ไม่เคยดูทีวี ไม่รับรู้โลกภายนอก แต่ก็เต็มไปด้วยความสุขกับธรรมชาติ หลายปีต่อมาเมื่อพวกเขาเรียนจบจนทุกคนแยกย้ายกันไปทำงาน โชคหันเหเข้าทำงานโฆษณา รักษ์ทำงานอยู่การไฟฟ้าบางคนยึดอาชีพครูต่างจังหวัด ไม่มีใครพูดถึงความฝันที่อยากเป็นศิลปิน รักษ์และโชคยังไปมาหาสู่กันเสมอ เพราะทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ เช่นเดียวกัน เมื่อพบหน้ากันต่างก็ระบายความเบื่อหน่ายในงานให้กันฟัง จนเมื่อวันก่อนโชคชวนรักษ์ไปเกาะที่เคยไปกับเพื่อนๆ สมัยเรียนอีกครั้ง โชคบอกว่าพวกเขาน่าจะหาเวลาว่างสำหรับการวาดรูปเป็นงานอดิเรก รักษ์นึกสะท้อนใจว่างานศิลปะที่พวกเขาเคยรักตอนนี้กลับกลายเป็นเพียงงานอดิเรก เมื่อพวกเขาไปถึงต่างเห็นพ้องกันว่าทุกอย่างได้เปลี่ยนไปหมดแล้ว จากเรือหาปลาเล็กๆ กลายเป็นเรือรับส่งผู้โดยสารขนาดใหญ่ น้ำเจ้าของเรือที่หาปลาพอกินเหลือขายในแต่ละวัน กลายเป็นนายทุนที่มีเครื่องประดับติดตัวมากมายด้วยทำธุรกิจเดินเรือ สภาพทุกอย่างไปไม่ทำให้รักษ์คิดได้เลยว่าตัวเองกำลังจะไปเกาะที่เงียบสงบ บ้านที่เคยตากอวนตากแหหอมช่อของเจ้าของเรือลำเก่ากลายเป็นบ้านหลังใหม่ที่เปิดเป็นร้านค้า และมีกระต๊อบเล็กๆ เรียงรายไปหมด หาดทรายที่เคยเรียบสงบร้างไร้ผู้คนบัดนี้มีคนคลาคล่ำอยู่เป็นร้อย ความเงียบที่เคยมีเสียงสายลมและคลื่น บัดนี้ล้นอีกทีก็ด้วยเสียงเพลงจากเทปคลาสเส็ท หลังจากทั้งสองจัดการกับมือกลางวันเสร็จแล้ว รักษ์ยังคงนั่งอยู่หน้าร้าน ในขณะที่โชคเดินจากไปด้วยแววตาทอประกายเหมือนกลับมีชีวิตใหม่ โชคเดินถือกระดานสะเกตซ์และสพายเป้เล็กๆ เดินไปตามชายหาด ทั้งสองตกลงกันว่าต่างคนต่างแยกย้ายกันไปเขียนภาพตอนเย็นค่อยกลับมาเจอกันที่ร้าน รวาท้าโมงเย็น โชคมีท่าที่แปลกใจที่ยังเห็น

รักษันั่งอยู่ที่ต้นไม้ โดยที่กระต่ายขาวบนกระดานสเก็ดขวางเปล่า โขคถามถึงทำนองว่าทำไมจึงยังไม่เขียนรูป รักษาบอกว่าเขารู้สึกเบื่อหน่ายกับสิ่งรอบตัวอยู่นี้ โขคว่ากับรักษาตอนหนึ่งของการสนทนาว่า รักษาเองก็เปลี่ยนไปไม่ใช่แต่เพียงสิ่งแวดล้อม สถานที่ ผู้คนที่นั่นที่นั่นที่เปลี่ยน รักษาขอดูรูปที่โขคไปวาดมา รักษาขุ่นลุกชูชันเมื่อเทียบกับตัวเอง ภาพที่โขควาดมีพลังเหมือนกับถ่ายทอดออกมาจากพลังสร้างสรรค์เมื่อครั้งก่อน กลางคืนทั้งสองนั่งคุยกันที่ชายหาด พอเริ่มดึกโขคชวนนอนเพราะพรุ่งนี้เขาจะตื่นแต่เช้าเพื่อออกเขียนรูปอีก โขคบอกว่าเขารู้สึกเป็นสุขและสนุกกับมัน รักษายังไม่วางใจนั่งต่อ เขาได้ยินเสียงจุดประทัดดังอยู่ริมชายหาดจากกองไฟอีกด้านหนึ่ง รักษารู้สึกว้า แม้มยามค่ำคืนก็ยิ่งยากที่จะหาความสงบ เขารู้สึกเหมือนตัวเองต้องมาตกอยู่ในสภาพที่ต้องยอมจำนน ต้องทนทุกข์อยู่ในนรก เป็นนรกที่สร้างไว้สำหรับเขาเอง และบางทีเขาควรจะเป็นฝ่ายหนีไป เช้าวันใหม่ รักษาบอกโขคว่าเขาจำเป็นต้องกลับ เขาไม่สามารถทนทานต่อความเปลี่ยนแปลงที่เห็นอยู่ได้ เขาอยากจะทำเพียงภาพเก่าๆไว้ในความทรงจำเท่านั้น ระหว่างนั่งเรือกลับ รักษาถึงโขคที่ยังอยู่บนเกาะแห่งนั้นเพื่อเขียนรูปย้อนนึกถึงตัวเองที่ไม่สามารถพัดไหมกองไฟในตัวให้ลุกโชนขึ้นมาได้ เขายอมรับกับตัวเองว่า แม้แต่ตัวเขาเองก็เปลี่ยนไป

ฝืนกลางแดด

เรื่องย่อ

ชายหนุ่มกับคนชรากำลังนั่งคุยกันขณะนั่งพักหลังมือกลางวันก่อนออกไปทำงานกลางแดดกันต่อ ชายชราถามถึงอนาคตที่เขาวางไว้หลังจากที่เมียของเขาคลอดลูก ชายชราเห็นถึงความยากลำบากของชายหนุ่มที่กำลังจะมีลูกเพิ่ม ซึ่งนั่นหมายถึงภาระค่าใช้จ่ายต่างๆที่ต้องเพิ่มขึ้น ชายชราขอให้เปลี่ยนเรื่องคุยเพราะพูดถึงเรื่องพวกนี้แล้วกลุ่มใจ ชายชราเปรยขึ้นอีกครั้งว่า คนเราถ้ากินหญ้าได้ก็คงจะดี หลังจากเอนตัวลงนอนกับกอหญ้า แล้วพูดเสริมเปรียบเทียบกับสัตว์ต่างๆเช่น ควาย ม้า ต่อว่าก็กินหญ้าเหมือนกันคนเองก็น่าจะกินได้ เพียงแต่ยังไม่มีใครลองอาจจะเพราะคนยังไม่อดถึงขั้นต้องกินหญ้า แต่ก็น่าจะจวนแล้ว อีกหน่อยคงต้องมีคนกิน ชายหนุ่มฟังจึงล้อชายชราให้ชายชราลองเป็นคนแรก ชายชราตอบกลับว่าข่าวสารของเขายังไม่หมด แต่ของชายหนุ่มใกล้หมดแล้วให้ชายหนุ่มลองก่อน ชายหนุ่มเมื่อโดนตอกย้ำเรื่องข่าวสารก็หัวเราะ ชายชราว่าต่อไปว่าถ้าคนเรากินหญ้าได้คงจะสบาย เพราะไม่ต้องซื้อข้าวกิน จะตุนไว้กินก็กระสอบก็ไม่มีใครว่า เพราะหญ้ามันไม่มีค่าอะไร ชายชราตั้งคำถามว่าถ้าคนหันมากินหญ้างันหมด จะเอาข้าวไปไหน ชายหนุ่มจึงตอบทันทีว่าคนรวยเขาก็กินกันนะสิ เหลือก็ส่งออกไปขายเมืองนอกให้หมด ได้ราคาดีเสียอีก เงินนำเข้าประเทศเพิ่มขึ้นอีกปีละหลายบาท ชายชราจึงพูดให้ชวนคิดต่อว่า ถ้ากินหญ้าแล้วคนจะเป็นอย่างไร คนอาจจะแข็งแรง อดทน ไม่เจ็บไข้ เหมือนวัวควาย อาจจะวิ่งเร็วเหมือนม้า จะไปไหนมาไหนก็ไม่ต้องขึ้นรถเมล์ ใครจะขึ้นราคาค่าโดยสารก็ให้ขึ้นไป ก็วิ่งเอาไม่ต้องจ้อรถ ดีไม่ดีอาจจะเร็วกว่ารถด้วยเพราะไม่ต้องติดไฟแดง คงจะสบายขึ้นอีกเยอะ ชายหนุ่มว่าอย่างไรก็ยังไม่สบายเพราะยังมีค่าเช่าห้อง ค่าน้ำ ค่าไฟ ก็ต้องจ่ายเป็นเงินอยู่ดี ชายชราจึงแย้งว่า ใช่ เราต้องทำงาน ใช่ แต่ถ้ากินหญ้าแทนข้าวก็ตัดค่าใช้จ่ายเรื่องค่าข้าว สาเหตุที่พวกเขาไม่มีเงินเหลือเก็บก็เพราะค่าข้าว แต่ถ้ากินหญ้าจะอิมทุกมือ เงินที่หามาได้แทนที่จะหมดไปกับค่าข้าวก็เหลือเก็บไว้ซื้อ

ความสุขให้ลูกให้เมีย ให้ตัวเอง พุดถึงตรงนี้ชายหนุ่มเคลิ้มฝันไปกับคำพูดของชายชรา คิดไปว่า ถ้าเขาจะมีลูกเพิ่มอีกสักคนสองคนคงไม่ลำบากอะไร ถ้าเขาและลูกๆกินหญ้าได้ เมื่อคิดไปคิดมาเขาจึงฉุกคิดกลัวว่าถ้าหันมากินหญ้า แล้ววันหนึ่งหญ้าหมดเขาจะทำอย่างไร ชายชราบอกว่าหญ้าไม่มีวันหมด เพราะมีอยู่ทั่วไป ต่างกับข้าว ที่ข้าวหมดเพราะไม่มีเงินซื้อข้าวต่างหาก คุยกันไปคุยกันมาเกิดเป็นประเด็นต่อว่า ถ้าทุกคนหันมากินหญ้าหมด แล้วใครจะให้หญ้ากินฟรี เพราะถ้ากินได้ คนก็จะเอามาขาย เรื่องอะไรจะทิ้งไว้เสียเปล่า ถ้ามีคนต้องการกินหญ้ามากๆเข้า เจ้าของก็จะจ้างคนมาดูแลหญ้า คนมีที่ดินก็คงให้เช่าหรือขายที่ดินสำหรับปลูกหญ้า สุดท้ายก็ต้องซื้อหญ้ากินอีกอยู่ดี และถ้าเกิดต้องการกินหญ้างันมากๆเข้า เพราะต่างคนต่างคิดว่าหญ้าถูก พวกพ่อค้าก็กักตุนไว้อีก กักไว้ให้เราหิวมากๆแล้วค่อยเอาออกมาขาย ราคามันก็คงจะไม่ต่ำ ชายหนุ่มถามว่าแล้วถ้าหญ้ามีเยอะจะทำยังไง ชายชราตอบว่าก็คงเผาทิ้งเหมือนเรื่องที่เคยมีมาเรื่องเอาลูกไก่ไปทิ้งทะเล เพราะมันมีเยอะไปกลัวราคาไก่มันจะถูก ชายหนุ่มจึงว่าจ้างเราก็คงซื้อหญ้าราคาแพงเกินนะสิ ถ้าอย่างนั้นเรากินข้าวน่าจะดีกว่า ชายชราจึงตอบว่า ถึงตอนนั้นคงกลับไปกินข้าวไม่ได้แล้ว เพราะถ้ารู้ว่ากินหญ้าได้ เรื่องอะไรเขาจะให้พวกเรากลับมากินข้าว เขาก็ส่งออกนอกหมด หรือไม่อย่างนั้นก็ขึ้นราคาข้าวให้มันสูงขึ้นไป จนคนอย่างพวกเราไม่มีปัญญาซื้อ แล้วเราก็คงต้องไปซื้อหญ้าพวกเขากิน ดีไม่ดี อาจจะต้องไปต่อแถวซื้อหญ้ากินด้วยซ้ำ ชายหนุ่มว่า ไม่เอาแล้ว กับความคิดเมื่อครู่ที่คิดว่าจะกินหญ้า ชายชราหัวเราะกับท่าทางของชายหนุ่ม ทั้งคู่เจียบังนลง ความเพ้อฝันของเขาหายไป ชายชราลุกขึ้นยืนชวนชายหนุ่มออกไปดาดหญ้าต่อพร้อมกับว่า คนอย่างเขากับชายหนุ่ม ไม่ว่าจะกินข้าวหรือกินหญ้า มันก็ต้องทำงานอย่างนี้ไปวันยังค่ำ แกหัวเราะออกมาอย่างอารมณ์ดี ร่างของคนทั้งสองเดินถลอมติดคตยหญ้า พันจากร่มเงาของต้นทิวากงเข้าสู่เขตของแดดร้อน

กลับบ้านเกิด

เรื่องย่อ

ฉันกลับมาบ้านเกิดอีกครั้ง หลังจากที่ได้จากไปนานเป็นยี่สิบกว่าปี ฉันกลับมาบ้านเกิดเพราะเหตุบังเอิญ ครั้งแรกฉันเพียงตั้งใจกลับมาเยี่ยมบ้านที่ในตัวจังหวัดเท่านั้น พอดีแม่มาทำธุระที่บ้านเกิด จึงชวนมาเที่ยวด้วย แม่มาครั้งนี้เพื่อมาขายที่ดินซึ่งเป็นบ้านเกิดของฉัน ที่บ้านเกิดฉันและแม่พบคนเก่าคนแก่หลายคน คนส่วนใหญ่จะจำแม่ได้แต่จำฉันไม่ได้ ฉันได้พบกับพี่หัวโต เพื่อนเล่นสมัยเด็กของฉัน พี่หัวโตเดินไม่ได้ เมื่อเวลาแก่ต้องการเคลื่อนที่แจะงใช้มือสองข้างยันกับพื้นเพื่อถัดกันให้เคลื่อนไป ตั้งแต่เล็กจนโตพี่หัวโตไม่เคยลงจากบ้านเลย โลกของแกจึงมีเพียงบ้านเท่านั้น ครั้นพอครอบครัวฉันย้ายจากไป ก็ไม่เคยมาหาพี่หัวโตอีกเลย ยิ่งระยะหลังๆลิมพี่หัวโตไปเลย ทั้งที่สมัยเด็กมักจะมาหาให้พี่หัวโตทำของเล่นให้ กลับมาครั้งนี้ได้เจอพี่หัวโตฉันรู้สึกดีใจ พี่หัวโตถามถึงไม้ซางที่เคยฝากซื้อก่อนหน้านี้ที่ฉันจะไปขายไปอยู่ในตัวจังหวัด ฉันนึกย้อนกลับไป ครั้งนั้นฉันซื้อไม้ซางจากร้านขายของเล่นในตัวจังหวัด และพี่หัวโตนี่เองที่เป็นคนทำลูกดอกและเป็นคนพันพู่โคนลูกดอกให้ฉัน แล้วทำเป่ากระดาษติดไว้กับข้างฝา เราเป่าเล่นกัน พี่หัวโตบอกกับฉันตอนนั้นว่าถ้าไปในตัวจังหวัดอีกให้ซื้อมาฝากแกสักอันหนึ่ง ฉันนึกแปลกใจว่าพี่หัวโตจะเอาไม้ซางไปทำอะไรเมื่อโตกันหมดแล้ว พี่หัวโตตอบว่าให้ซื้อมาเถะ เขายังอยากได้อยู่ ฉันสัญญาอีกครั้งว่ากลับมาครั้ง

หน้าจะซื้อไม้ซางมาให้แน่นอนทั้งที่ไม่รู้ว่าจะเป็นเมื่อใด ในขณะที่ขับรถกลับบ้าน ฉันอดคิดถึงพี่หิวโตไม่ได้ว่าในขณะที่ความต้องการของฉันมีมากขึ้นเรื่อยๆทุกวัน ทั้งอยากมีบ้าน อยากมีรถ อยากได้ตู้เย็น และอื่นๆอีกมากมาย ขณะที่พี่หิวโตไม่เปลี่ยนแปลงเลย โลกของแกยังคงอยู่แค่บนบ้าน อดประหลาดใจไม่ได้ว่า ทำไมแกถึงผูกพันกับไม้ซางเล็กๆเพียงอันเดียวทั้งที่เวลาผ่านไปมาตั้งสิบยี่สิบปีแล้ว ทำไมแกถึงยังจำได้แม่นยำ น่าจะลืมไปแล้วเพราะไม่ใช่เรื่องสำคัญ หรือในชีวิตของแกไม่เคยได้รับอะไรเลยที่นอกเหนือจากปัจจัยสี่ ฉันไม่เข้าใจตัวเองว่าทำไมฉันถึงต้องการอะไรมากมายเช่นนั้น ในขณะที่คนพิการคนหนึ่งซึ่งฉันรู้จักต้องการเพียงไม้ซางเพียงอันเดียว เมื่อวานฉันมาบอกว่ามีที่ดินที่แม่ฮ่องสอนจะขายให้ในราคาไม่แพง น่าจะซื้อไว้ปลูกกระต๊อบไว้นอนเล่นสำหรับหน้าหนาว ฉันนึกอยากได้อีก ตั้งใจว่าเดือนหน้าจะไปดูกับเพื่อน ฉันผลอลถามตัวเองก่อนจะขึ้นไปแม่ฮ่องสอนว่า ฉันควรกลับไปบ้านเกิดอีกครั้งดีไหม นอ ? ริว่าจะรอให้ฉันกลับจากแม่ฮ่องสอนเสียก่อน ? ท้ายที่สุดฉันพึมพำกับตัวเองว่า เอาไว้ว่างๆดีกว่า น่า ก่อนจะละลายตาทอดมองถนนที่เหยียดยาวอยู่เบื้องหน้า

มิตประจำตัว

เรื่องย่อ

ในงานเลี้ยงงานหนึ่ง ผมกำลังสอนลูกชายให้กินเนื้อคน ในเบื้องต้นลูกชายมีอาการตื่นกลัว ไม่กล้า ผมจึงปลอบประโลมว่าเป็นธรรมดาสำหรับการกินครั้งแรก ในครั้งต่อไปลูกจะรู้วิธีการกินว่าควรจะปฏิบัติเช่นไร เมื่อถึงเวลาภรรยาของเขาหยิบมิตออกจากกระเป๋า ซึ่งเป็นมิตประจำตัวของเธอล่วงเบื้องหน้า เธอเตือนให้ลูกชายหยิบมิตประจำตัวของเขาขึ้นมา มิตประจำตัวของเขาวางสงบอยู่เบื้องหน้า ผมเป็นคนพาเขาไปเลือกซื้อให้เอง หลังจากเขาได้รับอนุญาตให้มีมิตประจำตัวไว้ในครอบครองได้ ซึ่งน้อยคนนักจะได้รับโอกาสเช่นนี้ ถ้าเทียบกับจำนวนพลเมืองทั้งหมดในเมืองของเรา เราเป็นกลุ่มคนเพียงหยิบมือเดียวที่มีสิทธิ์มีมิตประจำตัว ที่เหลือออกนั้นเป็นมนุษย์ชั้นต่ำ เขาสอนลูกให้จำไว้ว่า มิตต้องคมอยู่ตลอดเวลาพร้อมที่จะจ้วงเฉือนได้ทุกเมื่อ และสอนไม่ให้ลูกไว้ใจใครแม้กับพวกที่มีมิตประจำตัวด้วยกัน แม้พยายามปลอบลูกว่าทุกอย่างจะเรียบร้อยไม่มีอะไรน่าตื่นกลัว เขาต้องพยายามช่วยให้ลูกชายกินเนื้อคนให้ได้ในคืนนี้ เพราะถ้าผ่านไม่ได้เขาจะต้องกลายเป็นมนุษย์ชั้นต่ำและอาจจะนำลูกเมียกลับมาขายให้คนที่มิตประจำตัวเขาซื้อไปแล้วเนื้อเถื่อนหนึ่ง ลูกชายมีสีหน้าขะแยงและสงสารคนเหล่านั้นไปพร้อมๆกัน เมื่อเสียงเป็ยโนหยุดเล่น ประตูด้านขวามือเปิดออก ทุกคนหันไปที่ประตู ร่างของชายหญิงคู่หนึ่งนอนอยู่บนเตียงโลหะ ร่างกายของเขาไม่มีอะไรปกปิด นอกจากปกเหล็กที่ยึดไว้ตรงกลางลำตัว และตามแขน ขา ส่วนหัวถูกคลุมไว้เพื่อไม่ให้รู้ว่าเป็นใคร เป็นกฎที่การจะกินคนด้วยกันต้องไม่สงสาร ไม่ต้องเห็นดวงตาที่อ่อนวอน ไม่ได้ยินเสียงร้องขอชีวิต เจ้าภาพกล่าวเชิญชวนให้ทุกคนทานอาหารพร้อมกัน พ่อเตือนให้ลูกชายหยิบมิตไปด้วย ลั่นเสียงประกาศผู้คนเคลื่อนไหวคึกคัก ถึงตอนนี้ไม่มีใครสนใจใครอีก หยิบจานได้ก็ตรงรี่เข้าไปที่ร่างของชายหนุ่มหญิงสาว ร่างนั้นถูกเชือดเฉือน สะบัดดินแร่ๆ แต่ก็ไม่สามารถหลุดพ้นจากพันธนาการของปกเหล็กได้ ผมเชือดเนื้อบริเวณสี่ข้าง ผมแล่นเนื้อชิ้นนั้นออกจากลำตัว วางลงบนจานตัวเอง มีเลือดติดมาด้วยพอลละเคล้า ภรรยาและลูกชายของผมนยังไม่กลับมาที่

โต๊ะ ภรรยาของผมเดินนำหน้า ในงานของเธอพุนด้วยเนื้อเคล้ากับเลือด ลูกชายผมเดินตามหลังมาติดๆ ใบหน้าเขาซีดเผือด คล้ายจะเป็นลม ในงานที่ถือมีเพียงนิ้วหัวแม่เท้าอันเดียว แต่ในที่สุดเขาก็กิน เมื่อได้กินสีหน้าของลูกชายเปลี่ยนไปราวกับค้นพบสิ่งมหัศจรรย์ ดวงตาเขาแวววาวฉายความดูร้ายออกมา เขาจ้องมองหัวแม่เท้าในงานอย่างหิวกระหาย ผมยิ้มให้กับภรรยา เธอเองก็ลอบมองดูลูกอยู่เช่นกัน ลูกชายของผมใช้ส้อมจิ้มหัวแม่เท้าขึ้นมาทั้งดุ้น เขาเคี้ยวมันอย่างตะกละตะกลาม เขาคงรู้ซึ่งถึงรสชาติเนื้อคนแล้ว สีหน้าเขาไม่เหลืออวีแววความเป็นคนซึ่สงสารมนุษย์ชั้นต่ำอยู่เลย ผมบอกสอนให้ลูกรักษาמידประจำตัวไว้ให้ดี มันเป็นสิทธิ์ที่จะได้กินเนื้อคนด้วยกัน ลูกชายร้องขอเนื้อจากแม่อีกหน่อย สักครู่ผมเหลือบดูลูกชาย เนื้อในงานของเขาหมดแล้ว แต่ในมือของเขายังกระชับมีดประจำตัวแน่น เขากำลังจ้องมองคนรับใช้ประจำโต๊ะ ด้วยสายตาที่ผมรู้ว่าเขาต้องการอะไร

ที่นี่เจียบสงบ

เรื่องย่อ

ภายในหน่วยอาศัยแห่งหนึ่ง ภายในเป็นสี่เหลี่ยมแคบๆคล้ายที่คุมขังมากกว่าเป็นที่อยู่อาศัย ชายคนหนึ่งกำลังนั่งดูจอภาพ ทำทางเหนือหน้ามากกว่าจะเพลิดเพลินกับภาพที่เคลื่อนไหวอยู่ในจอ ขณะที่ภรรยาของเขานั่งชุนเสื้อสีหน้าเรียบสงบ ไม่บอกความรู้สึกใดๆ นานๆครั้งหล่อนเงยหน้าขึ้นดูจอภาพสักครั้ง ภาพในจอภาพเป็นการต้อนรับคณะรัฐมนตรีจากต่างประเทศที่เดินทางมาเยือน นายกรัฐมนตรีของเขากำลังโอบกอดกับนายกรัฐมนตรีจากต่างประเทศ มีเสียงสัญญาณเตือนให้ภรรยาของเขาสนใจจอภาพมากขึ้น ไม่เช่นนั้นจะมีความผิดตามประมวลกฎหมายการรับรู้ข่าวสารจากรัฐ ในข้อหกลิบจุดหนึ่งว่าด้วยประชาชนทำงานส่วนตัวในระหว่างรัฐออกอากาศทางจอภาพ อันที่จริงจอภาพเครื่องนี้เขาไม่ได้ซื้อมา แต่มันติดอยู่ในห้องก่อนแล้ว เขามีหน้าที่เพียงจ้องดูภาพและเสียภาษีให้รัฐในการจ้องดูเป็นรายเดือน เขาไม่ต้องการมัน แต่เขาจำเป็นต้องการมัน เพราะเป็นกฎหมายของรัฐ ว่าด้วยกฎหมายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ซึ่งระบุไว้ชัดเจนว่าทุกหน่วยอาศัยทุกหน่วยต้องมีจอภาพอย่างน้อยหนึ่งจอ พลเมืองทุกคนจะต้องดูจอภาพ รายการแต่ละคืนไม่แตกต่างกันนัก ส่วนใหญ่เป็นข่าวการพัฒนาคอมพิวเตอร์ หรือไม่กี่พัฒนาอาวุธ นานนับสิบปีแล้วที่รายการบันเทิงถูกตัดออก เพราะรัฐบาลให้เหตุผลถึงความเป็นประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องประหยัด ข่าวการต้อนรับคณะรัฐมนตรีจบลงแล้ว อย่างต่อเนื่องจอภาพเปลี่ยนเป็นรายการพิเศษครบรอบ 50 ปี มนุษย์คอมพิวเตอร์ ที่ไม่มีอะไรแตกต่างไปจากปีที่แล้วๆมายกเว้นตัวเลขครบรอบที่มากขึ้นในแต่ละปี เนื้อหาใจความก็ไม่พ้นประวัติความเป็นมาที่เริ่มจากปี 1982 มนุษย์ยกย่องให้คอมพิวเตอร์เป็นบุรุษแห่งปี จากนั้นคอมพิวเตอร์ได้รับการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง ปลายปี 2000 ไม่มีใครรู้ได้ว่าใครเป็นมนุษย์จริงหรือมนุษย์คอมพิวเตอร์ แม้กระทั่งเดินเฉียดกันบนท้องถนน ปี 2015 คอมพิวเตอร์เริ่มสนใจการเมืองการปกครอง ปีนั้นเองคอมพิวเตอร์จึงจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น ชื่อพรรคคอมพิวเตอร์ ปี2017 พรรคคอมพิวเตอร์ส่งมนุษย์คอมพิวเตอร์ลงสมัครรับเลือกตั้ง ในปีนั้น พรรคคอมพิวเตอร์ได้รับเสียงข้างมากในสภา จัดตั้งคณะรัฐบาลชื่อรัฐบาลผสมคอมพิวเตอร์ ปี 2019 พรรคคอมพิวเตอร์พร้อมที่จะแย่งชิงอำนาจโดยเด็ดขาดจากมนุษย์ จึงประกาศยุบสภาเปิดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปอีกครั้งหนึ่ง ด้วยความปราดเปรื่องของพรรค และข้อมูลต่างๆที่สะสมไว้ในสมองกล ปีนั้นพรรคคอมพิวเตอร์กวาดที่นั่งใน

สภาจนหมดเกลี้ยง จากข้อมูลการศึกษาจากมนุษย์ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์จำเป็นต้องจัดตั้งทหารคอมมิวนิสต์ขึ้นและคอยแทรกแซงถอดทหารอาชีพออก จนในที่สุด ทหารทั้งกองทัพเป็นทหารคอมมิวนิสต์ทั้งหมด ในปี 1023 พรรคคอมมิวนิสต์สามารถขยายเผ่าพันธุ์มนุษย์คอมมิวนิสต์ไปถึงข้าราชการทุกหน่วยทุกกรมกอง และจัดตั้งกลุ่มหรือหน่วยต่างๆขึ้นมาประสานงานกับรัฐบาลคอมมิวนิสต์ เช่น กลุ่มรักคอมมิวนิสต์จนขาดใจ หรือ ชมรมมนุษย์คอมมิวนิสต์เพื่อคอมมิวนิสต์ เป็นต้น พรรคการเมืองมนุษย์ธรรมดาที่มีอยู่หลายพรรคต้องล้มเลิกไป จากนั้นมา มนุษย์คอมมิวนิสต์ก็สามารถปกครองมนุษย์ธรรมดาโดยเด็ดขาด ด้วยการปกครองระบบ ประชาธิปไตยแบบคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยในปี 2050 นี้ รัฐบาลคอมมิวนิสต์จะสามารถผลิตมนุษย์คอมมิวนิสต์เพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วสูงถึง 20.04 เปอร์เซ็นต์ และสามารถคุมการเกิดของมนุษย์ธรรมดาได้ เมื่อจบบทการพิเศษ เป็นการถ่ายทอดสดการตัดสินลงโทษ ศาสตราจารย์ผู้ต่อต้าน ชาตินิยมมนุษย์ธรรมดาเพียงคนเดียวที่พยายามต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของมนุษย์ ครั้งแล้วครั้งเล่าที่ชาติต่อสู้มา และพ่ายแพ้ทุกครั้ง จนใครๆขนานนามเขาว่า ชาตินิยมผู้ต่อต้าน ปัจจุบันชาติอายุ 72 ปี ก่อนหน้าการปกครองเขามีอาชีพเป็นนักแสดงตลก ในวัยหนุ่มเขารุ่งโรจน์ ร่ำรวยทั้งเงินทองและอารมณ์ขัน ภายหลังการปกครองไม่นานรัฐบาลคอมมิวนิสต์เปลี่ยนแปลงการเก็บภาษีประชาชนแบบใหม่ เรียก ภาษีหนึ่งในสาม คือ ทำได้สามส่วนหักเข้ารัฐหนึ่งส่วน โดยไม่หักค่าลดหย่อนใดๆทั้งสิ้น ทั้งนี้เพื่อเร่งพัฒนาหน่วยทหารคอมมิวนิสต์และข้าราชการคอมมิวนิสต์ อีกทั้งวิทยาการใหม่ๆด้านคอมมิวนิสต์ เพื่อไว้ปกครองมนุษย์ธรรมดาให้อยู่ในระบบระเบียบ ชาติก็เช่นเดียวกับประชาชนคนอื่นๆ เสียภาษีให้รัฐคอมมิวนิสต์ตลอด เขาสงสัยว่า ทำไมรัฐบาลต้องทะนุบำรุงแต่เรื่องของคอมมิวนิสต์เท่านั้น ทั้งที่เขาเป็นมนุษย์ธรรมดาที่เสียภาษีให้ เขาเชื่อในรัฐบาลคอมมิวนิสต์ เพราะเขาเองก็เหมือนมนุษย์ธรรมดาหลายคนที่เสื่อมศรัทธาต่อการปกครองของมนุษย์ด้วยกันเอง จึงเลือกผู้แทนจากพรรคคอมมิวนิสต์ ต่อมาไม่นานภาษีก็เพิ่มขึ้นกลายเป็นสองในสามเพราะรัฐไม่สามารถปิดงบประมาณลงได้ และมีหนี้สินจากการซื้ออุปกรณ์คอมมิวนิสต์ เข้ามาโดยไม่คำนึงถึงสินค้าส่งออก แม้ปรับภาษีแล้วแต่รัฐก็ยังมีรายได้จากภาษีไม่พอกับรายจ่ายอยู่ดี จึงคิดหาวิธีเก็บเงินภาษีเพิ่มขึ้นอีก โดยมุ่งที่มนุษย์ธรรมดาชั้นสูงที่นิยมใช้ของฟุ่มเฟือย ส่วนมนุษย์ธรรมดาชั้นต่ำจะไม่ได้รับผลกระทบกระเทือน รัฐให้เหตุผลเช่นนี้ ในการเก็บภาษีฟุ่มเฟือยครั้งนี้ รัฐได้รวมเสียงหัวเราะเข้าไปไว้ด้วย เรียกว่า ภาษีหัวเราะ ภาษีนี้นี้จะเรียกเก็บเฉพาะคนที่กำลังหัวเราะ โดยเน้นว่าการหัวเราะเป็นการกระทำฟุ่มเฟือย ด้วยเหตุนี้ทำให้อาชีพของชาติพลอยกระทบกระเทือนไปด้วย จนกระทั่งรัฐขึ้นภาษีหัวเราะอีกครั้ง เสียงหัวเราะจึงหายไปจากประเทศ พร้อมกับกรจบสิ้นอาชีพของชาติ แต่ชาติไม่เคยหยุดเสียงหัวเราะของเขา พร้อมทั้งยืนยันความเชื่อที่ว่า มนุษย์ธรรมดาต้องมีอารมณ์ โดยทั่วไปคนเห็นด้วยกับชาติแต่ไม่รู้จะทำอะไรได้ เพราะรัฐบาลคอมมิวนิสต์ไม่รับรู้ปัญหาของมนุษย์ธรรมดา ชาติหัวเราะจนสิ้นเนื้อประดาตัว เพราะถูกเรียกเก็บภาษี จากนั้นชาติก็เริ่มร้องไห้ เขาเพียรบอกมนุษย์ธรรมดาว่า มนุษย์ธรรมดาต้องมีอารมณ์ อย่างน้อยเมื่อหมดอารมณ์ขึ้น ก็ควรมีความเศร้าเข้ามาแทน มนุษย์ธรรมดาเห็นด้วยกับชาติมากมาย ชาติจึงกลับมามีอาชีพอีกครั้ง เขากลายเป็นนักแสดงเรื่องเศร้า เรียกว่าน้ำตาจากคนดู บ้านเมืองตอนนั้นจึงมีแต่เสียงร้องไห้ของมนุษย์ธรรมดา ชาติพินกลับมามีฐานะเหมือนเดิม จนกระทั่งวันหนึ่งรัฐเสนอร่างกฎหมายเก็บภาษีขึ้นมาใหม่ เรียกภาษีร้องไห้ คือผู้ใดร้องไห้ต้องเสียเงินให้รัฐบาล โดยเน้นว่ามนุษย์ธรรมดาชั้นต่ำจะไม่ได้รับผลกระทบ อาชีพของชาติจึง

ได้รับผลกระทบอีกครั้ง ชาลีกลายเป็นผู้เดียวที่ยังคงร้องไห้อยู่ ทุกคนอยู่กันอย่างเงียบๆ ไม่มีความรู้สึกใดๆ ชีวิตประจำวันของมนุษย์ธรรมดาคล้ายเป็นเครื่องจักร ทำงาน กิน และนอน ตามเวลาที่รัฐคอมพิวเตอร์กำหนด ชาลีร้องไห้จนหมดตัว เขาถูกจับเพราะร้องไห้แล้วไม่มีเงินเสียภาษีให้รัฐบาล นับเป็นรายแรกที่รัฐเรียกเก็บภาษีไม่ได้ รัฐจึงยังไม่รู้จะลงโทษอย่างไร และในวันนี้เป็นวันที่รัฐจะประกาศตัดสินคดี ในขณะที่ดำเนินการตัดสิน เสียงคอมพิวเตอร์ถามชาลีถึงรหัสของชาลี ชาลีตอบว่าผมลืมแล้ว ผมเป็นคน ไม่จำเป็นต้องมีรหัส คอมพิวเตอร์ถามต่อถึงรหัสเสียภาษี ชาลีตอบว่าผมไม่มีอะไรจะเสียแล้ว ผมจึงลืมรหัส คอมพิวเตอร์สั่งให้ชาลีฟังคำตัดสิน ขณะที่ชาลีขมุกขมูยก่อนที่จะตัดสิน แต่คอมพิวเตอร์ไม่เปิดโอกาสให้พูดอีก พร้อมประกาศคำตัดสินของศาลทันที คือ กำหนดให้ชาลีทำงานหนักในที่คุมขังเป็นเวลา 1 ปี เพื่อชดเชยค่าภาษีที่ไม่มีเงินจ่าย และเนื่องจากชาลีเป็นคนสิ้นเนื้อประดาตัวแล้วเป็นบุคคลที่รัฐไม่พึงปรารถนาสมควรเนรเทศ แต่ชาลีไม่มีทรัพย์สินจ่ายค่ายานเดินทาง จึงให้ชาลีทำงานหนักต่ออีก 5 ปี เพื่อเป็นค่าเดินทางให้รัฐ พันกำหนดทำงานหนักแล้ว 6 ปี ให้เนรเทศชาลี ภาพตัดกลับมายังสถานีส่งจอภาพ โฆษกประจำสถานีประกาศคำขวัญ ตั้งใจทำงานให้ดี เพื่อภาษีรัฐบาล แล้วจอภาพก็ดับวูบลง สองสามีภรรยาเดินไปยังที่นอน เพราะไม่ทันแล้วสำหรับการล้างหน้า เพราะเหลืออีกสองนาทีก่อนไฟในห้องจะดับวูบลง

เรื่องหมาเนาซอยน้ำ

เรื่องย่อ

เกิดอุบัติเหตุขึ้นบนถนน รถชนกันสามคันทำให้รถติดเป็นทางยาว คุณได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์นี้ คุณหลับในขณะที่ขับรถกลับบ้านเพื่อนต่างๆที่เพื่อนชวนคุณนอนที่บ้านแต่คุณปฏิเสธ จากเหตุการณ์นี้ทำให้มีผู้เสียหายหลายคน มีทั้งคนเจ็บ มีทั้งรถพัง คันหนึ่งรถของคุณ คันหนึ่งเป็นรถแท็กซี่ซึ่งมีผู้โดยสาร และอีกคันหนึ่งเป็นรถเก๋ง มีคนเข้าช่วยเหลือผู้บาดเจ็บพาขึ้นรถแท็กซี่ส่งโรงพยาบาล เมื่อรถแล่นเข้าเทียบหน้าตึกฉุกเฉิน ทุกคนลงจากรถแท็กซี่ คนขับแท็กซี่ทวงเงินค่าโดยสาร คนทั้งสามที่โดยสารมากับคุณหันมามองทางคุณ คุณควักเงินจ่ายค่ารถแท็กซี่ พยาบาลทำแผลที่หน้าผากให้คุณ เมื่อทำเสร็จคุณเดินลงจากเตียงจึงรู้ว่าเข้าทั้งสองข้างปวดจากอาการเคล็ด หลังจากทำแผลเสร็จนายตำรวจเดินมากับชายหนุ่มคนหนึ่ง เชิญคุณไปโรงพัก ระหว่างทางมีสายตาดูหลายคู่มองมายังคุณ ในความรู้สึกขณะนี้คุณเริ่มชินกับรูปการณ์บ้างแล้ว สำนึกว่าตัวเองเป็นคนผิด เป็นผู้ก่ออุบัติเหตุ ทำให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อน คุณนั่งรถไปกับพวกเขา คุณและชายผู้ที่มาจับตำรวจถูกตำรวจสอบสวนประวัติและอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น คุณทำงานบริษัทโฆษณา ส่วนชายอีกคนเป็นหมอ รถเก๋งของคุณหมอถูกรถของคุณเฉี่ยวท้ายจากเหตุการณ์ที่คุณหลับในขณะที่ขับรถ ทำให้รถของคุณวิ่งสายพุ่งเข้าไปใส่รถของหมอ และหน้ารถของคุณหมอก็ไปเฉี่ยวท้ายรถคันที่อยู่ข้างหน้า ขณะที่ขับรถกลับบ้านจากงานแต่งของเพื่อน จากคู่มือนี้คุณต้องจ่ายค่าเสียหายให้หมอ

เรื่องพันธุหมาบ้า

เรื่องย่อ

เรื่องราวชีวิตของเพื่อนผูกพันและอยู่ร่วมกัน คบกันด้วยความรักและความเข้าใจ ซึ่งคนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ มักจะเป็นคนที่มีปัญหาทางครอบครัว เช่น ทัย มีปัญหาเกี่ยวกับเตี้ย เนื่องจากเตี้ยต้องการให้เขาทำการค้า แต่เขาต้องการ เรียนหนังสือ ต่อมาเขาต้องการออกจากโรงเรียนเพราะครูจับได้ว่าเขาเอาบ้องกัญชาไปโรงเรียนเพื่อพิสูจน์ให้เพื่อน เห็นว่าเขามีแต่เขาไม่สูบ นอกจากนี้เขายังทะเลาะกับเตี้ยรุนแรงจนหนีออกจากบ้านเพราะเตี้ยทำลายกีตาร์ที่เขา ทำงานเก็บเงินมาซื้อ หลังจากนั้น เขาและเตี้ยเข้าใจกันเพราะเตี้ยชี้ให้เห็นว่า เขาถูกเพื่อนที่ร่วมลงทุนทำเสื้อผ้า ซ้อย่างโง่ และก่อนที่เตี้ยจะตาย เตี้ยได้สอนเขาเรื่องทำการค้า นอกจากนี้เตี้ยยังยกบ้านทองให้เขา ทัยช่วยแม่และ พี่สาวทำร้านทอง ไม่นานเขาได้ขอแม่ไปทำร้านอาหารเพราะเป็นความใฝ่ฝันของเขาตั้งแต่เขาเล่นดนตรี และเจอพวก เพื่อนของเขา ขณะที่เขาทำร้านอาหารเขาได้พบตาและได้แต่งงานกับเธอจนเขาและเธอมีลูกด้วยกันหนึ่งคน ต่อมา เขาและตามีปัญหากันเพราะเขาไปมีความสัมพันธ์ฉันทูสาวกับเด็กเสิร์ฟในร้าน และเขายังติดกัญชา แต่ปัญหาของเขา ก็แก้ไขได้ เพราะเพื่อนๆช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งออดได้ ในที่สุด เขาตัดสินใจกลับไปอยู่กรุงเทพฯกับลูกและ ภรรยา นอกจากนี้ ยังมีเรื่องของออดได้ที่เขามีปัญหากับพ่อนับตั้งแต่พ่อมีภรรยาใหม่ เพราะเขาคิดว่าพ่อไม่รักเขา แล้วเขาจึงทุ่มเทความรักทั้งหมดที่มีให้กับเพื่อนซึ่งเป็นสาเหตุให้เขาต้องหนีออกจากบ้านเพราะไปยิงคนเพื่อแก้แค้น ให้เพื่อน นับตั้งแต่ที่เขากลับจากบ้านในครั้งนั้นเขาก็แทบไม่ได้กลับไปบ้านอีกเลย ต่อมาเขาติดคุก เพราะมีผงขาวใน ครอบครองและติดผงขาว เมื่อออกจากคุก เขากลับไปหาพ่อซึ่งการกลับไปครั้งนี้ทำให้เขาและพ่อเข้าใจกันมากขึ้น และรู้ว่าพ่อยังรักเขาอยู่เสมอ นอกจากนี้เขาสามารถเลิกผงขาวได้เพราะเพื่อนๆกลุ่มที่เขาคบอยู่คอยเป็นกำลังใจใน ขณะที่เขาต่อสู้เพื่อที่จะเลิกมัน ยิ่งไปกว่านั้น เพื่อนๆยังสอนให้เขาทำกระเป๋าหนังซึ่งมันได้กลายเป็นอาชีพจนทำให้ เขาสามารถเปิดร้านทำกระเป๋าหนังเป็นของตนเองที่ภูเก็ได้สำเร็จ นอกจากนี้ยังมีด้านที่มีปัญหากับแม่เพราะ ตลอดเวลาที่เขาพบกับแม่ เขาจะถูกแม่ต่อว่าตลอดเวลาเรื่องเรียนไม่จบมหาวิทยาลัยเพราะติดเหล้า แต่ในที่สุดเขา และแม่สามารถเข้าใจกันได้ในงานศพของพ่อและการช่วยเหลือของเพื่อนที่ช่วยกันบังคับให้เขากลับมาร่วมงาน เพราะทำให้เขาได้รู้ว่าแม่ไม่ใช่คนแข็งแกร่งเหมือนที่เขาคิด แต่แม่เป็นคนอ่อนแอและต้องการคนดูแล ดังนั้นเขาจึง ตัดสินใจกลับมาอยู่เป็นเพื่อนแม่ คนกลุ่มนี้แม้ว่าบางครั้งพวกเขาดำเนินชีวิตและแต่งตัวต่างออกไปจากคนทั่วไปใน สังคมจนถูกมองว่าเป็นพวกแปลกประหลาด จนบางครั้งพวกเขาถูกเรียกว่าฮิปปี แต่สิ่งหนึ่งที่เชื่อมโยงให้พวกเขา มา อยู่ด้วยกันคือความรัก ความเข้าใจที่พวกเขามอบให้แก่กันเสมอมา

เรื่องเปรียบเทียบ

เรื่องย่อ

ชายสองคนเป็นเพื่อนกัน ชายคนหนึ่งเดินทางมาขอพักอาศัยกับเพื่อนที่อยู่กรุงเทพฯ ระยะเวลาหนึ่งเพื่อหลบหนีเรื่องตึงเครียดที่เกิดขึ้น เขาถูกญาติโกงเงินจากการลงทุนทำกิจการก่อสร้างร่วมกัน จนเหลือแต่ส่วนเงาะไม่กี่ไร่ ปัญหาของเขาคือสมบัติของพ่อเขามีแต่จะหดลงทุกวัน ขาดทุนบ้าง ถูกโกงบ้าง ถูกเรียกค่าคุ้มครองบ้าง ไม่มีอะไรดีขึ้นมาเลย แม้แต่ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลที่พ่อเขาสร้างสมบารมีไว้ ก็หดหายไปเรื่อยๆ เขาบอกแต่เพียงว่าถ้าไม่คิดว่ามีลูก และภรรยาคงขายสวนและมาอยู่กรุงเทพฯ แล้ว ในขณะเดียวกัน เพื่อนของเขาอีกคนหนึ่งได้โทรมาขอความช่วยเหลือจากเขาเช่นกัน ชายเจ้าของบ้านจึงชวนเพื่อนที่มาขอพักอาศัยด้วยออกไปหาเพื่อนของเขา นัดเจอที่ร้านก๋วยเตี๋ยวเพราะไม่รู้จักทาง จากนั้น กลับมาคุยกันที่บ้าน เพื่อนคนนี้ของเขามาขอคำแนะนำการเขียนรูปส่งแกลลอรี่จากเขา เพราะถูกเพื่อนที่หุนหันเปิดบริษัทโฆษณาบีบให้ออกด้วยเหตุผลว่าเขาขาเป๋ บุคลิกไม่เหมาะสม เสียการปกครองบริษัท เพื่อนๆ ของเขาบีบด้วยการไม่ยอมคุยด้วย สุดท้ายเขาทนไม่ไหว จึงลาออก กะว่าจะมาหางานใหม่ แต่หาไม่ได้สักที วันหนึ่งหลังจากออกไปหางานกลับมาพบว่าเมียเก็บเสื้อผ้าหนีไป เขากลุ้มใจเลยซื้อเหล้ามากิน เมาไม่รู้เรื่องตกบันได ขาข้างที่เปื่อยอยู่แล้วจึงเดินลำบากมากขึ้น หลังจากที่มันหั่นนอนเข้าเฝือกอยู่นาน เงินที่มีอยู่ก็หมดลงทุกวันๆ เขาจึงมาขอเทคนิคเขียนรูปเพื่อให้มีอะไรทำในช่วงกลางคืนป้องกันการคิดมาก และถ้าเพื่อขายภาพได้จะได้เงินบ้าง ชายเจ้าของบ้านจึงอธิบายวิธีเขียนรูปให้เพื่อนของเขาฟังโดยละเอียด จนบ่ายคล้อยเขาจึงลากลับไป ชายเจ้าของบ้านกับเพื่อนคนแรกเดินออกมาส่งเขาที่ป้ายรถเมล์ ระหว่างคอยรถเมล์ชายขาเป๋บอกเพื่อนของเขาว่า ทุกวันนี้เขาคิดว่ายังมีคนอื่นที่ลำบากมากกว่าเขามากๆ บางทีดูพวกขอทาน ตาบอด แขนด้วนพวกนี้ เขาดูแล้วสบายใจ เขายังคิดว่าพวกนั้นหลายเท่าจริงๆนะ ชายคนนั้นขึ้นรถไป หลังจากส่งเขาขึ้นรถเมล์เสร็จ เดินข้ามถนน เข้าซอย กลับบ้าน เพื่อนของเขาอีกคนหนึ่งที่มาขอพักด้วยพูดขึ้นว่า คิดดูแล้วเขาก็นึกว่าเพื่อนอีกคนหนึ่งที่เขาเป๋ ถึงถูกโกงเหมือนกัน แต่เมียของเขาก็งงไม่หนี เขาปลอบใจเพื่อนว่า คิดอย่างนั้นได้ก็สบายใจ แต่ภายในใจนึกถึงคำเปรียบของเพื่อน ที่เขามองขอทานข้างถนนแล้วสบายใจ แล้วขอทานพวกนั้นจะเปรียบเทียบตัวเขากับใครเขาถึงจะสบายใจ

คน, หมา, นก

เรื่องย่อ

เขานั่งกินซีโครงหมูทอดกระเทียมพริกไทยอยู่ที่โต๊ะหินริมสนามหญ้า มัน-มันซึ่งเป็นหมาสีดำ นั่งหงอนหน้าอยู่เบื้องล่างมองเขา มองเขาเคี้ยว เคี้ยว อย่างรอคอยเศษกระดูก เขารู้ความต้องการของมันแต่แสร้งทำเป็นไม่เห็น เขาอยากฝึกนิสัยของมัน เพราะถ้าหากมันได้กระดูกชิ้นนั้นและจัดการเสร็จมันจะต้องเงยหน้าขึ้นรอคอยกระดูกชิ้นต่อไปอีก ถ้าเขาไปฝึกเพื่อฝึกมัน มันคงรบกวนติดตามตลอดเวลาเมื่อมันเห็นเขากินอะไร และจะกลายเป็นหมาไม่มีมารยาท เวลาผ่านไปพร้อมกับกองกระดูกหมูเพิ่มพูนมากขึ้น มันค่อยขยับใกล้เข้าไป ใกล้เกือบติดจมูก เขาถ่ม

ตาใส่หมาพร้อมตวาด ไป! ซ้ำอีกด้วยเสียงเดิม มันถอยออกจนห่าง เขาจ้องมองมันในลักษณะของผู้มีอำนาจเหนือกว่า มันลนลานเดินทางจุกตุตถอยออกไปอีก ดูน่าสงสาร เขาไม่รู้สึกผิดแต่อย่างใดในการกระทำของเขา จริงอยู่ แม้ว่าเศษกระดูกนั้นเขาไม่สามารถจะกินได้อีกต่อไปแล้ว ไม่มีประโยชน์สำหรับเขาเลย แต่เขาก็ไม่ให้มัน เพราะเขาต้องการฝึกมัน อีกประการหนึ่งกระดูกหมู่นั้นก็เป็นสมบัติของเขาด้วยว่าเขาซื้อหมาทำกิน ดังนั้นจึงเป็นสิทธิ์ของเขาที่จะให้หมาของเขาหรือไม่ให้ก็ได้ เขาละลายตาจากมัน สักครู่มันเห่า เขารู้สึกโกรธทันทีที่ได้ยินมันเห่า หันไปมอง แต่ต้องผิดคาด เขามองตามสายตามัน นกเขาตัวหนึ่งเกาะอยู่ที่กิ่งฝรั่ง เขาปรามหมาให้เงียบเสียง เขาคิดว่านกตัวนี้คงเป็นนกเลี้ยงที่เชื่อง เพราะมันๆไม่ขยับปีกบินหนีทั้งที่เขาเข้าไปใกล้ เขานึกอยากได้ขึ้นมาโดยไม่สนใจว่าเป็นนกของใคร มันมาอยู่ในรั้วบ้านเขา มันเกาะอยู่บนต้นฝรั่งของเขา เขาพยายามจับมัน ขณะที่เขาเอื้อมมือไปหาอย่างระมัดระวัง เหมือนนกผู้ถึงอันตรายมันบินจากกิ่งฝรั่งไปเกาะกำแพงรั้ว เขามองตามอย่างเสียดาย เขาเชื่อว่ามันต้องเป็นนกที่หลุดมาจากกรงอย่างแน่นอน มันบินไม่คล่องนักทั้งยังมีท่าทางตื่นตระหนกกับโลกภายนอก เขาคิดว่ามันบินมาเพื่อไล่หาอิสระ แล้วทำไมเขาจะต้องนำมันมากักขังอีก เขาสบายใจขึ้นเมื่อคิดเช่นนี้ นกโฉบบินจากขอบกำแพงกลับมาเกาะกิ่งฝรั่งอีกแต่เป็นคนละกิ่งกับกิ่งเดิม เขาคิดวิธีคว้าหมับเดียวให้มันอยู่ในมือ เขาเอื้อมมือไปคว้า มันยังคงเกาะกิ่งตัวสั้น ในระยะใกล้สุดเขาตัดสินใจพุ่งมือไปคว้าส่วนหางของมันไว้ เขาดีใจที่จับมันได้ นกเขากระพือปีกจนสุดแรง มันคงตื่นตระหนกและเอาตัวรอด ทำยสุดมันรอดไปได้เหลือไว้แต่ขนหางทั้งหางอยู่ในมือเขา มันบินลับหายไปอย่างรวดเร็ว ครั้งแรกเขารู้สึกเสียดาย แต่เมื่อก้มมองขนหางในมือ เขารู้สึกเสียใจเข้ามาแทน นกตัวนี้คงบินไปอย่างยากลำบากเพราะมันขาดส่วนหางที่คอยบังคับทิศทางการบิน กว้างหางของมันจะสมบูรณ์เหมือนเดิมคงอีกนาน มันอาจจะกลายเป็นเหยื่อ เขาเดินกลับไปโต๊ะอย่างคร่ำครึ และสำนึกถึงสิ่งที่เพิ่งกระทำลงไป เขามองเห็นหมาที่มองกระดูก พลันนึกขึ้นได้ว่าเพราะหมาตัวเองที่ทำการให้มันต้องหางขาด ทำให้ชีวิตของนกเขาต้องลำบาก ทำให้เขาต้องเสียใจ ถ้ามันไม่เห่าแต่แรกเขาคงไม่เห็นนก เขาหวดแข้งเข้าที่ลำตัวมัน เสียงดังบัก มันส่งเสียงร้องวิ่งหายไป เขามองตามมันทั้งที่ในมือยังกำขนนกอยู่

เรียงความเรื่องบทสวดมนต์

เรื่องย่อ

เมื่อสมัยข้าพเจ้าเป็นเด็ก ครอบครัวข้าพเจ้าเป็นคนยากจน พ่อข้าพเจ้าจึงพาข้าพเจ้าไปฝากไว้ที่วัด เพื่อจะได้อาศัยเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดด้วย อยู่ๆไปก็เริ่มชินและสนุกเพราะมีเพื่อน แต่มีเรื่องหนึ่งที่ข้าพเจ้าและเพื่อนๆไม่ชอบเลย คือ เรื่องที่ต้องท่องบทสวดมนต์ ทุกคนต้องสวดมนต์ให้ได้เหมือนพระ มีหลวงพ่อก็คือหนึ่งเป็นผู้ดูแลเด็กวัดทั้งหมด เป็นผู้ทบทวนบทสวดมนต์ให้แต่ละคนไว้ ใครท่องไม่ได้ก็จะให้ออนคว่ำแล้วเขียนด้วยเรียวไม้ไผ่ เรื่องสวดมนต์นี้แม้จะเป็นเรื่องที่เกลียดกันมาก แต่ก็ไม่รู้จะอย่างไร เพราะเกรงกลัวไม้เรียว จึงจำเป็นต้องพยายามท่องให้ได้เพื่อเอาตัวรอดไว้อีกก่อน เมื่อข้าพเจ้าเรียนจบชั้นประถมเจ็ดก็ออกจากวัด เพื่อนๆก็ต่างแยกย้ายกัน ส่วนใหญ่จะกลับไปช่วยที่บ้านทำสวนทำนา ทุกวันนี้ข้าพเจ้าลืมนบทสวดมนต์เหล่านั้นไปหมดสิ้นแล้วตั้งแต่ออกจากวัดมา ข้าพเจ้าไม่เคย

ท่องบทสวดมนต์เหล่านั้นอีกเลย เพราะไม่รู้จะนำมาใช้อะไรกับชีวิตประจำวันของข้าพเจ้า และข้าพเจ้าคิดว่า บัดนี้ เพื่อนเด็กวัดรุ่นเดียวกันกับข้าพเจ้าคงลืมบทสวดมนต์ที่เคยท่องกันหมดแล้ว ก็คงด้วยเหตุผลเดียวกันกับข้าพเจ้านี้เอง

หายไปกับลมหายใจ

เรื่องย่อ

ครูโทกำลังจะสิ้นลม ครูไทยันกายลุกขึ้นจากผืนเสื่อ ขณะที่กำลังยืนอยู่นั้น เสียงของไอ้แผนดังขึ้น ร้องให้แกหยุดไว้ “ครูไปแล้ว” ใบหน้าหม่นหมองเหมือนจะร้องไห้ ครูโทบอกลูกศิษย์ว่าจะออกไปดูอะไรข้างนอก แต่ไอ้แผนไม่ได้มองหน้าแกเลย สายตาของมันจ้องอยู่ที่พื้น แกหันมองตามสายตาลูกศิษย์ เป็นไปได้อย่างไรที่ร่างของแกยังนอนสงบอยู่เบื้องล่าง ครูโทรู้สึกวูบขึ้นมาเมื่อรู้ว่าแกตายแล้ว แกเดินออกจากกลุ่มลูกศิษย์ ปลอบใจพวกเขาจัดการกับร่างของแกตามพิธีทางศาสนา แกบอกลูกศิษย์ไว้แล้วว่าให้ตั้งศพสวดที่บ้าน บรรดาลูกศิษย์ต่างมารวมกันแออัดที่บ้าน ในระหว่างรอรพระมาสวดมนต์เย็นครูกิจถึงความตายอย่างปลง จริ่งตั้งที่ว่าคนเราไม่สามารถหนีความตายได้ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด และไม่สามารถเอาอะไรไปได้ เหมือนเช่นตัวแกในยามนี้ แต่ยังมีสิ่งหนึ่งที่แกเอาไปด้วยไม่ได้ แต่สิ่งนั้นก็ตายไปพร้อมกับแก คือ ความลับ ความลับที่แกเพียรหวังไว้ ไม่ยอมบอกแก่ใคร ไม่ยอมถ่ายทอดให้ใครฟัง ผู้คนยังทยอยมาไม่ขาด แกอดคิดไม่ได้ว่า แม้ว่าตายแล้วตัวยังสำคัญอยู่ ลูกศิษย์ยังให้ความเคารพ คนทั่วไปยังให้ความนับถือ ไม่มีใครคาดคิดว่าทิดมีจะมา ทุกคนรู้ว่าครูโทเคยโกรธทิดมีถึงขนาดประกาศห้ามไม่ให้เหยียบบ้าน ครูเคยด่าว่าเป็นศิษย์ออกตัญญู คิดล้างครู ถึงตายก็ไม่ให้มาเผาผี แต่วันนี้ทิดมีก็มา สาเหตุที่ทำให้ทิดมีเป็นศิษย์ต้องห้ามคือทิดมีถูกกล่าวหาว่าเป็นศิษย์สองครู และครูโทไม่ชอบเพราะทิดมีขึ้นชมวิธีการสอนของครูหรั่งให้ครูโทฟัง ครูโทกลัวว่าทิดมีจะเอาวิชาที่ตนเองสอนมาทำลายตัวครูโทเอง จึงไม่สอนวิชาให้ทั้งหมด ท้ายที่สุดด้วยเรื่องราวเข้าใจผิดเหล่านี้ทิดมีจึงตัดสินใจออกจากหมู่บ้าน เข้าไปอยู่บ้านในตัวเมือง อยู่บ้านครูหรั่ง คนที่รู้ดีที่สุดก็คือแผน แผนเข้าใจเพื่อนดี แต่ตัวเขายังติดคำว่าครูอยู่ บางครั้งจึงเอนเข้าข้างครู หลายครั้งที่ทิดมีเจอกับแผนจะเล่าวิธีการสอนของครูหรั่งที่แตกต่างกับครูโทมาก แม้ว่าจะเป็นแพทย์แผนโบราณเหมือนกัน ตำราต่างๆที่ตกทอดจากโบราณครูหรั่งแปลให้ลูกศิษย์อ่านกันทั่ว ด้วยบางอย่างที่ไม่แน่ใจก็มีการทดลอง บางครั้งก็มีการถกเถียงหาเหตุผลโดยที่ครูหรั่งไม่เคยถือตัว เมื่อลูกศิษย์คิดค้นยาตัวใหม่ๆขึ้นครูหรั่งก็ให้ความสนใจไม่เคยดูถูก มีหน้าซำยังสนับสนุนเสียอีก เมื่อคิดได้ก็นำมาเผยแพร่ต่อกัน บรรดาลูกศิษย์ก็ไม่มีใครหวงวิชาเพราะตัวครูหรั่งเองก็ไม่เคยหวงวิชา ถ้าแกหวงวิชาไว้ คนรุ่นหลังก็ต้องมาเริ่มหากันใหม่ เสียเวลาเปล่าๆ ถ้าหาไม่พบวิชานั้นก็จะหอดสันไปเรื่อยๆ นานเข้าก็สูญหาย ถ้าแกมีอะไรแกบอกหมด คนรุ่นหลังก็นำไปคิดต่อ ทำให้มียาใหม่ๆเกิดขึ้นเรื่อยคอยรักษาโรคร้ายที่เป็นภัยร่วมกันของคน แผนมองว่าเรื่องที่เพื่อนเล่าถูกต้อง แต่อย่างไรเขาก็งงในใจในตัวครูของเขา เพราะคนทั่วสารทิศต้องมาให้ครูรักษา โดยเฉพาะผู้ที่หูหนวก ตาบอด หรือเป็นใบ้ ครูโทสามารถรักษาให้หายได้ และสิ่งนี้เองที่แผนภูมิใจว่าครูโทเหนือกว่าครูหรั่ง แผนจึงอยู่กับครูโทเพื่อรอเขาถ่ายทอดวิชา แต่แล้ววันที่ครูสิ้นใจ ความหวังของแผนก็สิ้นลง

ติงสัด ในเวลาที่ทุกคนกำลังหลับด้วยความอ่อนเพลีย ติงมีค่อยๆย่างเท้าตรงไปยังห้องส่วนตัวของครูไท เพื่อค้นหาตำราวิชาโรคไขข้อของครู แต่ก็ไม่พบนายดาของครูไทไปได้ เขาพยายามห้ามไม่ให้ยุ่งกับของของเขา ประตูถูกเปิดอีกครั้ง แพนเข้ามาในห้องพร้อมกับต่อว่าเมื่อเห็นว่าคนที่อยู่ในห้องของครูไทคือติงมีหลังจากติงมีบอกตามตรงว่าจะเข้ามาเอาตำราของครูไท เขาต่อว่าติงมีว่าคิดว่าจะมาเคารพครูไทที่แท้จะมาเอาตำรา ก็ขโมยตีๆ นี้เอง ติงมีได้ยินจึงอธิบายให้แพนเข้าใจถึงความคิดของเขาที่ต้องการตำราไปช่วยรักษาคนหูหนวกตาบอด เขาถกเถียงกันเรื่องตำรายาว่าตอนมีชีวิตอยู่ครูไทก็ได้ช่วยไว้ ติงมีจึงถามว่าเมื่อแก่ตายไปมีใครรู้ตำราบ้างละ และย้อนถามแพนว่าแม้แต่ตัวแพนเองนั้นรู้หรือเปล่า เพราะถ้ารู้ก็จะดีใจที่จะได้ช่วยกันเผยแพร่ กลัวว่าตำราดีๆจะสูญหาย แพนตอบว่าไม่รู้ ส่วนติงมีก็หาไม่เจอ ครูไทที่ฟังอยู่ที่หัวเราะพร้อมแย้มว่า จะหาเจอกันได้อย่างไร เพราะมันอยู่ในหัวของเขา แพนและติงมียังคงยืนคุยกันต่อไปเรื่องที่ไม่เคยคิดล้าครืออย่างที่ถูกล่าวหา เพียงแต่อยากศึกษาดำรายาเพื่อช่วยเหลือคนต่อ นอกจากนี้ไม่เคยคิดลบหลู่แก่แล้ว ถึงแก่ตายก็ยังคงเป็นครูของพวกเขาอยู่ดี ยาเมื่อมันตายไปพร้อมกับครูไท ก็คงต้องหาทางคิดกันใหม่ แทนที่จะสืบต่อ รักษา พัฒนาไปก็ต้องย้อนไปเริ่มต้นกันใหม่ ที่หมู่บ้านไม่เจริญก็เพราะมีครูอย่างครูไทที่หวงวิชา กลัวศิษย์จะรู้ทันครู แล้วไม่ให้ความเคารพ เมื่อมีวิชาดีก็ไมยอมบอกต่อ เก็บไว้จนตายไปกับตัว ครูไทยืนฟังศิษย์คุยกันรู้สึกอาย รับรู้ว่เด็กพวกนี้ไม่ได้ต้องการจะลบล้างแกลเลย แกกังวลไปเอง แต่ก็สายเกินไปที่จะแก้จะทำหน้าที่ครูของแกได้อีก

เมืองผีหลอก

เรื่องย่อ

ปู่คล้ายหายไปจากหมู่บ้านจนทุกคนเข้าใจว่าตายไปแล้ว ทุกคนจัดงานศพให้ทั้งที่ไม่มีศพหรือแม้แต่พบศพ กระทั่งเย็นวันหนึ่ง ขณะที่กลุ่มคนที่ไปร้องเรียนเรื่องประกันราคาข้าวเดินทางกลับจากทำเนียบรัฐบาล พบปู่ยืนหนาวสั่นอยู่ระหว่างทางจึงพาปู่กลับมา ปู่คล้ายสร้างความตกใจ แปลกใจให้กับชาวบ้านเพราะคิดว่าแก่ตายไปแล้ว และเป็นผี เมื่อแกยังมีชีวิตอยู่คำถามที่ว่าแก่หายไปไหนจึงถูกถามขึ้น แกเล่าว่าแก่หลงเข้าไปอยู่เมืองผีหลอก ที่นั่นมีการทำนาเหมือนกัน แต่ดีกว่าอย่างหนึ่งตรงที่ทุกบ้านจะมีคล้ายๆโทรทัศน์ พอมีปัญหาอะไรมันก็แก้กันทางทาสัน มีคนออกมาพูด แต่คนออกมาพูดไม่เหมือนพวกเรา มันมีปากยี่สิบปาก ฟังโครงการแต่ละโครงการของเขาหวานพริ้ง หูห้อย ฝันหวานตามๆกัน แต่ก็ไม่เห็นทำอะไร พอปัญหาใหม่เข้ามา ก็ลืมปัญหาเก่า สังเกตพวกเป็นใหญ่เป็นโตหัวจะโตปากจะเยอะขึ้น แต่มือสั้นลง ยางคนมีแขนข้างเดียว บางคนไม่มีเลย เหลือแต่ตัวอ้วนๆกลมๆ ที่นั่นใช้ปากกันอย่างเดียว ใครมีปากมากก็แก้ปัญหาได้มาก มือไม่ต้องใช้ เพราะพูดแล้วไม่ต้องทำ มันก็หดสั้นลงเรื่อย ส่วนที่ห้องทำงานต้องป่องออกมาเรื่อยๆก็เพราะปากมันต้องกินอยู่ตลอดเวลาที่หัวโตก็เพราะโครงการเต็มหัวไปหมด เล่ามาถึงตอนนี้ก็มีผู้แย้งว่าแต่ผิดกับบ้านของเรา บ้านเราหลงแก้ปัญหาให้หมด ปู่เล่าต่อว่าที่หายไปนานเพราะติดคุกที่นั่น ด้วยเพราะเห็นว่าที่คนพวกนั้นพูดทุกคนเชื่อกันหมดทั้งที่ไม่มีการทำ มันหลอกกันชัดๆ พยายามบอกก็ไม่มีใครเชื่อ สุดท้ายจึงถูกจับ ติดอยู่ปีหนึ่งออกมาได้ก็ขอลับเมืองคน เพราะอยู่ต่อไม่ได้ จะขอไปอยู่กับทิดมากตามเดิมก็อยู่ไม่ได้เขาหาว่าเป็น

พวกฝึกไฝ่คน ไม่ใช่พวกผีเหมือนเขา ตอนจะเดินทางมาก็เจอด่าน ด่านนี้มีพวกมันมีแกสีปาก พอดีชื่อขนมติดมา ระหว่างทางก็เลยกัดปากมันสีห้าปาก ยัดแทบไม่ทัน มันกินเสร็จก็บอกว่า เอาละไปได้ เดินตรงไปแล้วย่าหนักกลับมา มอง พุดเสร็จก็แลบลิ้นปลิ้นตาใส่ ปุคล้ายจึงวิ่งหลบหลับหลับตามมาไม่คิดชีวิต มารู้อีกทีก็กลายเป็นแถวป่าช้าในตอนแรก ที่เดินหลงเข้าไป พอดีกับพวกที่กลับจากทำเนียบเดินทางกลับมา ปูถามว่าแล้วไปไหนกันมา กลับมาตึกตื่น ลุงจันตอบว่า ไปนอนทำเนียบรัฐบาลมา ไปร้องเรียนเพื่อประกันราคาข้าว อยากได้เกี่ยวละสามพันห้า ปุคล้ายถามว่าแล้ว หลวงท่านว่าอย่างไร หนึ่งในนั้นตอบว่า ท่านว่า จะพยายามทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ชายชราหัวเราะอยู่ในลำคอ แกวหนึกถึงวิธีแก้ปัญหาของเมืองผีหลอกที่แก้ได้เห็นมา

อากาศรอบกาย

เรื่องย่อ

พรสวรรค์อยากเป็นดารา เขาทำงานเป็นคนเสิร์ฟเบียร์อยู่ในบาร์เกย์เล็กๆแห่งหนึ่ง วันหยุดของเขาหมดไปกับการดูหนัง ดูละครโทรทัศน์ โดยเผลอเผลอไปว่าตัวเองเป็นผู้สวมบทบาทของตัวเองเอกรื่องนั้น บ่อยครั้งที่เขารู้สึกไม่พอใจกับการแสดงของดาราเรื่องที่เขาดู วันหนึ่งขณะที่เขากำลังนอนดูโทรทัศน์อยู่เขาเห็นประกาศรับสมัครนักเรียนการแสดง และเขามีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่สถานีโทรทัศน์ช่องนั้นต้องการ พรสวรรค์สมัคร และไม่ใช่ว่าเพียงกรอกใบสมัครเท่านั้น เขาจะต้องสอบคัดเลือกอีกครั้งด้วย เมื่อวันสอบคัดเลือกมาถึงเขาผ่านเข้าเป็นนักเรียนการแสดง ความไฝ่ฝันของเขาเริ่มส่องประกายแห่งความจริง จากวันนั้นเขาไม่ค่อยสนใจในงานอาชีพเท่าใดนัก กลับนึกว่ามันเป็นงานต่ำต้อย ไม่ได้ใช้ความสามารถอะไร เขาทุ่มเทให้กับงานเรียนไม่เคยขาด หมกมุ่นกับแบบฝึกหัดที่ได้รับการอบรมมา ความสามารถในตัวเขาได้ส่องแววให้ทุกคนเห็น เขากลายเป็นนักเรียนที่อยู่ในระดับหัวแถวของเพื่อนร่วมชั้น ในที่สุดพวกละครอาชีพต้องการนักเรียนการแสดงไปเป็นตัวประกอบ พรสวรรค์ได้บัพบอยในบาร์ ตามบทบาทที่ต้องเดินถือ ถาดเบียร์ไปรินลงแก้วที่โต๊ะ ซึ่งตัวเขานั่งอยู่กับเพื่อน แล้วเดินถือถาดเปล่ากลับ ไม่มีบทพูดอะไรทั้งสิ้น แค่อ้อมกายก่อนถอยหลังกลับ นี่เป็นครั้งแรกที่เขาจะได้เล่นละครจริงๆออกสู่จอโทรทัศน์ พรสวรรค์ไม่เคยคิดหนักใจกับบทที่ได้รับนี้ เพราะทำเป็นประจำทุกคืนในอาชีพของเขา แต่ก็ไม่วายที่จะตื่นเต้น เมื่อผู้กำกับสั่งให้สัญญาการแสดง พรสวรรค์ตกอยู่ในอาการประหม่า ทั้งขาและมือสั่นจนสุดระดับ เห็นขวดเบียร์ไหวริกๆอยู่บนถาด เขาแสดงไปจนถึงตอนที่หยาบแก้วขึ้นแล้วรินเบียร์ลงไป มือที่สั่นเทาทำให้ขวดเบียร์กระทบกับปากแก้ว เสียงดังกึกๆตลอดเวลา ผู้กำกับสั่งคัทอย่างอารมณ์เสีย พร้อมกับคำพูดที่ว่า อะไรวะ รินเบียร์แค่นี้มือสั่น ทุกคนในห้องหัวเราะ พรสวรรค์รู้สึกอายจนหน้าชา เขาไม่เข้าใจตัวเองเลย อาชีพที่ทำอยู่ทุกคืนแต่ๆทำไมเขาถึงทำเหมือนปกติไม่ได้

บ้านเมืองของเธอ

เรื่องย่อ

เธอก้าวออกจากห้องน้ำ หลังจากเข้าไปปลดเครื่องประดับออกจากตัว เมื่อปลดของมีค่าออกจากตัวใส่ กระเป๋าแล้ว จึงส่งกระจุกน้ำตนเอง ลบรอยแป้งขาวนวลออกให้เหลือแต่เนื้อหน้า จะว่ากันตามจริงสมบัติที่ติดตัว เธอก็ไม่ได้มีค่าอะไรมากมาย หน้าตาก็ติดจะซีไทร้เอาด้วยซ้ำ แต่กระนั้นเธอก็ยังกลัว กลัวถูกกระตุกสร้อย กลัวถูกจี้ กลัวถูกข่มขืน กลัวไปสารพัดกับอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นซึ่งผู้หญิงอย่างเธอไม่รู้อะไรจะสู้รบประมือด้วยอย่างไร สามทุ่มสี่สิบห้า เธอเลือกขึ้นรถเมล์คันที่คนเบียดเสียด เพราะไม่กล้าคอยขึ้นรถคันที่ว่างกว่านี้ เพราะกลัวว่าขอยเปลี่ยวของเธอจะเปลี่ยวขึ้นไปอีก เธอไม่มีทางเลือก จะเหลืออยู่ข้างที่ก็นั่งรถแท็กซี่กลับบ้าน แต่เธอก็คงเลือกไม่ได้ ระยะทางจากที่ทำงานของเธอถึงบ้าน ราคาโดยสารคงพอๆกับค่าแรงของเธอที่ทำโอเวอร์ไทม์ สิ่งที่ต้องคอยระวังระหว่างขึ้นเบียดเสียดบนรถเมล์นี้ คือ กระเป๋าถือของเธอ ดังนั้นเธอจะกอดมันไว้แน่นกับอกเพื่อความปลอดภัย ยิ่งมีคนขึ้นเพิ่มก็ต้องยิ่งเพิ่มความระวัง มือหนึ่งจับราวโหนรถ มือหนึ่งคอยระวังกระเป๋า จะว่าเป็นความทุกข์ทรมานก็ว่าได้ไม่เต็มปากเพราะมันก็กลายเป็นความเคยชินของเธอเสียแล้ว ทั้งเช้าและเย็นเธอต้องปฏิบัติเช่นนี้ทุกครั้ง สายตาของเธอที่มองคนรอบๆกายนั้นเป็นสายตาที่ไม่มีสมาธิว่างใจส่องออกมาให้เห็นเลย ห้าทุ่มสี่สิบห้า เธอลงจากรถเมล์เพียงลำพังคนเดียว เธอเผชิญความมืดในขอยเปลี่ยว มีความกลัวเป็นเพื่อน ทุกครั้งก่อนเร่งฝีเท้า เธอจะต้องอธิษฐานกับหลวงพ่อก็คืออยู่ในกระเป๋าคู่ครองเธอด้วย

ศัตรูภายใน

เรื่องย่อ

จุ๋มท่านแม่ทัพก็เกิดชนลูกเกรี้ยวขึ้นมาทั้งตัว ท่านรู้สึกได้ถึงชนทุกเส้นที่ขุ่นขึ้นขึ้นยืนตรงอย่างพร้อมเพรียงกัน ไม่ผิดกับเหล่าทหารที่กำลังยืนตรงฟังโอวาทอยู่เบื้องหน้าท่านขณะนี้ อาการชนลุกชุนั้นซ้ำขึ้นอีกครั้ง มันรุนแรงขึ้นจนต้องเกร็งตัว ท่านนึกถึงปุดองเมื่อคืน ภาพมันปูเหลืองอร่ามแวบเข้ามาในมโน และท่านรู้สึกเหมือนมันปูเมื่อคืนกำลังจะสิ้นไหลออกจากตัวท่าน ท่านพยายามรวบรวมกำลังกาย กำลังใจ ต่อสู้ให้โอวาทต่อจนจบเพราะนี่เป็นการให้โอวาท ก่อนที่เหล่าทหารได้บังคับบัญชาของท่านจะออกสู้รบตามแนวชายแดน ที่กำลังถูกศัตรูจากภายนอกกรุกเร้าอยู่ เมื่อกล่าวโอวาทอย่างย่อที่สุดจบตั้งแต่เคยให้โอวาทมา ท่านแม่ทัพก้าวลงจากแท่นประธานพิธี นายทหารยืนเรียงล้อมต่างทำความเคารพ ก่อนพาท่านเดินตรวจแถวกำลังพล เพื่อพูดคุยเป็นกำลังใจกับบรรดาทหารตามพิธีที่เคยปฏิบัติมา เป็นพิธีที่ท่านปฏิเสธไม่ได้ ท่านแม่ทัพไม่สามารถนำศักดิ์ศรีอันทรงเกียรติของท่านมาแลกกับอาการท้องเสียที่เกิดขึ้นกับท่านในครั้งนี้ได้ ท่านจึงต้องจำผืนทน เพียงเพราะเกรงว่าศักดิ์ศรีและความศรัทธาที่ผู้บังคับบัญชามีต่อท่านจะต้องเสื่อมคลายลง ถ้าพ้นจากวันนี้ไปแล้วมีคนพูดลับหลังท่านทำนองว่า วันนั้นท่านแม่ทัพไม่เดินตรวจกำลังพลเพราะท่านท้องเสีย ซึ่งท่านทนไม่ได้ จึงเดินตามนายทหารที่ขนานนำท่านไปสู่แถวทหาร โดยปกตินายทหารนี่เป็นภารกิจที่ท่านชอบเป็นพิเศษ เพราะทหารทุกคนเสมือนญาติ จะได้ใช้เวลานี้พักหายพูดคุยกัน ท่านแม่ทัพจะรู้สึกเป็นสุขทุกครั้งเมื่อผลอนึกถึงพลังแห่งความเป็นคนเหนือคนของท่าน ที่ท่านเพียงคนเดียวสามารถ

บังคับบัญชาคนเป็นจำนวนพันจำนวนหมื่นให้เชื่อฟังคำสั่งของท่านได้ เป็นความภูมิใจของท่านอยู่คนเดียวในส่วนลึก ไม่ได้นำมาทำร้ายใคร ทุกย่างก้าวของท่านเต็มไปด้วยอาการขนลุกชันตลอดเวลา ก้าวแล้วก้าวเล่า รู้สึกว่าระยะทางแสนไกลทั้งที่ในความเป็นจริงระยะทางหรือจำนวนพลไม่ได้มากมายอย่างที่ท่านรู้สึกเลย ถึงตอนนี้ ความภูมิใจของท่านหายไปหมด ความคิดที่เคยคิดว่าท่านเป็นคนเหนือคน ความภูมิใจเหล่านี้ช่วยเหลืออะไรท่านไม่ได้เลย ตรงกันข้ามกับความภูมิใจเก่าๆของท่านนั้น กลับกลายเป็นศัตรูภายในที่ทำให้ท่านต้องทนทุกข์มานาน ถ้าท่านเป็นคนธรรมดา ท่านคงวิ่งรี่เข้าหาห้องสุขาตั้งแต่เมื่อชนลูกครั้งแรกแล้ว และยามนี้ท่านแม่ทัพอยากเป็นคนธรรมดาเหลือเกิน อยากเป็นมากกว่าทุกคนในที่นี้ก็ได้ ท่านรำพึงในใจว่า คนเรานั้นถึงเวลาต้องเสียขึ้นมา ก็เป็นคนธรรมดาๆคนหนึ่งเท่านั้นเอง ไม่ได้ยิ่งใหญ่ไปกว่าคนอื่นเลย ไม่มีใครสังเกตว่า การตรวจพลของท่านแม่ทัพครั้งนี้เสร็จเร็วกว่าปกติ และทำเดินก็ออกจะหนีบๆอยู่สักหน่อย

อวัยวะใหม่

เรื่องย่อ

เจ้านายผมเป็นคนน่ารัก เขามีวิธีทำให้ลูกน้องรักเขาได้เสมอ เขาใส่ใจรายละเอียดเล็กๆน้อยๆของพวกเรา และคอยดูแลทุกข์สุข เขาจำวันเกิดของพวกเราได้ทุกคน และรู้สึกว่าจะซื้อของขวัญอะไรที่ให้อาจารย์วันเกิดพึงใจ ผมไม่เคยจัดเลี้ยงวันเกิด ไม่เคยบอกวันเกิดกับใคร ยกเว้นยามจำเป็นเช่นสมัครงาน หรือติดต่อกับหน่วยงาน เจ้านายซื้อของขวัญวันเกิดให้ผมในวันเกิดครั้งนี้ ผมรู้สึกนี้รักเจ้านาย เจ้านายบอกให้ผมแกะกล่องของขวัญออกดู และคิดว่าผมจะต้องขอบแน่ๆ เมื่อเปิดฝากล่องข้างในเป็นนาฬิกาข้อมือสำหรับนักดำน้ำ มองรวมๆก็เป็นนาฬิกาที่สวยงามแบบปีกบินและอดทน เจ้านายถามผมว่าชอบไหม ผมตอบว่าสวยดีตามสายตาที่เห็น แต่ในใจรู้สึกผิดหวังกับของขวัญชิ้นนี้ ผลลัพท์ว่า เจ้านายก็รู้แน่ครึ่บว่าผมไม่ใส่นาฬิกา พุดออกไปโดยไม่ได้คิด แล้วก็รู้สึกเสียใจ เมื่อนึกถึงหัวใจของคนที่ซื้อมาให้ เจ้านายกลับยิ้ม บอกว่าก็นั่นนะสิ ผมก็รู้ว่าคุณไม่ใส่ ผมถึงซื้อมาให้ เอาขึ้นมาใส่สิ ผมอยากเห็นคุณใส่นาฬิกา ผมจำต้องหยิบนาฬิกาขึ้นคาดบนข้อมือ ทำทางเก๋ๆของคนไม่เคยใส่ กว่าจะสำเร็จเจ้านายยิ้มอยู่หลายครั้ง ก่อนเดินผลไปเจ้านายหันมาบอกว่าแล้วใส่ให้ผมดูอีกนะ เขารู้สึกว่าราคาของนาฬิกาเรือนนี้อยู่บนข้อมือของเขา อยากจะเอาออกแต่ก็อยากจะทำรักษาน้ำใจเจ้านาย เพื่อนร่วมงานต่างเวียนกันมาขอดูนาฬิกาบนข้อมือผมที่เจ้านายซื้อให้ เป็นของขวัญ บางคนเห็นผมคาดนาฬิกาแล้วรู้สึกตกๆอย่างไรไม่รู้ ครั้นผ่านมานานวัน ก็ไม่มีใครให้ความสนใจกับนาฬิกาชิ้นนั้นอีก พวกเขาต่างยอมรับแล้วว่าผมเป็นคนคาดนาฬิกาคนหนึ่ง ด้วยเหตุผลรักษาน้ำใจเจ้านาย ผมจำต้องใส่นาฬิกาข้อมือทำงานทุกวัน แล้วในที่สุดความรู้สึกเกะกะราคาของนาฬิกาข้อมือก็ค่อยๆหายไป ทั้งร่างกายและจิตใจของผมไม่ได้ต่อต้านมันอีกแล้ว มันได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายผม โดยที่ผมไม่รู้ตัวเลย ผมไม่รู้ว่าเป็นเพราะนาฬิกาปรับตัวเข้ากับผมได้ หรือว่าผมปรับตัวเข้ากับนาฬิกาได้ ผมไม่แน่ใจ รู้แต่ว่า วันใดที่ผมลืมคาดนาฬิกา วันนั้นผมจะรู้สึกหงุดหงิดทั้งวัน

แมวบนหลังคา

เรื่องย่อ

ใต้หลังคาบ้านเป็นที่อาศัยของหญิงสาวคนหนึ่ง ต่อมาเธอกลายเป็นหญิงท้องแก่ บนหลังคาบ้านเป็นที่อาศัยของแมวตัวหนึ่ง ไม่นานมันก็ออกลูกออกมา ลูกแมวก็ก่โตตามกาลเวลา หญิงท้องแก่นั่งคอยฝักลับบ้านอยู่ทุกคืน แมวก็ก่ผูกพันอยู่กับลูกอ่อนของมันทุกคืน หญิงท้องแก่ไม่รู้ว่ามีแมวตัวนี้มาจากไหน รู้แต่ว่ามันมาอยู่บนหลังคาบ้านของเธอ ขณะที่มันรอฝักอยู่หน้าบ้านเธอสังเกตเห็นมันกระโดดลงจากหลังคาเธอคิดว่ามันไปหาอาหารสำหรับลูกของมัน คินนี่ฝักของเธอกลับบ้านดึกอีกแล้ว แมวตัวนั้นกระโดดลงจากหลังคาโรงรถ ลูกของมันหยุดยืนที่ขอบชายคา ส่งเสียงร้องเหมียว เหมียว แมว์ร้องเหมียว ลูกร้องเหมียวเหมียว เดินวน ลูกแมว์ร้องเหมียวเหมียว ค่อยขยับกายเข้าชะงักดูความสูงระหว่างหลังคากับขอบกำแพง แล้วหันกลับเหมือนไม่กล้าตัดสินใจ แม่แมวยังคงยืนดูลูก และร้องเหมียวเหมียวเสียงท้าว หญิงท้องแก่ยังคงนั่งดูแม่แมวกับลูกแมว ลูกแมว์ร้องเหมียว เหมียวอดอ้อน มันเดินมาหยุดตรงขอบหลังคาอีกครั้ง ตั้งท่าเตรียมกระโจน ครั้งนี้เป็นการลงจากหลังคาครั้งแรกของมัน เธอคิด แม่คงต้องการสอนลูกให้รู้ว่า เจ้าโตแล้ว ถึงเวลาที่ต้องเผชิญกับโลกแล้ว เจ้าจะต้องยืนบนขาของตัวเองอหากินเอง นี่คงเป็นก้าวสำคัญของชีวิตลูกแมวบนหลังคา แล้วเจ้าตัวน้อยก็ตัดสินใจพุ่งตัวลงมา พรวดลงบนหย่อมไม้เลื้อยที่คลุมกำแพงอยู่ตรงช่วงติดกับเสาหลังคาโรงรถ เเคราะห์ดีที่เล็บของมันเกี่ยวกอไม้เลื้อยไว้ได้ ตะกุกตะกวยขึ้นมายืนบนขอบกำแพงจนสำเร็จ แม่แมวตรงเข้าไปลอบให้คลายตกใจ เคล้าเคลียเลียขนลูก แล้วเดินนำลูกหายไปในความมืด เธอจึงกลับเข้าบ้าน ตีสองกว่าแล้วฝักเธอยังไม่กลับ รู้สึกถึงลูกในท้องที่ดิ้นอยู่นั้น อยากให้เขาได้มาสัมผัสลูก มาลูบไล้บนเนินนั้น ให้เขารู้ว่ามีชีวิตอยู่ภายใน

เมือง

เรื่องย่อ

เรื่องราวของคนเมือง ใช้ชีวิตในแต่ละวันอย่างซ้ำซากจำเจ เรื่องราวดำเนินเหมือนกันในทุกวัน เช่นที่ในเรื่องเล่าถึงชีวิตของตัวละครที่ทุกๆ เข้าชั้นรถโดยสารประจำทาง ไม่ว่าจะเป็นเวลาหรือโดยสารประจำทางมาจอดเทียบที่จุดขึ้นลงรถ ตำแหน่งที่นั่ง หรือแม้แต่คนร่วมทางหน้าตาก็ทุกอย่างราบเรียบเป็นปกติเหมือนกันทุกวันจนไม่มีใครสนใจใคร่นัก โดยเฉพาะเรื่องราวของหญิงสาวปัญญาอ่อน ยิ่งไม่มีใครอยากสนใจ ต่อเมื่อวันหนึ่ง ที่มีคนมาทำสารคดีเกี่ยวกับชีวิตของหญิงสาวคนนี้ ทุกคนกลับเพ่งความสนใจไปที่เธออย่างที่ไม่เคยมีใครเหลียวมองมาก่อน

นครไม่เป็นไร

เรื่องย่อ

มีคำสั่งจากคณะท่านผู้นำให้ชาวนครเลิกนิสัยไม่เป็นไรโดยเด็ดขาด ผู้ใดยังบังอาจมีไว้ในครอบครอง หรือไม่อาจละทิ้งได้ผู้นั้นถือเป็นผู้ไม่หวังดีต่อนคร เป็นผู้ถ่วงความเจริญ อาจเลยไปถึงเป็นผู้บ่อนทำลายนครอีกประการหนึ่ง มีโทษทั้งจำทั้งปรับ ชาวนครจึงตั้งข้อสงสัยกันว่าทำไมจึงต้องเลิกเพราะเป็นนิสัยที่สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ พวกเขาได้ยินคำว่า ไม่เป็นไร ตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ จึงร้อนถึงท่านผู้นำต้องออกมาชี้แจงว่า บ้านเมืองของเรากำลังจะก้าวเข้าสู่ยุคคุณุศล โดยมีคำอธิบายถึงยุคคุณุศลว่า เริ่มขึ้นปีเดียวกับนิคในประเทศไทยเรา แต่ของเขาเป็นคุณุศล เคยเป็นชื่อของห้วงมฆนิตหนึ่ง (สำหรับเด็ก) ยุคคุณุศลจึงเป็นยุคของเด็กที่เพ่งหัดดูตนม เป็นขั้นตอนการพัฒนาของเด็กขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งในยุคนี้จะเลิกปลูกถั่วปลูกงาให้หลานเฝ้า จะทำแต่โรงงานให้ลูกหลานของเราเฝ้าเครื่องจักร ชาวเมืองไม่รู้จักรเครื่องจักร นักวิชาการอธิบายว่าเครื่องจักรคล้ายควาย แต่อัดกว่า ใหญ่กว่า ทำด้วยเหล็ก ทำงานทั้งวันทั้งคืน ไม่มีหลับนอน ลูกหลานของเราต้องคอยเฝ้าป้อนอาหารให้มัน เมื่อมันย่อยเสร็จจะขี้ออกมา เราจะเก็บขี้ไปขาย ชาวนครต่างยินดีที่พวกเขาจะสบายกันแล้ว แต่ก็ยังสงสัยว่าทำไมต้องเลิกนิสัยไม่เป็นไรด้วย ท่านผู้นำให้คำตอบว่า เมื่อเข้าสู่ยุคเครื่องจักรแล้ว คนก็ต้องทำงานประสานกับเครื่องจักร ไม่ใช่ถือคติว่า เครื่องจักรเดินแล้วก็ไม่เป็นไร เรายังไม่ต้องทำงานก็ได้ ไม่เป็นไร เดี่ยวค่อยไปทำ เหมือนอนายนิสัยที่เราเคยใช้ตอนปลูกถั่วปลูกงา เมื่อไหร่จะปลูกก็ได้ สายหนอยก็ได้ บ่อยหนอยก็ไม่เป็นไร นิสัยอย่างนี้เราจะมาใช้กับเครื่องจักรไม่ได้ เมื่อเครื่องจักรเดิน คนก็ต้องเดินด้วยไม่เช่นนั้นจะเกิดผลเสียหาย ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ซึ่งจะทำให้เรากลายเป็นนครล้มเหลวแห่งการผลิต ถ้าอยากเห็นความเจริญรุ่งเรืองของนคร มีชีวิตสุขสบายก็ขอให้เลิกนิสัยไม่เป็นไรในวันนี้ ท่านผู้นำถามทุกคนว่าจะทำได้ไหม ทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า ได้ ท่านผู้นำถามว่ามีใครสงสัยอะไรอีกไหม เสียงของหลายๆคนตะโกนว่า แล้วจะเปลี่ยนชื่อนครไหมครับ ท่านผู้นำตอบอย่างภาคภูมิใจว่า ไม่เป็นไร อันนี้ไม่ต้องเปลี่ยนก็ได้ ไม่เป็นไร

เรื่องเวลา

เรื่องย่อ

ในเรื่องนี้ ผม ซึ่งมีอาชีพเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ได้ไปดูละครเวทีเรื่องหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ของคนชราในสถานสงเคราะห์แห่งหนึ่ง ในเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงกิจวัตรประจำวันของคนชราและคนดูแลตั้งแต่เช้าตื่นนอน ล้างหน้า อาบน้ำ ทานข้าว และนอน ซึ่งบนเวทีนั้นมีคนแก่หลายประเภท มีทั้งที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ต้องมีคนทำให้ทุกอย่าง โดยจะมีคนที่ทำหน้าที่นี้คือ อุบลและลำเจียก และมีคนชราที่พอจะช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง นอกจากการแสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของคนชราแล้ว ยังมีการอธิบายให้ทราบถึงภูมิหลังของชีวิตคนแก่แต่ละคน เช่น ยายทับทิมถูกลูกพามาอยู่ที่นี้ และต่อมาลูกๆของนางโกรธที่นางให้สัมภาษณ์และบอกชื่อของ

พวกเขาทำให้พวกเขาอายุมากและไม่มาเยี่ยมนางอีกเลย จะมีก็แต่เล็ก ลูกชายปัญญาอ่อนของนางที่มาเยี่ยมนางเสมอ แต่ตอนนี้เขาไม่ได้มาเยี่ยมนางหลายวันแล้วจึงทำให้นางเป็นห่วงและเฝ้ารอเขา ยายนวลมาอยู่ที่นี้เพราะสงสารลูกชายที่พิการและคิดว่าการมาอยู่ที่นี้อย่างน้อยนางอาจสามารถเก็บเงินและสิ่งของที่มีผู้ใจบุญมาบริจาคให้นางเอาไว้ให้ลูกและหลานนางได้บ้าง ยายนวลเรือ่นที่มีเชื้อสายผู้ดีเก่าแต่ต้องมาอยู่ที่นี้เพราะคนที่บ้านตายหมด แต่นางจะเป็นทุกข์มากถ้าไม่มีใครเชื่อว่านางเคยรวยมาก่อน ยายนวลผู้ที่เข้าใจชีวิตมากที่สุดและดูเหมือนว่าตลอดเวลา ยายกำลังค้นหาวางสิ่งที่สำคัญในชีวิตของนาง ในที่สุดนางก็ค้นพบนั่นคือสวรรค์แห่งชีวิตซึ่งนางค้นพบขณะที่นางกำลังดูศพของยายอยู่ยายแก่ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์เดียวกับนาง ซึ่งยายอยู่นั้นช่วยตัวเองไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีตาแก่ที่เป็นบ้าเพราะถูกหลานโกงสมบัติตลอดเวลาได้แต่ตะโกนคำว่า ไม่มีอะไร ไม่มีอะไรเลยจริงๆ ในขณะที่ผมกำลังดูละครเวทีนั้น เขารู้สึกว่าเรื่องราวที่ดำเนินไปของละครเรื่องนี้เนิบช้าและน่าเบื่อ ดังนั้น เขาจึงคิดเรื่องต่างๆไปเรื่อยเปื่อย เช่นคิดว่าถ้าเขานำตัวละครเรื่องนี้ไปทำเป็นภาพยนตร์เขาจะทำเช่นไร หรือบางครั้งเรื่องราวที่เกิดขึ้นบนเวทีได้กระตุ้นให้ผมคิดถึงชีวิตที่ผ่านมาของเขาโดยเฉพาะความรู้สึกผิดในเรื่องการตายของลูกสาวเขา เพราะเขาไม่เคยดูแลเลี้ยงดูเธอเลย เพราะเขาต้องทำงาน หรือแม้งานศพของลูกเขาก็ไม่ได้ไปเพราะติดงาน ยิ่งไปกว่านั้น เขายังคิดถึงชีวิตที่ล้มเหลวและเต็มไปด้วยความสิ้นหวังของเขาในช่วงแรกๆที่ลูกสาวและภรรยาของเขาตายจากเขาไปในระยะเวลาที่ไล่เลี่ยกัน

รายงานถึง ๑พณฯ นายกรัฐมนตรี

เรื่องย่อ

เรื่องราวถูกนำเสนอในรูปแบบการโต้ตอบกันของบรรณาธิการนิตยสารกับคนที่ทำงานในระบบราชการ ที่พยายามอธิบายให้ทราบถึงสาเหตุความล่าช้าในการทำงานของหน่วยงานรัฐ ไม่ว่าจะเป็นข้อกำหนดต่างๆก่อนการเริ่มงาน เช่นการตีพิมพ์ อ่านหนังสือพิมพ์ ตลอดจนข้อกำหนดเล็กๆน้อยๆที่ต้องใส่ใจรายละเอียดเช่นการพยายามคิดหาตัวอ่อนใหม่ในการรักษาความลับของราชการ

เรื่องเบาสมอง

เรื่องย่อ

นักเขียนไปใช้ชีวิตเขียนงานที่บ้านพักในต่างจังหวัด เขาได้ข่าวการเปื้อนปลาของคนละแวกนั้น เขารู้สึกไม่เห็นด้วยเพราะการเปื้อนปลาทำให้ปลาเล็กปลาน้อยต้องตายด้วย แต่ท้ายที่สุด เมื่อมีคนมาเปื้อนปลาใกล้ๆบ้านของเขา เขากลับเลือกเพิกเฉยต่อการรับรู้ เพราะกลัวว่าตัวเองจะเดือดร้อนจากการเข้าไปขัดขวาง แทนการห้ามเขากลับนำเรื่องราวที่พบเห็นนี้ไปใช้ในงานเขียนของเขา

เพื่อนเก่า

เรื่องย่อ

เรื่องราวของผู้ชายสองคนที่เป็นเพื่อนกัน ภายหลังจากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 คนหนึ่งที่ไม่ได้เข้าป่าใช้ชีวิตตามปกติ คือ เรียนจบมีงานทำ มีภรรยาและลูก ขณะที่อีกคนหนึ่งที่เข้าป่าไปนั้น หลังจากกลับออกมาจากป่า เขาไม่สามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ เขามีความผิดหวัง กินเหล้า จนท้ายที่สุดกลายเป็นคนสติไม่ดี ฝากน้าดำพคท. และอดีตสหายที่พ้อออกจากป่าแล้วกลายเป็นนายทุนเสียเอง ละทิ้งอุดมการณ์จนหมดสิ้น วันหนึ่งที่คนทั้งสองมาเจอกัน เมื่อพบว่าเพื่อนเสียสติ เขาอยากช่วย ดูแล แต่ท้ายที่สุดทำได้เพียงซื้อข้าวกล่องทิ้งไว้ให้ ไม่พาเพื่อนกลับบ้านเพราะนึกถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ เพราะเขามีครอบครัว

เรื่องย่อ

สองสามีภรรยาขับรถไปตามถนนสายหนึ่ง ทุกครั้งที่ขับผ่านจะมีสุนัขตัวหนึ่งวิ่งไล่จับรถที่ผ่านไปมาแถวนี้ จึงสันนิษฐานว่ามันคงเคยถูกรถชน รู้สึกแค้น ดังนั้นเมื่อคราใดที่มีรถยนต์วิ่งผ่าน มันจึงไล่จับรถแม้ไม่ใช่คันเดิมที่เคยชนมัน เช่นเดียวกับแมวที่บ้านของเขา ที่ภายหลังจากถูกสุนัขกัดทาง เมื่อเจอหมาจะไล่กัดทางหมาแม้ไม่ใช่ตัวเดิม

เรื่องย่อ

เรื่องราวของผู้ชายคนหนึ่งแอบไปเที่ยวกับผู้หญิงคนหนึ่ง โดยโกหกภรรยาที่บ้านว่าไปร่วมขบวนกับนักศึกษาในเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 ไปจนกลับมาแล้ว ภรรยาก็ไม่รู้ว่าถูกนอกใจ ดูแลปรนนิบัติสามีอย่างดีเพราะเข้าใจว่าเหนื่อยเปลี่ยจากเหตุการณ์ดังกล่าว

เพื่อนคืนเดียว

เรื่องย่อ

เรื่องราวผู้ชายคนหนึ่งไปเที่ยวกับภรรยาและเพื่อนที่ต่างประเทศ ในขณะที่เข้าพักในโรงแรม เขาไปดื่มเบียร์ที่บาร์ของโรงแรม ได้เจอกับชาวต่างชาติคนหนึ่งคุยกันถูกคอดี ขอแลกที่อยู่กันไว้เพื่อติดต่อกัน หากแต่ตอนเช้ากลับพบว่า กระดาษที่เขียนที่อยู่นั้นหายไป

ราคาที่ต้องจ่าย

เรื่องย่อ

นักเขียนคนหนึ่งจะเดินทางไปดูคอนเสิร์ตที่เขาใหญ่ เขาเลือกที่จะโบกรถไป เมื่อถึงงาน เขาแยกย้ายกับเจ้าของรถที่ขอร่วมเดินทางมา เขาเดินเข้างานได้โดยไม่มีบัตร เพราะรู้จักกับนักร้อง เดินเข้าไปพูดคุยกันอย่างเป็นกันเอง หลังจากนั้นนักร้องพักเสร็จ มีแฟนคลับจำนวนมากรุมล้อมต่อแถวเพื่อขอลายเซ็นนักร้องคนดังกล่าว เจ้าของรถที่นักเขียนนั่งรถมาด้วยขอให้นักเขียนขอลายเซ็นจากนักร้องให้ เขารับทำให้อย่างเสียไม่ได้

ภูเขาทอง

เรื่องย่อ

เรื่องราวของครูคนหนึ่งที่ถูกผู้อำนวยการโรงเรียนเรียกไปตำหนิ เพราะทำให้ทีมฟุตบอลของโรงเรียนไม่ชนะการแข่งขัน เขารู้สึกแฉะใจไปเดินเล่นที่ภูเขาทอง ยิ่งเดินก็ยิ่งรู้สึกคลายเครียด หลังจากนั้น เขาก็เดินขึ้นภูเขาทองทุกวัน บางวันหลายครั้ง จนวันหนึ่ง นักข่าวมาสัมภาษณ์เขา เรื่องราวที่ถูกนำเสนอได้รับความสนใจมาก เพราะจำนวนครั้งที่มากในการขึ้นภูเขาทอง ทำให้มีหลายๆคนอยากทำลายสถิติ สิ่งนี้ทำให้เขากลายเป็นคนมีชื่อเสียง มีเงิน แต่เขากลับหาความสุขจากการขึ้นภูเขาทองไม่ได้อีกเลย

บริการรับรดหน้า

เรื่องย่อ

รัฐมนตรีช่วย พิทักษ์ไทย บำรุงราษฎร์ เดินทางไปหาหมอนวดเพื่อรักษาอาการ หากแต่คนที่มานวดกับหมอนวดคนดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นนักการเมืองทั้งสิ้น การนวดก็แปลกกว่าหมอนวดคนอื่นๆ เพราะนวดใบหน้าด้วยฝ่าเท้า ทั้งนี้เพื่อรักษาอาการละอาย ความรู้สึกผิด ภายหลังจากนวดเสร็จ รัฐมนตรีช่วย พิทักษ์ไทยมีความมั่นใจขึ้น เมื่อเจอนักข่าวกล้าที่จะให้สัมภาษณ์หลังจากหลบหน้ามานาน เมื่อนักข่าวตั้งคำถามเรื่องการทุจริตที่เกี่ยวข้องกับตัวเขา เขากลับตอบโกหกได้อย่างไม่รู้สึกละอาย และยังบอกให้นักข่าวเตรียมตั้งโต๊ะแถลงข่าวอีกด้วย

รายการอ้างอิง

รายการอ้างอิงที่เป็นหนังสือ บทความ เอกสารต่างๆ

- กรรแสง เกษมศานต์. (2524). “รู้จักผู้มาใหม่ ชาติ กอบจิตติ” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 27, ฉบับที่ 36 (มีนาคม).
- กอบกุล อิงคุทานนท์. (2525). “ชื่นชม ‘คำพิพากษา’ ของ ชาติ กอบจิตติ กันอีกครั้ง”. **โลกหนังสือ** ปีที่ 6, ฉบับที่ 3 (ธันวาคม).
- กาเหว่า . (นามแฝง). (2525). “วันที่ ชาติ รับคำพิพากษา,” **สู่อากาศ** ฉบับที่ 74 : 39-41; (สิงหาคม).
- กลุ่มสานดี. “ ‘มิตประจำตัว’ เรื่องสั้นดีเด่น ของ ชาติ กอบจิตติ ” ถนนหนังสือ 2, 8 (กุมภาพันธ์ 2528): 84,85.
- กุลแก้ว สุขสลักคำ. (2551). “ผลกระทบของค่านิยมสมัยใหม่ต่อคุณค่าของครอบครัวที่สะท้อนจากวรรณกรรมเรื่อง เวลา ของ ชาติ กอบจิตติ.” การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- คณินนิตย์ ไสยโสภณ. (2534). “วิเคราะห์กลวิธีการเขียนบันเทิงคดีของชาติ กอบจิตติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย. (2551). “เวลา เสี่ยงแหบแห้งที่ค้นหาคุณค่าของชีวิต”. ระหว่างเส้นบรรทัด. มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เจตนา นาควัชระ. (2525). “วิจารณ์ ‘คำพิพากษา’ ของ ชาติ กอบจิตติ”. **สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์** 28, 38 (มีนาคม): 34,35.
- เจตนา นาควัชระ. (2530.) **ทางอันไม่รู้จบของวัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์**. กรุงเทพฯ: เทียนวรรณ.
- จำลอง ผึ้งชลจิต. (2528.) “เรื่องจากปก : ชาติ กอบจิตติ ผู้เขียน “คำพิพากษา””. **ถนนหนังสือ** ปีที่ 2, ฉบับที่ 7 (มกราคม)
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2538). “มองการเมืองจากนวนิยาย: การตีความเฉพาะกรณีนวนิยายเรื่อง คำพิพากษา ของ ชาติ กอบจิตติ”. การเมืองมนุษย์. หน้า 150-185.
- ชาติ กอบจิตติ. (2547.) **คำพิพากษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 38.) กรุงเทพฯ: หอน.

- ชาติ กอบจิตติ. (2554.) **จนตรอก**. (พิมพ์ครั้งที่ 23.) กรุงเทพฯ: หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2552.) **ทางชนะ**. (พิมพ์ครั้งที่ 16) กรุงเทพฯ: หอน
- ชาติ กอบจิตติ. (2548.) **นครไม่เป็นไร**. (พิมพ์ครั้งที่ 8.) กรุงเทพฯ: หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2548.) **บริการรับขวดหน้า**. (พิมพ์ครั้งแรก) กรุงเทพฯ: หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2551.) **พันธุ์หมาบ้า**. (พิมพ์ครั้งที่ 23.) กรุงเทพฯ: หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2552.) **มีดประจำตัว**. (พิมพ์ครั้งที่ 17.) กรุงเทพฯ: หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2554.) **รายงานถึง ฯลฯ นายกรัฐมนตรี**. (พิมพ์ครั้งที่ 5.) กรุงเทพฯ: หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2526.) **เรื่องธรรมดา**. (พิมพ์ครั้งแรก.) กรุงเทพฯ: คนวรรณกรรม.
- ชาติ กอบจิตติ. (2537.) **เวลา**. (พิมพ์ครั้งที่ 4.) กรุงเทพฯ: หอน.
- ชาติ กอบจิตติ. (2551.) **หมาเฝ้าลอน้ำ**. (พิมพ์ครั้งที่ 15.) กรุงเทพฯ: หอน.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2536). “คำพิพากษาที่ติดข้องอยู่กับอคติ”. **คนกับหนังสือ**. กรุงเทพฯ: สารคดี. 130-137.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2548). “เวลา และความน่าเบื่อที่น่าสนใจ”. อ่าน (ไม่) เอาเรื่อง : รวมบทความวรรณกรรมศึกษาและบทวิจารณ์วรรณกรรมไทยและเทศ. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2549). “25 ปี คำพิพากษา กับคำอุทธรณ์ของสมทรง (1)”. **มติชนสุดสัปดาห์** (9 –15 มิถุนายน): 89-90.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2549). “25 ปี คำพิพากษา กับคำอุทธรณ์ของสมทรง (2)”. **มติชนสุดสัปดาห์** (16 –22 มิถุนายน): 89-90.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2549). “25 ปี คำพิพากษา กับคำอุทธรณ์ของสมทรง (3)”. **มติชนสุดสัปดาห์** (23 –29 มิถุนายน): 89-90.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2552). “วรรณกรรมทดลองของวินทร์ กับการผลิตแผ่นดินของวรรณกรรมวิจารณ์”. อ่าน ปีที่ 2, ฉบับที่ 1 (เมษายน – กันยายน) : 39-49.
- ทีปกร (จิตร ภูมิศักดิ์). (2515). **ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: หนังสือ.
- ทีปกร (จิตร ภูมิศักดิ์). (2552). **ศิลปะเพื่อชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.
- ธเนศ เวศร์ภาดา. (2534). “จากฟักถึงค่างาย **โศกนาฏกรรมของคนสามัญ**” ดินสอขอเขียน. กรุงเทพฯ: ปาปรัส.
- นฤมิตร สอดสุข. (2526). “อ่านสังคมผ่านวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ: พิจารณาจาก ‘จนตรอก’ ‘คำพิพากษา’ และ ‘เรื่องธรรมดา’”. **ถนนหนังสือ** ปีที่ 1, ฉบับที่ 3 (สิงหาคม) : 86-91.

- นฤมิตร สอดสุข. (2538). “จาก ‘คำพิพากษา’ ถึง ‘เวลา’ (ไม่มีอะไรจริงๆ) ในนวนิยายรางวัล ซีไรต์ของชาติ กอบจิตติ”. *WRITER MAGAZINE* (3 มิถุนายน): 92-99.
- บรรจง บรรเจิดศิลป์. (2521). *ชีวิตกับความไฝฝืน*. กรุงเทพฯ : ดอกหญ้า.
- บัวแพน นันทพิสัย. (2523). “ทางชนะ”. *สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์* ปีที่ 26, ฉบับที่ 32. (กุมภาพันธ์).
- พรพีไล เลิศวิชา. (2525). “อ่าน ‘คำพิพากษา’ กันอีกสักครั้ง”. *ภาษาและหนังสือฉบับพิเศษ* (เมษายน-กันยายน) : 62-73.
- พิเชษ แสงทอง. (2548). “คำพิพากษา ‘ไอ้ฟัก’ แบบของนักสู้!”. *คนรักหนังสือ*. ปีที่ 1, ฉบับที่ 1. (เมษายน).
- พิเชษฐ แสงทอง. (2550). “ ‘วรรณกรรมเพื่อชีวิต’ ยังไม่ตาย แต่แปลงกายเป็น ‘วรรณกรรมสร้างสรรค์’ : ข้อวินิจฉัยอาการ ‘จิตเภท’ ในวรรณกรรมไทย.” ใน *วาทกรรมวรรณกรรม*, 229-258.มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มาร์เซล บารังส์. (2547). “ไม่มีอะไร ไม่มีอะไรจริงๆ บทวิจารณ์นวนิยายเรื่อง “เวลา” ของ ชาติ กอบจิตติ. ใน **25 ปี ซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์. หน้า 479-490.
- ยุค ศรีอาริยะ. (2541). “มายาโลกาภิวัดน์. กรุงเทพฯ : โครงการวิถิทรรศน์.
- ยุวพาส์ ชัยศิลป์วัฒนา. (2552). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2541). **25ปี 14 ตุลา มองผ่านวรรณกรรมเพื่อชีวิต, ภาพโดยรวมของกวีนิพนธ์เพื่อชีวิต (ยุคที่สอง) 14 ตุลาคม 2516-6 ตุลาคม 2519**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการโครงการ 25 ปี 14 ตุลา.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2545). “หมาเน่าลอยน้ำ คุณจะเลือกเป็น อีกา หรือ หมาเน่า?”. อ่านอย่างพิริจสาร วิจารณ์อย่างพิเคราะห์นัย. กรุงเทพฯ : เพื่อนดี.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2547). “เวลา : มิติเวลาจากกลศิลป์สามประสาน. ใน **25 ปี ซีไรต์ รวมบทวิจารณ์คัดสรร**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์. หน้า 498-503.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์, บรรณาธิการ. (2556). *จากวินทร์ถึงปราบดา : ปรากฏการณ์ของการวิจารณ์วรรณกรรมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : คมบาง.
- สมบัติ จำปาเงิน. (2548). “ชาติ กอบจิตติ กับ คำพิพากษา”. *รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (รางวัลซีไรต์) พ.ศ.2522-2548*. กรุงเทพฯ : ปิรามิต.
- วีรอร อิมใจ. (2557). “โศกนาฏกรรมของไอ้ฟัก”. ใน *จุลสารลายไทยฉบับพิเศษวันภาษาไทย*

แห่งชาติภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรกฎาคม) : 1-

13.

เวณัฐัน ทองลา. (2525). “วิจารณ์คำพิพากษา”. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 28, ฉบับที่ 38 (14 มีนาคม).

เวณัฐัน ทองลา. (2525). “วิจารณ์คำพิพากษา (2)”. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ปีที่ 28, ฉบับที่ 39 (21 มีนาคม).

ศรีภารดร. (2525). “วิจารณ์คำพิพากษา”. สื่อนาคต ปีที่ 1, ฉบับที่ 50 (21-27 กุมภาพันธ์).

สดใส พันธุ์โกลม. (2536). “บทวิเคราะห์ โศกนาฏกรรมสามัญ เรื่อง คำพิพากษา”. วารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ 25, ฉบับที่ 1-2 (มกราคม - ธันวาคม) . หน้า 142-152.

สัมพันธ์ ก้องสมุทร. (2548). “60 ปี สุชาติ สวัสดิ์ศรี ศรีบูรพาแห่งวรรณกรรมไทยร่วมสมัย”. ใน 30 ปี ศรีดาวเรือง - 60 ปี สุชาติ สวัสดิ์ศรี. กรุงเทพฯ: วลี ศรีเอชนัน.

สิริขญา คอนกรีต. (2552). “กฎไตรลักษณ์แห่งชีวิตในนวนิยาย เรื่อง เวลา ของชาติ กอบจิตติ” เรียงร้อยถ้อยวิจารณ์ : รวมบทวิจารณ์คัดสรรสาขาวรรณกรรมและภาพยนตร์. กรุงเทพฯ: สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์.

สุเจน. (2548). “คุยกับ สุชาติ สวัสดิ์ศรี วรรณกรรมคือวรรณศิลป์”. ใน 30 ปี ศรีดาวเรือง - 60 ปี สุชาติ สวัสดิ์ศรี. กรุงเทพฯ: วลี ศรีเอชนัน.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (ม.ป.ป.). “แนวคิดของนักเขียนวรรณกรรมไทย”. (2512). วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. พระนคร: วิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2521). “คำประกาศเชิญชวนนักเขียนเรื่องสั้น เพื่อรางวัล “ช่อการะเกด” ประจำปีเล่ม”, ใน วันเวลาที่ผ่านไปเลย. กรุงเทพฯ : ดวงกลม. หน้า คำประกาศเชิญชวนนักเขียนเรื่องสั้น เพื่อรางวัล “ช่อการะเกด” ประจำปีเล่ม.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2522). “บทบรรณาธิการ”, ใน คลื่นหัวแดง. กรุงเทพฯ : ดวงกลม.

สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2523). “บทบรรณาธิการ”, ใน เพชรน้ำงาม. กรุงเทพฯ : ดวงกลม : หน้า 4

สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2548). “25 ปี 6 ตุลา ความเปลี่ยนแปลงด้านวรรณกรรม ปาฐกถา โดย สุชาติ สวัสดิ์ศรี ณ หอประชุมศรีบูรพา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 7 ตุลาคม 2544”. ใน 30 ปี ศรีดาวเรือง - 60 ปี สุชาติ สวัสดิ์ศรี. กรุงเทพฯ: วลี ศรีเอชนัน.

สุทัศน์ วงศ์คำ. (2538). “การศึกษาความขัดแย้งในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เสาวณิต จุลวงศ์. (2550). “ความซับซ้อนของการเล่าเรื่อง: ลักษณะหลังสมัยใหม่ในบันเทิงคดีร่วมสมัยของ ไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสถียร จันทิมาธร. (2524). สายธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์. (2543). **แนวคิดปรัชญาอัตถิภาวนิยมในวรรณกรรมของชาติ กอบจิตติ**

ช่วงพ.ศ. 2522- 2536. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อรพินท์ คำสอน. (2540). “สุนทรียศาสตร์แห่งความพ่ายแพ้ : การศึกษาเปรียบเทียบนวนิยาย

ของกินเทอร์ กราสส์ กับนวนิยายของชาติ กอบจิตติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต

สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิรวาทิ ไตลังคะ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์. (2543). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง.** กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อิรวาทิ ไตลังคะ. (2548). “กว่าสองทศวรรษ ‘คำพิพากษา’ : ใครกันแน่ที่อยู่ในร่างแห”. คนรัก

หนังสือ. ปีที่ 1, ฉบับที่ 1 (เมษายน) : 46-51.

อุทิศ ประสานสภา. (2518). **ไต้ลัทธิแก่ไทย วิจารณ์แห่งวิจารณ์.** กรุงเทพฯ : ประกายไฟหม่อมหลวง.

รายการอ้างอิงที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง. (2558). **จิตรกรในโลกวรรณกรรม ชาติ กอบจิตติ (อูโซ่เพาะช่าง).**

เข้าถึงเมื่อ 11 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <https://mbasic.facebook.com/notes /พันธุ์หมาบ้า->

ชาติ-กอบจิตติ/จิตรกรในโลกวรรณกรรม-ชาติ-กอบจิตติ-อูโซ่เพาะช่าง/

150407395029752/

สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2559). **เรียบเรียงจากบทสัมภาษณ์ สุชาติ สวัสดิ์ศรี โดย ดร.ภาสุรี ลีสกุล**

แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ ดร.โอฬาร พงศ์ศรีณนนท์ แห่ง

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โครงการวิจัยฉลองความสัมพันธ์ 35 ปี

โคลัมเบีย – ไทย สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2557 ที่หอศิลป์ ๑ 23 ศูนย์

ศิลปกรรมแห่งประเทศไทย มศว.ประสานมิตร. เข้าถึงเมื่อ 2 พฤษภาคม. เข้าถึงได้จาก

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1493293004280539&id=10000

7995606560

Pam. (2558). **ชาติ กอบจิตติ 20 ปี พันธุ์หมาบ้า.** เข้าถึงเมื่อ 11 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก

<http://www.combangweb.com/columndetail.php?id=95>

รายการอ้างอิงรูปภาพ

ความคิดเห็นที่ 4 ThisLonelyMe. (2558).**กระทู้ รบกวนสอบถามชื่อหนังสือเก่ามานานมากแล้วที่ตอนจบ**

ขอให้คนทั้งบ้านกินยาพิษเพื่อหนีการอดตายค่ะ. เข้าถึงเมื่อ 11 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก :
<http://pantip.com/topic/30575741>)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นางสาวบุศราพรรณ ประจง

วุฒิการศึกษา

ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2552

